UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Liber III. De Præceptis Decalogi & Ecclesiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

Visual Library

LIBER TERTIUS.

De Præceptis Decalogi & Ecclesiæ.

PARS PRIMA.

De septem primis Præceptis Decalogi.

Uæstio 1. addenda hìc est: Num. 1
an Præcepta Dei observari possint, detúrque gratia sufficiens ad illa observanda.

R. §. 1. *Jansenius* docuit, aliqua Dei Præcepta etiam à Justis observàri non posse, & deesse gratiam, quâ observari possint: Sed *Innoc.* X. & *Alexand.* VII. hanc 1. *Jansenii* Prop. *aliqua Dei Præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundùm præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia, deest quóque illis gratia, quâ possibilia fiant,* damnârunt veluti temerariam, impiam, blasphemam, hæreticam. Similiter *Trid.* Sess. 6. c. 11. ait: *Debet nemo temerariâ illâ & à P.P. sub anathêmate prohibitâ voce uti, Dei Præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia: nam Deus impossibilia non jubet; sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat, ut possis.* Can. 18. *Si quis dixerit, Præcepta homini etiam justificato & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* Eundem errorem vocavit *S. August.* stultum: *S. Basil.* impium: *S. Hier.* anathemate dignum; uti adductis eorum verbis ostendit *Eliz.* L. 7. q. 5. §. 2. *Ratio* est: quia imprudens & tyrannicum foret, obligare, aut

 velle

velle punire propter illud factum vel omissum, quod quis omittere vel facere non potest. Quæ opponuntur de Præcepto dilectionis Dei & inimicorum, de Præcepto Charitatis, &c. dudum solverunt S.S. P.P. apud *Eliz.* suprà, & falsa esse probat experientia. Et quòd non sit obligatio ex Charitate implendi Præcepta, constat ex dictis L. 1. n. 691.

2 §. 2. Idem *Jansenius* docuit nullam à Deo dari gratiam propriè sufficientem ad observanda Præcepta, sed omnem gratiam esse efficacem, cui resisti non possit. Ex quo inferebat eum, qui Præceptum non observâsset, non habuisse gratiam ad illud observandum. *Sed* iidem Pontifices has ejusdem *Jansenii* propositiones velut hæreticas damnârunt. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Semi-Pelagiani *admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium Fidei: & in hoc erant Hæretici, quòd vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.* *Trid.* Sess. 6. Can. 4. anathemate ferit illum, qui dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum non posse dissentire, si velit.

§. 3. *Sinnichius* docuit gratiam sufficientem, quæ daretur ad observanda Præcepta, fore perniciosam, ita ut meritò rogare possemus Deum: à gratia sufficiente libera nos Domine. Sed *Alex.* VIII. damnavit hanc 6. Prop. *Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proinde meritò possimus petere: à gratia sufficiente libera nos Domine.* Unde certum est gratiam etiam purè sufficientem dari nobis, eámque esse utilem, quia cooperando possumus facere efficacem: Et ita doceri à *S. Aug.* demonstrat *Arcd.* inter Controv. recent. de gratia, c. 2. §. 3.

§. 4.

§. 4. Quidam Religiosi Duacenses in libello, 4
de Scientia media, n. 168. docent, quòd homo, qui caret gratiâ victrice, reddatur impotens ad implenda Mandata. In Triumpho Thomistico n. 126. & 132. docent, quòd sinè auxilio gratiæ victricis non possit impleri Præceptum. Et n. 114. *Cùm non in omnibus Justis vincatur Concupiscentia, nec tollatur ignorantia, concludendum esse, non omnibus Justis auxilium sufficiens dari.* Si opponas illis: quoties homo peccat contra Præceptū, non habet gratiam victricem ad observationem Præcepti; ergo tum est impotens servare Præceptum; ergo peccat in eo, quod vitare non potest. Item: ergo DEUS jubens non dat gratias sufficientes 5
ad implendum illud, quod jubet. *Respondent*, talia Præcepta non posse quidem observari ex gratia data: posse tamen observari ex gratia oblata & danda, si non posuerit impedimentum, id est, *si amaverit*, non Creaturas, sed Deum aut Justitiam. *Contrà est*: Ergo dispositio ad acquirendam gratiam pro observandis Præceptis erit Amor Dei aut Justitiæ; sed hunc ipsum amorem, secundùm Adversarios, non potest habere sinè gratia victrice, prædeterminante ad illum, quam gratiam & prædeterminationem non habet ille, qui transgreditur Præceptum; ergo talis simpliciter non habet gratiam, quâ observare possit Præceptum, quæ est Hæresis *Jans.* Hinc *Gonet* T. 5. d. 5. n. 243. meritò dicit, veros Thomistas unanimiter profiteri tanquam certâ Fide tenendum, omnibus Justis instante aliquâ gravi tentatione (idem est de observatione Præcepti) auxilia sufficientia non tantùm esse oblata; sed de facto collata & concessa.

TRACTA-

TRACTATUS I.

De primo Præcepto Decalogi.

6 HUjus Præcepti, prout est affirmativum, materia propria sunt Actus Virtutis Religionis. Est autem hæc, virtus moralis, quâ interior & exterior Cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus est animi submissio, quâ infinitam Dei excellentiam veneramur : Externus est, quo internum testamur, ut Oratio, Sacrificium, &c. de quibus *v. Schol. 1. 2. & 3. parte.* Prout verò est negativum, prohibet vitia Religioni opposita, quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, sunt peccata, post ea, quæ contra Virtutes Theologicas committuntur, gravissima, & ex genere suo mortalia. Sunt autem duplicia: alia, quæ opponuntur per excessum, ut superstitio cum suis speciebus; alia per defectum, ut irreligiositas cum suis.

CAPUT I.

De Superstitione & speciebus ejus.

DUBIUM I.

Quid sit & quotuplex.

7 RESP. I. Superstitio est falsa religio, seu Cultus vitiosus veri vel falsi Numinis, *Less.* Et convenit cum definitione communi ex *S. Thom.* quâ dicit, esse vitium, quod Religioni opponitur secundùm excessum. Dicit : *per excessum* : non quòd Deus nimiùm coli possit, aut majore honore quàm

quàm dignus sit; sed intelligitur secundùm circumstantias, eò quòd exhibeat Cultum, vel quem non debet; vel eo modo, quo non debet; vel illi, cui non debet.

R. 2. Superstitio est duplex: alia cultûs indebiti, sive incongrui, quo verus Deus, sed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falsum & pernicioſum vel superfluum, qui nimirum sit contra vel præter Ecclesiæ consuetudinem ac præscriptum. Alia est ratione rei cultæ, cùm scilicet Cultus Deo debitus falso Deo, vel Creaturæ defertur. Et hæc subdividitur in Idololatriam, Divinationem & vanam observantiam; ad quam Magia vel revocatur, vel potiùs quartam speciem constituit. *Laym. L. 4. t. 10. c. 1. ex S. Th. 2. 2. q. 92. a. 2.* Ex quibus *resolves.*

I. Superstitionem cultûs falsi committit. 1. Qui Deo nunc offert cultum per ceremonias veteris Legis, v. g. Circumcisionem, immolationem Agni, &c. quia significant Christum adhuc venturum, & nondum venisse. 2. Laicus, qui DEUM colit tanquam publicus Minister Ecclesiæ, v. g. sacrificando, absolvendo; quod semper esse mortale, docet *Suar. de Rel. L. 2. de superstit. c. 2.* 3. Is qui suâ authoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Ecclesia ad Dei cultum. 4. Qui falsas reliquias proponit, vel miraculum factum esse per aliquam imaginem, vel se habuisse has vel illas revelationes fingit, sive ad faciendum lucrum sive ad devotionem augendam. 5. Qui, ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel historiam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc superstitio, etsi sit ex genere suo mortalis, quia primæ Veritati injuriam irrogat, & religionem fundat in mendaciis, sæpe tamen excusatur ignorantiâ, vel simplicitate, *Less. L. 2. c. 43. dub. 1. Sanch. 2. mor. c. 37.*

«*Navar. Man. c. 12. Laym. l. c. Bon. Tom. 2. d. 3. q. 5. p. 1.*

« II. Superstitio cultûs superflui est v. g. 1. Cerimo-« nia audiendi Missam ante ortum Solis, cum certo « numero, situ, ordine cereorum ; vel Sacerdotis, « qui dicatur Joannes ; vel qui habet Staturam « Christi, &c. quia hic cultus est ex se ipso inanis, & « ad spiritum excitandum inutilis. 2. Jejunare « die Dominico, cùm non jejunas aliis diebus. Item « in Missa contra Rubricam plures formare cruces, « pluries dicere *Alleluja*, dicere *Gloria* vel *Credo* « contra Rubricas, aliásve cerimonias demere vel « addere (etsi fiant ex devotione ; hæc enim corri-« genda est) quia sunt præter Ecclesiæ consuetudi-« nem. Hæc tamen & similia bonâ intentione facta, « venialia tantùm sunt ordinariè , ùt docet *Tol.* « *Less. l. c. Navar. & Laym.* quia est materia levis, & « actio ex se non mala ; & multa excusat simplicitas. « Quòd si tamen ex se mala esset, ùt si rem furtivam « offeras, turpia verba in templo canas, ore vel « organo notabiliter lascivam vel ad impuritatem « provocantem vocem edas , est superstitio verè « mortalis, ùt *Laym. l. c. ex commun.*

DUBIUM II.

De Divinatione.

Quid & quotuplex sit divinatio.

« *Resp.* 1. Divinatio est, cùm quis opem dæmonis « tacitè vel expressè invocat, ut noscat res con-« tingentes, & liberè futuras, alitérve occultas, « & naturaliter incognoscibiles. Quæ si sint tales, « quas solus Deus scire potest, involvitur tacita Ido-« lolatria, quòd dæmoni tribuatur Cultus divinus :

Si

Si verò sint tales, quas dæmon naturaliter scire potest (nam ex signis, aliisque modis occultissima quæque cognoscere potest, etiam plurimas hominum cogitationes & res futuras, ùt *v. Delr. L.4.c.2.q.2.Sanch.2.mor.c.38.*) Nihilominus illicita est ; eò quòd commercium habeatur cum Dei jurato hoste, quod importat quandam proditionem, & apostasiam à Deo ; ac fortè etiam, ùt vult *Suar.* contra *Valent.* superstitionem. *v. Laym. L.4. T.10.c.3. Bon. T.2.d.3.q.5.p.3. S.Th. 2.2.q.5.a.1.*

R. 2. Divinatio est duplex : una, in qua est invocatio vel pactum expressũ cum dæmone, & generali nomine dicitur *Necromantia :* ùt, cùm dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præstigias, per personas mortuorum vel vivorum apparentium, aliáve signa in aëre, aqua, igne, speculis. Alia est, in qua tantùm est invocatio vel pactum tacitum, seu interpretativum, ùt cùm ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium, & similibus, quibus se dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata. *S. Th. q. 95.* Cùm verò utriusque speciei variæ rursus sint species, eas hìc omitto, eò quòd secundùm Sententiam communiorẽ, in genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam, ideóque in Confessione non sit opus explicare, an V. G. facta sit divinatio ex speculis, aëre, mortuo. &c. Expriendum tamen necessariò est, utrùm invocatio sive pactio expressa, an tacita intervenerit, quia sive hæ moraliter inter se specie differant, sive non, notabiliter tamen mutant judicium Confessarii. *V. Laym. l.c. Sanch. l.c. Less. L.2.c.43.d.5. Delrium q.6. & seq. Bonac. l.c.*

R. 3. Divinatio, quæ fit per pactum expressũ, & quâ dæmon expressè invocatur, excusari non potest

"à mortali; eam verò, quæ fit per pactum tantùm "implicitum, aliquando excusari à mortali, quidam "asserunt, videlicet tunc, cùm vel intercedit simpli- "citas & ignorantia non crassa, nec affectata, vel "fides certa non adhibetur; sed tantùm timor quidã, "aut suspicio suscipitur eventûs futuri, *Laym. l. c.* "*Sanch. Less. Suar. Cajet. Baldel, Tom. 2. l. 4. d. 3. n. 22. &c.* "eò quòd tunc superstitiosa verè non sit, cùm inten- "tio non sit talis. *V. Suar. Less. Sanch. Laym. Cajet.* "*Navar. Sayr. Valent. & Tannerum d. 5. de rel. q. 7. d. 1.* "*num. 21. & Dub. 2. num. 23. Ex dictis resolvuntur* "*sequentes Casus.*

" I. Expressè censetur invocare, seu convenire, "& pactum facere cum dæmone, qui vel verbis "dæmonem invocat, vel saltem facto aliquid usur- "pat, per quod scit aut putat dæmonem cooperari.

" II. Is verò tacitè paciscitur, qui vanis & natura- "liter improportionatis utitur ad aliquid cognos- "cendum vel efficiendum. Neque requiritur, ut dæ- "mon aliquando pactus sit, se ad talis vani medii "adhibitionem concursurum, eo enim ipso, quo "quis vanitatibus iis utitur, dæmon se immiscet, "licèt præter intentionem utentis sit eum invocare, "ut docet *Suar. Less. & Sanch. l. l. c. c.*

" III. Non excusatur à peccato, qui utendo talibus "rebus, de quibus constat esse naturaliter impro- "portionatas, protestatur se nullum cum dæmone "commercium intendere, quia reipsa facit contra "suam protestationem: Cùm enim nec DEUS, "nec Angeli boni talibus se misceant, dæmon impli- "citè iis invocatur, uti præter citatos docet *Laym.* "*& Bon. ll. cc.*

" IV. Neque is excusatur, qui talia Media utilia "credit propter experientias, quia has dæmon pro- "curat, ut homines paulatim illaqueet, & ad similia

usur-

usurpanda inducat. *Vid. Sanchez 2. mor. c. 38.*

V. Si quis ab astris, somniis, similibúsve ita dependeat, ut omnes pene actiones suas & vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docet *Less. Suar. Sanch. l.c.*

VI. Ex talium observatione semel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantùm esse censet *Cajet.* & *Armilla V. Somnium.* Uti & subinde timere leviter, ne ita sit, aut eveniat, quod portendunt, ut notat *Suar.*

VII. Communiter & ut plurimùm, in similibus, in quibus tacitum tantùm est Pactum, venialiter tantùm peccari, docent consequenter Doctores suprà citati & mox citandi, quia communiter ferè aliquid istorum intervenit, quæ à mortali excusare dicunt, ut v.g. quòd Fides integra non adhibeatur, *Sanch. n. 21. Cajet. in summa, Armilla, &c.* Rectè tamen notat *Delrio*, esse semper rem valde periculosam, juxta illa suas actiones dirigere, etiam non credendo. *V. Sanch. l.c.*

VIII. Licita est 1. Physiognomia, quæ ex vultu, dispositione & habitudine corporis & membrorum. 2. Chiromantia, si ex lineis & partibus manuum consideret temperiem corporis, imò etiam animi propensiones & affectus probabiliter conjectet. 3. Item divinatio, quæ ex somniis conjectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quâ ex avium, piscium, aliorúmve animalium voce, motu, aliísve actionibus naturales aliqui effectus pronunciantur futuri ut plurimùm, v.g. serenitas, pluvia, &c. 5. Astrologia naturalis, quæ effectus corporeos & naturales, ut ventos, eclipsin, fertilitatem, salubritatem, morbos & similia prædicit, quæ ad medicinã

"vel agriculturam conducunt : imò etiam, cùm "ex puncto nativitatis sive horoscopo, probabiliter "prædicit complexionem corporis & affectiones "animi: Quia hæ divinationes omnes naturales sunt "& mediis proportionatis utuntur. *Less. d. 7.*

" IX. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ divina- "tiones, si ex iis aliquid nosci aut pronunciari inten- "datur circa ea, ad quæ proportionata non sunt ; ùt "circa effectus contingentes & liberos , aut quæ "à Deo pendent, ùt circa statum animæ, dona gra- "tiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, statum "vitæ, & similia, quorum electio voluntaria est, & "à libera hominum voluntate pendet : itémque "de rebus occultis, ùt furto, thesauro abscondito. "*V. Less. l. c. Bon. n. 11. Suar. Sanch. l. c,*

" X. Peccant, qui Ægyptios de fortuna consulunt, "& quidem (si fiat cum firma Fide vel scandalo, &c.) "mortaliter; si verò causâ curiositatis vel risûs, ùt fit "communiter, venialiter tantùm. *Fill. tract. 24. n. 135.* "*Sanch.*

" XI. Superstitiosa est divinatio, quæ fit per sortes "divinatorias, ad futurum vel occultum aliquid "cognoscendum, quasi sortibus vis aliqua divina "insit ; ut si quis v.g. ex taxillorum projectione & "dispositione divinet , quis sit obtenturus victo- "riam, beneficium, &c. Idem ferè est de sortibus "consultoriis, quibus inquiritur, quid in hac vel "illa re sit agendum. Dixi : *ferè* : quia aliquando hæ "licitæ sunt, quando causæ necessitas & honestas "exigit, aptiórque modus dubium vincendi non "apparet , dummodo fiant præmissâ Oratione, "cum debita reverentia ; & indicium non exspecte- "tur nisi à solo Deo, ùt v.g. si quis hærens in bivio "aliter quoad viam se determinare non possit ; vel "si divino instinctu aut jussu fiant, ùt 1. *Reg.* 10.

in

in electione Saülis contigit. *Fill. n.* 106. *Sanch. Bon. l. c.*"

XII. Sortes divisoriæ sinè superstitione, &" plerumque licitè fieri possunt, sive ad honestum" ludum, sive ad hæreditatis divisionem, sive ad litis" compositionem, dummodo litigantes, qui æquale" Jus habent, consentiant, quia nihil aliud continent," quàm contractum inter eos, qui ad aliquam rem" jus habent, ut illius sit, cui sors obtigerit. Sic etiam" si plures mortem sint meriti, nec expediat omnes" puniri, sorte definiri potest, quis ex iis sit occiden-" dus. Dixi: *plerumque*: tum quia in electionibus" Ecclesiasticis sunt illicita, ut *Laym. L.* 4. *t.* 10. *c.* 3. *n.* 8." & *Bon.* Tum quia officia secularia, non sorte, sed" secundùm personarum aptitudinem sunt divi-" denda, etsi inter plures æquè aptos & dignos sorte" agi possit. *v. Less. l. c.* "

XIII. Potest excusari à superstitione, qui modo" illicito futura se velle divinare ostendit joci causâ:" Ratio; quia non est actus superstitiosus, nec affecta-" tio cognitionis Dei propriæ, sed tantùm vanitas" aliqua. *Suar. Sanch. Regin. l.* 17. *n.* 170. "

ADDENDA.

Q. 2. *Quænam hìc præterea censeri debeant licita vel illicita.* R. Constabit ex seqq. §. 1. Non est 9 peccatum, saltem mortale, per Astrologiam velle cognoscere aliquod contingens liberum, judicando illam cognitionem esse incertam & tantùm conjecturalem. Ita *Cajet. Tol. Val. Delr. Castrop. Tamb. hìc l.* 2. *c.* 6. §. 1. *n.* 14. contra *Sanch.* & alios. *Ratio* est, quia revera astra inclinant. *Nec refert*, quòd Sixtus V. videatur hoc prohibuisse: *Nam* Suar. aliique cum *Sporer T.* 2. *c.* 9. *n.* 16. dicunt eam prohibitionem restringi ad solum Forum externum, ob præsumptionem divinationis internæ: aut saltem

saltem dici potest, quòd prohibeat ea, quæ alioqui non jure naturæ sunt illicita, quale quid non est conjecturalis ejusmodi prædictio, quæ in natura sufficiens habet fundamentum, ob dictam inclinationem, quam astra afferunt. Quòd si ad conjecturam ex astris etiam accederet ratio ex temperamento personæ, aut ex consuetudine vivendi, aut alii simili circumstantia, non esset divinatio etiam probabiliter talia prædicere, unde & se regulam secundùm talem prædictionem, dummodo non haberet certam credulitatem, excusaretur saltem à mortali, utì cum *Tamb.* censet *Arcd. hìc* §. 2. n. 4

10 §. 2. Credere somniis, non est mortale, quando quis non omnino credit rem in somno ostensam esse veram seu futuram, sed tantùm propter talem somnium aliquid de se non malum operatur, ut evitet malum, quod somnium minatur, tunc enim quamvis sit aliqua levitas vel simplicitas aut nimia timiditas, tamen non apparet gravis malitia, quia non tam creditillud esse à Deo, aut ideo esse verum quàm posse aliunde esse verum, ita *Suar. de Relig. T.* 1. *T.* 3. *L.* 2. *c.* 13. *n.* 25. Ex quo infert *Tamb. n.* 22. hominem in somno sæpius admonitum, ut certo loco terram effoderet, sícque reperiret ollam auro plenam, non peccâsse graviter, quamvis deceptus sit & invenerit ollam plenam nigris carbonibus. Similiter *Leander* & *Tamb.* apud *Gob. in Exp. T.* 11. *n.* 913. negant te peccare mortaliter, si pauculas actiones modereris secundùm prædictionem Astrologi, v.g. Si navem non conscendas eo die, quo prædixit te submergendum.

11 §. 3. Si quis mediis vanis utatur joci causâ, aut experiatur, quid casu accidat, aut quid tale signum designet, credens totum esse futile & inane, *Val. Suar. Sanch. Bonac. Delr. Gobat n.* 937. & alii putant non

non esse nisi veniale ob imperfectionem actûs, quia non videtur plenè consentire in divinationem ; sed *Castrop. T.17. d.1.p.3.n.6.* meritò dicit rarò excusari posse à mortali , quia quando ex mediis talibus , quæ scis esse improportionata, tentas videre, quid accidat, tentas experiri, an dæmon de facto se illis immiscat ; ergo tentas cum dæmone societatem habere , quod videtur semper esse mortale, licèt ex joco fiat, secundùm illud 1.ad Corinth.10.v.20.*Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum.* Idem tenet *Less.*in Auct. *v.Magia.c.3.* quia hoc est advocare dæmonem,sub conditione, dicendo æquivalenter, Si pactus es te adfuturum ponenti tale signum, adsis,ut sciam, an pactus sis. *Vide dicenda n.* 35.

§.4.Graviter peccat,qui coquit partem aliquam animalis veneficio interfecti,v.g. cor vel ungulam equi,ut sic cognoscat venefícum : *Ratio* est, quia utitur pacto cum dæmone, qui promisit se posito tali signo nociturum Venefico, vel se prodituram illum,ita *Less.c.2.Gob.n.942.* 12

§.5.Non peccat graviter,qui cum altero pactum init, ut præmoriens appareat superstiti, Deo id permittente, moniturus alterum de rebus ad salutem spectantibus , in hoc enim nihil intendit cognoscere ope dæmonis : poterit tamen adesse veniale peccatum ob curiositatem vel periculum deceptionis,ita cum aliis *Castrop.n.8.* 13

DUBIUM III.

Quid & quotuplex sit Idololatria.

RESP. 1. Ea est,quando tribuitur honor Creaturæ sicut Deo,*D.Th.2.2.q.94.art.1.*Id verò fit, ut docet *Less.l.2.c.43.d.2.* non tantùm sacrificio, sed etiam quovis signo honoris , quo quis Crea- 14

"Creaturæ tanquam Deo se submittere intendi
„v. g. genuflexione, suffitu, detectione capiti
"ad Statuam Jovis.

" ℞. 2. Idololatria est duplex: alia materialis, siv
"simulata, ùt cùm quis sinè interno affectu, ex met
"mortis, cultum idolo exhibet. Alia formalis, a
"propria; eáque perfecta, ùt cùm quis adorat idolu
"quod ex infidelitate putat esse Deum; vel imper
"fecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affect
"aliquid à dæmone aliave creatura obtinendi, ip
"quasi Deo cultum defert. *Laym. l. 4. t. 10. c. 2. ex S. Aug*
"& *S. Th. Unde resolves.*

" I. Idololatria aliquando conjungitur cum infi
"delitate vel hæresi, cùm scilicet Creatura adorat
"in intellectu habetur pro Deo, aliquando non.

" II. Idololatria, etiam materialis & ficta, es
"grave & mortale peccatum, quia est saltem menda
"cium perniciosum & contra Religionem: sæpe
"etiam contra confessionem Fidei externam. *Sanch*
"*L. 2. mor. c. 37. n. 21. Azor. 1. p. l. 9. c. 11.*

" III. Idololatria imperfecta, ob malitiam volun
"tatis, est peccatum gravius, quàm perfecta. *v. Laym*
"& *Sanch. ll. cc.*

ADDENDA.

15 Quæst. 3. *Quid notandum sit circa imagines & circa cultus varios hominum vel rerum sacrarum.*

§. 1. Inter Prop. ab *Alex. VIII.* damnatas est hæc 25. *Dei Patris Simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.* Hanc Prop. docuit *Calvinus*, item *Joannes Hesselius* Doctor Lovanienſis, citans pro se *S. Aug. L. de Fide & Symb.* Sed perperam: nam S. Doctor tantùm agit contra illos, qui putabant perfectam Dei similitudinem & formam posse figurâ & coloribus exprimi: nos autem dicimus esse tantùm metaphoricam: nunc ex damnatione propositionis

alla-

allatæ certum est licere tales imagines ponere in templis, & ratio est, quia per hoc non significamus Deum esse corporeum, sed exprimimus illum more humano, utì ipse apparuit aut se ipsum expressit in Scriptura, in qua dicitur stare, sedere, ambulare, habere caput, manus, pedes, &c. Ergo nec illicitum erit in pictura talem exhibere, qualis in Scriptura depingitur. Sic in Symbolo de Christo dicitur: *Sedet ad dexteram Patris.* Ergo sicuti ibi exprimitur verbis; ita licitum erit exprimere coloribus, præsertim cùm nunc non sit periculum erroris in Fide, quia hac de re sufficienter instruuntur imperiti secundùm expressum Decretum *Trid. Sess. 25.*

§. 2. Inter Propositiones ab eodem *Alex. VIII.* damnatas hæc est 26. *Laus quæ defertur MARIÆ ùt MARIÆ, vana est.* Huic Propositioni videtur occasionem dedisse libellus inscriptus: *Monita salutaria B. Mariæ Virginis ad cultores suos indiscretos.* Ubi Monito 6. sic inducitur loquens B. Virgo: *Laus, quæ mihi defertur ùt mihi, vana est.* Quod verò attinet ad sensum propositionis damnatæ, hic valde obscurus est: Si sensus esset, quòd specialis laus non debeatur Mariæ, præcisè ùt persona humana est, ibi sistendo, hoc non foret falsum, cùm enim etiam improbissimi homines sint personæ humanæ, si hæc præcisè ratio postularet sibi laudem, etiam hi, prout sunt persona humana, essent laude speciali digni. Si autem sensus sit, quòd non debeatur ei laus, in quantum est affecta specialibus prærogativis à Deo, patet falsitas, quam etiam agnovit author libelli; subdit enim: *Quæ verò mihi defertur ùt matri & ancillæ Domini, sancta est.* Si autem sensus sit, quòd non debeatur illi laus, nisì in quantum est Dei Mater, etiam patet falsitas, alioquin 16

nullus

nullus alius Sanctus esset laudandus. Denique si sensus sit, quòd omnis laus illius sit vana, nisi illi formaliter deferatur propter Deum, uti imaginibus non debetur ullus honor, nisi præcisè propter Sanctos, quos repræsentant, etiam hic sensus est falsus & damnari potuit, quia persona B. Virginis, in quantum est bene agens, habet excellentiam præ aliis Creaturis, éstque hoc ipso per se digna laude, uti docet S. *Th. in 3. dist. 9. q. 1.* his verbis: *Quòd B. Virgo sit persona quædam per se agens, ei debetur honor per se.* In quocunque autem sensu intelligatur propositio, est ad minimum scandalosa, quia sic crudè prolata est apta offendere pias aures populi & imminuere cultum Hyperduliæ B. Virgini debitum. *Nec obstat*, quòd 1. ad Timoth. 1. dicatur: *Soli Deo honor & gloria. Nam* vel dicendum est cum S. *Aug. L. 2. de Trin. c. 8. & 17.* quòd TÒ *soli* non cadat super TÒ *debetur*; sed super TÒ *Deo*, ita ut sensus sit: illi, qui solus est Deus, honor & gloria; vel intelligi sic debet, quòd soli Deo principaliter debeatur omnis honor & suprema gloria.

§. 3. Circa imagines notandum, quòd Tom. 4.
17 Bullarii apud Cherubinum p. 54. in Decreto, quod à S. Congreg. 13. Martii 1625. approbante *Urb. VIII.* inter ejus Bullas n. 37. emanavit, sic statuatur: Sanctissimus re etiam cum Cardinalibus Inquisitoribus communicatâ & maturè consideratâ declaravit, statuit & decrevit, ne quorumvis hominum cum sanctitatis seu Martyrii fama (quantacunque illa sit) defunctorum imagines & quodcunque aliud venerationem & cultum præferens & indicans, in Oratoriis aut locis publicis seu privatis vel Ecclesiis tàm secularibus, quàm Regularibus apponantur, antequam ab Apostolica Sede canonizentur aut Beati declarentur; &

si quæ appositæ sunt, amoveantur, prout eas statim amoveri mandavit: ac pariter imprimi de cætero inhibuit libros eorundem hominum gesta, miracula vel revelationes seu quæcunque beneficia tanquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes sinè approbatione Ordinarii, qui in eis recognoscendis Theologos aliósque pios ac doctos viros in consilium adhibeat, & ne deinceps aliquid novum ac inordinatum committatur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmittat, ejúsque Responsum exspectet. Ad horum hominum sepulchra vetuit tabellas atque imagines ex quacunque materia pictas, fictas vel exsculptas appendi, & lampades sive alia quæcunque lumina accendi sinè recognitione ab Ordinario, omnino ùt suprà facienda, Sedíque Apostolicæ referenda ac probanda: declarans, quòd per supradicta præjudicare in aliquo non velit iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorialem temporis cursum, aut per Patrum virorúmque SS. Scripta, vel longissimi temporis scientiâ ac tolerantiâ Sedis Apostolicæ vel Ordinarii coluntur. Denique pœnas injungit transgressoribus hujus Decreti. Sed advertendum est, quòd ibidem pag. 55. habeatur declaratio ejusdem *Urb. VIII.* data 4. April. 1625. quæ fusiùs repetitur in Append. Tom. 4. pag. 38. in Constit. 22. aliàs 132. data 5. Jul. 1634. in qua permittit ejusmodi imagines separato ab Ecclesia loco custodiri, si approbantibus Ordinariis facere possint ad qualemcunque suo tempore probationem sanctitatis.

§. 4. Quod attinet ad Cultum Beatorum necdum Canonizatorum, S. Congregatio 27. Sept. 1659. præsente & approbante *Alexandro VII.* edidit, & 3. Febr. 1660. publicavit Decretum, 18

in quo hæc ſtatuuntur, 1. Quòd eorundem Beatorum imagines, etiam non principaliter & uti ſupplices appoſitæ, ſimulacra, picturæ, tabellæ aut Scripturæ eorum præclara geſta repræſentantes, aut referentes, in Eccleſiis, Sacrariis & Oratoriis quibuſcunque, & præſertim in quibus Miſſæ Sacrificium vel alia Divina Officia peraguntur, inconſultâ Sede Apoſtolicâ nullo pacto exponantur. 2. Quòd ubi indultum fuerit per Sedem Apoſtolicam imagines, ſimulacra pictásque tabellas in Eccleſiis poni & coli poſſe, in pariete tantùm, non autem ſuper altari collocandi facultas tributa cenſeatur. 3. Quòd ſi conceſſa fuerit per eandem Sedem Apoſtolicam altarium erectio, non tamen ob id Miſſam & Officium de prædictis Beatis celebrandi vel recitandi facultas tradita præſumatur, etenim ſpecifica & expreſſa conceſsio ſuper his præcedere debet. 4. Ubi in loco Cultus fuerit conceſſus, non extendatur inconſulto Pontifice ad alium locum quavis aliâ concurrente authoritate. 5. In locis, ubi Beatos prædictos ab omnibus coli permiſſum fuit, non inde publica Officii recitatio permiſſa cenſeatur, ſed tantummodo privata nec ſatisfactoria Præcepto recitationis, niſi quoad illos, quibus Sedes Apoſtolica de hoc indulſerit. 6. Miſſæ pariter, quæ fuerint indultæ certis perſonis alicujus loci vel Monaſterii, ſeu Presbyteris alicujus Eccleſiæ, à confluentibus Sacerdotibus quavis dignitate etiam Cardinalatûs inſignitis minimè celebrentur. 7. Dies feſti in Beatorum eorundem memoriam non celebrentur, niſi ſpeciali Indulto Apoſtolico proviſum fuerit. 8. Eorundem nomina in Calendariis non apponantur, nisi illius tantùm loci earúmque perſonarum, in quo & à quibus Cultus cum Officio & Miſſa

Missa celebratur. 9. In quibusvis Ecclesiasticis precibus, etiam in Oratoriis privatis, recitandis particularia eorundem suffragia non apponantur vel recitentur. 10. Publicis in precibus præter indultas & à Sede Apostolica approbatas iidem Beati non invocentur. 11. Eorundem Reliquiæ in processionibus minimè circumferantur. S. tamen Congregatio removere non intendit Cultum Beatis per communem Ecclesiæ consensum, vel per immemorialem temporis cursum, aut per Patrum virorúmque sanctorum Scripta, vel temporis centum annorum metam excedentis scientiam ac tolerantiam Sedis Apostolicæ aut Ordinariorum hactenus præstitum, ac certo modo & formâ ab eo tempore eis exhibitum : verùm si à centum annis citrà, Cultus hujusmodi aliqua ex parte constiterit auctus & extensus , eo casu S. Congregatio eundem in pristinum reduci jubet, prout quemvis Cultum extra casus prædictos ad expressa tantùm verbaliter in Apostolicis Indultis omnino revocari mandat, sub pœnis. &c. Firmis quóque remanentibus Decretis , nempe ne Beati in Patronos eligantur, ne eorum Natalitia cum Octavis celebrentur, & aliis quibuscunque à Sacra Congregatione hactenus emanatis, quæ præsenti Decreto renovantur.

Postmodum allatis ad S. Congregationem dubiis circa observationem & intelligentiam illius Decreti, 1. An ubi indultum fuerit, ut Missa de aliquo Beato celebretur, liceat ejus imaginem & simulacrum super altari exponere, nec non votivas tabellas ibidem appendere. 2. An si dies festi in Beatorum honorem non celebrentur, extendatur ad Festa devotionis. 3. An Indulta recitandi Officium cum Octava vel sinè Octava , & 19

celebrandi Misſam de Beatis, fuerint revocata per dictum Decretum. 4. An in Eccleſiis, in quibus Officium & Misſa de Beatis recitari ac reſpectivè celebrari poſſunt, liceat eorum Reliquias exponere. 5. An Epiſcopi Regulares, qui ex Indulto Sedis Apoſtolicæ gaudent privilegiis ſuæ Religionis, de quibus ſunt capaces pro eorum conditione, poſſint de Beatis ſuæ Religionis recitare officium, & in propriis Cathedralibus Misſam celebrare, & altare Beatis prædictis erigere. Sacra Congregatio 17. Aprilis 1660. reſpondit, ad 1. affirmativè. Ad 2. negativè. Ad 3. negativè. Ad 4. affirmativè. Ad 5. negativè.

20 §. 5. Suppoſitis illis proponebatur nuper hic caſus : Titius, quia obtinuit à Deo gratiam per preces *Thomæ Mori* in neceſsitate invocati, quem omnino putat Martyrem eſſe, vovet ſe ejus picturam, attamen finè radiis, appenſurum in eccleſia. *Quæritur*, an id poſsit, adeóque teneatur hoc Voto : *Ratio* pro parte affirmativa eſt, quia non vult picturam illam exponere ad publicum cultum, ſed ad ornatum templi, & quidem extra altare ad parietem, ergo ſicuti licitum eſt ibi appendere picturam quamcunque aliàs honeſtam, v.g. ejus, qui templum ædificavit vel altare fundavit, ita & *Thomæ Mori*. Nihilominus ex judicio virorum doctorum, quos conſului, reſpondi non poſſe, ob illa Decreta n. 17. & 18. relata, nam non licet exponere imaginem non Beatificati, imò nequidem Beatificati, in Eccleſia, in qua non eſt licitum de eo celebrare Misſam, ergo multò minùs *Thomæ Mori*, qui non eſt beatificatus. Ad rationem oppoſitam, diſparitas eſt, quia ſcitur, quòd pictura Fundatoris non exponatur propter venerationem & cultum ratione ſanctitatis vel martyrii, hinc

non

non comprehenditur prohibitione Pontificum, ècontrà cùm populo alia non posit occurrere causa, cur exponatur pictura *Thomæ Mori* in ecclesia, nisì ad aliquam contestationem sanctitatis vel martyrii, reipsa prout exposita in istis circumstantiis præ-se-fert venerationem & cultum, ergo comprehenditur prohibitione Pontificum.

§. 6. S. Congregatio 26. Junii 1642. approbante *Urb. VIII.* inhibuit, ne imagines Christi, Deiparæ, Angelorum, Sanctorúmque aliorum pingantur vel exponantur cum habitu certorum Ordinum, aut aliter, quàm in Ecclesia hactenus fuit usus: ibidem prohibet, ne in Ecclesiis vel earum frontispiciis aut atriis exponantur imagines profanæ vel aliàs indecentiam & inhonestatem præseferentes, uti refert *Manigart* in praxi Pastor. p. 3. c. 8. 21

§. 7. Reliquiæ Sanctorum honorari possunt eodem cultu, quo persona cujus sunt reliquiæ; & quamvis per se coli nequeant, cùm sint irrationales, possunt tamen coli respectivè propter excellentiam & sanctitatem personæ, cujus sunt: ad honorandas autem privatim tantùm reliquias sufficit privatum testimonium sanctitatis ab una persona fide digna aut ex alia probabili ratione, uti rectè *Manig.* suprà: notat autem *Loth* in resol. Theol. T. 24. a. 3. ex *Gavanto*, S. Congregationem Episcoporum & Regularium declarâsse, reliquias Sanctorum non posse radi, ut rasuræ dentur infirmis in potum. De cultu aliarum rerum benedictarum vel consecratarum dicetur L. 6. T. 1. ad c. 4. 22

§. 8. Probat *Manig.* pag. 904. ex Decretis Pontificum, Cæsarum sanctorúmque virorum, illicitum esse imaginem Crucis in pavimento vel lapide humi pingere vel effingere, Crux enim coli debet cultu latriæ, ergo irreligiosum est calcare pedibus: 23

rectè tamen addit illam solam calcationem Crucis esse peccatum, quæ fit animo injuriandi aut irreverenter tractandi, de cetero passim videntur cruces sculptæ in ære vel lapide, quas sinè scrupulo omnes prudentes calcant.

24 Quæst. 4. *An sit Idololatria credere dæmoni, aut eum interrogare, si loquatur in obsesso.* R. §. 1. Propriè non est Idololatria, ad eam tamen reducitur, si credatur dæmoni suâ sponte aliquid dicenti, quia sic mendaciorum pater plùs honoratur, quàm mereatur, ob revelationem rei naturaliter incognitæ, quæ revelatio à solo Deo petenda esset. Dixi, *suâ sponte dicenti*, quia si dicat aliquid coactus vi exorcismi, credi potest, quia Deus non potest cogere ad mendacium: attamen non facilè ei fides indubitata est adhibenda, quia incertum est, an fiat vi exorcismi, ita *Less.* in Auct. V. *Magia.* c. 6.

25 §. 2. Haberi potest ratio aliqua eorum, quæ dæmon ex obsesso dicit, non ut ideo credatur vel feratur sententia, sed ut inquiratur vel caveatur; & sic potest quis fodere, si dicat alicubi esse thesaurum, ita *Less.* suprà. Quòd si dicat aliquem esse maleficum, rectè docet *Gob.* T. II. n. 794. Si desint alia indicia, non ideo licere apprehendere accusatum; multò minùs ei credendum erit, si dicat se à Deo missum ad populi instructionem, ut qui non credunt Concionatoribus & Parochis, saltem credant diabolo, idque esse extremum remedium, quo Deus utitur ad conversionem hominum, *nam* hoc prorsus vanum est, & fraus dæmonis volentis errores cum vera doctrina insinuare, uti probat ibidem *Lessius.*

26 §. 3. Veniale tantùm est, si quis ex levitate vel curiositate dæmonem in obsesso loquentem uno aut altero verbo imperativè interroget rem vanam

vanam & inutilem , dummodo non fiat animo discendi aliquid ab ipso, nam hoc esset exspectare beneficium,& communicare cum illo : nec firma fides adhibenda est , nam sic valde honoraretur dæmon,ita cum multis,quos refert,*Sanch.*hìc L.2. c. 42. ubi latè tradit, quid liceat interrogare vel facere illi, qui exorcizat dæmonem in obsesso ; de quo etiam videri potest *Tamb.* L. 3. c. 8. §. 2. & præcipuè *Less.* suprà cas.4.5.6.ubi dicit licitum esse personam aliunde accusatam vel infamatam sistere coram dæmone in obsesso, ut si velit, eam confrontet ac convincat de crimine : vide tamen dicenda infrà n. 44. *nam* in hoc videtur esse aliqua communicatio cum dæmone.

DUBIUM IV.

Quid & quotuplex sit vana observantia, & unde colligatur.

R*Esp.* I. Ea est superstitio, quâ medio aliquo improportionato & à Deo non instituto, procuratur aliquis effectus, v. g. sanitas, scientia,&c. *S.Thom.* 2. 2. *q.* 96. *a.* 1. *Bonac.& alii.* Differt autem à divinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem:illa verò ad effectum externum. Convenit cum eadem, quòd utraque nitatur pacto dæmonis , eique tribuat perfectionem propriam Dei. Unde quæ de divinatione dicta sunt, proportionaliter huic accommodari debent.

R. II. Dividitur 1.sicut divinatio,in eam,quæ ex pacto expresso cum dæmone, & in eam quæ ex implicito pacto procedit. 2. Dividitur communiter in quatuor species. *Prima* dicitur

» Ars notoria, quæ inſpectione certarum figura-
» rum, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur
» ad ſcientiam, repentè ac ſinè labore acqui-
» rendam, ùt faciunt Anabaptiſtæ. *Secunda* dicitur
» magia (quod nomen alioqui generale eſt) quæ
» verſatur circa corpora variè immutanda,
» aliósque effectus miros. *Tertia* eſt obſervatio
» eventuum, quâ ex conſideratione alicujus even-
» tûs conjicitur, quid ſit futurum: v.g. Si ex eo,
» quòd caſu occurrat vulpes, canis, aut cadaver,
» certa imminere credat, & inde actiones ſuas
» moderetur. *Quarta* dicitur Obſervatio ſani-
» tatum, cùm adhibentur quædam ſigna, oratio-
» nes, certus numerus crucum, ſacra verba, &c.
» velut neceſſaria & efficacia ad pellendos morbos.
» Idem eſt de geſtatione reliquiarum cum vana
» circumſtantia, v.g. in tali capſa, tot diebus,
» cum tali herba, &c. *Sanch. L. 2. mor. c. 40. n. 11. Fill. T. 24. n. 157.*

℟. III. Vana obſervantia, ſicut divinatio, eſt
» peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio, tum
» quia tribuit honorem divinum creaturæ,
» exſpectando ab ea, quod à ſolo Deo exſpectari
» debet: tum quia nititur pacto cum dæmone, *Leſſ.*
» *Bon. T. 2. d. 3. q. 5. p. 4. & alii.* Nec poteſt excuſari
» à mortali ex parvitate materiæ, quia ſimpliciter
» & in omni materia uſurpatur cognitio aut virtus
» Dei propria. Aliunde tamen fieri poſſe, ut non ſit
» mortale, docent *Autt. ſuprà citt. Dub. 2. Reſp. 3.*
» 1. Ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum
» tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, licèt timeatur
» ita eſſe, vel futurum. *v. dicta de divinatione dub. 2.*
» *reſp. 3. caſu 7.* & *Leſſ. l. 2. c. 43. Dub. 8. n. 53.* &
» *dub. 10. n. 66.*

» ℟. IV. Vana obſervantia cognoſci poteſt

1. Ex

1. Ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum, " si nimirum nec habeat naturalem virtutem, " nec de supernaturali legitimè constet. 2. " Ex adjunctione falsæ vel vanæ circumstantiæ, ùt " v.g. Si flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, " manu, flagro serico, si nomina adhibeantur " ignota vel characteres peregrini, verba falsa vel " apocrypha, v.g. Christum habuisse febres vel " spasmum, &c. Item si ponatur vis in modo " scribendi, v.g. Evangelium S. Joannis à virgine " oriente Sole, &c. 3. Si effectus statim evanescat, &c. "

Delrio l. 2. q. 5. Sanch. n. 43. Ex dictis resolves,

I. Superstitiosum est, 1. Sumere aliquam potio- " nem vel bolum, vel quidvis aliud usurpare, " ad scientiam aliquam subitò acquirendam. 2. " Gestare amuleta, ligaturas & involucra falsis " characteribus consignata, contra vulnera vel " subitam mortem, ne possint lædi, vel ne sanguis " effluat, vel ad conciliandam invisibilitatem, " impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocu- " menta & maleficia. 3. Ex casu fortuito conjicere " de eventu, v.g. Sibi aliquid boni vel mali even- " turum; ùt si manè egrediens pedem offendat, " ideóque domum regrediatur, timens aliquid " infausti. 4. Dies aliquos habere tanquam faustos, " alios verò infaustos, ideóque negotium omittere, " v.g. Die Veneris nolle ungues præscindere. 5. " Feminarum carminatricum benedictiones & " preces ad morbum depellendum adhibere. 6. " Projicere statuam alicujus Sancti in flumen, " ut pluat. 7. Si putentur Missæ non prodesse " Defunctis, nisi legantur septem, cum septem " certi coloris candelis, & septem eleemosynis. " 8. Si unguento armario, quo gladius inungitur, " absens curetur. 9. Si certo Festo v.g. S. Joannis, "

„ certa orentur, vel festo S. Matthiæ hederæ folia
„ aquis imponantur, ut cognoscatur, cui debeant
„ nubere. 10. Si quibusdam precibus, imaginibus,
„ aut characteribus, aut crucibus tribuatur vis
„ certa & infallibilis, v.g. evadendi ab hoste, expel-
„ lendi morbos, non moriendi sinè prævia Con-
„ fessione, non incidendi in infortunium. &c.
„ Aliud tamen est, ea per orationes petere ac spe-
„ rare, *Delr. l. 3. p. 2. q. 4 sect. 7. Suar. c. 15. Less. d. 10. n. 63.*
„ *Sanch. n. 34. & 37. Fill. n. 150.*

„ II. Superstitiosum non est, 1. Observare Lunam
„ aut tempora aptiora colligendis herbis, (v. g.
„ die S. Joannis Baptistæ) purgandis corporibus,
„ cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scriptu-
„ ræ, vel reliquias gestare ad Dei tantùm honorem
„ & sinè dictis vanitatibus. 3. Circa templum
„ alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere,
„ die alicujus certi Sancti equis venam secare &c.
„ Si scilicet hæc fiant, ut major devotio excitetur,
„ & effectus Sanctorum meritis adscribatur. Aliud
„ tamen esset, si putarentur tales circumstantiæ
„ infallibiles, aut planè necessariæ, aut per se effi-
„ caces, *v. Navar. in Man. cap.* 11. Addit *Lay.* ex *Cajet.*
„ Si homines rudes bonâ fide & ex devotione
„ aliquem ritum ab Ecclesia non receptum obser-
„ vent, aliquando in sua simplicitate relinquendos,
„ cùm difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide
„ à suis Majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ
„ quædam devotiones, quas vocant Novendiales,
„ (v.g. novem, vel ad exemplum S. Gregorii,
„ triginta, vel alium certum numerum Sacrorum
„ celebrare, cum certo numero, & magnitudine
„ candelarum, & similia) si fiant in memoriam
„ alicujus mysterii, v. g. novem mensium, quibus
„ Christus fuit in utero, vel quinque vulnerum &c.

Esset

Esset tamen superstitiosum, credere, eas preces " non prodesse in majore vel minore numero. "
5. Multi excusant etiam eos, qui sanant morsus " à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere " gratiam gratis datam, & sic tenet *Navar. l.c.* " *v. Sanch. Laym. Bon. ll.cc.*

III. Non est illicitum uti virtute rei naturalis, " quæ per superstitionem cognita est, modò ejus " observatio aut operatio non pendeat ab ope " dæmonis. Ratio est, quia licèt illa cognitio malè " parta sit, peccatum tamen transiit; neque virtus " naturalis ex eo quidquam mali contraxit, " *v. Sanch. l. 2. Moral. c. 38. Bon. q. 5. p. 4. Lay. l. 4. T. 10. c. 4.*

ADDENDA.

Q. 5. *Quas præterea regulas tradant Auctores pro dignoscenda vana observantia.* R. §. 1. *Sanch. Castrop. Tamb. Gob.* & alii tradunt sequentes: 1. Quando rei vis tribuitur ad effectum, quam vim nec à natura sua, nec à Dei vel Ecclesiæ institutione habet, semper est superstitio, quia effectum exspectas, non à natura, nec à Deo, ergo à dæmone, cùm sperari non possit, quòd casu sit eventurus. 2. Si res sacræ adhibeantur ad effectus vanos & inutiles, aut si signa, aut res vanæ adhibeantur ad effectum qualemcunque obtinendum, est superstitio, quia Deus non immiscet se rebus vanis, ergo effectus non potest exspectari nisi à dæmone. 3. Præsumitur dæmonis invocatio saltem tacita, quando adsunt, vel verba non significativa, vel figuræ inutiles, vel falsitas, v. g. in conditione aliqua, vel promissio effectûs infallibilis, quia nec DEUS se immiscet vanis, nec infallibiliter appromisit tales effectus, ergo cùm à natura non sint, si tum exspectentur, à dæmone exspectantur. 4. Quando dubitatur, an effectus sit 28

à vi

à vi occulta naturali, an à dæmone, potiùs judicandum est esse à natura, adeóque non esse superstitionem, quia plurimæ sunt virtutes in rebus naturalibus nobis incognitæ : itaque in dubio dicendum est id potiùs esse à natura, cùm miros à natura effectus fieri videamus, quorum rationem reddere non possumus, ergo etiam in tali dubio sumus in possessione Juris ad utendum ejusmodi rebus, donec resciatur non esse à virtute naturali occulta. 5. Si dubitetur, an effectus sit à Deo, an à dæmone, præsumendum est esse à dæmone, quia cùm res, quæ adhibetur, non sit naturalis causa illius, erit tantùm signum, ad cujus positionē vel Deus vel dæmon effectum ponet; de Deo autem talia operante nescimus, nisi in Sacramentis & sacramentalibus, éstque temerarium dicere tum semper fieri miracula, ergo moraliter certò præsumitur esse à dæmone. 6. Quando ab aliquo homine aliquid mirum efficitur, potiùs censeri debet fieri naturaliter, quàm magicè, quia nemo præsumitur malus, nisi probetur ; quandóque etiam maximè sanctitas operantis vel alia urgentissima indicia suadent aliquid fieri supernaturaliter & per miraculum, Deo per Sanctos suos operante. 7. Si aliqua videantur bona, aliqua autem admisceantur redolentia superstitionem, poteris usurpare cum spe eventûs, si removeas superstitiosa, v.g. Sanitas spondetur puero, si B. Virgini offeratur candela præcisè æquè ponderosa, quàm est puer, si tu offeras magìs aut minùs ponderosam, & speres sanitatem, rectè agis.

29 §. 2. Ex datis regulis colligitur, sequentia esse superstitiosa. 1. Facere ligaturam rei alicujus, ne vaccis lac effluat. 2. Certò credere se non moriturum ex vulnere, si Festo S. Stephani in pane & aqua jeju-

jejunet, ritéque confessus communicet. 3. Festo Paschatis vel alio solenni die abstinere à carnibus, credendo se per hoc infallibiliter liberandum à febri aut alio malo. 4. Nolle adire convivium, in quo sunt tredecim, eò quòd unus certò credatur brevì moriturus, utì è convivis tredecim in ultima Cœna unus mortuus est, nempe Christus aut Judas. 5. Pondere aliquo ad funem suspenso inter pollicem & indicem explorare, quota sit hora, toties enim dicitur pulsus dari ad latus vasis: esse autem superstitiosum evicit *Lugo* suâ experientiâ, utì refert *Tamb.* l. 2. c. 6. §. 1. n. 39. confirmátque n. 79. ex *Baldel.* & *Delr. Sporer* quóque T. 1. c. 5. n. 22. fatetur se sæpius usum bonâ fide, sed auditâ experientiâ Lugonis damnat, & addit, *Aliis ergo, & maximè illis, quibus, ut idem experirentur, imprudens auctor fui, jam pœnitens disuadeo.* Dicunt aliqui hoc esse à pulsu arteriæ, sed contrà est, nam pulsus arteriæ est constans & naturalis, numeratio autem horarum, v. g. primæ, est arbitraria, posset enim numerari ab ortu vel occasu Solis, & per accidens est, quòd apud nos numeretur à tempore, quo Sol post horam transiit Meridianum, ergo cùm arteria esset pulsatura eodem modo, licèt homines vellent, ut prima aliter numeraretur, non potest esse ab arteria, quòd nunc sonet prima. Deinde non potest ostendi, cur arteria, quando est prima, det potiùs unum, quàm duos aut tres pulsus, semper enim æqualiter movetur per impulsum sanguinis. Alii dicunt provenire à speciebus phantasiæ, quæ moveat sanguinem, & id evenisse *Lugoni*, qui tum tenebat Italiam per diem & noctem, hinc etiam fieri tantùm in sanguineis calido-humidis: talem autem esse vim phantasiæ docent Medici, nam si tangant arteriam *Titii*

&

& proferant nomina *Caji & Sempronii*, dignoscere posſunt, quem eorum magis amet vel oderit. *Contrà eſt*, unde ſunt illæ ſpecies? An infuſæ? an acquiſitæ? & per quos actus? Deinde ſi ſit hora ſecunda & ipſe æqualiter neſciat, ſitne prima, ſecunda an tertia, utì fieri poteſt ſaltem noctu expergiſcenti, cur ſpecies phantaſiæ movebunt ſanguinem ad duos præcisè pulſus? Item, cùm ſpecies phantaſiæ ſint mortuæ, non posſunt movere phantaſiam, nisì cauſando actum phantaſiæ, de hoc actu quæro, quid pro objecto habeat; non certum numerum horarum, nam ignoratur, & vult horam explorare; nec aliquid aliud, quia nihil aliud erit connexum cum tot præcisè pulſibus. Præterea, pone quòd planè imaginetur ſibi, eſſe tertiam, quando eſt prima, ſi arteria pulſet ter, tua experientia fallit; ſi pulſet ſemel, non eſt ex vi phantaſiæ; unde ergo? Denique ſequitur, quòd non explorem, quæ ſit hora in tempore, ſed quam horam mihi imaginer, id autem non eſt opus explorare pulſu annuli, ſed hoc certiùs ſciam reflectendo me ſupra meam phantaſiam, ergo tuum experimentum eſt planè inutile & vanum.

6. Nolle die Lunæ aliquid dare mutuò, quia credit non ita facilè reddendum: item nolle die Martis iter incipere, ne in milites incidat: item nolle nere die Sabbathi. 7. Subitò reddere vires vel ſanitatem inſufflatis quibusdam verbis in aurem. 8. Reddere canes mutos inſufflatis vel prolatis illis verbis: *in camo & fræno maxillas eorum conſtringe*: item iſtis ſiſtere ſanguinem, *Libera me de ſanguinibus*: item illis, *Verbum caro factum eſt*, velle reddere partum felicem: item illis, *conſummatum eſt*, ſanare luxationes equorum: item illis in aurem inſufflatis velle excitare laborantem morbo

morbo caduco, *ô Creatura Dei memento Creatoris tui.* 9. Si quis oret certas preces, ut Christus, B. Virgo vel Angelus sibi appareat in morte, omnino certò putans eos apparituros. 10. Certas preces orare, vel schedulas circumferre, cum certa fiducia, se ideo non moriturum subitò vel sinè confessione. 11. Folium trifolii gestare ad felicitatem conciliandam. 12. Ægrotantis lecto supponere certas herbas, ne desperet in agone. 13. Schedas profanas infra limen stabuli deponere, ut pecora transeuntia omne malum evitent. 14. Putare domum muniri contra fulmen, si die palmarum ramus palmæ ter circumferatur, & extra domum relinquatur. 15. Credere gallinas fore liberas ab Accipitre, si primum, quod ponunt, ovum detur Pauperi. 16. Conservare ova die Veneris Sancto posita ad restinguendum incendium. 17. Fricare dentes vel oculos sub elevatione, ut dolor dentium vel oculorum depellatur. 18. Aliquid infaustum metuere, si videantur duo Sacerdotes simul elevantes Hostiam in Missa. 19. Si avis mœstùm canat, corvus crocitet, lepus prætercurrat, credere prænunciari alicui mortem vel infortunium. 20. Pueros aut chartulas nomine Puerorum inscriptas mittere per fissuram arboris, ut sanentur à ruptura, utì *S. Thom.* & alii cum *Burgh.* cent. 1. cas. 46. habent. 21. Ungere gladium adhuc calentem sanguine vulnerati, ut in distans sanetur, cum communi *Burgh.* cent. 3. cas. 29. 22. Ex nomine in Baptismo impositò conjicere, an aliquis sit probus vel improbus. 23. Dum tonat, volutare se in terra, ut dolor tergoris cesset. 24. Cingulo metiri ægrotum, ad dignoscendum, à quo sit sanandus. 25. Filo metiri corpus ægroti, illúdque postea secare ad sanandum morbum. 26. Securi dividere

stramen,

stramen, ut tumores manuum sanentur. 27. Ferrum, quo cæsus es, infigere larido porcino, ut tu saneris. 28. Ligare arborem aut rem aliam loco vulneris sanandi. 29. Summo manè scopis tangere olera, ut sint secura ab erucis. 30. Manè lavare manus, credendo tum sagas nocere non posse. 31. Ferrum catenæ, ex qua pependit patibularius, aut manum suspensi adhibere ad miros effectus. 32. Certam schedam affigere januæ, ut ad eam cogatur venire fur. 33. Si plures veniant in suspicionem delicti, comedere salem & panem, ut is, qui nocens est, malè habere incipiat & sic prodatur. 34. Si adsit mulier, de qua suspiceris, quòd sit saga, invertere scopas, ut si saga est, abire non possit, nisi gressu averso seu cancrino. 35. Ad pellendos morbos uti annulo confecto ex oblatis Crucifixo die Veneris sancto. 36. Globos transmittere per certum annulum certo die & horâ fabricatum, ut quandocunque explodes, tangas, quod intendis. 37. Credere lac statim coagulandum in butyrum, si in illud immittatur serra ferrea necdum adhibita ad usum. 38. Lignum è feretro, in quo jacuit mulier mortua, appendere collo pecudum, ne ægrotent vel ut sanentur. 39. Credere se peccaturum, si extremâ Unctione semel acceptâ ambulet nudis pedibus. 40. Cingulo prægnantis mulieris pulsare campanam, ut habeat felicem partum. 41. Si gallina instar galli cantet, credere malum imminere. 42. In lusu mutare situm corporis, aut complicare pedes, ad evitandũ infortunium. 43. In nocte S. Joannis orare, ut in somno appareat ille, cui nubere debeat: item credere se non ducturum uxorem eo anno, quo coram se ignis fuit coopertus cineribus: atque de similibus superstitionibus circa Sponsos & Sponsas

multa

multa habet *Gob.* Tr. II. à n. 1010. 44. Adjurare creaturas irrationales, modo in Ecclesia insolito, ne incipiant aut pergant nocere ; item animalia noxia citare ad judicium, vel excommunicare: aliud est , si fiat modo ab Ecclesia præscripto, tum enim nubes & tempestates non adjurantur directè, sed vel Deus deprecativè, ut malum avertat, vel dæmon imperativè, ne noceat. 45. Gestare lapidem fulmineum, super quo tria Sacra sint lecta, ut quis sit fortis. 46. Tres virgas salicis ducere per os, deinde eas suspendere in camino, ut postquam fuerint arefactæ, desinat graveolentia halitûs. 47. Vertere se ad Lunam crescentem, & strumâ manu apprehensâ dicere , *Quod video, crescat, quod tango detumescat.* 48. Credere me moriturum ideo, quia alius me innocentem ad Judicium divinum citavit : Si tamen citatus es, quia eras nocens, meritò times, quia *Drexelius* in suo Tribunali L. 2. c. 3. affert 24. ejusmodi citationes, quæ effectum habuerunt : an autem liceat ita citare, dicemus L. 4. n. 1530. 49. Ponere certam spem in deferendis certis nominibus ; quæ, ut licitè circumferantur, habere debent has conditiones, ut sint nota & sancta, ut habeant characteres notos & sanctos, ut contineant vera ac pia, ut nulla ponatur spes in loco, tempore, numero scribendi, nec in modo deferendi vel allegandi ea, ita *Alloza* V. *Superstitio.* S. 2. n. 24. 50. Credere, quòd imagines astrologicæ & characteres aliæque figuræ artificiales, quæ sunt factæ sub tali constellatione vel signo, ratione sui artificii vel imaginis habeant vim ad hunc vel illum effectum, *S. Thom.* & *Sanch.* L. 2. c. 40. n. 50. cum aliis multis, contra quosdam, qui conantur defendere. Qui plura volet exempla superstitionum hoc tempore usitatarum, consulat

Gobat, qui per 30. paginas, præcipuè à n. 923. sexcentas ejusmodi nugas affert.

30 §. 3. Multa secundùm diversos Authores damnantur vel excusantur à superstitione, v.g. 1. *Leander* negat, alii probabiliùs affirmant esse superstitionem, si quis ex aura, quæ est certo die;
31 v.g. Festo *S. Urbani* vel conversionis *S. Pauli*, velit prædicere, qualis sit futura per annum. Audi *S. Chrysost.* Hom. adversùs eos, qui observant novilunia; *Non audis Apostolum dicentem, dies observatis & menses & tempora & annos? metuo vobis, ne frustra in vobis laboraverim: nempe extremæ hoc amentiæ est, propter unum diem, si auspicatus fuerit, per universum hoc exspectare annum* &c. 2. *Rayn.* apu *Gob.* n. 960. arguit superstitionis eos, qui statuunt Patronum suum menstruum honorare jejunio, licèt Festum illius in Dominicam incidat; item eos, qui omnes suas satisfactiones donant Defunctis, cùm ipsi maximè indigeant, sibique applicare deberent: *Sed* alii meritò contradicunt, nam quoad priorem partem, rectè docent *Sanch.* & *Tamb.* per se loquendo, nullum esse peccatum die Dominico jejunare: quoad alteram, vide dicta
6 L. 2. n. 179. 3. *Gob.* n. 961. non omnino damnat certæ superstitionis eos, qui putant sanguine vulnerati misto cum quodam pulvere sympatico sanari posse recens vulnus hominis ad trecentos passus distantis, quia fortè verum est, quòd aliquæ qualitates diffundantur per medium, utì cadavera odorem mittunt per multa milliaria, teste *S. Thom.* multisque Philosophis: Sed rem illam reliqui communiter damnant, videtur enim incredibile, quòd qualitates talis pulveris possint ita longè per muros & media corpora interjecta undequaque diffundi; quòd si dicant agere in distans, adhuc

adhuc minus probabilitatis habet. 4. Quidam 33
suspectum habent, sed *Gob.* n. 1014. absolvit à superstitione eum, qui gestat nummum benedictum & insignitum figurâ *S. Georgii*, cum fiducia, se non casurum ex equo, vel si cadat, casum fore innoxium, non apparet enim, cur superstitiosum sit, si quis non appromittat sibi infallibiliter talem effectum, sed speret per merita & intercessionem *S. Georgii* Equitis. 5. Aliqui absolutè 34
damnant, aliqui autem absolutè excusant à superstitione eos, qui putant se habere vim aut gratiam sanandi certos morbos, vel qui ad tales accedunt sanitatis causâ, utì refert *Sanch.* n. 45: *Dian.* autem p. 11. T. 4. R. 42. citans Delr. & alios sic habet: *Non videtur superstitiosum, quòd in Belgio omnes nati die Veneris sancto putentur suo contactu sanare à febribus, aut quòd septimus masculus ex legitimo Matrimonio natus nullâ fœmineâ prole intermediâ sanare possit strumosos. Sanch.* verò & *Gob.* nec universaliter improbant, quia DD. graves approbant, & Ecclesia id permittit, potéstque Deus certis familiis certas ejusmodi gratias gratìs datas tribuere; imò etiam potest certis hominibus certa virtus naturalis convenire ad morbos ejusmodi sanandos, utì ex *Plinio* ostendit *Azor*, attamen etiam universaliter non est approbandū, nam inprimis putat *Delr.* hanc gratiam solis Catholicis concedi à Deo; deinde non est credibile tam multis hominibus impiis concedi, quot se habere jactant: unde ab Ordinario priùs rigidè examinandi sunt, & repellendi, si vana vel parum honesta admisceant. Videri potest *Sanch.* suprà, ubì optimè & fusè de ea virtute discurrit, affértque signa dignoscendi, qualis sit.

§. 4. Quod attinet ad virgam, quam vocant 35

divinatoriam , Sacra Congregatio generalium Inquisitorum de Mandato Clementis XI. post exactum examen Theologorum, die 26. Oct. 1701. damnavit & prohibuit librum , cui titulus, *La Physique occulte ou traitè de la baquette divinatoire* : usum tamen talis virgæ pro inveniendis metallis & fontibus approbârunt vel ausi non sunt improbare *Majolus, Peucer, Fludd, Libavius, Willemius, Fromman, Dechales, Hirnhaim, Saint Romain, Royer*; è contrà eum usum damnant *Agricola, Paracelsus, Roberti, Stengelius, Forerus, Cæsius, Fabri , Kircherus, Aldrovandus, Schottus, Conradus, Sperling, Menestrier*, Natalis *Alexander*, Commentator Liter. *Tolly*, Auctor libri sub titulo, *Histoire critique des practiques superstitieuses*, qui p. 2. c. 3. ad discernendum, sítne effectus naturalis an non, ponit hanc regulam, *Tum est causâ naturalis, si in eisdem circumstantiis Physicis semper agat eodem modo : è contrà, tum non est naturalis, si in eisdem circumstantiis Physicis non semper agat eodem modo*, sed requirat, v.g. ut à certis personis applicetur, ut cum certa intentione, sub recitatione certorum verborum , cum circumstantiis aliquibus purè moralibus , quæ modum agendi physicum immutare non possunt. Ex illa regula infert c. 4. per virgam non posse detegi limites agrorum, nec latrones vel homicidas, nec res perditas vel furto sublatas , quia quòd hic vel ille lapis sit limes agri , pendet à circumstantia morali hominum ponentium ex illa intentione, virga autem coryli vel quæcunque alia non attingit moralia : Similiter quòd hic homo sit latro vel homicida, aut quòd hæc pecunia sit perdita aut furtiva , est circumstantia moralis , quâ non immutatur vis aut modus naturalis agendi,

quem

quem habet virga. Similiter c.5. infert non esse effectum naturalem, si virga detegat fontem vel metalla, 1. Quia virga flectitur,ubi illa non sunt; & non flectitur,ubi illa sunt,utì experientiâ certum est, causa autem naturalis semper eodem modo agit in eisdem circumstantiis : 2. Virga ad nimis multa flectitur,quæ planè diversas habent naturas & exhalationes : 3. Cur non æquè flectitur ad detectas aquas & metalla? 4. Non flectitur ad aquas & metalla , si intentio sit inquirendi aliquid aliud, hæc autem est circumstantia moralis tantùm , nec per intentiones nostras potest variari effectus naturalis.5. Vis exhalationũ non est tanta,ut posset flectere virgam, multò minùs frangere,quando forti manu attinetur. 6. Non deberet torqueri in manu , seu verti, sed purè flecteretur versùs locum , utì non vertitur ferrum per magnetem,sed purè trahitur,vel rectà accedit. 7. Apud aliquos torquetur ad ferrum, si in acie virgæ ponatur ferrum , apud alios per hoc non impeditur ejus virtus, ergo ob diversitatem moralem personarum agit difformiter , ergo non est causa naturalis. Idem Auctor probat c. 7. dæmonem sæpe agere, quamvìs nullum cum eo pactum intercedat, ut sic decipiat & in peccata paulatim inducat. Denique p.3.c.4.circa clavem *S. Huberti* & similia dicit expedire, ut non sit ejus usus. Addit in talibus sæpe committi superstitionem, quia exigitur miraculum per signa , quæ aliquando miracula patrârunt , sed non habent à Deo promissionem futuri semper miraculi: è contrà, illa circa Reliquias & Novenam *S. Huberti* nil continere superstitionis,post audita judicia Theologorum & Medicorum Lovaniensium,declaravit 4. Octob.1690. *Joannes Ludovicus* Ep.Leod.

36 §. 5. In dubio, an aliquid sit superstitiosum, putant *Tamb. Gob.* & alii non peccari mortaliter, si quis semel aut iterum operetur, non exspectans certò effectum, sed veluti experturus. Addit *Tamb.* extrinsecè saltem probabile esse, quòd in tali dubio, si adsit gravis necessitas, v.g. ob recuperandam sanitatem, quæ aliter restitui non potest, possis sinè ullo peccato adhibere tale medium, factâ priùs protestatione, quòd nolis in ullum pactum cum dæmone consentire: *Alloza* n. 5. citans alios sic habet, *Licitè potest quis experiri, an in aliqua observantia sit pactum cum dæmone, protestando se nolle talem effectum, si à dæmone est*: tum enim magna necessitas, inquit *Gobat*, facit tibi jus ad exponendum te dubio periculo superstitionis. *Sed* non obstante horum sententiâ, res illa plena est periculi, adeóque vitanda; unde quod *Sanch.* n. 25. ait, si quis non seriò, sed joci causâ, & ad experiendum effectum causâ curiositatis semel utatur vanâ observantiâ, hoc fore tantùm veniale, quamvis non ausim dicere esse improbabile, cùm etiam *Tancredi*, *Tamb. Arsd.* & alii dicant fore tantùm veniale, licèt fiat semel aut iterum, est tamen prorsus disuadendum, & circa hoc idem videtur dicendum esse quod n. 11. est dictum. Denique *Tann.* & *Stoz.* L. 1. p. 3. n. 428. sapienter monent, sæpe melius esse ad tempus permittere superstitiones simplicium hominum, quàm admonere, si prævideantur jam non abstenturi, nam admonendo fiet, ut sublatâ invincibili ignorantiâ peccent mortaliter aut saltem graviùs, cùm antea vel bonâ fide vel saltem cum minore remorsu operantes, vel non peccarent, vel peccarent leviùs: postmodum tamen datâ occasione paulatim erunt disponendi & ab ejusmodi rebus abducendi.

Q. 6. *Si mulier sit suspecta, an licitum sit* 37
per submersionem in aquam explorare, an sit saga: dicuntur enim sagæ habere ex pacto cum dæmone, ut licèt immergantur, tamen non demergantur, sed supernatent. R. Non est hoc permittendum Magistratui, quia est aliquid insolens & non secundùm Præscriptum Legum: Si tamen fiat, *Less.* in Auct. V. *Magia* c. 1. putat secluso scandalo non fore mortale, quia mea immersio nullum habet annexum pactum cum dæmone, sed pactum quod est inter dæmonem & sagam, respicit tantùm supernatationem sagæ, quæ sequitur post meam immersionem, ego autem tantùm volo per actionem de se indifferentem deprehendere, an mulier habeat illud pactum; sicuti, inquit *Less.* c. 3. si saga haberet pactum cum dæmone, ut quamvis pungeretur aciculis, tamen non sentiret dolorem, posset etiam Magistratus experiri, an ita esset, ob rationem jam datam: addit tamen ex ejusmodi indicio non licere procedere, nequidem ad torturam, præsertim gravem, sed tantùm esse signum probabile, quod multis aliis junctum posset æquivalere semi-plenæ probationi.

Auctores alii communiter cum *Binsf.* & *Delr.* 38
L. 4. c. 4. q. 4. & 5. damnant ejusmodi actiones, 1. Quia aliàs etiam liceret per ferrum candens vel prunas ardentes explorare, an aliqua esset adultera. 2. Quia non licet cooperari actioni magicæ, utì dictum est L. 2. n. 271. nec communicare cum dæmone, nec sagam inducere ad illicitum usum sui pacti.

Ad has rationes *Respondet Less. Ad* 1. n. conseq. 39
hìc enim esset tentatio Dei, quia exspectaretur effectus miraculosus, quod non est de immersione in aquam. *Ad* 2. dicit nihil horum fieri,

sed immergentem ista omnia tantùm permittere, uti non censeor communicare cum hoste, nec concitare cives ad rebellionem, si, ut explorem, an non habeant pactum cum hoste, curem noctu horâ 12. in mœnibus accendi facem, de quo signo pro me invadendo dicebatur esse conventum inter illos, nec ideo sum causa, nisi tantùm permissiva, quòd cives viso signo renovent voluntatem rebellandi, sed tantùm dedi occasionem per actionem de se licitam.

40 Quidquid sit de his, sufficit nobis, quòd Ecclesia Probam illam graviter probibuerit, uti fusè ostendit *Delrio*, hinc dicimus eam saltem ideo esse illicitam.

DUBIUM V.

Quid sit maleficium, & quomodo possit tolli.

41 » Resp. I. Maleficium est vis nocendi aliis ex pacto
» & cooperatione dæmonis. Differt à Magia,
» quòd hæc intendat facere mira, illud autem
» dirigatur ad nocendũ, *Tol. L. 4. c. 16. Fill. T. 24. c. 8. q. 1.*
» R. II. Maleficium aliud dicitur Amatorium
» seu philtrum, cujus usus est ad carnalem amorem
» vel odium excitandum, dæmone hominis phan-
» tasiam commovente, nihil tamen agente
» in voluntatem: Unde patet, si maleficio sic infecti
» labantur, eos verè peccare, quia libertas
» non aufertur. Aliud dicitur veneficium, quo
» alicui personæ, vel ejus bonis damnum infertur.
» *Fill. l. c. n. 183. Azor. Tom. 1. L. 9. c. 26.*
» R. III. Contra maleficia uti licet, 1. Remediis
» petitis ex medicina. 2. Exorcismis & Sacramentis
» Ecclesiæ, peregrinationibus, invocationibus
» Sanctorum, &c. 3. Destructione signorum,

per

per quæ dæmon nocet, absque alio tamen male-
ficio, *Nav. & communiter alii.* 4. Si maleficus
licito modo potest maleficium tollere, licet eum
ad id accersere, rogare, imò etiam pecuniâ indu-
cere, vel verberibus aut tormentis cogere,
(non tamen interficere, si nolit) *Lugo, Dian. p.* 8.
*T.7.R.*53, idque etiamsi constet eum id facturum
per novum maleficium: sicuti ex causa licet
ab usurario petere mutuum ad usuram. Ratio,
quia cùm habeam jus petendi, quod ab illo rectè
præstari potest, & est indifferens, imputabitur
illius malitiæ, si id malè faciat, *v. Sanch. Lib. 7.*
de mat. d. 95. *n.*11. *Fill. n.*192. *Less. Lib.*2. *c.* 44. *d.*6.
contra *Delrio.* 5. Licet etiam contrarium signum
positivum apponere, ex se tamen honestum, v.g.
Si dæmon esset pactus cum malefico, se tamdiu
nociturum, quamdiu maleficiatus se cruce
non signaret, aut lavaret corpus, (nam plerumque
fit cum tali aliqua conditione, v.g. ut tamdiu
duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut
res aliqua certo loco defossa) licebit illi se signare,
lavare, &c. *Suar. Less. n.* 45. Ratio est, quia
non est intentio positivè recuperandi sanitatem
eo medio, sed tantùm tollendi signum, & disol-
vendi pactum cum dæmone. Unde ulteriùs
patet, licere repercutere sagam, quæ te tetigit,
eâ enim repercussâ solet noxa cessare, ùt habet
*Less. loc. cit. & Sanch. d.*95. & 96. 6. Si maleficus
non potest tollere maleficium, nisi per novum,
non licet eum ad id inducere, quia id esset
inducere ad peccatum, & actui intrinsecè malo
cooperari, *Suar. Sanch. Less.* &c. *ll. cc.* 7. Si dubi-
tetur, an possit sinè maleficio novo tollere,
non licet ab eo petere, ùt habet *Lay. L.*4. *Tr.*10. *c.*4.
*n.*5. ex *Sanch.* & *Suar.* quia est periculum peccandi.

« Faciliùs autem præsumi potest, eum, qui signa
» posuit, posse ea sinè novo maleficio destruere,
» quàm eum, qui non posuit : unde si hic suam ope-
» ram offerat, priùs erit examinandus de modo
» solvendi, *v. Laym. hìc. Bon. d. 3. q. 5. p. 5.*
» *Quæres* : Quomodo Confessario agendum
» cum Divinatoribus, Magis, &c.
» *Resp.* 1. Examinandi sunt, præterquam
» de variis superstitionibus, 1. Quo fine tali super-
» stitioni se addixerint, v.g. An ratione vehementis
» passionis, tristitiæ, vindictæ, avaritiæ, aut sancti-
» tatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega
» hypocrisis. 2. De apostasia, idololatria, & hæresi,
» abnegant enim Christum & Deum, renunciant
» Sacramentis, habent dæmonem pro Deo vel
» Sancto, nec damnatum putant aut miserum, &
» consequenter illius asseclas non esse damnandos
» 3. De blasphemiis in Deum & Sanctos ; de sacri-
» legiis ; abutuntur enim rebus sacris, ùt aquâ
» benedictâ, Eucharistiâ, &c. 4. De luxuria,
» commixtione cum dæmone. 5. De damnis
» Proximo illatis, *Suar. Sanch. Fill. c. 7. n.* 180.
» *Bonac. loc. cit.*
» *Resp.* 2. Monendi sunt, eos teneri, 1. Pactum
» expressum, si quod habent cum dæmone, aut
» commercium, abjurare & dissolvere. 2.
» Libros suos, schedas, ligaturas, aliáque instru-
» menta artis comburere. 3. Comburere chiro-
» graphum, si habent : Si verò solus dæmon id
» habeat, non necessariò cogendus est, ut reddat,
» quia pactum sufficienter dissolvitur per pœni-
» tentiam. 4. Damna illata resarcire : ad quod
» proinde etiam tenetur Fiscus, (ubi veneficorum
» bona confiscantur) utì & hæredes, si ad eos bona
devo-

deveniant, *Laym. l. c. Suar. Tom. 1. de rel. L. 2. c. 17. Sanch. L. 2. Mor. c. 40. n. 53. Fill.* &c.

Resp. 3. à Parochis moneri, & à Confessariis examinari circa hoc Præceptum potissimùm debent, 1. Opiliones, qui variis dediti esse solent observationibus, ut gregem suum à lupis, vel scabie, vel aliis incommodis tueantur. 2. Fabri ferrarii, qui circa equos sanandos utuntur verbis, vel ex Psalmis, vel ex Oratione Dominica desumptis. 3. Rustici, qui ad sananda pecora, inanibus & superstitiosis observationibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & superstitiosas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt secum sacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non sint vulnerandi, nunquam aquâ, igne vel subitâ morte perituri.

ADDENDA.

Quæst. 7. *Quomodo liceat tollere maleficium.*

R. Si fiat per aliquid de se non malum, quod tantùm impediat continuationem pacti, licitum est illud directè ponere, utì habet *Busenb.* post *Suar. Sanch. Less. Castrop.* T. 17. d. 1. p. 11. Hinc non ideo peccavit rusticus apud *Tamb.* L. 2. c. 6. §. 2. n. 12. qui cùm audisset dæmonem pactum fecisse cum avaro sene, ut nemo thesaurum terrâ defossum inveniret, nisì qui supra locum pultem comederet, ibi pultem comêdit & thesaurum invênit: Similiter licitum est Judicibus lavare maleficos & illorum pilos abradere, quando torquendi sunt, si timeant, apud illotos remanere aut in pilis occultari maleficium, quo reddantur insensibiles ad tormenta: 42

ratio

ratio est, quia per talia tantùm tollitur dæmo
causa operandi. Notat tamen cum aliis *Sylvi.* p.
v. *maleficium*, superstitionem esse reiterare Co
tractum Matrimonii ad tollendum maleficiu
quo impeditur copula, quia talis renovat
nec à Deo, nec à natura habet vim ad tollendu
ejusmodi maleficium. Similiter si dæmon dec
raret se non recessurum ab obsesso, nisi hoc v
illud fieret, non esset licitum tale quid face
quasi obsequendo ejus consiliis aut dictis, es
tamen licitum destruere omnia signa ab eo posi
quibus permanentibus dixisset se permansuru
hoc enim fieret in detestationem & destructione
omnis operis diabolici.

Quæst. 8. *An sit licitum uti effectu maleficii.*
43 Si sit alteri nocivus, patet non licere, quia fie
injuria: deinde quamvis non sit nocivus, si tam
debeat conservari à dæmone, qualis esset scienti
quâ quis doctè respondet, assistente & suggeren
dæmone, adhuc non licebit uti, quia continuare
pactum: Si tamen effectus semel positus posi
sit independens à commercio dæmonis, uti es
vera pecunia à dæmone tibi data, poteris illâ u
nam licèt pecca veris admittendo, tamen si te hu
pœnituerit, rescidisti pactum, nec per se malu
est uti pecuniâ, *Suar. Sanch. Bonac.* aliique mu
cum *Castrop.* suprà, qui etiam notant, quamv
dæmon sæpe surripiat uni pecunias, & det alte
quamdiu tamen tibi hoc non constat, potes u
credendo attulisse v. g. ex fundo maris v
ex thesauro perdito vel aliunde, nullâ cuiqua
factâ injuriâ.

Q. 9. *Si Medicus sciatur esse Magus, an sit licitu*
44 *petere vel admittere curationem ab illo.* R. Si nesci
aut dubium sit, an sciat medium licitum sanan
ho

hoc malum, sententia communis est cum *Sanch.* de mat. L. 7. d. 95. n. 13. & *Less.* L. 2. c. 44. n. 46. non licere petere vel admittere : Si autem sciat medium licitum sanandi, *Suar.* de superstit. L. 2. c. 18. n. 10. *Sanch.* n. 12. *Less.* suprà absolutè affirmant licere ex justa causa, quia petitur hoc, quod ipse potest facere licito modo, quòd autem faciat modo illicito, imputatur ejus malitiæ ; idem videtur tenere *Busenb.* relatus n. 41 : Fatentur tamen Auctores illi, fore obligationem ex charitate monendi, ut medio licito utatur. Econtrà *Cajet. Delr. Wigg.* & alii absolutè negant id licere, non ex eo, quasi sit formalis cooperatio ad peccatum Magi, nam ab eo excusat justa causa, utì quando petis mutuum ab usurario vel juramentum à pejeraturo ; sed ratio, cur non liceat, ab illis datur hæc, quia sic petens vel admittens peteret vel admitteret, aut saltem se exponeret periculo habendi commercium cum dæmone, & ab illo admittendi beneficium, dæmon enim saltem mediatè per Magum applicabit medicamentum, ergo tu illud admittens & eo utens communicas, & admittis à dæmone beneficium. *Conf.* nam *Sanch.* fatetur non licere, si advertatur medium esse vanum aut superstitiosum, sed quando prævidetur sanaturus per artem magicam, satìs advertitur medium fore vanum aut superstitiosum, ergo. Has duas sententias fusè proponit *Bosco* de Sacr. d. 1. S. 8. à n. 70. & non immeritò magìs inclinat in posteriorem. Qui autem distinguunt, & dicunt licere petere, ut ita medeatur alteri, non verò, ut medeatur sibi, quia per hoc ipse non habebit commercium cum dæmone, sed tantùm alter ; hi facilè confutantur, nam reipsa peteres alteri beneficium à dæmone, & si permittens hoc sibi fieri

habeat

habeat commercium cum dæmone, non pote esse licitum ad hoc inducere alterum. *Si dica* nimis durum est sic suam vel alterius morte permittere, cùm posses avertere. *Respondet S. Chry* Orat. 5. adversùs Judæos, *si repuleris incantamenta veneficia ac magicas artes, etiamsi morbo moriar* Martyr perfectus fueris, eò quòd aliis pollicentib morbi levationem cum impietate, præoptâris morte cum pietate.

CAPUT II.

De Irreligiositate ejúsque speciebus.

» IRRELIGIO, quæ Religioni oppo
» nitur per defectum, vel tendit direc
» ad irreverentiam Dei, & est Tentati
» Dei aut Perjurium; vel tantùm tend
» ad irreverentiam rerum sacrarum, & est Sacri
» legium, aut Simonia. De Perjurio, in secund
» Præcepto: de reliquis hìc.

DUBIUM I.

Quid sit Tentatio Dei.

45 » RESP. Tentatio Dei est dictum vel factum
» quo quis explorat, num DEUS sit potens
» sapiens, misericors, aut aliquam alia
» perfectionem habeat. *S. Th. 2. 2. q. 97. a. 1. Sanch.* &
» Ea est duplex, scilicet vel Formalis, quando qu
» expressè dubitans de aliqua Dei perfectione, ea
» experiri cupit; ùt si quis petat miraculum, qu
» patefiat Fidem Catholicam esse veram; v
» det se præcipitem ex turri, ut experiatur, an Deu
» sit misericors, eum eripiendo à læsione: v
» est implicita & interpretativa, quando qui
» etsi expressè non intendat DEUM tentar

id tamen petit vel agit, quod ſuapte naturâ eò referri videtur; ùt ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix poſsit eripi, nisi miraculosè; vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v.g. in morbo periculoſo reſpuens medicinam, petensque ac ſperans à Deo temerè ſanitatem, *Nav. Man. c. 11. n. 40. & 41. Leſs. L. 2. c. 45. n. 4.* Item ſi ſinè neceſsitate & cauſa, rudis abſque præparatione velit concionari, & ſperans à Deo ſibi ſuggerendos conceptus, *Suar. Sanch. Leſs. Laym. L. 4. T. 10. c. 5. Unde reſolves:*

I. Tentatio Dei Formalis eſt peccatum ex genere ſuo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat; vel magnam irreverentiam, curioſiùs agendo cum Deo quaſi cum ludione, *Leſs. l. c. Sanch. l. 1. Mor. c. 34. n. 5. Suar. & alii communiter.*

II. Interpretativa tentatio, cui dubitatio illa deeſt, plerumque eſt tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actûs, ignorantiam, inconſiderationem, vel parvitatem periculi. Imò ſæpe nullum eſt peccatum, quando ſcilicet juſta cauſa ſubeſt, v.g. Dei inſtinctus, neceſsitas, vel pia utilitas, *Suar. Tol. L. 4. c. 19. n. 6. Cajet. S. Th. 2. 2. q. 97.*

III. Si quis in puteum ſe conjiciat, ad declarandam Dei erga ſe providentiam; aut ſupra prunas ambulet, ad innocentiam oſtendendam, eſt interpretativa tentatio Dei. Utì etiam ſunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam ferventem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delr. L. 4. diſq. q. 4. & 5.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè comprobaverit, id contigit, vel quia

» quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocen-
» tes ad eas compulsi, sunt liberati, *Bonac. d. 3. q. 9.*
» *Prop.* 3.

ADDENDA.

46 Quæst. 10. *An sit tentatio Dei, si petas, ut Deus voluntatem suam manifestet aliquo miraculo.* R. Negat *Valentia*, quamvis admittat esse irreverentiam erga Deum, quia nimium petitur. Ratio ipsius est, quia talis non dubitat de aliqua perfectione Dei, quod ad tentationem Dei requiritur, sed tantùm dubitat de objecto voluntatis divinæ. Econtrà affirmat *Castrop.* T. 17. d. 2. p. 1. n. 3. citans pro se S. *Thom.* & alios, quia vult explorare voluntatem Dei mediis indebitis: addit tamen, si causa petendi adsit, & quis humiliter petat signum aliquod divinæ voluntatis, v. g. pro confirmatione suæ Fidei aut pro re periculosa aggredienda, non fore peccatum; tum autem petetur humiliter, inquit *Suar.* cum *Sanch.* L. 2. c. 34. n. 9. si paratus sit credere aut facere, quod judicabit Deum velle, quamvis signum non concedatur.

47 Q. 11. *An sit tentatio Dei, offerre se ad martyrium.* R. Est, si fiat temerè & absque justa causa, ita *Nav. Lop.* aliique cum *Sanch.* n. 15. quod ex S. *Thoma* sit probat n. 1. & 2. quia talis interpretativè & implicitè sumit experimentum de Dei Potentia & Providentia, cùm sinè necessitate aut utilitate justa ad id cogente exspectet à solo Deo effectum constantiæ & victoriæ inter tormenta ordinariè excedentia vires naturales, quærítque periculum, à quo nullatenus, aut vix liberari potest, nisi à solo Deo. Tum autem tantùm est justa causa, quando adest præceptum vel consilium Martyrii:

tum

tum adest Præceptum, quando est necessarium ad Fidem vel salutem multorum servandam, ad vitandas blasphemias. &c. Tum adest consilium, quando sentitur peculiaris Dei instinctus, aut ex eo nil aliud quæritur vel consequitur, nisi Dei gloria & Fidei exaltatio : de cætero sinè tali causa provocare Tyrannos, infideles aut hæreticos ad inferendum Martyrium, etiam est cooperari ad peccatum illorum ; uti cum aliis docet *S. Thom. 2. 2. q. 124. art. 1. ad 3.*

DUBIUM II.

Quid & quotuplex sit Sacrilegium.

Resp. Sacrilegium est violatio rei sacræ, » 48
hoc est, dicatæ cultui divino, & peccatum »
mortale ex genere suo, si opus specialiter »
repugnet cum rei sanctitate ; non verò, si generaliter »
tantùm repugnet ; quomodo omnia peccata »
mortalia generaliter repugnant sanctitati, v.g. »
templi, ita ut ibi cum veniali peccato committantur. Est autem Sacrilegium triplex, Personale, »
quo persona ; Locale, quo locus ; & Reale, quo »
res aliæ violantur, S. *Thom. 2. 2. q. 99. a. 3.* & »
ceteri Theologi. Unde resolves. »

I. Personale Sacrilegium est percussio Clerici ; «
pertractio ejusdem ad judicium sæculare ; item «
luxuriosa violatio personæ Deo per votum «
castitatis sacratæ, de qua *v. inf. T. 4. c. 2. de 6. Præc. Dub. 2.* «

II. Locale Sacrilegium est omnis actus, quo «
Ecclesia polluitur, ùt est v.g. occisio hominis, «
effusio humani sanguinis vel seminis ; illicita «
& notoria sepultura excommunicati, vel «

» non baptizati : item si actus quidam profani
» fiant in Ecclesia, & repugnantes ejus immuni-
» tati, ùt si negotiationes, illiciti concubitus, &
» spurcities, seditiones, Concilia sæcularia, stabula-
» tiones equorum, incendia, effractiones, spoliatio-
» nes. Item, si materia rei sacræ vel Ecclesiæ directè
» ad profanos usus convertatur: Si Reus ex Ecclesia
» velut asylo extrahatur, (nisi tamen sit latro
» publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel
» enorme maleficium fiduciâ asyli istic commise-
» rit.) Denique si furto auferantur res Ecclesiæ,
» aut ibi depositæ, *Laym. L. 4. Tract. 10. c. 7. Bon. q. 6.*
» Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm
» in Ecclesia, v. g. crumena viri divitis, probabi-
» liter non committi sacrilegium, docet *Dian. p. 1.*
» *T. 7. R. 27.* ex *Fagund. præc. 2. l. 4. c. 4. n. 9. & 12. &*
» *sex aliis*, contra *Suar. Laym. & alios.*

» III. Reale sacrilegium est indigna tractatio &
» administratio Sacramentorum; ùt si ministren-
» tur vel suscipiantur cum peccato mortali. Item
» profanatio vasorum & instrumentorum sacro-
» rum, v. g. si quis calice utatur in convivio;
» ornamenta altarium vel Sacerdotum ad usus
» profanos applicet : intellige de iis, quæ conse-
» crari, vel saltem benedici solent, nam
» ad nuptias vel communem usum adhibere tape-
» tes, candelabra, pelvim, imò & manutergium, &
» cætera, quæ mediatè serviunt ministerio sacro;
» non esse peccatum docet *Tamb. de expedit. sacrif.*
» *L. 1. c. 2.* nisi fiat ex aliquo contemptu saltem
» implicito, ùt si semper & indifferenter sic utaris
» supradictis. Atque idem affirmat de candelis,
» ramis, aqua, incenso, & similibus benedictis,
» quòd in modicis istis benedictionibus non aga-
» tur cum tanto rigore ab Ecclesia, ùt patet

in

in pane, ligno, carbonibus &c. benedictis, *v. Tamb.* §. 3. Item violatio vel indigna tractatio sacrarum imaginum & Reliquiarum. Item abusus Scripturæ Sacræ, v.g. ad stabiliendas hæreses vel res turpes. Item raptura bonorum Ecclesiæ, suppressio piorum legatorum, vel Jurium Ecclesiæ fraudatio &c. *v. Fill. Tr. 24. c. 9. Regin. l. 19. n. 57. Suarez.*

IV. Peccatur etiam Sacrilegio, peccato omissionis, v.g. si, quæ ad Sacrificium spectant, ùt corporalia & similia, sint valde immunda, *Bon. Tom. 1. de Euchar. disp. 4. q. ult. p. 9. n. 24.*

V. In Confessione exprimenda est species & materia Sacrilegii. Ratio prioris, quia sæpe diversam malitiam habet; v. g. percussio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio posterioris, quia etiam materia aliquando auget & addit malitiam, v. g. si sit contra Eucharistiam, addit secundùm *Gordonum*, communi violationi rei sacræ aliud peccatum contra Latriam. Attingere autem nudâ manu calices, patenas, aras, agnos cereos, &c. chrismate delibuta, non licet feminis & laicis: Citra contemptum tamen non est mortale, si vacua sint; & si causa subsit, nec veniale, *Suar. Tamb.* §. 1. Sinè causa autem, veniale esse docet *Suar. Kon. & alii communiter*: licèt *Tamb. l. c.* ex *Sa &c.* contrarium censeat probabile: utì & si corporalia vel purificatoria laventur ab iisdem, *v. Tamb.* §. 2. Cetera autem, quæ Eucharistiam immediatè non contingunt, nec chrismate unguntur, ùt mappas, vestes sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet, *Suar. Laym. Tamb. l. c.* ubi ex *Palao, &c.* idem concedit de reliquis: sicut etiam, ut easdem thecis inclusas penes se habeant, vel laici

» in publicis processionibus gestent. Idem docet » cum *Laym.* de pyxide sive ciborio, & lunula » benedictis, quando sacram Eucharistiam » nondum continuerunt. Item de Corporalibus, » pallis & Purificatoriis, quando post sacrum usum » lota sunt, ex *Laym.* & *Bon.* Imò etiam ante lotio- » nem, *Laym. Tamb. l. c.*

ADDENDA.

49 Q. 12. *Quandonam præterea censeatur committi sacrilegium.* R. §. 1. Sacrilegium committitur, quamvis ille, cujus res est, consentiat, v.g. Sacrilegium est profanare Ecclesiam, licèt impius Papa vel Episcopus juberet; sacrilegium est percutere, quamvis consentiat Clericus percussus; ratio est, quia adhuc fit læsio seu injuria rei dicatæ Deo ad talem actionem invito, ita *Castr.* T. 17. d. 2. p. 3. §. 1.

50 §. 2. Sacrilegium est vim inferre Ecclesiæ vel innocentibus in ea existentibus, etiamsi instar arcis munita esset ad defensionem innocentum, qui se aliter defendere nequeunt: Si tamen esset munita ad vim inferendam hostibus, liceret expugnare, diruere vel incendere, ità cum aliis *Steph.* T. 3. d. 3. n. 55. addens licitum esse abducere omnia arma & tormenta bellica ab ecclesiis, quæ ibi collecta sunt, ne videlicet hostis illis utatur.

51 §. 3. *Valent.* & alii putant committi sacrilegium, si quis Ecclesiastico furetur aliquid titulo Ecclesiastico acquisitum, v. g. per recitationem Horarum in Choro, sed *Azor*, *Suar.* & *Castrop.* suprà probabiliùs negant, quia nullum Jus circa hoc invenitur favens magis personis Ecclesiasticis, quàm Sæcularibus: Si tamen læderentur bona, quæ non sunt sub dominio Ecclesiastici, sed tantùm sunt deputata servitio Ecclesiæ, aut specialiter attributa sustentationi Ministrorum ejus, censent

censent *Castrop.* & *Tamb.* L. 2. c. 6. §. 3. n. 9. fore sacrilegium, non adversùs personam, sed rem sacram. Quòd si bona tantùm remotè sint destinata Ecclesiæ, v. g. per Testamentum, sed necdum possessa, *Busenb.* ex *Suar. Fill. Regin.* resolvit etiam cum *Less. Valent.* & aliis fore sacrilegium, si quis ea rapiat aut violet, sed negant *Castrop.* & *Tamb.* n. 10., quia talis remota destinatio non videtur sufficere ad faciendum rem esse actu sacram.

§. 4. Defraudare Decimas non est Sacrilegium, 52
sed injustitia & irreligiositas Sacrilegio pejor, injustitia quidem in homines, & irreligiositas in Deum, *Castrop.* n. 9. & *Tamb.* n. 11. Ratio est, quia homines à Deo Jus habent exigendi Decimas, & solutio Decimarum est præcepta in recognitionem supremi dominii Dei, utì dicetur L. 4. n. 1361.

§. 5. Furari Reliquias, etiam devotionis causâ, 53
est Sacrilegium, *Sa, Alloza* v. *Sacrilegium:* éstque peccatum grave vel leve, prout Reliquiæ sunt, utì dicetur hìc n. 1003.

§. 6. Circumstantia temporis sacri non addit 54
rationem Sacrilegii, v. g. licèt quis peccet die festo vel in Quadragesima, non ideo committit Sacrilegium, quia (propriè loquendo) non tempus ipsum, sed res in tempore Deo sacrantur, *Castrop.* §. 2. n. 11. Esset tamen specialis irreverentia, v. g. erga Passionem Christi, si quis die Veneris sancto haberet ludicram comœdiam, utì rectè *Tamb.* n. 12.

§. 7. Aliqui putant violationem cujuscunque 55
voti, v. g. si quis violet votum dandæ eleemosynæ, esse Sacrilegium, quia res per votum est Deo dicata, ergo qui violat, est sacrilegus: Sed *Suar. Castrop.* n. 2. & *Tamb.* n. 13. probabiliter negant, quia pecunia, quam vovisti dare pauperi, nondum censetur esse res Deo dicata, sed tantùm

est res destinata ad executionem voti, per quod non fit sacra, ergo tantùm peccabitur directè contra fidelitatem Deo debitam, non autem contra rem aliquam Deo sacratam, quod ad sacrilegium requiritur.

DUBIUM III.

De Simonia.

ARTICULUS I.

Quid sit, & quotuplex.

56 » *Resp.* Simonia est studiosa voluntas emendi » aut vendendi pretio temporali aliquid spiri- » tuale vel spirituali annexum. *D. Th. 2. 2. q. 100.* » *a. 1. Laym. l. 4. Tract. 10. c. 8. & c.* Dicitur 1. *Voluntas* » *emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quivis » contractus onerosus, sive venditionis, sive loca- » tionis, sive permutationis aut renunciationis; » quia Simonia non consistit sinè pactione aliqua » tacita vel expressa, & obligatione ex pacto: quod » addo, quia obligatio naturalis quæcunque, » ùt gratitudinis, sive antidoralis, non sufficit; » v. g. quando quis sperat vel intendit tantùm, » non tamen obligat, *Sa* v. *Simonia.* Ratio, quia » non facit contractum. *v. Bonac. Tom. 1. de Sim. d. 1.* » *q. 6. p. 1. Leß. lib. 2. c. 35. d. 1.* Dicitur 2. *pretio temporali,* » sive illud sit muneris, sive linguæ, ùt est laus, vitu- » perium, patrocinium; sive obsequii & famulatûs. » Dicitur 3. *spirituale*, quo nomine intelligitur res » supernaturalis ad salutem ordinata, sive sit for- » maliter talis, ùt gratia, & dona Spiritûs Sancti;

sive

sive causaliter , ùt sunt Sacramenta, concio, preces,& Sacramentalia ; sive sit effectus & usus potestatis supernaturalis , ùt est consecratio, absolutio, dispensatio, benedictio, excommunicatio, electio, præsentatio, confirmatio, collatio beneficii,aliíque actus Jurisdictionis Ecclesiasticæ.Dicitur 4. *spirituali annexum*,ad comprehendendum ea,quæ non sunt per se spiritualia, sed ad ea ordinantur, iísque sunt annexa ; sive antecedenter, ùt Jus Patronatûs respectu beneficii, vasa & vestes sacræ respectu Sacramentorum : sive concomitanter,ùt labor in administratione Sacramentorum, juxta sensum infrà dicendum : sive consequenter, ùt reditus beneficiorum,qui dantur propter officium spirituale. Unde patet malitiam Simoniæ consistere in irreverentia, quæ committitur,dum res spirituales instar temporalium pretio æstimantur & contractibus subjiciuntur , atque esse peccatum mortale ex genere suo,nec veniale fieri posse ex materiæ levitate , quia nullum donum gratiæ , licèt parvum , potest vendi sinè gravi irreverentia, tum ipsiusmet doni,tum etiam Dei.Potest tamen esse veniale ob actûs imperfectionem & ignorantiam,*Suar.Tom.3.de rel.l.4.c.36.Azor.Fill.t.45. c.1.Laym.l.c.Leß.l.c.*

R. 2. Simonia est triplex : *Prima* dicitur Mentalis,cùm exteriùs vel nihil datur temporale, (& dicitur Purè mentalis ;) vel cùm aliquid datur,& dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum spirituale , sine ullo pacto externo. *Secunda* dicitur Conventionalis, quæ ad ipsum pactum exterius procedit sinè reali executione ; dicitúrque Pura,si sistat in mutua conventione : Mixta autem,si de reali

» & conventionali aliquid participet, ùt v. g.
» si ex altera tantùm parte realiter compleatur.
» Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ,
» cùm quis alteri dat beneficium, ut illud sibi vel
» alteri resignet, vel cum onere dandi certam par-
» tem fructuum. *Tertia* dicitur Realis, quæ scilicet
» utrimque realiter completur. *v. Leß. d. 6.*

» 2. Simonia dividitur in eam, quæ est
» *Juris Divini*, éstque prohibita propter mali-
» tiam suam, v.g. Hostiam consecratam vendere;
» & eam, quæ est *Juris humani*, éstque mala tantùm
» propter prohibitionem: Et sic ab Ecclesia
» prohibetur, 1. Venditio beneficiorum,
» secundùm id, quod in ipsis temporale est, scilicet
» quoad Jus præcisum percipiendi fructus. 2.
» Venditio officiorum extrinsecè tantùm ordina-
» torum ad res sacras, v.g. Sacristæ, Oeconomi,
» Advocati Ecclesiæ, Thesaurarii. 3. Oblatio pecu-
» niæ alicui facta, ut suadeat alteri, ut det benefi-
» cium. 4. Pactio de resignando beneficio vel
» solvenda pensione, si alter beneficium tibi impe-
» tret. 5. Permutatio & resignatio beneficiorum;
» item reservatio pensionis ex beneficio resignato;
» & in casu permutationis beneficiorum, æquatio
» fructuum, &c. si absque Superioris authoritate
» fiant: quæ si accedat, licita erunt. 6. Acceptio
» muneris, etiam sponte oblati, pro examine
» ad Parochiam, ex *Trident. Seß. 24. c. 18.* Pro colla-
» tione Ordinum, pro Tonsura, literis dimissoriis,
» ex *Trid. Seß. 21. c. 1.* Excipitur tamen decima pars
» aurei pro Notario, si salarium non habet, &
» consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ
» pro admissione ad Religionem, non pro statu
» tantùm, is enim spiritualis est, ideóque Jure
» Divino invendibilis, sed etiam pro onere

sustem-

sustentationis ; nisi Monasterii tenuitas vel consuetudo contraria excusent. *v. Laym. c. ult. Bon. d. 1. q. 1. & 2. Less. d. 10. & 12. Azor. 3. p. t. 12. c. 14.*

Ex dictis resolves:

I. Simonia est, concionari, catechizare, Missas facere pro pretio, nisi excusetur ratione laboris, non intrinseci (is enim sacer est & inæstimabilis, scilicet vel ipsa actio sacra, vel in ea intrinsecè inclusus) sed extrinseci non annexi rei spirituali, ùt pro labore itineris, vel cantûs in Missa, vel ratione alterius incommodi, pretio æstimabilis. Ratio, quia illæ actiones ex natura sua ordinantur ad aliquid supernaturale, & ad salutem, non autem ad aliquid temporale: sicut doctio quæcunque, etiam Theologiæ, quæ pretio æstimabilis est, *Bon. l. c.* ex *Suar. Fill. & c. v. infrà l. 6. t. 5. c. 4. d. 1. Laym. l. c. §. 4.*

II. Item Simonia est, dare vel accipere pretium pro absolutione à peccatis, censuris; pro dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, &c. Potest tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ, ad causam piam applicandæ, *Laym. §. 2. n. 24.*

III. Non est Simonia, dare aliquid ad redimendam vexam à negante Sacramenta in necessitate, *Suar. Less. d. 7. & 18. Laym.* Vel ab iniquè impediente electionem vel possessionem beneficii, ad quod Jus in re habes: Quod addo, quia si nondum habes jus in re, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantùm potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse & obesse potest. Ratio est, quia non datur tanquam pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium ritè præstandum inducatur. Nec similiter Simonia est, dare stipendium ad sustentationem Clerici

» etiam divitis, pro Missis, concionibus: aut de ec
» etiam paciſci. Ratio, quia non datur tanquam
» pretium ſpiritualis officii, ſed perſonæ in alteriu
» gratiam occupatæ: nec pro operatione ſpirituali
» ùt ſpiritualis eſt, ſed ùt in alterius gratiam
» ſuſcepta; proindéque non eſt eleemoſyna, ſed
» debitum Juſtitiæ, *Suar. Laym. l. c. & ali*
» contra *Rich. Sylv. & alios.*

» IV. Non eſt Simonia, reddere vel redimere
» penſionem merè temporalem, quia non funda-
» tur in titulo ſpirituali, nec refertur ad functio-
» nem ſpiritualem. Dixi, *temporalem*, quia ſpiri-
» tualis, quæ datur v.g. Concionatori vel Coadju-
» tori Epiſcopi propter Officium Eccleſiaſticum,
» in eóque fundatur, nec differt à beneficio, niſi
» quòd non ſit perpetua, vendi nequit: mixta verò
» ùt, v. g. quæ datur Parocho ſeni vel Clerico
» pauperi ad ſuſtentationem, non quidem vendi
» poteſt, redimi tamen poteſt, modò obligatio
» recitandi Officium B.V. impoſita non extingua-
» tur. Quod intellige, ſi in loco, ubi fit venditio,
» Bulla ſit recepta. Ratio, quia qui penſionem
» redimit, non emit Jus ſpirituale, ſed éxtinguit
» onus temporale ſolvendi certam ſummam pecu-
» niæ, *Leſſ. d. 22. Suar. c. 26. n. 5. Laym. n. 46.*

» V. Non eſt Simonia Juris Divini,
» (etſi quandoque Juris humani eſſe poſsit)
» ſpirituale cum ſpirituali permutare, v. g.
» beneficium pro beneficio, Reliquias cum Reli-
» quiis, &c. Vel dare temporale pro temporali; ùt
» ſi calicem, vel Agnos Dei præcisè ratione mate-
» riæ vendas: vel dare temporale pro ſpirituali,
» per modum doni gratuiti, etiam cum ſpe
» vel intentione excitandi ad remunerationem
» doni ſpiritualis, vel contrà. Ratio eſt, quia
grati-

gratitudo non respicit pretium, sed beneficium ; « nec solvit debitum Justitiæ, sed antidorale ; quo « non excluditur, quin gratis detur. Rectè tamen « monet *Suar.* hujusmodi dona, ob præsumptio- « nem valde cavenda. Item, donare, promittere, vel « legare temporale quippiam, sub conditione « operis spiritualis præstandi, modò non fiat « per modum retributionis, seu commutationis, « ùt v. g. si Parens filio promittat munus, si Sacra- « menta frequentet. Ratio, quia hìc non intervenit « contractus onerosus, sed sistitur, vel in liberali « donatione, vel donatione sub tali conditione & « modo, *Suar. l.* 4. *c.* 45. *Laym. l. c.* §. 2. *num.* 8. *& alii.* «

ADDENDA.

Q. 13. *An Simonia bene dividatur in eam, quæ est Juris Divini seu naturalis, & in eam, quæ est Juris humani sive Ecclesiastici.* R. Negat *Gonet* in diss. de probat. n. 147. dicens distinctionem illam esse inventam à recentibus Casuistis; rationem dat, quia nec homines, nec Ecclesia possunt mutare naturas rerum, ergo non possunt facere, ut hoc sit Simonia, quod in se non est Simonia : è contrà *Suar.* de Relig. T. 1. T. 3. L. 4. c. 2. 7. & 24. fusè probat illam divisionẽ esse traditam à plurimis Antiquis, hinc dicendum cum *Carden.* in 2. Crisi d. 27. à n. 7. dari Simoniam Juris humani seu Ecclesiastici ; neque ex eo sequitur, quòd homines aut Ecclesia mutent naturas rerum, nam prohibendo, v. g. permutationem beneficiorum propriâ authoritate faciendam, ídque ex motivo Religionis, facit materiam illius Præcepti esse materiam Religionis, secundùm dicta L. 1. n. 626 : quod magìs explicabitur hìc n. 111, consequenter dicendum, 57

quòd

quòd Simonia, prout definitur à *Busenb.*, sit sump
strictissimè; in genere autem, prout est commun
Simoniæ Juris divini & humani, sic debeat de
niri: *Contractus à Lege prohibitus intuitu Religion
circa spiritualia aut spiritualibus annexa*: hæc de
nitio fundatur in Jure Canonico, nam c. *Quæsitu*
de rerum permutat. dicitur, *Pactio circa spiritua
vel connexa spiritualibus labem semper contin
Simoniæ*: Et Cap. fin. de pactis, *Pactiones fa
à vobis pro quibusdam spiritualibus obtinend
cùm in hujusmodi omnis pactio omnísque convem
debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momen*
idem dicitur Cap. *Tua nos*, 34. de Simonia, u
expressè dicitur fieri non posse ejusmodi pactio
sinè vitio Simoniæ: Similiter in *Trid.* Sess. 24. c.
de Reform. dicitur, quòd dans vel accipiens aliqu
occasione concursûs ad beneficium curatum, si
faciat ante sive post eum concursum, nihilomin
committat Simoniam, non Juris naturalis a
divini, utì patet, ergo Ecclesiastici, nem
propter prohibitionem Ecclesiæ ex tali moti
Religionis factam. *Vide Illsung. t. 5. n. 311.*

58 Q. 14. *Quid notandum sit circa Simoniam menta*
R. seqq. §. 1. Difficile est eam explicare: *Steph.* Tr
d. 11. n. 31. ait, *Est intentio accipiendi vel dandi aliqu
temporale velut pretium pro spirituali*: Sed *Less.* L.
c. 35. n. 35. ait, *Simonia mentalis propriè hoc loco non
tantùm internum propositum, quo quis vult exteriù
simoniacè contrahere (quanquam hoc etiam sic appe
lari possit, utì propositum furandi dicitur furtu
mentale) sed est propositum, quo quis conferens alte
spirituale, intendit illum obligare ad reddendu
temporale vel contrà, idque sinè ullo pacto extern
Rayn.* de Benef. L. 2. Sect. 1. c. 2. n. 5. *Simonia mentali*
(inquit) *habet pro objecto externam commutationem*
re

rei spiritualis velut mercis, pro temporali velut pretio. Sed tota difficultas est, quomodo possit quis esse Simoniacus mentaliter, cùm nemo tam sit insipiens, ut credat aut possit velle alterum obligari suo actu interno : Et ideo *Pirh.* L. 5. T. 3. n. 7. sic habet, *Mentalis Simonia non est nudum internum propositum committendi Simoniam (hoc enim modo etiam datur mentale furtum) sed est illa, quæ habet adjunctum opus externum, quod tamen nullo signo exteriore apparet esse simoniacum, utì si quis rem spiritualem alicui conferat tanquam compensationē ex Justitia debitam pro re temporali ab ipso accepta, vel animo obligandi alterum ad reddendam rem temporalem tanquam ex Justitia debitam pro re spirituali, vel cum intentione obligandi ad reddendam vicissim rem spiritualem, nullo tamen pacto expresso vel tacito interveniente, v. g. si quis inserviat Episcopo hac intentione, ut pro mercede ei conferat beneficium, sinè ulla tamen conventione externa verbis vel signis facta, is accepto beneficio erit mentaliter Simoniacus.* Cum illo planè consentit *Laym.* L. 4. T. 10. c. ult. n. 67. sic habens, *Mentalis simonia dicitur hoc loco, non ea, quæ in sola mente sive proposito consistit committendi simoniam sed quæ in externum opus transit, quod licèt exteriùs nullo modo nec per se, nec propter adjuncta simoniacum appareat, ex sola tamen intentione & affectione tale est, videlicet si aliquis rem spiritualem alicui conferat, quasi eam ex Justitia debeat pro obsequio, v. g. temporali ipsi exhibito, licèt nulla, neque expressa, neque tacita pactio antecesserit; & vice versâ, si aliquis rem temporalem alicui conferat, quasi ex obligatione Justitiæ eam debeat pro re spirituali sibi ab altero collata, nullâ omninò antecedente pactione.* Eodem modo etiam explicat *Suarez* c. 41. ubi n. 3. ait :

Quando

Quando simonia dividitur, divisum debet esse simoni aliquo modo externa habens aliquem effectum v actum sensibilem & humanum circa alterum, na debet consistere in aliquo genere contractûs dationi ac receptionis, hæc autem simonia mentalis dicitur quando actus exterior, qui in illa intervenit, talis es ut in illo non statim appareat malitia simoniæ nec in his, quæ circumstant actum, probari possit fit autem pravâ & simoniacâ intentione, cujus e capax, & tunc dicitur mentalis, quia licèt externum actum seu effectum habeat, malitia tamen ipsi non exteriùs se prodit, sed in mente manet. Idem *Suarez* c. 44. n. 8. dicit, quòd Simonia mentali propriè dicta, seu interna constituatur per voluntatem dandi rem temporalem ùt pretium rei spiritualis, adeóque, inquit *Sot. Illa præcisè simonia mentalis censetur, cujus objectum est quasi simonia realis*, quia scilicet est intentio dandi vel recipiendi spirituale pro pretio temporali, utì reipsa fit in Simonia reali. *Si dicas*, quod antè, quomodo fieri potest, ut nullo interveniente pacto aliquis intendat obligationem, cùm hæc à pacto pendeat? R. Intendens potest cogitare pendere ex re ipsa hinc intendit accipere rem spiritualem tanquam debitam ratione rei temporalis à se exhibitæ vel exhibendæ: deinde dans spirituale potest credere dari temporale pro pretio, & potest intendere illo modo accipere, si autem ex vi talis intentionis exterior datio vel acceptio imperetur, jam intenditur temporale velut pretium sub obligatione, quam præsumit apprehendi ab altero.

59 §. 2. Simonia mentalis committi potest, non solùm in Simonia Juris naturalis vel divini, sed etiam humani tantùm: est communis cum *Suar.* n. 16. contra *Glossam*; ratio est, quia volun-

voluntas faciendi, quod Ecclesia prohibet, mala est, licèt non progrediatur ad pactum externum.

Quæst. 15. *An sit simonia mentalis, si spirituale* 60
intendatur vel fiat principaliter propter temporale, aut contrà. R. §. 1. *Carden.* in 2. Crisi d. 27. c. 5. a. 2. absolutè affirmat: idem dicunt multi apud *Suar.* c. 44. à n. 1, consentit *Leur.* p. 3. q. 744. n. 2. *Probant* authoritate *S. Th.* Quodl. 8. a. 11. *Quæritur, utrùm ille, qui vadit ad Ecclesiam propter distributiones, aliàs non iturus, peccet, & sic respondetur, si hujusmodi distributiones respicit quasi finem sui operis principaliter intentum, simoniam committit, & ita mortaliter peccat: si autem habet finem principalem (Deum) in tali actu, ad hujusmodi autem distributiones respicit secundariò, non quasi in finem, sed sicuti in id, quod est secundarium ad sui sustentationem, constat, quòd non vendat actum spiritualem, & ita simoniam non committit, nec peccat, sic enim acquisitio distributionum non erit causa, quare ad Ecclesiam vadat, sed propriè hujusmodi determinatio, quare nunc vadat & non aliâ vice*: quandonam autem temporale sit causa principalis, cur fiat spirituale, varii variè explicant, *Silv. Suar.* aliíque Canonistæ dicunt tum esse, quando sinè ea intentione & spe non fieret spirituale; *Navar.* & alii dicunt tum esse, quando temporale magis intenditur: *Ratio* autem, cur videatur tum esse Simonia, est hæc, quia hoc est æquivalenter vendere actionem spiritualē, sicuti enim, qui servit Domino propter mercedem, vendit actionem suam, quia commutat eam cum illa mercede, ita qui facit actionem spiritualem propter temporale, vendit spirituale, quia commutat cum temporali. Ex his infert *Carden.* esse Simoniam, si quis Missam celebret, Sacramenta administret, concionetur, oret Horas &c. propter stipendium vel emolumentum

temporale

temporale tanquam propter finem principalem? Si tamen principaliter intendat Dei honorem vel bonum spirituale suæ animæ aut Proximi, fatentur non peccare, quia temporale est tantùm finis secundarius & impulsivus, determinans ad eligendum hoc potiùs tempus quàm illud.

61 §. 2. Certum est esse Simoniam, si temporale intendatur veluti pretium, seu velut æquivalens in commutatione cum re spirituali, quia irreligio est, spiritualia æstimare temporalibus aut temporalia æquiparare spiritualibus: sed advertendum est, quòd ratio pretii & ratio finis principalis non sint idem, uti patet in plurimis exemplis, sic sanitas est finis principalis sumentis medicinam, non tamen est pretium; è contrà si quis invitus vendat frumentum graviter indigenti, pecunia est pretium, non tamen est finis principalis, nam ideo principaliter vendit, ut satisfaciat Præcepto charitatis: & ratio illius à priori est, quia finis dicit respectum ad appetitum, tanquam bonum propter se appetendum, pretium autem non petit intendi tanquam bonum propter se appetendum, sed satis est intendi, tanquam habens æquivalentiam cum tali re, & tanquam dandum loco illius, adeóque ratio pretii requirit, ut per illud solvatur obligatio orta ex re accepta vel ex opere præstito, respiciendo ad valorem & æstimationem ejus, aut è converso, ut per datum pretium oriatur in alio obligatio dandi rem vel opus spirituale sub proportionali habitudine rei vel operis sufficienter æstimati & recompensati per tale pretium.

62 §. 3. Docent *Sanch. Maldonat. Silv. Suar.* n. 11. *Castrop.* T. 17. d. 3. p. 4. n. 3. *Pirh.* Lib. 5. T. 3. n. 130. si temporale non æquiparetur spirituali, non esse Simoniam, licèt spirituale intendatur aut fiat princi-

principaliter propter temporale, quamvis fateantur in eo posse esse aliquam inordinationem, saltem venialem. *Rationem* dant, quia temporale illud non ideo intenditur tanquam pretium, sed tanquam eleemosyna vel stipendium, quod ex officio peti potest pro sustentatione : & ideo *Con.* de act. supern. d. 19. n. 82. & *Burgh.* Cent. 1. Cas. 23. universaliter sic habent : *Non est reprehensibilis, qui bona opera facit, ut assequatur bonum temporale, quia bona opera sunt media ordinata à Deo, non tantùm ad bona spiritualia, sed etiam ad temporalia* , ergo qui illa adhibet ùt media ad bona temporalia obtinenda, secundùm illos non peccat, dummodo habitualiter paratus sit etiam servire Deo, quamvis non daretur tale bonum temporale. *Confirmant* , nam qui dat Sacerdoti temporale stipendium , per illud principaliter intendit Missam, quæ est aliquid spirituale, & tamen non est Simoniacus, ergo vice versâ, qui dat vel facit spirituale principaliter pro temporali tanquam stipendio, non est Simoniacus , ideóque si intentio rei spiritualis non sit mala nec conjuncta cum alio inordinato affectu, sed tendat ad finem honestum, nullum erit peccatum ordinare rem spiritualem etiam principaliter & proximè ad finem temporalem, quia res superioris ordinis potest honestè ordinari ad finem inferiorem, dummodo in hoc non sistatur, sed per illum ulteriùs ad finem alium honestum tendatur, utì notant *Navar.* & *Suar.* n. 12. Vide tamen dicenda n. 69. & 78.

Q. 16. *Quid notandum circa Simoniam confidentialem.* R. seqq. §. 1. Simonia confidentialis est, si quis sinè expressa Papæ licentia alicui procuret beneficium, conferendo , eligendo , præsentando, instituendo , confirmando, resignando, 65

dando in commendam &c. cum certa confidentia, ut is, cui procuratur, postmodum conferenti ipsi aut alteri personæ illud resignet, vel pensiones aut fructus ex eo præstet alteri: ita statuit *Pius V.* in Bulla: *Licèt felicis recordationis*, 5. Jan. 1568. & *Intolerabilis*, 6. Aug. 1579., docentque Authores communiter cum *Less.* L. 2. c. 35. n. 96. Et satis est, quòd unus, v.g. solus Conferens, committat hoc cum Procuratore ignorantis & accepturi beneficium, *Azor* T. 3. L. 12. c. 10. q. 2., imò sufficit à solo mediatore esse commissam, inito tali pacto cum alio quocunque, *Suar.* c. 57. n. 4.

64 §. 2. Committitur hæc Simonia tripliciter, uti cum communi tradit *Pirh.* n. 114: 1. Per accessum, v.g. Cajus cupit provideri Titio necdum habenti ætatem, hinc Cajus hoc beneficium petit sibi, & suum resignat Sempronio, cum pacto, ut Sempronius tamdiu eo fruatur, sed postea resignet Cajo, cùm ætatem habuerit: 2. Per regressum, uti si Cajus beneficium jam possessum resignet Titio, reservans sibi Jus redeundi ad illud, si Titius illud accipiat: 3. Per ingressum, uti si Cajus collatum sibi beneficium, sed necdum possessum Titio resignet, cum simili pacto, uti in regressu. Pœnæ hujus Simoniæ longè sunt graviores, quàm ullius alterius, uti patebit ex dicendis à n. 220., & ostendit *Pirh.* n. 115.

65 §. 3. Si resignes cum intentione obligandi alterum ad iterum resignandum, & hanc mentem non manifestes, est tantùm Simonia mentalis; si verò tuam mentem manifestes, putant cum aliis *Castrop.* T. 17. d. 3. p. 18. n. 4. & *Diana* P. 9. T. 9. R. 18. esse Simoniam confidentialem, quia *Pius V.* dicit: *Solâ dimittentis intentione* &c: Sed *Azor*, *Navar.* *Lessius* c. 35. n. 95. 96. *Suar.* c. 43. n. 12. & alii requi-

requirunt pactum saltem tacitum ; & *Pius V.* tantùm vult præsumi posse simoniam, si illa intentio sit manifestata, quia tum præsumitur aliquod pactum : imò *Navar. Baun.* & *Dian.* P. II. T. 5. R. 20. requirunt pactum civile seu legale , ex vi cujus debitum quasi coram Judice exigi possit , sed id meritò non requirunt alii.

§. 4. Si resignes cum onere, ut acceptans solvat 66
pensiones vel partem fructuum alteri, omnes tenent esse Simoniam confidentialem : Si autem resignes cum onere, ut solvat tibi resignanti, *Ugol. Menoch. Sanch. Nav. Less.* n. 97. *Dian.* P. 9. T. 9. R. 17. dicunt esse tantùm Simoniam communem, quia *Pius V.* tantùm dicit fore confidentialem, si se obliget alii vel aliis, verba autem odiosa non sunt extendenda ad personam non expressam : è contrà *Suar.* n. 7. *Castrop.* n. 6. & alii probabiliùs dicunt fore, quamvis tibi reserves, 1. Quia si resignes sub parte fructuum secundùm libitum tuum, est confidentialis, uti expressè habetur, ergo etiam si sub pensione pro te, quia hæc est pars fructuum. 2. Signum dignoscendi, an sit confidentialis, assignatur, si resignans percipiat fructus. 3. *Pius IV*, cujus Bullam confirmat *Pius V*, expressè dicit esse confidentialem, si resignans sibi reservet. 4. Quando dicitur, *alii*, intelligitur alius ab eo, qui accipit beneficium : atqui resignans est alius ab eo, ergo.

§. 5. Hæc Simonia tantùm habet locum 67
in acceptionibus aut resignationibus beneficiorũ, non autem pensionum aliarũmve rerum : imò nec in permutationibus beneficiorum, uti tenent *Navar. Suar.* n. 11. *Less.* n. 96. *Laym.* c. ult. §. 8. n. 75. *Castrop.* n. 2. *Pirh.* n. 113. *Leur.* p. 3. , q. 753. quia verba odiosa non sunt extendenda ultra id, quod significant : rectè tamen notant *Castrop.* & *Dian.* R. 18.

eos, qui beneficia causâ permutationis vacanti conferunt sub talibus confidentiis, incurrere hanc Simoniam, quia Bulla habet generaliter: *Si quis conferat beneficium vacans.*&c., vacat autem ex causa permutationis, utì omnes tenent cum *Garc.*de benef.p. 11. c.4. à n. 1.

68 §.6.Pretium hìc debet esse,vel beneficium idem vel pensio,aut pars fructuum illius;unde si contrahatur de alio beneficio,vel de alio pretio reddendo vel solvendo, erit tantùm Simonia communis utì notant *Suar. Layn. Pirh.* ibidem.

69 Q.17.*Quomodo in materia beneficiorum Ecclesiasticorum contrahatur Simonia communis.* R. Constabit ex seqq. §.1. *Innocentius XI.* damnavit hanc 45 propositionem: *Dare temporale pro spirituali non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale,vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali,aut è contrà*: item istam 46. *Et idem quòque locum habet,etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic, ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis*: pro intelligentia,

70 §. 2. *Suppono*,quòd omnis pactio,etiam tacita tantùm & implicita, circa beneficium propriè dictum, facta authoritate propriâ sit simoniaca Jure saltem humano, utì n. 57. dictum est, docéntque AA.cum *Rayn.*de benef.L.2.S.1.c.2.n.11. & *Leur.* p. 2. q. 767. n.5. item p.3.q.727.,nam reverentia erga rem sacram & periculum tractandi velut profanam meritò movit Ecclesiam ad pacta in beneficiis prohibenda,nisi fortè fiant sub conditione,si Superior consenserit, sive sub futura ratihabitione illius, de quo dicetur Lib. 4. n. 1063.

Hinc

Hinc sequitur esse Simoniam, si expressè vel tacitè fiant pacta ejusmodi : *Si mihi contuleris hoc beneficium , obligo me ad dandos tibi ex gratitudine* 100. *aureos* : Item, *dabo tibi liberaliter beneficium, si te obliges ad dandos mihi liberaliter* 100. *aureos* : Item : *obligo me ad dandos* 100. *aureos , non velut pretium, sed veluti motivum recompensationis, quam explebis, mihi conferendo hoc beneficium* : omnes hi aliique similes contractus sunt simoniaci , quamvis enim in duobus prioribus signatè dicatur fieri ex gratitudine vel liberalitate, tamen exercitè admittitur obligatio , ergo reipsa non est gratitudo vel liberalitas , inducitur enim nova obligatio distincta à debito gratitudinis , quod non obligat ad aliquid determinatum : in posteriori autem, quamvis dicatur non esse pretium, tamen habet rationem pretii, & est saltem æquivalenter pretium , uti patebit ex dicendis. *Nec refert*, quòd multi Authores antehac docuerint tales contractus non esse simoniacos, ut videri potest apud *Rayn.* c.10.n.38.& *Dian.* P.2. T.16. R.37. P.6. T.7. R.42. P.11. T.6. R.31. & T.7. R.23., nam omnis probabilitas earum opinionum elisa est per damnationem relatarum propositionum, & opiniones illas latè confutârunt *Suar.* c.45.n.9. *Mendo* d.1.q.22. *Carden.* in 2. Crisi d.27.c.3.

§. 3. Quamvis ille, cui confertur aliqua gratia, 71
de jure naturæ teneatur esse gratus, possitque etiam, uti innuit *Carden.* n.58. se obligare ad antidorum, sive ad solvendum debitum gratitudinis, tamen non tenetur esse gratus exhibendo determinatè hoc vel illud, v.g. dando pecuniam, sed satis est, quòd sit paratus gratificari, prout ipse sponte voluerit, v.g. per preces, jejunia aut eleemosynas pro ipso : & hoc habet obligatio antidoralis,

quòd non obliget ad aliquid determinatum, hinc qui dicit: *Si mihi conferas beneficium, ero gratus*, ut decliner Simoniam & maneat in voluntate solvendi debitum puræ gratitudinis, non debet intendere ullo modo se obligare ad aliquid determinatum, utì à n. 102. magìs explicabitur.

72 §. 4. Qui dat aliquid temporale velut pretium pro spirituali, committit simoniam, utì omnes docent, sive det ante, sive post obtentum spirituale, quia spirituale æstimat temporali, in quo est manifesta irreligio: potest autem aliquid dari ùt pretium, vel formaliter vel virtualiter; tum datur ùt pretium formaliter, si directè intendas dare loco rei spiritualis & in commutationem cum ea, nam utì rectè notant *Suar.* cap. 36. num. 7. & *Raynaudus* num. 36. in hac commutatione & quasi quadam comparatione seu æstimatione ad invicem consistit ratio formalis pretii: tum datur ùt pretium virtualiter, si proximè & immediatè tum des, quando intendis obtinere aliquid spirituale, & non adsit alius titulus, ob quem des, das enim ex aliquo motivo, ergo si non das ex alio, das ex præsente, quod est, ut obtineas illud spirituale, & hoc est dare veluti pretium pro spirituali: alii tituli dandi possent esse, ut sublevares egestatem, ut expleres gratitudinem aliunde debitam, cujus explendæ hactenus non fuisset occasio &c., hoc ipso autem quòd non des ex alio tali motivo, convinceris exercitè dare velut pretium rei spiritualis obtinendæ, quamvìs signatè dicas & velles non haberi velut pretium: Sic autem dari temporale pro spirituali videtur prohibere Pontifex per damnationem allatarum propositionum, potuit enim Ecclesia hoc prohibere, quamvìs fortè non esset intrinsecè malum, quia nempe est peri-

cu-

culosum & facilè esset occasio mali; quòd autem sic prohibuerit, inde suadetur, quia verba illa, *quando temporale est motivum*, aliquid significant, & non aliud, nisi quod dictum est, nam temporale habet se ùt motivum, quando non est aliud, quod efficaciter moveat, quamvìs fortè quærantur prætextus aliorum motivorum: quando autem in dubio præsumi possit aliquid esse vel non esse datum tanquam pretium, rectè explicant *Suar.* à n.9. & *Pirh.* L. 5. T. 3. n. 91.

§. 5. Qui dat aliquid temporale tanquam 73
motivum spiritualis sibi reciprocè dandi, v. g. ut alter moveatur ad conferendum sibi beneficiũ, committit Simoniam saltem Juris Ecclesiastici, quamvìs nullum aliud pactum nè implicitum quidem interveniat, utì patet tum ex prop. 45. damnata n. 69. relata, tum etiam quia per pecuniam proximè parat sibi viam ad beneficium, quod *S. Th.* 2. 2. q. 100. a. 2. ad 5. & alii communiter dicunt esse simoniacum; imò illud temporale habet se ùt pretium virtualiter, cùm enim non det alio titulo, dat v. g. pro beneficio, utì jam dictum est, ergo committit simoniam, quam etiam admittit recipiens tale temporale, si per hoc motus illi conferat beneficium, quia spirituale reddit pro temporali, unde sicuti Judex, qui ideo fert sententiam iniquam, quia accepit munera, dicitur vendere Justitiam, ita ille, qui propter munera confert beneficium, dicetur vendere beneficium, tale enim munus in utroque casu est virtualiter pretium, & uterque concurrit in hunc mutuum contractum, unus ut per munera moveat, alter ut propter munera det, utì rectè advertit *Carden.* c. 2., ubi addit n. 23., & ex Jure probat n. 20., si munus temporale fuerit parvi momenti, tum non præ-

sumi Simoniam, quia dans non censetur per illud inducere voluisse, neque acceptans credi debet per illud esse motus, ideóque etiam *S. Th.* in 4. d. 25. a. 1. q. 3 ad 1. dicit probabile non esse, quòd animus Judicis flectatur ad aliquid faciendum pro parvo munere: & de hoc habetur notabile Cap. *Etsi quæstiones*, de Simonia, ubi inter cætera dicitur, *Quòd autem scriptum est, beatus, qui excutit manus suas ab omni munere, de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere vel pervertere solent*; & additur, *quòd electuarium, vel de vino, sive alia hujusmodi censeantur non movere*: Et pro colligenda levitate muneris additur, *in accipiendis vel dandis muneribus tria maximè sunt attendenda, personæ scilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus.*

74 §. 6. Si quis etiam antecedenter det aliquid vel præstet obsequium temporale, non intendens in altero strictam obligationem, neque debitum ad hoc vel illud determinatè, sed tantùm exspectans naturalem gratitudinem, ad quam quisque obligatur post acceptum beneficium, vel è contrà si quis præstet beneficium spirituale sic exspectans naturalem gratitudinem per aliquid temporale, non committit simoniam nec peccat, utì docent multi cum *Suar.* c. 45. n. 4. & 7. *Dian.* p. 10. T. 15. R. 5. *Rayn.* n. 33. Ratio est, quia non vult obligare acceptantem determinatè ad aliquid, nec movere ad dandum spirituale propter temporale, sed tantùm vult ei benefacere, & illam tantùm obligationem inducere, quæ necessariò sequitur ex omni obsequio, quod alteri præstatur, facere enim aliquod obsequium & obligare recipientem ad aliquam gratitudinem moraliter loquendo sunt unum & idem, quia obligatio gratitudinis intrin-

intrinsecè sequitur ex vi beneficii vel obsequii præstiti, unde *Rayn.* n. 40. dicit planè certam & ferè omnium sententiam esse, quòd non sit Simonia, néque illicitum, per se loquendo, dare antecedenter aliquid temporale, ex intentione, ut alter, qui tunc de beneficio spirituali dando non cogitabat, suo tempore sit bene affectus erga dantem, velítque esse gratus, qualis poterit esse, si quando occasio tulerit, donet beneficium spirituale: & ratio ulterior est, quia nullo Jure prohibemur demereri omni modo honesto eum, qui potest nobis aliquando benefacere, unde sicuti secundùm *S. Thom.* 2. 2. q. 78. a. 2. ad 3. licitum est dare mutuum ad ingenerandam in mutuante obligationem gratitudinis, & intendendo, ut ex illa rependat aliquid, prout ipsi placuerit, ita & hìc licebit dare temporale ex intentione vel spe, ut reddat spirituale, non propter temporale datum, sic enim vellet, ut temporale esset motivum conferendi spirituale, quod est damnatum, sed sponte suâ, quia ita placebit, & erit aliquid aptum extinguere obligationem naturalem gratitudinis; ideóque docet idem *Rayn.* n. 41. etiam licitum esse dicere se optare ab eo gratitudinem præstari per collationem talis beneficii, sicut enim secundùm *S. Thom.* suprà petere possum à mutuatario, ut aliquâ retributione sponte datâ liberet se naturali obligatione gratitudinis, quam contraxit sumendo mutuum, ita & hìc; & ratio utriusque à priori est, quia nullo Jure prohibemur petere, ut alter id, ad quod tenetur, eo modo faciat, quo ipsi facere est licitum, qualiter solùm hìc petitur: sapienter tamen monet *Suar.* n. 8. hæc postrema esse cavenda ob periculum & speciem pactionis; quod tum maximè verum est, si proximè &

immediatè antea detur aliquid, quando agitur de beneficio conferendo, tum enim facilè inducet rationem pretii virtualis.

75 §. 7. Ille, cui aliquid temporale datum vel præstitum est ab altero, ideóque naturaliter obligatur ad gratitudinem, non peccat, si donet spirituale, aut è contrà si accepto spirituali donet temporale, ad satisfaciendum illi obligationi antidorali, utì dictum est, quia non dat tanquam determinatè debitum, sed velut aliquid aptum extinguere debitum gratitudinis antea contractũ, & potiùs respicit affectum illius, qui benefecit, cui respondere vult per exhibitionem similis affectûs, ita *Suar.* n. 6. & 14., addens n. 13. sic redonantem posse etiam verbis exprimere, quòd per illud velit extinguere illam naturalem obligationem antea contractam, quia exprimere ea, quæ insunt, non facit Simoniam, hìc autem solùm illud exprimitur, quod ineſt, omnis enim redditio beneficii ex natura sua est extinctio obligationis antidoralis antea contractæ, manétque gratìs redditum, quamvìs reddatur ad satisfaciendum illi obligationi, utì rectè *Suar.* n. 14.

76 §. 8. Si ex pacto detur aliquid temporale veluti gratuita compensatio pro spirituali, aut è contrà spirituale pro temporali, est Simonia, utì constat ex prop. 45, damnata, & ex dictis n. 70. Etiam est Simonia, si temporale, quantumvìs sinè pacto, sed omnino gratìs, detur veluti aliquid compensans spirituale, id est, veluti adæquans æstimabilitatem rei spiritualis, utì colligitur ex prop. 46. damnata, hoc est enim grave vilipendium rei spiritualis, si illi æquiparetur temporalis, ac si esset justum ejus pretium; & hoc significat illa particula, *pro*, utì notant *Cajet.* apud *Suar.* c. 44. n. 3. & *Carden.* n. 68.

quia

quia denotat commutationem, néque cadit in illud, quod datur merè gratis.

§. 9. Gratuita donatio, quæ fit post acceptum aliquid spirituale, ab omnibus solet permitti 77
tanquam licita: *March.* tamen in Tribun. T. 3. T. 10. T. 6. q. 9. notat donationes gratuitas esse duplices, primæ sunt omnino independentes mutuò ab invicem; & certum est has licere, v.g. Titius mihi gratis cessit beneficium & postea incidit in paupertatem, in qua, si ego memor beneficii accepti donem ipsi summam pecuniæ, non sum Simoniacus, quia utraque donatio est ab altera independens: è contrà aliquæ donationes ab invicem dependent, & dicuntur reciprocæ seu relativæ, solentque exprimi his verbis, *do quia das, do ut des, do quia dedisti, do quia dabis*, & has dicit esse simoniacas, tum quia minuunt rationem gratuiti, quod in beneficiis debet esse purissimum; tum etiam quia videntur includere quoddam pactum virtuale retributionis tanquam debitæ, eò quòd una propter aliam respectivè fiat. *Fateor* (inquit March.) *multa hìc afferri posse in contrarium, quæ in speculatione aliquam probabilitatem præseferunt, sed in praxi non sinè murmure conscientiæ proponuntur, & ùt plurimùm si mentiamur nobis & hominibus, non possumus tamen mentiri Deo.* Hæc doctrina *March.* vera est, si accedat pactum illud virtuale, aut si postea redonetur aliquid temporale veluti compensatio stricta pro spirituali, id est, veluti adæquans æstimabilitatem rei spiritualis, utì antea dictum est, de cætero si omnino gratis donetur velut munus, quo recognoscatur affectus benefactoris, per se loquendo, non est Simonia, nam de Jure naturæ non est, utì patet, cùm nihil detur veluti pretium rei spiritualis; neque

neque de Jure Ecclesiastico, quamvis enim Ecclesia posset etiam omnino gratuitas ejusmodi donationes prohibere veluti simoniacas ob suspicionē, speciem vel periculum Simoniæ, quæ intervenire posset, sicuti prohibuit veluti simoniacam omnem donationem etiam gratuitam, quæ fieret occasione concursûs ad beneficium curatum facti vel faciendi, tamen non satis ostenditur, quòd Ecclesia tales gratuitas donationes, quæ fiunt post obtentum beneficium, de facto sic probibuerit, utì rectè *Carden.* à n. 70. Hinc Cap. *Sicut* 1. q. 2. dicitur: *Oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione processit*: item *Gratanter recipi poterit, quod fuerit sinè taxatione gratis oblatum*, inquit *Innocent. III.* Cap. *Dilectus*, 30. de Simonia. Vide *Leur.* p. 3. q. 746.

98 §. 10. Si quis alteri det spirituale propter temporale veluti propter principale extrinsecum motivum, in quod tendit per dationem illius spiritualis, v. g. si quis alteri conferat beneficium ecclesiasticum principaliter ex illo fine, ut accipiat, vel quia accepit pecuniam aut servitium aliquod temporale, quamvis omnino nullum adsit exterius pactum nè implicitum quidem, est, saltem plerumque, Simonia mentalis, ita *Carden.* n. 96. & patet ex prop. 46. damnata: ratio autem est, quia sic conferens, plerumque saltem in mente sua æquivalenter vult vendere spirituale pro temporali, cùm intendat spirituale commutare cum illo temporali, seu dare aut habere loco illius, sícque appretiat ad invicem, quod est Simonia. Dixi, *plerumque saltem*, quia si post acceptum aliquid temporale daret spirituale etiam principaliter intendens extinguere obligationem gratitudinis, non autem appretiando illa inter se, non esset

Simo-

Simonia, utì n. 75. dictum est. Notat etiam *Suar.* c. 36. n. 7. ex illa conditione negativa, quòd sinè commodo temporali non esset quis daturus rem spiritualem, non colligi sufficienter, quòd adsit virtualis Simonia.

Q.18. *Quibus præterea modis contrahatur Simonia in materiis beneficiorum Ecclesiasticorum.* R. Planè variis, quorum aliquos recensebo. §. 1. Simonia est secundùm dicta n. 76. inprimis si temporale munus detur pro spirituali: munus autem temporale aliud dicitur à manu, aliud à lingua, aliud ab obsequio, utì declaravit *Urbanus II.* Cap. *Salvator* 8. caus. 1. q. 3. Per munus à manu intelligitur pecunia vel res quæcunque pecuniâ æstimabilis, sive mobilis, sive immobilis, item cessio aut remissio debitorum, dilatio aut anticipatio solutionis aliunde debitæ, datio mutui &c. Per munus à lingua intelligitur laus, commendatio, defensio, intercessio apud alios. Per munus ab obsequio intelligitur quodvis servitium vel promotio aut executio negotii in gratiam alterius facta: per spirituale autem hìc intelligitur, quod ex natura sua ordinatur ad finem supernaturalem, utì rectè *Illsf.* T. 5. n. 302. Deinde etiam Simonia est, si ex pacto detur etiam spirituale pro beneficio; quæ omnia jam declarabuntur. 79

§. 2. Si certem cum collatore pro mille aureis, quòd ipse beneficium non sit mihi, sed alteri collaturus, est palliata Simonia, nam æquivalenter facio, ut ipse pro illa pecunia acquirenda mihi beneficium conferat, lucrando mille aureos ex illa sponsione, ita *Arsd.* T. 2. p. 2. T. 5. c. 12. §. 2. q. 1: hinc *Sanch.* cum *Dian.* in comp. V. *Simonia* n. 14. & in Summ. n. 8. docet concertationem, quâ Cajus certat se non accepturum beneficium, Titius autem 80

certat

certat eum accepturum; item contractum initum inter Cajum & Titium, ut, qui prior obtinebit beneficium, det alteri tertiam partem fructuum, plerumque esse Simoniam, quia talia fiunt cum intentione obligandi alterum, ut procuret ipsi beneficium: si tamen sincerè fierent sinè tali intentione, non essent Simonia. Similiter si ab illo, cujus votum in electione desideras, mutuò accipias magnam summam, eo fine, ut te eligere cogatur, ne mutuum suum perdat, eò quòd futurus sis impotens ad restituendum, si non eligaris, est Simonia, quia timore damni temporalis & restitutione illius summæ emis votum.

81 §. 3. Pactum hoc, quo Titius dicit Cajo, si tu lusum viceris, conferam tibi beneficium, si autem ego vicero, tu mihi dabis centum aureos, *Steph.* t. 4. d. 11. n. 38. & alii rectè dicunt, per se loquendo, esse simoniacum: *Si dicas*, non est simonia, si Titius & Cajus certent inito hoc pacto, ut si Cajus vincat, Titius legat Missam pro Cajo, si autem vincat Titius, Cajus det solidum Titio, ergo nec est in priore casu. R. *Lopez* dicit utrumque esse simoniam & *Lugo* de Just. d. 31. S. 1. n. 5. improbat tale pactum propter periculum Simoniæ; tamen *Rodriq. Lez. Bonæspei* & *Steph.* d 9. n. 53. negant esse simoniam, quia pecunia non habet se velut pretium: sed difficultas est in danda disparitate, fortè hæc esse potest, 1. Quòd mens Titii vel Caji præsumatur esse in primo casu dare vel acceptare beneficium in commutationem illius pecuniæ, adeóque semper sit simonia saltem mentalis, quod non præsumitur in posteriore casu. 2. Quòd licèt in neutro expetatur pecunia velut pretium aut exponatur velut æstimatio rei sacræ, tamen pro Missa legenda vel audienda, utì & pro precibus,

licitum

licitum est saltem ex consuetudine dare & exigere aliquid velut stipendium sustentationis aut pro laboribus extrinsecùs adjunctis, ergo etiam licebit contra ea exponere pecuniam : è contrà in exequenda collatione beneficii nihil pro stipendio potest exigi , ergo si hìc contraponatur pecunia,erit tanquam pretium, quo æstimabitur res sacra,hoc autem est simoniacum.

§. 4. Si Titius Collator planè liberaliter dicat 82
Cajo , *conferam tibi beneficium* ; Cajus autem agnoscens benevolum in se animum reponat, *& ego tibi donabo illud officium*, videtur esse simonia,nam æquè Simonia est, si Collator per aliquid appromissum firmetur in promissione beneficii, ac si primò moveretur ad promissionem, quia firmatio promissionis æquè connexa est cum spirituali ac promissio ipsa, promissio autem Caji est de se firmativa promissionis Titii, quia de se est apta firmare hominem similis conditionis, cujus est Titius, neque promissiones expressè & tacitè conditionatæ differunt in substantia , sed tantùm in modo, unde sic argumentor, si Cajus expressè dixisset, *si permanseris in tua promissione, donabo illud officium*, esset promissio secundùm se simoniaca,uti patet,ergo etiam nunc est talis, quia est promissio ex causa futura & intenta,ergo tacitè conditionalis, nam reipsa & spectatis circumstantiis censebatur dicere, quia promittis & permansurus es in promissione ac collaturus beneficium, donabo officium , ergo æquivalenter dicebat, si permansurus sis & conferas beneficium, donabo officium : quod iterum argui potest à posteriori, nam si Titius non fuisset permansurus in illa promissione nec collaturus beneficium, Cajus noluisset donare officium , uti inspectâ conscientiâ

fate-

fatebitur Cajus, ergo permansio in promissione erat conditio respectu donationis, si non suspensiva saltem resolutiva, id est, talis, quâ non positâ Cajus voluisset resolvi seu non tenere promissionem suam, ergo promissio Caji fuit tacitè conditionata, ergo cùm expressè conditionata futura fuisset simoniaca, etiam nunc erit talis. Si tamen Cajus promisisset propter visam Titii in se benevolentiam, paratus donare officium, licèt Titius non fuisset permansurus in promissione, & hoc ipsum etiam satìs intelligere potuisset Titius, promissio Caji non fuisset simoniaca; verùm id non videtur præsumi posse, quia rarò continget.

83 §. 5. Si quis alteri conferat beneficium eo fine, ut se honestè sustentare possit, non est Simonia, quia quamvìs sustentatio sit aliquid temporale, tamen non est aliquid, quod conferenti reddatur velut in commutationem pro spirituali, sed ex spirituali consequitur, manétque illi, qui spirituale accipit; deinde hæc sustentatio est finis intrinsecus saltem secundarius beneficii, ideo enim Ecclesia instituit beneficia, ut Clerici Deo serviant & fungantur officio, sícque fruendo proventibus beneficii honestè alantur, ergo non est illicitum etiam in hunc finem dare beneficium. Econtrà est Simonia, si conferam beneficium sub pacto, ut alter mihi securè inposterum solvat debita, utì docent *Suar. Less. Laym. Pirh.* L. 5. T. 3. à n. 139., consentítque cum aliis *Rayn.* L. 2. S. 1. c. 2. n. 9., idem est, si conferam Titio Fratri Caji Debitoris mei sub pacto, ut juvet Cajum in solvendo: si tamen Debitor differendo solutionem inferret vim & injuriam, putat *Suar.* c. 38. n. 9. quòd possem finè Simonia dare spirituale tanquam medium tollendi præsentem vexam, & sic inducendi ad faciendā Justitiam;

& idem dicunt *Sot. Suar. Laym. Pirh. Leur.* p. 3. q. 750. si ad evitandum de præsenti malum mihi injustè intentatum, v.g. si intentanti conferam beneficium, ut me jam non occidat vel non diffamet, non esse simoniam, quia conferenti nihil datur pretio æstimabile, quod antea jure suo non habuerit: & idem dicit *Less.* si malum esset paulò pòst inferendum, sicuti licitum est dare mutuum, petendo, ut alter vicissim, non in futurum, sed nunc in præsenti rem aliam det mutuam, utì colligitur ex *S. Thoma* 2. 2. q. 78. a. 2. ad 4., quia non injicitur obligatio novà distincta ab actu solvendi vel mutuandi, nec imponitur novum onus Justitiæ, sed tantùm petitur modus vel conditio, sub qua posita gratis detur mutuum, utì explicant *Rayn.* suprà, & *Laym.* L. 4. T. 10. c. ult. n. 27. Vide tamen dicenda n. 149.

§. 6. Quamvis possit esse aliud peccatum, 84
tamen non est simonia, si beneficium alicui detur intuitu consanguinitatis, vel propter preces armatas, vel propter metum etiam damni temporalis incurrendi, vel amittendi proprii debiti, hæc enim omnia non habent rationem pretii, *Suar. Less. Laym. Pirh.* suprà.

§. 7. Qui acceptat beneficium sub pacto, v.g. 85
docendi, etiam Theologiam, aut quia docuit, si sit tanquam pretium pro labore, est Simoniacus; non est autem, si acceptet beneficium, cui onus docendi per authoritatem Superioris est adjunctũ, ita *Navar. Alloz.* V. *Simonia* S. 4. n. 39., & utrumque fusè probat *Rayn.* c. 10. à n. 24. Posse autem adjungi tale onus temporale, ex eo patet, quòd *Trid.* Sess. 5. c. 5. & Sess. 23. c. 18. de Reformat. jubeat addici aliqua beneficia muneribus docendi; & ratio est; quia tale beneficium habet aliquid, quod justè assignari potest pro stipendio Ministri, nempe

fructus temporales, unde si quis tale onus vellet adjungere Juri purè spirituali, v.g. Juri eligendi, esset Simonia, quia Jus purè spirituale assignaretur pro pretio operis temporalis, cùm non possit habere rationem stipendii sustentando Ministro convenientis, consequenter daretur tanquam stipendium operis temporalis, ita *Rayn.* n.26.

86 §. 8. Est Simonia bona sua dare Ecclesiæ, cum pacto, ut in Canonicum v.g. eligatur, sic enim statuit *Innocentius III.* c. *Tua nos.* 34. de Simonia, *Si quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur aut offerat bona sua, ut illa postmodum pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur, hujusmodi oblatio vel receptio fieri non poterit sinè vitio Simoniæ, cùm in talibus omnis pactio aut conventio cessare debeat juxta canonicas sanctiones: Si verò purè ac sinè pacto vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter, & ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ purè consentiant, hujusmodi receptio fieri potuit absque scrupulo simoniacæ pravitatis. Licèt autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo judicare, si tamen is, qui talem donationem facit, eâ intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in Fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia percipere, admissuri, sinè dubio tam ille quàm isti apud districtum Judicem, qui scrutator est cordium & cognitor secretorum, culpabiles judicantur.* Hæc tamen ultima Simonia est tantùm mentalis, ùt rectè cum aliis *Pirh.* n.89. & *Carden.* in 2. crisi d.27. à n.24. Quòd si quis cum consensu Episcopi retineat sibi Jus præficiendi Clericum in præbenda, quam instituit, nulla est simonia, utì tenent omnes.

§. 9.

§. 9. Est Simonia pro admissione in possessio- 87
nem beneficii ex pacto dare vel exigere aliquod temporale, etiam convivium, non obstante Statuto vel consuetudine etiam immemoriali, uti dicetur à n. 191. & patet ex Cap. *Jacobus*, de Simonia, *Trid.* Sess 24. c. 14. de Reform: docéntque *Abb. Garz. Less. Pirh.* n. 91., *Nicolartz* in praxi benef. t. 2. §. 7. *Leur.* p. 3. q. 748., si tamen Lege id statutum sit vel consuetudine receptum, & hoc temporale, quod accipitur, applicetur ad pios usus, & non exigatur priùs, quàm liberè posita sint spiritualia, neque hæc denegentur, etiamsi nihil detur, *Abb. Barb. Az.* & *Pirh.* suprà dicunt non esse simoniam; & *Less.* L. 2. c. 35. n. 111. dicit passim non observari *Trid.* id prohibens, quamvis mandetur Episcopis, ut observari faciant, quam consuetudinem præsertim in Germania etiam damnare non audet *Pirh.*, cùm toleretur ab Episcopis & Papa, saltem ubi recepta non est aut ubi non obligat Constit. *Innoc. XII. Ecclesiæ Catholicæ*, quam referemus L. 4. n. 671. Addit *Lott.* L. 3. q. 29. n. 131. ex decisione Rotæ, etiam esse simoniam, si quis pro repellenda contradictione paciscatur de Canonicis reddendis indemnibus ob receptionem sui factam ad possessionem beneficii sibi collati. Vide *Leuren.* suprà n. 1.

§. 10. Si Senatus habens Jus præsentandi statuat, 88
ut præsentandus singulis Senatoribus aliquid pecuniæ numeret, *Burgh.* cent. 1. cas. 82. dicit probabile esse, quòd non sit simonia, quia hìc nulla vera pactio intervenit, sed adest alius titulus, 1. Donationis remuneratoriæ. 2. Donationis modalis, quam à simonia defendunt *Suar.* c. 39. n. 20. *Tann. Fill.* t. 25. c. 9. n. 30. & alii. 3. Potest etiam esse titulus laboris, debent enim illo die convenire, ibi hærere, negotia sua negligere, ergo jure pro hoc labore

aliquid exigent, utì ait *Bonac.* de Simonia. d.1. q.6. p. 4., non commendat tamen hoc fieri *Burgh.*, & meritò, qui enim acceptat tale jus præsentandi, acceptat obligationem exequendi gratis, utì mandat Ecclesia, ideóque *Nicol.* suprà, quamvis non planè reprobet, si Capitulum ab illo, qui promovetur ad beneficium, aliquid petat propter molestias congregationum, lecturam literarum &c., tamen meritò monet non faciendum.

89 §. 11. Qui accipit beneficium, obligando se ad præstandum homagium alteri, quo continetur temporale commodum ejus, cui præstatur, est simoniacus, utì expresè habetur cap. *Ex diligenti*, de Simonia, sic enim emit beneficium pretio subjectionis vel servitii; potest tamen se obligare ad fidelitatem Episcopo præstandam, utì notat *Pirh.* n.83. Vide etiam *Leuren.* p.3.q.747.

90 §. 12. Si Cajus det pecuniam Titio, ut Titius intercedat apud Sempronium, ut Sempronius intercedat apud Collatorem pro beneficio conferendo Cajo, aliqui apud *Dian.* p. 4. t. 4. R. 151. & iterum alii p. 11. T. 6. R. 31. censent non esse simoniam, sed longè plures, quos citant & sequuntur *Castrop.* t.17.d.3.p.11.n.4. *Steph.* d.11.n.39. *Arsd.* q.3. *Rayn.* n.26. & 30. *Mendo* d.1.q.23. longè probabiliùs affirmant esse, quæ sententia omnino tenenda est, quia illud pretium saltem mediatè datur pro beneficio idque directè ex intentione dantis, & intercessio illa est causa moralis beneficii concessi, ergo si emis intercessionem, virtualiter emis beneficium; erit tamen communiter simonia solius Juris ecclesiastici, quamvis uni tantùm mediatori daretur pecunia, quia non emitur beneficium ipsum, sed intercessio, quæ non est sacra, prohibetur tamen emi Jure canonico apud *Castrop.* suprà.

§. 13.

§. 13. Dare pecuniam, non pro intercessione, sed 91
pro labore in eundo & redeundo ad collatorem, aut pro damno ideo causato, vel pro lucro cessante, aut pro dispendio temporis, quod ad intercedendum consumitur, & in quo negligitur utilitas alioquin obventura, non est simonia, utì habet communis apud *Dian.* p.10.t.15.R.5. *Castrop.* n.5. *Rayn.* n.30., plus tamen dari non debet, quàm sit labor vel damnum; quòd si plus detur, v.g. centum aurei, cùm labor esset dignus tantùm denis, plerique cum *Lug.* in Resp.mor.L.6.d.4.n.4. censent fore simoniam, *Rodriq.* tamen & alii dicunt, quod plus est, censendum dari gratis, sed *Dian.* p.6. T.7.R.42. & alii dicunt hoc ultimum in praxi non esse amplectendum: *Lug.* suprà dicit, si protesteris & sincerè ita sentias, nempe, quòd pro labore velis dare decem, sive beneficium obtineas sive non, & cùm scias, quid deceat gratum hominem, te dicere posse, quòd habeas animum etiam donandi reliquum, sed nolle ullam de eo obligationem suscipere.

§. 14. Si daretur pecunia, ut apud collatorem 92
solummodo exponerentur merita & dignitas petentis beneficium, non autem intercederetur vel urgeretur collatio, aliqui apud *Dian.* p.11.T.6.R.31. putant non fore simoniam, & consentit *Rayn.* n.28., quia pecunia datur pro illo munere exponendi merita, & finis proximus non est beneficium, sed acquisitio bonæ opinionis apud collatorem; addunt tamen id esse periculosum, imò *Steph.* n.39. dicit omnino esse simoniam, quia intentio dantis pecuniam hìc & nunc non sistit in remuneratione hujus laudis, sed tendit ad obtentionem beneficii, ergo datur etiam ùt pretium saltem mediatum beneficii obtinendi.

93 §. 15. Non est Simonia, si detur vel acceptetur pecunia pro habendo faciliori aditu ad Collatorem, ita *Suar.* & alii cum *Castrop.* p. 11. *Mendo.* n. 297., hinc nulla erit simonia, inquit *Less.* n. 109. & *Raynaud.* n. 35., si oeconomo Episcopi des pecuniam, ut admittaris in ejus familiam, id intendens, ut Episcopo per obsequia fias charus, & sic ab eo beneficium obtineas, tum enim non das pecuniam pro beneficio, sed pro opportunitate demerendi Episcopum & accipiendi gratis ab eo beneficium, & per pecuniam sternis quidem viam ad beneficium, sed remotè & indirectè, quod non est illicitũ.

94 §. 16. Si des pecuniam famulo Episcopi, ut tibi statim notificet prima beneficia vacantia, *Castrop.* p. 3. n. 4. dicit esse simoniam, quia pretio paras viam ad beneficium, citátque pro se *Navar.*, sed *Nav.* loquitur de illo, qui tali famulo notificat vacare beneficium, & pensionem promittit, ut beneficium ei impetret, in quo certum est esse simoniam, id autem non est in nostro casu, quia pretium non datur pro impetratione vel intercessione, sed tantùm pro manifestatione illa beneficiorum vacantium, quæ videtur omnino remotè & indirectè se habere ad beneficium.

95 §. 17. Simonia est, si quis non velit conferre Titio beneficium, nisi rogetur à Cajo, quem vult sibi habere obligatum, quia paciscitur de beneficio pro temporali alterius erga se vicissim obligatione, ita *Rayn.* n. 34. Si tamen hoc sinè ullo pacto & obligatione peteretur, non esset Simonia, uti docent *Suar. Less. Laym.* apud *Pirh.* n. 138., quia non haberetur ratio pretii seu commutationis pro re spirituali.

96 §. 18. Si quis ex vana gloria vel appetitu laudis conferat alteri beneficium, non est Simonia, uti

utì cum communi *Alloza* v. *Simonia*. Sect. 2. n. 33., addens per munus à lingua tunc solùm incurri simoniam, quando ex illo speratur temporalis utilitas, dicítque hanc sententiam esse communem DD.

§. 19. Est Simonia servire alteri sinè salario, 97
cum pacto saltem tacito, ut loco salarii accipiat beneficium, utì si quis dicat se velle servire gratìs, vel ob salarium nimis modicum, & tamen hoc ipso ex circumstantiis causet in eo, cui servit, obligationem ad remunerandum servitium per collationem beneficii, quod serviens per hoc intendit, ita cum aliis *Rayn.* n. 34., hinc plures cum *Pirh.* n. 86. dicunt, si quis revera gratìs serviat, non debere servire principaliter hac intentione, ut beneficium obtineat, alioquin fore Simoniam, quia intendet illud æquivalenter emere isto servitio: addit *Carden.* c. 5. a. 3., si serviat vel præstet temporale obsequium etiam secundariò tantùm ex illo fine, si per hoc moveat conferentem ad dandum beneficium, fore Simoniam, quia præstat temporale velut motivum dandi spirituale, quod est virtualiter illud commutare cum illo: Si tamen serviat vel præstet obsequium primariò propter mercedem, & secundariò habens spem obtinendi ab eo beneficium, non est Simonia, si per hoc non intendat movere collatorem ad compensandum illud temporale per spirituale: imò si serviat vel obsequia præstet omnino gratìs aut pro pretio impari laboribus, sed sinè pacto etiam tacito, quamvìs cum spe beneficii, *Suar. Laym. Less.* aliíque cum *Rayn.* n. 35. & *Pirh.* n. 135. docent non fore Simoniam: addit *Sanch.* apud *Dian.* p. 4. T. 4. R. 151., etiam non fore, quamvìs principaliter serviret ex spe beneficii: se autem obligare ad dandum vel

permutandum vel resignandum beneficium ratione servitii ab altero præstiti vel præstandi, est Simonia, licèt addatur conditio, si Papa consenserit, utì rectè *Less.* in Auct. v. *Simonia* c. 2., licèt enim consenserit in translationem beneficii, non tamen consentiet nec consentire potest in commutationem spiritualis pro temporali.

98 §. 20. Est Simonia, si quis obsequia temporalia famuli, quæ compensare debet mercede temporali, velit compensare beneficio Ecclesiastico, quia sic commutat spirituale pro temporali, quod est virtualiter vendere spirituale: Si tamen mercedem temporalem dederit parem servitio, & famulus ex occasione servitii invenerit gratiam apud collatorem, ideóque collator inclinetur & conferat beneficium; item si famulus gratis serviêrit, vel pro pretio impari laboribus, & Dominus vicissim propensus conferat ei beneficium, non erit Simonia, tunc enim præstita obsequia non habent rationem pretii, sed tantùm conciliant benevolentiam, à qua procedit gratia beneficii: quamvis hoc ultimum non careat periculo & specie Simoniæ, utì notant *Suar.* & *Laym.* apud *Pirh.* n. 137., quòd si collato beneficio alter pergeret servire sinè salario, habendo beneficium in commutationem salarii, esset Simonia, utì cum aliis *Pirh.* n. 86. & *Rayn.* n. 35.

99 §. 21. Est Simonia sic paciscì cum aliquo, qui ministerium etiam spirituale præstat, habebis annuè pro stipendio centum aureos, donec curaverim tibi beneficium, cujus proventus tibi afferant centum aureos, túmque continuabis tuum spirituale ministerium: Sic enim fit permutatio ministerii spiritualis cum beneficio spirituali: omnis autem pactio & permutatio etiam rei spiritualis cum spirituali in materia beneficiaria

est

est simoniaca: Si tamen Episcopus constituat alicui è suis familiaribus pensionem, donec ei conferat beneficium, non est Simonia, utì cum aliis *Alloza* S.4. n.35. Item, *Si Episcopus, antequam alicui beneficium conferat, ob aliquam causam ordinaverit aliquid subtrahendum de fructibus beneficii conferendi, & in pios usus expendendum, non est illicitum; si verò ab eo, cui beneficium confert, requirat aliquid sibi exhiberi de fructibus illius beneficii, idem est, ac si aliquod munus ab eo exigeret, & non caret vitio Simoniæ*, S. Th. 2.2. q.100. art.4. in fine.

§. 22. Si quis promittat alteri se magnam pecu- 100
niæ summam assignaturum in eleemosynam pauperibus, vel pio loco, si conferat vel impetret ei beneficium, *Alloz.* n. 30. & *Soria* apud *Dian.* p. 11. T.6. R 31. dicunt non esse simoniam, quia inter titulos excusantes à Simonia est eleemosyna, utì ex *Roccaf.* refert *Steph.* d. 11. n.30., pro eadem sententia refert *Turr. Dian.* p.5. T.14. R.75., ex quo affert hanc rationem, quia sicuti Pater non committit Simoniam, si Filio offerat novam vestem sub conditione & pacto, ut v.g. confiteatur & communicet, quia non dat ùt pretium rei spiritualis, sed ut moveat ad exercendum opus virtutis; ita dans aut procurans beneficium tantùm movet ad opus virtutis, quod est eleemosyna. Verùm hæc solùm probant non esse Simoniam Juris naturalis ita paciscì de dando beneficio sub onere dandi eleemosynam, est tamen & manet Simonia Juris ecclesiastici, quo prohibentur omnes pactiones in materia beneficiaria.

§. 23. Si Titius ad permovendum Patronum, 101
ut se præsentet, promittat reparare sacellum, in quo fundatum est beneficium, putârunt aliqui

esse Simoniam, quia est pactio in materia beneficiaria, utì jam sæpe dictum est, & *Alexander II.* Cap. *Ex multis* 1.q.3. sic habet, *ut nullus cujuscunque gradûs Clericus pro Ecclesiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ Ecclesiarum vel donariis Ecclesiarum, seu etiam quod Pauperibus sit tribuendum, quia teste Scripturâ, qui aliquid malè accipit, ut quasi bene dispenset, potiùs gravatur quàm juvatur.* respondit tamen 9. Januarii 1700. Româ vir doctus non esse Simoniam, quia reparatio sacelli est obligatio innata Capellaniis aut Vicariis, ergo de ea inire contractum non est aliud, quàm assecurare reparationem, ad quam tenebitur, ejusmodi autem contractus non prohibentur, sed licitè quisque se obligat ad faciendum id, quod postulat suum beneficium sive officium.

102 Q. 19. *An sit simonia dicere, confer mihi beneficium, intercede pro me &c. & ero tibi gratus.* R. Si in genere id dicat & sincerè procedat sinè intentione dandi temporale pro spirituali aut contrahendi novam obligationem, sed solùm exponendi suam obligationem antidoralem, cui postea liberum sit satisfacere per quidcunque, non est Simonia, & hoc tantùm volunt Authores aliqui, præsertim apud *Dian.* p.10.T.15.R.5., quando dicunt licitum esse dicere se fore gratum, eò quòd hæc verba non obligent, sed tantùm dent spem, vel reciproci temporalis commodi vel cujuscunque alterius, quam spem cùm alter licitè habeat, etiam ego licitè eam in ipso excito: rectè tamen notant *Carden.* in 2. Crisi d.27.n.66. & *Leur.* p.3.q.745.n.4. si tales sint circumstantiæ, ut his attentis promittat vel significet se determinatè daturum temporale, fore Simoniam, quia quamvis ea nuda prolatio istorum verborum id non significet, tamen ex

ex circumstantiis & communi modo loquendi, quem inter se satis intelligunt homines hoc tempore, verè significant promitti determinatè compensationem temporalem, idque ex obligatione aliqua saltem gratitudinis, distincta ab obligatione antidorali: quod à posteriori colligitur, nam si ille, qui beneficium accepit, nihil det temporale, censetur mereri nomen ingrati, pati debet exprobrationem aut justum pudorem, uti inter homines persuasio est; sæpe etiam admonetur, ut gratitudini satisfaciat, ergo manifestum est adfuisse pactum saltem implicitum de dando temporali: hinc *Less.* in Auct. v. *Simonia*, cas. 3. rectè monet cautè utendũ esse talibus verbis, præsertim ubi ex consuetudine acceptantur tanquam obligatoria ad aliquid determinatum, uti ferè ubique fit his temporibus, & difficile est credere, inquit *Less.*, tantas summas postea dari ex pura gratitudine: unde *Carden.* n. 67. dicit per ista verba sic prolata & acceptata incurri Simoniam, non tantùm mentalem, sed etiam conventionalem subjectam pœnis Juris, quia illa verba ita inter illos accipiuntur, ut significent promissionem compensationis temporalis, ergo est Simonia non tantùm in mente & in intentione, sed externis verbis ac signis expressa, ergo conventionalis.

Q. 20. *Quænam hìc veniant sub nomine beneficii.* 103

R. Tantùm resolvam de illis, circa quæ est dubium, an sinè Simonia emi vel vendi possint.

§. 1. *Suar. Sanch. Less. Pirh.* L. 5. T. 3. n. 100. aliique plures cum *Diana* p. 4. t. 4. R. 156. probabiliùs dicunt officia regularia, uti Provincialatus, Prioratus, Rectoratus &c. includi sub nomine beneficii, adeóque esse materiã Simoniæ, etiam in ordine ad incurrendas pœnas, quia sunt beneficia regularia: tamen

tamen etiam probabiliter contradicunt *Barb. Peirin. Az. Bon. & Mendo* d. 1. n. 311., quia propriè & absolutè non dicuntur beneficia ecclesiastica in materia autem pœnali, verba non sunt ampliranda à propria significatione, sed potiùs restringenda: hinc infert *Sanch.* in Conf. L. 2. c. 3. d. 44 non esse Simoniam sic pacisci, elige me in Provincialem, & ego te eligam in Priorem, quia pactio & permutatio in rebus spiritualibus tantùm prohibetur in materia beneficiaria, utì dicetur à n. 112.

104 §. 2. Nomine beneficii non veniunt Commendæ Equitum Hierosolymitanorum, quia licèt dentur solis Religiosis professis, tamen dantur titulo laico & pro tempore militiæ ministerio, professio verò est tantùm conditio *sinè qua non*, ita *Lez. Suar.* L. 4 c. 27. n. 6. *Barb.* de Jure Eccles. L. 3. c. 7. n. 9. *Castrop.* t. 17 d. 3. p. 13. n. 13. & Theologi communiter cum pluribus Canonistis apud *Dian.* in Summa v. *Simonia* n. 4. contra *Az. Torres Paris. Garz.* p. 1. c. 4. *Sperell.* decis. 21. Fori Eccles. n. 37: ideóque cum prioribus docet *Dian.* p. 3. Tract. 2. R. 62, non fore Simoniam, licèt daretur pretium pro impetrando Ordine Equestri, quia licèt Ordines tales ordinentur ad divinum cultum, tamen pro fine ulteriori, qui hìc spectari debet, habent quid temporale, nempe militiam: docet quóque *Dian.* P. 6. Tract. 8. R. 17. cum *Suar.* & aliis multis, quòd Commendæ Melitensium non sint beneficia, sed dentur in stipendium pro servitiis non spiritualibus, adeóque non sint materia Simoniæ, advertit tamen *Castrop.* suprà cum *Suar.* & aliis, fore injustitiam, si Superiores vel Magistri Ordinum eas Commendas venderent, quia non sunt Domini, sed dispensatores, & quidem Papæ subordinati, qui non consentit vendi, sed bene meritis vult distribui;

possunt

possunt tamen donari cum onere & obligatione exhibendi aliquod temporale munus, v.g. eundi in Africam, serviendi, solvendi pensionē pro necessitate ; posséque etiam Pontifex dare potestatem eas vendendi.

§.3. Quamvis Præbendæ Canonesarum non sint 105
propriè beneficia, tamen esse materiam Simoniæ resolvit S. Congregatio sub Eminentiss. Emmerix anno 1692., uti in hanc provinciam rescripsit noster Revisor Hispanus : Aliqui tamen cum *Leur.* p. 2. q. 722. putant distinguendum, & id admittunt de Canoniis, quarum fundatio primitus fuit religiosa sive Monialium , si per præscriptionem necdum sint sæcularizatæ ; negant autem de aliis fundatis, v. g. à Parentibus nobilibus pro educatione filiarum, quia hæ ab Ecclesia non censentur erectæ aut positivè approbatæ tanquam præbendæ spirituales. Vide dicenda L. 4. à n. 229.

§.4. Capellaniæ authoritate Episcopi non erectæ, 106
non sunt beneficia , nec materia Simoniæ , uti cum aliis *Castrop.* n. 14; similiter hospitalia, si authoritate Episcopi erecta non sint, neque sub ejus cura existant, quamvis sint pia loca, non sunt ecclesiastica, consequenter nec materia Simoniæ, *Suar.* n. 11. & alii cum *Castrop.* n. 15 : si autem authoritate Episcopi instituta sint, & existant sub ejus cura, ac simul secum afferant administrationem spiritualē, sunt materia Simoniæ secundùm *Suar.* & alios suprà : si autem functionem spiritualem non habeant, sed tantùm regimen temporale, cum tota solicitudine pertinente ad curam infirmorum, non est saltem Jure divino Simonia vendere administrationem : videtur tamen esse Jure humano, quia prohibetur venditio administrationis rerum Ecclesiasticarum, quales ex instituto Ecclesiæ sunt bona

bona temporalia talium hospitalium, uti tenent *Suar.* & alii cum *Castrop.* suprà.

107 §. 5. Docent communiter omnes, quòd officia ad nutum revocabilia, uti sunt Vicariatus temporalis, officium Legati, non sint materia Simoniæ. Similiter officia Ecclesiæ temporalia, uti sunt Procuratoris rerum temporalium Ecclesiæ, Advocati, Syndici, Judicis ab Episcopo constituti in locis, ubi habet temporalem jurisdictionẽ, item Dispensatoris seu Oeconomi, Sacristæ vel Custodis, non sunt materia Simoniæ Juris naturalis, quia in se nil spirituale habent: si tamen soleant exerceri per Clericos, venditio illorum est prohibita Jure Ecclesiastico tanquam simoniaca, *Suar.* c. 29. n. 3. *Pirh.* n. 121. Quòd si exerceri soleant etiam per laicos, vendi poterunt, *Silv.* & *Pirh.* ibidem. Functiones tamen ejusmodi officiorum nullo Jure prohibentur vendi, cùm sint merè corporales, *Suar.* n. 13. *Pirh.* n. 122. Etiam videri potest de illis *Ill.* T. 5. n. 311.

108 §. 6 Coadjutoriæ beneficiorum, quæ nihil aliud sunt, quàm quædam facultates authoritate Pontificis concessæ exercendi officium, quod proprietarius exercere tenetur, tametsi cum futura successione concedantur, beneficia non sunt, hinc non sunt materia Simoniæ Juris Ecclesiastici vel naturalis, si quid temporale detur solùm in sustentationem admittentis Coadjutoriã, *Castrop.* suprà; hæc enim sustentatio ipsi debita est. An autem præstimonium, titulus, Commenda aliáque similia sint strictè beneficia vel materia Simoniæ, dicetur L. 4. à n. 217., item de Vicariatu Episcopi, Officialatu, & quibusdam aliis, vide dicenda hìc n. 214.

109 Q. 21. *Cur beneficiorum permutatio propriâ authoritate facta sit simoniaca.* R. §. 1. *Caram.* putat ideo esse, quòd Papa tollat ab uno beneficio spiritua-

spiritualitatem , & sic pro temporalitate unius detur spiritualitas alterius. *Contrà est*, 1. Papa vult utrumque beneficium manere invendibile, impermutabile & annexum suo officio spirituali, ideo enim ex motivo Religionis prohibet venditionem & permutationem utriusque , quia utrumque est spirituale & manet tale, propter connexionem cum officio spirituali, ergo à neutro tollit spiritualitatem. 2. Papa non determinat, quodnam ex illis determinatè fiat temporale, neque fundamentum est dicendi hoc potiùs fieri quàm illud, ergo neutrum fit temporale ; sed neque indeterminatè tantùm vult unum esse temporale, tum quia hoc gratis fingitur, tum quia temporalitas debet subjecto determinato convenire , utì albedo , tum etiam quia Papa vult utrumque esse & manere spirituale, utì dictum est, ergo.

§. 2. *Carden.* in 1. Crisi d. 67. c. 3. dicit esse ideo, quia spirituale commutatur cum temporali, nam temporale, quod est in beneficio A., est extrinsecè spirituale, propter nexum, quem habet cum spirituali, ergo beneficium A. est saltem partialiter spirituale : similiter beneficium B, ergo cùm totum beneficium A. detur pro toto beneficio B, utrimque datur aliquid saltem partialiter spirituale pro aliquo saltem partialiter temporali. *Si dicas*, singula habere aliquid spirituale & aliquid temporale, spirituale autem commutari cum spirituali, & temporale cum temporali: *Reponit*, id gratis fingi, nisi enim accedat authoritas Superioris, temporale, quod inest, nequidem virtualiter separatur à spirituali, sed sunt moraliter unum, ergo dici non potest, quòd spirituale respondeat soli spirituali , & temporale soli temporali , sed tempo- 110

temporale spiritualizatum totum indivisibiliter dabitur pro temporali spiritualizato, ergo aliquid partialiter spirituale commutabitur cum aliquo partialiter temporali, quod est simonia Juris naturalis. *Confirmatur*, nam si accedat authoritas Superioris, tum permutatio non erit simoniaca, quia Jus temporale percipiendi fructus per dispensationem virtualiter separatur ab officio spirituali, per hoc nempe, quòd eo modo permittatur contractus circa Jura illa temporalia, atque si non essent annexa spirituali, qualiter etiam fit virtualis separatio; si vendatur calix consecratus, ergo è contrà si Ecclesia id fieri prohibeat, uti prohibet in beneficiis, temporale & spirituale sic manebunt connexa, ut quod datur pro uno, censeatur dari etiam pro altero. Hæc explicatio est probabilis; sed

111 §. 3. Simonia, quæ intervenit in permutatione beneficiorum, faciliùs explicatur dicendo, quòd sit Simonia Juris Ecclesiastici tantùm, nam Lex facit objectum suum esse materiam illius virtutis, ex cujus motivo lex ponitur, uti explicatum est L. 1. n. 626., Ecclesia autem talem permutationem prohibuit ex motivo Religionis, ne res spirituales subjiciantur humanis contractibus, & tractentur instar profanarum, & maximè, ut caveatur periculum commutandi res spirituales cum temporalibus, quod periculum est in beneficiis, quibus annexum est Jus percipiendi temporalia, quorum posset haberi major ratio, quàm rei spiritualis, ergo id prohibendo facit transgressionem esse simoniacam irreverentiam erga res spirituales, sicuti præcipiendo ex motivo reverentiæ, ut jejuni communicemus, facit, ut communio sumpta à non jejuno sit sacrilega.

Quomodo in permutationibus, resignationibus, consti-

constitutionibus pensionum, committatur Simonia, dicetur Lib. 4., quando de illis agetur.

Q. 22. *An omnis permutatio rei spiritualis cum spirituali sit simoniaca.* R. §. 1. Dictum est esse in materia beneficiorum, uti si duo ita paciscantur, do tibi meum suffragium in hac electione, & tu dabis mihi tuum in alia; tu elige nepotem meum ad hoc beneficium, & ego eligam tuum ad illud &c., ita cum aliis *Rayn.* de benef. L. 2. S. 1. c. 2. n. 32., si tamen sinè pacto & obligatione ulla dicerent, fave mihi nunc tuo suffragio, & ego vicissim tibi aliâ vice favebo, *Alloza* V. *Simonia* S. 2. n. 28. dicit non esse Simoniam, quia est tantùm petitio vel oblatio favoris liberè præstandi vel negandi; res tamen periculosa est, & ideo fugienda, quia vix aberit pactum tacitum & susceptio alicujus obligationis. 112

§. 2. Paciscì de beneficio alicui dando pro suffragio in electione, est Simonia, uti patet ex hactenus dictis, quia est permutatio rerum spiritualium in materia beneficiaria, quæ prohibetur ab Ecclesia, ita cum aliis *Pirh.* L. 5. T. 3. n. 87. 113

§. 3. Permutatio rerum aliarum spiritualium etiam privatâ authoritate facta, non est simoniaca, neque ullo Jure prohibita, ita cum aliis *Raynaud.* suprà: unde est licitum permutare calicem cum calice, Reliquias cum Reliquiis, &c., item licitum est sic paciscì, tu lege pro me Sacrum, & ego pro te orabo, vel dabo eleemosynam, ita *Suar.* c. 30. n. 5. & c. 31. n. 20. *Pasq.* de Sacrif. q. 919. *Dian.* P. 4. Tract. 4. R. 150. *Pirh.* n. 124. aliique communiter, ratio est, quia Jura tantùm prohibent permutationes in materia beneficiaria, ergo cùm hæc sint odiosa, non debent extendi ad alias materias; néque ulla irreverentia est, si una res spiritualis fit 114

veluti pretium pro altera spirituali. Addit *Haun* de Justitia T.6.T.2.n.568.posse rem ejusmodi spiri- tualem cum altera permutari, v. g. Ecclesiam cum Ecclesia, quamvis excessus valoris unius suppleri deberet per pecuniam,id enim conceditur Cap. *Ad quæstiones* de rerum permutatione : & universaliter licitæ sunt pactiones vel transactio- nes propriâ authoritate factæ in aliis materiis, utì si contentio sit de Jure spirituali, posse inter Episcopos vel alios fieri transactio, ut alter- natim visitent, præsentent, eligant: item ut unus jurisdictionem, alter provisionem beneficiorum habeat, *Suar.* c.51.n.8.

115 *Objici* potest,quòd Cap. *Quæsitum*,ibidem,dica- tur,*Pactio circa spiritualia vel connexa spiritualibus labem semper continet Simoniæ.* R. Sermo ibi est de permutationibus Præbendarum, non autem aliarum rerum spiritualium.

116 Q. 23. *An vendere beneficium Ecclesiasticum sit Simonia Juris divini seu naturalis.* R. §. I. Negant plerique Canonistæ cum *Garzia* de benef. p.1.c.2.n.8;Canonistas sequuntur aliqui Theologi inter quos est *Less.* de Just. L.2. c.35.n.26. & *Carden.* in 1. Crisi d. 67. n. 11. & 21. Alii apud *Suar.* c.24. n. 10. negant de beneficio simplici non habente annexam jurisdictionem, affirmant autem de curato;sed de utrisque videtur esse eadem ratio, nam hæc & illa habent annexum saltem officium spirituale.Itaque Ratio *Cardenæ* est,quia cùm bene- ficio insit jus percipiendi annuos proventus, licèt annexum sit officio spirituali, est tamen realiter diversum ab illo, ergo vendi potest (stando in Jure naturæ) tanquam Jus ad aliquid temporale, sicuti calix consecratus potest vendi ratione materiæ & formæ artificialis secundùm se

pretio

pretio æstimabilis, licèt illis annexa sit consecratio spiritualis: ideo autem venditio beneficii est simoniaca, quia sacris Canonibus est prohibita intuitu Religionis, utì n. III. dictum est.

§.2. Notandum cum S. *Bonavent.* & *Suar.* à n.12., 117
hæc duo valde distingui, *temporale annexum spirituali, temporale cui annexum est spirituale*: tum dicitur temporale annexum spirituali, si spirituale præsupponatur, sítque veluti fundamentum & præcipuum, cui adjiciatur, & in quo fundetur temporale, & ita se habet res in beneficio, in quo primum & principale velut præsuppositum est officium spirituale, cui annectitur jus percipiendi temporales fructus. Tum dicitur temporale, cui annexum est spirituale, si temporale præsupponatur tanquam primum, quod etiam principaliter attendatur, & ita se habet calix consecratus, in quo materia & forma artificialis præsupponitur, illi autem adjicitur consecratio spiritualis, & talem rem posse vendi dicemus à num. 152. Hoc supposito,

§.3. Videtur probabilius, quòd vendere bene- 118
ficium Ecclesiasticum sit Simonia Juris divini seu naturalis, ita multi cum *Rayn.* L.2.S.1.c.10.à n.10.& *Pirh.* L.5.T.3.à n.75.; éstque etiam S. *Th.* 2. 2. q.100. art.4. O., & eandem tenent plerique alii Theologi apud *Garz.* n.10. Ratio est, quia licèt beneficium habeat aliquid temporale, tamen hoc temporale est annexum alicui antecedenter spirituali, ita ut spirituale sit præsuppositum & præcipuum; talia autem sunt intrinsecè invendibilia, utì rectè *Suar.* suprà aliíque communiter, & dicetur à n.152., ergo. *Confirm.* ex principiis *Cardenæ* relatis n.110, nam temporale, quod inest beneficio, si authoritas Superioris non accedat, nequidem virtualiter

separatur à spirituali, sed est moraliter unum cum illo, ideóque vocatur temporale spiritualizatum, ergo hoc ipso, quòd venderetur temporale, etiam venderetur spirituale, ergo esset Simonia Juris divini & naturalis. Et huc pertinet dictum *Paschalis* Papæ, Cap. *Si quis objecerit*, 7. caus. 1. q. 3. *Quisquis horum alterum vendit, sinè quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* Et hæc confirmabuntur in q. seq., nam est contra Justitiam vendere beneficium, ergo est contra Jus naturale.

119 Q. 24. *An sit etiam injustitia, dare beneficium aut aliud spirituale pro pretio temporali.* R. §. 1. Esse injustitiam, uti patet ex prop. 22. ab *Alex. VII.* damnata: *Non est contra justitiam beneficia non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod conferre non tenebatur.*

120 §. 2. Difficultas est in explicando, cui & cur fiat injuria: Aliqui dicunt fieri Deo, quia solus Deus est Dominus rei spiritualis, homo autem tantùm dispensator, uti habetur 1. *ad Cor.* 4., ergo qui rem spiritualem usurpat invito Deo, facit Deo injuriam, sed qui dat beneficium pro pretio, ille usurpat rem spiritualem invito Deo, qui *Matth.* 10. dicit *Gratis accepistis, gratis date*, ergo qui dat beneficium pro pretio, facit injuriam Deo. Verùm dicendum est per hoc fieri Deo injuriam latè dictam tantùm, non autem strictè, quia Deus nullâ re privatur, néque de hac injustitia loquitur damnatio.

121 §. 3. Talis collatio beneficii est injusta respectu illius, qui dato pretio accipit illud beneficium, quia conferens accipit pretium, & tamen vicissim de

de suo nihil dat pretio æstimabile, nam fructus non dat, cùm necdum existant, nec ad ipsum pertineant, sed ad possessorem beneficii tum futurum; Jus autem ad illos est spirituale vel spirituali ita annexum, ut spirituale præsupponatur, & temporale semper fundetur & referatur ad illud; spirituale autem vel aliquid sic connexum cum spirituali propriè non spectat ad hominem, sed illius Dominus est solus Deus, & saltem tale aliquid non est pretio temporali æstimabile, utì in quæst. præced. dictum est, & iterum dicetur à n. 152., ergo conferens accipiendo pretium nil dat vicissim de suo, quod fit pretio æstimabile, ergo facit injuriam danti pretium: atque ex hoc patet rectè damnatam esse propositionem relatam.

§. 4. In aliis materiis Simoniæ, ubi aliquid spiri- 122
tuale datur pro temporali, *Castrop.* T. 17. d. 3. p. 1. n. 6. dicit quandóque intercurrere injustitiam, quandóque non, si enim vendens non ideo patiatur incommodum, nec amittat ullum emolumentum, dicit fieri injuriam ementi, quia vicissim nihil fit huic, pretio æstimabile; si autem vendens patiatur incommodum, vel amittat emolumentũ, dicit non fieri injuriam, quia pretio respondet aliquid, quod est pretio æstimabile, & ita etiam sentiunt *Suar. Val. Bonac. Laym. Fill. Az. Lugo* de Just. d. 18. n. 53. *Rayn.* L. 2. S. 1. c. 4. n. 10. *Pirh.* L. 5. T. 3. n. 175., verùm sententia illa est quidem vera, si temporale detur velut pretium incommodi vel amissi emolumenti; si tamen temporale comparetur ad spirituale, & detur velut ejus pretium, omnino fiet injuria ob rationem antè datam.

Q. 25. *An ergo beneficia Ecclesiastica nihil in se* 123
habeant, quod possit esse vendibile absque Simonia vel injustitia. R. Quamvis per beneficium

communiter nunc intelligatur complexũ aliquod partim ex Jure exercendi aliqua ministeria spiritualia, partim ex Jure percipiendi fructus temporales ob tale ministerium, tamen, strictè loquendo, Jus exercendi ministeria spiritualia, dicitur Officium ; Jus autem percipiendi fructus temporales, simpliciter vocatur beneficium seu Præbenda. Quòd ad Officium spectat , certum est illud esse intrinsecè invendibile, quia suppositâ institutione Ecclesiæ est spirituale , ergo pretio temporali inæstimabile, quia spirituale est alterius & planè superioris ordinis. Quòd attinet ad Præbendam, certum quóque est ex hactenus dictis esse invendibilem Jure Ecclesiastico, & latè probat *Rayn.* c. 10. à n. 7. ; quòd autem sit invendibilis etiam Jure divino & naturali, diximus tanquam probabilius n. 118.; si tamen talis Præbenda sive Jus ad fructus authoritate Papæ (qui solus id potest) separaretur ab Officio, ita ut fructus non amplius solvi deberent ratione Officii , sed ex alio titulo vel causa, v.g. ob liberalem donationem Papæ propter obsequia temporalia Ecclesiæ præstita &c. tale Jus percipiendi fructus, pretio temporali emi ac vendi posset etiam laico, utì rectè *Suar.* c. 24. n. 23. & 25. *Less.* de Just. L. 2. c. 35. n. 19. *Rayn.* à n. 13.

An pensio sit aliquid spirituale aut vendi possit, dicetur Lib. 4. n. 1118. & 1172.

124 Q. 26. *An sit Simonia vendere vel locare Decimas aut fructus beneficiorum.* R. §. 1. Si per Decimas intelligantur ipsi fructus , qui ex alieno fundo colliguntur, v.g. frumentum, vinum, certum est, quòd liceat hos vendere vel elocare alteri pro annua pensione , quia nihil sunt spirituale, nec de se spirituali annexum: si autem per Decimas intelligatur Jus directum decimandi , hoc Jus

est

est invendibile, quia est spirituale vel spirituali antecedenti annexum : potest tamen Jus decimandi, quod est in uno loco, permutari cum jure decimandi in alio, secundùm dicta n. 114. Denique si per Decimas intelligatur Jus utile decimandi, si illud authoritate Papæ vel consuetudine separatum sit à Jure directo , quod semper manet penes Ecclesiam , illud poterit laicis competere & vendi atque emi, ita *Engel* L. 5. T. 3. n. 22. Similiter si Jus decimandi tibi laico à Papa sit concessum, poteris vendere sinè Simonia, *Alloza* v. *Simonia* Sect. 4. n. 41. & alii.

§. 2. Communis est sententia, licere Beneficiato 125
locare fructus saltem ad breve tempus , quia locatio non inducit separationem à titulo beneficii, utì cum *Suar.* docet *Pirh.* n. 78. Et quamvìs in Extravag. *Ambitiosæ* solùm triennium concedatur, tamen communis sententia est eam restrictionem non esse plerisque locis receptam, utì testatur *Tolet.* apud *Rayn.* c. 2. n. 25 ; & *Castrop.* p. 13. n. 5. dicit nullibi ferè esse receptam, hinc ubi recepta non est, poterit fieri locatio etiam ad tempus vitæ, ita *Haun.* de Just. T. 6. T. 2. n. 567.

§. 3. Præsentatus, sed à Papa vel Episcopo 126
necdum confirmatus, non potest percipere fructus, nisì velut administrator , sequestrando illos, donec obtineatur collatio tituli & confirmatio, unde priùs non poterit de illis absolutè disponere vendendo vel locando, fructus tamen debentur Præsentato, si confirmetur, *Less.* in Auct. v. *Simonia*, c. 8.

Q. 27. *An sit Simonia vendere vel elocare* 127
Jus Patronatûs. R. §. 1. Jus-Patronatûs est potestas nominandi vel præsentandi Clericum promovendum ad beneficium Ecclesiasticum vacans.

Est autem duplex, vel personale, quod personæ est affixum ; vel reale, quod rei, v.g. arci nobili adhæret : éstque semper merè spirituale secundùm *Suar.* c.26.n.7. *Laym.* L.4.T.21.c.ult.n.60. contra *Lott.* de re benef. L. 2. q. 9. n. 5. & *Leurenium* p. 2. q. 25., partim quia principium habet à potestate Ecclesiastica, per quam beneficia instituuntur, partim quia ordinatur ad beneficium Ecclesiasticum : & quamvis secundùm *Azor* aliósque Canonistas communiter cum *Pirh.* L. 3. T. 38. n. 5. sit tantùm antecedenter annexum spirituali, non potest tamen per se & solitariè vendi vel elocari sinè Simonia, utì ex Jure & ratione pluribus probant *Pirh.* n.71. *Suar.* c.28. n.7. *Leuren.* q.27.

128 §. 2. Jus patronatûs reale transire potest ad emptorem per accidens & ratione rei, v.g. arcis venditæ, cui annexum est, utì cum aliis *Lott.* n. 47. *Pirh.* n.72 ; si tamen res, cui Jus Patronatûs est affixum, ideo pluris vendatur, est simonia, ita *Azor* aliique communiter cum *Castrop.* T.13.d.2.p.4.n.10. contra *Garz.* de benef. p.5. c.9.n.35, cui favet *Molin.* de Just. T. 3. T.3. d.620. n.6., quorum sententiam *Castrop.* dicit non esse improbabilē, ex hac ratione, quia Jus illud Patronatûs reddit rem multùm æstimabilem ratione temporalitatis annexæ, v.g. præcedentiæ, honorificentioris loci &c., quæ debentur Patrono ante alios ; sed standum est in prima sententia, alioquin etiam liceret aliquid temporale dare pro quavis dignitate Ecclesiastica, ad quam sequitur præcedentia vel honorificentior locus.

129 §. 3. Si vendatur Jus Patronatûs, vel per se & principaliter, vel etiam per accidens tantùm ratione rei, cui annexum est, quæ ideo pluris vendatur, ob hoc ipsum tam Jus illud, quàm pretium illi

illi respondens amittitur ; éstque suspicio vendi ideo pluris , si in contractu de eo fiat expressa mentio ; in dubio tamen præsumendum est, quòd mentio fiat, non ratione venditionis , sed ut emptor sciat Jura bonis venditis annexa, ita post alios *Engel* n.25. & *Pirh.* n.75. Vid. *Leur.* q.67. n.6.

§. 4. Si Jus Patronatûs non sit annexum rei, sed 130
immediatè insit personæ, certũ est vendi non posse vel elocari, *Castrop.* n.12. *Corr.* p. 5. c.9.n.46. Imò nequidem potest sinè consensu Episcopi per donationem transire in Laicum, sed tantùm ad personã sacram vel pium locum , éstque aliàs donatio invalida, utì ex decisione Rotæ tenet cum pluribus Canonistis *Barb.* de Off. Episc. alleg. 71. n. 23., non est tamen simoniaca, inquit *Raynaud.* n. 39., cùm sit libera donatio. Addit cum *Pirh.* n.39. & 74; si quis sit hæres etiam voluntarius & extraneus Patroni habentis tale Jus personale, hoc Jus etiam sinè consensu Episcopi à tali persona ad hæredem transire.

§. 5. Si res, cui annexum est Jus Patronatûs, 131
ad longum tempus elocetur, v.g. ad 10. annos, communis sententia cum *Garz.* de benef. p. 5. c. 6. n.10. dicit esse conductoris: è contrà si ad modicum tempus elocetur, *Abb.* & *Pirh.* n.76 dicunt non elocari Jus Patronatûs, sed manere apud locatorem ; *Barb.* putat pro illo tempore transire ad Conductorem, & consentit *Castrop.* n.13 ; prior tamen sententia est communior, & ad tollendum dubium debet Locator vel sibi expressè retinere , vel conductori committere, ut suo nomine præsentet, quando beneficium vacabit. Vide *Leuren.* q. 52.

§.6. Jus Patronatûs permutari potest cum alia re 132
spirituali, utì dicetur Lib. 4. n. 347, ubi à n. 330. plura addentur de Jure Patronatûs.

133 Q. 28. *An sit Simonia, pro beneficio pecuniam dare Patrono hæretico.* R. §. 1. *Leß.* in Auct. v. *Beneficium*, casu 6. absolutè affirmat, ideóque consulit, ut à Papa petatur collatio, simúlque dispensatio, ut cum Patrono hæretico transigi possit de fructibus; éstque sententia hæc tutior & communior.

134 §. 2. Si hæreticus (idem est de excommunicato) sit publicè denunciatus, amisit Jus Patronatûs, unde frustra ab illo peteretur nominatio, ita *Nav.* & alii cum *Sanch.* in Cons. L. 2. c. 3. d. 51. n. 10: Si autem non sit publicè denunciatus, utì non sunt in his partibus, *Covarr.* & *Henriq.* adhuc dicunt amisisse Jus Patronatûs, quamvìs Ecclesia ob causas in hoc dissimulanter se gerat, & permittat eos agere, atque si Jus haberent: ex quo deducunt aliqui, si hæretico tali detur pecunia, non dari pro re spirituali, circa quam ipse nullam potestatem habet, sed dari pro nihilo, & quidem illi, qui tantùm impedire potest, non autem juvare, adeóque non committi Simoniam: sed contraria sententia, quòd nempe in hæreticis toleratis maneat Jus Patronatûs, longè communior est & probabilior, quam probat *Sanch.* de matr. L. 3. d. 22. à n. 31., unde ex hac causa non excusaberis à Simonia, si pro beneficio des pecuniam Patrono hæretico.

135 §. 3. Probabile est non esse Simoniam, si des pecuniam Patrono hæretico, qui alioquin beneficium illud erat collaturus Acatholico, vel etiam Catholico certò indigno; aut sibi retenturus; etiamsi contingat, ut occasione datæ pecuniæ tibi conferatur beneficium. Ita cum aliis multis *Arsd.* T. 2. P. 2. T. 6. q. 11. & *Verj.* in Past. Miss. T. 4. a. 11. & 12. Ratio est, quia primaria intentio offerentis pretium est & esse debet, redimere vexam Ecclesiæ,

quæ

quæ Jus acquisitum habet, ut beneficia conferantur idoneis Ministris, & vexatur injustè, si conferantur hæreticis vel indignis, aut si maneant inter manus hæreticorum; talem autem vexam redimere licitum est etiam illi, qui non habet Jus in beneficio, utì dicetur à n. 138.; quo posito non est illicitum sperare aut se offerre ad tale beneficium, nam cùm debeat uni conferri, quamvis vi pretii mei non voluerim nec potuerim Patronum obligare ad conferendum mihi, tamen jus petendi habeo æquè ac alius; imò nunc congruum est, ut mihi potiùs detur quàm alteri, quia Ecclesiæ bonum procuravi, ergo & agere possum, ut mihi conferatur; nec censebor per pecuniam mihi parâsse viam ad beneficium, nisì remotè & indirectè, quod nullo Jure prohibetur.

§. 4. Consequenter docet *Verj.*, etiam posse 136
aliquem oblato pretio in simili circumstantia vexatæ Ecclesiæ transigere cum Beneficiato hæretico vel indigno pro resignatione talis beneficii; in partibus tamen catholicis hæc non licent, quia Ecclesia hìc non ita vexatur, sed potest per se remedium adhibere, repellendo inhabiles vel indignos.

§. 5. Quando beneficium debet à Patrono hære- 137
tico sinè pernicioſa dilatione conferri, vel conferendum erat Catholico digno, non est licitum offerre pretium, multò minùs est licitum, ut Catholicus competitor plus offerat, quàm obtulerit prior alius competitor catholicus, nam hìc non redimeretur vexa Ecclesiæ, sed ad summum propria vexa illius, qui beneficium petit, nulli autem licitum est in re beneficiaria redimere propriam vexam, nisì habenti Jus acquisitum in beneficio, utì jam dicetur.

138 Q. 29. *Quomodo in his & similibus licitum sit vexam redimere.* R. Constabit ex seqq. §. 1. Qui habet Jus spirituale in re acquisitum, potest pretio redimere omnem vexam injustam, quâ quis vult, aut probabiliter timetur velle tollere ipsi Jus illud, est communis omnium cum *S. Th.* 2.2.q.100.a.2.ad 5.*Castrop.* T.17.d.3.P.20.n.1.*Pirh.* L.5. T. 3. n. 105. *Laym. Corr. Lott. Leuren.* p.3.q.749. n.1., unde, inquit *Less.* in Auct.v.*Simonia*, c.8.licitum est paciscì cum vexante de parte fructuum illi danda: Ratio est, quia tum non das pretium pro re spirituali, hanc enim habes, sed pro liberatione ab injuria, quæ est quid temporale & pretio æstimabile; unde & vexans, qui tale pretium recipit pro cessatione ab injuria, non erit Simoniacus, sed tantùm injustus, *Suar.* de Relig. T.1. L.4. c.50. n.14.

139 §. 2. Si quis justè vexetur vel impugnetur circa aliquod Jus spirituale jam in re obtentum, utì si agatur de eo ob delictum privando, Simonia est pretio vexationem redimere, ita *Suar.* n.10. *Pirh.* n.107. aliique cum *Dian.* P. 11. T.6. R.31. contra *Pasq.*, qui dicit non fore Simoniam, si redimas ab illo, qui non habet obligationem vexandi, quamvìs justè vexet; sed ratio nostra est, quia tum Jus illius non est firmum, sed auferibile, ergo qui tum vexationem redimit, reipsa emit sibi Jus firmum & ùt habendum pro futuro. *Si dicas*, pretium dari directè tantùm pro removenda vexa: *Contrà est*, saltem erit Simonia Juris Ecclesiastici, utì docet *Tanc.* apud *Dian.* suprà, & dicetur n.145.

140 §.3.Si obtinueris Jus spirituale per indubitatam institutionem, & impediaris injustè à capienda possessione, licebit tibi pretio vexam redimere; videtur esse *S.Th.* suprà, *Postquam Jus alicui jam acquisitum est, licet per pecuniã injusta impedimenta remo-*

removere: Id absolutè docent *Rodriq. Vega, Arrag, Suar.* n. 31. *Castrop.* n. 3. *Diana* P. 5. Tract. 14. R. 3. *Rayn.* L. 2. S. 1. c. 2. n. 37. *Pirh.* n. 111. contra *Lotz. Garc. Corr.* Ratio est, quia possessio non est spiritualis, nisi ratione tituli seu Juris, cui annexa est, ergo acquisito titulo & Jure, pretium non datur pro aliquo spirituali, sed tantùm ad tollendum injustum impedimentum possessionis, quæ illi titulo debita est, & consistit in aliquo facto merè temporali, sicuti si haberes Jus acquisitum decimandi, posses dare pretium pro obtinendis actu Decimis, ut sic in actum temporalem possessionis venires, nisi Ecclesia hoc specialiter vetuisset ob alias causas, v.g. ne laicis detur occasio avaritiæ vel injustitiæ.

§. 4. Si necdum indubitatè & pacificè obtentum sit Jus, sed alius etiam habeat Jus probabile, uti si duo acceperint collationem, institutionem, possessionem, Simonia est dare pretium pro Jure tibi firmiter & sinè controversia acquirendo; aut etiam, si necdum acceperis, pro accipienda possessione, ita *Suar. Castrop. Less.* c. 5. *Pirh. Leur.* n. 5. *Sylv.* P. 1. v. *Beneficium*, c. 2. contra *Pasq.* apud *Dian.* P. 11. T. 6. R. 31. Ratio est, quia tum datur pretium, non pro nuda possessione, sed simul pro Jure necdum plenè acquisito; sed neque est redemptio vexæ injustæ, cùm enim alter habeat Jus probabile, non vexat injustè, dare autem pro redimenda vexa justa est simoniacum. 141

§. 5. Simonia est, si des pecuniam aut etiam aliud beneficium, ut alii competitores desistant Jus suum prosequi in hoc beneficio, aut ut non opponant causas seu justas prætensiones: Ratio jam data est, quia redimis vexationem justam, parásque directè tibi viam ad beneficium per 142

per pecuniam, aut per permutationem beneficii, hoc autem est simoniacum, ita *S. Th. Suar. Leß. Barb. Castrop.* suprà. *Beia* P. 2. Cas. 3. *Engel* L. 5. T. 3. n. 31. *Raynaud.* n. 38. contra *Pasq.*, qui insuper dicit non esse Simoniam dare pecuniam alicui, ne in electione opponat exceptionem, quam jure potest opponere; item non esse, si det concurrenti, ut à concursu desistat; item ne concurrat in hac electione, & tu non concurras cum illo in sequente; item si det, quamvis Jus ad possessionẽ sit dubium; sed alii cum *Diana* suprà rectè dicunt omnes opiniones illas veluti singulares & contra communem, nullo modo esse admittendas: est item contra *J. Pontium* apud *Dia.* R. 7., qui putat non esse Simoniam litem redimere, si Jus sit litigiosum, eò quòd intentio sit evitare majores expensas litis per minus pretium, quod datur, & licere denis nummis redimere jacturam centenorum; sed tenenda est sententia prima, secundùm dicenda n. 145: & *Moya* T. 6. d. 4. q. 7. n. 15. rectè dicit sententiam illam *Pontii* esse contra omnes, uti est etiam altera, quâ dicit aliquem, qui habet possessionem beneficii, posse accepto pretio hoc relinquere alteri, qui aliàs lite quæsiturus est, nullam enim in eis sententiis probabilitatem invenio.

§. 6. Si tantùm habeas Jus ad rem, v. g. si sis
143 præsentatus, sed necdum habeas Institutionem; item si sis electus, sed necdum habeas Confirmationem, est Simonia dare pretium ei, qui instituere vel confirmare debet, quamvis injustè neget, quia necdum habes certum Jus in re, & sic per pecuniam sternis viam ad beneficium pacificè acquirendum, quod Canones prohibent, uti ostendit *Engel* n. 31., unde universaliter loquendo,

§. 7.

§. 7. Quando Jus in beneficio necdum est 144
acquisitum, quamvis injustè impediaris, tamen non est licitum redimere vexam ab iis, qui ad beneficium juvare possunt, id est, ad quos spectat conferre, eligere, præsentare, instituere, confirmare, investire; potes tamen vexam injustã redimere ab aliis, qui tantùm possent impedire & non juvare. Est communior cum *Suar. Less.* de Just. L.2.c.35.n.108. *Castrop. Pirh. Leur.* n.2. & 3. *Dian.* P.6. T.8.R.17.; ratio est, quia si des illi, qui juvare potest, jam per pecuniam directè paras viam ad beneficium; dando autem alteri, qui tantùm potest nocere, directè intendis tollere injuriam, & tantùm remotè ac indirectè per pecuniam paras viam ad beneficium, quod nullo Jure prohibetur. Quòd si is, qui potest juvare, aliter te vexaret, quàm abutendo potestate, quam habet, v.g. ad eligendũ, utì si infamaret te, aut alios Electores injustè à te averteret, posses & hanc vexam ab eo redimere pretio, quia tum non vexat te, ùt est potens juvare, sed ùt aliquis alius, qui tantùm obesse potest. Ita *Suar.* & *Less.*

§. 8. Si in concursu sis dignior vel solus dignus, 145
probabile est non fore Simoniam, si redimas injustam vexam, etiam ab illo, qui juvare potest; ita *Nav. Val.* & alii cum *Castrop.* n. 4. Ratio est, quia directa intentio tua est, ut per illam pecuniam tollas injuriam, & ne priveris Jure tuo, nam in tali concursu habes Jus quæsitum etiam contra collatorem, ut ab eó non impediaris, hinc licèt post datam pecuniam tibi conferatur beneficium, túque illud antè speraveris, tamen hoc beneficium non erit merx tuæ pecuniæ, sed erit aliquid consequens ad effectum justè causatum per pecuniam, nempe ad voluntatem,

quâ

quâ Collator vellet, uti tenebatur, ab injuria hac abstinere, & officio suo satisfacere; res tamen illa periculosa est, vel ideo, quia propria cupiditas facilè persuadebit cuique se esse digniorem aut unicè dignum, cùm sæpe sit aliter; unde absolutè, ùt probabilius, videtur tenendum cum *Suar.* n. 28. tum committi Simoniam saltem Juris positivi, nam meritò potuit & debuit Ecclesia prohibere redemptionem talis vexæ, partim ob scandalum, partim ob periculum Simoniæ.

146 §. 9. Si non scias certò, quòd electores propendeant ad pravam electionem, Simonia est, si offeras pecuniam, ut eligant dignum, tum enim non redimis vexam ullam, sed pretio temporali directè intendis electionem tuî vel alterius, *Castrop.* n. 8.; si tamen scires eos nolle eligere dignum, & non esset alius facilior modus procurandi electionem digni, licitum esset illos dato pretio obligare ad eligendum in communi dignum, nullum determinando in particulari, uti docent communiter AA. cum *Suarez* c. 22. n. 6. *Barb.* de off. Paroch. c. 2. n. 108. *Pirh.* n. 87. *Less.* n. 112. *Rayn.* n. 31. *Nec refert*, quòd fortè sit unicus dignus, aut quòd tu sis dignus & speres te eligendum, nam pretio tuo directè tantùm intendis obligare ad omittendam electionem injustam & ad tollendam vexam Ecclesiæ, quæ Jus habet, ut non eligatur indignus, quòd autem secundùm spem tuam cadat electio, per accidens est, ita *Suar.* n. 39. *Castrop.* suprà & alii; verùm etiam hæc res periculosa est, quia intentio dantis pecuniam communiter erit, non tam tollere vexam Ecclesiæ, quàm sibi asserere beneficium: quòdsi per pecuniam paciscaris, ut omisso indigno te eligant, tum aperta erit Simonia, inquit *Rayn.* n. 36. Quòd autem putat *B. Pontius* semper licitũ esse

offerre

offerre pecuniam, ut redimatur vexa, hoc ipso quòd offerendo sis causa, ut fiat minus peccatum, *Rayn.* suprà meritò improbat, dicens non apparere, quòd majus peccatum possit esse in vexante, quàm vendere Jus sacrum.

§. 10. Si Cajus sinè rationabili causa moveat 147
electorem precibus vel muneribus, ut tibi non faveat, sed alteri, non est Simonia, si des pecuniam Cajo, ut ab illa vexatione cesset, nam licèt actio illa non sit injuria contra Justitiam, est tamen nocumentum contra charitatem, adeóque potes illam redimere: Si tamen dares pecuniam, ut Cajus tibi potiùs faveret, quàm alteri, aut alicui dares, ut similiter precibus vel muneribus pro te ageret apud electorem, committeres Simoniam, quia per pecuniam proximè & directè parares viam ad beneficium, ita quoad omnes partes *Suar.* n. 25. & 26. *Less.* n. 109. *Rayn.* n. 35. & alii. Addit *Castrop.* n. 6. & cum eo *Villal. Sanch.* & *Dian.* P. 5. T. 14. R. 2. adhuc non fore Simoniam, quamvis in eo casu dares pecuniam ipsimet Electori, non ut tibi specialiter faveret, sed ut deponeret animum à te aversum & ad alterum plùs conversum per irrationabiles preces & munera Caji, sic enim rem tantùm restituis in justo æquilibrio, in quo relinqui debuit, & non magis paras viam ad beneficium, quàm parata erat ante illam subornationem, si utrimque nihil actum esset, idémque docet *Hurtad.* apud *Dian.* T. 7. R. 17., addens, si electo à competitore sit corruptus, te posse ostendere, quòd etiam paratus sis pecunias dare, si ipse illas voluerit: hæc tamen omnia, uti fatetur *Castrop.* sunt plena maximis periculis.

§. 11. Si quis injustè velit in te ferre censuram, 148

vel non absolvere à censura, potes datâ pecuniâ vexas illas redimere , quia non das pecuniam pro actu spirituali , sed ad satiandam ipsius cupiditatem & vexam redimendam, sub onere non ligandi vel absolvendi, ad quod Jus habes, & alter tenetur, ita multi cum *Suar.* n.43. *Castrop.* n.16. *Pirh.* n.51., & iterum dicetur n. 159.

149 §. 12. Si detur res spiritualis, v.g. beneficium sub pacto, ne ille cui datur, inposterum vexet aut noceat, est Simonia, quamvis vexatio vel nocumentum foret injustum , quia spirituale datur pro temporali emolumento ; & idem est, si dares beneficium tenuius alicui te injustè vexanti in pinguiore , nam amotionem vexæ , quæ est commodum temporale, emeres spirituali, *Suar. Less. Laym.* & alii cum *Pirh.* n.139., consentítque *Rayn.* n.9. citans plures. Sed si rogares & sinè pacto intenderes eum placare , ne pergeret nocere, non esset simonia, quia evasio talis mali non intenderetur ùt pretium , sed ùt effectus consequens ex tuo actu spirituali, ita *Suar.* c. 37. n. 14. Quòd si daretur spirituale cum pacto, ut in præsenti cesset à malo aut ab injusta actione, putant *Suar. Laym.* & *Rayn.* n.83. relati, non fore Simoniam, sed oppositũ est tenendum, quia est pactio de spirituali dando pro commodo temporali , & aliàs etiam liceret paciſci de pecunia debita in præsenti danda. Putat autem *Corr.* L. 4. c. 5. n. 60. in omnibus casibus, quibus licitum est redimere vexam, priùs petendâ esse licentiam Episcopi, ùt caveantur fraudes, sed de hoc nullam legem invenio, quamvis omnino sit consultum ita fieri.

An liceat transigere circa litem , pensionem dandam, solutionem expensarum litis vel pretium pro Bullis, dicetur Lib. IV. à n. 552. & 1059.

Q. 30.

Q. 30. *An sit Simonia, si quis pecuniâ emat Titulum Ordinationis.* R. §. 1. Si emat Titulum jam constitutum, v.g. fundationem 4. Missarum hebdomadatim, quibus respondet stipendium sufficiens ad sustentationem honestam, est Simonia, utì patet, quia officium illud legendi Missas, cui respondent isti fructus, est jam antecedenter aliquid spirituale, ergo Jus ad illos fructus, quod hìc emitur, est annexum antecedenter spirituali, ergo invendibile, secundùm dicta num. 118. & dicenda num. 153. 150

§. 2. Si emat titulum priùs constituendum, v.g. si det pecuniam pro habendo titulo Ordinationis super mensa Abbatiali, dummodo absit intentio dandi pecuniam pro Ordina tione vel Ordinibus, non videtur esse simonia, 1. Quia licitè emo mensam apud Abbatem, hoc enim est quid totum temporale, utì licitè emo agros, ex quibus annuè habeam 100. aureos, hoc autem suppositò etiam licitè peto ordinari super illa mensa vel agris, quia sunt quid immobile, sufficiens ad honestam sustentationem, ergo. 2. Licèt postea ejusmodi Jus habendi mensam ab Abbate, si acceptetur ab Ecclesia pro Titulo Ordinationis, accipiat aliquam connexionem cum spirituali, tamen antecedenter est in se temporale, cui tantùm postea adjicitur aliquid spirituale, tale autem aliquid licitè emitur, secundùm dicta & dicenda locis notatis, licitè enim emo calicem, licèt intendam & faciam, ut postea illi adjiciatur spiritualis consecratio, ergo. 151

Q. 31. *An sit Simonia vendere vel elocare res benedictas, consecratas aliásque similes.* R. Colligetur ex seqq. §. 1. *Alloza* v. *Simonia* S. 1. n. 33. & 35. ponit has duas regulas. 1. Si spirituale sit principale, & temporale sit accessorium, hoc temporale 152

vendi non potest, quia accessorium sequitur naturam principalis. 2. Si temporale sit principale, & spirituale sit accessorium, temporale vendi potest, sed non majori pretio propter spirituale annexum.

153 *Pirh.* L. 5. T. 3. n. 72. clariùs rem explicat per has 4. regulas collectas ex *S. Th. Suar. Laym.* & aliis, 1. Quod est annexum spirituali, non potest vendi, quatenus habet talem connexionem vel ordinem ad spirituale, tum enim spirituale æstimaretur pretio temporali. 2. Quod est annexum spirituali, ita ut sit præsuppositum ad spirituale, & cui spirituale postea advenit, si absit specialis prohibitio Ecclesiæ, potest vendi ratione materiæ vel artificii, etiamsi consecratio vel benedictio sit ab illis inseparabilis, modò non ideo vendatur cariùs, sed tantùm secundùm valorem, quem habet independenter ab illis; ratio est, quia talia retinent valorem intrinsecum totum aut saltem ferè totum, nam putant aliqui de valore intrinseco per hoc decedere, quòd ad usus profanos ampliùs applicari non possint, sed hoc parum attenditur, & communiter ad usus profanos non fiunt vel non serviunt. 3. Quod concomitanter est annexum spirituali, utì est labor intrinsecè & inseparabiliter conjunctus ministeriis spiritualibus, non potest vendi sinè Simonia, quia non tam est annexum spirituali quàm ipsum spirituale, seu intrinseca pars ipsius functionis spiritualis: *Nec obstat*, quòd fortè sit actio materialis, nam rectè dicit *Suarez* ex *S. Bonaventura*, quòd ipsummet materiale teneat locum spiritualis & censeatur spirituale, ideóque empto labore emitur actio spiritualis, utì pluribus explicat *Escob.* in Th. mor. L. 8. à n. 331. 4. Quod consequenter est annexum spirituali, id est, quod præsupponit rem spiritualem,

&

& in illa fundamentum vel æstimationem habet, vendi non potest sinè Simonia, & tale quid est Jus percipiendi Decimas vel fructus clericales, quamdiu hoc Jus per Papam non separatur à titulo Officii.

§. 2. Ex dictis sequitur, posse vendi calices, 154
Agnos Dei, vestes sacras, oleum, panem benedictũ, sacrum chrisma &c, dummodo vendantur secundùm valorem intrinsecum tantùm, Ecclesia enim tantùm prohibet vendi cariùs ratione benedictionis vel consecrationis: possunt tamen vendi cariùs ratione laboris vel sumptuum, v.g. ut adferrentur ex loco remoto, ubi benedici debuerunt, utì rectè *Suar. Bonac. Dian.* P.3.T.6.R.12. *Engel* n.17. *Steph.* t.4.d.11.n.34. & alii: itáque quando Canones vetant vendi res quasdam sacras etiam ratione materiæ, intelligendi sunt, si in rebus sacris fiat mercatura quædam quasi profana, aut si adsit scandalum: prohibentur autem vendi Judæis, utì habet *March.* T.2.T.2.T.2.S.3.Q.4.Reg.2. ob periculum irreverentiæ vel abusûs: hinc etiam *Laym.* apud *Pirh.* L.3.T.17.N.6. putat calicem Christiano Laico non debere vendi integrum, nisì pro aliquo Oratorio, eò quòd Laicus rem ejusmodi sacram possidere non debeat.

§. 3. *Suar.* Cap.14.n.23. docet vendi posse etiam 155
templa, quia videtur esse par ratio cum calicibus, utrobique enim materiæ de se vendibili supervenit consecratio; contradicunt *Laym.* & *Pirh.* n.9, nam prohibentur vendi ligna & lapides Ecclesiæ etiam dirutæ: sed pro *Suar.* responderi potest, prohiberi ne vendantur ad alios usus profanos, eò quòd Ecclesia satìs declaraverit in eis quamvìs dissolutis manere consecrationem, eò quòd in se maneant, utì antea, ligna & lapides, quod non est

in aliis rebus, v.g. in calice effracto, cujus partes consecrationem nullam retinent, nec in se manent calix.

156 §. 4. Simonia est rem sacram v.g. calicem aut paramenta Missæ elocare pro pretio, nisi pretium pensatur præcisè, quantum est damnum vel detrimentum, quod res pateretur, ita *Suar.* n. 25. Ratio est, quia res talis non elocatur nisi ratione usûs, ergo usus venditur, atqui usus rei sacræ est sacer, non enim adhiberi debet ad usus profanos, ergo.

157 §. 5. Simonia est cariùs vendere rosaria, imagines, numismata, quia Reliquias attigerunt, aut Reliquiaria ipsa, quia Reliquias continent, ita *Suar.* n. 24. Reliquias autem ipsas vendere secundùm omnes est Simonia, utì rectè *Stoz* L. 1 P. 3. n. 303., ubi tamen addit, si illæ ab infidelibus vel hæreticis detineantur, licitum esse eas sibi vendicare dato pretio pro redimenda vexa, indigna tractatione aut injusta earum possessione, & consentiunt *Laym.* L. 4. T. 7. c. 5. n. 17. cum *Sanch.* in Dec. L. 2. c. 43. n. 22.

De alienatione bonorum vel rerum Ecclesiæ plura addentur Lib. IV. à n. 1363.

158 Q. 32. *An sit Simonia dare pretium pro Sacramento, precibus, cantu spirituali: item pro obligatione faciendi aliquid spirituale.* R. §. 1. Pro Sacramento ipso dare pretium est Simonia, utì patet, & idem est, si detur pretium pro labore intrinseco, qui est in administratione, utì n. 153. dictum est; si tamen detur pretium pro habendo matrimonio in ratione contractûs civilis, v.g. per dotem vel aliter compensando inæqualitatem personarum contrahentium, quia una est nobilis, altera ignobilis, non est Simonia, ita S. *Thom. Suar. Laym. Pirh.* L. 5. T. 3. n. 12. *Ill Jung* T. 5. n. 309.

§. 2.

§. 2. In extrema vel etiam gravi necessitate licitum est ad obtinendum Sacramentum dare pretium illi, qui non vult administrare gratis, non enim datur ùt pretium Sacramenti, sed ùt medium ad removendam vexam vel ad tollendū impedimentum pravæ voluntatis, & ad eam permovendam, ut officio satisfaciat, ita cum aliis *Less. Pirh.* n. 13. *Burgh.* Cent. 3. Cas. 73. *Escob.* in Th. Mor. L. 8. à n. 326; quod *Suar.* & *Fill.* T. 45. c. 3. n. 17. probabiliter exeundunt ad necessitatem sumendi Eucharistiam pro viatico. Quòd si impius ille cogeret petentem ad jurandum, quòd pecuniam illam daret velut pretium Sacramenti, si non faciat in injuriam Christianæ Religionis, sed ad hoc cogat tantùm ex malitia vel odio privato, putat *Fill.* n. 14. & *Tancr.* apud *Dian.* P. 11. T. 6. R. 32. *Suar.* c. 12. n. 16. *Escob.* n. 330. posse jurare sub aliqua æquivocatione. 159

§. 3. Non est Simonia aliquid exigere pro administratione Sacramentorum, Officiis divinis, Litaniis, precibus &c. per modum stipendii pro sustentatione, utì dicetur n. 165, vel etiam ratione consuetudinis, utì dicetur n. 192., vel per modum eleemosynæ, ita *Suar. Laym. Escob.* n. 333. *Pirh.* n. 26. *Engel* L. 5. T. 3. n. 15., ideóque etiam Cap. *Ad Apostolicam*, 42, de Simonia, ubi dicitur nihil accipiendū pro ejusmodi ministeriis, additur, ut servetur consuetudo ex devotione dandi aliquid: hinc inter prop. *Vicleffi* à *Martino V.* damnatas etiam est hæc: *Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus*, id est, pro illis, qui ipsis dant temporalia. 160

§. 4. Non est Simonia, si Musicus vel cantor paciscatur de pretio pro cantu non debito, sed 161

ad populi devotionem excitandam exhibito, ita *Maldonat.* aliique cum *Dian.* suprà R. 36.

162 §. 5. Si pretium petatur tantùm pro obligatione faciendi aliquid spirituale, v. g. non pro ipsa ministratione Sacramenti, sed pro obligatione ministrandi, *Cajet. Navar. Less. Laym. Bonac.*, quos citat *Escob.* n. 334., & quos sequitur *Alloz.* S. 1. n. 27., putant non esse Simoniam, quia hæc obligatio distinguitur à functione sacra, & sicuti accipere possum pro obligatione mutuandi, quamvis non pro mutuo, ita pro obligatione ministrandi, quamvis non pro ministerio: consentit *Esc.* n. 336., si onera corporalia vel molestiæ sint illi obligationi accidentaliter annexæ, sed S. *Th. Suar.* c. 16. n. 20. & c. 21. n. 16. & 17. *Castrop.* T. 17. d. 3. P. 11. n. 3. aliique meritò dicunt esse Simoniam, quia talis obligatio connectitur cum spirituali tanquam cum fine, ordo autem ad spiritualia non cadit sub pretium, hinc *Bonac.* meritò suadet, ut pretium accipiatur, non titulo emptionis vel alio simili, sed solius sustentationis, aut certè debet esse ratione laboris accidentalis & extrinseci.

163 Q. 33. *An sit simonia dare vel accipere pretium pro exercitio virtutis vel actu aliquo bono.* R. §. 1. Non est Simonia promittere vel donare temporale, sub onere seu conditione operis spiritualis præstandi, modò non fiat per modum compensationis, néque sub pacto absoluto, ut præstetur spirituale, v. g. potest Christianus donare infideli pecuniam, sub conditione, si baptismum suscipiat; potest Catholica hæretico promittere matrimonium, sub onere, ut se convertat; potest Dominus alere pauperem, sub onere, ut vel fiat Religiosus, vel ut refundat sumptus; item manumittere servum, sub conditione, ut fiat Monachus; potest

potest Pater filio dare novam vestem, sub conditione, ut singulis mensibus communicet: ita multi cum *Castrop.* P. 9. n. 7. & *Pirh.* n. 129., ratio est, tum quia hìc non imponitur absoluta obligatio illi, qui pecuniam acceptat, sed datur optio, ut si velit illâ frui, præstet hoc spirituale ; si nolit, maneat, sicut antè ; tum etiam, quia dans vicissim nihil recipit vi illius oblati: Et sic DEUS promisit bona temporalia hominibus, si agerent bona moralia, neque per hoc censetur offerre, velut pretium boni moralis, sed tanquam præmium.

§. 2. *Sanch.* de Sponsal. D. 39. n. 4. docet, 164
quamvìs non fiat talis quasi optio, sed reipsa inducatur obligatio sub tali conditione, tamen non esse Simoniam, hoc ipso quòd acceptans pecuniam nihil vicissim tradat, nec dans pecuniam aliquid recipiat per se vel per alium, quod requiritur ad venditionem, venditio autem videtur esse de ratione Simoniæ; *Suar.* & *Castrop.* non acquiescunt hâc solâ ratione, quamvìs enim dans inde non accipiat utilitatem, adhuc tamen dicunt fore Simoniam, si acceptans per pretium determinetur & obligetur ad exercendam virtutem, hinc *Suar.* c. 16. à n. 18. probat per hoc non evitari Simoniam, quòd des pecuniam pro actu cedente in utilitatem acceptantis, nam si Religio aliqua emat à Cajo ingressum in Religionem, tantùm ob utilitatem Caji, erit Simonia ; & ratio à priori est, quia ad emptionem solùm requiritur, ut res empta non sit sub potestate ementis, & per emptionem constituatur sub ejus potestate, quod fieri potest, licèt non cedat in utilitatem ementis, sed solius vendentis, prout emens intendit. An autem sit Simonia, si quis ludat cum pacto, ut si perdat,

oret rosarium ; si lucretur, habeat solidum, dicetur Part. 2. n. 1096.

165 Q. 34. *An sit simonia accipere pretium pro actionibus Jurisdictionis vel functionis spiritualis.*

R. §. 1. Non est Simonia, etiam ex pacto accipere, si non accipiatur ùt pretium actionis spiritualis vel rei sacræ, sed per modum stipendii ad sustentationem, ita S. *Th.* 2. 2. q. 100. a. 2. *Suar.* c. 36. n. 8. *Laym. Less. Pirh.* L. 5. T. 3. n. 126. 132. *Illsung* T. 5. n. 304. *Rayn.* L. 2. Sect. 1. c. 10. n. 28. confirmátque usus Ecclesiæ; ratio autem est, quia obligatio ea dandi temporale oritur ex natura & Justitia , quæ exigit, ut ei, qui in alterius gratiam & commodum laborat, sufficiens sustentatio detur: hinc pretium non datur pro ministerio spirituali, quatenus est spiritualis operatio, sed quatenus est servitium sive operatio in alterius gratiam facta, ideóque commensuratur, non operis dignitati vel conditioni, sed personæ operantis. Deinde, inquit *Raynaudus*, non est pactum de exhibendo spirituali pro temporali, sed de exhibendis fructibus ob annexionem spiritualibus pro sustentatione personæ ministrantis, quam sustentari necesse est & æquum : *Nec obstat*, quòd fortè personæ tales sint divites & aliunde sustentationem habeant; *nam* id per accidens est, & ex Justitia debetur sustentatio ex tali ministerio, ita *Escob.* in Theol. Mor. L. 8. n. 339.

166 §. 2. Simonia est dare vel accipere pretium pro consecratione templi , calicis &c., quia hæ actiones sunt spirituales , & actus potestatis Ordinis, ita *Suar.* & alii cum *Pirh.* n. 34., ubi addit posse Episcopum pro consecratione exigere procurationem moderatam in agnitionem superioritatis, datúrque, ut Episcopi faciliùs inducantur ad consecrandum.

§. 3.

§. 3. Est Simonia Juris Ecclesiastici, per se 167
loquendo, si Ordinandus det, aut si Episcopus vel ejus Ministri aliquid etiam sponte oblatum admittant pro Ordinibus, præsentatione ad Ordines, dimissorialibus, testimoniis, &c., quacunque de causa fiat, & non obstante quacunque consuetudine, etiam immemoriali, exceptis Notariis Episcopi, qui, si consuetudo non sit nihil accipiendi, néque ipsi habeant salarium, poterunt acceptare decimam tantùm unius aurei partem: habentur hæc omnia expressè in *Trid.* Sess. 21. c. 1. de Reform., & quamvis dicatur sponte oblatum, tamen tum non censetur sponte dari, & facilè sibi persuaderet cupiditas sponte dari, quod coactè offertur, *Pirh.* à n. 16. Quòd si tamen aliquid verè sponte detur, & ùt tale acceptetur, putat *Less.* c. 35. n. 61. non fore Simoniam, quia tum cesset omnis pactio etiam tacita, nec est ulla ratio debiti, quæ requiritur ad Simoniam: præterea ibi tantùm reprobantur consuetudines, quæ antè fuerunt, non autem quæ nunc sunt ab eo tempore, præsumi enim potest, quòd hæ novæ consuetudines dandi aliquid, attamen moderatum, sint ex justa causa introductæ; denique certum est *Trid.* in his saltem partibus quoad ista non esse in omni rigore receptum, & ideo suprà dixi, per se loquendo. An autem sit Simonia, si Examinatores occasione concursûs ad Parochiam aliquid acceptent, dicetur Lib. IV. num. 632.

§. 4. Etiam est Simonia dare vel accipere 168
pretium pro actionibus ex se ordinatis ad spiritualia, v.g. ad beneficii adeptionem, vel per quas beneficium habetur à causis proximis, utì pro præsentatione, electione, collatione, nominatione, institutione, confirmatione, installatione, immissi-

immissione in possessionem ac similibus, ita *Pirh.* à n.79. *Rayn.* c.2.n.31. Ratio est, quia hi sunt actus functionis spiritualis, & spirituales, ob respectum quem habent ad spirituale.

169 §. 5. Notariis non prohibetur accipere aliquid pro scribendis contractibus circa spiritualia, aut pro expeditionibus literarum circa beneficia, modò non vendantur cariùs, ratione materiæ spiritualis, ita *Fill.* T. 45.c.12.n.12. Etiam Procuratori in causis Ecclesiasticis vel Advocato licitum est accipere mercedem sui laboris, quantam acciperet ex eodem labore, si in rem profanam impenderetur, *Castrop.* P.12.n.14. *Rayn.* n.30.

170 §. 6. Simonia est, si Judex Ecclesiasticus accipiat pretium pro sententia, quia est actus Jurisdictionis spiritualis, *Suar.* c.20. n.16. *Pirh.* n.40., imò Simonia est accipere pretium pro actibus proficiscentibus à Jurisdictione Ecclesiastica circa materiam temporalem & politicam, v.g. pro actu, quo Ecclesiasticus ratione potestatis Ecclesiasticæ Jus habet cognoscendi causas merè civiles : Si tamen potestas illa ipsi competat, prout est Princeps aut Dominus sæcularis, non erit Simonia pro illis accipere pretium, *Suar.* n.17. *Pirh.* n.42. Licitum quóque est Judici Ecclesiastico, si indigeat Assessore, pro eo stipendium sustentationis exigere, *Engel* num. 20. Notandum tamen hìc, quòd *Bonif. VIII. Greg. XIII.* & *Alexander VII.* in Bulla 19. data 2. Maji 1656. sub excommunicatione prohibeant omnes ex pacto donationes, promissiones &c., etiamsi hæ non sint acceptatæ, pro obtinenda pro se vel alio Justitia vel gratia aliqua apud Sedem Apostolicam, etiam apud mediatos intercessores, qui vel promovere vel impedire possent tales causas; & obtentionem declarant irritam: extendit *Alexand.*

ad

ad omnia verba & signa quovis modo apta inducere quamcunque obligationem Justitiæ aut fidelitatis, etiam sub titulo remunerationis vel gratitudinis, nequidem pro defensione Juris quæsiti, nec ad redimendam vexam injustam, permittens solam mercedem convenientem actuali labori illorum, quibus non incumbit expeditio Justitiæ vel gratiæ.

§. 7. Si Judex vel adversarius propter contumaciam judicandi, v.g. excommunicati, fecit sumptus, illos solvere debet Reus, antequam absolvatur, non ùt pretium absolutionis, sed ad resarciendam injuriam & damnum, *Pirh.* n. 51. 171

§. 8. In dispensationibus exigitur aliquid, vel per modum mulctæ ad causam piam applicandæ, vel ut compensetur recessus à Lege communi, vel per modum stipendii ad sustentationem dispensantis aut Officialium ejus, *Suar.* n. 12. & 15. *Less.* num. 58. *Layman* c. ult. §. 4. n. 42. *Pirh.* n. 49. Quod in voto maximè valet, cujus commutatio fieri potest in eleemosynam. 172

§. 9. Simonia est vendere vel emere potestatem supplendi, v.g. in Parochia, quia venderentur vel emerentur, & potestas & actus potestatis spiritualis, *Suar.* n. 4. & 5. *Pirh.* n. 48. Notat tamen *Sanch.* in consil. L. 2. c. 3. d. 7. n. 4. Parochum, à quo petitur licentia, v. g. ministrandi Sacramenta, posse eam negare, nisi detur sibi stipendium, quod haberet, si ipse ministraret, quia Jus habet se servandi indemnem. 173

§. 10. Assistentia in Sacramento Matrimonii ex institutione Ecclesiæ est annexa officio Parochi, adeóque reducitur ad ministerium spirituale, maximè cùm ex dispositione Ecclesiæ requiratur ad Matrimoniũ quatenus Sacramentum, adeóque 174

est

est intrinsecè invendibilis, unde quod pro ea admittitur, non debet esse illius pretium, sed tantùm velut stipendium pro sustentatione: aliud est de præsentia testium, quorum testimonium solùm requiritur ad probandum contractum Matrimonii, *Suar.* c.19.n.11. *Pirh.* n.47.

Circa hactenus dicta aliáque similia etiam attendenda est consuetudo, per quam sæpe dari potest aliquid, non ùt pretium rei spiritualis, sed alio titulo, utì dicetur à n.191.

Q.35. *Quandonam committatur Simonia, si detur*
175 *pretium pro omissione aliqua.* R. §.1. Si omissio alicujus actûs procedat à potestate Ecclesiastica, & fiat ob pretium, erit Simonia, utì si auditâ Confessione omittas absolvere, si promittas aliquem non absolvere à censura, si pacificaris, ut non eligas, non des votum, &c. ita *Suar.* c.22.à n.9. *Laym.* c.ult. §.4.n.43. *Castrop.* T.17.d.3.P.12.n.17. *Pirh.* L.5.t.3.n.54. Ratio est, quia non solùm absolvere, approbare, eligere &c., sed etiam ligatum detinere vel rejicere, est exercitium spiritualis Jurisdictionis Ecclesiasticæ, adeóque pretio invendibile, suam enim æstimabilitatem habet, quatenus ab illa Jurisdictione habet moralem efficaciam, ergo si hæc & similia fiant exercendo suam Jurisdictionem aut curam spiritualem, ídque pro pretio, erit Simonia.

§. 2. Simonia est, pacisci, non commendare
176 seipsum vel alium idoneum, si intendatur promotio tertiæ personæ ad aliquod v.g. beneficium Ecclesiasticum, ita *Suar.* n.18. *Less.* L.2.c.35.n.109. Ratio est, quia Jus pro se vel alio solicitandi, est spirituale, ergo qui ab altero emit cessionem illius, reipsa dat pretium pro Jure illo alteri attribuendo, ergo pro spirituali: deinde directè parat alteri viam ad beneficium per pecuniam, quod est simoniacũ.

Idem

Idem est, si pactio fiat, ut quis non contradicat, ut desistat à prætensione justa, ut se non sistat ad concursum &c., uti dictum est n. 142.

§. 3. Si omissio non sit exercitium Jurisdictionis spiritualis, néque intuitu rei spiritualis pretio æstimetur, quamvis sit omissio actûs spiritualis etiam ex officio debiti, non erit Simonia pro illa dare vel accipere pretium; poterit tamen esse injustitia vel turpe lucrum, sic si Parochus pecuniam accipiat, ut non audiat Confessionem alicujus, talis omissio non est exercitium Jurisdictionis, sed tantùm est voluntarius non usus illius, ita *Suar.* n. 11. *Less.* n. 64. & 65. *Laym.* n. 43. *Pirh.* n. 56. Si tamen intuitu rei spiritualis pretio æstimaretur, *Suar.* n. 18. putat fore Simoniam, uti si quis omittat audire Missam pro pretio, quod æstimat æquivalere bono spirituali, quod haberet auditâ Missâ. 177

§. 4. Non est Simonia dare pretium, ut alter abstineat ab actu spirituali injusto vel sacrilego hinc secundùm dicta n. 146., non est Simonia dare pecuniam volentibus ad Parochiam eligere indignum vel minùs dignum, ut sic permoveantur ad electionem dignioris; neque accipientes tale pretium committunt simoniam, sed tantùm injustitiam vel turpe lucrum, ita cum aliis *Suar.* num. 8. 178

Q. 36. *An sit Simonia docere Theologiam pro pretio.* 179

R. §. 1. Theologia est quintuplex, 1. *Positiva*, quæ in sensu Scripturæ explicando occupatur, ideóque dicitur positiva, quia ponit fundamenta ad locos argumentationum Theologicarum; ejúsque functio est interpretari Scripturas. 2. *Ascetica* sive mystica, quæ doctrinas ad perfectionem virtutum consequendam necessarias tradit,

&

& quia potissimùm docetur in Asceteriis Religiosorum, dicitur Ascetica ; ejúsque functio est docere perfectionem Christianam. 3. *Polemica*, sic dicta à πόλεμος, bellum, quia tractat Controversias, & ostendit modum defendendi veram Fidem, & expugnandi hæreses ; ejúsque functio est proponere vera Fidei mysteria Fidelibus, ut confirmentur, infideles autem convincere de erroribus, ut convertantur. 4. *Scholastica*, quæ speculativas præcipuè quæstiones disputativè examinat; ejúsque functio est deducere conclusiones certas ex principiis partim Fidei, partim luminis naturalis. 5. *Moralis*, quæ ad actus humanos seu morales hominum dirigendos ordinatur ; ejúsque functio

180 est explicare & resolvere casus Conscientiæ.

§. 2. Functio 1. & 4. exerceri potest absque Simonia pro pretio, utì habet communior cum *Suar. Less. Castrop.* T. 17. d. 3. P. 10. contra *S. Anton. Palud. Silv.* & *alios*. Ratio est, quia neutra per se & proximè ordinatur ad salutem animæ, sed ad illustrandum intellectum in his materiis, sicuti illustratur per alias scientias naturales, hinc etiam non est Simonia emere Magisterium, Licentiam vel Doctoratum in Theologia.

181 §. 3. Functio 2. per se & proximè ordinatur ad salutem animæ, nempe ad voluntatem Dei tanquam Fini ultimo perfectè uniendam, quod supernaturale est, adeóque est intrinsecè invendibilis, ita *Suar. Less. Castrop.* suprà aliíque communiter cum *Burgh.* cent. 3. c. 21.

182 §. 4. Functio tertia videtur esse similis secundæ, quia per se & proximè ordinatur ad Fidem supernaturalem firmandam vel generandam, utì AA. jam citati docent. Si tamen per polemicam tantùm instrueretur intellectus, ut Fidei nostræ principia

doctrina-

doctrinaliter propugnare posset, & hæreses argumentis convincere, dicendum esset de hac functione, quod dictum est de prima & quarta: addunt *Suar. Laym.* & *Illsung* T. 5. n. 308. Ludimagistros pro simplici Doctrina Christiana pueris tradenda licitè exigere mercedem, quia non tradunt modo exhortatorio aut tanquam Ministri verbi divini, sed tantùm doctrinaliter informando rudem intellectum.

§. 5. De quinta functione est dubium, nam 183
Less. L. 2. c. 35. n. 2. *Sanch.* aliique apud *Dian.* P. 5. T. 14. R. 4. putant esse Simoniam casus Conscientiæ resolvere pro pretio, sed alii cum *Suar.* c. 18. n. 19. *Castrop.* n. 5. *Laym. Dian. Illsung* n. 307. probabiliùs negant, quia instructio illa per se ordinata est ad intellectum naturali cognitione illustrandum, licèt postea ab eo, qui instruitur, referatur ad pacem vel directionem conscientiæ, aut ad alium finem supernaturalem, quod meritò facere debemus etiam in omni alia actione, neque tamen ideo omnes sunt invendibiles.

§. 6. Licèt pro quibusdam ex relatis functioni- 184
bus accipi non possit pretium secundùm jam dicta, tamen pro omnibus & singulis potest etiam ex pacto accipi stipendium pro sustentatione, utì n. 165. dictum est, quia non datur tanquam commensuratio, æstimatio vel æqualitas boni spiritualis, quod ad emptionem & venditionem requiritur, & consequenter non datur ùt pretium rei spiritualis, sed purè ùt necessarium vitæ & sustentationi illius.

Q. 37. *An sit simonia emere Jus sepulturæ vel* 185
sepulturam in loco sacro. R. §. 1. Communior sententia est ex S. *Thom.* 2. 2. quæst. 100. art. 4. ad 3. *Suar.* & aliis cum *Pirh.* L. 3. T. 28. n. 36. esse Simoniam,

quamvis daretur pretium pro loco, in quantum honoratior est, quia licèt honor humanus sit motivum ementis, tamen locus sacer est id, in quo fundatur ille honor, v. g. quia locus est vicinior Altari, ergo sicuti Simonia est emere Episcopatum, quia honoratior est, ita & hunc locum : Aliqui tamen apud *Dian.* P. 2. T. 15. R. 57. & alii cum *Barbos.* de offic. Parochi P. 3. c. 26. n. 16. *Burgh.* Cent. 3. Cas. n. *Caram.* in Th. Mor. d. 17. n. 868. probabiliter dicunt non esse Simoniam, si quid accipiatur, vel pro illa circumstantia situs vel loci dignioris, vel saltem pro fundo, qui habet valorem antecedenter ad consecrationem, uti explicatum est n. 117. & 153. unde si quis habeat cellam vel fornicem in templo subterraneum sumptibus suis ædificatum pro se & suis sepeliendis, poterit multò magis vendere juxta valorem fundi & expensarum, uti fatentur S. *Thom.* suprà, *Suar.* *Az.* *Carden.* in 1. Crisi d. 67. n. & & *Pelliz.* de Regul. T. 8. c. 5. n. 172, nam tale sepulchrum etiam per hæreditatem transit ad Laicos; & si sit Jus personale habendi aliquo loco sepulturam, hoc Jus etiam transit ad hæredem, uti dictum est n. 130, ergo etiam transire poterit ad alios per venditionem rei, cui annexum est, uti n. 128. diximus de Jure-Patronatûs. Addunt *Suar.* c. 14. num. 11. *Carden.* n. 8. aliique apud *Illsung* n. 310. posse exigi pretium pro onere & obligatione non sepeliendi in aliquo loco alium, quàm v. g. Cajum & familiam ejus, quia onus illud est pretio æstimabile, nec tamen est spirituale vel spirituali annexum; & fatentur omnes cum *Laym.* *Castrop.* *Pirh.* n. 40. consuetudinem posse excusare, ut aliquid fabricæ Ecclesiæ applicandum detur pro loco sepulturæ, uti & pro sede vel loco honoratiore in templo.

§. 2.

§.2. Quando locus aliquis sacer est communis 186
pro sepultura Fidelium, Simonia est saltem Juris humani exigere aliquid pro sepultura in illo, nisi iterum excuset consuetudo legitimè introducta, nam Ecclesiæ prohibitio est ex Cap. *Abolendæ*, de sepult., ut non tantùm pro benedictione, sed etiam pro sepultura nullum pretium detur vel accipiatur, ita *Suarez* num. 19. aliíque cum *Castrop.* T.17.d.3.p.8.

Quis possit concedere alicui Jus sepulturæ in loco sacro, vel cui de Jure illud competat, dicetur L.7.c.2.ad Dub. 3.

Q. 38. *An sit Simonia dare vel accipere pecuniam* 187
pro ingressu in Religionem. R.§.1. Pro Religione ipsa dare vel accipere pecuniam, patet esse Simoniam: attamen non est simonia facere mutuos contractus circa dotem & sumptus pro sustentatione ejus, qui Religionem ingreditur, aut pro oneribus temporalibus à domo religiosa sustinendis in gratiam admittendi, ita *S. Th.* suprà ad 4. aliíque sancti viri, & post illos 54. gravissimi Authores, quos refert & sequitur *Jacobus à S. Antonio* Carmelita in Consult Canon. Consult 2. Resol. 2., & in adjecta resolutione Dubii de hoc, specialiter edita Romæ: idem ostendit *Pirh.* l.5.t.3.à n.59., unde *Less.* in Auct. v. *Simonia* Cas. 9. & 10. dicit probabile esse, quòd exigi possit certa pecunia, licèt Monasterium sit opulentum, ob consuetudinem, quæ nunc præscripserit, & consentit *Urbanus ab Ascensione* apud *Steph.* T.4.d.11. n.40., addens præsumi Simoniam, si tum exigantur pecuniæ à tali admittendo, qui nullum aliud talentum Religioni utile adferre videtur, præterquam pecuniam: Quoad Moniales tamen minus scrupuli est faciendum, si bona sua

dent Monasterio, id enim meritò permittit Ecclesia, ut illis non sit occasio evagandi extra Clausuram prætextu paupertatis.

188 §.2. Non est Simonia, si gratis dentur munera Superioribus vel aliis, ut faciliùs impetretur ingressus in Religionem, cùm id nullo Jure sit prohibitum, ita cum aliis *Dian.* P.3.T.2.R.64.

189 §.3. Nec est Simonia muneribus allicere aliquem ad Religionem, etiamsi spes & intentio illa manifestaretur, ita *Bonac.* cum *Lez.* in qq.Reg.v. *Simonia.* n.5. Imò *S.Thom.* Quodlib.4.q.12.a.23.in O. expressè asserit laudabiliter fieri, si pueri vel Adolescentes munusculis ad Religionem alliciantur, quamvis *S.Ignatius Lojola* in Constitutionibus suis, in Exam. c. 3. §. 14. ob justas & speciales causas noluerit sic inductos ad Societatem JESU admitti.

190 §. 4. Nec est Simonia, si v.g. Abbas alat aliquem in studiis, eâ conditione, ut postea Religionem intret, uti n.163. dictum est: item si obliget se ad alendos ejus Parentes, qui indigent, aut ad solvenda ejus debita, ita *Sanchez* aliique cum *Bonac.* de Simonia. d.1. q.4. §. 8.n.3. Ratio est, quia hoc non offert velut pretium Religionis aut Religiosi, sed tantùm ponitur velut conditio, quam Juvenis admittere debet, si velit gaudere illo commodo temporali; vel tantùm tollitur impedimentũ, quo excluderetur à Religioso Statu, quod tollere licitum est.

An sit Simonia dare vel accipere aliquid pro officio in Religione, dictum est n.103.

Q.39. *An consuetudo excuset à Simonia.* R. §.1.

191 Nulla consuetudo vel usus potest excusare à Simonia Juris naturalis, quia Jus naturale est necessarium, nec aboleri potest; hinc nullâ consuetudine

potest

potest induci, ut liceat dare vel accipere temporale tanquam pretium spiritualis, ita omnes cum *Suar.* c.48.n.1. & *Pirh.*L.5.T.3.n.42.

§. 2. Consuetudo potest excusare à Simonia 192
Juris tantùm positivi, si habeat conditiones ad præscribendum requisitas, quia sicut consuetudo potest inducere obligationem Legis, ita & tollere, utì dictum est L.1.n.572., & ita secundùm dicta hìc n.160. inducta est per consuetudinem obligatio ad dona quædam seu oblationes faciendas Clericis pro exequiis, benedictionibus nuptiarum, ceremoniis Baptismi & similibus, etiamsi illi, quibus dantur, aliunde sustentationem habeant, utì n. 165. dictum est; exigi tamen non debent, antequam functiones illæ fiant, ne sit species emptionis, sed dantur pro jam factis, ad ostendendum, quòd originem habeant à gratuita recognitione: possunt tamen fideles per Episcopum cogi ad ea de more danda, nam præscriptio virtute Legum tale Jus fecit Parochis aut Ministris, ita *Silvest. Suar. Pirh.* n.43; idem est de consuetudine exigendi aliquid in administratione Sacramentorum, in admissione ad Monasterium, *Suar.* à num. 5. *Laym.* L. 4. T. 10. c. ult. §. 2. n. 16. *Pirh.* n. 44. Hinc *Dian.* P. 6. T. 8. R. 17. & *Roccaf.* apud eundem *Dian.* P. 11. T. 6. R. 31. absolutè docent non esse Simoniam dare vel accipere aliquid temporale, quando exhibetur spirituale, si talis sit consuetudo, & solùm agatur de periculo Simoniæ Juris positivi, quia tum probabiliter judicari potest ejusmodi usum esse licitè introductum, jámque præscripsisse, ad quod in probabili sententia sufficiunt anni tantùm decem: addit *Engel* L.5.t.3.n.16. inter causas, ob quas tales consuetudines potuerint introduci, etiam esse hanc, quòd multæ Decimæ, v. g. lucri

in negotiatione, pecorum, lini, lanæ, pomorum, ovorum &c, antehac Ecclesiæ dari solitæ, nunc in desuetudinem venerint, adeóque præsumi possit has esse conversas in particulares exactiones tum faciendas, quando exhibentur ministeria quædam spiritualia : notat tamen rectè n. 14. non licere Parochis ob denegatam pecuniam denegare Sacramenta, sed debere aliâ viâ, v.g. apud Episcopũ Jus suum prosequi, alioquin non leve foret scandalum speciésque Simoniæ, & grave Parochianis detrimentum, si ob negatam modicam pecuniam mediis salútis frustrarentur.

193 §. 3. Licèt Cap. *Non satìs* 8 : *Cùm in Ecclesiæ* 9 : *In tantum* 36 : *Sicut pro certo*, 39. *Jacobus*, 44. Tit. de Simonia , & alibi sæpe reprobentur omnes consuetudines accipiendi aliquid pro sepeliendis mortuis, benedicendis nubentibus seu aliis Sacramentis conferendis seu collatis , tamen in his iterum prævaluit nova consuetudo, scientibus & conniventibus Superioribus Ecclesiasticis , uti n. 192. dictum est.

194 §. 4. Quamvìs nunc sit consuetudo fuerítque dudum , ut per pecunias obtineantur beneficia Ecclesiastica, hæc tamen consuetudo non excusat, neque præscribit, unde frustra se in talibus excusant aliqui dicentes, *Hoc jam moris est, passim fit, faciunt omnes &c.* Ratio est, quia plerumque est Simonia Juris naturalis, cùm pecunia detur velut pretium rei spiritualis, circa Simoniam autem talem nulla præscribit consuetudo. Deinde quamvìs non foret contra Jus naturale, est tamen contra Jus positivum, & illi consuetudini constanter reclamat Ecclesia, partim per damnationẽ propositionum, quæ tali consuetudini favent, partim per Responsa, quæ quotidie dat Curia Romana, quando

quando enim interrogatur, semper declarat ejusmodi facta esse simoniaca, imò rarissimè dispensat, sed præcipit dimitti beneficia & restitui omnes fructus perceptos.

Q. 40. *Quid censeri debeat in dubio.* R. §. 1. 195
Si probabile sit Simoniam non intervenisse, non est, quòd aliquis sibi scrupulum faciat, tum quia sequi potest probabilem, tum etiam, quia est in possessione suæ innocentiæ, quam adhuc præsumere potest, quamdiu non rescit se nocentem, unde rectè docent *Zypæus* aliique cum *Dian.* P. 6. T. 8. R. 17, quamvis secundùm Jus etiam ille sit Simoniacus, qui non intelligit se illicitum agere, si reipsa committatur simonia, tamen qui processit ex authoritate Doctorum, excusatur à culpa & pœna. Vide dicenda à num. 204.

§. 2. Si verum sit dubium, an commissa sit Simo- 196
nia nec ne, v. g. scis datos esse centum imperiales, sed nescis, an dati sint cum pacto aliquo aut gratis vel alio licito titulo, nec habes prudens motivum pro alterutra parte judicanda, in tali dubio poteris præsumere non intervenisse Simoniam, quia delicta non præsumuntur, & innocentia est in possessione, donec probationes claræ & convincentes afferantur, ita *Suar. Pirh.* L. 5. T. 3. n. 132. *Tamb.* in Dec. L. 1. c. 3. §. 7. v. *Simonia.*

§. 3. Ubi verba sunt dubia, Ecclesia præsumit 197
simoniam, è contrà ubi verba sunt dubia, Jus civile non præsumit Usuram, disparitas esse potest, quòd Usura non sit ita communis, & habeat plures titulos excusantes, Simonia autem nunc sit communissima, nec sint tituli tales excusantes.

Q. 41. *An in simonia detur parvitas materiæ.* 198
R. Affirmat *Alloza* v. *Simonia* Sect. 4. n. 29. Item *Molin.* dicens, quòd ad mortale furtum sufficit,

non ſemper ſufficere ad mortalem Simoniam: ſequuntur *Regin. Merol. Gord.* apud *Dian.* P.5.T.5. R. 2, utì (ſecundùm omnes) datur in Sacrilegio, v.g. in modico furto rei ſacræ; ſed oppoſitum dicit eſſe certum *Haunold.* de Juſt. T.6.T.2.n.559, ideóque communiter AA. negant in Simonia parvitatem materiæ, *Suar.* c. 3. à n. 5. *Sanch.* hìc L. 1. c. 4. n.1. *Illsung* T.5.n.313, quod verum eſt de Simonia Juris naturalis (de Simonia Juris Eccleſiaſtici dicetur Lib. IV. n. 632.) Ratio eſt, quia parvitas non poteſt provenire ex vilitate ipſius rei ſpiritualis, quantumcunque enim videatur exigua, eſt tamen ordinis ſupremi, tendens ex natura ſua ad ſupernaturalem Dei poſſeſſionem, ergo eſt gravis irreverentia eam pretio temporali veluti proportionato & æquali æſtimare, cùm hoc pretium ſit infinities vilius: néque poteſt provenire ex parvitate pretii, quia quò minus eſt pretium, eò minor eſt æſtimatio rei ſpiritualis, pro qua offertur tam exiguum pretium: idem confirmat *Rayn.* L.2. Sect. 1. c. 3; quantum autem ſit ſcelus Simoniæ, ſatìs colligitur ex c. *Per tuas literas*, 32. de Simonia, ubi *Innocentius III.* ait, ceteras exceptiones, ùt furti, adulterii, propter immanitatem hæreſis ſimoniacæ, ad cujus comparationem cætera crimina quaſi pro nihilo reputantur, duximus repellendas: Similia habenter cauſ. 1. q. 1. *Eos qui.* Ideóque *Paulus II.* Extravag. 2. de Simonia, meritò vocat deteſtabile ſcelus: *Concilium Lateranenſe* Cap. *Cùm in Eccleſiæ*, 9. de Simonia, vocat horribile nimis. Eandem malitiam Simoniæ per multa capita ſequentia depingit *Raynaudus*; denique c. 6. & 7. refert exempla plurima Simoniæ à Deo graviſsimè punitæ.

ARTI-

ARTICULUS II.

Quæ sit pœna Simoniæ.

Resp. I. Sola Simonia Confidentiæ & Realis, in Ordine, beneficio Ecclesiastico & Religionis ingressu, pœnas Juris ipso facto induc- 199
cit: licèt ob ingressum Religionis rarò incurratur, ùt dictum, vel ob tenuitatem Monasterii, vel contrariam consuetudinem receptam, *Suar. L.4.c.56.& 57. Less.L.2.c.35.d.23. Laym. L.4.T.10. c.ult.§.7.*

Resp. II. Ob simoniacam collationem & susceptionem Ordinum, etiam primæ Tonsuræ, incurritur excommunicátio & suspensio Papalis, *Less.d.24. Laym.l.c.*

Resp. III. Ob Simoniam Realem in beneficio Ecclesiastico incurritur, 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est electio, præsentatio, confirmatio & institutio: Unde talis non facit fructus suos: ídque etiam, licèt à tertia persona taliter provisus, id ignoraverit; nisi tamen contradixerit, vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi bonâ fide posfederit beneficium per triennium. *Less.d.25. Laym. l.c. Bonac.d.1. q.7.p.2.n.20.* ex *Gomez, Garzia & aliis.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinendum: aliis tamen beneficiis Jure ipso non privatur; nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiâ Judicis, *Suar.c.57.n.47.*

Resp. IV. Simonia Confidentiæ completa dato & accepto beneficio, licèt accipiens promissionem vicissim non impleverit, inducit,

» 1. Excommunicationem Papalem utrique parti
» contrahenti. 2. Annullat resignationem & colla-
» tionem beneficii, in quo est commissa, & inhabi-
» litat ad idem postea obtinendum. 3. Privat
» omnibus beneficiis & pensionibus antè obtentis;
» non tamen ante sententiam latam. 4. Beneficia
» sic collata soli Pontifici reservantur, *Less. d.26. Ca-*
aym. §. 8. num. 76.

ADDENDA.

200 Q. 42. *Quid sit simonia ficta, & an per eam incurrantur pœnæ.* R. §. 1. Simonia ficta est, quando exteriùs fit promissio rei spiritualis pro temporali, vel temporalis pro spirituali, sinè intentione implendi promissum vel se obligandi, & hanc non contineri sub ulla specie Simoniæ docent *Cajet. Sot Ledesm. P. Navar. Escob. Moya* T. 6. d. 4. q. 7. *Castrop.* D. 3. P. 6. n. 2. aliique multi, nam Simonia, quæ dividitur, est vera Simonia, hæc autem non est vera Simonia, quia deest animus implendi vel se obligandi. *Navar.* reducit ad conventionalem, quia licèt promissio fuerit ficto animo facta, tamen commutatio rei spiritualis pro temporali fuit vera, actio enim illa promittendi, licèt sit ficta, est vera realis actio & pretio æstimabilis, cùm subjaceat multis oneribus & obligationibus, per hoc autem temporale intendit consequi spirituale: *Suar.* c. 42. n. 4. & 5. sic procedit, 1. Quando fictio tenet se ex parte ejus, qui rem spiritualem est daturus, ab hoc tantùm committitur mendacium graviter scandalosum & sacrilegum, quia rebus sacris injuriam facit ita eis abutendo, potéstque etiam injustitiam committere, si sic intendat pretium ab altero rapere; alter verò promittens temporale animo implendi committit veram Simoniam mentalem, fundatam in simili exisli-

existimatione de mente alterius, non est tamen conventionalis, quia vera conventio non potest esse ex una parte tantùm , sed exurgit ex vero utriusque consensu. 2. Ex quacunque parte se teneat fictio, certissimum est, inquit *Moya* n. 1. sic fingentē peccare mortaliter peccato mendacii, & inductionis vel cooperationis ad peccatum Simoniæ, quod credit alterum committere. 3. Quando fictio intercedit ex utraque parte, ex neutra parte est Simonia , nisì fortè ex conscientia erronea & ratione scandali, in quantum uterque potest putare se inducere alterum ad veram Simoniam. 4. Neque potest esse Simonia conventionalis ratione promissionis fictæ , quæ videtur commutari cum spirituali vel pro temporali, utì vult *Navar*: nam licèt ille deceptor intendat mediante illâ promissione fictâ obtinere beneficium, non tamen intendit dare ipsammet promissionem ùt pretium beneficii, sed solùm fictè offerre id, quod alter putat esse futurum pretium, unde etiam alter non intendit dare beneficium pro promissione, sed pro re promissa, & promissio habet se tanquam conditio conferens certitudinem de pretio : *Confirmatur*, nam si promissio esset pars pretii, ergo in omnī Simonia conventionali, hoc ipso, quòd esset facta promissio pro beneficio accepto, jam pars pretii esset soluta, adeóque semper esset Simonia realis utrimque completa, quod nemo dicet. Cum *Suar.* tenent etiam *Less.* L. 2. c. 35. n. 11. *Alloza* v. *Simonia.* S. 1. n. 9. *Castrop.* d. 3. p. 6. cum multis, quos citat.

§. 2. Per Simoniam fictam non incurruntur pœnæ Juris, ita *Suar. Laym. Less. Tolet. Bonac. Tann. Pirh. Rayn.* L. 2. S. 1. c. 4. n. 1. aliíque cum *Dian.* P. 7. T. 4. R. 4. Ratio est, quia vel non est vera Simonia, vel est tantùm mentalis, quæ non inducit pœnas, 201

utì statim dicetur; posset tamen semper ejusmodi conventio ex utraque parte puniri à Judice, ut iidem Authores docent.

202 Q. 43. *An simonia mentalis inducat pœnas.* R. Affirmant *Sot. Maj. Med.* & alii; sed reliqui communiter cum S. *Th.* apud *Dian.* P. 4. T. 4. R. 15. probabiliùs negant: hinc si quis servivit Episcopo animo recipiendi beneficium tanquam pretium servitii, & Episcopus dederit beneficium tanquam illius servitii pretium, si nullum adfuit pactum, sed uterque finxit se gratis facere, accipiens beneficium non tenetur resignare, nec Episcopus tenetur

203 solvere servitium: circa restitutionem autem disputant Authores, an Simonia mentalis ad illam obliget, *Silvest.* & alii absolutè negant: *Host. Abb.* & *Azor* absolutè affirmant: *Suar.* c. 59. n. 45. & *Pirh.* L. 5. T. 3. n. 190. distinguunt, & dicunt, si simul non fiat injustitia, non deberi restitutionem; si autem fiat injustitia, tum deberi; tum autem fit injustitia, si quis, v. g. recipiat pecuniam, credens dari ùt pretium rei sacræ, implicat enim esse ejus pretium, cùm res sacra pretio sit inæstimabilis, ergo recipiens nullo justo titulo potest pecuniam facere suam, sed dominium illius manet apud alterum.

204 Q. 44. *An per simoniam tantùm materialem incurrantur pœnæ Juris.* R. §. 1. Tum Simonia dicitur materialis tantùm, si reipsa intervenerit, attamen bonâ fide acta sint omnia, ita ut formale peccatum Simoniæ non sit commissum.

205 §. 2. Si materialis tantùm Simonia intervenerit, *Wames.* Cons. 563. n. 2. docet incurri pœnas, usque adeo etiam irregularitatem, quia Cap. *Per tuas* 37, de Simonia, *Innoc.* III. in casu Ordinis simoniacè susceptì ab illo, *Qui se in hoc egisse*

aliquid

aliquid illicitum non intellexerit, sic declarat, *quòd nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores ascendere, nec in suscepto debet Ordine ministrare:* idem videntur dicere S.*Th.*2.2. q.100.a.6.ad 3.*Suar.*c.57.n.35.aliíque communiter: sed *Less.*in Auct.v.*Simonia* c.4.& 5, & *Lugo* in Resp. mor.L.6.D.4.à n.5.sic distinguunt,si ex nulla parte sit commissa formalis Simonia, ita ut, v. g. nec accipiens beneficium nec conferens nec alius cooperans peccaverit, tum dicunt non incurri ullam pœnam vel inhabilitatem, sed provisionem esse validam, quia nullitas provisionis est pœna in odium delicti Simoniaci, ergo si ex nulla parte fuit delictum, nullitas non incurritur, multò minùs excommunicatio, utì rectè *Sa* v. *Simonia* n.13,& videtur consentire *Suar.*de Leg.L.5.c.22.n.3. Econtrà quamvìs vel solus provisus vel solus collator vel etiam solus aliquis tertius commiserit formalem Simoniam,in odium hujus delicti irritatur provisio, & incurruntur pœnæ, utì q. seq. declarabitur: & de hoc casu explicandum est caput citatum, utì & *S.Thom.* & *Suarez*, nam ibi loquuntur de Simonia interveniente per tertium, hinc etiam Cap.*De simoniacè ordinatis*,22,de Simonia,dicitur: *De simoniacè Ordinatis certum tibi non possumus dare responsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati, cùm quidam, licèt secundùm quandam speciem Simoniæ, utpote ipsis ignorantibus,simoniacè ordinentur,possunt,quia Simoniaci non sunt, in suis Ordinibus remanere.* Vide etiam dicta num.195.

Q.45. *Quid dicendum sit, si simonia per tertium tantùm sit commissa.* R.§. 1.Si per Collatorem vel per quemcunque tertium commissa sit Simonia, collatio saltem potest invalidari, nisi ille tertius 206

mali-

malitiosè id fecerit ad impediendum valorem col lationis, vel nisi ipsemet provisus contradixeri utì statim explicabitur, & docent omnes comm niter cum S. *Thom.* & *Lugo* suprà, patétq ex Cap. *Matthæus* 23. *Ex insinuatione* 26. *Sicut tuis* *Nobis* 27. de Simonia, ubi sic habetur: *Nisi constar illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipso tempore promissionis consci non fuerit, ejus tamen electio tanquam simoniaca pravitate præsumpta est penitus reprobanda.*

207 §. 2. Si aliquis tertius dedit pretium, ut tu obti neres beneficium, & id certò sciveris, antequam obtinuisses, quamvis contradixeris, collatio adhu est simoniaca, & asecutio beneficii irrita, qui quando habens illam notitiam nihilomin acceptas, cooperaris saltem quoad executionem Simoniæ cognitæ, ita *Suar.* c. 57. n. 29. *Less.* L. 2. c. 3 n. 143. *Castrop. Rayn.* L. 2. S. 1. Cap. 4. n. 8. *Pirh.* L. 5. T. n. 103: Si autem nihil sciviisti & contradixisti, timens ne fortè factum esset aut fieret; vel si suspi catus es, & contradixisti, postea autem depositi suspicione, bonâ fide admisisti, licèt postea certò rescias intervenisse Simoniam, provisio non est simoniaca nec invalida, utì expressè habetur Cap. *Sicut tuis*, 33. de Simonia.

208 §. 3. Si postea rescians Simoniam intervenisse refundas pecuniam nefario mediatori, si hoc facias ante beneficium obtentum, licèt contradixeris, hoc ipso revocas contradictionem, & censeris consentire, hinc provisio est simoniaca & invalida: Si facias post obtentum beneficium, & quidem animo ratificandi factum alterius, committis Simoniam, quia approbas, putátque S. *Thomas* te teneri resignare beneficium & restituere fructus:

è contrà tamen *Adri. Tanc.* & *Leß.* apud *Dian.* P. 11. T. 5. R. 16. putant te non teneri resignare, nec ipso facto incurrere pœnas Simoniæ, quia cùm collatio sit jam completa, non poterit invalidari per factum simoniacum subsequens: *March.* in Trib. T. 3. P. 1. T. 10. T. 7. q. 3. tenet cum S. *Thoma*, quia consensus ille & solutio pecuniæ est moraliter pars contractûs simoniaci, nam mediator ille promittebat pecuniam nomine tuo & tanquam refundendam à te, ideóque tuus consensus & refusio supponebatur futura, ergo quando refundis, jam priùs absolvitur & completur contractus simoniacus, & ob hanc rationem videtur hæc sententia esse probabilior.

§. 4. Si refundas, non approbando nec consenti- 209
endo, sed ne dicaris ingratus, aut ne alter propter te patiatur damnum, non erit Simonia, neque ideo privari poteris beneficio, quia hoc non est malum, sicuti malum non est, si pater solvat debita filii malè contracta, ita *Navar. Leß.* n. 144. *Suar.* n. 72. *Rayn.* & *Pirh.* suprà, *Moya* T. 6. D. 4. Q. 7. n. 11. *Baun.* apud *Dia.* suprà. Idem est, si refunderes, quia ad hoc violentè cogereris, tum enim redimeres vexam, utì notat *March.* suprà.

§. 5. Si nullo modo sciveris, quòd amicus 210
simoniacè tibi quæreret beneficium, ideóque nullo modo contradixeris, *Nav. Ugol. Adri. Millar. Baun.* apud *Dian.* R. 56. putant provisionem esse validam, & tantùm manere infirmandã, si accedat sententia Judicis, non enim est invalida Jure naturæ vel divino, utì probat *Suar.* n. 15, nec Ecclesiastico, cùm ostendi non possit clarus Textus: & hanc sententiam probabilem esse dicit *Less.* suprà: favétque Textus n. 206. relatus, tantùm enim dicit ejusmodi electionem reprobandam: Oppositum tamen tenent S. *Th. Suar.* n. 35. *Valer. Henri. 4. Covar.*

Rayn.

Rayn. n. 9. *Pirh.* à n. 95. & plerique Juris-Periti, docentes provisionem esse ipso Jure & facto invalidam, ita ut quamprimum resciverit, statim teneatur, vel petere dispensationem vel beneficium dimittere & restituere fructus perceptos, iis exceptis, quos bonâ fide consumpserit, aut qui respondent ipsi ministerio, quales sunt præsentiæ, hos enim fecit suos, *Suar.* n. 9. *Pirh.* suprà. Præterea talis provisus illâ vice est inhabilis, ut obtineat idem beneficium: atque hæ veluti pœnæ infliguntur ob culpam etiam alienam, ut tantò magis removeatur labes simoniaca: notant tamen *Nav.* & *Henriq.* apud *Dian.* suprà non incurri suspensionem ab eo, qui nescivit Simoniam in sua Ordinatione esse commissam; & idem habet *Castrop.* de censuris d. 5. p. 10. §. 4. n. 1.

211 §. 6. Si tantùm per tertium commissa sit simonia, potest ab ignorante præscribi Jus in beneficio per possessionem triennalem, utì dicetur L. 4. n. 709.

212 Q. 46. *An per Simoniam conventionalem necdum realiter completam incurrantur pœnæ Juris.* R. Affirmant *Cajet. Garz. Comit.* & alii multi cum *Pirh.* Lib. 5. Tit. 3. n. 100, quamvis enim pretium necdum sit traditum, Simonia tamen videtur completa, sicuti contractus venditionis censetur completus, si res sit tradita, quamvis pretium necdum sit solutum: è contrà *Suar.* aliique 30. apud *Garz.* p. 8. c. 1. num. 19, quibus consentiunt *Ray.* L. 2. S. 1. c. 4. n. 2. *Less.* c. 35. n. 149. *Regin.* L. 23. n. 171. *Moya.* T. 6. d. 4. q. 7. n. 9. probabiliùs negant; & hanc sententiam fatetur *Pirh.* in praxi securam esse. Ratio est, quia in odiosis, per Simoniam intelligi debet illa, quæ completè & perfectè est talis, qualis non est, nisi sit utrimque realiter completa: addunt adhuc non esse omnino completam, quamvis

quamvìs datum sit chirographum de solvendo pretio, quia illud chirographum non est pars pretii: notant quóque *Dian. Baun. & Rayn.* n. 1. contra *Suarez*, si falsa pecunia daretur, etiam non compleri, quia falsa pecunia non est verum pretium: Quòd si pretium non solveretur statim, sed post aliquot v.g. menses, quamvìs in foro externo pœnæ retrotrahantur ad tempus conventionis, non tamen in foro conscientiæ, hinc talis non tenebitur restituere fructus interim perceptos, ita *Less. Castrop. Rayn.* n. 3. *Dian.* P. 10. T. 16. R. 15. Atque idem est de excommunicatione incurrenda, quæ nunquam retrotrahitur, utì iidem Authores habent.

Q. 47. *An pœnæ Juris incurrantur per Simoniam Juris Ecclesiastici tantùm.* 213 R. *Suar. Rayn.* num. 4. *Pirh.* n. 100. & 155. aliique communiùs & probabiliùs affirmant, quia est vera Simonia, licèt non strictissimè dicta, & si casus hujus Simoniæ deferatur ad Curiam Romanam, semper declarat subjacere pœnis: è contrà *Navar. Less.* num. 141. *Sanch.* in Conf. L. 2. c. 3. d. 118. n. 3. *Dian.* P. 4. T. 4. R. 155. P. 10. T. 16. R. 17. P. 11. T. 5. R. 1. & 20. Item T. 6. R. 30. aliique cum *Castrop.* D. 3. P. 15. n. 4. etiam probabiliter negant, quia non est propriè & strictè dicta simonia, quæ communiter definitur, *studiosa voluntas vendendi spirituale pro temporali*, quod soli Simoniæ Juris naturalis convenit: unde qui, v.g. propriâ authoritate permutant beneficia, quamvìs graviter peccent, tamen secundùm hanc sententiam non incurrunt excommunicationem, nec ipso Jure privantur beneficiis, nec tenentur fructus restituere: excipiunt tamen omnes Simoniam confidentialem, de qua à num. 220; item, si detur aliquid etiam gratìs Officialibus Episcopi

occasione susceptorum Ordinum, dimissorialium vel testimoniorum, ubi receptum est *Tridentini* Decretum hoc expressè vetans Sess. 21. c. 1. de Refor. dicens per hoc utrimque incurri ipso facto pœnas Juris in Simoniacos.

214 Q. 48. *Quid præterea sit addendum circa pœnas Simoniæ communis.* R. Seqq. §. 1. Si quis committat Simoniam in Sacramentis aliis, præterquam in Sacramento Ordinis; item si committat in consecrationibus, benedictionibus, dispensationibus, in Officio Ecclesiastico, v. g. Legati vel Delegati, in Jure Patronatûs, in Vicaria temporali, & probabiliter in pensione vendenda, emenda vel redimenda, non incurrit pœnas, quia pœnæ tantùm incurruntur per Simoniam in Ordine, Beneficiis & Religionis ingressu, ita *Less. Sanch. Tann.* & alii cum *Dian.* P. 11. T. 5. R. 20. *Rayn.* n. 3. *Castrop.* P. 25. *Pirh.* n. 101. 154. & seqq. *Alloza* v. *Simonia* Sect. 4. n. 45; unde nec ille incurrit, qui acceptat pecuniam velut pretium Missæ, *Pasq.* de Sacrif. Q. 922. Addit *Dian.* P. 4. T. 4. R. 157, si Canonici Sede vacante convenirent inter se, ut qui ex ipsis *ad interim* eligeretur Vicarius Episcopalis, etiam reliquis communicaret partem emolumentorum, non incursuros pœnas, quia licèt hic Vicariatus sit aliquid spirituale, tamen non est beneficium: & idem est de Officialatu, cùm partem contentiosam Jurisdictionis Episcopalis contineat, *Laym. Pias.* aliique cum *Du Hamel* L. 1. c. 7. n. 6, qui clarè deducit ex *Conc. Turon.* c. 11. & *Lateran.* sub *Alex.* III. c. 15. Quamvis autem officia illa aliáque similia non sint strictè beneficia, tamen Jure divino sunt invendibilia, adeóque materia Simoniæ. Addit iterum *Dian.* R. 167. cum *Sanch.* si Cajus emat Vicariatum Episcopi, nec Cajum teneri resignare,

nec

nec Episcopum teneri reddere pretium, sed de hoc ultimo dicetur postea à n.237. Quid autem nomine beneficii veniat, diximus à num. 103.

§. 2. Provisio simoniaca est irrita saltem 215
Jure positivo, & quamvis *Navar.* *Felin.* & alii cum *Fagn.* in Cap. *Nobis* 27. de Simonia à num. 67. dicant non esse irritam ipso facto, probabilius tamen est oppositum, uti docent plurimi cum *Pirh.* à n.97, & ex Canonibus probat *Busenb.* referendus n. 236. Similiter licèt *Nav.* *Less.* *Laym.* *Castrop.* *Chock.* apud *Leur.* P. 3. Q. 847. dicant eos, qui dignitates vel beneficia permutant propriâ authoritate, ipso Jure non amittere beneficia, ideóque posse propriâ authoritate ad illa redire, saltem pro foro conscientiæ, quamdiu per sententiam non privantur, uti videtur innui Cap. *Cùm olim*, de rerum permutatione, tamen oppositum tenent *Suar.* Cap. 57. num. 41. *Garz.* p. 11. c. 4. num. 59. *Pirh.* L. 3. T. 19. n. 24. propter Extrav. 2. *De Simonia.* Vide dicta L. 1. n. 612. & hìc num. 213.

§. 3. Per Simoniam in beneficio, quamvis incur- 216
ratur excommunicatio, tamen non incurritur ipso facto suspensio ab officio vel beneficio, de hac enim nihil habent Jura, ita *Suar.* *Garz.* *Bonac.* *Dian.* R. 18. *Castrop.* de Cens. d. 5. p. 10. §. 4. n. 1. *Pirh.* L. 5. Tr. 3. n. 164; manet tamen talis perpetuò deponendus ab altaris ministerio sive ab officio, & consequenter etiam à beneficio, *Pirh.* n. 165.

§. 4. Qui confert Ordines simoniacè, ipso facto 217
suspenditur à collatione omnium Ordinum, saltem per triennium, & interdicitur ingressu Ecclesiæ; Ordinatus autem per propriam Simoniam, etiam ipso facto suspenditur ab Ordine, donec à Papa absolvatur, uti habetur Cap. *Si quis.* 45. de Simonia, & docent *Suar.* *Less.* *Pirh.* à num. 159:

probabile tamen est ex multis AA. cum *Dian.* R.19. suspensionem solùm attingere Ordinem illum, qui simoniacè est susceptus, non autem alios rite susceptos, qui (per se loquendo) licitè exerceri poterunt.

218 §.5. Quòd ordinatus simoniacè incurrat irregularitatem, docent *Alens. Rich. Comit.* & alii, sed probabiliùs negant *Suar.* c.56. n.20. *Less.* c.25. d.24. *Fill. Baun.* & alii cum *Dian.* R.17, item P.1. T.11. R.113, quia id ex nullo Jure probari potest; neque videtur infamia sufficiens, nisi Simonia esset notoria, utì habet *Avila*, & consentit *Megala*, si Simoniacus per sententiã fuerit damnatus, quia omnes infames sunt irregulares, per hoc autem esset infamis: hinc Cap. *Accusatum* 4. & c. *Quotiens* 5. de Simonia decernitur, ut accusatus & publicè infamatus de Simonia, prohibeatur celebrare Missas & administrare Sacramenta, fiéntque tales Simoniaci irregulares, si in excommunicatione vel suspensione solenniter exerceant actum Ordinis ita susceptì, utì dicetur de Irregularitate.

219 §. 6. Docet *Baun.* apud *Dian.* P. 4. T. 4. R.17. non incurri suspensionem per simoniacam collationem aut receptionem primæ Tonsuræ vel minorum Ordinum, nam probabiliter non sunt Sacramenta, nec censentur strictè Ordines; quam sententiam *Regin.* L.23. n.124. vocat probabilem, quod de prima Tonsura admitti potest; oppositum tamen probabilius est de Ordinibus minoribus, utì dicetur de Sacramento Ordinis.

220 Q.49. *Quid addendum sit circa pœnas Simoniæ confidentialis.* R. Seqq. §. 1. Per illam, licèt ex una tantùm parte sit completa, incurritur ab utroque etiam inhabilitas ad quæcunque alia beneficia obtinenda, utì habent *Suar.* c. 43. num. 13. & alii:

Si

Si tamen Confidentiarii recipientes sint Episcopi vel Cardinales, non incurrunt excommunicationem, sed Interdictum ab ingressu Ecclesiæ, *Navar. Suar. Pirh.* L.5.T.3.n.115; fructus autem à tali Simoniaco interim percepti à die commissæ Simoniæ debent applicari Cameræ Apostolicæ, *Navar.* & *Pirh.* suprà. t

221 §.2. *Tann.* aliique cum *Dia.* P.11.T.6.R.20. negan, ullam pœnam, præter Excommunicationem ipso facto incurri per hanc Simoniam: *Suar.* suprà' *Sanch.* de Matr. L.9.D.30. *Less.* c.35.n.147. *Rayn.* L.2. S.1.c.4.n.15. *Pirh.* suprà fatentur Confidentiarium non excidere aliis beneficiis priùs rite obtentis, nisi accedat saltem sententia declaratoria, quia quando aliquis per pœnam privatur re suâ, non obligatur ad executionem in se faciendam, nisi accesserit sententia Judicis: *Suarez* suprà dicit omnes reliquas pœnas incurri ipso facto.

222 §.3. *Navar. Sa & Garz.* apud *Laym.* L.4.T.10. c. ult. n.77. docent renunciantem ita simoniacè, posse quidem privari, sed non perdere ipso Jure beneficium, quia renunciatio est irrita, adeóque etiam prærequiret sententiam saltem declaratoriam; consentit *Alloza* v. *Simonia.* S.4.n.47, dicens *Pium V.* intelligi, non de renunciantibus, sed de acquirentibus beneficium, obtentio enim est prorsus irrita.

223 §. 4. Communiùs docetur, quòd provisus per hanc Simoniam, hoc ipso etiam fiat inhabilis ad illud beneficium sinè ulteriore sententia, & consentiunt *Tancr.* apud *Dian.* P.11. T.5. R.7. & 18. *Pirh.* n.169. & alii: *Less.* tamen & *Castrop.* P.25.n.8. dicunt non fieri ipso facto inhabilem ad alia beneficia, quia Usus habet, ut requiratur sententia saltem declaratoria.

224 §. 5. Mediatores, seu qui procurant beneficium sic resignari vel obtineri, excommunicantur ipso facto, sed non priùs, quàm Simonia illa sit utrimque realis & completa, utì habent *Suar.* n. 15. *Laym.* num. 78. *Pirh.* num. 115.

225 Q. 50. *Si actus, in quo committitur simonia, sit invalidus, an pœnæ Juris incurrantur.* R. Si sit invalidus ratione ipsius Simoniæ, patet incurri: Si autem sit invalidus aliunde, quàm ratione Simoniæ, v.g. si quis pro pecunia renunciet beneficium, non ex animo, sed fictè, absque authoritate Superioris, cùm consensus & authoritas requiratur ad valorem istius renunciationis, committi quidem poterit Simonia, sed non incurrentur pœnæ, quia ut hæ incurrantur, actus debet esse talis, ut nisi Simonia interveniret, foret validus, hic autem actus est aliunde invalidus, utì dictum est, ita *Nav. Sanch.* aliique cum *Lugo* in Resp. Mor. L. 2. D. 3.

226 Q. 51. *An metus gravis excuset, ut quis possit retinere beneficium, alioqui propter simoniam dimittendum.* R. Si Simonia sit occulta, & adsint circumstantiæ gravis infamiæ certò incurrendæ, non videtur esse obligatio dimittendi beneficium, vel in se exequendi alias pœnas simoniæ; nam inprimis docent *Suar.* de Cens. d. 13. Sect. 1. n. 11. & *Diana* P. 4. T. 4. R. 56, si quis, cui offertur occasio beneficii, esset inhabilis, v.g. ob excommunicationem, & subiret periculum infamiæ vel scandali, si non acceptaret, non teneri suam inhabilitatem prodere, sed posse sinè scrupulo acceptare, cum obligatione petendi dispensationem, quia Ecclesia non censetur velle obligare in tali casu cum tali incommodo: Deinde idem *Diana* P. 11. T. 5. R. 56. & *Sanch.* in Cons. L. 2. c. 1. d. 34. n. 14. docent, quando

quando defectus est occultus, & ex dimissione beneficii vel petitione novæ provisionis magnum damnum statûs vel famæ pateretur, v. g. quia alii aliquod grave malum de illo suspicarentur, eò quòd nullus alius appareret color, cur beneficium illud dimittat, posse illud retinere, nec teneri dimittere cum gravi famæ jactura. *Confirm.* Nam diximus L. 1. à n. 775, & docent AA. communiter cum *Sanch.* in Dec. L. 1. c. 18. n. 16, Leges humanas non obligare, ubi est periculum incurrendæ gravis infamiæ vel alterius gravis incommodi: tenere-tur tamen sic provisus omnes fructus, quos percineret, restituere Ecclesiæ vel pauperibus, & insuper dimittere beneficium cessante illo periculo.

Q. 52. *An Papa possit incurrere simoniam & pœnas.* 227

R. Potest incurrere Simoniam Juris naturalis & divini, utì per se patet; an autem etiam Ecclesiastici, disputant Authores, negant *Suarez & Bonacina*, quia hoc ipso, quòd velit hoc vel illud agere, dispensat in Lege statuente Simoniam: affirmant *Less.* & alii, quia tenetur etiam suis Legibus, saltem quoad vim directivam, nec ideo dispensat, quòd contrà agat; quidquid sit de hoc, certum est, quòd nullas incurrat pœnas Jure Ecclesiastico etiam contra Simoniam Juris naturalis statutas, quia vis coactiva Legum propriarum non stringit Legislatorem, utì dictum est Lib. 1. num. 674. Quòd si aliquis cum Papa committeret Simoniam, secundùm communiorem sententiam incurreret pœnas, nisi Papa antecedenter expresè cum ipso dispensaret: in hoc tamen contradicunt alii cum *Diana* P. 10. T. 16. R. 16, quia putant Pontificem ipso facto dispensare, secundùm illud axioma, quòd scientia Principis purget crimen, quantùm ad pœnas Juris positivi:

An autem electio Papæ simoniaca, sit irrita, videri potest *Pirh.* L. 5. T. 3. n. 104.

228 Q. 53. *Quis dispensare possit in pœnis Simoniæ.*

R. §. 1. Ab excommunicatione potest absolvere solus Papa, & illi qui privilegium habent absolvendi à reservatis Papæ, & in occultis necdum deductis ad forum contentiosum possunt secundùm *Trid. Sess. 24. Cap. 6. de Reformat.* Episcopus & Religiosi Mendicantes per sua privilegia, utì pluribus dicetur L. 6, quando de casibus reservatis, ubi etiam explicabitur, quid dicatur occultum aut deductum ad forum contentiosum.

229 §. 2. Ab inhabilitate ad idem beneficium, si ipse scivit vel tacitè consensit, potest solus Papa, & non Episcopus, quamvìs Simonia esset occulta, utì habet communior contra *Henriq. Sanch. Less. Castrop.* d. 3. p. ult. *Tancr.* apud *Dian.* P. II. T. 5. R. 18, quorum sententia etiam videtur probabilis : Et quamvìs *Diana* tantùm dicat de habilitatione ad alia beneficia, *Castrop.* tamen etiam habet ad idem ; imò & *Diana* ipse postea R. 56. dicit in beneficiis simplicibus posse dispensare Episcopum, in curatis solum Papam. Si autem provisus nesciverit & bonâ fide processerit, quando beneficium est Prælatura seu dignitas, vel est curatum, solus Papa potest dispensare pro illa vice, si tamen per sententiam publicam non sit condemnatus, poterit Episcopus dispensare, ut pro alia vice eligatur, unde si hac vice collatum fuerit alteri, & hic moriatur, poterit prior ab Episcopo dispensatus ad illud redire. Quòd si beneficium esset simplex, potest Episcopus post factam liberam ejus resignationem dispensare cum eo, eique statim iterum conferre, ita *Castrop.* suprà & *Pirh.* L. 5. T. 3. à num. 171.

§. 3.

§. 3. Ab inhabilitate ad alia beneficia obtinenda, 230
si hæc incurratur ante sententiam Judicis, utì habet multorum opinio, poterit dispensare Episcopus, dummodo liberè dimiserit beneficium, priusquam per publicam sententiam sit condemnatus: cum condemnato autem, quia infamis est, potest solus Papa, & non Episcopus, nisì in casibus à Jure expressis apud eosdem AA: verùm etiam probabile est, quòd hæc inhabilitas non incurratur ante sententiam Judicis, utì antè dictum est.

§. 4. Secundùm eosdem AA. potest Episcopus 231
dispensare etiam in suspensione, quæ incurritur ob Simoniam occultam, ad hanc enim rectè extenditur facultas dispensandi in occultis casibus pertinentibus ad absolutionem sacramentalem & necdum deductis ad forum contentiosum, quam facultatem Episcopis concedit *Trid.* suprà. *Nec obstat* Bulla *Pii V*, nam iidem AA. tradunt illam quoad istud punctum non esse receptam.

§. 5. Si Simoniacus acceperit dispensationem, 232
Suarez & alii dicunt sinè nova collatione posse retinere beneficium, quia sublato vitio convalescit collatio: limitant *Gonzalez* & alii, dummodo ad Dispensantem spectet collatio; si autem ad alium spectet, dicunt requiri novam, quia prior fuit irrita, nec potest convalescere, nisì collatore volente: hanc limitationem rejiciunt multi, & absolutè dicunt convalescere, dummodo vitium fuerit occultum, & collatio prior non fuerit contra Jus alterius simul electi, tum enim censetur moraliter manere voluntas collatoris, quæ sublato impedimento vim suam habebit: si tamen provisus illam collationem admisisset sciens illud vitium suum, jam esset præterea intrusus, unde hæc intrusio etiam purgari deberet,

hac autem sublatâ, & altero quóque vitio dispensato, manet probabile non esse opus novâ collatione, ita *Castrop.* & *Pirh.* suprà.

233 §. 6. Notant iidem Authores, nullam esse præscriptam formam ad dispensandum in pœnis Simoniæ, hinc perinde est, quibuscunque verbis Dispensans manifestet voluntatem, quam habet tollendi talem pœnam.

234 Q. 54. *An Papa sanet vitium Simoniæ, si in Bulla Confirmationis dicat se supplere omnes defectus, v.g. in Electione commissos.* R. Negativè, sed tantùm intelligit defectus, si fortè aliquid neglectum esset in forma Electionis, aut similis error foret commissus, neque enim nomine defectûs venit Simonia, quam Ecclesia vocat immane, detestabile, horribile scelus, in cujus comparatione cetera crimina quasi pro nihilo reputentur, uti n. 198. dictum est.

235 Q. 55. *Quid notandum circa Judicem, accusatorem, testes & litem in causa Simoniæ.* R. Hæc pauca, 1. Judex sæcularis non potest de Simonia cognoscere, quia est causa spiritualis; est communis & certa cum *Pirh.* n. 142. Potest etiam videri *Leur.* P. 3. q. 757. 2. Et servus & meretrix & quicunque alius potest esse accusator in Simonia, uti habetur in Jure apud *Rayn.* L. 2. S. 1. c. 4. n. 14. & *Pirh.* n. 143; admittitur autem sola exceptio capitalis inimicitiæ & conspirationis. 3. Si in causa Simoniæ agatur criminaliter contra aliquem, non admittuntur testes criminosi & infames, *Pirh.* n. 150. Si agatur civiliter contra Prælatum vel alium in dignitate constitutũ, etiam non admittuntur, nisi sint emendati de crimine, ubique autem repellitur perjurus, etiamsi fuerit emendatus. 4. In crimine Simoniæ non datur appellatio, uti ostendit *Pirh.* suprà.

Exci-

Excipit *Felin*: nisi appelletur ante sententiam; quales autem probationes requirantur & sufficiant, videri potest apud *Castrop*. P. 27.

ARTICULUS III.

An & cui restituendum, quod simoniacè acceptum.

Resp. 1. Nihil spirituale simoniacè acceptum, præter beneficium, (sub quo continetur pensio, secundùm *Bonac. Tom. 1. hic disp. 1. q. 7. Diffic. 2.* negante *Lessio L. 2. c. 35. Dub. 30.*) est restituendum. Ratio, quia cætera vel restitui non possunt, ùt Sacramenta, vel non sunt restituenda ante sententiam, cùm Canones aliud non statuerint, ex *Lessio n. 168. Suar. Fill. & aliis* contra *Azor & Laym. Bonac. P. 3. Diffic. 2.* Dixi, *præter beneficium*: quia hoc retineri non potest etiam ante Judicis sententiam, ùt patet tum ex Cap. *Si quis neque 1. q. 1.* tum ex 2. Extrav *Cùm detestabile, de Simonia. V. Bonac. l. c.* Ubi addit etiam fructus perceptos esse restituendos, tum quia nullo justo titulo possunt retineri, cùm adeptio beneficii simoniaca sit ipso facto irrita, tum quia sic expressè habetur in Extrav. *Cùm detestabile, de Simonia, v. D. Th. 2. 2. q. 100. a. 6. Nav. L. 5. Cons. 62. Less. Dub. 31.* 236

Resp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum & Sacramentalium, si notabiliter excedat id, quod pro sustentatione exigi poterat; item pro admissione ad Religionem, Jure positivo restituendum est. Hoc tamen posterius non nisi post latam sententiam, si admissus in Monasterium, maneat, quia plerumque ratione alimentorum retineri potest, modò in communem usum convertatur. *Vid. Bonac. l. c. Less. Dub. 30.*

Resp.

» *Resp.* 3. Acceptum pro beneficio aliâve re spiri-
» tuali, non secutâ collatione, Jure naturæ resti-
» tuendum est ei, à quo est acceptum, quia dee
» titulus retinendi, cùm non præstetur id, pro qu
» est datum. Si verò res tradita sit, Simoni
» utrimque completâ, probabilius est resti-
» tuendum esse Ecclesiæ, & non danti, quia Eccles
» utrumque punire intendit, *v. Less. Dub.* 3
» *Laym.* L. 4. *T.* 10. *c. ult.* §. 9.

ADDENDA.

237 Q. 56. *Quid circa hanc restitutionem sit præter notandum.* R. Seqq. §. 1. *Steph.* T. 4. D. 11. n. 4 absolutè docet temporale acceptum non esse resti-tuendum ante sententiam Judicis in nulla simonia, præterquam in beneficio; è contrà *Pirh.* L. 5. T. num. 176. dicit saltem ex Jure positivo semper ess obligationem restituendi pretium simoniacè acceptum pro spirituali, quamvis fortè nihil factum esset contra Justitiam, quia Jus facit inha-bilitatem acquirendi dominium, & reipsa etiam spectato Jure naturæ non videtur esse titulus reti-nendi, cùm temporale non possit esse pretium spiritualis.

238 §. 2. Si pretium acceptum non excedat commodum temporale, quod ex beneficio pro-venit, *Layman* c. ult. n. 82. *Leßius* c. 35. n. 160. dicunt non teneri restituere, nisi post sententiam Judicis; *Suar.* c. 50. n. 16. & *Pirh.* n. 178. dicunt Prælatos teneri de Jure naturæ & ante omnem sententiam, quia cùm non sint domini, sed tantùm dispensatores beneficiorum, faciunt injuriam, si conferant simoniacè, sed supposito quòd in Simonia Juris naturalis semper interveniat injustitia, uti à num. 119. dictum est, consequenter dicendum, restitu-

restitutionem accepti pretii semper esse faciendam ante omnem sententiam : hinc *Moya* T. 6. D. 4. Q. 7. Num. 12. dicit in eo convenire omnes, quòd in Simonia circa beneficia sit obligatio restituendi ante omnem sententiam Judicis , quia etiam ipso Jure statuta est inhabilitas ad acquirendum dominium. Vide *Leurenium* P. 3. Q. 755.

§. 3. *S. Th. S. Antonin. Cajet. Tab.* apud *Moya* suprà 239
dicunt pretium pro beneficio acceptum debere restitui pauperibus : Jus Canonicum c. *De hoc*, 11. de Simonia, jubet restitui Ecclesiæ : *Sot. Bann. Sa, Med. Tann.* Lay*m.* n. 81. & 83. *Dian.* P. 4. T. 4. R. 167. *Pirh.* num. 182. *Moya* n. 13. dicunt id verum esse post sententiam , sed ante sententiam pro foro conscientiæ dicunt posse restitui illi, qui dedit, unde si restitutio huic fiat, putat *Lessius* num. 172. hunc posse retinere, quia non abdicaverit se dominio, nec illo exuitur, donec privetur per sententiã, aut donec jam sit extraditum Ecclesiæ; post sententiam autem docent quóque alii cum *Sa* apud Lay. suprà, quòd pretium simoniacè acceptum sit restituendum Ecclesiæ vel Pauperibus , intelligitur autem illa Ecclesia, in qua est beneficium, quia hæc passa est injuriam. Quòd si pactum esset rescisum ante collationem beneficii, certum est pretium restitui debere illi, qui dedit, utì rectè *Alloz.* v. *Simonia* S. 4. n. 24. Vide *Leurenium* à n. 6.

§. 4. Cùm probabile sit pretium etiam ante sen- 240
tentiam posse restitui Ecclesiæ vel pauperibus; si ille, qui pretium accepit, sit pauper, poterit retinere tanquam pauper, ita *Sanchez* & *Diana* suprà.

§. 5. Pretium datum pro divina gratia, v. g. 241
pro absolutione sacramentali , restituendum est pauperibus , sed datum pro ingressu Religionis est

est restituendum danti, uti ex Jure probant *Sanchez* & *Diana* suprà.

242 §. 6. Si quis domum nobilem cariùs vendat propter adjunctum Jus Patronatûs, ita ut huic Juri respondeat pars pretii, *Suarez*, *Layman* aliique cum *Pirh.* n. 165. dicunt non teneri hanc partem restituere ante sententiam, quia ob adjunctum temporale, quod est pretio æstimabile, non videtur facere injustitiam, sed oppositum est probabilius secundùm antè dicta, hoc enim pretium, quod superadditur, datur pro spirituali, quod est invendibile, ergo pretium nullo justo titulo retineri potest.

243 §. 7. In Simonia pro collatione Ordinum, si contra Justitiam plus acceptum sit, quàm pro sustentatione exigi poterat, de Jure naturæ restitui debet illi, qui dedit, quia Jus positivum nihil circa hoc statuit, ita *Leß.* num. 169. *Pirh.* n. 184.

An debeatur restitutio propter Simoniam mentalem, dictum est n. 203. Ex hactenus dictis,

244 *Infertur*, cum *Roccaf.* apud *Dian.* P. 11. T. 6. R. 31. pecuniam seu quid temporale dari & accipi posse aliquando ab uno absque Simonia, quando datur vel accipitur spirituale ab altero, 1. In sustentationem vitæ: 2. In stipendium laboris extrinseci conjuncti cum spirituali: 3. Tanquam gratis oblatum: 4. In eleemosynam: 5. Ratione consuetudinis: 6. In pœnam, uti quando aliquis absolvitur à censura, vel dispensatur in delicto, quandoque imponitur mulcta pecuniaria: 7. In permutationem voti, à quo quis petit liberari: 8. Ad redimendam vexam, secundùm antè dicta.

245 Denique hìc signanter annoto, quòd quamvis sententiæ multæ circa Simoniam sint specularivè probabiles, sæpe tamen pro multis non sunt proba-

probabiles practicè, quia in praxi non adhibentur cautelæ requisitæ ad vitandam Simoniam, unde qui benignioribus sententiis hìc uti volent, utantur simul consilio viri docti & probi, qui discernat, an hìc & nunc ob circumstantias alias vel intentionem minùs rectam se non insinuet Simonia.

TRACTATUS II.

De secundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc Præceptum omnem inordinatam usurpationem nominis Dei, qualis potissimùm fit blasphemando, temerè jurando, vovendo & non servando, de quibus hìc agendum.

CAPUT I.

Quid & quotuplex sit Blasphemia.

R*Esp.* Blasphemia directè opposita laudi Dei, est verbum maledictionis, vel convitii, seu contumeliæ in Deum; sive id fiat attribuendo ei falsa, sive negando vera; sive tribuendo creaturis, quæ ipsi debentur; sive etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus dehonorationem seu vilipensionẽ tendant, ùt fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. Ita communiter Doctores *S. Th. 2.2. q.13. Bon. Tom.2. Disp.3. Q.8. Sanch.2. Mor. c.32. Laym. L.4. T.10. c.6. & alii. Unde resolves,* 246

I. Blasphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item qui ait se aliquid acturum eo invito: item qui eum negat; qui seriò jurat per Deos falsos; qui eum vocat Tyrannum, injustum; nolle aut non posse nos juvare;

non

» non curare noſtra; dæmonem eſſe fideliorem
» plus poſſe; non omnia bene eſſe ordinata;
» meliùs in creatione quædam fieri potuiſſe, aut
» debuiſſe, &c. Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe,
» & non tantùm in ira, aut deſperatè effutiat, tunc
» eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt, cum hæreſi
» conjuncta; quod in Confeſsione eſt addendum,
» quia ſpecie differt ab imprecativa, *Hurtad. 2.2.*
» *d. 91. Sect. 12. §. 54.*

» II. Revocantur etiam ad blaſphemiam
» alia ſigna contra Deum, licèt verba non adſint;
» ùt, ſpuere in cælum, infrendere dentibus, &c.
» Imò etiam ſolâ mente blaſphemia interior
» committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

» III. Blaſphemat item, qui in Sanctos vel ſacra
» contumelioſus eſt; intellige, ùt Sancti ſunt,
» ſive cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum,
» ita ut moraliter hujus etiam honor cenſeatur
» tangi, quia alioqui tantùm erit contra duliam,
» ſi nimirum contra illos, ùt homines quidam
» in terris fuerunt, dicatur, quod veniale eſt, ſi joco
» fiat; v.g. ſi Sanctos Criſpinum & Criſpinianum
» voces ſutores; Joannem & Paulum, eunuchos:
» grave verò erit, ſi contemptim, vel ex odio
» aut indignatione contra Sanctos. Licèt verò
» blaſphemiæ in DEUM non admittant parvi-
» tatem materiæ, multi tamen admittunt in iis,
» quæ fiunt contra Sanctos. *Eſcob. T. 1. ex. 3.*

» IV. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non
» contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem
» tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione
» aut modo loquendi ac circumſtantiis, important
» imminutionem divini honoris aut impro-
» perium: licèt enim id non intendat formaliter,
» intendit tamen indirectè & virtualiter:

quamvis

quamvìs id ex ſubreptione ſæpe ſit veniale tantùm, ſi tantùm materialiter fiat.

V. In Confeſsione exprimendum eſt, ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Layman l.c.*

VI. Blaſphemat item, qui injuriosè uſurpat membrum Chriſti, ùt v.g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, Paſsio, Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra; cùm ea non ad perdendũ ſed ad ſalvandos nos data ſint, & communiter in his apprehendant homines magnam Dei earúmque rerum vilipenſionẽ contineri. *Lay. n.* 12.

VII. Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari, eam tollere. Quòd ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eò quòd juramenta iſta impetu naturali effuſa, non ſint voluntaria nec in ſe, nec in cauſa, utpote retractata propoſito efficaci. *Laym. L.* 1. *T.* 2. *c.* 3. *n.* 6. *v. Eſcob. T.* 1. *c.* 3. *num.* 36. Si non conatur, ídque Confeſsarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. *Layman l. c.*

VIII. Interim plurimi excuſantur ob inadvertentiam in ſubita commotione, tametſi non ſatìs excuſare videatur, quod quidam ajunt, iis verbis aliud ſe non intendere, quàm uſurpare tanquam interjectiones ſignificativas iræ ſuæ: tum quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, iræ & ſeriæ voluntatis ſignificativa: tum quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere uſurpare ea, quæ ex communi apprehenſione aliorum ſunt inhonorativa Dei.

IX. Quòd ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, ſed homini tantùm

» nudè nominet mortem Dei, septem Sacramenta, » v. g. ô Dei mors, vulnera, &c. sinè scandalo, & » sinè iis circumstantiis, quibus vilipensio impor- » tatur, non sunt blasphemiæ, sed vana usurpatio » nominis divini, hoc Præcepto prohibita, & » peccatum inter venialia grave, ùt *Cajet. Armilla.* » *V. Blasphemia, Sanch. suprà.* Quanquam propter » periculum incidendi in Blasphemias, & quia » rarò abest scandalum, ac nihilominus » apud audientes Deus, ejúsque sacra censentur » inhonorari, rarò excusantur; & meritò abster- » rentur homines à similibus dictis, ùt notat *Laym.* » *L. 4. c. 6. num. 8.*

» X. In ira imprecari aliis dæmonem, gran- » dinem, fulgur, &c, etsi multi confundant » cum blasphemiis, non tamen est blasphemia, sed » dira imprecatio; quæ plerumque, (saltem » quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) » ob subitam commotionem & inadvertentiam, » ac defectũ seriæ voluntatis, non est nisi venialis, » quia cùm se homines reflectunt, ajunt longè » aliter se sentire ac sensisse, ita ut videantur inter- » jectiones tantùm quædam esse ad significandam » iram: tametsi Christianos parum deceat tam » absurdis interjectionibus uti. *Bon. l. c.* ex *Nav.* » *Man. c. 12. n. 86. Tolet. L. 4. c. 13. n. 11. Regin. L. 18.* » *q. 4. n. 203. Baldel. d. 25. n. 10.* Ubi etiam censet » veniale tantùm esse, sibimetipsi ex ira dæmonem » imprecari, eò quòd non lædat graviter chari- » tatem. Verùm *Molin. & alii* non audent id » excusare à mortali, propter fœditatem, horrorem » & perversitatem. Grave autem est, si subditi » Superioribus, filii parentibus, (licèt materialiter » tantùm) sic maledicant, præsertim in faciem:

quia

quia est grave contra debitam reverentiam. cc
Baldel. l. c. vid. infrà L. 5. c. 3. d. 6. cc

XI. In ira usurpare Dæmonem, sinè impreca- cc
tione, non est per se peccatum : assidua tamen cc
ejus nominatio non decet Christianum ; & cc
ratione scandali posset esse gravis. *Laym. l. c.* cc

XII. In Confessione exprimenda est qualitas cc
blasphemiæ ; videlicet utrùm contra DEUM, cc
an Sanctos fuerit : illas enim specie differre est cc
probabile secundùm *Suar. Sanch. Reg. Azor, Laym.* cc
Dian. Tom. 1. Tr. 7. R. 50. Lugo d. 15. n. 2. 17. Trul. L. 1. cc
c. 11. d. 2. n. 5. Contrarium tamen tenet *Dian. P. 1.* cc
T. 7. R. 50.

ADDENDA.

Q. 57. *Si quis contra homines vel jumenta iratus* 247
enuncíet sanguinem Christi, Sacramenta &c, quandonam censeri debeat peccare mortaliter.

R. §. 1. Si illa indignatio tendat saltem virtualiter in Deum, semper est gravis blasphemia, quia est gravis irreverentia & imminutio saltem indirecta honoris Deo debiti : Similiter si illa indignatio non tendat quidem in DEUM, sed tamen ita loquens, advertat ad vilipensionem Dei vel rerum sacrarum, quam verba illa præseferunt, etiam est gravis blasphemia, utì rectè *Tann. 2. 2. d. 1. q. 8. n. 134,* quia iterum graviter derogatur honori Deo debito.

§. 2. Si nec illa indignatio ullo modo tendat 248
in Deum, nec loquens advertat ad vilipensionem Dei aut rerum sacrarum, non peccat graviter, ita *Laym.* L. 4. T. 10. c. 6. n. 10. *Burgh.* Cent. 1. Cas. 44, tum etenim est defectus plenæ cognitionis & voluntarii ; hinc si verba blasphema, quæ ex impetu vel subito motu proferuntur,

omnem rationis advertentiam præveniant, nullum erit peccatum, sed erunt actus primò primi, ubi enim malitia non est præcognita, non potest esse volita, utì pluribus probabitur L. 5. à num. 16.

249 §. 3. Si adsit aliqua advertentia, sed non perfectè deliberata, erunt motus secundò primi, & peccata venialia tantùm, quia actus tales non sunt perfectè liberi, & malitia, utì imperfectè est cognita, ita tantùm imperfectè potest esse volita, ùt rectè *Burgh.* Cent. 3. cas. 49; manet tamen sub mortali obligatio, quantùm in se erit, emendandi talem consuetudinem, utì habet *Busenbaum* suprà, quia est intrinsecè mala, & de se graviter inhonorativa Dei.

250 Q. 58. *An sit blasphemia, vel quomodo peccet, qui ex joco sæpe effutit verba blasphema; item qui verbis Scripturæ utitur ad res profanas.* R. §. 1. Quamvìs per jocum directè non intendatur inhonoratio Dei, si tamen cum joco apud adstantes sit conjuncta illa inhonoratio Dei, est & manet blasphemia, ita *Sanch. Castrop. Tamb.* hìc L. 2. c. 6. §. 4. n. 5. *Dicast.* de Juram. d. 1. n. 218. Nihilominus *Gobat* T. 11. n. 706. putat non fore blasphemiam, si quis ex gravi causa tantùm fictè proferat verba blasphema, utì narrat fecisse Medicum, qui ut terreret ægrum nolentem sumere medicinas, horrendis ejusmodi verbis in eum invectus est: probabilius tamen videtur tum adhuc esse blasphemiam, si non internam & formalem, saltem externam & materialiter malam, adeóque non committendam ex advertentia, quia verba de se sunt blasphema, & ab ægro saltem putantur seriò dici, ergo illa proferens graviter inhonorat Deum apud ægrum.

251 §. 2. Propriè non est blasphemia, si quis verbis Scripturæ utatur ad profana: Si tamen utatur

ad

ad turpia vel ad profana cum contemptu, semper est grave peccatum contra reverentiã rebus sacris debitam : Si autem ad res honestas utatur per jocum, etiam ad facetias, absítque contemptus, neque tam sæpe fiat, ut censeatur esse contemptus, non erit nisì veniale, ita *Tamb.* num. 17. *Gobat* n. 719.

252 Q. 59. *An Cajus blasphemet, qui, ut ne blasphemet, dimidiat vel parum immutat verba, & dicit, v. g. pro Sacrament eleement vel salament.* R. Non blasphemat, quia sic evitatur pronunciatio rei sacræ, & in locum usurpatur vox aliud significans vel non significativa , per quam ira aut admiratio significatur, ita *Tamb.* n. 20. *Gobat* n. 745 : si tamen audientes non intelligerent illam mutationem , maneret scandalum , ratione cujus peccari posset.

253 Q. 60. *An Titius blasphemet dicens se ad Dei gloriam velle, v. g. inebriare se.* R. Blasphemat, quia vel significat Deo placere peccatum , & sic per modum convitii hoc dicit ; vel quasi minatur Deo se hoc facturum, in quo est gravis irreverentia ; vel ironicè vult id intelligi, singula autem continent blasphemiam: ita *Suar.* de Relig. T. 1. T. 3. L. 1. c. 6. n. 17 ; si autem diceret, quòd se recreare vellet ad Dei gloriam, quamvìs inde secutura esset ebrietas, non esset blasphemia, peccaret tamen per comparationem animi consentientis in ebrietatem fortè secuturam.

254 Q. 61. *An sit blasphemia, si quis dicat, stultus es, quamvìs haberes Deum Patrem.* R. Excusat cum multis viris doctis *Sporer* hìc c. 5. n. 24. in fine, quia sensus est, vel quòd Deus possit creare stultos, inter quos ipse à Deo sit creatus ; vel quòd sit stultus , etiamsi haberet Patrem , qui esset

sapientissimus : est tamen reprehendendum tale dictum tanquam pessimè sonans.

255 Q. 62. *An peccet, qui ebrium vel stultum vel pueru rum rationis usu non utentem inducit ad blasphe mandum.* R. Affirmat *Caramuel* in Th. Int. L. 2. c. n. 1053, quamvis enim non peccet proferens defect libertatis, tamen blasphemia, quæ est res intrinsecè mala, utpote inhonoratio Dei, imputatur illi, qui liberè ad eam inducit, uti si non recordantem diei Veneris inducam ad comedendas carnes: quod multò magis valet in priore casu, cùm blasphemia sit intrinsecè mala, illa comestio carnis tantùm extrinsecè : unde audiendus non est *Gobat*, qui in Quin. T. 5. c. 9. & 19. n. 48. à peccato excusat talem inducentem, eò quòd illa locutio non retineat objectivam malitiam, si proferatur sinè usu Rationis, nam licèt non retineat respectu proferentis, tamen retinet respectu inducentis, qui tanquam causa principalis censetur illa moraliter proferre per alterum veluti instrumentum, non aliter ac si aliquis per organum vel per os Psittaci talia proferret.

CAPUT II.

De Juramento.

DUBIUM I.

Quid sit Juramentum.

256 » R. *Esp.* Juramentum est invocatio tacita ve
» expressa Numinis divini, tanquam primæ
» & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei.
» Hæc autem invocatio in eo consistit, quòd
» jurans, quantum in se est, cupiat ac velit
Deum

Deum id, quod jurat, testari, & manifestare « (si, & quando nimirum illi placuerit, sive « in hac vita, sive in altera) tanquam quod « ab ipso Deo sit cognitum, & verum. *Ita communiter Doctores. S. Thom. 2. 2. q. 89. a. 1. Bon. Tom. 2. d. 4. q. 1. p. 1. Sanch. 3. Mor. c. 1. Laym.* L. 4. *Tract. 3. Cap. 1.* « *Unde resolvitur.*

I. Quoad forum internum, jurat, quisquis interius intentionem habet, sive formalem sive « virtualem; & invocat Deum in testem, sive his, « sive illis verbis, ac signis, sive etiam nullis usus sit; « ita ut si quis utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, & is tamen ea putet esse « juramenta, verè juret; *Suar. L. 1. c. 1. Sanch. l. c.* « *Layman l. c.* Quoad forum autem externum, « quænam formulæ jurandi rationem habeant, « ac proinde quæ verba licitè usurpari in conversatione possint, patet ex sequentibus.

II. Quando dubium est de jurantis intentione, « judicari solet secundùm communem acceptionem verborum, quibus est usus.

III. Veram rationem juramenti habent « hæ formulæ: testor Deum, vel invoco DEUM « testem. Item, *Auff meinem Eid: bey meinem Eid:* « nisi aliud de usurpantis intentione constet: quia « multi ita loquuntur, v. g. *Ich schwere dir ein Eid;* « vel, *bey meinem Eid,* hoc vel illud faciam, « quorum tamen mens non est seriò id jurare, sed « tantùm iracundè & gravius affirmare, *Laym. c. 2.* «

IV. Fides à Sacerdotibus loco juramenti « exigi solita per eorum consecrationem, ùt & for- « mula illa Principum, *bey unser Furstlichen Ehren,* « *oder Trewen,* etsi non sint juramentum, tamen in « foro fori accipiuntur loco juratæ promissionis; «

utì & si à personis illustribus vel nobilibus dicatur, *bey meinen Adlichen Ehren, Trewen, und Glauben, vid. Laym. l. c.*

V. Formulæ hæ, *DEUS novit, Deus testabitur suo tempore, coram Deo loquor, Deus novit omnia, DEUS videt meam conscientiam*, censentur tantùm narrativè proferri, non invocativè (atque adeo non sunt juramenta) nisi aliud constet, aut ex circumstantiis probetur. *Lay. n. 4. Bonac. q. 8. p. 2.* ex *Suar. Less. Sanch. & aliis.*

VI. Non sunt juramenta, quæ dicuntur per modum sponsionis; v.g. *expono caput meum, amputentur mihi aures, nî ita sit*, &c. *v. Sanch. n. 42.*

VII. Non verè jurat, qui ut juramentum coactus vitet, dicit se jurare per omne id, per quod potest, quia cùm nulla res sit, per quam absque necessitate jurare licitè possit, censetur per nihil jurare intendisse.

VIII. Non sunt juramenta, (quòd Confessarii & Catechistæ moneant, ne ex erronea conscientia peccetur) *verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fide boni Christiani*, vel *Sacerdotis*, vel *Regis*; *per conscientiam meam*, &c. ùt habet *Less. Cap. 42. d. 1. n. 4. Bon. l. c.*, quia tantùm significant illum loqui ex dictamine conscientiæ & notitia veritatis; nec in testem adducitur DEUS. Esset tamen juramentum, dicere, *per Fidem Catholicam, per S. Evangelium*, quia tunc censetur in testem adduci illius Fidei & Evangelii auctor. *Vid. Laym. l. c.*

IX. Non jurat, qui dicit: *Tam verum est quàm Sol lucet, quàm hìc sedeo, ambulo*, &c. Unde etsi comparatio falsa sit, tantùm est mendacium, cùm nullus in testem invocetur. Idem est, si dicat:

quod

quod dico, est Evangelium, est instar Fidei, est de Fide, &c.

X. Quamvis hæ & similes comparationes (*tam verum est quàm DEUS est, quàm Christus est in Venerabili Sacramento, quàm verum est Evangelium*: item, *tam sum innocens quàm B. Virgo, vel S. Franciscus*, &c.) communiter videantur continere juramentum cum blasphemia; id tamen non satis apparet, quia nullus in testem invocatur. Neque videtur esse blasphemia, si sit verum, & animus proferentis sit significare tantùm similitudinem; ut sensus sit, hoc esse verum suo modo, sicut alterum est verum suo modo. Tum verò esset blasphemia, si usurpans intenderet significare, tantam esse (secundùm æqualitatem) in suo dicto certitudinem, quanta est in ea veritate Fidei. *Sanch. 2. Moral. c. 31.*

XI. Non est juramentum, cùm quis jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ bonitatis specialiter elucet: quia tunc non censetur adduci cum relatione ad Deum, ùt si dicas: *Juro per hanc barbam, vestem*, &c. Censetur autem juramentum, cùm fit per creaturas nobiliores; cùm per eas tunc accipiatur earum Creator, ùt qui in iis singulariter residet ac relucet: sic v.g. dum juratur per cælum, intelligitur illius habitator; dum per terram, is, cujus hæc scabellum; dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui instituit; dum per crucem, is, qui in ea fixus est; dum per Evangelia, ea tangendo aut nominando, is, cujus ea verba sunt. *Bonac. q. 1. p. 1. n. 4.* ex *Suar. Sanch. ll. cc.*

ADDENDA.

Q. 63. *Quot modis fiat juramentum.* 257

R. Cum *Tamb.* hìc L.3. c.1. §. 1. n.2. his quatuor, 1. *Mente*, si intra animum aliquid affirmes vel spondeas, Deúmque in confirmationem invoces velut testem : 2. *Nutu*, utì si tibi dicatur, jures per Deum, & tu oculis vel capite annuas : 3. *Facto*, utì si oblatum ad jurandum Evangelium tangas; 4. *Verbo*, etiam unico, dicendo aut scribendo, v.g. juro, in iis circumstantiis, quando sic intelligitur Deus vocari in testem, utì rectè *Dicast. de Juram. d.1.num.*108,

258 Q. 64. *Quandonam præterea censeatur quis jurare vel non jurare.* R. *Gob.* T. 11. à n.483. plurimas affert formulas, 1. *ô Deus! esto mihi testis*, dicit non esse juramentum, sed meram precationem : *contrà est*, nam videtur esse invocatio Dei pro confirmatione veritatis, ergo est juramentum: 2. *Nego Deum, si ita non sit*, est mera blasphemia ; & quidem hæreticalis, utì vult *Castrop.* T. 17. D. 2. P. 2. §. 3: 3. *Juro per caput Christi*, si cum debita reverentia dicatur, est licitum juramentum ; si cum vilipendio, est juramentum cum blasphemia, *Gobat* & *Dicast.* n.194. 4. *Sim nequam, sim fur, si ita non est*, non sunt juramenta, *Dicast.* n.161. 5. *Juro per meam animam*, est dubium, an sit juramentum, inquit *Tamb.* §. 3. num. 4, ex communi tamen usu, inquit *Castrop.* T.14.d.1.p.1.n.7. *Gob.* n.486. *Dicast.* n. 119. censetur esse juramentum, quia anima interponitur velut clarissima Dei imago, vel ùt Deo specialiter obligata: quòd si diceretur *juro super animam*, videtur esse juramentum execratorium. 6. *Juro per me ; per eum, qui sum*, aliqui volunt esse juramentum, quia homo est Creatura perfecta, in qua specialiter relucet Deus : *Suar.* tamen *Sanch.* & *Dicast.* n. 124. rectiùs putant ex usu non recipi velut juramentum, sed tanquam interpositionem

autho-

authoritatis vel fidei humanæ. 7. Sacerdos jurans fide sacerdotali; item Princeps in fide Principis &c, si id faciant in circumstantiis, in quibus exigi solet juramentum, debent in utroque foro præstare omnia, atque si jurâssent per Evangelia: idem est, si in Judicio jurâsti, v.g. per fidem viri nobilis, quando tenebaris jurare per Deum: idem putant etiam extra Judicium *Sanch. Gob.* n. 488. *Dicast.* num. 105. & 131. aliíque, si deliberatè dicantur talia verba, per consuetudinem esse & accipi velut juramenta. 8. Jurans per tactum libri, quem putavit esse Evangelia, reipsa juravit, licèt fuerit alius liber, quia error est tantùm materialis, *Tamb.* §. 1. n. 4. 9. Si jures per ignem vel aërem, non sunt juramenta: Si per ignem Dei, aërem Dei, sunt juramenta, *Tamb.* §. 3. n. 20. 10. Si per aliqua, de quibus dubitatur, an per illa invocetur Deus, neque positivè intendas invocare, neque intendas non invocare, quia non advertis, nec de hoc cogitas, reipsa non juras, *Tamb. n.* 6. 11. Si quis dicat verba, quæ non continent juramentum, velítque per ea jurare, reipsa jurat, si sciat, quid sit jurare, nempe quòd sit Deum vocare in testem; si autem nesciat, quid sit jurare, utì sæpissime non sciunt rudes, etiamsi voluerit jurare, aut facere quod alii faciunt, reipsa non juravit, sed inefficaciter tantùm jurare voluit, quia Deum non vocavit in testem, non enim cognovit se hoc facere aut velle, *Tamb.* §. 1. *n.* 8. *Dicast. n.* 102. 12. Quando quis protulit verba ambigua, de quibus ex usu communi non constat, an contineant juramentum vel non, standum est intentione proferentis, & si quidem non solet jurare, censendum est non fuisse intentionem jurandi; si autem solet jurare, præsumendũ est fuisse intentionem jurandi, *Dicast. n.* 104.

259 Q. 65 .*An falsò jurans reipsa juret.* R. Jurat, quamvìs enim non velit, ut Deus absolutè testetur suam falsitatem, cùm hoc sciat esse impossibile, tamen, quantùm inse est, vult, ideóque invocat Deum, ut si possit, testetur falsitatem esse veritatem, & in hoc consistit gravissima malitia perjurii, *Castrop.* P. 1. N. 8.

260 Q. 66. *An omne juramentum falsum etiam sit blasphemia.* R. Communiter negatur cum *S. Th.* 2. 2. q. 13. art. 3. ad 2. & *Sanch.* in Dec. L. 2. c. 32. n. 33, sed *Castrop.* T. 17. D. 2. P. 2. §. 3 n. 9. dubitat, 1. Quia qui jurat falsò, facit Deum testem & assecuratorem falsi, ergo Deo tribuit, quod illi convenire non potest. 2. Quia si diceret, confirmet DEUS suo testimonio hanc falsitatem, utíque blasphemaret, ergo & blasphemat falsò jurans, nam eundem sensum habent falsa juramenta, non quòd jurans absolutè velit id fieri, sed saltem, quantùm in se est, quod videtur sufficere ad blasphemiam.

DUBIUM II.

Quotuplex sit Juramentum.

261 » R*esp.* Divisiones aliquot communiter afferun-
» tur, sed tantùm accidentales, quæ speciem
» non mutant, ut in Confessione distinguere
» non sit opus, *Suar. Less.* L. 2. c. 42. d. 2. *Bonac.* T. 2. d. 4.
» *q.* 1. *p.* 2. Itaque dividitur,
» *Primò.* In Verbale, Reale, & Mixtum;
» cùm videlicet fit vel verbis, vel actione aliquâ,
» ùt erectione digitorum, contactu crucis, sceptri,
» Evangeliorum; vel & verbis simul & actione
» corporali, unde & vocatur Juramentum
» Corporale. *Vid. Bonac. l. c.*

Secundò.

Secundò. In Invocatorium seu Contestatorium, & in Execratorium seu Imprecatorium. Illud est, quo Deus simpliciter ùt testis invocatur: hoc autem, quo non solùm vocatur ùt testis, sed etiam ùt vindex, cùm jurans, se vel alium dilectũ, vel aliquid suî aut suorum, subjicit Deo puniendum, si falsum dicat: ùt, *Ita me Deus amet, adjuvet; puniat me Deus; faciat DEUS, ut hinc nunquam sanus surgam; nec conjugem, nec liberos vivos hodie intuear; tollat me Deus subitaneâ morte; aternùm damner; super animam meam,* &c. In quibus quando falsò juratur, an sit conjuncta altera species malitiæ contra charitatem suî, aut Proximi, Scholastici controvertunt: Negat *Suar. Val. &c.* Quia non solet quis, etiam amico suo tale malum ex animo imprecari, sed potiùs cogitat Deum non facturum esse. *Vid. Bonac. l. c.*

Tertiò. In Assertorium & Promissorium. Illud est, quo præterita vel præsentia affirmantur aut negantur: hoc autem est, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium, ùt v.g. *per Deum ego te cædam,* sed hoc referri potest ad promissorium. In Confessione non opus est explicare, utrùm per Deum, an Sanctos juraveris, quia est ejusdem speciei malitia, cùm jurans semper intendat Deum adducere in testem. *Suar. Leß. l. c. Lugo d. 16. n. 286.*

ADDENDA.

Q. 67. *An Juramentum assertorium essentialiter differat à promissorio, etiam in ratione Juramenti.* 162

R. *Castrop.* Tr. 14. D. 1. P. 2. N. 7. dicit probabilius esse, quòd differant, quia in assertorio invocatur Deus purè ùt testis, in promissorio autem etiam ùt fidejussor, id est, ut Deus suam authoritatem præstet pro eo, quòd Jurans sit rem executurus:

Alii

Alii cum *Cajet. Valent. Suar.* hìc L. 1. c. 9. n. 1. communiter contrarium tenent, eò quòd essentia juramenti quà talis consistat in invocatione divini testimonii, cui accidentale est invocari ad firmandam veritatem rei futuræ vel præsentis: *Dicast.* d. 2. n. 61. docet fieri posse juramentum promissorium absque eo, quòd Deus vocetur in fidejussorem veritatis implendæ de futuro, potest enim tantùm promitti coram ipso tanquam summæ authoritatis Domino, qui novit animum de præsenti, efficiendi inposterum, quod juratur, utì fit, dum quis promittit aliquid coram Rege. Vide dicenda hìc n. 305. & p. 2. n. 725.

DUBIUM III.

An & quando sit licitum jurare.

263 » *Resp.* Juramentũ, si debito modo fiat, licitũ est.
» Est de Fide. Et quidem est actus Religionis,
» ùt omnes docent. Tunc autem debito modo
» fit, cùm in eo observantur hæc tria: 1. est *Judi-*
» *cium*, quod exigit, ut cum discretione, prudentia,
» consideratione ac reverentia, non sinè necessitate
» aut gravi causa fiat. 2. Est *Justitia*, quæ exigit,
» ut quod juratur, sit res justa, licita & honesta.
» 3. est *Veritas*; ut nimirum sit res vera, aut saltem
» ex gravi ratione putetur esse vera; ita ut, prout
» ex defectu alicujus horum, minor aut major
» in Deum injuria aut irreverentia redundare
» censetur, ita quóque majus aut minus commit-
» tatur peccatum: *Unde resolvitur*,
» I. Quoad judicium, si hoc solum desit,
» ùt plurimùm est veniale tantùm, ùt si quis
» absque necessitate juret, sive ex levitate quadam
» animi, sive ex consuetudine, *vid. Sanch. l. 3. c. 6. n. 22.*
» *Less. L. 2. c. 42. n. 17.*

II.

II. Mortaliter tamen etiam hìc, aut venialiter peccari potest, juxta quantitatem negligentiæ, quam jurans admittit in vestigatione veritatis vel tollenda consuetudine. *Sanch. num.* 10.

III. Et sic mortalis est status illorum, qui non tollunt consuetudinem jurandi sinè attentione, sítne verum hoc an falsum, quod jurare solent.

IV. Quod ad Justitiam spectat, peccat mortaliter, qui jurat se facturũ rem mortaliter malam; ùt, se aliquem interfecturum; quia est gravis irreverentia, divinâ authoritate se ad peccatum mortale quasi obligare; ita ut hìc duæ malitiæ concurrant; una, quòd velit malum; altera, quòd ad hoc abutatur authoritate Dei, odientis omne malum, *Less. L. 2. c. 42. d. 3. num. 17. Bonac. T. 2. d. 4. q. 1. p. 3.*

V. Venialiter autem peccat, qui jurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam; cùm ibi levis tantùm irreverentia censeatur, *Bonac. ibid. Less. l. c.*

VI. Item peccat venialiter, qui jurat aliquid contra consilia Evangelica; ùt se non ingressurum Religionem, non daturum eleemosynam aut mutuum, *Suar. Less. Sanch. Bonac. l. c.*

VII. Quod ad veritatem spectat, cùm hæc deest, peccatur mortaliter, quia committitur gravis in Deum irreverentia, quippe cùm adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit aut possit decipere, testando falsũ. Nec hìc excusat levitas materiæ, quia sive hæc sit gravis, sive levis; seria sive jocosa, æqualiter tamen repugnat Deo testificari falsum, & tale juramentum dicitur Perjurium. *S. Th. 2. 2. q. 97. art. 7. Less. l. c. Sanch. Bonac. l. c.*

An

» An autem , & quando perjurium posſit esſe
» veniale per accidens, *v. Escob. T.1. c.3.n.6.*

» VIII. Non excuſatur, qui jurat verum, ſi is puta-
» bat esſe falſum ; vel qui jurat pro certo, de quo
» ipſe dubitat, etſi à parte rei verum ſit. *Sotus, Nav.*
» *Bonac. l.c.*

» IX. Peccat æquè graviter, qui ab altero exigit
» juramentum , ſciens eum esſe pejeraturum.
» Excipe, niſi juſta cauſa & neceſsitas exigat: quia
» tunc perjurium ex ſola pejerantis malitia ſequi-
» tur ; nec alter moraliter cenſetur illius cauſa,
» cùm utatur ſuo Jure. Quod tamen extra Judi-
» cium rarò habet locum in privatis perſonis.
» S. *Th. q.*89. *Suar.* L.3.*c.*13. *&* 14. *Sanch.* L.3.*c.*8

» X. Non pejeravit, qui juravit aliquid reipſa
» falſum, quod ipſe bonâ fide , & cum ratione
» putavit esſe verum.

» XI. Excuſari ſubinde quidam ſimplices
» à mortali perjurio videntur posſe, ratione incon-
» ſiderationis, cùm uſurpant quasdam formulas
» juratorias, ùt, *per animam meam ; puniat me Deus;*
» etſi enim ſciant id vocari juramentũ, non tamen
» apprehendunt, quòd jurare ſit aliquid grave, &
» invocare Deum in teſtem ; ſed tantùm appre-
» hendunt confuſam aliquam rationem mali,
» non tanti momenti. *V. Bon. l.c. Laym.* L.4.*T.*3.*c.*14.

ADDENDA.

264 Omne juramentum esſe illicitum docuerunt *Waldenſes* aliíque apud *Arcdek.* de dogmatibus damnatis v. *Juramentum* : ſed eorum error reprobatus eſt in *Concilio Conſtantienſi* Seſs.8. inter errores *Wicleff.* Art. 43 : è contrà *Priſcillianus* aliíque eum ſecuti docebant omne perjurium esſe licitum, ſed hic quóque error damnatur in *Concilio Bracarenſi* 1. Anno 563. His itaque omiſsis, ſit

Q. 68. *An sit licitum jurare circa rem malam.* 265
R. *Regin.*& alii cum *Bonac.* D.4.Q.1. P.3.N.9. dicunt semper esse mortale adducere Deum in testem rei mortaliter malæ, sed probabiliùs negant *Suar.*c.12. num.7. *Sanch.*L.3.c.4.n.33. *Fill.*T.25.c. 11.n.336 *Castrop.*p.5.n.6. *Dicast.*n.81,nisi Juramentum assumeretur tanquam instrumentum illius peccati, utì si quis detractionem confirmaret juramento, tum enim per juramentum auget infamiam, quia majorem facit fidem; de cetero non erit mortale jurare, v. g. furtum à se esse commissum,nam invoco Deum testem veritatis;imò rectè notat *Fill.* nullum fore peccatum, si quis cum causa juraret se aliquod mortale commisisse,nam ex illo objecto materiali jurato nulla redundat irreverentia in Deum vel in juramentũ: aliud est de juramento promissorio, de quo *Busenb.* suprà, nam si jurem rem venialiter malam à me faciendam,communis sententia est esse tantùm veniale; si mortaliter malam, communior est, quòd peccem graviter, firmando me illâ authoritate Dei in proposito peccandi mortaliter,quamvìs etiam *Less.* & *Dicast.* à num. 67. dicant nec hìc satìs apparere rationem convincentem, retorquentur enim in proposito jurato peccandi venialiter, hinc fidedigni referunt *Vasq.* & *Rubium* sensisse semper esse veniale tantùm; sed propter authoritatem contrariam non est recedendum à communi sententia.

Q. 69. *An sit mortale jurare se facturum rem,* 266
quam jurans scit esse physicè vel moraliter impossibilem. R. Communis sententia apud *Tamb.*L.3.c.3. §.3.n.8.*Dicast.*n.108.*Busenbaum* suprà affirmat,quia Deus vocatur in testem illius, quod judicari debet non futurum: consentit *Tamb:*si juranti,quantùm in se est, desit animus procurandi, ut eveniat,

si autem hic animus adsit, putat cum aliis non fore mortale, quia deërit solum judicium.

267 Q. 70. *An sit licitum jurare rem, quam tantùm probabiliter judico esse veram.* R. *Sanch.* L. 3. c. 4. n. 10. *Castrop.* p. 5. n. 2. aliique cum *Diana* P. 4. T. 4. R. 77. affirmant, quia juras hoc, quod judicas verum, ergo non pejeras ; unde quod aliquis audivit à viro notabili & fidedigno, potest secundùm illos AA. affirmare & extra Judicium jurare esse verum; quod aliqui apud *Dian.* extendunt ad Juramentum etiam in Judicio, sed meliùs id negant alii, ibi enim postulatur Juramentum scientiæ, quod majorem certitudinem requirit, utì notat *Castrop.* n. 3, nam testis hìc censetur semper testari de visu & præsentia propria, utì etiam notavit *Bon.* suprà n. 9. Si quis putet utramque partem oppositam esse probabilé, poterit jurare & hanc & illam esse probabilem, tamen jurare non poterit & hanc & illam esse veram, cùm enim utrique simul assentiri non possit, illam tantùm jurare poterit, cui assentietur: è contrà *Suar.* c. 4. n. 7. & *Dicast.* n. 147. requirunt moralem certitudinem ad omne Juramentum, alioquin jurantem fore perjurum, quia qui jurat, significat se plùs quàm opinari, & dicit se aliquo modo scire, ergo jurare non licet id, de cujus veritate certò non constat ; & prærequiretur saltem talis certitudo, ut nulla vel parva & non prudens sit formido de veritate partis oppositæ, vel saltem ut non sit formido æqualis : admittunt tamen & ipsi requiri quandoque maiorem, quandoque minorem certitudinem, etiamsi in Judicio jures, utì rectè explicat *Dicast.* n. 142, nam in causis, ubi Juramentum erit in favorem, sufficiet minor certitudo, ubi autem ex eo grave incommodum nasci posset alteri, requiretur major ; &

hæc

hæc ultima sententia videtur probabilior: omnes autem communiter docent cum *Sanch.* n. 11. & *Castrop.* num. 3., ad hoc, ut quis testificetur de Scholastico, quòd toto tempore ad cursum conficiendum requisito frequentaverit scholas, non esse necesse, quòd viderit eum singulis diebus, sed sufficere, si communiter viderit adeuntem scholas, inde enim rationabiliter credit satisfactum esse Statuto Universitatis, quod est, ut majore anni parte frequentet, & cùm alia testificatio sit moraliter impossibilis, non censetur alia postulari: Quòd si tantùm audivisset à fide digno, quòd frequentâsset, non sufficeret ad jurandum, nam hoc Juramentum est veluti judiciale, quod requirit testem de visu; posset tamen tum jurare, quòd audîsset à fide digno.

Q. 71. *Quanta adhiberi debeat diligentia in inquirenda veritate, antequam jurari possit.* R. 268
Secundùm *Sanch.* tanta, ut probabile Judicium possit formare, quo assentiatur: secundùm *Dicast.* tanta, ut non multùm formidet de veritate oppositi, sed moraliter certus sit: prout ergo negligentia aut contemptus hujus examinis erit gravis vel levis, fiétque Juramentum cum reflexione ad eam, seu cum cognitione illius, erit perjurium grave vel leve, *Dicast.* d. 2. à n. 135.

Q. 72. *An Cives vi & injusto bello subjugati,* 269
possint invasoribus præstare generale Juramentum fidelitatis. R. Possunt, dummodo nihil illicitum expressè admisceatur, & ipsi intelligant se solùm jurare fidelitatem ad licita & honesta: legitimum tamen Principem suum abjurare non possunt, quia talis abjuratio est perjurium, cadens in materiam falsam & in injuriam veri Principis, ita *Less.* in Auct. v. *Juramentum* cas. 5.

270 Q. 73. *Si Cajus subordinet Titium Procuratorem, ut pro se falsò juret, uter illorum sit perjurus vel incurrat pœnas perjurii.* R. *Silvest.* putat utrumque esse perjurum, sed solum Cajum incurrere pœnas perjurii: *Texeda* apud *Dian.* P. 10. T. 14. R. 13. dicit solum Titium esse perjurum, & solum incurrere pœnas perjurii: videtur dicendum, quòd uterque sit perjurus, Cajus moraliter & mediatè, quia mandavit, Titius physicè & immediatè, quia executus est, ita *Sanch.* l. 3. c. 13. n. 26. *Dicast.* d. 3. n. 442. & alii: pœnas autem incurret solus Titius, quia hæ cadunt in eum, qui propriè perjurium ponit, hìc autem solus Titius propriè jurat, & consequenter pejerat, qui physicè ipsemet & immediatè id facit, ideóque peccatum solius Titii erit casus reservatus, v.g. *in Diœcesi Colonienſi,* in qua Episcopo reservatum est perjurium manifestum.

271 Q. 74. *Quomodo peccet, qui jurat habens consuetudinem jurandi.* R. §. 1. Si sit consuetudo jurandi non falsò, quamvìs consuetudinem nunquam retractaverit, non peccat nisì venialiter, quia singula talia Juramenta sunt tantùm venialia, utì suppono, & consuetudo non aggravat mortaliter, licèt postea semper advertenter juret, ita *Castrop.* T. 14. d. 1. p. 9.

272 §. 2. Si sit consuetudo jurandi falsò, sed inadvertenter, quam non retractavit, si Juramenta, quæ nunc fiunt, non proficiscantur ab illa consuetudine sed ex passione vel subito motu, utì processissent, licèt non adfuisset consuetudo, non erit mortale, quia neque in se, neque in causa sunt plenè voluntaria, causa enim eorum non est consuetudo, sed alius motus plenam rationem prævertens, ita *S. Th. in* 3. *Dist.* 39. *a.* 5. *in O. Et ad Annib. L.* 3. *Dist.* 39. *q.* 1. *art.* 1. *O. Suar. Sanch. Cajet. v. Perjurium, Castrop.*

Castrop. aliique cum *Dicast.* D.2. n.170. contra multos, quos referunt *Dicast.* & *Dian.* P.10. T.14. R.13. Vid. *Vind. Tab. in Collectan. ad Prop.* 12. Requiri autem plenam deliberationem ad mortale, probabitur Lib. 5. Num. 216.

§. 3. Si proficiscantur ex consuetudine 273
non retractata, quamvis planè inadvertenter fiant, non erunt quidem in se peccta, uti dicetur Lib. 5. à n.15, cùm non sint formaliter libera, erunt tamen peccata in causa seu in voluntate, quam jurans habet, non removendi consuetudinem, ita *Sanch.* L.3.c.5. à n.28. *Castrop.* n.5. aliique multi cum *Dian.* P.3. T.5. R.62; putátque *Suar.* L.3.c.8.n.6. utile fore talem non absolvi, si admonitus non emendet consuetudinem, *Sanch.* tamen L.2.c.32. num.45. *Castrop.* n.6. & *Burgh.* Cent.1. Cas.3. contra multos alios apud *Dicast.* n.197. putant posse absolvi, quia dispositus est, & absolutio non est necessariò neganda vel differenda, quando peccata non pendent ex occasione extrinseca, quæ amoveri debeat, sed tantùm ex intrinseca fragilitate relabentis, uti hìc fit; imò *Dicast.* n.214. dicit non posse licitè negari absolutionem tali Consuetudinario, quia consuetudo illa non est aliquid voluntarium, quod possit à se repellere, sed est aliquid naturaliter relictum post actus, quod etiam non magis est occasio proxima peccandi, quàm inclinatio naturalis, de qua tamen expellenda non tenemur habere voluntatem: unde notat *Diana* suprà, quando Authores dicunt non absolvendum eum, qui ex consuetudine relabitur, intelligendos esse, si relabatur advertenter, alioquin enim non peccat per relapsus: an autem & quomodo talia, quæ inadvertenter ex consuetudine sequuntur, sint confitenda, dicemus Lib. VI. T.4. c.1. ad d.3.

274 §. 4. Rectè notat post *Scotum Dicast.* num. 181, quòd sicuti consuetudo amandi DEUM efficit, ut assuetus prorumpat in actus amoris quasi imperceptibiliter & non omnino advertenter, ita tamen, ut actus illi ad meritum sufficiant; non aliter etiam in illis, qui assueverunt ad Juramentum vel aliud peccatum, licèt non ita reflexè advertant malum, tamen sæpe sufficienter advertunt, quantùm ad culpam sufficiet; quod maximè locum habet in iis, qui habent celeres motus ingenii.

DUBIUM IV.

An in Juramento uti liceat æquivocatione.

275 » RESP. Jurare cum æquivocatione, quando » justa causa est, & ipsa æquivocatio licet, non » est malum; quia ubi est Jus occultandi veri- » tatem, & occultatur sinè mendacio, nulla irreve- » rentia fit Juramento. Quòd si autem sinè justa » causa fiat, non erit quidem perjurium, » cùm saltem secundùm aliquem sensum verbo- » rum, vel restrictionem mentalem verum juret, » erit tamen ex genere suo mortale contra Reli- » gionem; cùm sit gravis irreverentia, ad alterum » in re gravi decipiendum, usurpare Juramentum. » Ita communiter Doctores. *Vid. Sanch.* L. 3. *c.* 6. » *Bonac. T.* 2. *D.* 4. *Q.* 1. *P.* 12. *Laym.* L. 4. *T.* 3. *c.* 13. » Unde resolvitur,

» I. Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, » quando non rogatus, sed sponte suâ jurat: quia » tunc tenetur uti vocabulis secundùm commu- » nem significationem, inquit *Tolet.* L. 4. *c.* 21, » eò quòd non habeat rationem æquivocandi.

II.

II. Graviter item peccat, qui utitur æquivocatione, quando Juramentum justè exigitur, ùt à Judice vel Superiore, in re gravi. *Bonac. l. c.*

II. Si autem fiat tale Juramentum in re levi, per jocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, ùt probabiliter docet *Sanchez l. c.* contra alios, quia solâ discretione sive Judicio caret. *Vid. Bonac. l. c.*

IV. Licet æquivocè jurare, si Juramentum exigatur injustè; ùt v. g. si quis exigat Juramentũ, qui Jus non habet, v. g. Judex incompetens; vel si non servet ordinem Juris. Item si exigatur per vim, iniuriam, metum, v. g. si vir exigat Juramentum ab uxore de adulterio occulto; si latrones exigant à te lytrum cum Juramento. *Sayr.* L. 4. *c.* 5. & L 12. *c.* 17. *Trull.* L. 2. *c.* 1. *d.* 15. *Leß.* L. 2. *c.* 42. *d.* 9.

V. Qui exteriùs tantùm juravit sinè animo jurandi, non obligatur, nisi fortè ratione scandali, cùm non juraverit, sed luserit. In foro tamen externo potest cogi, ut servet. *Sanch. 7. Moral. Cap.* 10. *num.* 11. *Trull. d.* 10. *n.* 2.

ADDENDA.

Q. 75. *An sit licitum jurare sinè animo jurandi,* 276
aut cum animo non implendi, aut se non obligandi.

R. §. 1. Primum est illicitum, utì patet ex propositione 25. ab *Innoc. XI.* damnata, *Cum causa licitum est jurare sinè animo jurandi*: Sic tamen jurans (propriè loquendo) non jurat, utì rectè *S. Th.* 2. 2. *q.* 98. *art.* 3. *ad* 2. *Suar.* L. 2. *c.* 7. *n.* 2. *Sanch.* L. 3. *c.* 10. *n.* 4. *Carden. in* 2. *Crisi d.* 18. *n.* 3. *Dicast. d.* 1. *n.* 92. aliique plurimi apud *Vindicem Tabernæ in Collect. ad Prop.* 12, sicuti enim qui orationem vocalem exprimit sinè animo orandi, reipsa non orat; item qui vovet sinè animo vovendi, reipsa non vovet,

ita & hìc ; ſed tantùm ſunt nuda verba apta ſignificare Juramentum , ſi adeſſet animus vocandi Deum in teſtem , aut ſic ſe obligandi ad aliquid. Hoc non obſtante ſi quis exteriùs vocet DEUM in teſtem falſi , quamvis interiùs non habeat animum jurandi , omnes communiter dicunt eum peccare mortaliter , quia eſt grave vilipendium Dei, & directè contra finem Juramenti, qui eſt aſſecurare de veritate, qui finis evertitur, ſi homines intelligant poſſe abſque gravi peccato fictè & falsò jurari. Vide dicenda num.321.

277 §. 2. Si quis finè animo jurandi vocet Deum in teſtem rei veræ, certum eſt, quòd peccet venialiter, tum quia eſt aliqua irreverentia nomen Dñi ita aſſumere in vanum, tum etiam quia eſt mendacium , talis enim exteriùs ſignificat ſe habere animum jurandi, & tamen illum non habet, ergo mentitur. Controverſia eſt, an talis hoc ipſo etiam peccet mortaliter ; affirmant *Cajet. Armil. Covarr. Filguera & alii* ducti his rationibus, inprimis quia mentiens jurat ; deinde quia utitur Juramento ad deceptionem Proximi ; præterea illudit teſtimonio Dei, cùm fingat ſe illud invocare, & tamen non invocet , unde ſicut ille peccat mortaliter, qui per hypocriſin ſimulat ſanctitatem , ita & qui ſimulat invocationem teſtimonii divini : è contrà *Suar.* c.17.n.6. *Sanch.* c.6.n.10. *Leſſ.* d.8.n.46. *Caſtrop.* p.8.n.4. *Illsung* T.5.n.55. *Dicaſt.* d.2.n.278. *Carden.* n.12. probabiliùs dicunt eſſe veniale tantùm, niſi fortè fiat in contractu, aut in Judicio legitimo, aut in ſimili circumſtantia, quando eſt gravis obligatio ſeriò jurandi , ùt ſi Proximus alioqui pati poſſet grave damnum : Ratio eſt , quia non apparet, unde colligi poſsit illa gravis malitia, nam Juramentum non cadit ſuper mendacium, neque

neque super deceptionem Proximi, sed tantùm super rem veram: unde ad rationem primam & secundam Adversariorum dici debet non esse mortale, quamvìs aliquis mentiens & decipiens juret, dummodo Juramento non confirmet mendacium vel deceptionem, quod hìc non facit. Ad tertiam rationem, nego per hoc graviter illudi divino testimonio, utì enim si quis fingat se orare, cùm tamen non oret, illa fictio non est graviter peccaminosa, ita nec hìc. Ad illud, quod additur, de hypocrisi, dico eum, per se loquendo, etiam venialiter tantùm peccare, qui ex vana gloria simulat se sanctum; aliud est, si per falsa miracula id fingeret, aut populos induceret in alios errores, aut nollet habere gratiam Dei, & tamen vellet videri sanctus, tum enim per accidens peccaret mortaliter; tale quid non est in eo, qui jurat verum sinè animo jurandi, ille enim non intendit ejusmodi indebitam excellentiam, neque alio fine graviter malo ducitur ad sic jurandum, utì suppono.

§. 3. Qui jurat sinè animo implendi, peccat 278
mortaliter, quia vocat Deum in testem voluntatis implendi, quam tamen scit se non habere: quòd si injustè cogeretur ad jurandum, & juraret cum animo id non implendi, quod jurat, sed petitâ priùs relaxatione Juramenti, non peccaret, utì habent *Suar.* L. 2. c. 7. n. 20. *Sanch.* L. 3. c. 11. n. 17. *Dian.* P. 9. T. 8. R. 56, quia habet animum faciendi, nisi ab ea obligatione fuerit absolutus, à qua per legitimam potestatem absolvi potest

§. 4. Si quis juret habens animum jurandi & 279
implendi id, quod jurat, attamen non habens animum se obligandi, *Sanch.* c. 20. n. 8. *Castrop.* p. 8. n. 8. aliique plurimi apud *Dicast.* d. 2. n. 278. dicunt

eum non jurare , quia de esſentia , vel ſaltem proprietas metaphyſica Juramenti eſt obligatio, ergo per intentionem ſe non obligandi deſtruitur esſentia Juramenti : ſed quidquid ſit de hoc, adhuc dubitatur, an & quomodo talis peccet ; *Val.* dicit, ſi ſic jurans nolit ſe obligare Deo, ſed ſoli homini, non peccare nisì venialiter, quia non eſt deceptio graviter injurioſa homini, eò quòd adhuc graviter obligetur ex virtute Religionis, de quo dicetur à num. 316, ſed alii probabiliùs putant eum per hoc peccare mortaliter, quia videtur esſe gravis irreverentia DEUM adducere in teſtem, & tamen nolle obſtringi ejus teſtimonio, ita *Leſſ.* de Juſt. L. 2. c. 42. n. 4. Quòd ſi velit quidem ſe obligare Deo, ſed non homini, eò quòd homini nolit promittere, nullum erit peccatum, quia non tenetur homini promittere, aut illi Jus dare contra ſe, nulla autem apparet malitia in eo, quòd DEUM advocet in teſtem illius ſui propoſiti, ita *Suar.* L. 3. c. 17. n. 10. *Leſſ.* ſuprà, *Dicaſt.* n. 281. Vide dicenda n. 321.

180 §. 5. Quibusdam in locis præſcriptum eſt, ut promovendi ad Ordines, ad certas cathedras vel beneficia, ejurent quinque propoſitiones *Janſenii*, & quidem in ſenſu intento à *Janſenio*, circa quod Decretum putant etiámnum quidam Janſeniſtæ licere hoc ſibi facere verbotenus tantùm, eò quòd hoc faciant, non in veritatem, ſed in reverentiam Bullæ id præcipientis, & ut externâ ſubmiſsionem exhibeant Sedi Apoſtolicæ, ſed quid circa hoc declaraverit *Clemens XI.* videri poteſt L. 1. n. 210, ubi ejus Conſtitutionem retulim⁹. Certè mirum eſt Janſeniſtas uſque adeo rigoris amantes amplecti praxin ſententiæ, contra quam eſt manifeſta ratio, qui enim ſic jurat, vel jurat nolens implere id, quod jurat, vel nolens obligari, ergo

ergo vel manifestè est perjurus, vel jurat sinè animo jurandi, quorum utrumque certò est illicitum.

§. 6. Si quis dicat verba juratoria, nihil affir- 281
mando vel negando, v.g. *Testor Deum, reddas mihi librum*; *per Deum quàm nunc est frigidum* &c, peccat venialiter, quia temerè & in vanum assumit nomen Dei, & quidem sinè animo jurandi, quod est indecens; non est tamen gravis irreverentia, ita *Carden.* num. 33.

§. 7. Qui narrat Juramentum ab altero factum, 282
v.g. qui sic dicit, Titius sic juravit: *Ego testor Deum, quòd sim innocens*, nihil peccat, quia licèt dicat verba juratoria sinè animo jurandi, tamen nullo modo jurat nequidem exteriùs, nam illa verba non dicit nomine suo, sed tantùm materialiter veluti dicta ab altero; neque in hoc, per se loquendo, est ulla indecentia.

Q. 76. *Quid notandum sit circa alias propositiones* 283
hìc damnatas. R. §. 1. *Innoc. XI.* damnavit sequentes: 26. *Si quis vel solus vel coram aliis, sive interrogatus sive propriâ sponte, sive recreationis causâ, sive quocunque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.* 27. *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.* 28. *Qui mediante commendatione vel munere ad Magistratum vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentũ, quod de mandato Regis à similibus solet exigi,*

non

non habito respectu vel ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. Pro intelligendis his damnationibus,

84 §. 2. Notandum, restrictionem mentalem esse duplicem, alia est *purè mentalis*, alia *non purè mentalis*. Restrictio purè mentalis est, quando tota oratio spectatis omnibus circumstantiis, prout exterius profertur, est absolutè falsa, in mente autem aliquid subintelligitur, per quod fieret vera, & tamen illud subintellectum nullo signo externo manifestatur, neque in illius cognitionem humano modo veniri potest, v.g. *Tu me interrogas, an hodie viderim Petrum, ego respondeo, non vidi*, & in mente subintelligo, *non vidi in foro, cùm tamen viderim domi meæ*, restrictio illa est purè mentalis, quia ex nullis circumstantiis prudenter colligi poterat te interrogare de visione in foro, aut me de illa respondere. *Restrictio non purè mentalis* est, quando oratio spectatis quidem præcisè verbis aliquem sensum absolutum faceret, sed prout in his circumstantiis profertur, satis intelligitur aliquid ad illam spectans retineri in mente, ita tamen, ut per illas circumstantias vel per aliud signum exterius consignificetur illud, quod in mente retinetur, v.g. Titius jam recenter non vidit Sempronium, Cajus occurrit Titio & solicitè petit, vidistíne Sempronium? hìc Cajus in mente retinet, jam recenter, ideóque Titius respondet, non vidi, ubi etiam ipse in mente retinet, Sempronium recenter, hæc verò tam ex parte Caji interrogantis, quàm Titii respondentis sufficienter consignificantur per circumstantias solicitè quærentis & respondentis in illis circumstantiis. Iterum, hæ voces *peto linguã bovis*, si dicas illas in macello, significabunt linguam

linguam carneam animalis; si dicas in pharmacopeo, significabunt herbam, quæ dicitur *lingua bovis*, ergo sicuti circumstantiæ loci hìc possunt consignificare aliquid, quod in mente retinetur, ita etiam aliæ circumstantiæ vel alia signa poterunt consignificare aliquid in mente retentum, licèt verba præcisè id non manifestent, ita *Arsd.* T.2.p.2. T.1.Q.1. *Steph.* T.4.D.10.D.4. *Vind.Gob.* P.2.Prop.21. aliíque apud ipsos. His suppositis,

§. 3. Restrictio purè mentalis non excusat 285
à mendacio vel perjurio, ita multi apud *Dicast.* d.2. n.299; licèt ipse à num.300. contradicat, sed videtur manifestè sequi ex damnatione propositionis 28: Ratio autem est, quia locutio illa absolvitur verbis illis præcisè prolatis, & exercitè seu æquivalenter dicit hunc esse totum conceptum mentis, quem ad audientem dirigit, ergo cùm neque ex se, neque ex circumstantiis habeat vim significandi totam propositionem internam, aut partem illam in mente subintellectam, per quam propositio interna ad audientem directa fit vera, locutio totaliter sumpta est contra mentem, ergo mendacium, &, si juretur, est perjurium.

§. 4. Restrictio, si non sit purè mentalis, 286
excusat à mendacio & perjurio: patet, quia verba, ùt conjuncta talibus signis vel circumstantiis humano modo cognoscibilibus, sunt significativa integræ propositionis mentalis, etiam illius partis, per quam verificatur oratio, oratio autem vera licitè juratur, si cetera adsint, ergo.

§. 5. Restrictio non purè mentalis est licita, 287
saltem ex gravissimis causis, v.g. si aliter non possit vitari mors aut aliud malum morti æquivalens, utì mutilatio, perpetuus carcer; item ad salvandũ secretum Principis, sigillum Confessionis &c.

Ratio

Ratio est, quia cùm talis restrictio per se mala non sit, quamvìs per accidens & sinè causa usurpata possit servire malis fraudibus & obesse commercio humano, utì rectè probat *Palav.* de Fide c. 2, tamen ubi tales graviſsimæ causæ eam cohonestant, reprehensibilis non est.

288 §. 6. Non est restrictio purè mentalis, si quis respondeat ad mentem interrogantis, quamvìs verba, quæ respondet, de se forent falsa, si non dicerentur in illis circumstantiis, v.g. si me interroges, an occiderim Cajum, respondeo, non occidi, & licèt occiderim, non mentior nec pecco, quia in circumstantiis illis, in quibus crimen est planè occultum, quod si fatear, periclitatur vita mea, non debeo præsumere, nisi aliunde mihi constet, quòd me interroges, an crimen commiserim absolutè, quia non habes Jus ad me ita absolutè interrogandum, neque in illis circumstantiis teneor id., quod nequidem semiplenè est probatum, revelare tibi, cum certa jactura vitæ, quamvìs tu etiam esses Judex meus, ad hoc enim me obligare esset nimis durum & superans humanam imbecillitatem, utì plurimi docent cum *Carden.* in 2. Crìsi D. 19. n. 81, & dicetur L. IV. n. 1521; itaque prudenter præsumo, quòd interroges me, an occiderim Cajum, ita ut constet, ut probari possit, ut tibi fateri debeam; & conformiter ad mentem, quam tu interrogans habes vel habere debes, verisimè dico, non occidi, quia sic non occidi, ut constet, ut probari possit, ut tibi in illis circumstantiis fateri debeam; atque ad hoc significandum determinatur mea oratio, partim per illa verba, partim per illas circumstantias, in quibus me interrogas, & quas tu scis vel scire debes, ita *Suar. Lug. Carden.* num. 48. *Steph. Vind. Gob.* suprà. Quòd si tamen putarem

te

te aliter & absolutè interrogare, non possem sic respondere, alioqui mentirer, sed deberem te aliter eludere: similiter, inquit *Cresp. in QQ. Mor. Q.* 11. *n.* 10. & *Carden.* suprà, si feciſti ante annum homicidium & confesſus ſis, hodie autem confitearis, uti ſoles, & te interroget Confeſſarius, an fortè aliquem occideris, dicis, *non*, neque mentiris aut peccas, quia interrogatio Confeſſarii æquivalet huic, occdiſtíne, quod non ſis confeſſus, ſed nunc confiteri debeas ? non enim habet Jus ad aliud interrogandum, & ad hanc ipſius mentem bene reſpondes te non occidiſe : unde univerſaliter ponunt hanc regulam *Sanch.* & *Carden. n.* 36, quamvis verba ex ſe ambigua non ſint, ſed deberent aliquid determinatè ſignificare, ſi tamen attentis circumſtantiis loci, temporis & perſonæ, vel interrogantis vel reſpondentis, aut quovis alio ſigno, humano modo perceptibili limitentur ad aliud ſignificatum, non eſt reſtrictio purè mentalis, neque illicitum ſic uſurpare, ſi adſit gravis cauſa ; & ita excuſat *Carden.* illum, qui interrogatus, an latro hàc tranſiêrit, ſtatim manum in manicam inſerit, aut ſtans in loco, figit ſignanter pedem ſuper uno lapide, & dicit, non tranſiît hàc, intelligendo, per manicam vel per illum lapidem, ad quod ſignificandum dat ſufficiens ſignum, quando ſtatim ad interrogationem alterius advertenter ponit manum in manicam vel pedem ita figit ſuper lapidem ; quòd autem alter ſigna illa non advertat, uti advertere poterat, ſibi imputet.

§. 7. Quando non ſunt valde graves cauſæ ita reſtringendi, ſi fiat reſtrictio, præſertim ex parte ſolius reſpondentis, communiter erit purè mentalis adeóque illicita, v.g. Pater interrogat filium, fuiſtíne in popina ? non licet filio dicere, non fui, ſubintel- 289

subintelligendo, ita ut tibi constet, ut fateri debeam &c. Ratio est, quia ubi non sunt graviores causæ restringendi, interrogatio censetur fieri absolutè secundùm verba tantùm; & sic habet communis judiciũ omnium hominũ, nam interrogans habet Jus sic interrogàndi, neque est supra humanã infirmitatem tum respondere secundùm verba præcisè, ergo hæ circumstantiæ non sunt tales, ut possint censeri simul cum verbis constituere orationem manifestativam alicujus, quod in mente reservatur, ergo est restrictio purè mentalis & illicita.

290 §. 8. *Sanch. & Carden.* n. 32. putant, quando est aliqua justa causa, semper licitum esse uti verbis æquivocis in uno sensu, quamvìs audiens putet me loqui in alio, v.g. *Si occiderim hominem Gallum, me posse dicere, quòd non occiderim gallum*, intelligendo, *gallinaceum*; item *quamvìs Titius jam sit domi, me posse dicere, Titius jam non est domi*, per Tò, *non est*, intelligendo, *non comedit*; item si aliquid non sciam evidenter, me posse dicere, non scio, quamvìs omnino probabilissimè sciam, quia nempe non habeo scientiam de hoc, id est, conclusionem certam & evidentem deductam ex præmissis certis & evidentibus: sed doctrinam illam sic puto esse intelligendam, quòd licitum sit uti vocibus æquivocis, quando adest causa rationabilis, dummodo per aliquod externum signum vel circumstantias humano modo cognoscibiles colligi possit aliqua determinatio talium vocum ad significandum illum conceptum, qui est in mente; ratio autem est, quia per se non est malum nec mendacium, cùm voces de se sint aptæ plenè significare utrumque conceptum, ad significandum autem hunc præ illo determinantur per alia externa signa vel circumstantias: deinde

non

non est Lex, quæ id fieri prohibeat, aut quæ præcipiat signa vel circumstantias omnino clarè explicare, quando est rationabilis causa dissimulandi, tum enim satis est, quòd illa omnia ponantur, per quæ hic determinatè conceptus mentis adæquatè manifestetur & humano modo intelligi possit, quæ si tu non capias vel non advertas, hoc tribue tuæ ignorantiæ vel tarditati: Si absint tales circumstantiæ, sed adsint oppositæ, hæ determinabunt ad oppositum sensum, adeóque si aliter intelligam, ero mendax. *Sit exemplum*, tu interrogas me, an sim *malesanus*, & intelligis, an malè valeam; ego habens causam rationabilem non fatendi me malè valere, indignanti similis respondeo, non sum *malesanus*, & intelligo non sum stultus; neque per hoc mentior, neque purè mentaliter restringo, quia vox, *malesanus*, utrumque significat, & per indignationem determinatur ad significandum potiùs secundùm mentem meam quàm secundùm tuam, si enim vellem ad mentem tuam respondere, nulla foret causa indignandi, uti suppono, sed simpliciter affirmarem vel negarem: quòd si non darem signum indignationis, mentirer, quia verba sinè illa circumstantia hìc & nunc determinatè haberent alterum sensum. *Nec refert*, quòd talis oratio etiam possit servire fraudibus, *nam* hoc orationi per accidens est, quæ de se habet talem significationem, ut humano modo ex signis, quæ pono, percipere possis sensum meum, & fraudem cavere.

§. 9. Quando adjuncta signa vel circumstantiæ interrogationis faciunt orationem aliam, quàm verba sonent, mentitur, qui respondet falsò secundùm sensum talis interrogationis, 191

si nullo signo externo ostendatur, quòd ad mentem interrogationis non detur responsio, ùt probat *Palav.* de Fide c.2, v.g. Cajus Studiosus herì non fuit in Sacro studiosorum, hodie Professor Caji examinans absentias hesternas petit à Cajo, an fuerit herì in Sacro, Cajus respondet, fui, & in mente intelligit, in summo Templo ; dico Cajum mentiri, quia si Professor expressè petivisset, an fuisset herì in Sacro studiosorum, mentitus fuisset dicendo, fui, atqui circumstantiæ illæ examinantis absentias hesternas ab hoc Sacro studiosorum simul loquebantur cum Professore, & constituebant orationem illam petentis, an fuisset herì in Sacro studiosorum, ergo si respondeat falsò ad propositionem in illis circumstantiis factam, nullo alio signo dato, mentitur, & si hoc juret, pejerat.

292 §. 10. Si nulla adsit rationabilis causa restringendi, videtur saltem veniale sic restringere, quia est ad minimum otiosa locutio & deceptio, fidelitati inter homines debitæ ac sinceritati aliquo modo oppositâ.

293 §. 11. Cùm propositio 27. damnata dicat, *causa sufficiens utendi his amphibologiis* &c, hoc ipso quòd dicat, *his amphibologiis*, sufficienter significat, quòd per amphibologias prohibitas intelligantur restrictiones illæ purè mentales, de quibus habebat propositio 26. immediatè antè damnata ; additque hæc damnatio non esse licitum illis uti ob quamcunque necessitatem vel utilitatem.

294 §. 12. Ubi restrictio vel æquivocatio est licita, non est perjurium jurare talia esse vera, quæ dicuntur cum restrictione vel æquivocatione, quia per tale Juramentum confirmatur veritas, quam habet oratio, quæ tum licitè usurpatur, quomodo autem loqui possit Confessarius, si

si interrogetur de peccato audito, dicetur pluribus
Lib. 6, quando de sigillo Confessionis.

§. 13. Secundùm antè dicta debent nunc 295
post damnationem propositionum relatarum limitari multa, quæ passim inveniuntur apud graves Authores, quos referunt *Wilh. Sandæus* ad prop. 26. damnatam, *Dicast.* suprà. *Moya* T. 2. d. 1. q. 6, qui utì & *Carden.* c. 6. cautè est legendus, quia quædam ponunt, quæ meritò limitari debent. Vide etiam *Vind. Gob.* P. 2. Prop. 21, ubi ex Scriptura & Ss. PP. confirmat, quæ diximus: Item vide *Vind. Tabernæ* ad prop. 11. pag. 58. & seqq. in Collectaneis, ubi plurimas citationes Auctorum refert pro licito usu restrictionum mentalium in certis circumstantiis, utì & æquivocationum, etiam in Juramento.

Q. 77. *An simulatio vel dissimulatio sit licita.* 296
R. Certum est simulationem non esse licitam in administratione Sacramentorum, utì dicetur de Sacramentis: circa simulationes vel dissimulationes in aliis materiis.

§. 1. *Notandum est*, quòd simulatio propriè dicta 297
seu formalis, non sit licita, quia est reale mendacium, quod non committitur quidem verbo, fit tamen facto, perinde enim est sive quis verbo sive facto significet aliud, quàm quod in mente habet, cùm factum æquè possit esse signum mentis internæ, quàm verbum, utì habet *S. Thomas* 2. 2. *q.* III. *art.* 1. *in O*, tum autem dicitur esse simulatio propriè dicta & formalis, quando quis per facta externa intendit aliud significare, quàm in animo sentiat, utì v. g. si quis poculo ori admoto simulet se multum bibere, cùm tamen parum aut nihil bibat, intendens ut alii putent eum multum bibere; item si exercitus aliquis fugiat, intendens

ut hostis putet eum esse timidum, cùm tamen timidus non sit ; item si quis fingat se ire velle longiùs , intendens ut alii hoc putent , quamvis ipse cogitet ibi manere.

298 §. 2. Simulatio impropriè dicta seu materialis non est mendacium, sed (per se loquendo) est licita; tum autem est talis, quando quis exteriùs facit aliquid , prævidens quidem ab alio habendum pro signo alicujus rei, quam tamen ipse non intendit per hoc significare, sed ponit ex alio fine ; sive quando quis dat signa externa de se indifferentia ad significanda plura , quia procedere possunt à diversis causis, per quæ signa præter intentionem aliqui decipi solent putantes procedere ab una causa, cùm tamen procedant ab alia : & sic potest aliquis poculo ori admoto parum aut nihil bibere, non intendens ut alii hoc judicent , sed volens declinare haustum, licèt prævideat alios putaturos eum bibere ; atque ita *Josue* 8. legitur, quòd fugerit, non quia per fugam illam volebat significare metum , sed prævidens hostes fugam illam esse interpretaturos velut metum, voluit abire more fugientium, intendens ut cives urbis Hai per hoc longiùs abducerentur ab urbe, & reliqui milites *Josue* ex insidiis erumpentes irruerent in urbem, quod & factum est, recessus enim ille per modum fugæ factus poterat quidem provenire à timore, sed hìc & nunc proveniebat à desiderio eliciendi hostes longiùs, & habendi meliorem occasionem victoriæ : Similiter *Christus* Lucæ 24. apud Emaus *finxit se longiùs ire* , non intendens ut Discipuli hoc putarent, sed hoc prævidens, reipsa autem volens significare, aut se, quando ab eis ascensurus esset in cælum , velle retineri per hospitalitatem, ut ait *S. Augustinus*, vel

se

se longè abesse ab eorum Fide, utì habet *S. Gregorius*, vel se omnino iturum fuisse longiùs, nisi invitaretur.

§. 3. Simulatio materialis, si respiciat objectum 299
vel circumstantiam vitiosam, est illicita, utì si quis coram aliis stans ante idolum projiciat thus in thuribulum; quamvìs enim ipse fortè intenderet se odore illo recreare, & id facere potuisset, si fuisset solus, tamen in illis circumstantiis non tantùm committeret scandalum, sed reipsa honoraret illud idolum: è contrà simulatio materialis quandoque respicit objectum & circumstantias omnino indifferentes, utì fuit illa *Josue* & *Christi Domini*, & tum dicimus non esse illicitam, dummodo tamen non deserviat ad injustam fraudem.

§. 4. Dissimulatio, per se loquendo, est licita; 300
tum autem est dissimulatio, utì innuit *S. Th.* suprà ad 4, si quis nec verbo nec facto det signum illius, quod habet in mente, sed ab illo quasi præscindat, utì si quis interrogatus an habeat pecuniam, faciat ac si non audîsset, & de alia re quasi inadvertenter loqui incipiat, sícque distrahat interrogantem; talis homo dissimulat loqui de pecunia. *Dixi*, per se loquendo licitam esse, nam posset esse illicita, si quis dissimularet cum scandalo vel cum injusto damno Proximi, vel quando loqui aut apertè agere deberet.

Q. 78. *Quomodo excusentur mercatores, qui dicunt* 301
vel etiam jurant se non posse tali pretio merces vendere: item merces sibi pluris constare, cùm tamen neutrum in rigore sit verum. ℟. Primi per hoc excusantur, quòd intelligant & satìs sciantur significare velle, se non posse cum honesto & mediocri lucro ita vendere. Secundi per hoc excusantur,

quia quando dicunt sibi pluris constare, scimus, quòd non intelligant nudè pretium rei emptæ, sed etiam computent, partim expensas, v. g. vecturæ aliásque, partim proportionalem partem sumptuum, quos toto anno faciunt in suam communem negotiationem, hæc enim justè possunt venire nomine pretii, quo res ipsis constat, ita *Gob.* T. II. n. 672. Quòd si locutiones eorum non essent in hoc sensu veræ, mentirentur; & si jurarent, pejerarent.

502 Q. 79. *An complementa sint mendacia*, v. g. si quis dicat, *sum indignus, infim*^a *servus* &c. R. Licèt complementa ab aliquibus vocentur completa mendacia, tamen mendacia non sunt, quia omnes sciunt, quòd per ejusmodi formulas loquendi non intendamus strictum sensum, quem verba præferunt, sed tantùm velimus honorem exhibere, vel affectum ostendere illi, ad quem diriguntur, unde si animus honorandi vel affectus aliquis adsit, erunt signa concordantia cum mente: itaque audiendus non est ille Casista, qui ante aliquot annos in publicis Thesibus Leodii dixit eum committere idololatriam, qui literis suis subscribit, *Sum servus ex toto corde*, eò quòd soli Deo debeatur cor totum, nam illa verba inter homines significant solam debitam propensionem animi: quòd si quis diceret verba complementorum, & non intenderet honorem exhibere vel affectum seu propensionem ostendere, probabilius est fore mendacium; excusari tamen posse putat *Gob. n.* 670, quia scimus sic loquentes nolle sibi credi, utì nec volunt sibi credi Poëtæ narrantes fabulas: deinde etiam nemo putat hæc assertivè & ex animo dici, sed tantùm veluti modos loquendi ad urbaniter con-

conversandum, vel ad pascendas alterius aures, ideóque videntur à mendacio excusari posse.

DUBIUM V.

Quæ & quanta sit obligatio Juramenti promissorii.

Resp. In Juramento promissorio duæ affir- « 303
mantur veritates; una de præsenti primaria, «
quòd scilicet jurans habeat animum «
implendi, quod promittit: altera secundaria «
de futuro, quòd scilicet impleturus sit suo tem- «
pore, quod promittit; sive promittat Deo, & «
est votum cum Juramento, sive homini, & «
est jurata promissio humana: unde oritur «
obligatio implendi, si rationabiliter possit. «
Ita communiter DD. V. Laym, L. 4. T. 3. c. 6. Bon. T. 2. «
d. 4. q. 1. p. 7. Unde resolves,

I. Defectu primæ veritatis jurans verè pejerat «
mortaliter, si vel non habet animum implendi, «
sive materia sit parva sive magna; licita sive «
illicita: vel si dubitat, an facturus sit nec ne, quod «
jurat; vel si putet sibi moraliter impossibile, «
ut impleat, quod promittit: quia quoad istam «
veritatem præsentem, promissorium ab asser- «
torio non differt; unde nec parvitas materiæ «
excusat. *Ibidem.*

II. Defectu secundæ veritatis verè pejerat is, «
qui, quod promisit, postea non implet, si ratione- «
biliter implere potest. Id solùm hìc dubitatur, «
an qui promisit rem exiguam cum Juramento, «
ùt v. g. dare alteri unum pomum, vel nummum «
pro eleemosyna, vel castigare prolem, vel «

» inter vendendum nolle se minori pretio ven-
» dere, vel nolle primum locum occupare aut præ-
» cedere in ingressu portæ, &c, an inquam sub gravi
» peccato teneatur hæc servare. Ubi speculativè
» quidem videtur quòd sic; quia verè adductus est
» Deus ùt testis quòd sit facturus, ergo si sinè causa
» non facit, quantum in se est, facit DEUM
» testem falsum, *Cajet. Valen. Tolet. L. 4. Cap. 22. & alii.*
» Nihilominus alii probabiliter tenent contra-
» rium, ùt *Sanch. Vid. Laym. Cap. 14.*
» III. Illud certum est, quòd si ex eo, quòd jurâsti,
» tantummodo parum aliquid non serves, non esse
» grave; v.g. si jurâsti te non bibiturum vinum,
» non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanch.*
» *Mor. L. 4. c. 32. num. 21.* quia tunc excusat parvitas
» materiæ. Et sic excusantur, qui jurant servare
» Statuta alicujus Capituli, Collegii, Universitatis,
» &c, si postea parvum aliquod Statutum violent. Et
» idem dic de tabellionibus juratis, & aliis ministris
» Justitiæ; ùt & de eo, qui ex summa, quam alteri
» se daturum jurâsset, parum tantùm detraheret,
» *Navar. Suar. Sanch. v. Laym. Bonac. p. 14.*
» IV. Obligaris probabiliter Juramento pro-
» missorio, etsi extortum à te sit per injuriam ac
» metum; ùt si oblitus uti æquivocatione, jurâsti
» prædonibus dare lytrum, usurario Usuram,
» *Bec. 2. 2. q. 89. & alii.* Negat tamen *Azor T. 1. L. 11.*
» *c. 7. q. 2.* in materia matrimonii, quia matrimo-
» nium coactum metu cadente in constantem
» virum, nullum est: hinc etiam Juramentum
» extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum
» ipso Jure, ait *Cajet. V. Perjurium. Suar. c. 9. Sanch.*
» *Bonac. p. 9.*
» V. Obligaris item, etsi Juramentum sit errore
» aut dolo extortum, si dolus vel error versetur
tantùm

tantùm circa circumstantias accidentales, non « magni momenti ; nam si versentur circa substan- « tiam, ùt v.g. si annulum te daturum alteri jures, « putans esse ferreum, cùm sit aureus, vel circa « circumstantias magni momenti, quibus cognitis « non jurâsses, non obligaris, *v. Sanch. L.3. Cap. 11.* « *num.42. Suar. & alios.*

VI. Non inducit ullam obligationem, si jures « rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, « ùt habet *Cajet.* indifferentem, quæ nec ex fine, « nec circumstantiis cohonestatur, quia Jura- « mentum non potest esse vinculum iniquitatis « aut vanarum rerum ac otiosarum, ad quas Deus « non vult nos obligari. *Bon. & alii communiter.* Ubi « nota ex *Laym, c.6.* Juramentum non convalescere, « etsi talis res illicita & vana, postea mutatis « circumstantiis fiat honesta, cùm juxta regulam 18. « Juris in 6. *Non firmatur tractu temporis,* « *quod initio non subsistit.*

VII. Nec obligaris implere, si quid jurâsti « contra consilia Evangelica ; ùt non ingredi Reli- « gionem, non dare eleemosynam, &c. *Molin. Sanch.* « *Lay. l.c.* Et licèt peccâris talia jurando, non tamen « peccas non implendo. *Vid. Cajet. V. Perjurium.* «

VIII. Teneris implere, nec potes commutare « in aliud opus melius, ùt v.g. Religionem, si aliquid « jurâsti in utilitatem aut gratiam alicujus hominis « aut aliquorum, dummodo sit honestum, & « sinè peccato impleri possit : Unde v.g. Alumnus, « qui juravit se serviturum Principi aut huic vel « isti Ecclesiæ, &c, non potest ingredi Religionem « sinè relaxatione. Excipe tamen, si jurâsses Titiæ, « eam ducere : nam eo casu potes eâ relictâ ingredi « Religionem, quia Juramentum sortitur natu- « ram actûs, cui apponitur ; promissioni autem «

» matrimonii hæc tacita conditio ineſt, niſi ingre-
» derer Religionem. *Vid. Laym. c. 6. Bonac. Tom. 1*
» *de matrim. q. 1. p. 5.*

» *Reſp.* II. Juramentum promiſſorium
» eandem habet conditionem, eodémque modo
» explicandum eſt, quo promiſsio vel propoſitum,
» cui eſt annexum. Ratio, quia acceſſorium ſequi-
» tur principale, ideóque quando non obligat
» promiſsio, nec obligat Juramentum appoſitum.
» *Leß. L. 2. c. 42. d. 4. Bonac. p. 16. Trull. L. 2. c. 1. d. 17. n. 1.*
» *Unde reſolves,*

» I. Titius, qui cum Juramento promiſit nuptias
» Bertæ diviti, ſanæ, virgini, bonæ famæ &c.
» non tenetur ſtare Juramento, poſtquam Berta
» incidit in paupertatem, infirmitatem, fornica-
» tionem, vel infamiam; quia promiſsio ipſa
» non obligat eo caſu.

» II. Qui urbanitatis causâ juravit ſe ante alte-
» rum non ſeſsurum, bibiturum, vel ingreſsurum
» domum, &c. non peccat contra Juramentum,
» ſi coactus ab altero priùs ſedeat, bibat, vel ingre-
» diatur; tum quia promiſsio illa vel propoſitum
» habet tacitam conditionem adjunctam (niſi me
» coëgeris) quâ ſublatâ non obligat & conſequenter
» nec Juramentum: tum quia relaxatur ab altero
» cedente Juri ſuo, *Bon. l. c. Sanch. Leß. n. 22. Trul. n. 5.*

» III. Qui juravit ſe ſervaturum Decreta &
» Regulas, vel Statuta alicujus Congregationis,
» Univerſitatis vel Capituli, tantùm tenetur
» ſervare ea, quæ ſunt in vigore, & quatenus ſunt
» in uſu, vel ſervantur à majore parte Capituli;
» niſi tamen aliud conſtet de mente jurantis, vel
» hic voluerit ſe ad illa independenter à Statutis
» obligare. Ratio patet, quia promiſsio ipſa non ali-
» ter obligat. *Trul. n. 8. Az. Leſs. l. c. Dia. p. 2. Tr. 6. R. 39.*

IV.

IV. Qui juravit se servaturum secretum, cc non peccat contra Juramentum, illud detegendo, cc quando non potest illud celare absque gravi suo cc vel alterius damno, quia ipsa promissio secreti cc non videtur obligare, nisi hac conditione, cc (si non noceat.) *Sylv. Bonac. Sanch. Trul. n. 9.* cc

V. Qui juravit Judici se dicturum, quæ novit, cc non tenetur revelare occulta. Ratio patet. *Less.* cc *Bonac. Trull. num. 13.*

VI. Qui juravit se soluturum debitum cc intra mensem, non tenetur intra illum cc vi Juramenti solvere, si à creditore terminus cc solutionis prorogetur, quia cùm hic cedat cc Juri suo, cessat obligatio promissionis, & cc consequenter Juramenti, *Azor, Bonac. Trull. n. 18.* cc

ADDENDA.

Q. 80. *An in juramento falso detur parvitas materiæ.* R. §. 1. In assertorio non datur, utì cum *S. Th.* & aliis habet *Busenb.* rélatus n. 263. & 303, quia sic jurans vult, ut DEUS testetur falsum, adeóque ut fallat aut fallatur, quæ est gravis irreverentia, hinc *Innoc. XI.* damnavit hanc 24. prop: *Vocare DEUM in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.* 304

§. 2. De Juramento promissorio est aliqua difficultas, nam licèt res jurata sit levis, tamen si postea non impleatur, plures apud *Busenb.* & cum *Less.* de Just. L. 2. c. 42. d. 5. dicunt semper esse mortale, quia quantùm in se est, facit Deum fuisse testem falsi, voluit enim, ut Deus testaretur aliquid futurũ, quod tamen ipse impedit, ne sit futurum, ergo facit Deum fuisse testatum aliquid falsum, in quo videtur esse gravis irreverentia, non minùs, quàm si faceret DEUM testari falsum præsens, & 305

hæc

hæc sententia est probabilis, quam *Cajet.* & *Covarr.* limitant, & dicunt, si jurans nihil ponat de re promissa, tum fore mortale, si autem aliquid de ea ponat, fore veniale tantùm, v.g. si jurârit se oraturum Pater & Ave, si neutrum oret, dicunt fore mortale, quia deficit tota veritas propositionis, si autem alterutrum oret, dicunt fore tantùm veniale, quia ex illa parte non deficit veritas Juramenti: sed hæc posterior limitatio parum probabilitatis habet, nam qui promisit orare & pater & ave, si alterutrum omittat, tota propositio copulativa est falsa, utì suppono ex Logica, ergo si in uno casu deficit veritas, & ideo est mortale, etiam erit in altero: hinc Authores alii longè plures cum *Castrop.* T. 14. D. 1. P. 6. n. 8. *Illsung* T. 5. n. 52. *Carden.* in 2. Crisi d. 17. n. 19. multò probabiliùs dicunt, si materia Juramenti sive materia promissionis sit gravis, & desit justa excusatio, fore mortale non implere, è contrà si sit levis, fore tantùm veniale; ratio est, quia qui non implet, non mentitur, utì expressè *S. Th. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5.* cùm nihil loquatur contra id, quod gerit in mente, ergo tantùm peccat contra fidelitatem, peccatum autem contra fidelitatem in re levi, est leve tantùm, utì cum communi rectè docet *Lugo* de Just. d. 23. n. 92. Unde ad fundamentum *Leßii* dicendum est, quòd talis homo non faciat Deum testem mendacii aut falsi formalis, sed materialis tantùm, in quo præcisè non est irreverentia, nam qui jurat aliquid reipsa falsum, quod tamen putat verum, etiam facit Deum esse testem falsi materialis, & tamen non peccat. *Confirm.* Nam jurans volebat se obligare, & promissum implere, quamvis autem non impleat, non ideo Deus est vocatus in testem falsitatis cognitæ, sed ignoratæ, ergo non est

voca-

vocatus in testem falsitatis formalis, sed materialis tantùm. Opponit *Dicast.* de Juram. d. 2. n. 162, Deum invocari velut testem & fidejusorem veritatis futuræ, hìc autem fieri testem & fidejusorem falsitatis consequentis, quod videtur semper grave. R. Tantùm vocari in testem voluntatis præsentis adimplendi promissum, & in fidejusorem obligationis, quæ semper est, sed ratione materiæ potest esse gravis vel levis. Vide dicta num. 262.

Q. 81. *Utra obligatio sit major, voti an juramenti.* 306

R. Multi Canonistæ apud *Suar.* hìc L. 2. c. 3. num. 1. censent obligationem utriusque esse parem, sed 1. Probabilius est majorem esse obligationem voti quàm Juramenti promissorii, quod homini fit, ita *S. Th.* 2. 2. q. 89. art. 8, quem plerique sequuntur tum *Suar.* num. 7, partim contra istos Canonistas, partim contra *Med.* & alios. Ratio est, quia per votum fides directè datur Deo, non autem per Juramentum promissorium homini factum, obligatio enim directè non fit Deo, sed DEUS tantùm adducitur ùt testis promissionis de aliquo futuro, ergo votum magìs directè respicit Deum, ergo violatio voti erit magìs contra DEUM, adeóque major illius injuria. Dixi, *quod homini fit*, propter dicenda n. 328. 355. 555. 2. Juramentum assertorium videtur magìs obligare quàm votum, ita *Suar.* n. 5; ratio est, quia obligatio Juramenti assertorii est ex præcepto negativo obligante ad non attribuendum Deo falsum, quod si fieret, foret gravissima Deo injuria; obligatio autem voti est ex præcepto affirmativo me obligante ad reddendum hoc, quod Deo promisi, quod si non faciam, censebor esse irreverens Deo, sed non inferam tantam injuriam, quantam inferrem, si facerem esse testem falsi; & idem tenent

Less.

Lesf. suprà num. 53. *Sanch.* hìc L. 3. c. 9. num. 4. *Dicaſt.* de Juram. d. 3. n. 20.

307 Q. 82. *Quomodo Juramenta ſint interpretanda.* R. Ferme eodem modo, quo vota, de quibus vide dicenda à n. 381: unde 1. Qui dubitat, an juraverit, non obligatur, quia libertas eſt in poſſeſſione contra Juramentum, ita plurimis citatis *Dicaſt.* num. 393: idem eſt, ſi certus ſis te aſſeruiſſe aliquid facturum per verba ambigua & dubia, ſintne juratoria nec ne; ſi etiam dubites de intentione tua, utì cum *Caj. Covar. & aliis* tenent *Suar.* L. 2. c. 33. n. 3. *Lugo* de Juſt. d. 23. n. 110, quia libertas adhuc manet in poſſeſſione, ſícque etiam in mitiorem partem reſolvit ejuſmodi dubium Pontifex Cap. *Clericus.*

308 35, *de Jurejurando.* 2. Qui certus eſt ſe verba juratoria dixiſſe, ſed negativè dubitat de intentione ſe obligandi; aut etiam dubitat, an ſciverit vel cogitaverit de obligatione inde conſurgente, videtur obligari, ſi ſcivit, quid ſit jurare, quia poſſeſſio eſt pro Juramento, quod talem obligationem trahit, ita *Suar.* n. 4. *Sanch.* aliíque cum *Lugo* ſuprà,

309 *Dian.* P. 9. T. 8. R. 17. 3. Qui ſcit ſe jurâſſe, & dubitat, an impleverit, adhuc obligatur, utì rectè cum communi *Suar.* n. 7, quia Juramentum eſt in poſſeſſione, & obligationi certæ non fit ſatis

310 per ſolutionem dubiam. 4. Quando dubium eſt, an materia Juramenti ſit licita nec ne, interpretatio ita eſt facienda, ut ſi in aliquo ſenſu poſſit Juramentum eſſe de re licita, in illo factum eſſe credatur, etiamſi de intentione jurantis non certò conſtet, hoc enim poſtulat reverentia debita Juramento, ne ſit vanum aut dicatur factum de re illicita, quod præſumi non debet; ſi autem Juramentum nullo ſenſu poſſit eſſe de materia licita, non obligat, utì rectè *Suar. num.* 8, quia non debet impleri

cum periculo peccandi. 5. Quando materia
Juramenti videtur esse illicita, & dubium solvi
non potest post adhibitam diligentiam, opus est
dispensatione saltem Episcopi, utì cum *S. Thoma* &
aliis docent *Suar.* num. 9. & *Dicast.* n. 398, qui tamen
n. 401. addit, non esse improbabile, quòd tale Jura-
mentum possit non impleri, etiam non petitâ
dispensatione, hinc *Sotus* putat *S. Thomam* dixisse
hoc tantùm pro consilio, notátque *Dicast.* n. 399.
secundùm illa sua principia, etiam in aliis dubiis,
quæ se tenent ex parte jurantis, non esse opus
dispensatione. 6. Juramentum est interpretandum 311
secundùm consuetudinem vel sensum communem
Doctorum, hinc inquit *Dicast.* n. 358, citans plures
alios, qui promovetur ad Licentiam, & jurat
non accipere Gradum Doctoratûs in alia Acade-
mia, hoc intelligit virtute illius Licentiæ, illi autem
integrum est in alia Academia iterum gradum
Licentiæ & Doctoratûs simul accipere, cui senten-
tiæ etiam favet *Sanch.* L. 4. c. 6. n. 5. & 6. 7. Jura- 312
mentum ita interpretandum est, ut non sit
cum alterius incommodo & detrimento, unde
qui juravit se servaturum secretum, non tenetur
servare, si id esset graviter noxium aliis vel ipsi,
si quando juravit, non præscivit nec cogitavit
fore noxium, ita *Sanch.* L. 3. c. 17. n. 25. *Dicast.* n. 362.
citans plures, & habet *Busenb.* suprà. 8. Juramentum 313
de servandis, v. g. Statutis, non extenditur ad Statuta
facienda, sèd tantùm ad antiqua, *Suar. Sanch. & alii*
cum *Dicast.* n. 365, & clarè habetur Cap. *Clericus*, 35,
de Jurejur. 9. Promissio etiam jurata, quam 314
observari vel non observari non magnopere
interest ejus, cui facta est, nunquam ita durè
est interpretanda, ut etiam cum gravissimis
incommodis obliget, neque præsumendum,
quòd

quòd mens promittentis vel acceptantis promissionem fuerit, ut in omni eventu subsisteret obligatio, promissiones enim habent multas tacitas conditiones ex Jure vel hominum consuetudine vel prudentum interpretatione, ita *Less.* in Auct. v. *Juramentum* casu 4.

315 Q. 83. *An verum sit, quòd Juramentum sequatur naturam actûs, cui adjicitur.* R. Universaliter non est verum, ita *Dicast.* d. 3. n. 411. & patet 1. Quia Juramentum sæpe est validum, licèt cadat super actum invalidum, v. g. super promissionem injustè extortam à latrone, utì pluribus explicabitur in p. 2. n. 727. & in q. seq. insinuabitur. 2. Actus de se potest esse revocabilis, utì propositum faciendi aliquid, & tamen Juramentum cadens super illud propositum est irrevocabile &c. Dicendum itaque cum *Less.* de Just. L. 2. c. 42. n. 32. & *Suar.* L. 2. c. 32. n. 5, quòd Juramentum sequatur naturam actûs, qui juratur, non quoad obligationem, nec quoad esse firmum vel irritum, sed quoad sensum verborum, quoad rationem liciti vel illiciti; item quoad alias conditiones tacitas seu limitationes, quas contractus ex Jure vel consuetudine contrahentium includit. Videri potest *Illsung* T. 4. D. 3. N. 233. & T. 5. num. 64. Quomodo autem explicandum sit illud, *accessorium sequitur principale*, dicetur p. 2. n. 727.

316 Q. 84. *An Juramentum illicitum possit obligare.* R. §. 1. Juramentum homini factum, licèt in se sit illicitum, vel fuerit prohibitum, aut etiam Jure naturali invalidum, potest obligare ex virtute Religionis, si sit de re licita, ita *Mol.* de Just. T. 2. d. 510. & T. 6. d. 35. & T. 1. d. 149. & 153. *Suar.* c. 24. à n. 2. *Sanch.* L. 3. c. 9. à n. 22. Ratio est, quia interponitur testimonium divinum

pro futuritione rei, quæ licitè fieri potest, ergo postulat reverentia, ut impleatur.

§. 2. Juramentum de re licita homini factum 312
ob malum finem, tum tantùm obligat, quando peractum est crimen, & nulla supereſt malitia in præstanda materia promissa; non autem obligat, si sic obtinendus esset finis malus, *Sanch.* n. 28. *Tamb.* L. 3. c. 3. §. 5. n. 18; hinc si jurâsti meretrici dare pretium pro illicita copula, teneris rescindere Juramentum ante patratum crimen, si tamen crimen patrâsti, teneris solvere pretium, quia hæc solutio in se mala non est: aliud est de solutione pretii simoniacè promissi, hæc enim manet in se mala & prohibita.

§. 3. Si jurâsti principaliter ob finem bonum, 318
sed simul impellente fine malo, v. g. jurâsti dare eleemosynam ex charitate, sed impellente simul vanâ gloriâ, omisso impulsivo malo teneris dare eleemosynam, quia Juramentum est de re licita, & potest impleri sinè peccato, ita cum aliis *Busenb.* referendus num. 399.

§. 4. Si jurâsti donare aliquid per donationem 317
prodigam, probabile est cum *Sot. Suar.* & aliis te teneri tantùm ad illam partem, quæ non est prodiga: etiam probabile est cum *Molin.* & *Sanch.* num. 27. te teneri ad totum, quia licèt ex modo promittendi sit culpa, tamen non est ratione rei promissæ, & licèt fuerit prodigalitas in prima promissione, non ideo est in executione rei promissæ, quam cohonestant promissio ipsa & juramentum: *Tamb.* n. 20. putat etiam probabile esse, quòd ad nihil tenearis, quia indivisibiliter censeris totum promisisse, ad totum autem non teneris, quia exequereris prodigalitatem inhonestam. Hæc sententia videtur minùs probabilis,

prima autem probabilior. Vide dicenda p.2.n.795.

320 §. 5. Juramentum, quo amasius & amasia jurant se non permisſuros tactum ab alia perſona, ſecundùm *Sanch.* c.15.num.17. obligat, quia eſt de re licita, nam honeſtum eſt non tangi ab alio: ſecundùm *Fag. Tamb.* §. 3. n.3. *Dian.* P. 9. T.8. R.9. non obligat, quia tendit ad firmandam malam amicitiam: ſed dicendum eſt id pendere ab eorum intentione, nam ſi fiat ad firmandam malam amicitiam, poſterior ſententia eſt vera; ſi ad cavendum ne cum aliis commiſceantur, prior eſt tenenda.

321 Q.85. *An qui fictè juravit, ſeu nolens ſe obligare, reipſa obligetur.* R. *Buſenbaum* relatus n.275. in fine, *Sanch.* c.10.n.8. *Caſtrop.* T.14. D.1.P.8.N.8, itémque alii apud *Dicaſt.* d. 2. n. 286. & d. 3. n. 322. negant, quia fictum juramentum non eſt juramentum: idem cum plurimis aliis tenet *Dicaſt.* num.339, quia obligatio, quæ à voluntate pendet, eſt de eſſentia, vel ſaltem proprietas metaphyſica Juramenti, utì dixim⁹ n.276. & 279; è contrà *S. Th.* 2.2.*q.*89.*a.*7.*ad* 4. *Valent. Cajet. Sot. Covar. Suar. L.* 2. *c.* 7. *n.* 11. *aliique* apud *Dicaſt. n.*314. & 338. affirmant, eò quòd putent obligationem ſequi ad externam aſſertionem verborum, neque contrahi per intentionem, ſed per deliberatam verborum atteſtationem; quod *Vaſq.* extendit etiam ad ſimplicem promiſsionem factam ſinè animo ſe obligandi, quamvìs hoc communiùs negetur; ſaltem (dicunt alii) obligationem Juramenti, quæ oritur ex virtute Religionis, non pendere à voluntate jurantis, utì pendet obligatio promiſsionis & voti, ſed Jure naturali eſſe annexam ac inſeparabilem à Juramento externo, probátque *S. Thomas* verbis *Iſidori, quacunque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hæc accipit, ſicut ille, cui juratur, intelligit:*

unde etiam hæc sententia valde probabilis est: manet autem certum, quòd fictum juramentum obligare possit, non tantùm ratione scandali, sed etiam ex Justitia, ratione damni, quod alter ex tali dolo pateretur, utì omnes docent cum *Dicast.* suprà & *Sylv.* in Res. Cas. p. 1. v. *Restitutio*, Cas. 1; attamen his sententiis non obstantibus docet absolutè *Illsf.* T. 5. num. 56, fictè jurantem tum tantùm obligari, si Juramentum sit dolosum, id est, contra Jus alterius, quia nempe ex Justitia tenebatur seriò jurare; hinc dicit fictum juramentum nunquam causare obligationem ex virtute Religionis, sed solius Justitiæ, quæ sententia etiam probabilis est.

Q. 86. *An Juramentum obliget, si opponatur priori juramento.* R. §. 1. Unum Juramentum potest opponi alteri, vel in actu jurandi, vel in materia jurata: Tum opponitur in actu jurandi, si v.g. priùs jurâsti te nunquam ampliùs juraturũ, nam si postea iterum jures, te, v.g. daturum eleemosynam, hoc Juramentum opponitur primo, non quoad materiam, priùs enim Juramentum non fuit circa eleemosynam, sed tantùm quoad actum jurandi. Tum opponitur in materia jurata, si illam materiam, quam priùs jurâsti facere, postea jures non facere, vel contrà, utì quando jurâsti dare eleemosynam, si postea jures non dare: hoc notato, 322

§. 2. Si posterius Juramentum opponatur priori tantùm in actu jurandi, posterius obligat, quia est de materia licita: Si autem opponatur in materia jurata, non obligat, quia materia illius est per prius Juramentum reddita illicita, ita *Sanch.* c. 9. num. 26. *Castrop.* d. 2. p. 7. §. 6. *Tamb.* §. 5. n. 7; hinc si jurâsti matrimonium Cajæ, & postea etiam jures Titiæ, hoc secundum est irritum; imò licèt non jurâsses, 323

sed tantùm promisisses Cajæ, *Sanch.* de matr. L. d. 50. n. 2. adhuc dicit Juramentum illi promissioni oppositum fore irritum, quia materia per obligationem promissionis erat reddita illicita, unde si Caja tibi postea remitteret primum Juramentum vel promissionem, non obligareris Titiæ, quia quod initio invalidum est, tractu temporis non convalescit, utì habet communis regula Juris. Si tamen tales posteriores contractus impleantur, sunt validi, quamvis sint illiciti, utì habet communis & vera sententia cum *Sanch. Tamb.* n. 9. & aliis, quia per Juramentum non tollitur potestas faciendi actum, qui aliàs poterat valide fieri. Vide *Dicast.* d. 3. à num. 199.

324 Q. 87. *An Juramentum alteri factum obliget, si hoc, quod jurâsti, obstet fini perfectiori.* R. Affirmant Authores communiter, quia in promissione semper spectatur, quod gratius est illi, cui fit promissio, cùm autem homini sæpe gratius sit minus bonum, Juramentum de minori bono homini factum obligat, si tamen sit acceptatum, secundùm dicenda n. 358. & iterum à num. 532.

325 Hæ tamen limitationes addi possent: 1. Si matrimonium liberaliter jurâsti, non teneris, si velis ingredi Religionem, utì omnes docent cum *Castrop.* d. 2. p. 6. n. 10; si tamen sacros Ordines tantùm velles suscipere, non esses liber, utì notat *Tamb.* §. 3. num. 16, quia promissio tua ex dispositione Juris non habet aliam conditionem, quàm hanc,

326 nisi Religionem elegero. 2. Si jurâsti alia, quàm matrimonium, quæ obstent ingressui in Religionem, v. g. si jurâsti te famulaturum toto tempore vitæ, *Tamb.* n. 14. putat te non obligari, quia si conditio illa, nisi elegero Religionem, involvatur in Juramento matrimonii ineundi,

multo

multò magis involvetur in ceteris promissionibus; sed oppositum videtur verius, nam quòd illa conditio involvatur in promissione matrimonii, non est ex Jure naturæ, sed positivo, quod de aliis promissionibus nihil simile disposuit ; & ratio potuit esse, quia matrimonium adfert vinculum minùs dissolubile, utì insinuat *Suar.* L.2. c.12. n.17.

3. Si matrimonium jurâsti ex Justitia, v. g. quia 327
deflorâsti virginem, obligaris, nec poteris ingredi Religionem, *Tamb.* n.15. aliique communiter, quia Jura id tantùm statuunt de liberali promissione.

4. Si juratus liberaliter promisisti alteri famulatum 328
vel aliud quid simile, putat *Sanchez*, teste *Tamb.* n.16, te liberari, si velis Ordines sacros suscipere, quia tales promissiones non sunt tanti momenti, ut Ordinibus suscipiendis obstare debeant ; sed & hoc difficulter probari potest , cùm de hoc nulla adferatur Constitutio Juris ; de Jure naturæ autem talis conditio non est imbibita, nec supponitur fuisse inclusa ex intentione jurantis, nisi hic aliter sciat. Dixi in quæstione, *Juramentum alteri factum*, nam Juramentum de opere honesto sed minùs bono in Dei præcisè honorem & non in utilitatem hominis, non inducit obligationem, si oppositum est melius vel si ei opus melius substituatur, quia tum habet se utì votum, quod imbibit conditionem, *nisi quid melius occurrat*, ita communis cum *S. Th.* 2. 2. *q.*89. *art.*7. *ad* 2. *Illsf.* T.5. n.59, & pluribus dicetur n.355.

Q 88. *An Juramentum obliget, quo quis jurat* 329
non revelare artem, v.g. curandi podagram. R. Tum non obligat, si nec tu nec ille, qui te docuit, satìs potest providere necessitati & bono communi, aut si ars illa vobiscum emoreretur, ita *S. Thom. Suar. Fag.* cum *Burgh.* Cent.1. Cas. 75.

Ratio est, quia est contra charitatem nolle artem talem revelare aut ad posteros transmittere; quamdiu autem tu & ille potestis providere bono communi, teneris celare, usque ad finem vitæ, si tibi supervivat alter, ne injustè impedias lucrum illius, qui te docuit, ita *Tambur.* §. 5. n. 65. *Gob.* T. II. n. 555.

330 Q. 89. *An qui juravit non revelare secretum, si à Judice vocetur in testem, possit dicere veritatem.* R. Affirmant Juristæ, *Glos. Panorm. Felin. Jas.* aliique, quos refert & sequitur *Frid. Hiltropff* in proceſs. judic. p. 3. T. 18. n. 34. Rationem dant, quia Juramentum, si obstet mandato Superioris, item si sit de non præbendo veritati testimonio, est contra bonos mores, ergo jurans non poterat velle se obligare ad tum tacendum, quia celans ejusmodi veritatem peccaret mortaliter, uti Jura & Authores docent apud eundem n. 33.

331 Q. 90. *Si quis alteri nescienti promittat & juret se daturum aliquid, an obligetur.* R. §. 1. Si jurâsti servare promissionem, quâ promittis dare aliquid alteri, Juramentum obligat stante promissione, hac autem cessante non obligat, nec cadit immediatè in executionem rei, sed in observantiam promissionis, unde si promissio non insinuetur ei, cui facta est, aut si priùs revocetur, aut si non acceptetur, aut si acceptata legitimè tollatur, cessat obligatio Juramenti, neque qui sic juravit magis tenetur aperire promissionem, quàm si non jurâsset. Neque ideo Juramentum fuit frustraneum, nam erat ad inducendam obligationem absolutam, si contingeret promissionem legitimè acceptari. Vide dicenda p. 2. à n. 666.

332 §. 2. Si absolutè jurâsti te daturum, Juramentum cadit immediatè in executionem rei,

nec est opus acceptatione, sed teneris rem exequi, ne DEUM falsi testem facias; teneris præterea insinuare promissionem & offerre rem; si tamen alter recuset, es liber, quia inerat conditio, *si alter acceptet*: an autem promissoriè an absolutè juratum sit, colligendum est ex verbis, vel rescindū ex intentione jurantis, ita quoad omnia *Suar.* L.2. c.1. n.13. & c.12. n.21. *Sanch.* de Matr. L.1. d.7. n.24. & 25, in Dec. L.3. c.9. n.10. *Less.* in Auct. v. *Juramentum.* Cas. 1. & 3. Item de Just. L. 2. c.7. n. 52. & 53. Item c.42. n.22. *Tambur.* §.3. n.13. aliique.

Q. 91. *Si morosò debitori jurâsti rem mutuò acceptã* 133
reddere, an tenearis. R. Negant *Tambur.* §.5. à n.35. & *Gob.* n.559. dicentes te posse retinere in compensationem debiti, etiam ante mutuationē contracti, si aliter solutionem obtinere non possis, citántque multos Juristas & Theologos; & ratio potest esse, tum quia mutuum ex voluntate mutuantis transit in dominium mutuatarii, qui non tenetur se iterum illo exuere, tum etiam quia mutuanti vicissim remittit Jus exigendi debitum, ergo æquivalenter reddit illud, quod accepit, atque ita implet promissionem. *Mol. Lugo* de Just. d.16. n.117. *Sporer* T.5. c.5 n.79. distinguunt & putant, si tantùm jurâris solvere debitum, te posse retinere ob rationem jam datam; si autem simul juraveris non compensare, te retinere non posse: sed videtur absolutè dicendum cum aliis, quòd tenearis reddere, sicuti teneris solvere pecuniam latroni cum Juramento promissam, quia per TÒ *reddere* vel *solvere*, intelligebas (uti suppono) non retinere, sed iterum consignare in ejus potestatem ac dispositionem, hoc autem Juramentum est de re licita, ergo reverentia exigit, ut impleatur.

934 Q. 92. *Si Reus ad tempus emissus juraverit se rediturum in carcerem, an ad hoc teneatur.*

R. §. 1. Si carcer est justus, tenetur, quamvis adesset periculum mortis, ita *Suar. Vasq. Sanch.* c. 11. n. 25. *Castrop.* d. 2. p. 4. n. 13. *Tamb.* §. 5. n. 29. *Gob.* num. 511. aliique passim: è contrà si carcer sit injustus, *Vasq.* aliique multi apud *Dia.* P. 9. T. 8. R. 57. P. 11. T. 2. R. 35. item apud *Castrop.* n. 14. & apud *Sanch.* n. 26. & 27. negant teneri, unde & *Bonasp.* de Just. d. 4. n. 64. dicit etiam posse fugere, licèt jurârit se non fugiturum, tum quia temerarium est se sinè causa objicere morti, tum quia status rerum mutatur, quando enim jurabat, non erat præsens occasio fugiendi, quæ postea est; *Suar. Laym. Less. Bonac. Gob.* n. 513. aliique dicunt tum teneri non fugere & teneri redire, si jurârit, quia Juramentum est causa gravissima excusans, ne dicatur temerè exponere vitam, exponit enim in reverentiam Juramenti facti: Limitant *Sanch.* num. 34. *Castrop.* n. 16. *Tamb.* n. 33. aliique, si quando juravit, non prævidit mortem vel alia gravia pericula, quæ postea prævidet, quando est occasio fugiendi aut non redeundi: imò *Covar.* & alii absolutè docent peccare, si tum non fugiat vel si redeat in talia pericula: poterit tamen Episcopus relaxare hoc Juramentum, si injustè sit postulatum, uti fatentur omnes; imò si justè fuit postulatum, adhuc putant aliqui posse relaxari, sed probabiliùs negat cum aliis *Castrop.* n. 17, quia ageretur contra Jus Judicis & custodum.

935 §. 2. Si quis, etiam injustè captus ab infidelibus, jurâsset se rediturum vel missurum pretium redemptionis, hoc Juramentum à nemine posset relaxari, sed observandum esset, quia neglectus ejus vergeret in detrimentum Fidei

& in despectum Religionis Christianæ, quæ fœdifragos reciperet, ita *Cajet. Suar. Sanch.* & alii apud *Dian.* & *Castrop.* num. 18.

Q. 93. *Ad quid teneatur, qui juravit nunquam v.g.* 336
ludere chartis, vel nunquam bibere vinum. R. Ad hæc postea respondebitur de voto à num. 452. & 459, est enim ferme eadem ratio de voto & juramento.

Q. 94. *Quomodo obligatio Juramenti dicatur esse* 337
personalis. R. Obligatio Religionis contracta per Juramentum est personalis, quantùm est ex parte jurantis, non tamen quantùm est ex parte illius, cui juratur, ita *Dicast.* d. 3. n. 421. & 427. *Sanch.* L. 3. c. 3. §. 7. n. 1. *Gob.* n. 648. & alii passim. Dixi, *obligatio Religionis*, quia aliunde ex Justitia vel speciali Statuto potest adesse obligatio ex parte jurantis, quæ etiam ad hæredes transeat, unde

§. 1. Si Cajus pro se & suis hæredibus juravit 338
quotannis dare Titio centum, hæredes Caji non tenentur ex vi religionis, hæc enim obligatio non contrahitur, nisi à jurante; teneri tamen poterunt ex alio titulo, v. g. Justitiæ, si Titius promissionem illam acceptârit, quia tum Titius acquirit Jus, & Cajus tenetur debito, hæres autem repræsentans personam Caji tenetur ad ejusdem debita realia.

§. 2. Si Cajus Deo juravit dare eleemosynam 339
pauperibus, hæres Caji ad hoc tenebitur ex Justitia, non quòd pauperibus sit acquisitum Jus, sed vel quia Deus veluti altera pars contrahens acceptavit promissionem illam in utilitatem pauperum, utì vult *Sanch.* n. 5; vel potiùs ex speciali dispositione Juris tam civilis quàm canonici, utì refert *Castrop.* num. 2, quod statuit, ut hæreditas non adeatur, nisi sub conditione exequendi Juramenta

& vota realia defuncti, quæ non sunt per injuriam extorta.

340 §. 3. Si Cajus juravit latroni dare centum, hæres Caji ad nihil tenetur, quia latro injuste cogens Jus nullum acquisivit, ergo fuit sola obligatio Religionis, quæ ad hæredes jurantis non transit, ita *Sanch.* & *Castrop.* suprà. *Tamb.* num. 3. contra *Abbatem.*

341 §. 4. Qui Titio acceptanti juravit, tenetur id præstare hæredibus Titii, quia Titius Jus acquisivit & actionem contra jurantem, hæredes autem veniunt in Jura & actiones ejus, cujus sunt hæredes, *Sanch.* n. 6. *Lay.* L. 4. T. 3. c. 10. n. 5. *Castrop.* n. 3. *Tamb.* n. 6. *Gob.* & alii passim.

342 §. 5. Si jurans in favorem Titii noluisset se obligare Titio, sed soli Deo, hæredes Titii nullum Jus vel actionem haberent contra jurantem, cùm Titius ipse non haberet; Similiter hæredes latronis nullum Jus vel actionem habent contra jurantem, quia nec latro haberet; unde videtur probabile, quòd qui sic jurâsset, non obligaretur hæredibus Titii vel latronis. *Nec refert,* quòd hæres ex dispositione Juris censeatur esse eadem persona cum eo, cujus est hæres, *nam* hoc tantùm est, ubi Jus ita disponit, seu in ordine ad Jura & actiones, quæ transire debent ad hæredem, hìc autem nullum erat Jus vel actio in Titio aut latrone, quæ ad hæredem posset transire.

343 §. 6. Si Cajus juravit non repetere debitum à Titio, *Azor* L. 11. c. 8. q. 5. putat Cajum posse repetere ab hæredibus Titii, sed meliùs negat *Sanch.* n. 4, tum quia Titius videtur fuisse absolutè liberatus à debito, ergo & hæredes; tum etiam, quia obligatio Juramenti transit ad hæredes ejus, cui

cui juratur, saltem quoad Jura & actiones justas huic competentes.

§. 7. Qui ratione officii Juramento se obstrinxit 344
ad aliquid, si dimittat officium, absolvitur Juramento, quod officio erat annexum, *Sanch.* n. 10; similiter qui alicui personæ juravit obedientiam propter officium vel dignitatem, quam illa habebat, si persona, cui juravit, amittat dignitatem, non amplius illi tenetur, attamen tenetur ejus successori eandem dignitatem habenti. *Nec obstat*, quòd aliquando Juramentum exigatur à successore, *nam* hoc est ad majorem solennitatem vel ad renovandam memoriam, *Sanch.* à n. 7. *Laym. Castrop. Gob.* suprà.

§. 8. Juramentum ex neutra parte est ita perso- 345
nale, quin possit fieri & acceptari per Procuratorem, *Sanch.* à num. 17. *Castrop.* p. 12. *Dicast.* n. 438. aliique passim.

Q. 95. *Si ad me dicas, adjuro te in virtute Dei,* 346
per nomen Dei, per salutem tuam &c, an tenear. R. Vi adjurationis tuæ ad nihil teneor, quia non habes potestatem me obligandi, neque teneor acceptare illam interpositionem divinæ authoritatis, ita *Tamb.* c. 8. §. 1. n. 3.

DUBIUM VI.

Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio juramento obligationem contraxit.

R. *Esp.* Tales casus præter ea, quæ ex superio- « 347
ribus colliguntur, à *Tolet.* & *Cajet.* recen- «
sentur isti: I. Si quod bonum erat tempore «
Juramenti, propter circumstantias, postea fiat «
illicitum, vel vanum, vel impeditivũ majoris boni, «

vel

» vel melius sit omitti quàm impleri. *Sanch. L.3.c.15.*
» II. Si Juramentum mutes in opus aliud aperte
» melius, & Deo gratius: id enim quisque per se
» potest, ùt habet *Tolet. c.13.* Excipe tamen semper,
» si quid in hominis commodum jurâsses; nec enim
» Deus illum vult defraudari. III. Si notabiliter
» mutetur status rei ; ùt si v.g. jurâsses aliquem
» punire justâ punitione, is autem supplex veniam
» peteret & ageret pœnitentiam, posses ei sinè peri-
» culo condonare ; quia Juramentum obligabat
» servato eodem statu , in quo non pœniteret,
» *Laym.* L.4.T.3.c.9.IV. Si res jurata facta sit inutilis
» ad intentum, maximè si magìs illius destructiva,
» ùt si v.g. ex correctione impœnitentis filii nota-
» retur is magìs destruendus quàm emendandus;
» aut si turbanda familia ; secuturæ rixæ cum
» uxore; & sic præstet non corrigere, *Regin. Lib.18.*
» *n.56. Bonac. T.2. D.4. Q.1. P.14.* V. Si ita ferant
» conditiones illæ, quas in quovis promissorio
» Juramento tacitè subintelligi natura & Doctores
» docent: tales autem sunt, ùt *Lay.* dicit L.4.T.3.c.9.
» 1. Si potero. 2. Salvo Jure Superioris. 3. Nisi res
» notabiliter mutetur. 4. Nisi obligatio tollatur.
» De quo sequens Dubium.

ADDENDA.

Q.96. *Quandonam præterea sit excusatio à Jura-*
348 *mento propter conditiones in Juramento inclusas.*
R. §.1. Ob primam conditionem, *si potero*, Officialis, qui generaliter juraverit se procuraturũ commoda sui Principis, & impediturum damna, non censetur voluisse Juramentum suum extendere ad omnia, non enim ita potest ; & quamvis posset, non censetur intellexisse , nisi ea, quæ ad officium suum spectant, ita *Less.* in Auct. v. *Restitutio.* Cas. 15.

§. 2. Ob secundam conditionem, *salvo Jure* 349
Superioris, nullum Juramentū obligat ad aliquid, quod est contra Jus commune, Decreta Conciliorum, Pontificum aut Superiorum, quia authoritas Superioris semper censetur excepta circa materiam illi subjectam, *Less.* v. *Religiosus*. Cas. 5. & 15. *Suar.* L. 2. c. 20. n. 2. *Castrop.* d. 2. p. 8. à n. 2. *Tamb.* §. 5. n. 3, ubi cum aliis docet, non tantùm Ecclesiam, sed etiam Principes habere potestatem remittendi obligationem talium Juramentorum; possúntque præterea, ùt ostendit *Castrop.* p. 13. n. 2, materiam antecedenter reddere ineptam Juramento, aut etiam jurantem reddere incapacē Juramenti, quod an factum sit, colligendū est ex dispositione Juris.

§. 3. Si Juramentum sit contra Leges civiles 350
prohibentes vel jubentes & latas pro communitate, non obligat, ita *Sanch.* L. 3. c. 9. n. 29. & alii communiter: imò etiamsi latæ essent in bonum privatorum tantùm, & agere contra eas de se nè veniale quidem peccatum esset, tamen adhuc probabile est non obligare, quia contravenire illis redundaret in damnum publicum, ita *Castrop.* n. 6. contra *Sanch.* n. 35. & c. 12. n. 44. Si autem Leges illæ sint tantùm permittentes, teneris Juramento; hinc obligaris Usurario solvere pretium promissum pro mutuo, si jurâsti te soluturum, id enim Lex permittit, ita *Tamb.* n. 42. & 44. *Dicast.* d. 3. n. 216. citans plurimos, dicénsque esse certissimum, ex quo infert num. 257, etiam teneri te, si jurâsti, dare pecuniam latroni, licèt injustè extorserit Juramentum: Quòd si Leges prohibentes, tantùm ideo prohiberent, quia præsumitur subesse fraus & injuria, si hæc absint, Juramenta non censebuntur esse contra Leges prohibentes, sed obligabunt, ita *Tamb.* num. 48.

§. 4.

351 §. 4. Si Lex vel Superior solum actum jurandi prohibeat ; materiam autem relinquat aptam & jurantem capacem ad jurandum , si jurat facit quidem illicitè, attamen validè, hinc obligatur, non aliter, ac si quis jurâsset se non juraturum & nihilominus postea juraret, *Sanch.* c.12.num.3 *Tamb.* num. 4.

352 §. 5. Tertia conditio est , *nisi res notabiliter mutetur* , tum autem res notabiliter mutatur inquit *Gob.* T. 11. n. 503, quando tanta fit mutatio quanta sufficeret ad revocandam promissionem non juratam , quia Juramentum regulatur secundùm conditiones & qualitates actûs, cui adjicitur, utì dictum est n.315.& latè probant *Suar.* c.3 *Sanch.* de Matr.L.1.d.52 ; excipe, nisi quis apponat Juramentum , quo velit includi conditiones alioqui excluſas, aut excludi solitas includi, ita *Less* Addunt *Gom. Sanch. Castrop. Ills.* T. 5. n.74, si finis deficeret, vel oppositum fieret utilius ad finem, deficere obligationem , quia videtur includi hæc conditio, si ejus executio sit utilis, vel omissio non sit utilior ad finem intentum.

353 §. 6. Ob quartam conditionem, *nisi obligatio tollatur*, plurima Juramenta cessant, v.g. Parentum vel Dominorum de puniendis filiis aut servis; item puerorum de accusando Condiscipulo ; item Nobilium de non præveniendo in egressu vel ingressu, nam vel ab initio non obligant, quia sæpe deest intentio jurandi, éstque tantùm comminatio; sæpe etiam sunt de re inutili , atque etiam inde facilè excusantur, tum quia frequenter fiunt ex ira vel passione, animóque vindictæ, & ùt sic sunt de re venialiter saltem mala, tum ob alias causas quas hìc refert *Busenbaum*, ita post alios *Gob.* n.5

De

De cetero si v. g. punitio vel accusatio jurata cederet in Dei obsequium vel commodum tertii, nec similis causa excusaret, omnino obligarent talia Juramenta.

DUBIUM VII.

Quomodo obligatio Juramenti tollatur per irritationem, dispensationem, commutationem & remissionem.

Resp. De hoc ex conditionibus *Dub. VI. in fine* positis & potestate Superiorum in suos ac suorum vota, *Laym.* L. 4. *T.* 3. *c.* 11. & *alii communiter* hæc tradunt. cc 354

I. Quod spectat ad irritationem. Irritare & annullare potest Juramentum omnis is Superior, Maritus, aut Dominus, qui & quomodo irritare potest suorum vota. *Sanch. L.* 3. *c.* 19. *num.* 7. *Suar. Azor, Fill. L.* 25. *c.* 9. *q.* 9. *Vid. Caput seq.*

II. Possunt & iidem irritare Juramenta promissoria facta in gratiam hominis, quotiescunque ipsam promissionem seu contractum infirmare iis concessum est.

III. Quoad dispensationem; quicunque habet potestatem ordinariam vel delegatam, vel privilegium disponendi in votis, potest in iisdem dispensare, etiamsi jurata sint.

IV. Quoad commutationem; eadem est ratio, quæ de dispensatione.

V. Quod attinet ad remissionem, sive relaxationem; Juramentum factum in favorem hominis non potest relaxari, nisi ab eo, cui factum est, aut cui is & promissa materia subjecta est.

VI.

» VI. Et is quidem potest remittere, etsi talis favor
» ei juratus esset propter DEUM ; v. g. si quis
» propter Deum jurâsset pauperculæ eam ducere,
» potest ipsa Juramentum illud relaxare, ùt habet
» *Navar.* & *alii* contra *Sotum* & *Sylv*, quia
» licèt Juramentum principaliter factum sit
» propter Deum, quia tamen executio est in favorem
» hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.
» VII. An etiam civilis potestas relaxare possit
» Juramenta suorum subditorum in tempora-
» libus, quando justa causa subest, v. g. quia metu
» vel per aliam injuriam extorta sunt, contro-
» vertitur : Alii negant, alii ajunt, apud *Laym.*
» Probabile est, quod docet *Sanch.* L. 3. c. 12.
» cum *Suar.* non posse relaxare directè, sicut
» potestas Ecclesiastica, quando dispensat, sed
» tantùm indirectè, v. g. ratione materiæ ; vel
» supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui
» remittere debebat. Plura ad forum externum
» spectantia circa Juramentum *vid.* apud *Laym.*
» *suprà Cap.* 11. *Bonac. d.* 4. *q.* 1. *p.* 17.

ADDENDA.

355 Q. 97. *Quid circa illas deobligationes Juramenti sit præterea advertendum.* R. Seqq. §. 1. Docent AA. graviſsimi cum *Moya* T. 2. d. 1. q. 3. *Illsung* T. 5. n. 70. *Sanch.* de Matr. L. 8. d. 2. n. 18. *Castrop.* P. 11. ante n. 1. *Tamb.* c. 7. §. 3. n. 11. *Gob.* n. 508. *Belleg.* p. 3. Sect. 12. q. 1. Juramenta quibus nullum Jus homini acquiritur, habere rationem voti, ideóque posse, sicuti vota, dispensari vel commutari. Vide dicenda num. 555.

356 §. 2. Juramenta, quibus vendentes jurant non vendere minori, vel ementes non emere majori pretio, secundùm *Tamb.* L. 3. c. 3. §. 5. num. 49. non obligant, quia sunt de re prorsus indifferenti, non in honorem Dei vel utilitatem Proximi;

sed propriam tantùm: inde infert, licèt obligarent, hanc obligationem posse quemque sibi remittere, nam §.2. n.5. docuerat cum *Tancr*: si quis in suum commodum aliquid jurâsset, v. g. ire Romam ad accipiendam sibi pecuniam, posse sibi ipsi remittere hoc Juramentum; sed quoad hoc postremum meritò contradicunt *Abbas*, *Suar*.c.12.n.24. *Illf*.n.74, nam ideo potest remittere alius, in cujus favorem est juratum, quia Juramentum includit conditionem, si alter voluerit, hoc autem non est, si quis in utilitatem suam juraverit, quia diceret, *Testor Deum me hoc facturum, si facere voluero*, quod esset nugatorium, & contra finem Juramenti, quo quivis vult stabilire voluntatem suam, ut non liceat pro libitu velle oppositum.

§. 3. Docent aliqui, licèt votum v.g. Castitatis 357
sit reservatum, non ideo reservatum esse Juramentum de castitate servanda, sed de hac sententia postea feremus judicium num. 555.

§. 4. Licèt Juramentum sit factum principaliter 358
propter Dei cultum & honorem, si tamen cedat in utilitatem hominis, à quo sit acceptatum, non potest dispensari vel commutari sinè hujus consensu, utì præter *Busenb*. tenent *Tab*. *Arm*. *Sayr*. *Lop*. *Vivald*. *Suar*. *Sanch*. *Leß*. *Escob*. *Malder*. *Dian*. *Mendo*, quos citant & sequuntur *Lug*. *de Just*. *d*. 23. *n* 94. & *Moya* q. 2. n. 3. q. 5. n.6; & postea in simili dicetur de voto à n.532, quæ intellige, si illi tertio per suam acceptationē sit Jus aliquod acquisitum, utì ibi explicabitur: Si tamen talis jurans fuisset impubes, posset ejus Juramentum irritari, utì rectè *Leß*. L.2. *de Just*.c.17.n.51, & colligetur ex dicendis num.488. E contrà, si homo ille remittat, desinet obligatio, etiamsi esset ad causam piam, utì etiam docent præter *Busenb*. *Sanch*. de Matrim. L.1.D.52.

& hìc L.3. c.20.n.7. *Tamb.* c.7.§.2, quod *Gobat* n.50 dicit esse practicè tutum : *Nec obstat*, quod oppon *Suar.* L.2. c.39. num.8, nempe hominem non pos cedere Juri, quod acquisivit Deus, ergo tantùm poterit reddere pecuniam, postquam ex vi Jura menti acceptaverit, *nam contrà est*, quòd Jus D habeat essentialem dependentiam à voluntat hominis, cui juratum est, non enim volebat se obl gare Deo, si homo recusaret vel remitteret, erg si homo remittat, desinit Jus Dei. Vide p.2. n.74

359 §.5. Si Juramentum interponatur de non petend dispensatione vel relaxatione Juramenti, com munis est sententia, quòd tale Juramentum sit invalidum, quia quando est causa petendi (peti autem non potest sinè causa) utilius & melius est peti quàm non peti; hinc illud ultimum Juramentum tantùm erit confirmatio prioris, ita *Covar. Az. Dian.* P.11. T.2. R.35. *Sanch.* hìc L.4. c.8. n.5 contradicunt tamen etiam probabiliter *Sua de voto* L.2. c.11. n.6. Et *Castrop.* T.15. D.1. P.8. §.5. n.4

CAPUT III.

De voto.

DUBIUM I.

Quid sit votum & quotuplex.

360 » RESP. 1. Est promissio facta Deo, deliberatè
» de bono possibili, & meliore. *D.Th.* 2.2.q.8
» *v. Sanch. & Laym.* L. 4. T. 4. Unde patet
» quòd Votum sit actus latriæ soli Deo debitus

Quæ

Quare dum vovemus quiddam Sanctis, sensus est, « voveri ea Deo in honorem simul Sanctorum, » sicut templa & altaria ædificam⁹ Deo in eorundē « honorem. Porrò ex singulis particulis datæ defi- « nitionis, multi casus resolvuntur, quos, ut vitetur « confusio, & consulatur memoriæ, separatis dubiis « proponam.

Resp. 2. Dividitur Votum, 1. In *Absolutum*, & « *Conditionatum*. Illud est, quod fit sinè ulla condi- « tione, ùt, *voveo eleemosynam*: hoc autem, quod fit » cum conditione, ita ut nisi hac positâ non exurgat « obligatio, ùt, *voveo eleemosynam, si sanitati resti-* « *tuar* ; vel (quod dicitur pœnale) *voveo facere* « *disciplinam, si hoc fecero*. II. In *Solenne*, & *simplex*: « Illud est, quod ùt tale acceptatur ab Ecclesia, & « sunt hæc duo ; votum castitatis, quod majo- « ribus Ordinibus annexum est ; & votum profes- « sionis religiosæ. Simplex autem votum est « omne aliud, quod talem solennitatem non habet. « Ubi sciendum, quòd votum solenne reddat « personam Jure inhabilem ad contractus vel actus « contra votum, ùt ad matrimonium vel domi- « nium bonorum habendum, prout *vid. infrà L.* 4. « *c.* 1. *in Tract. de statu Relig.* Simplex autem « tale votum, v.g. castitatis, (excipio, quod in Socie- « tate J E S U emittitur post Novitiatum) aut « ingrediendæ Religionis, etsi reddat contractum, « v.g. Matrimonii illicitum, non tamen invalidum. « *Vid. infrà. L. VI. de Matrimon.* III. In *Reale* & « *Personale* : Illud est, cùm pecunia, vel alia res « externa pretio æstimabilis promittitur ; ùt calix, « eleemosyna : hoc autem, cùm aliqua hominis « actio, vel cessatio ab actione, ùt votum Jejunii, « peregrinationis, abstinentiæ à lusu. His aliqui «

» adjungunt *Mixtum* ex utroque; ùt si voveas pere-
» grinationem cum oblatione alicujus rei, *v. Less.*
» *Lib.* 2. *Cap.* 40. *Dub.* 6.

ADDENDA.

361 Q. 98. *An propositum firmum sit votum, vel inducat aliquam obligationem.* R. Non est votum, quia in proposito deest promissio & animus se ex vi talis actûs obligandi : major difficultas est, an per tale propositum inducatur saltem sub veniali obligatio, de quo tres sunt sententiæ, *prima* absolutè affirmat, quia sic proponens videtur se saltem obligare ex virtute constantiæ & fidelitatis ; ita aliqui apud *Sanch.* hìc L. 4. c. 1. n. 21. *Secunda* absolutè negat, quia propositum non est Lex, neque fit ex voluntate se obligandi , constantia autem & fidelitas tum tantùm obligant , quando bonum propositum aliunde est obligatorium, ita *Sanch.* suprà. *Tamb.* L. 3. c. 11. n. 2. aliique communiter. *Tertia* sic distinguit, si cum causa mutes, non peccas, quia prudentis est, ubi est causa, etiam immutare mentem ; si autem mutes sinè causa, peccas venialiter, quia inordinatum est & contra rectam rationẽ ita leviter recedere ab inspiratione divina vel ab inchoato bono , deinde saltem est actus otiosus, ita *Suar.* de Relig. T. 2. T. 6. L. 1. c. 2. n. 7. *Castrop.* T. 17. D. 1. P. 2. n. 3. *Lugo* d. 23. n. 1.

362 Q. 99. *Per quid propositum distinguatur à promissione.* R. Per hoc, quòd propositum contineat solam intentionem faciendi opus, promissio autem superaddat voluntatem obligandi se alteri, ita *Castrop.* suprà : addit *Lugo in Resp. Mor.* L. 6. *d.* 8. *n.* 6. quòd promissio obliget, non ex sola veracitate, quæ jubet verba conformari cum mente, sed etiam ex fidelitate , quæ postulat facta conformari cum verbis ; è contrà propositum non inducit obligo-

obligationem ex fidelitate, nam proponens tantùm sic dicit: *Jam est in me voluntas orandi Deum cras*, & hunc sola veracitas obligat, ut verba conformet menti, id est, ut jam voluntatem habeat DEUM cras orandi; quòd si postea voluntas mutetur, facta non conformabuntur cum verbis, neque ipse vi propositi præcisè ad hoc tenebatur, ex quo sequitur, si quis in gravi morbo constitutus dicat: *Quando DEUS mihi restituerit sanitatem, ego vivam castè*, talis non vovet, sed tantùm proponit: Item, si Pœnitens Confessario nolenti absolvere sic dicat, *absolve, promitto tibi sedenti hìc loco Dei, quòd hoc peccatum nolim amplius committere*, talis pœnitens non videtur vovere, quia ordinariè tantùm est animus manifestandi serium propositũ illi, à quo Dei vices gerente petitur absolutio. Vide dicenda p. 2. n. 764.

DUBIUM II.

Quæ requiratur voti deliberatio & intentio.

RESP. Cùm voti obligatio sit gravissima, « 363
requiritur intentio, deliberatio, & libertas «
perfecta, quâ quis liberè & directè in se «
voluerit promittere, cum animo se obligandi. «
Ita Doctores communiter. Less. Bonac. d. 4. q. 2. p. 1. «
Unde resolves,

I. Ætas & usus rationis ad vovendum ea suffi- «
cit, quæ satìs est ad peccatum mortale, perfecto «
actu humano, & directo in se volitum. Excipe «
tamen votum solenne Religionis, quod inva- «
lidum est ante certam ætatem.

II. Non obligat votum factum cum semi- «
plena animadversione vel deliberatione, v. g. «
ex repentino animi motu vel consuetudine, «

» linguâ mentem præveniente, vel ex calo
» iracundiæ rationis usum auferente. *Azor, Sanc*
» *Trull. Lib. 2. Cap. 2. D. 1. n. 3.* Ubi notat, non e
» sufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ra
» vel deliberatio, si voventem facto voto m
» pœniteat: item motum iræ rarò & vix unqua
» impedire usum rationis.

» III. Quòd si is, qui scit se vovisse, dubit
» an cum sufficienti deliberatione & usu ration
» ob defectum ætatis, si quidem vovit ante septe
» nium, votum non obligat, nisi constet de suf
» cienti rationis usu; quia Jus in tali non præsum
» & possessio stat pro libertate. Si verò post septe
» nium vovit, obligat; quia possessio est pro vo
» cùm præsumatur usus rationis, nisi constet opp
» situm. Si denique dubitet, utrùm ante
» post septennium voverit, teneri voto vult *San*
» & *Palaus*: negat *Diana*.

» IV. Vota facta in ebrietate, etiam a
» prævisa, & sic volita in causa, non sunt valid
» cùm non sint volita in seipsis & directe
» bonum autem non consurgat nisi ex integ
» causa: quamvis ad peccatum satis sit volun
» rium indirectè & in causa. *Laym. L. 4. T. 4. c. 1. n.*

» V. Vota facta in metu, non incusso ad hoc ipsum
» ut votum extorqueretur, valida sunt; quia su
» simpliciter voluntaria & deliberata: facta aute
» in metu injustè incusso ad ipsum votum extor
» quendum, invalida sunt; *ex communi*; non qu
» non sint voluntaria, sed quia vel Jus ea irrit
» vel DEUS non acceptat, ne det vim injus
» coactioni; idque, sive metus sit gravis, sive levi
» dummodo quis formaliter ex solo tali me
» voveat. *Suar. de Voto Lib. 1. Cap. 8. Sanch. Fill. T.*
» *Cap. 1.*

VI. Quoad vota emissa ex errore, si error « fuerit circa substantiam materiæ promissæ, vel « circa conditionem substantialem, vel circa finem « sive rationem formalem ac motivum vovendi, « votum nullum est: ùt v. g. 1. *Circa substantiam*; « si quis voveret certum aliquem suum calicem, « quem putat argenteum, cùm sit aureus, vel « se ingressurum certum Monasterium, putans esse « Ordinis S. Benedicti, cùm sit Carthusianorum. « 2. *Circa conditionem substantialem*; si quis, v.g. « voveret se ingressurum Monasterium, ubi putaret « religiosam disciplinam & essentialia Religionis « servari accuratè, & tamen non ita esset; vel « si voveret peregrinationem ad limina Aposto- « lorum, putans tantùm distare centum millia- « ribus, cùm tamen distarent trecentis. 3. « *Circa causam finalem*, si quis v.g. voveret aliquid « in gratiarum actionem pro sanitate Parenti « reddita, & is re ipsâ non fuisset ægrotus, vel « esset mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum « est, quia hìc deficit liber consensus, qui non fertur « in incognitum; & nihil est tam contrarium « consensui, quàm error. *Fill. T.* 26. *c.* 1.

VII. Vota, quæ eduntur post Novitiatum « in quocunque approbato Ordine, instar matri- « monii carnalis, non sunt irrita ob ullum errorẽ, « nisì solum substantialem circa substantiam. «

VIII. Si error circa conditionem substan- « tialem sit de re parvi momenti, non redditur « votum irritum; ùt si iter peregrinationis, « quam quis vovit, sit paulò longius quàm puta- « batur, quia parum reputatur pro nihilo. Item « si error sit tantùm circa causam impulsivam, « valet votum, quia illa est tantùm causa secunda- « ria, quâ sepositâ actus est sufficienter voluntarius « secundùm

» secundùm substantiam. Neque talis error in ceteris contractibus actum vitiat: v.g. vovit aliquis peregrinationem Romam, studio colendi Deum, & simul etiam habuit causam secundariam impulsivam, ut inviseret fratrem, quem putavit esse Romæ ; quem etsi intelligat deinde istic non esse, non ideo desinit obligari voto. Ex his patet, quomodo intelligendum sit, quod dici solet, vota non obligare ultra intentionem voventis. *Sanch. Lib. 4. Cap. 2. Less. Lib. 2. Cap. 40. d.*

» IX. Ad votum non sufficit nudum propositum licèt firmissimum, quia qui tantùm proposuit, non tenetur sub peccato præstare ; qui autem promisit, obligatur sub peccato, & nisi præstet, agit contra fidem Deo datam. *Bonac. Tom. 1. d. 4. q. 2. p. 1. Laym. l. c.*

» X. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita, ùt patet in susceptione Ordinum sacrorum : ubi licèt non dicatur, *voveo*, vel *promitto castitatem*, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipso, quòd sciens Ecclesiam annexuisse iis Ordinibus istud votum, eos suscipis. An verò si quis planè id ignoraret, adhuc censeretur vovere ex implicita intentione, dubium est; Aliqui ajunt, aliqui probabiliùs negant; dicúntque talem teneri ad castitatem, non ex voto, sed ex Ecclesiæ Præcepto. *Sanch. de Matr. L. 2. d. 27. num. 11. Bonac. q. 2. p. 1. & communiter.*

» XI. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum, secundùm *Navar. Sylv. Sanch. n. 27. Less. Dub. 1. n. 6. Bon. & alios* contra *Caj.* quia talis non vult vovere, cùm opponat conditionem contra substantiam actûs. Unde *Lugo d. 23. de Just. Sect. 1. & alii* contendunt talem

talem non posse dici promittere. Verùm videtur « esse quæstio de nomine. Si verò haberet animum « vovendi, & se obligandi, non tamen implendi, « tunc etiam graviter peccaret, & votum esset « validum. *Sanch. Fill. Bonac. p. 1. n. 14. Laym. & alii.* «

ADDENDA.

Q. 100. *An voveat, qui sic dicit, ô Domine! redde mihi sanitatem, & vivam castè.* 364
R. Pendet ab intentione dicentis, quæ consulenda est: Quantùm autem verba sonant, videtur esse votum, ita *Cajet. Nav. Sanch.* L. 4. c. 1. n. 35. *Gob.* T. 11. à n. 14; ratio est, quia ad votum non requiritur, ut dicat expressè, promitto, voveo, me obligo &c, sed satis est, quòd hoc dicat implicitè vel æquivalenter, jam verò hæ locutiones conditionatæ, *faciam hoc, si des illud*, cui videtur æquivalere locutio istius hominis, quando fiunt alteri, & junguntur cum intentione impetrandi ab eo hoc, quod petitur, induunt rationem pacti, adeóque inducunt obligationem reciprocam volentis impetrare, utì si quis dicat, *si me docueris artem, dabo centum aureos*, patétque hoc ex Jure, in quo hæ locutiones, *do ut facias, facio ut des*, &c, sunt contractus innominati, ergo in dubio, an utens illis verbis habuerit intentionem se obligandi, præsumendũ est habuisse, quia dixit verba, quæ de se pactum significant.

Q. 101. *An ad obligationem contrahendam requiratur, ut vovens sciat, quid sit vovere.* 365
R. Requiri; rectè tamen notat *Tamb.* L. 3. c. 12. §. 1. n. 5, si scias naturam voti esse, quòd adducat obligationem, vel si hoc nescias, si tamen scias, quid sit vovere, & voveas juxta modum ordinarium, quo alii vovent, te obligari, quia implicitè habes intentionẽ te obligandi, hoc ipso quòd habeas intentionem vovendi,

neque ad valorem voti requiritur plus, quàm virtualis intentio. Ex his resolvuntur sequentes casus,

366 Berta novem annos nata, ut artem, quam discebat, posset perfectè capere, vovit omni Sabbatho audire Missam, tamen nihil cogitavit de Deo vel Sanctis, quibus promitteret, nec scivit distinctionem inter *proponere & vovere*, & quantùm meminit, non cogitavit de obligatione sub peccato meminit tamen, quòd primo Sabbatho voluerit Missam audire, putans se peccaturam etiam graviter, si non audiret; rogata, cur, dicit, ita mihi incidebat: *Quæritur*, an Berta censenda sit vovisse & teneri voto. Pro parte negativa est, quòd non videatur scivisse, quid esset vovere, nec agnovisse obligationem voti: Pro affirmativa est, quòd primo Sabbatho putârit se peccare graviter, si non audiret Missam, ergo agnovit obligationem, non aliunde ortam quàm ex suo voto, ergo præsumitur, cùm voveret, apprehendisse saltem implicitè obligationem; deinde cùm per auditionem Missæ vellet obtinere perfectam cognitionem artis, utique à Deo seu per gratiam Dei, ergo saltem obscurè id promisit Deo. R. Omnibus consideratis videtur hoc votum esse saltem dubium, & consequenter non obligare, secundùm dicenda n. 38: nam licèt apprehenderit se peccaturam, id frequenter evenit rudibus, etiamsi fecerint nudum propositum ad honorem Dei, & tum jubemus eos deponere conscientiam erroneam, ac judicare, se non obligari sub peccato.

367 Titius absoluto anno probationis accedit ad altare vota professurus coram Prælato, quæ etiam ex Scripto recitavit, sed ita turbatus, ut nullam formalem deliberationem vel advertentiã habuerit; imò

imò putat se voluntariè distractum fuisse: *quæritur*, an ea vota sint valida. R. Affirmativè cum *Tambur. Gob.* n. 173. *Illsung* T. 5. n. 87, quia adfuit deliberatio virtualis, nam ex formali deliberatione præterita secuta est externa emissio professionis, tanquam effectus deliberationis formalis, quo actu externo posito priùs resultat obligatio voti, fundata in priori voluntate virtualiter manente, quæ si virtualiter non maneret, v. g. si talis profitens, quando profitetur, esset inops mentis, professio esset invalida, nec oriretur obligatio, nisi fortè, inquit *Suarez*, quando fuisti compos mentis, prævidisses te eo tempore fore impotem, & tamen voluisses obligari posità prolatione verborum veluti conditione, licèt poneretur cum impotentia mentis, probabile enim videtur te tum obligandũ: unde resolvitur hic casus,

368 Cajus sciens se solere in ebrietate multa vovere, nihilominus se inebriat: *Quæritur*, an teneatur ad talia vota. R. Si ante ebrietatem consensit in eam obligationem, posito quòd in ebrietate promitteret, tenetur; si autem non consensit, non tenetur, quia tum nequidem adest virtualis intentio seu voluntas vovendi, ita cum aliis *Gobat* suprà, *Illsung* num. 86. *Si dicas*, prævidens se in ebrietate occisurum est homicida, si se inebriet & in ebrietate occidat, quamvìs antè non consenserit in illud homicidium. R. Disparitatem esse, quòd bonum, quale est votum, fit ex integra causa, malum autem, quale est homicidium, fit ex quolibet defectu, hinc qui vult actum malum, quem per se comitatur alius actus malus, vult utrumque; qui autem vult promissionem verbalem tantùm, non ideo vult votum, quia

quia non ideo vult obligationem, neque per ho habet intentionem vovendi.

369 Q. 102. *Quomodo peccet, qui vovet fictè v absque deliberatione.* R. §. 1. Qui fictè vove in professione Religionis vel susceptione majo rum Ordinum, peccat graviter, quia in re grav illudit Religioni vel Ecclesiæ, nisi fortè gravis metu causam det æquivocandi: extra hos casus, verba liter tantùm vovere aut vovere sinè animo se obli gandi, est peccatum, quia est inordinatum, quòd verba non conveniant menti; est tamen venial tantùm, quia non irrogatur gravis injuria Deo, coram quo nulla datur fictio vel deceptio vovere autem sinè animo exequendi, est grave vel leve, prout materia est gravis vel levis.

370 §. 2. Si materia sit levis, *Valent.* & *Sanch.* putant nullum fore peccatum vovere sinè deliberatione, eò quòd ad rem parvam non requiratur matura deliberatio, *Castrop.* T. 15. D. 1. P. 4. n. 5. meliùs dici esse peccatum, quia cùm votum inducat obligationem Religionis, inordinatum est & indecens sinè prudentia & discretione velle illam subire; est tamen semper veniale tantùm, licèt materia sit gravis, quia nihil abest nisi prudentia, ex cujus defectu non est mortale. *Si dicas* cum *Suar*: exponit se periculo peccandi mortaliter, id est, vovendi graviter illicita: R. Qui semiplenè apprehendit votum, etiam semiplenè apprehendit periculum vovendi graviter illicita, qui autem ex semi-plena advertentia se exponit periculo peccandi, non peccat mortaliter, ergo. Deinde ubi tantùm est semiplena libertas, reipsa non vovetur, uti dicetur num. 380, ergo nec est periculum vovendi illicita. Videri potest *Illsung* Tract. 5. num. 77.

Q. 103.

Q. 103. *Quid præterea notandum sit circa errorē* 371
in fine voti. R. Seqq. §. 1. Finis voti est triplex, 1. communis omnibus votis, est divinus cultus & honor; qui si deficiat, votum est irritum. 2. Specialis, qui est intrinsecus materiæ promissæ, & si hic deficiat, mutatur objectum promissum, & consequenter cessat promissio. 3. Est extrinsecus, qui per votum intenditur obtineri, ideóque si per votum obtineri non possit, votum cessat.

§. 2. Si essent duo extrinseci fines voti, 372
quorum unus obtineri posset, alter non posset, si ita vovisti divisibiliter, ut etiam deficiente alterutro vovisses, teneris voto; si neuter fuit seorsim sufficiens ad te movendum, quolibet deficiente non obligat votum; occasio autem voti vel causa impulsiva dicitur, quod te ad celeriùs & libentiùs vovendum excitavit.

§. 3. Si misericordiâ motus erga alium, quem 373
videbas in lacero hăbitu, vovisti ei dare eleemosynam, si pauper non est, non teneris, quia finis intrinsecus eleemosynæ est sublevatio alienæ miseriæ, quæ hìc non erat.

§. 4. Titius vovit Cajo pauperi dare eleemo- 374
synam, & Cajus paulò pòst ditescit per inventum thesaurum, Sempronius putans Cajum adhuc esse pauperem etiam vovet Cajo dare eleemosynam: postea iterum subitò depauperatur Cajus: In hoc casu Titius tenetur voto, quia tempore voti causa finalis subsistebat, quamvìs autem per tempus cessărit, postea reviviscit, ergo & redit voti obligatio: Sempronius non tenetur, quia tempore voti causa finalis non subsistebat, nec fiebat votum pro sequenti tempore.

§. 5. Adolescens ob periculum seductionis vovet 375
per integrum annum non ingredi domum A, quia

quia putavit in ea esse procacem puellam, se error fuit, nam puella talis priùs eò ven post mensem, hic Adolescens tenetur vo ad vitandam domum illam, quia executio vo complectebatur successionem temporis per int grum annum, ergo obligat pro ea parte, pro q verificatur causa finalis ipsius, quæ est præsen procacis puellæ in ea domo. *Confirmatur*: Qu voverat per totum annum emanere, ita ut vell emanere nunc ob causam nunc præsentem ob futuram autem causam vellet emane sequenti tempore, ergo cùm sequenti tempo causa subsistat, etiam subsistit votum. Vide dicend à num. 406.

376 §. 6. Sponsa putat se teneri Sponso revela tactus illicitos cum alio habitos, quia autem ipsa valde pudet, vovet Religiosum Statum ingred ne id revelare cogatur: *Dico* votum esse nullum quia est error circa finem & motivum: Si tama ex devotione & affectu vovisset Religionem, erronea illa suasio obligationis hoc tantùm effi cisset, ut citiùs & libentiùs voveret, votum valere

377 Q. 104. *Qualis debeat esse circumstantia cujus ignorantia vel error possit invalidare votum*

R. §. 1. Debet esse magni momenti; quando autem & qualis illa sit, judicio prudentum relinquitur *Mol.* & *Gob.* T. 9. n. 55. dant hanc regulam, si ignora sit talis circumstantia, quæ homines similis condi tionis solet à vovendo retrahere, censendum e hunc voventem non teneri voto, quia censendū non voluisse se aliter obligare, quàm soleant al suæ ætatis, sexûs, conditionis; si verò non pos constare, quid homines similes in tali casu solea facere, tunc quoties vovens potest ex aliquo su actu aut ex fine voti verosimiliter conjicere

dum

dum promisit, ita fuisse actu constitutum, ut promissurus non fuisset, si circumstantiæ illæ cognitæ fuissent, liberandus est obligatione: hinc

§. 2. Cajus lustrans Carthusiam recreatur 378
silentio & modestiâ Religiosorum, ideóque vovet ingredi, putat tamen illos, sicut alios, vesci carnibus: *Dico*, non obligari voto, quia est error circa circumstantiam magni momenti. Similiter Titius vovet huic pauperi dare eleemosynam, quem postea rescit esse improbum, hinc vellet non dare: *Dico*, teneri dare, quia circumstantia improbitatis ab eo ignorata censeri debet parvi momenti, cùm improbo æquè ac probo fieri possit eleemosyna. *Nec obstat*, quòd non vovisset, si scivisset esse improbum, *nam* nihilominus vovit nesciens esse improbum; imò quamvis dixisset, *non voverem, si scirem esse improbum*, tamen si absolutè vovit, tenetur; è contrà si dixisset: *Voveo, si sit probus, non voveo, si sit improbus*, non teneretur, quia votum ipsum fuisset conditionatum, nec subsistitisset non subsistente conditione. *Illsf. T.5.* 37,
n.84.§.3. Cajet. Sot. Vasq. Sanch. Baldell. & Ovied. 1.2. Controv.3.p.7.n.93. docent votum non esse irritum, quamvis circumstantia etiam magni momenti fuerit ignorata, si rei promissæ erat intrinseca, quia habuit animum vovendi omne id, quod rei promissæ erat intrinsecum; hinc *inferunt* ventem omni die Veneris jejunare, etiam teneri, si Natalis Domini in diem Veneris incidat, uti dicetur iterum num. 438.

Q.105. *An plena libertas requiratur ad omne votum.* 380
R. Affirmativè, qualis nempe requiritur ad peccandum mortaliter; & hoc insinuat *Glosa* in Cap. *Mulier*, 32. q. 2. dicens, quòd libertas sufficiens, ut diabolo devincti simus, sufficiat etiam,

ut

ut Deo obstringamur ; atque ita etiam docent omnes communiter cum *Az. Suar. Sanch. Less. Castrop. Trull. Tamb. Busenb. Ills. num. 77.* Ratio est, quia hìc obligatio gravis vel levis desumitur à gravitate vel levitate materiæ secundùm intentionem voventis, ergo necesse fuit ad omne votum requiri plenam libertatem, alioquin aliquis posset ex semi-plena libertate sibi imponere obligationem gravem, quod foret nimis onerosum : atque idem est de Juramento, utì iidem Authores notant. Vide dicenda num. 429.

381 Q. 106. *Quid dicendum sit in variis dubiis circa vota.* R. Priùs statuendæ sunt aliquæ regulæ, quæ etiam applicari possunt in materia juramenti, & communiter receptæ sunt apud Authores : 1. *In dubio melior est conditio possidentis* : Et valet non tantùm in materia Justitiæ, sed etiam aliarum virtutum, utì ostensum est Lib. 1. à num. 49. hinc si libertas possideat contra votum, votum non ligat; è contrà si votum possideret contra libertatem, foret obligatio. 2. *Obligationes gratuitæ sunt potiùs restringendæ, quàm ampliandæ* : Laym. L. 4. T. 5. c. 6. n. 14. *Suar.* L. 4. c. 5. n. 13, *quia præsumitur actus ita confectus, ut sit minùs, quàm fieri potest, onerosus,* Menoch. L. 6. Præsumpt. 9 : Et *nemo præsumitur sibi velle onus & obligationem imponere, nisi manifestè constet,* Suar. Bonac. Castrop. T. 3. D. P. 2. N. 13. 3. *Dubitans an plùs an minùs, tenetur tantùm ad minus,* Sanch. Bonac. aliíque cum *Ovied.* 1. 2. T. 5. Controv. 4. n. 64. *Gob.* T. 11. n. 89. 393. *quia in obscuris, quod minus est, sequimur,* ff. de reg. Juris, & *libertas possidet contra majus.* 4. Si non ita diu, postquam statuisti aliquid facere, dubites, an voveris nec ne, judicabis te non vovisse, quia non tam facilè & citò obliviscimur magnæ promissionis qualis

qualis est votum, *Sanch. Gob.* n. 387. 5. Si verba, quæ usurpâsti, ex se non significant votum, promissionem vel pactum, in dubio præsume te non vovisse, quia *facti quæ sunt, non præsumuntur*, *Menoch.* Præsumpt. 14. *Sanch. Gob.* 6. Si verba, quæ usurpâsti, ex se significent votum, promissionē aut pactum, in dubio præsume te vovisse, *Sanch. Gob. Ovied.* n. 67. Ratio est, quia verba sunt de se sufficientia signa animi, & *nemo censetur dicere id, quod non habet in mente.* L. *Labeo* ff. de suppell. legata. 7. *Præsumptio habetur pro veritate, quamdiu non elliditur aliâ majore vel æquali*, Peckius & *Gob.* n. 384, definitur enim præsumptio ab *Alciato* & *Simanka* apud *Menoch.* L. 1. q. 4. *probabilis conjectura ex certo signo proveniens, quæ alio non adducto pro veritate habetur:* quòd si resciatur veritas, *præsumptio cedit veritati*, argumento L. *Continuus* 137. ff. de verb. obl. Et L. ult. ff. *Quod metûs causâ: Tuschus* v. *Præsumptio* Concluſ. 112. Ex his solvi possunt pleraque dubia circa vota, utì jam patebit.

§. 1. In dubio, an voveris, esse obligationem 382
implendi, docent *Ang. Navar. Vasq. Turri.* aliique multi apud *Ovied. num.* 61, quia putant in dubio partem tutiorem esse sequendam, sed principium illud universaliter intellectum non tenet, utì constat ex dictis L. 1. à n. 478, hinc obligationem tum implendi votum negant *Suar. Henriq. Sanch. Bonac. Laym. Gran.* aliique plurimi, quos referunt & sequuntur *J. Sanch.* in Sel. D. 43. n. 1. *Gob.* n. 373, vocans probabiliſsimam, *Ovied.* num. 62. addens cum *Laym. Sanch. Castrop.* & *aliis* id verum esse, etiamsi quis magìs propendeat in partem affirmantem votum. *Nec obstat*, quòd videatur esse dubium facti: *nam* rectè probat *Teril. in Reg. Mor.* q. 55. *à num.* 32. reipsa etiam esse dubium Juris,

quia est de Lege, quam sibi quisque impo
vovendo, à quo voto præsuppositò oriri debe
omnis obligatio, de tali autem Lege dubitatur,
libertas est in possessione, ergo. Idem est,
cum aliis notat *Tamb.* L.1.c.3.§.7. v. *Votum*, si dub
tetur, an fuerit promissio vel propositum: idem di
ipse in dubio, an votum se extendat vel non exte
dat ad certam materiam, quia libertas viden
manere in possessione contra istam extensionem

383 §.2. Qui ex motivo probabili opinatur se vovis
& non habet motivum probabile, quòd non vov
rit, tenetur secundùm communem, utì habet *Sanc*
de Matr. L.2.D.41.n.34. Et hìc L.1.c.10.n.36, qu
tum potiùs est possessio pro voto, nec propr
est dubium, aut saltem non sufficiens pari
pro utraque parte.

384 §.3. Si voveris, sed dubites, an te volueris obl
gare vel Deum invocare, putat *Tamb.* probabile e
te non obligari, quia videris dubitare de substan
voti, consequenter votum non videtur adhuc es
in possessione; sed dicendum est cum *Dian.* P.
T.3. R.10. *Gob.* n.384.388. & aliis communite
te obligari, quia certus es de actu voti, præsum
tur autem pro validitate actûs, donec de invalid
tate constiterit, *Menoch. Tusch. Conclus.* 620.

385 §. 4. Si quis dixerit: *ô Mater Dei! nolo ulla
unquam ducere uxorem, sed volo te pro Sponsa habe
& fieri Religiosus:* & dubitet, an vovere volue
nec ne, si postea ita fuit dispositus, ut non putâs
se peccaturum, si uxorem duxisset, *Gob.* n. 395. dic
inde sufficienter colligi, quòd non habue
animum vovendi.

386 §. 5. Si dubites, an sciveris, quòd votum affer
obligationem gravem, probabile putat *Gob.* n. 38
te non obligari, quia substantia voti necdum

vide

videtur possidere; sed oppositum videtur dicendū, maximè si habitualiter id sciveris, quia omnis vovens satis cognoscit exercitè, quòd se obliget Deo, cui advertenter vovet, ergo si res sit gravis, etiam sufficienter advertit obligationem gravem.

§. 6. Si dubites, an quando voviſti, habueris 387
plenum usum rationis, *Gob. n.* 390. dicit te non obligari: Alii distinguunt, & si quidem voveris ante septennium, dicunt cum *S. Thom. Suar. Ovied.* n. 69. *Busenbaum* aliisque communiter, præsumendum, non adfuisse plenum usum, quia communiter tum non adest: è contrà si voviſtī post septennium, dicunt cum *Sanch. & Dian.* P. 4. T. 3. R. 10. præsumi fuisse plenum: *Gobat* suprà adhuc putat in his partibus Septentrionalibus id præsumi non debere, quia seriùs asequimur plenum usum rationis, hinc addit, si puer Germanus dubitet, an ante nonum annum expletū emiserit votum, se judicaturum non obligari, nisi ex singulari indole vel institutione aliud colligeretur; *Sanch.* dicit, si dubites, an septennium fuerit expletum, te teneri, tum quia rarò fiunt vota ante septennium, tum quia est certum, & excusatio dubia; oppositum tamen putant non improbabile *Castrop. & Ovied.* num. 70.

§. 7. In dubio, an passio ita obscuraverit mentem, 388
ut non adfuerit nisi semi-plena advertentia, standum est pro valore voti, nisi tales conjecturæ occurrant in contrarium, ut prudenter credas te non satis considerâsse necessaria ad obligationē contrahendam, ita *Suar. Sanch. Gob.* num. 170. *Ovied.* n. 172. Similiter in dubio, an voveris in ebrietate vel phrenesi, *Sanch.* putat præsumendum, quòd extra, quia rarò in ejusmodi statu fiunt vota, sed *Castrop. & Ov.* n. 71. rectè dicunt graves rationes requiri, ut quis dubitet de voto emisso in tali statu,

quæ si adsint, dicunt standum esse pro libertate contra votum ; si autem dubitetur, an ebrietas fuerit semi-plena, *Sanch.* putat præsumi posse fuisse plenam, quia communiter est talis, quod verum est de illo tantùm, qui se communiter plene inebriat, non autem de alio ; si tamen fuerit etiam in hoc saltem tanta ebrietas, ut non relinquere plenam libertatem, non teneret votum, secundùm dicta n. 380. Et idem est, si dubitet, an fuerit semi-dormiens.

389 §. 8. Si voviſti ſub conditionibus, & dubites an eas intellexeris copulativè an disjunctivè, v.g. voviſti jejunare, ſi pater tuus abſens convaleſcere & domum rediret, nec potes ſcire, an utramque conditionem ſimul intenderis, an tantùm alterutram, non teneris, niſi utraque impleatur, quia nec verba nec materia rem declarant ; in dubio autem favendum eſt voventi, ut *Sanch.* c. 22. n. 20. *Tamb.* num. 9.

390 §. 9. Si ſcias te vovisse Jejunium pro die Martis & dubites, an habueris intentionem ſupplendi aliâ die, ſi iſtâ negligeres, *Laym.* & *Gob.* num. 39 rectè dicunt te non teneri ſupplere aliâ die, quia in dubiis, quod minimum eſt, eligi poteſt.

391 §. 10. Certus ſe vovisse Religionem, ſed dubitans an Religionem in genere, an hanc vel illam particularem, eligere poteſt, quam volet, *Sanch. Gob.* n. 381. *Ovied.* n. 64. Similiter certus ſe vovisse caſtitatem, ſed dubitans, an perpetuam an temporalem, quia neſcit, quibus verbis ſit uſus, cenſeri poteſt intellexisse temporalem ; niſi dixisset *voveo caſtitatem*, tum enim præſumi debere abſoluta & perpetua, quia talem communiter intelligunt homines tali modo voventes *Gobat* num. 382.

§. 11

§. 11. Sciens se vovisse castitatem & Religionem, 392
sed dubitans, an castitatem dependenter à Religione, non tenetur ad castitatem, si non admittatur ad Religionem, quia in dubio eligere potest, quod minus est, *Sanch. Laym. Gob.* num. 304. 394. contra *Navar.*

§. 12. Certus se vovisse Religionem, sed dubius, 393
an voverit perseverantiam in illa, præsumere debet se etiam hanc vovisse, utì rectè *Gob.* num. 383. contra *Bonac.* & *Dian.* apud *Ovied.* num. 65, quia per Religionem communiter intelligunt omnes Statum Religiosum, qui includit professionem seu emissionem votorum: notat tamen rectè *Laym.* L. 4. T. 5. c. 6. n. 12, si in Novitiatu experiretur sibi non conducere eum Ordinem, posse exire, quia censetur voluisse non exire, nisì ex justa causa. Vide dicenda Lib. IV. à num. 182.

§. 13. Qui primùm invalidè vovit, sed postmodum 394
renovavit votum, attamen dubitat, an renovaverit dependenter à prima emissione, an è contrà voverit de novo & independenter à priore voto, præsumere potest esse factum dependenter à priore voto, adeóque non obligari, quia libertas possidet, ita *Sanch. Dian. Gob.* num. 394: Si tamen sint vota Religionis, contra quæ per integrum quinquennium non sit protestatus, *Trid. Sess.* 25. *c.* 19. *de Regul.* vult præsumi supervenisse novam ratificationem, ideóque obligandum ad illa observanda.

§. 14. Quando cessavit causa, ob quam emisisti 395
votum, & dubitas, an fuerit finalis an impulsiva, aliqui putant præsumi posse, quòd fuerit finalis, adeóque nunc cesare Votum; sed meritò contradicunt *Sanch.* & *Gob.* num. 393, quia Votum est in possessione; utì & tum, si Voto superveniant tales difficultates, ut dubites, an volueris illa-

illarum absentiam sub conditione fuisse inclusam nec ne, tum enim etiam possidet Votum contra excusationem dubiam.

396 §. 15. Si dubites, an executio Voti sit possibilis nec ne, teneris tentare, nisi tibi inde impenderet valde grave incommodum, nam utì Leges humanæ non obligant cum valde gravibus incommodis, ita multò minùs Vota, quæ sunt Leges privatæ, quas sibi homines imponunt.

397 §. 16. Si dubites, an votum tuum sit de re bona an mala, *Sanch. Sot. Bonac. Tamb. Castrop.* D. 3. P. 12. n. 1. absolutè docent non obligare; & videtur certum cum *Gob.* num. 392. non obligare ad executionem, si nec Superior nec vir doctus interrogari, nec actio differri possit, quia nemo tenetur se exponere periculo peccandi; *Suar.* tamen *Fill.* aliique cum *Dian.* P. 4. T. 3. R. 13. & *Ovied.* num. 73. fatentur quidem non teneri actu exequi, attamen votum valere, donec à Superiore dispensetur vel declaretur esse invalidum, certus enim est se vovisse, & incertus, an DEUS acceptaverit, ergo tenetur inquirere.

398 §. 17. Si voveris, & dubites, an expleveris, teneris, utì omnes notant, quia Votum possidet, & obligationi certæ non satisfit per solutionem dubiam. Vide dicta de Juramento à n. 307.

DUBIUM III.

Quæ requiratur materia voti.

399 »» *Resp.* Ea debet esse possibilis; (cùm impos-
»» sibile nec efficaciter possit intendi,
»» nec ad illud sit obligatio) & non solùm bona,
»» sed etiam melior quàm oppositum, sive ejus
»» omissio: quippe finis intrinsecus voti est,

hono-

honorare per hoc Deum ; id autem non potest « fieri , nisi offeratur illi aliquid gratum ; « gratum autem esse non possit, ut quis obligetur « ad relinquendum id, quod est melius. *Sanch.* « *Lib.* 4. *Moral. Cap.* 7. *Laym. Navar. & alii.* « *Unde resolves.*

I. Invalidum est votum nunquam peccandi « venialiter , cùm id moraliter & ordinariè sit « impossibile. Aliqui tamen volunt, sic voventem « teneri isto voto ad vitanda mortalia, & venialia « graviora, de quo *Scholastici*, *Navar. c.* 12. *num.* 65. « *Suar.* L. 2. *Cap.* 3. *Sanch. de Matrim. L.* 9. *d.* 35. «

II. Invalidum est votum de re vana, vel inutili, « vel indifferente , nisi ex circumstantiis, aut fine « fiat bona, quia Deo displicet stulta promissio, « & hinc eam non acceptat, ac peccat venialiter « talia vovens ; ùt v. g. si quis decidens ex equo, « voveat non ampliùs equum ascendere. *Nav. c.* 12. « *Sanch.* 4. *Mor. Cap.* 7.

III. Invalidum est vovere mala : & qui vovet « mortale, peccat mortaliter, qui autem veniale, « eum venialiter tantùm peccare dicit *Sa*, *Sylv. & c.* « *V. Juramentum* : licèt mortaliter peccare velit « *Cajetan. V. Votum & Less. Lib.* 2. *Cap.* 40. *num.* 39, « quod videtur probabilius.

IV. Invalidum est votum, cui adjungitur finis, « vel alia circumstantia mala, tenens se ex parte « rei votæ; ùt v. g. vovet quis eleemosynam ad obti- « nendam vanam gloriam , aut impetrandam « per eam victoriam injustam, felicem successum « furti, adulterii &c, aut in gratiarum actionem « pro successu talis peccati : quia datio eleemosynæ « in talem finem, est actio blasphema, quasi Deus « peccata promoveat ; ideóque non potest esse «

» materia voti. *Cajet. Navar. c. 12. Sanch. c. 6.*
» *Laym. L. 4. T. 4. c. 2. n. 6. Fill. T. 26. n. 48.*

» V. Validum autem est, etsi ei adjungatur finis
» vel alia circumstantia mala, tenens se tantùm
» ex parte voventis ; ùt v. g. si quis ex vana gloria
» aut ex ira erga importunum mendicum, voveat
» ei dare eleemosynam : quia tunc res ista bona est
» quam vovet , licèt ipse voveat malè ,
» cum peccato. *Ibidem.*

» VI. Validum item est Votum factum ex affectu
» erga rem bonam, ùt bona est , etsi conjuncta
» cum causa mala: ùt si quis voveret eleemosynam
» si ex duello evaserit salvus ; si non capiatur
» in furto ; si filius sibi nascatur ex adulterio, quod
» parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulte-
» rium velle, malum sit, tamen his positis non læda-
» non infamari, prolem gigni, mala non sunt, sed
» Dei dona : & Votum non cadit super ista mala
» sed super hæc bona, considerata (ùt pono)
» quatenus in se bona sunt. *Navar. Laym. l. c.*

» VII. Invalidum est, & veniale peccatum
» vovere bonum , quod est impeditivum boni
» majoris, ùt præsertim sunt vota contra consilia
» Evangelica ; ùt v. g. manere in sæculo, ducere
» uxorem, ire ad militiam, facere mercaturam
» *Navar. n. 29. Suar. Fill. n. 58. Sanch. & alii.*

» VIII. Si tamen aliquod bonum per se, & absolutè minus, fieret per accidens majus bonum
» tunc talia vovere valet , ùt v. g. si quis videret
» susceptionē Ordinum sibi damnosam. *v. Bon. p.*

» IX. Matrimonium ordinariè invalidè vovetur
» quia ordinariè melior est cælibatus. Dixi *ordinariè* : quia validè vovetur, 1. Si quis ad hoc obli-
» getur, ùt quia sinè injuria aut gravi infamationis
» sponsæ vel liberorum ex ea conceptorum,

à sponsa-

à sponsalibus non potest recedere. 2. Si id Reip. cc
valde utile futurũ existimetur, ùt, quia v.g. ex eo cc
speratur pax inter Principes, conversio hæreti- cc
corum, Regni tranquillitas. 3. Si quis ob fragili- cc
tatem, & inveteratam consuetudinem peccandi cc
adeo sit pronus ad lapsum, ut prudentes judicent cc
consultum ei esse, ut nubat; in quo tamen ultimo cc
Laym. & alii disentiunt. *v. Bonac. l. c. Fill. num.* 61. cc
Navar. Suar. l. c. Laym. num. 12.

ADDENDA.

Q. 107. *An votum de re partim possibili* 400
partim impossibili, partim apta partim inepta, sit validum. R. Si expressè nolueris obligari ad partem, nisi obligareris ad totum, ad nihil obligaris, utì patet: si autem non constet de hac expressa voluntate, attendenda est materia promissa, nam si hæc sit divisibilis, & materia possibilis vel apta spectato communi usu vovendi non pendeat à materia impossibili vel inepta, votum obligabit quoad partem possibilem vel aptam; si autem partes inter se copulari soleant, non obligabit: item, si inter partes una est principalis, altera tantùm accessoria, si principalis etiam sola sit possibilis vel apta, votum obligat; si sola accessoria sit possibilis vel apta, votũ non obligat, v.g. vovisti pauperibus dare centum, & non potes nisì viginti, teneris ad hos viginti, quia est pars tibi possibilis, & ex communi usu divisibilis; è contrà vovisti confiteri, & consequenter etiam dolere de peccatis, si confiteri non possis, etiam non teneris dolorem de peccatis elicere: item, vovisti jejunare in pane & aqua, si potes jejunare, sed non sinè pane & vino, teneris; vovisti ire Romam nudipes, potes Romam ire, sed non nudipes, hinc ire teneris; è contrà

voviſti certo die jejunare, ſi eo die non po jejunare, etiam non teneris abſtinere à carnibus Ita *Suar.* L. 2. c. 2. *Sanch.* L. 4. c. 10. n. 7. *Laym.* L. T. 4. c. 2. n. 3. *Caſtrop.* P. 8. §. 1. n. 10. *Tamb.* L. 3. c. 15. *Illſung* T. 5. n. 90. *Gob.* à n. 76.

401 Q. 108. *An votum nunquam peccandi de materia apta.* R. §. 1. Votum nunquam peccan mortaliter, item votum non peccandi venialit deliberatè, item non peccandi certo genere veni lium, v. g. mendacio, eſt validum: notat tamen re *Suar.* c. 3. n. 3. facilè diſpenſandum eſſe in talib votis, eò quòd communiter plus periculi habea quàm utilitatis, unde multò cautiùs emitti debe

402 §. 2. Circa Votum nunquam ampliùs peccan in genere, nec mortaliter nec venialiter, tres ſun ſententiæ, 1. dicit talem voventem obliga ad vitanda mortalia & venialia deliberata, tu quia hæc pars eſt ab altera ſeparabilis & moralit obſervari poteſt, tum etiam quia tale votum e virtualiter triplex, quorum uno voviſſet vita mortalia, altero venialia deliberata, tertio venial etiam indeliberata, de mortalibus autem & venia libus deliberatis obligaret, neque prima vot debent vitiari per poſterius, quia *utile per inutil vitiari non debet*, utì habet regula Juris, & *Interpre tatio facienda eſt pro valore actûs, ut tantùm valea quantùm poteſt*, utì habet altera regula Juris, it *Suar.* num. 16. defendens hanc ſententiam velut omnino probabilem. 2. quam *Suar.* dicit eſſ etiam probabilem & practicè tutam, tene talem ad nihil obligari ex voto, tum quia materi illius eſt collectio mortalium & venialium caven dorum, quod eſt impoſsibile; tum etiam quia alioquin etiam obligaretur ad fugam certorum venialium minùs deliberatorum,

quæ

quæ adhibitâ ſpeciali attentione vitari poſſent, nam etiam illa materia eſt moraliter poſsibilis obſervatu, ita *Sanch.* c.5. n.10. 3. meliùs diſtinguit, nam ſi habuerit expreſsam voluntatem non obligandi ſe ad fugam mortalium, niſi ſimul obligaretur ad fugam omnium venialium, Votum eſt irritum, utì patet, quia vovit rem moraliter impoſsibilem; ſi autem voluerit ſe diviſibiliter obligare, & quantùm obligari poteſt, tenebitur ad fugam mortalium, hæc enim eſt materia poſsibilis, ita *Caſtrop.* num. 8.

Q. 109. *Quid ergo dicendum ſit de voto vitandi* 403
omnia etiam venialia. R. *Suar.* ſuprà docet velut probabile, quòd Votum hoc obliget ad vitanda, non tantùm venialia deliberata, ſed etiam abſolutè ad vitandam partem illam quorumcunque venialium, quam vovens ſibi ſecundùm prudens arbitrium determinaverit, ſicut qui vovit jejunare per integrum menſem, & non poteſt niſi per medium, tenetur ſibi ſecundùm prudens arbitrium determinare priorem vel poſteriorem partem, aut eligere dies interpolatos: è contrà *Sanch. Buſenb. & alii* abſolutè id negant ob rationem antè datam; ſi tamen voverit vitare omnia venialia, quantùm in ſe erit, putat *Sanch.* n. 13. & *Leſ.* de Juſt. L.2.c.40.n.31. vi voti teneri ad cavenda omnia, ſaltem adhibendo ſpecialem curam majorem, nam propoſitū de his omnibus vitandis & de diligentia tali adhibenda eſt validum, ergo etiam votum: ſed *Caſtrop.* n.9. & 12. utrumque negat, quia omnia vitari non poſsunt, ergo omnia ex vi voti non comprehenduntur, ergo votum ad omnia & ſingula nunquam poteſt eſſe determinatum, ergo etiam ex vi voti non poteſt exigi, ut hæc præ illis mihi determinem vitare, & ſic ſolvi-

solvitur argumentum *Suar:* nam disparitas e quòd votum jejunii ex vi sua comprehend & determinatum sit ad omnes & singulos d illius mensis, & consequenter vi illius exigitu ut hos mihi determinem observandos præ ill si observare non possim omnes. Ad ration *Sanch.* disparitas est, quòd votum, & non prop situm, inducat obligationem, quæ semper debet de re humano modo cognoscibili, hoc aute votum esset de re humano modo incognoscibi quia nemo unquam poterit scire, an debitam di gentiam adhibuerit, præsertim in peccatis, qu minùs advertenter fiunt. *Si dicas*, Præceptum nat rale obligat ad omnia venialia etiam indelibera vitanda, ergo etiam potest obligare votum R. *N. conseq*: ad obligationem Præcepti natural sufficit Potentia physica implendi, habet aute homo potentiam physicam cavendi omnia veni lia, è contrà obligatio voti, cùm sit libera à vovente ipso, respicit potentiam ejus moralem non enim voluit se obligare ad aliquid moraliter impossibile; homo autem non habet potentiam moralem ad cavenda collectivè omnia venialia Vide dicta Lib. 1. à num. 780.

404 Q. 110. *Ad quid teneatur, qui vovit confiteri omnia venialia.* R. Tenetur confiteri ea, quæ feceri & memoriæ occurrent: quòd si aliqua prius post Confessionem occurrant, exspectare pote sequentem Confessionem, licèt communicare velit, nam votum debet censeri factum de illis quæ ante Confessionem memoriæ occurrerent ita *Sanch.* c. 5. n. 20.

405 Q. 111. *Quid præterea notandum sit circa materiam voto aptam vel meliorem.* R. Seqq. §. An materia sit voto apta vel inepta, judicandum e

no

non ex tempore, in quo, sed pro quo fit votum, sic in naufragio voves Confessionem, quamvis pro tempore, in quo es, materia sit impossibilis, est tamen possibilis pro tempore, pro quo voves, nempe cùm evaseris, hinc ligat votum, ita *Tambur. L. 3. c. 15. §. 5. num. 5.*

§. 2. Quando materia, dum voves, non est apta 406
pro eo tempore, pro quo voves, licèt postea fiat apta, votum non fit validum, nam quod initio fuit invalidum, tractu temporis non convalescit, v. g. si ex fine malo vel indifferente vovisti non adire certam domum, quamvis postea fieret lupanar, non tenereris eam vitare ex voto, quod se ad hoc motivum non extendebat, *Tamb. à num. 7.* Aliud est in casu, quem posuimus *num.* 375, ibi enim erat idem finis & idem motivum intra tempus, quod comprehendebatur à voto.

§. 3. Quando materia antè, cùm fieret votum, 407
apta, per tempus fit inepta, votum per hoc tempus suspenditur; sic si vovisti non adire istam domum ob certam puellam, quæ ibi est, & tibi facit periculum, si ea absit, votum suspenditur, potésque domum ingredi; si ea redeat, votum redit; si ea moriatur, votum omnino cessat. Quòd si puella alia etiam periculosior eò veniret aut rediret, non tenereris vi voti vitare, nam ad hanc non extendebat se tuum votum initio, ergo nec postea, *Tamb.* suprà.

§. 4. Ut aliquid dicatur esse impeditivum 408
majoris boni, ideóque votum sit invalidum, non est satis, quòd sit impeditivum majoris boni cujuscunque, sic enim vix ulla vota valerent, cùm semper dari possit aliquid melius incompossibile cum illo, quod vovemus, sed debet esse impeditivum majoris boni, quod vovens habeat tunc, cùm vovet; item secundùm *Gob.* num. 70.

Votum

Votum debet esse de re meliori, quàm sit res il
cui privativè & directè opponitur res voto p
missa , hinc valet votum perpetuò servie
in hospitali, quamvis te impediat à Religione, q
sic servire melius est, quàm non servire ; è con
votum nubendi, per se loquendo, non valet, q
impedit cœlibatum , quem habes, & qui d
melior est quàm connubium, etiamsi vovere
connubium cum paupere puella, inquit *Tamb.*
num. 4. & 6 ; de isto tamen voto non nube
videri potest etiam *Gob.* T. 10. n. 42. & 406. I
T. 11. à n. 270. Addit *Tamb.* §. 1. n. 5. contra *Sanch.*
n. 24. Votum priùs factum valere, quamvis pos
voveas aliquid melius incompossibile cum pric
poteris tamen , si voles , illud prius vot
commutare in posterius.

409 §. 5. *Valent. Sanch. & alii* cum *Rayn.* put
ad valorem voti sufficere , si res votiva in se
absolutè melior, quamvis non sit melior etia
respectivè ad voventem, prout est particularis p
sona, sed meritò contradicunt alii cum *Gob.* n.
& cum *Moya* T. 2. q. 1. n. 18, cùm enim vovens ha
suam actionem vel omissionem devoveat, hæc n
acceptatur à Deo, si hìc & nunc non sit Deo grati
quàm oppositum: deinde ad intentionem voven
parum attinet, quòd res aliis sit melior, si
non sit talis , cùm voto suo tendat in utili
tem suam, & hæc ipsa est majus beneplacitum D
cujus voluntas est nostra singulorum sanctificat

410 §. 6. Si quis sic voveat, *hodie vel jejunabo*
me inebriabo , totum votum est irritum, q
ut valeret , deberet voventi esse libertas ad
gendum utrumlibet, malum autem nemo pot
eligere, *Sanch.* c. 10. num. 17. *Castrop.* p. 8. n.
Gob. num. 79. Si tamen intentio voventis es

conc

conditionata tantùm , ita ut voveret jejunare, si ante prandium non haberet voluntatem se inebriandi, votum valeret, ita iidem Authores cum *Tamb.* c.15.§.5.n.9. In dubio autem, an intentio fuerit disjunctiva an conditionata, quamvìs suspicio esset pro conditionata , censeri debet fuisse disjunctiva , tum quia verba erant disjunctiva, præsumi autem debet, quòd mens concordaverit cum verbis ; tum etiam, quia in dubiis minimum eligi potest.

§. 7. Si quis sic voveat, *non ero Religiosus*, vel *ero Carthusianus* ; item, *voveo esse Carthusianus vel nullus Religiosus*, votum probabiliter valet, quia melius est esse conditionatè obligatum ad Religionem, quàm nullo modo, *Laym. Sanch. Gob.* n.36, potest tamen votum illud ab ipso vovente commutari in absolutum de Religione alia etiam mitiore, quia melius est esse absolutè obligatum ad aliquem Ordinem, v.g. Canonicorum Regularium, quàm conditionatè ad Ordinem Carthusianorum vel ad nullum : Consequenter qui vovet ingredi, v.g. Ordinem S. Francisci & non S. Dominici, quamvìs secundùm *Castrop.* §. 5. num. 16. & *Burgh.* Centur. 3. Cas. 13. videatur invalidè vovere, quia pars materiæ , quam vovet , scilicet non ingredi Ordinem S. Dominici, est inepta voto, tamen secundùm *Sanch.* c.8. n.47. aliósque plures validè vovet, quia Votum illud directè est de bono meliore, quamvìs indirectè aliud bonum excludat ; deinde quia melius est hoc unum ex obligatione facere, quàm liberum esse ad utrumque, quorum neutrum fortè faceret : Has sententias ut conciliet *Tamb.* sic ait §. 4. n.7, si voveas ingredi Religionem S. Francisci & non S. Dominici, quia judicas priorem esse tibi aptissimum, posteriorem autem 411

non

non esse aptum, Votum valet ; si autem sinè t
causa temerè tibi tollas libertatem ad Ordine
S. Dominici, Votum non valet ; & eodem mo
loquere de aliis, v. g. si voveas non orare n
flexis genibus, non dare eleemosynam, nisi semp
sit major quàm unius aurei, quamvis *Castrop.* dic
ejusmodi Vota esse invalida , quia habent h
adjunctum, *non orabo stans*, *non dabo eleemosyn
medii aurei*, quæ sunt materia inepta Voto, tam
si adsit honesta causa hæc adjungendi, ma
riæ istæ non erunt Voto ineptæ.

412 §. 8. Quamvis aliquis voveat Religionem
ut lautè vivat, tamen materia est de meliori,
Votum valet , quia lautus victus non est fi
principalis, sed tantùm causa impulsiva.

413 §. 9. Probabile est, quòd Votum Carthusia
nunquam, nè in infirmitate quidem & pericu
mortis, comedendi carnes, sit de meliori bon
spectatis circumstantiis Statûs & Regulæ, adeóq
obliget, *Tambur.* c. 16. §. 1. n. 1. Vide *Busenba
referendum num. 769.

414 §. 10. Si finis Voti sit res omnino indifferens, v.
si voveas jejunium, ut parcas sumptibus ; eleem
synam, ut non videaris avarus, vota sunt invalid
quia Votum non acceptatur à Deo, nisi res vove
tur, prout honesta est, *Suar.* L. 4 n. 5. *Sanch.* c. 7. n.
Castrop. §. 3. num. 6. *Illsung* T. 5. n. 93 : è cont
quamvis materia & finis secundùm se sit indif
rens, si tamen imbibat aliquid honestum, v.
agnitionem divinæ bonitatis donantis re
optatam, Votum valet, utì si voveas jejunium
ut obtineas scientiam, honorem, valetudine
à Deo, quia honestum est intendere talem finem
consequi per donationem divinam, *Laym.* L. 4. T.
c. 2. n. 10. *Castrop.* suprà, *Gob.* num. 60.

§.

§. 11. Ut res indifferens sit materia Voti 415
ratione boni finis, debet esse apta ad bonitatem talis finis, hinc non valent hæc Vota, ob reverentiam non præscindendi ungues die festo, nunquam spuendi in templo, non comedendi capita animalium ad honorem S. Joannis decapitati, non nendi die Sabbathi ad honorem B. Virginis &c, quia hæ materiæ sunt vanæ & inutiles ad istos fines. *Gob.* n. 61. Valerent tamen Vota, si hæc ob aliquam circumstantiam pertinerent ad aliquam virtutem, uti si multùm delectareris cibo è capitibus animalium, & voveres abstinere ex motivo temperantiæ; si affectu nendi retardareris ab oratione, & voveres non nere, *Tambur.* c. 15. §. 2. num. 9. *Gob.* n. 64, qui num. 63. ad dignoscendum, sítne Votum irritum nec ne ratione finis extrinseci, dat hanc regulam: *Omnis ille & solus finis extrinsecus irritat votum, pro quo fine obtinendo irreverenter & ineptè oramus expresè Deum*, quoties enim vovendo volum⁹ obtinere aliquid, toties illud à Deo petim⁹ saltē implicitè, non auderemus autem à Deo petere indecentia, vel non conducentia neque ad ipsius honorem neque ad salutem nostram vel Proximi, unde votum jejunii, ut obtineas divitias, præcisè in divitiis sistendo & non referendo ad bonum usum, est irritum, *Suar. Sanch. Gob.* num. 65.

§. 12. Votum bibendi mediocriter vel ludendi 416
honestè, si fiat absolutè, & importet obligationem absolutam ad potum vel lusum, est de re prorsus indifferente, vel saltem non est de meliori, quia sæpe melius est ab his abstinere, hinc non valet: Si tamen esset conditionatum, & sic diceret, *Quandocunque bibam, faciam mediocriter; quandocunque ludam, honestè ludam*, est de meliori bono,

& valet, quia suppositò, quòd bibam vel ludam semper melius est ista facere mediocriter & honestè.

417 §. 13. Votum non vovendi, si sit absolutum excludens omnem libertatem vovendi, est irritum quia impedit majus bonum, nam absolutè melius est vovere quàm non vovere; si autem voveas non vovere temerè, vel inconsulto Confessario aut viro prudente, Votum valet, quia tantùm excludit hoc, quod malum est, nempe temeritatem & imprudentiam, nec opponitur voto secundùm se. Quòd si tamen postea memor Voti antecedentis voveas temerè aut nemine consulto, peccas quidem contra antecedens Votum, attamen non mortaliter, nam suppono non esse temeritatem vel imprudentiam gravem; posterius tamen Votum est validum: Si autem postea voveres immemor antecedentis Voti, dubitatur, an posterius Votum valeat, & videtur distinguendum, nam si antea cum priori Voto habuisti expressam voluntatem non obligandi te unquam inposterum, si forte voveres immemor illius prioris Voti, posterius Votum erit invalidum, quia prior voluntas non obligandi se videtur adhuc moraliter manere, ideóque Deus non acceptabit posterius votum; si autem non habuisses talem expressam voluntatem, postremum Votum esset validum, quia haberet omnia ad valorem requisita, ita quoad omnes partes *Suar. L. 2. c. 11. n. 5. Sanch. c. 8. à n. 14. Castrop. §. 5. n. 3.* & alii.

418 §. 14. Votum non petendi dispensationem, si sit absolutum, est invalidum, quia dispensatio sæpe est necessaria vel melior voventi; sed votum non petendi dispensationem sinè causa, est validum, *Sanch.* num. 21. *Castrop.* num. 4. *Tamb.* §. 4. n. 8.

Si

Si autem non constet de intentione, censendum est fuisse de non petendo sine causa, tum quia nemo præsumitur malè voluisse vovere, tum etiam quia quando certus est actus, in dubio standum est pro ejus valore.

§. 15. Votum non admittendi Prælaturam vel dignitatem, si fiat ex humilitate vel ad vitanda pericula, valet, quia majus bonum est rejicere onus, in se quidem bonum & perfectum, attamen majori perfectioni subjecti oppositum vel periculosum, quàm admittere, *Tamb.* n. 5, quod *Gob.* n. 71. dicit esse certum, quia Ecclesia approbavit votum, quod in Societate JESU fit de non admittendis dignitatibus; idem putat *Suar.* de Voto non suscipiendi sacros Ordines, sed, per se loquendo, meritò contradicit *Tambur.* n. 10, quia, per se loquendo, afferunt majus bonum nec tantum periculum. 419

§. 16. Votum Religiosi, impuberis, uxoris, servi, de materia per se quidem bona & honesta, sed illis legitimè quoad substantiam interdicta, est irritum, quia Votum non debet adversari Præcepto, nam melius est observare Præceptum, quàm transgredi; si autem materia tantùm quoad modum interdicta sit, v. g. si Superior prohibuerit, ne subditus absque suo consensu jejunaret, Votum subditi de jejunando sub conditione impetratæ licentiæ valet, quia jejunium cum licentia non prohibebatur, hinc qui sic vovisset, teneretur petere licentiam, alioquin irrisoriè vovisset. *Si dicas*, saltem ille, cui materia quoad substantiam est interdicta, poterit vovere sub conditione impetratæ dispensationis, sicuti duo prohibiti contrahere matrimonium, possunt sibi illud promittere sub conditione impetratæ dispensationis. R. Disparitatem esse, quòd promissio humana, qualis est illa matrimonii, 420

ſpectet tantùm materiam promiſſario utilem & in ſe honeſtam, è contrà Votum ſpectat materiam meliorem & Deo gratiorem, Deo autem, per ſi loquendo, gratius eſt Præceptum ſervari, quàm ab eo per diſpenſationem eximi.

421 §. 17. Probabile eſt, quòd votum factum in gratiarum actionem pro re mala, v.g. pro obtenta injuſta victoria, vel filio ex fornicatione, ſi validum, quia non agis gratias pro victoria ex ea parte, quâ eſt injuſta vel à te proceſsit, ſed quatenus proceſsit à Deo, qui meritò potuiſti impedire, ita *Suar.* L. 2. c. 5. n. 19. *Caſtrop.* P. 8. §. 3. n. 4. contra *Sanch. Leſ.* & *Lay.* Similiter ſecundùm *Gob.* n. 67. valet votum, ſi dicas, *voveo me fore Religioſum, ſi in duello proximo occidero potiùs Adverſarium, quàm ille me.*

Materiam abſolutè levem non ſubſtare gravi obligationi, dicam Lib. 5. num. 233.

422 Q. 112. *Quomodo peccet, qui vovet illicita, vel indifferentia, vel ob malum finem; aut qui talia vota exequitur.* R. §. 1. Si ſolus finis voventis ſit venialiter malus, præter peccatum, quod eſt deſiderium illius finis mali, etiam committitur venialis contra Religionem, quia irreligioſum eſt ad Dei offenſam abuti voto, quod per ſe ad cultum Dei ordinatur: eſt autem veniale tantùm, quia ſolummodo eſt defectus in modo vovendi ex fine extrinſeco, qui non redundat in materiam voti nec obligationem minuit, adeóque culpam venialem excedere non poteſt.

423 §. 2. Si res promiſſa ſit mortaliter turpis, vel promittatur propter finem mortaliter turpem, eſto exteriùs tantùm ſinè animo promittendi vel explendi fiat, præter malitiam pravi deſiderii eſt mortale contra Religionem, quia promittendo offen-

offert rem illam Deo, vel ergo ùt gratam, & est gravis blasphemia ac illusio Dei, cùm sciat esse ipsi ingratissimam ; vel offert ùt ingratam , & sic æquivalenter minatur Deo , aut vult affligere ; hæc autem omnia sunt gravia.

§. 3. Si res promissa vel finis sit tantùm venia- 424
liter turpis, aliqui putant esse tantùm peccatum veniale ob levitatem materiæ, alii dicunt adhuc esse mortale, ob rationem jam datam ; quia tamen verbum (*voveo*) in re vel fine turpi passim non significat votum, sed ordinariè Juramentum , utì cùm quis dicit, *voveo me vindicaturum*, intelligit, *juro*, tunc si materia sit levis, secundùm dicta n. 265. peccatum erit leve.

§. 4. Votum rei indifferentis vel ob finem 425
indifferentem est tantùm veniale, quia nec actus Deo est contumelioſus , nec materia positivè ingrata ; putat quidem *Beja* P. 1. Cas. 66. hoc esse peccatum blasphemiæ , adeóque grave, eò quòd æquivalenter dicat Deum delectari rebus vanis & inutilibus, sed *contrà est*, quòd non sit illa mens voventis, sed tantùm imprudentia circa electionem materiæ.

§. 5. Executio votorum supradictorum 426
eandem malitiam continet, quam emissio, quia executio ex obligatione voti, est facti voti approbatio.

DUBIUM IV.

Quæ & quanta sit obligatio voti.

RESP. Tanta est, quantam tum quantitas « 427
materiæ permittit, tum intentio voventis, «
quâ se vel multùm, vel parum, vel absolutè, «
vel cum certa conditione, restrictione temporis, «

» qualitatis obligare vult, designat: ita ut, etsi obli
» gatio Voti sit Juris naturalis, vis tamen ejus
» pendeat à voluntate & facto hominis, tanquam
» præviâ conditione, ut tantùm vel tantùm obli
» get. *Ita communiter. V. Laym. L. 4. T. 4. Cap. 3. Bon. P.*
» *Unde resolves,*

» I. In materia levi nemo obligatur sub morta
» quia materiâ id non permittit. *Navar. c. 12. n. 4*
» *Sanch.* L. 4. c. 12. *Laym. l. c.* V. G. Voviſti rec
» tare quotidie *Salve Regina*; omittendo ſemel
» iterúmque, non peccas mortaliter, quia materi
» eſt parva. *Sanch. Laym. loc. cit. Azor Lib. 21. c.*
» Imò etſi toto anno omittas, eſſe tantùm veniale
» eò quòd materiæ iſtæ parvæ non coaleſcan
» in unam, probabiliter docet *Dian. P. 3. T. 5. R. 1*
» ex *Soto, Arag. & Tannero 2. 2. D. 4. Dub.*
» contra *Valent. & alios.*

» II. In materia gravi, etſi quis poſsit ſe obligare
» tantùm leviter, communiter tamen cenſetur
» ſe voluiſſe obligare graviter, niſi aliunde conſte
» Unde violans tale Votum, peccat gravite
» ex genere ſuo. *v. ibidem.*

» III. Qui poſtquam gravi Voto ſe obſtrinxit
» ſeriò deinde dolet, quòd fecerit, non pecca
» graviter, modò retineat animum implendi
» *v. Sa V. Votum.*

» IV. Qui violat Votum de re jam antè præcepta
» v. g. qui poſt Votum caſtitatis fornicatur, debet
» in Confeſsione addere, quòd Votum id habeat
» aut quòd Ordines acceperit, ſi Confeſsarius
» neſciat, quia duplex tunc eſt malitia peccati
» *Suar. c. 6. Leſs. L. 2. c. 40. num. 47. Sanch. c. 5*
» *Fill. T. 26. n. 57.*

» V. Alieno Voto nemo obligatur ex vi illius
» voti, unde ſi qui Canones videntur indicare,

filium

filium à patre Religioni devotum, teneri eam profiteri, intelligendi sunt, si filius votum patris semel ratificaverit. *Suar. c.9. Sanch. Laym. num.7.*

VI. Cùm hæres teneatur solvere Vota realia defuncti, non tenetur vi voti, sed ex Justitia: utì tenetur alia illius debita, legata &c. solvere. *Ibid.*

VII. Eodem modo si Communitas aliquid vovit, in quod Posteri non consenserunt, non tenentur id servare vi voti, sed interdum ratione pacti, Statuti, vel longæ consuetudinis, *v. Laym. num.6.*

VIII. Cùm quis vovet factum alterius, sensus est, se curaturum id eo modo, quo licitè potest, ùt v. g. rogando, persuadendo, vel etiam præcipiendo, si sit Superior, vel etiam aliquando paciscendo, & suppeditando sumptus. Sic Parens, qui filium devoverit Religioni, ad nihil aliud tenetur, quàm ut conetur eam filio persuadere: Si quis Missas vel peregrinationem alterius curandam, quando stipendium ac sumptus ei persolvit, non tenetur alium substituere novis sumptibus, si prior non præstet, ad quod se obligavit. *Sanch. Laym. num.7.*

IX. Vota personalia non implentur nisì per voventem; unde qui vovit peregrinationem Romam v.g., non satisfacit, si conducat alium: neque ad id tenetur, si ipse non possit. *Ibid. n.8. & 9.*

X. Vota realia solvenda sunt ex proprio; unde qui nequit ex suo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd si possit ex suo, & tamen alius, sive rogatus, sive sponte pro ipso velit solvere, id valet, quia tunc, quod alter dat, fit ipsius; non autem actio alterius personæ potest fieri alterius, *v. ibid. n.8.*

XI. Vota conditionalia non obligant cessante conditione, etiamsi ipse vovens causa fuerit, ut

» ut conditio non poneretur : dummodo il
» non impediverit per dolum, vim aut malitiam
» ùt v.g. voviſti peregrinationem, ſi eam Petr
» approbet ; deinde ſubmittis, qui perſuadea
» ut non approbet : illo igitur non approban
» non teneris. Imò etſi malitiosè per fraude
» dolum, &c. impediveris, adhuc probabile eſt
» voto non teneri, ùt habet *Laym. c.* 6. ex *Suar.* & al
» Interim, *Layman* rectè hìc advertendum mo
» ad intentionem voventis ; ùt v.g. ſi filius vo
» ſe ingreſſurum Religionem, niſi pater contr
» dixerit, videtur ejus intentio fuisſe, niſi contr
» dixerit ex ſe, ſuâ ſponte, ſibi relictus, &c.

» XII. Qui vovit rem certam & determinatam
» v.g. hunc calicem : ſi ea res pereat, non tenetu
» ad alium ; cùm id non ſoleat intendi : Si auten
» eam rem vendiderit, probabilius videtur eſſ
» teneri dare pecuniam, quam accepit, qui
» qui vovet rem, cenſetur promittere omnem ej
» utilitatem.

» XIII. Qui vovit aliquid faciendum certo tem
» pore, ùt jejunare hoc vel iſto die ; illo tranſacto
» ſive cum culpa, ſive ſinè culpa ejus, ad nihil tene
» tur : & neque, ſi præviderit impedimentum
» eo tempore ſuperventurum, tenebatur præve
» nire, cùm hæc non ſoleat intentio voventis eſſe
» *Suar. Navar. v. Bonac. P.* 5.

» XIV. Qui vovit aliquid ſinè certo tempore
» v.g. peregrinationem, tantùm tenetur implere
» cùm commodè primùm poteſt, quia ſic mora
» liter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſi
» onem, ut habitâ commoditate, non nimis di
» differat ; quamvis minor cauſa ſufficiat ad diffe
» rendum quàm ad omittendum. *Fill. c.* 4. *q.* 10
» *Suar. Laym. Cap.* 3. *Bonac. & alii.*

XV.

XV. Qui vovit aliquid sinè certo loco, v. g. « ingredi Religionem S. Benedicti, satisfacit « intrando quodcunque Monasterium illius Ordi- « nis, in quo serventur substantialia Regulæ. « Neque tenetur pro admissione peragrare provin- « ciam, sed satìs est adire loca aliquot non nimis « dissita. Et satisfecit voto, si postquam ingressus est, « remittatur, aut egrediatur (saltem cum justa causa, « qualis est, v. g. gravis ac diuturna tristitia & « anxietas, sive ex natura ipsa, sive aliunde nata, « ante professionem, « *v. Trul.* L. 2. *c.* 2. *d.* 20. *n.* 7. *&* 8.

XVI. Qui vovit aliquid sinè certa qualitate, « v. g. Religionem in genere, potest ingredi « quamcunque, etiam laxiorem; modò serventur « essentialia, & sit approbata. Similiter, si quis vovit « triticum &c, non tenetur dare optimum, quod « habet, sed satìs est (loquendo de obligatione « præcisè) ut det, quod non sit planè ineptum. «

XVII. Qui vovit aliquid sinè certa quantitate, « v. g. eleemosynam, pecuniam, frumentum &c. « satisfacit dando quantùm voluerit, modò non « tam parum, ut videatur potiùs irridere suum « votum, quàm implere. Ratio horum omnium « petitur ex intentione voventis, quâ nemo cense- « tur se obligare, nisì ad id, quod commodè potest, « & communiter est decens. *Suar. Sanch.* L. 4. *c.* 15. «

XVIII. In dubio de mente voventis, debet « fieri interpretatio secundùm verborum, quibus « usus est, proprietatem, vel potiùs communem « & usitatam acceptionem. *Fill. T.* 26. *c.* 2. *Laym. c.* 3. «

XIX. Qui vovit, si ludat chartis, dare 10. impe- « riales, tenetur secundùm *Sanch.* dare toties decem, « quoties ludit; quia pœna est actui accessoria. «

» Videtur tamen negare *Layman Cap. 5. num.*
» *Vid. Trull. l. c. Dub. 5. num. 25. Dian. P. 5. T. 9. R.*

ADDENDA.

428 Q. 113. *Quæ sint regulæ generales, & quomo ex illis discernenda sit obligatio voti.* R. Regu sunt hæ: 1. Votum obligat secundùm intentione voventis, & non ultrà, quia votum est velu privata Lex, quam quis sibi imponit, Lex autem non obligat ultra intentionem Legislatoris. Quando non constat de intentione voventi spectanda est materia promissa, & juxta illiu naturam censendum est Votum obligare, qui quilibet censetur eam obligationem subire velle quæ materiæ promissæ est accommodata. Si post discussam voventis intentionem & mate riam inspectam, adhuc dubium sit, qualis sit obli gatio voti, attendendum est ad verba promissi onis, quæ sumenda sunt secundùm communem usum, & juxta illa verba est interpretanda obliga tio voti, quia quisque censetur facere velle, quod verbis indicat, utì suprà est dictum. 4. Si supra dictis omnibus consideratis adhuc dubia est obli gatio voti, votum est interpretandum in favorem voventis, utì num. 381. dictum est, quia obligatio non est imponenda, nisi de ipsa clarè constet cùm libertas sit in possessione contra illam. Illa materia est gravis respectu voti, de qua possit dari Præceptum sub mortali obligans, votum enim obligat instar Præcepti, quod vovens sibi ipsi imponit; non est autem consideranda materia nudè secundùm se, sed etiam videndum, an non ex circumstantiis notabiliter conducat ad cultum divinum vel ad utilitatem voventis. 6. Qui vovet talia, quæ etiam præcipi solent, v. g. Jejunium Missam, censetur ad tale opus se obligare qua

quale à Fidelibus præstari debet ex Præcepto. 7. Qui se obligat ad finem, obligat se ad media ordinaria, non tamen ad extra-ordinaria. 8. Si Voto non sit additum tempus implendi, obligat quàm primùm fieri potest commodè, quia *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur*, Reg. 14. ff. de Reg. Juris, ubi quando dicitur, *præsenti die debetur*, intelligitur, *si commodè fieri possit*, quando autem obligationi nullus est præfixus finis, utì si dixeris, *voveo deinceps castitatem, voveo jejunare diebus Veneris* &c, censentur Vota perpetua, *Illsung* T. 5. n. 109. Has regulas tradunt Authores communiter cum *Castrop.* hìc d. 1. p. 12. *Tamb.* c. 12. §. 5. num. 5. *Gob.* T. 11. à num. 82. Ex his resolvi possunt innumeri casus, v. g.

§. 1. Obligatio Voti potest esse levis, licèt materia sit gravis, ita *Suar. Sanch. Castrop. Tambur.* 429
aliique communiùs cum *Illsung* n. 101. contra *Sot. Vasq. & alios.* Ratio est, quia Lex non obligat ultra mentem voventis: deinde vovere materiam gravem cum intentione se leviter obligandi, vel est possibile vel impossibile; si possibile, tum fiet, quando vovens id expressè intendet; si impossibile, ergo non erit verum votum, ergo nec gravis obligatio. *Si dicas*, obligationem Voti esse ex Lege divina vel naturali, quæ obligat promittentem, ut sit fidelis, Lex autem divina vel naturalis in materia gravi semper obligat graviter. R. Legem divinam vel naturalem in gravi materia obligare graviter, si non sit dependens, & non fundetur in voluntate hominis eam gravem obligationē impedientis; si autem ita dependeat vel fundetur in voluntate hominis, non obligat, nisì secundùm hanc voluntatem. *Si instes*, qui in materia gravi jurat, non potest se obligare leviter, ergo nec

qui

qui vovet. R. Disparitatem esse, quòd omne Jurmentum vocet Deum in testem, cujus authoritnon susci pit magis & minùs, ideóque ejus obligtio ex voluntate jurantis limitari non potest. *Si urgeas*, in materia levi non potest esse obligagravis, ergo nec in materia gravi obligatio levR. Disparitatem esse, tum quòd Deus non accepmateriam levem ad obligationem gravem, qnon conduceret ad salutem, sed ad periculuanimæ; tum quia materia levis non est capax obligationis gravis, materia autem gravis est capobligationis magnæ, ergo etiam parvæ: notatamen rectè *Gob.* & *Lugo* D. 22. *n.* 41. & *in Resp. Mo L.* 6. *Dub.* 8. Vota Religioni & majoribus Ordinibannexa, cùm involvant stabilitatem, esse irrivel non acceptari, si tantùm intenderetur obligalevis: Similiter notant *Lugo* & *Gobat* num. 8Votum cum intentione se non obligandi sub pecato, sed tantùm sub imperfectione, reipsa non fvotum, sed tantùm propositum.

430 §. 2. Qui vovit curare legi Missam, deditstipendium Sacerdoti, si hic negligat, idque resciqui voverat, hic ad nihil ultrà tenetur, qnon intendit nisi curare Missam, prout communiter fit, nempe dando stipendium ei, quaprudenter judicabat lecturum, neque enise obligavit ad certum eventum secuturum.

431 §. 3. Qui vovit castitatem, peccat ineundMatrimonium, quamvis mutuo consentvellent esse casti, quia intentio voventis præsumtur fuisse abstinere à statu, vi cujus obligari possad copulam carnalem, *Beja* P. 2. Cas. 8.

432 §. 4. Qui vovit orare Rosarium, satisfacalternatim orando cum alio, quia hic modorandi est ordinarius in Ecclesia, *Az. Bonac. Tam.*

Illsus

Illsung num. 108. contra *Castrop*; item satisfacit, licèt per notabile tempus interrumpat unam decadem ab altera, quia nihilominus sufficienter uniuntur per intentionem orandi totum, *Trull.* & *Dian.* P. 9. T. 8. R. 6.

§. 5. Qui vovit quotidie audire Missam, satisfacit 433
die festo audiens unicam, *Suar.* L. 4. c. 7. num. 15. *Castrop.* P. 12. n. 6. *Tamb.* c. 15. §. 6. n. 4; etiam satisfecit, si audiêrit, licèt immemor voti. Sed, quid si voluisset per illam Missam non satisfacere voto? R. Probabile est non satisfecisse, uti ex *Suar.* & *Laym.* docet *Busenb.* relatus L. 1. n. 693, quia ab ipsius voluntate pendebat debitum, ergo etiam ut maneret debitor; nihilominus etiam probabile est cum *Sanch.* L. 1. c. 13. num. 18. *Bonart. de Horis* L. 2. c. 18. num. 11. *Castrop.* T. 3. D. 1. P. 17. n. 14. *Dian.* P. 3. T. 6. R. 77. P. 10. T. 15. R. 4. *Gob. in Exp.* T. 5. num. 206. satisfecisse, quia licèt debitum, ut existat, pendeat ab ipsius voluntate, non tamen ita pendet, ut permanere possit, si ponatur solutio sive materia Voti, tum enim huic satisfactum est, nisi fortè fieret novum Votum.

§. 6. Qui vovit alere pauperem, non satisfacit, 434
si alat Patrem suum egentem, quia censetur voluisse aliquid, ad quod non tenebatur ex Jure naturæ; item censetur voluisse facere eleemosynam, quod autem dat Parenti, est de Jure naturæ debitũ & ex Justitia, quia Parens habet Jus ad alimenta à Filio, ita *Molina*, satisfaceret tamen, si Cognatum pauperem aleret, quia hunc alere non tenetur.

§. 7. Qui vovit peregrinari Romam, & tum 435
cogitavit peregrinari pedes, satisfacit, si peregrinetur eques, quia peregrinatio equestris est vera peregrinatio, & cogitatio peregrinationis pedestris non facit obligationem, nisi de ea etiam facta

facta sit promissio, ita cum aliis *Sanch.* c. 11. n. 3 *Tamb.* n. 3 ; si curiositatis vel aliorum negotiorum causâ etiam conductus mercede iret Roman dummodo simul adsit voluntas invisendi loca p secundùm intentionem priorem, satisfaciet Vo *Castrop.* num. 9. *Tambur. Illsung* n. 108. contra *San*

436 §. 8. Qui vovit peregrinari equitando, & pos equitandi occasionem non habet ; non tene peregrinari pedibus, quia non vovit peregrin tionem, nisi sub tali modo, qui difficultatem no biliter minuebat.

437 §. 9. Probabile est eum, qui vovit virginitate non ideo teneri ad perpetuam castitatem ; s tantùm ad servandam carnis integritatem, quam vox illa (*virginitas*) propriè significat, nisi cons aliam fuisse mentem voventis ; aut ignorâss hanc significationem vocis, *Burgh.* Cent. 1. Cas. contra *Castrop.* n. 7 ; sed de hoc iterum dicetur n. potéstque videri *Illsung* num. 108

438 §. 10. Qui vovit omnibus anni diebus jejunare non obligatur Dominicis, nisi aliunde de ha intentione constet, quia non est censendu voluisse se obligare contra receptam Eccles consuetudinem, *Sanch. Bonac. Castrop.* num. 1 *Tamb.* n. 11. *Ills.* suprà, & *alii* ; imò *Suar.* L. 3. c. 6. n. & *Sanch.* L. 2. c. 37. n. 16. dicunt Votum jejunand ordinariè diebus Dominicis esse irritum, validum tamen est pro quibusdam Dominicis. Quòd si voveris omni anno jejunare certo die, si hic in Dominicam incidat, potes jejunare in Dominica, aut si velis, transferre in Sabbathum, accommodando te mori Ecclesiæ, nisi Sabbathum haberet aliud jejunium, *Sanch.* à n. 17: putant tamen *Boss.* & *Dian.* P. 9. T. 8. R. 6. & P. 10. T. 16. R. 50, si quis vovisset per totum annum abstinere à carnibus,

etiam

etiam teneri in Dominicis, quia hoc non est contra morem Ecclesiæ, cùm fiat in Quadragesima. Quòd si vovit jejunare omni die Veneris, tenetur etiam illo anno, quo Nativitas Christi in diem Veneris incidit, utì dictum est n. 379, quia Ecclesia illos solos eo die eximit, qui nec Voto nec Regulari observantiâ sunt adstricti ad jejunandum, ita *Suar. Sanch. Bonac. Castrop.* num. 12. *Beja.* Cas. 6. dicens esse certum, quamvis oppositum teneant *Azor, Molin. Tambur.* & *alii* cum *Illsung*, nisi istum diem expressè voluisset includi voto. Vide dicenda p. 2. à num. 1319 Si tamen istâ die non jejunaret, probabilius est contra *Med.* non fore duplex peccatum, quia obligatio Præcepti per consuetudinem generalem Ecclesiæ sublata est, & Ecclesia tantùm declaravit, se non velle tollere obligationem Voti vel Religionis: denique si tali die comedat carnes, toties peccat, quoties comedit, quia Votum hoc obligat pro singulis diei horis, non aliter ac Præceptum Ecclesiæ, *Suar.* L. 4. c. 7. n. 9. & 12. *Castrop.* num. 15. contra *Sanch.* L. 4. c. 11. num. 42. *Laym.* L. 4. T. 4. c. 3. n. 3. *Tamb.* n. 12, qui probabiliter negant, in illa sententia, quòd sumptâ unâ refectione possit sumi multiplex, quia abstinentia à carnibus videtur tantùm indirectè voveri, in quantùm est quid accessorium ad jejunium, ergo si non sit obligatio jejunii, nec erit abstinentiæ: è contrà Præceptum Ecclesiæ videtur æquè directè tendere ad abstinentiam à carnibus; unde si directè vovisses non comedere aliquo die carnes, fatentur omnes communiter cum *Diana* P. 10. T. 14. R. 32. contra *Pasq.* toties peccari, quoties caro comederetur, quia tale Votum esset negativum, planè simile Præcepto, quo Ecclesia prohibet carnes.

§. 11.

439 §. 11. Si quis in juventute voverit certis diebus jejunare, probabile censent *Sanch. Fagund. Dian. Tambur.* L. 4. c. 5. §. 7. n. 9, si ad sexaginta annos perverenerit, non ampliùs teneri, quia Vota Jejunii non censentur emitti, nisi ad modum Jejunii Ecclesiastici, quod secundùm probabilem sententiam sexagenarios non ligat: idem dicit *Tamb.* n. 11 quamvis Votum Castitatis perpetuæ, quod ad mortem usque erat observandum, fuisset commutatum in perpetuum jejunium. *Nec refert* quòd res subrogata dicatur sapere naturam ejus cui subrogatur, *nam Tamb.* L. 3. c. 16. §. 4. n. 35. & *Illsung* num. 146 dicunt hanc regulam Juris tantùm tenere in favorabilibus; in contrarium tamen occurrit, quòd ille, qui ante annum 21. vovit jejunare, teneatur, licèt Præceptum Ecclesiæ tum non obliget, ergo Votum etiam poterit obligare post annum 60, licèt fortè tum non obliget Præceptum Ecclesiæ; est tamen adhuc aliqua disparitas, nam qui vovet ante annum 21., sufficienter cognoscit ætatem tum suam, & illam astringi ad Votum; hoc non est de ætate sexagenaria, de qua vovens non cogitavit, utì suppono, alioquin illam inclusisset aut exclusisset à Voto. Vide dicenda p. 4 à num. 1317.

440 §. 12. Si è tribus calicibus, quorum unum voviſti dare Ecclesiæ, fures rapiant duos, *Molin. de Sanch.* c. 13. n. 19. putant te non teneri dare totum tertium, sed posse dividere cum Ecclesia, cùm enim nullum determinaveris, videtur æquum, ut Ecclesia ferat partem damni; sed *Castrop.* n. 26. *Illsung* n. 101 cum *Bonac.* probabiliùs dicunt te teneri totum tertium dare, quia singuli toti sunt promissi sub disjunctione, nempe hic vel ille, ergo si reliquorum nullus dari possit, hic ultimus dari debet

addi

addit tamen *Castrop.* num.29. satisfieri, si detur ejus pretium: quòd si tamen voluisses dare unum, quia habebas tam multos, ut posses carere uno, non videtur fuisse intentio dandi pro hoc casu, quo raperentur duo, hinc cesaret votum.

§. 13. Si scias te vovisse calicem, sed nescias 441
cui è duabus Ecclesiis, *Sanch.* num.8. putat te posse dare, cui voles, quia tota obligatio dandi est à te; sed *Castrop.* n.27. probabiliùs dicit te teneri dividere pretium pro qualitate dubii; utì si scires te aliquid debere, & nescires an Titio an Cajo, tenereris inter illos dividere: Ratio autem est, quia aliter te exponis periculo nulla ex parte implendi votum, fortè enim dabis illi, cui nihil vovisti; si verò dividas, certum est te saltem ex parte implere Votum.

§. 14. Quando Votum non est impletum 442
tempore designato, si tempus ideo designatum est, ne nimiùm differretur executio, adhuc teneris post illud tempus, quia duplex erat obligatio, una ad rem faciendam, altera ad faciendam in tempore, & hac non impletâ manet illa principalior implenda: è contrà si intendisti ita affigere tempori, ut cum illo finiretur obligatio, elapso tempore non ampliùs teneris, quia obligatio diutiùs esse non potest, quàm illud, cui voluisti esse alligatam; hinc si vovisti omni die dare eleemosynam, ut sic nulla dies elabatur sinè bono opere, si unâ die omisisti, non teneris alterâ supplere; si autem vovisses dare ex pietate vel misericordia, tenereris postea supplere, ita *Tamb.* L.3.c.16.§.2.n.8.

§. 15. Si voveris jejunare pridie S. Francisci, 443
ipso autem Festo ingredi Ordinem, & pridie non jejunaveris, non teneris supplere, quia affixeras diei, nisi fortè voluisses jejunare, quia erat dies ante ingressum in Ordinem:

Si autem isto Festo non sis ingressus Ordinem, postea teneris ingredi, quia hæc devotio respicien Festum erat finis minùs principalis, & à principali qui semper manet, separabilis, *Tamb.* num. 9.

444 §. 16. Si voveris te facturum aliquid septimanæ sequente, licèt postea prævideas fore impedimenti non teneris prævenire, quia necdum est tempus quo obligaris ; potes tamen prævenire nisi illi septimanæ affixeris, quia quòd eousque rejeceris, non fuit ad augendum sed imminuendum Votum: è contrà si vovisti jejunare hac septimana in qua jam sis, ac prævides in fine fore impedimentum, teneris prævenire, quia jam es in tempore obligationis, ita *Bonac. Suar.* L. 4. c. 10. num. *Sanch.* c. 11. n. 5. *Laym.* c. 3. n. 5. *Tambur.* c. 12. §. 3. n. 2. &

445 §. 17. Qui vovit integro anno jejunare, & in decursu per unam septimanam omittit, si intendebat integro anno sinè interruptione jejunare tenetur iterum incipere annum ; si autem expressam eam voluntatem non habuit, sed tantùm voluit tot dies jejunare, quot sunt in anno satisfacit postea supplendo: denique si voluntas ejus non ferebatur in annuum tempus, sed tantùm in multa jejunia, & per accidens annuum tempus sumpsit ; aut si voluit, quia erat specialis causa in tali anno, v. g. quia erat annus Jubilæi, illo elapso nè tenebitur quidem supplere omissos dies.

446 §. 18. Causæ differendi Votum sufficientes sunt hæ singulæ; melior executio Voti ; declinandi gravis molestia vel offensa aliorum ; si te sentias necdum satis idoneum ad perferendum id, quod vovisti ; si v. g. Carthusiam ingressurus velis primò scientiæ multùm utili studere, cui studere non licebit in Ordine &c, de quibus videri potest *Castrop.* P. 13. num. 5. *Gobat* T. 11. n. 87. putat etiam sufficere utili-

utilitatem publicam; item gravem necessitatem corporalem vel spiritualem, v. g. sororis. Quousque autem Votum differri possit absque mortali, difficile est definire, & universaliter dici potest, quòd vota, quæ durant usque ad mortem, uti est Votum Religionis, minori tempore sint differenda, quàm alia vota, quæ in tempore finiuntur, uti sunt Vota eleemosynæ vel peregrinationis: Ratio est, quia hæc postrema Vota dilatione non minuuntur, sed quocunque tempore præstentur, integre præstantur: è contrà priora Vota dilatione minuuntur, quia cùm vi Voti, v.g. Religionis obligeris Deo servire usque ad mortem, quantùm differs Votum, tantùm detrahis de tempore serviendi, & consequenter de Voto: putat quidem *Tambur.* n. 10, si sis quindecim annorum, non fore mortale, si differas ingressum in Religionem ad tres vel quatuor annos, attamen secluso periculo deficiendi à Voto; addit fortasis fore mortale, si differas ad octo vel novem annos, tum enim notabile tempus respectivè ad secuturam tuam vitam subtrahis servitio divino; si autem sis quadraginta annorum, dicit dilationem sex mensium fore notabilem & peccatum mortale; ubi autem Votum nullum tempus determinat, nec dilatio imminuit de fine Voti, nec incommodū adfert, nec habet adjunctum periculum omittendi, dicit cum *S. Antonin.* apud *Sanch.* c. 14. n. 21. probabiliter fore veniale tantùm, quantumcunque diu differas, sed *Castrop.* num. 7. probabiliùs dicit universaliter tum fore mortale, si sinè causa differas Votum Religionis ad sex menses; reliqua autem, licèt dilatione non minuantur, ad duos trésve annos, in eo enim est gravis deordinatio, uti si rem alteri debitā tamdiu sinè causa differas dare;

non erit autem nè veniale quidem, si adsit rationabilis causa differendi; hinc rectè dicit *Diana* P. 5. T. 4. R. 100, si vovisti singulis mensibus confiteri, te ex causa posse per duos vel tres dies ultra mensem differre; imò si intra octo dies post mensem sequeretur solenne festum, & ægrè bis intra octo dies confitereris, posses eousque differre; & idem est de anticipando, ex simili causa.

447 §. 19. Violatio Voti non est contra Justitiam, sed fidelitatem tantùm seu Religionem, hinc si vovisti dare pauperibus 100. aureos, quos Cajus tibi debet, si Cajo bonâ vel malâ fide remittas quinquaginta, non teneris pauperibus hos quinquaginta compensare, ità *Suar. Tamb.* c. 16. §. 2. n. 11. An autem violatio voti possit esse contra virtutem illam, ad quam spectat materia voti, vide L. 1. num. 628. & 629.

448 §. 20. Si materia totalis alicujus Voti sit in se parva, & tota omittatur, *Cajet. Arm. Tabien. Navar. Tolet.* dicunt peccari mortaliter, quia totum votum negligitur, quod videtur esse grave contra Religionem. sed *Ledesm. Sanch.* aliique communiter cum *Dian.* P. 5. T. 5. R. 36. rectè contradicunt, notántque Confessionem mortalium, Communionem, auditionem Missæ, jejunium unius diei, si voveantur, esse materiam gravem, quia præcipiuntur sub mortali: item materia gravis est lectio vel procuratio Missæ legendæ, quia continet maximum Dei cultum: Similiter qui vovit dare ter mille aureos pauperibus, si detrahat 50, peccat graviter, licèt 50. respectu trium millium sint parva pars, quia secundùm se & in ordine ad finem, qui est sublevatio pauperum, sunt pars notabilis: è contrà si detraheret tres tantùm aureos, non esset mortale: item si

si voveris orare Rosarium, & omittas duas decades, non est mortale, licèt duæ decades respectu Rosarii sint pars notabilis, scilicet tertia : imò Rosarium ipsum censetur quid exiguum in ordine ad cultum Beatæ Virginis vel Dei, *Tamb.* L. 1. c. 1. §. 3. n. 21. *Spor.* T. 1. c. 5. n. 30. §. 4. *Si dicas*, esse mortale omittere Rosarium pro pœnitentia injunctum in Confessione peccati mortalis ; *hoc dato*, disparitas est, quia ibi injungitur velut aliquid pœnosum, & si est notabiliter pœnosum, uti communiter censetur esse, est materia gravis; è contrà per votum fit tantùm veluti cultus Dei, qui non videtur esse notabilis in recitatione Rosarii : per Rosarium autem communiter intelligitur, non integrum Psalterium, sed pars ejus tertia, *Illsung* n. 108.

§. 21. Si quis diversis Votis voverit pro eadem die 449
multas materias leves, quæ simul sumptæ faciant gravem, *Sanch.* & *Bonac.* dicunt fore mortale, si omittantur, etiamsi materiæ illæ essent diversæ rationis, v. g. partim orationes, partim eleemosynæ, quia omnes videntur uniri in hoc, quòd ratione Voti substent eidem virtuti Religionis, ergo constituunt unam materiam gravem, non aliter ac si unico Voto essent promissæ, uti (inquiunt) si quis homini promisisset diversis vicibus plures leves summas, quæ simul sumptæ conficerent magnam, peccaret mortaliter negligendo omnes : Hæc sententia non videtur universaliter sustineri posse, alioquin mortaliter peccaret Beneficiatus, qui die festo parum omitteret de Horis, parum de Missa, parum de aliis Orationibus Voto promissis, ita tamen ut omnia simul sumpta essent materia gravis, quia hæc omnia substant eidem virtuti Religionis ; hoc autem nemo dicet : item, si ejusmodi materiæ leves

per hoc unirentur in ordine ad constituendam unam gravem, quia subsant eidem virtuti Religionis, ergo similiter plures materiæ graves eidem virtuti subsantes etiam unientur in ordine ad constituendam unam tantùm materiam graviorem, ergo Beneficiatus non peccabit nisi unico peccato, si eodem Festo omittat Missam & Horas, quod iterum nemo dicet: Argumentum autem illud, quod adducit *Sanchez* de pluribus promissionibus levibus pecuniæ eidem homini factis, est dispar, quia hæ promissiones uniuntur ex fine immediato, qui est utilitas istius hominis, qui promissiones acceptat, ita autem non uniuntur materiæ parvorum votorum, quæ ex diversis occasionibus vel finibus promittuntur, hinc *Suar. Rhod. Herinx aliique* cum *Castrop.* T. 2. D. 2. P. 9. num. 11. negant tales materias uniri, etiamsi essent ejusdem rationis, ideóque dicunt omittendo omnes, peccari tantùm venialiter, quod *Diana* R. 55. dicit esse probabile, ratio est, quia mens voventis nunquam fuit se obligare graviter, sed fecit singula Vota separatim ab aliis, ergo violatio unius non potest augere violationem alterius: Huic sententiæ non acquiescit *Ovied.* 1. 2. T. 6. *Controv. 3. num.* 137, sed sic distinguit, si vota facta sint ex diversis motivis, v. g. unum ad honorem Passionis Christi, alterum ad honorem B. Virginis, tertium pro Defunctis &c, quamvis materiæ sint ejusdem rationis, v. g. quamvis omnes sint precationes, dicit obligationes non continuari nec materias uniri, ideóque fore tantùm plura venialia, si omnes illæ materiæ eodem die omittantur, quia ubi sunt distincti fines, ibi debent censeri distincta Vota & ad invicem impertinentia: è contrà si facta sint ex eodem motivo, etiamsi materiæ sint

diversæ

diversæ rationis, dicit censendum esse, quòd tota materia per modum unius promittatur, & vovens voluerit se indivisibiliter ad omnia obligare, v.g. si quis in periculo naufragii priùs vovisset quotidie orare Rosarium, postea in eodem periculo voveret quotidie dare Pauperi medium Imperialem, putat has materias coalescere, quia ultimum votum erat quasi ratificatio & augmentū prioris, adeóque ultimum videbatur tendere in utrumque objectum per modum unius, unde si unâ die omitteret ex utraque materia tam multum, ut inde resultaret materia gravis, putat fore mortale: addit num. 139, si quis pro eodem die voveat Missam audire, orare Rosarium, dare eleemosynam &c, licèt fecerit ex affectu erga eundem cultum divinum, non ideo materias illas uniri, neque ex levibus partibus omissis conflari unam gravem, quia motivum illud generale & mediatum Religionis non est sufficiens ad ejusmodi obligationes uniendas; quod verum putat cum *Castrop*, etiamsi materiæ illæ diversæ unico actu essent promissæ, quia talis actus esset propter materias diversæ rationis virtualiter multiplex, nam per materias diversæ rationis intelligit illas, quæ quamvis fortè pertineant ad eandem virtutem, tamen diversis Legibus præcipi solent, utì Missa & Horæ Canonicæ: Hæc *Oviedi* sententia spectatâ ratione videtur probabilior, nihilominus ante omnia inquirendum est in intentionem voventis, & in dubio de illa standum est pro minima obligatione, secundùm dicta n. 381.

§. 22. Si quis materiam parvam quotidie ex voto explendam omittat multis diebus consequenter, aliqui apud *Dia.* P. 3. T. 5. R. 24. absolutè dicunt materias illas non uniri, nec unquam peccari mortaliter, 450

quantumcunque sæpe omittantur : Alii absolutè dicunt uniri, & peccari mortaliter, quando tam sæpe omittitur, ut simul esset materia gravis : *Azor. Gran. Vasq. Sanch.* & *alii* communiter probabiliùs distinguunt, & dicunt, si Votum erat affixum diei materias non uniri, sed obligationem transire cum die; si autem non erat affixum, materias uniri & obligationem supplendi transire ad sequentes dies, ideóque posse tandem perveniri ad materiam gravem ; in dubio autem, an Votum ita fuerit affixum diei nec ne, *Sot. Ledesm. Suar. Laym. Castrop. Tann.* & *alii* cum *Dia.* P.5. T.5. R.52. dant hanc regulam ut si vota sint personalia, id est, de actione tantùm præstanda à vovente, v.g. de orationibus, præsumatur obligatio desinere cum die ; si autem Vota sint realia, id est, de aliqua re alia præstanda, v. g. de eleemosyna, præsumatur obligatio non desinere cum die, adeóque fore mortale, si tot diebus omittatur, ut fiat materia gravis : Ratio est, quia utraque Vota communiter fiunt cum tali intentione, ergo in dubio præsumuntur sic facta, quia ex communiter contingentibus est prudens præsumptio : rectè tamen notant *Castrop.* T.15. D.1. P.14. N. 5. & *Herinx de pecc.* D.7. n.53. etiam in votis realibus quandoque præsumi posse, quòd obligatio desinat cum die, si nempe in singulis diebus reperiatur motivum, ob quod facere voluisti omni die v. g. quia per talem eleemosynam voluisti à Deo obtinere opem ad speciale negotium tali die tractandum, hinc *Gobat* T. II. num. 85. rectè dicit recurrendum esse ad intentionem voventis, an nempe voluerit alio die compensare, si unus negligeret ; in dubio autem dicit præsumendũ esse quòd noluerit obligationes unius diei copulari cum obligatione alterius, ideóque semper peccare tantùm

tantùm venialiter, quia obligationes gratuitæ sunt potiùs restringendæ quàm ampliandæ, utì dictum est num 381.

§. 23. Nemo tenetur manifestare se aliquid 451
vovisse, ut sic facilitùs obtineat media vel licentiam implendi suum Votum, nisi saltem tacitè ad hoc se obligaverit, quia hæc revelatio non est inter media ordinaria, ad quæ solùm procuranda se obligavit, ita *Navar. Suar. Sanch. Laym.* L. 4. T. 4. c. 7. n. 7. *Tambur.* L. 3. c. 12. §. 5. *num.* 7. contra *Sotum, Armil. Az. Less.* Eum autem, qui dolet se aliquid vovisse, non ideo peccare mortaliter, habet *Busenb*; peccare tamen venialiter putant *Castrop.* & *Tamb.* §. 2, quia ponit aliquid retardans executionem; sed melitùs negat *Suar. de Voto* L. 5. c. 7. quia utì potuit non vovere, ita optare potest non vovisse, maximè si minùs cautè, vel tale aliquid voverit, propter quod sit ipsi periculum graviùs vel sæpius peccandi.

Q. 114. *Ad quid teneatur, qui vovit nunquam* 452
ampliùs ludere, v. g. chartis. R. cum *Gob.* T. 11. à n. 524.

§. 1. Si vovisti absolutè non ludere, nîl cogitando, an de lusu tantùm immoderato & periculoso intelligeres, an etiam de moderato, non teneris abstinere à lusu moderato, quia votum in dubio explicari debet in favorem voventis, utì dictum est n. 381, & docent cum aliis *Bonac. de Juram.* q. 1. p. 16. n. 4. *Tamb.* c. 3. §. 5. n. 57. *Dian.* P. 7. T. 9. R. 56.

§. 2. Si vovisti, intelligendo lusum etiam 453
moderatum, teneris abstinere etiam ab hoc, quia perfectius est hoc privari propter mortificationem, *S. Th.* 2. 2. *q.* 168. *art.* 2. *in O. Sanch. Bonac. Castrop.* T. 14. D. 2. P. 7. §. 1. n. 3. *Tambur.* num. 58.

§. 3. Ex fine, ob quem vovisti, colligi potest, 454
an comprehenderis lusum etiam moderatum;

item an voveris non ludere etiam pro alio, nam 1. Si intendisti vitare jacturam tuæ pecuniæ, excluſisti ſolum luſum immoderatum, & quidem eum, quo luderes pro te, nam ludendo moderatè aut pro alio, non incurris iſtud malum, hinc licebit ludere moderatè vel pro alio; imò & per alium traditâ ei pecuniâ & aſpiciendo, niſi aliter conſtet de mente tua, ita *Bonac.* num. 5. *Sanch.* L. 3. c. 18. n. 7. *Dian.* R. 57. *Caſtrop.* num. 5. *Gob.* n. 526. Ratio eſt, quia licèt hìc inveniatur finis, ob quem voviſti, tamen res propriè non comprehenditur ſub materia promiſſa, verè enim & propriè non ludit, pro quo alius ludit. 2. Si voluiſti redimere jacturam temporis, comprehendiſti ludum etiam moderatum, itémque luſum pro alio, quia verè luderes cum jactura temporis; poteris tamen per alium ludere, licèt aſpiciendo perdas tempus, *Caſtrop. Tamb.* à *n.* 59. 3. Si eo fine voviſti, ut vitares rixas, blaſphemias, juramenta, hæc ſi naſcantur, utì communiter naſcuntur ex luſu, ſi fiat nomine proprio, aut ex jactura propriæ pecuniæ, non autem periculum habeas, ſi ludas nomine alieno vel per alium, licebit tibi ludere nomine alieno vel per alium; imò & ludere licebit per alium, licèt hæc incommoda timeantur, quia reipſa non ludis, utì antea dictum eſt; item licebit tibi facere ſponſiones de hoc vel illo lucraturo, quia hoc non eſt propriè ludere, *Bonac.* ſuprà, *Sanch.* num. 8. *Dian.* R. 58. Addit *Gob.* ſuprà, ſi voviſti non ludere ad vitandas rixas, non fore mortale ludere cum hominibus notoriè pacificis: hinc 4. Univerſaliter loquendo, ex conſideratione finis, propter quem voviſti, potiſſimùm metienda eſt gravis vel levis tranſgreſſio Voti, ſi v. g. voviſti non ludere, ne pecuniæ jacturam faceres, non peccas graviter, ſi

si notabilem summam non exponas periculo jacturæ, neque si pro alio ludens multum perdas: Si autem ideo vovisti, ne tempus perderes, si non consumis tempus notabile, v.g. plus quàm duas horas, non erit mortale, & ita de aliis; *Fagund. Castrop. Sanch.* num. 7. *Tamb.* num. 60.

§. 4. Si vovisti non ludere, donec Pater tuus 455
domum rediret, qui tamen in via moritur, putant *Bonac.* n. 6. & *Sanch.* n. 15. te nunquam posse ludere, quia nunquam redit Pater, sed *Tambur.* num. 64. rectiùs dicit ex mente voventis tantùm esse obligationem abstinendi ad tale tempus, quo Pater commodè potuisset rediisse.

§. 5. Si vovisti non ludere, nisi volente Cajo, 456
si Cajus moriatur, non ampliùs obligaris abstinere; si autem fiat furiosus, adhuc obligaris, quia voluntas absolutè cessat per mortem, non autem per furorem, ergo secutâ morte non ampliùs attenditur, sed secuto furore adhuc exspectari potest, *Sanch.* num. 14.

§. 6. Si in vindictam vel signum malæ voluntatis 457
vovisti non ludere cum certo homine, Votum non debet servari, ne sit fomentum iniquitatis: item si vovisti non ludere cum certo homine, in certa domo, certo genere ludi, quia credebas hominem illum esse fortunatum, te in illa domo vel ludo specialiter esse infortunatum, etiam non debet servari, quia hoc est superstitiosum, ergo nequit esse materia Voti, *Navar. Sot. Sanch.* num. 9. *Bonac.* P. 4. n. 2. *Castrop.* num. 7.

§. 7. Mulier, quæ vovit non ludere, ut sic testetur 458
dolorem de morte Mariti, non tenetur abstinere, quia hoc Votum est vanum vel de re indifferente, *Tambur.* c. 15. §. 4. n. 3. *Gob.* num. 527. Si tamen vovisset in gratiam Affinium, teneretur, quia Votum

Votum in gratiam hominis factum obliga licèt sit de re indifferente, si homo, in cujus gratia vovetur, promissionem acceptaverit.

459 Q. 115. *Ad quid teneatur, qui vovit non bibere vinum.* R. §. 1. Tenetur efficaciter non desidera bibere, nam qui promittit non bibere, primam promittit non velle bibere, quia voluntas biben esset voluntas violandi votum : non peccat tamen, si morosâ cogitatione detineret in delectatione potûs, quia per votum non biben tantùm excluduntur actus directè tendent in transgressionem Voti ; nec peccaret, si ineffic citer desideraret sub conditione Voti absentis.

460 §. 2. Quamvis voverit non bibere vinum ut sic vitaret ebrietatem, tamen non teneri abstinere à cerevisia vel aliis potibus inebria tibus, est communis cum *Sanch.* L. 4. c. 11. n. 44. *Gob* & *aliis* contra *Cajetan.* & *Baldell.* Ratio est, qui non sunt vinum, hìc autem in re odiosa non debe fieri extensio ad illa, quæ non comprehendun verbis ; imò etiam probabile est non tene abstinere ab eo liquore, qui aliquo nomine vi afficitur, sed ita à natura vini discessit, ut non materia apta Consecrationi, quale est vinum adustum, *Gob. in Quin.* T. 5. c. 4. n. 11.

461 §. 3. Potest in Missa sumere utramque ablu tionem, *Azor* L. 11. c. 20 ; aut si sit Laicus, ablu tionem post Communionem, *Pasq. in Praxi Jejun Decis.* 235 ; & in utroque assentitur *Gobat* num. 10 quia hæc non veniunt nomine potûs vini quem quis censetur sibi velle interdicere.

462 §. 4. Si non possit servare votum, nisi parum vini sumat, tenetur parum sumere, quia qui tenetur ad finem, tenetur ad medium facile & ordinarium *Pasq. Decis.* 242. *Dian.* P. 3. T. 5. R. 61.

§.

§. 5. Quando vovit eo fine, ut non inebriaretur, 463
si bibat vitrum, materia est levis, imò si bibat multùm, non peccat mortaliter, dummodo certus sit hìc & nunc abesse ebrietatis periculum: si autem vovit, quia per potum dilapidabat sua, tunc tantùm peccat mortaliter, quando bibendo dilapidat notabilem quantitatem pecuniæ; unde si de alieno bibat, non peccat, *Sanch.* num. 3. & 6. *Gob.* num. 13. & 15.

§. 6. Si voverit unicè ob mortificationem gulæ, 464
si ex eo nullam percipiat voluptatem, licitè bibet, quia Votum habet se utì Lex privata pro hoc homine lata, ergo cessante pro hoc causâ adæquatâ cessat Votum, *Sanch. Gob.* n. 14. Si autem vovisset ex motivo temperantiæ, etiamsi voluptatẽ perciperet, tamen ut materia esset gravis, deberet tam multùm bibere, quantùm pro potu unius prandii ordinariè sufficit homini temperatè vino utenti, v.g. dimidium mensuræ, cujus proinde tertia vel quarta pars esset materia tantùm levis, *Sanch.* Cap. 12. num. 21. *Castrop.* T. 15. D. 1. P. 12. n. 21. *Dian.* P. 5. T. 5. R. 37. *Spor.* T. 1. c. 5. n. 30. §. 4.

§. 7. Qui vovit se totâ die non gustaturum vinum, 465
si sæpius per diem bibat, primâ tantùm vice peccat, ita *Az.* suprà, *Gob.* n. 17. Ratio est, quia talem intendit abstinentiam, quâ dicere possit, hodie non gustavi vinum, vino autem semel poto, non potest hoc dici, utì secundùm *Sanch.* c. 11. num. 45. *Pasq. Decis.* 230, qui hodie vovit jejunare in pane & aqua, intendit tale jejuniũ, quo dicere possit, hodie præter panem & aquam nihil à me sumptum est, unde si sæpius vinum potet aut alium cibum edat, solâ primâ vice peccat; si tamen vovisset se hodie bibiturum solam aquam, toties peccaret, quoties alium liquorem biberet.

§. 8.

466 §. 8. Si voverit non bibere vinum, ob ma quæ causat vinum, non cogitando de hoc vel ille quamdiu vinum ei causare potest aliquod malu tenetur abstinere, quia manet finis Voti.

467 Q. 116. *Quomodo obligatio Voti conditiona sit explicanda.* R. §. 1. Si conditio tota non sit pende ab arbitrio voventis, peccat contra Votum, q ante impeditam conditionem reddit se impote ad explendum Votum, quia vovens tum nolu obligationem Voti subesse soli arbitrio suo, s etiam conditioni ab alio pendenti : è cont si tota conditio pendeat ab arbitrio voventi potest ante illam impeditam reddere se impote ad Votum, quia tum & materia Voti & conditi planè subdita est ejus voluntati, v.g. qui vovit Reli gionem, si sanitatem recuperet, peccat ineund matrimonium, quamdiu spes est recuperandæ sani tatis; si autem vovit sub conditione, si adhuc sem se inebriet, potest inire Matrimonium, antequa se inebriet, ita cum aliis *Castrop.* P. 17. num. 6. & *Gob.* T. 11. n. 34.

468 §. 2. Quando impletio conditionis non e præcepta, qui impedit eam sinè dolo, non pecca contra Votum, v. g. vovisti Religionem, si esse doctus, si negligas doctrinam, non eo fine, ne debea fieri Religiosus, sed quia piger es & laborem fugis vel aliis te occupas, non agis contra Votum, *Sua Sanch. Castrop. Illsung* T. 5. num. 114. *Laym.* dicen esse certum : Si autem impletio conditionis si præcepta, utì quando quis vovit Religionem, si toto anno non peccaret contra castitatem, si eâ intentione peccet, ut ab obligatione liberetur, illudit Deo, & peccat contra Votum ; probabile tamen est etiam tum liberari ab obligatione Voti, ita *Laym, Castrop.* num. 12. *Gob.* n. 35. *Illsung* n. 116.

con

contra *Navar. Az. Sanch. & alios.* Ratio est, quia tum reipsa non impletur conditio, ergo Votum nunquam acquirit obligationem absolutam, quam tamen vovens intendebat; éstque per accidens, quòd reportet commodum suæ malitiæ. *Nec obstat*, quòd dicatur L. *In executione* §. ult. ff. de verb. oblig: *Quicunque sub conditione obligatus, curaverit, ne conditio existeret, nihilominus obligatur*: Et Reg. 66. Juris in 6. *Cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quò minùs conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset*, nam Textus illi loquuntur de promissione acceptata, quæ causet obligationem Justitiæ, ideóque fiat injuria, si conditio ex malitia impediatur, consequenter sic impediens tenebitur reparare damna secuta; è contrà Votum soli Deo factum causat tantùm obligationem Religionis, Religio autem non obligat ad reparanda damna secuta, nec priùs obligat, quàm Votum fuerit absolutum & conditio impleta.

§. 3. Si conditio pendeat à consensu alieno, 469
v. g. vovisti Religionem, si Pater tuus consentiat, potes rogare Patrem, attamen sinè vi aut dolo, ut non consentiat, *Suar. Laym. Gob. Illsf. Castrop.* n. 8. contra *Sanchez*, qui c. 23. n. 45. pro contraria sententia malè citat certum omnium assensum: Ratio est, quia nè implicitè quidem vovit non ita rogare, utì suppono, & utens Jure suo non censetur facere fraudem: Si autem Pater moriatur, mors habetur pro consensu, adeóque filius tenebitur, *Laym. Sanch.* c. 8. n. 47. *Tambur.* c. 15. §. 6. n. 10, addens cum *Illsung* num. 112. Votum sub conditione, si Pater consentiat, obligare eo non contradicente, quamvìs positivè non det consensum; nec videtur requiri, ut Votum Patri fuerit propositum,

utì

utì vult *Sanchez*, reipsa enim censeri potest consentire, ut filius Religionem ingrediatur, quamvis de ejus Voto nihil sciat : Item Votum obligat, licèt Pater primò contradixerit, dummodo postea consentiat, quia intentio fuit vitare offensam vel turbationem Patris, quæ tunc vitatur, ita *Sanch.* & *alii* contra *Castrop.* & *Illsung* ; si autem prius consenserit & postea consensum retractet, *Laym.* & *Sanch.* putant adhuc teneri, quia conditio per antecedentem consensum est impleta, sed *Illsung* & *Tamb.* num. 9. probabiliùs negant, quia conditio non est impleta secundùm mentem voventis, qui, utì suppono, voluit evitare offensam aut molestiam Patris.

470 §. 4. Si quis, quia habet Patrem & sororem indigentes, voveat anno sequente ingredi Religionem, si Pater interea moriatur & soror ineat Matrimonium, si hi supervivant & subitò ditescant, aut aliunde illis provideatur, *Laym.* & *Sanch.* c. 23. n. 27. dicunt teneri Voto, quia mens voventis fuit ingredi, si levaretur indigentia patris & fororis, quæ nunc levata est : oppositum etiam probabiliter tenent *Castrop. Tamb.* & *Illsung* n. 11. quia obligatio voti non debet extendi ultra sensum verborum, verba autem voventis non dicebant, si indigentia illorum quomodocunque levaretur, sed, si levaretur per mortem Patris & per matrimonium sororis ; & quamvis Jus positivum apud *Castrop.* n. 5. disponat, ut in aliis contractibus sit satis, si conditio apposita per aliud quodcunque medium impleatur, tamen sic non disponit in materia Votorum, ergo cùm hæc materia sit onerosa, dispositio Juris non debet ad eam extendi.

Q. 117

Q. 117. *Quid dicendum sit de Voto pœnali.* R. §. 1. 471
Notandum cum *Ills.* T. 5. n. 117. Votum pœnale posse fieri tribus modis: 1. Ut non voveatur evitatio culpæ, sed sola pœna, si intervenerit culpa, v.g. *voveo Jejunium, si me inebriavero.* 2. Collectivè promittendo evitationem culpæ & solutionem pœnæ post admissam culpam, utì, *Voveo non inebriare me, & si me inebriavero, voveo Jejunium.* 3. Disjunctivè promittendo utrumque, vel evitationem culpæ, vel solutionem pœnæ, utì, *voveo vel me non inebriare, vel si me inebriavero, jejunare.* In primo casu, materia Voti non est culpa, sed sola pœna, hinc si se inebriet, non tenetur in Confessione facere mentionem Voti. In secundo, materia Voti est culpa & pœna, hinc dum confitetur inebriationem, tenetur addere esse contra Votum. In tertio, culpa non est determinatè materia Voti, hinc confitens inebriationem non tenetur meminisse Voti, dummodo postea jejunet; si tamen se inebrians noluisset postea jejunare, contraxisset simul malitiam contra Religionem, deberétque in Confessione addere se peccâsse per ebrietatem cum animo non solvendi pœnam, ideo sibi ex Voto impositam.

§. 2. Si Cajus vovit non inebriare se sub pœna 472
Jejunii, si se inebriet sinè ulla culpa, non obligatur ad pœnam, utì habet communis cum *Gob.* T. 11 n. 31; & universaliter, quando quis excusatur à Voto, etiam excusatur à pœna, *Tamb.* L. 3. c. 12. §. 7. n. 4. Si se inebriet cum levi culpa, etiam non tenetur, quia gravis pœna non censetur volita pro levi culpa, *Tambur.* n. 5. Si se inebriet cum gravi culpa, sed planè immemor voti, etiam non tenetur, quia non peccat contra votum, quod tum non cognoscit, *Sanch.* L. 4. c. 22. n. 18. *Dian.* P. 3. T. 6. R. 41.

473 §. 3. Si se inebriaverit cum culpa gravi
memor Voti, sed immemor pœnæ, *Dian.* supr
Castrop. T. 15. D. 1. P. 18. n. 3. *Illsung* n.120. docet
non teneri ad pœnam, quia censetur ideo si
imposuisse pœnam, ut deterreretur à culpa, s
si de pœna non cogitaverit, non poterat per pœna
deterreri à culpa, ergo nec mens ejus fuit tum obl
gari ad pœnam: Oppositum tenent alii cum *Lay*
L. 4. T. 4. c. 5. n. 3, nam per pœnam, quam persolve
deterrebitur à relapsu inposterum; limita
Sanch. n. 19. & *Gob.* n. 32, nisi pœna esset gravissim
v.g. Religionis, castitatis, peregrinationis tran
marinæ, quia non videtur se voluisse ad tan
graves pœnas obligare, nisi gravissimè peccare
contra Votum, id est, nisi illud transgrederet
memor tantæ pœnæ sibi impositæ. Vide dicta L
à num. 767.

474 §. 4. Si dubium sit, an voverit pœnam solve
toties, quoties transgrederetur, an autem tantùm
semel post primam transgressionem, aliqui dicu
teneri toties quoties: *Sa v. Votum.* num. 26. dic
teneri tantùm primâ vice, quod admittit *Laym*
si tantùm voverit solvere pœnam, non aute
si etiam voverit vitare culpam, & hoc probabil
putat *Castrop*, sed *Tambur.* num. 2. *Spor.* T. 3. c. 2. n. 5
Sanch. num. 21. *Dian.* P. 7. T. 9. R. 60. *Illsung* num. 1
Castrop. n. 6. sic distinguunt, si pœna est ordinari
quæ iterari consuevit, uti est Jejunium, tenetu
toties quoties; si sit gravissima, & quæ iterari
non consuevit, tenetur tantùm primâ vice, qui
sic communiter vovent homines & sibi pœnam
imponunt, ex communiter autem contingentibu
est prudens præsumptio. Addit *Sanch.* supra
in dubio an pœna sit exorbitans an mediocris
obligari toties quoties, cùm enim tale Votum
commu-

communiter & ex natura sua obliget *toties quoties*, videtur esse in possessione.

§. 5. Si scias, quòd tibi pœnam imposueris, & 475
nescias quam, *Tambur.* dicit probabile esse, quòd non tenearis ad ullam, sed probabilius est oppositū, quia habes certitudinē, quòd tenearis ad aliquam, ergo teneris determinare tibi aliquam, qualem prudenter præsumes te in istis circumstantiis imponere voluisse.

§. 6. Si nescias, an sub pœna emiseris Votum, 476
non teneris ad ullam pœnam, quia nemo tenetur pœnam solvere aut sibi imponere, si certa non sit obligatio, cùm libertas possideat, *Tambur.* num. 3.

§. 7. Probabile est eum, qui petit absolutionem à Voto vitandi culpam sub pœna, non teneri dicere de pœna, quia Votum de culpa & pœna sunt quasi unum Votum, cùm Votum pœnæ sit ad confirmandam voluntatem in evitatione culpæ; causa autem, quæ sufficit ad tollendam obligationem primam, etiam sufficit ad secundam, ita *Sanch. Laym. Castrop.* num. 4. *Tamb* §. 5. n. 5. *Ills.* n. 119, qui cum *Sanch. Laym. Castrop.* num. 5. rectè addit, si quis absolvatur à Voto evitandi culpam, simul absolvi à Voto solvendi pœnam, quia sublato principali tollitur accessorium in principali fundatum.

Q. 118. *An Votum per alium impleri possit vel* 477
debeat. R. Multa huc spectantia habentur à n. 337, ubi dictum est, quomodo obligatio Juramentī dicatur esse personalis, similis enim est ratio de Voto: *Busenb.* relatus n. 427. etiam aliqua resolvit, sed adhuc addenda quædam.

§. 1. Votum personale non potest implerī per alium, reale potest, dummodo fiat ex re propriā voventis, ita tenent omnes; hinc,

si Cajus voverat aliquem mittere Lauretum cùm hoc Votum sit reale, transit ad hæredes ejus obligatio, *Lesſ. in Auct. v. Testamentum. Caſ.* 14, ubi addit cum communi tale Votum testatoris ad obligationem hæredis non posse à Confessario commutari, quia hæres ipse non tenetur ex Voto suo, sed ex quasi contractu, utì docet idem *Leß. de Just.* L. 2. *c.* 40. *num.* 66; utì si promisit Titio Votum ejus solvere, non possum te liberare non enim potest Votum commutari, nisì volente & petente auctore voti, cùm requiratur acceptatio ejus circa novam materiam: Posset tamen commutare Nuncius Apostolicus, si magnus sumptus requireretur, & hæres esset tenuis; item in hoc casu posset peregrinatio cum munere offerendo præscripta à testatore, eâdem operâ obiri ab aliquo qui illuc peregrinaretur, *Lesſ. in Auct.* suprà.

478 §. 2. Si Cajus Religionem ingressurus valedicens Parocho voveat se Ecclesiæ, in qua baptizatus est, daturum calicem, sub finem autem Novitiatûs instituat Monasterium pro hærede si Cajus postea profiteatur, Monasterium ad nihil tenetur, quia professione extinguuntur omnia vota personalia & realia, hæres autem non tenetur solvere Vota tempore aditæ hæreditatis extincta. Si Cajus noluisset suum votũ professione extingui putat *Bonac.* Monasterium teneri, quia Votum non poterat commutari sinè voluntate professi; sed *Castrop.* dicit adhuc fore extinctum, quia Professio ex se est perfectissima solutio omnium votorum antecedentium, neque voluntas professi tentis potest hanc solutionem impedire: Si tamen Cajus promisisset Ecclesiæ, & Parochus nomine Ecclesiæ promissionem acceptâsset, Monasterium teneretur, hæc enim promissio acceptata dedisset novum

novum Jus Ecclesiæ, quod Professione non extinguitur: Quòd si Cajus mortuus fuisset ante professionem, Monasteriũ etiam teneretur, quia non esset hæres per professionem, sed per mortem Caji, mors autem non extinguit Vota realia. Plura videri possunt apud *Castrop.* T. 15. D. 1. P. 15. & 16.

Q. 119. *Quo ordine veniant solvenda debita, vota, legata.* R. §. 1. Debita Justitiæ priùs solvenda sunt, quàm Vota realia, tum quia Deus non acceptat Vota cum præjudicio Juris á tertio quæsiti; tum quia Vota solvenda sunt ex bonis defuncti, æs autem alienum est potiùs alterius, quàm defuncti; tum denique quia debita Justitiæ extrahuntur ex toto cumulo hæreditatis, non autem vota. 479

§. 2. Vota solvenda sunt ante legata, quia Vota obligant defunctum, non autem legata, ergo censendum est, quòd sit major obligatio illorum quàm horum.

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio Voti.

R. *Esp.* Dupliciter tolli potest, 1. Nullius authoritate interveniente: idque vel materiæ mutatione; ùt si materia antè honesta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni, ratione novæ circumstantiæ vel prohibitionis; vel si fiat impossibilis, absolutè aut moraliter; vel desitione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu authoritatis humanæ: idque tripliciter: irritatione, commutatione, vel dispensatione: de quibus sequentibus Dubiis. Est communis. *Sanch.* L. 4. c. 24. *Less. Lib.* 2. *Cap.* 40. *Dub.* 11. *Suar. Fill.* T. 26. c. 8. *Unde resolves,* 480

» I. Etsi tuâ culpâ materia facta sit impossibilis
» inutilis, &c. tamen postquam jam talis facta est,
» cessat obligatio, & sufficit pœnitere de culpa.
» II. Si concurrat obligatio duorum Votorum
» incompossibilium, implendum est id, quod est
» præstantius, & Deo gratius ; alterum cessat.
» Quòd si verò sit æquale, aut nescias, utrum sit
» melius, implendum est, quod priùs vovisti, &
» ruit posterius: Si & hoc nescis, libera est electio
» *Vide Trull.* L. 2. c. 2. D. 9.
» III. Si materia Voti fiat impossibilis quoad
» partem tantùm, tunc si commodè talis materia
» dividi non potest, aut non solet, ad nihil teneris:
» v. g. vovisti ædificare templum, si totum
» non potes, non teneris ad partem:
» IV. Si verò dividi commodè potest, & solet,
» manet obligatio ad illam partem, quam potes: ut
» v.g. 1. Qui non potest jejunare totâ hebdomadâ,
» potest autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2.
» Qui Matrimonium contraxit, & consummavit
» post Votum Castitatis, tenetur non petere debitum,
» cùm eatenus Votum adhuc sit possibile,
» (reddere enim debet.) *v. Bonac. D. 4. q. 2. P. 7. §. 1.*
» V. Quòd si Votum dividi quidem possit, sed
» unum in eo sit principale, reliqua verò accessoria
» tantùm, non per se seorsim intenta, sed depen-
» denter à priori, tanquam illius appendices &
» modi, tunc si principale fiat impossibile, ruit
» etiam obligatio accessorii, non autem contrà: ut
» v. g. vovisti peregrinationem Romam in cilicio,
» & ibi certi aliquid offerre ; si peregrinatio
» impossibilis fiat, non teneris cilicium ferre, &
» oblationem mittere, *v. Sanch. c. 10. Bonac. P. 4. §. 4.*
» *Trull. c. 1. D. 10. num. 5.*

ADDENDA

ADDENDA.

Q.120. *An Votum Castitatis aut Religionis obliget,* 481
si ille, qui vovit, sit ita proclivis in luxuriam, ut ipsi salubrius videatur inire Matrimonium. R. Non obligare putant *Ledesm. Bonac. & alii* apud *Moyam* T.2. D.1. Q.1, qui *num.* 20. vocat sententiam illam valde probabilem ; idque tenent plures, etiamsi illa fragilitas supervenisset post emissum Votum ; rationem dant, quia Votum debet esse, & jam non esset de bono meliori. Non audeo sententiam illam dicere absolutè probabilem, hinc tenenda est opposita cum *Sanch. Castrop. Moya & aliis*, quia absolutè majus bonum est Status Castitatis & Religionis, potéstque, qui vovit, aliis mediis reprimere luxuriam, & Voto suo se implicitè obligavit ad illa alia media adhibenda, ergo tenetur Voto usque dum allegatâ hac causâ dispensetur. *Confirmatur* : quia aliàs, qui etiam per culpam contraxisset proclivitatem ad luxuriam, hoc ipso liberaretur à voto, quod nemo dicet, quia daret multis illicium luxuriandi, ut tandem votum excuterent.

DUBIUM VI.

De Voti Irritatione.

ARTICULUS I.

An & quomodo tollatur obligatio Voti per directam irritationem.

R*Esp.* Cùm non debeat violari cujusquam « 482
dominium, ac quilibet Dominus possit uti «
suâ libertate ; hinc si potestati domi- «
nativæ alterius sit subjecta alicujus voluntas, «

» potest is subditi istius omnia vota, qualiacunque
» sint, ad suum libitum, sinè ulla causa, validè irri-
» tare directè, hoc est, potest velle & pronunciare,
» ut illa Vota nulla sint, ita ut nullo etiam casu obli-
» gatio postea reviviscat (etsi peccent, si absque caus
» irritent, ùt docet *Less. Lib. 2. Cap. 40. num. 69. Na*
» *Suar. Fill.*) Porrò hoc Jus provenit ex Jure pos
» tivo, quo datur alicui legitima potestas domina
» tiva in voluntatem alterius. *Ita communiter Dd.*
» *Vid. Sanch.* L. 4. *c. 24. num. 30. & 31. Unde resolvi*
» I. Quivis Pater, & in ejus defectu, Avus paternus
» Tutor, imò etiam mater, non tantùm si tutrix fi
» sed etiam in priorum defectu, & secundùm
» quosdam, reliquis deficientibus, etiam Magister
» vel herus, ùt *Suar. Less. num. 82.* contra *Sanch.*
» potest directè irritare vota liberorum impube-
» rum; ùt colligitur ex c. *Mulier 32. q. 2. cap. 1. & 2. a*
» *q. 1.* Et Cap. *Si quis. de Regular.* Impubertas autem
» (secundùm Jura) finitur in masculis anno decimo
» quarto completo, in feminis duodecimo com-
» pleto, à die nativitatis computando, ùt *Sanch. l.*
» *v. Laym. T. 4. c. 7. n. 10. Bonac. D. 4. q. 2. P. 7. §. 2.*
» II. Vota Religiosorum (non tamen Novitiorum
» etiam sub Prædecessoribus emissa, irritare
» possunt directè præter Papam, Abbates,
» Guardiani, Priores & Rectores, ac probabiliter
» etiam Abbatissæ, ùt habet *Suar.* L. 6. *de Vot.*
» *c. 7. n. 19. Regin.* L. 18. *n. 342. Fill. Bonac. num. 26.* Excl
» pitur tamen Votum transeundi ad Religionem
» strictiorem, *v. Binsfeld 1. P. Enchirid. c. 9. Less. n. 7*
» *Sanch. c. 14. n. 30. Bonac. l. c.*
» III. Item potest, secundùm *Sanch. Lib. 9. de Matr.*
» *Disp.* 39. Maritus respectu votorum uxoris
» licèt probabiliùs id alii limitent ad ea Vota, qua
» mariti Juri præjudicant. *Laym.* L. 4. *T. 4. c. 7. n. 1*
» *Fill. Tract. 26. c. 8. q. 8. Less. num. 89.*

IV.

IV. Qui semel Votum irritavit, si postea nolit, non ideo revalidatur, *vid. Sa V. Irritatio Voti.*

V. Nullus supradictorum potest directè irritare vota emissa ante subjectionem, v.g. ante Matrimonium; facta verò intra tempus subjectionis, de re implenda post tempus subjectionis, v.g. in pubertate, vel post obitum mariti, possunt irritare. *Bonac. l. c.*

VI. Votum, de quo dubium est, utrùm emiseris tempore libertatis, an subjectionis, non posse irritare Superiorem, docet *Salas T. 2. q. 21.* Et *Caram.* L. 3. c. 1. d. 1. Sed contrarium tenet *Suar. Sanch. Bonac. & alii* cum *Bardi D. 6. c. 1. §. 28.*

VII. Facta tempore subjectionis, possunt adhuc irritari post illud; v. g. quando filius jam est pubes. Quod verum est, etsi in pubertate ea ratificâsset, putans ex errore esse firma: secus tamen, si infirma esse novisset, & independenter à prioribus ratificâsset, *v. Less. Lib. 2. c. 40. Dub. 14. n. 83.*

VIII. Supradicti possunt revocare, ac directè irritare vota, etsi semel ea ratificaverint, quia non privârunt se dominio & potestate suâ. *v. Suar. de Voto.* L. 6. c. 6. Quòd si tamen id sinè causa fiat, erit (secundùm quosdam) peccatum mortale, licèt probabiliùs id neget *Suar. c. 4. & Laym. hìc.*

IX. Prælatus potest irritare votum subditi à Prædecessore æquali vel inferiore confirmatũ, non tamen à superiore. *Vide* de his *Bonac. l. c. §. 2. Laym. c. 7.*

ADDENDA.

Q. 121. *Per quid irritatio differat à dispensatione Voti.* R. Irritatio est ablatio obligationis facta nomine proprio per potestatem dominativam in personam voventem, aut in rem, de qua fit votũ: è contrà 483

è contrà dispensatio est ablatio obligationis facta nomine alieno, scilicet Dei, qui potestatem Jurisdictionis dat quibusdam in Ecclesia ad tollendam, ubi causa est, voti obligationē, *Sanch.* L. 4. c. 24. n. 14.

484 Q. 122. *An Papa vel alii Prælati Ecclesiæ possint directè irritare Vota Christianorum.* R. Aliqui affirmant, quia Vota subditorum semper imbibunt hanc conditionem: *Si Superior consenserit, seu non contradixerit,* Papa autem est Superior Christianorum & Episcopus Diœcesanorum: Oppositum tenent *S. Thomas* aliique communiter cum *Sanch.* num. 17. & *Castrop.* D. 2. P. 2. n. 2, quia non constat illis à Christo datam esse potestatem dominativam, neque hæc necessaria fuit ad Ecclesiæ gubernationem, satis enim erat, quòd haberent Jurisdictionem, & possent vota dispensare vel commutare, aut eorum executionem impedire per potestatem præceptivam, aut saltem valorem Votorum impedire, antequam fierent; unde illa conditio, *si Papa consenserit,* tantùm significat, si non sustulerit obligationem, dispensando, prohibendo executionem, antecedenter impediendo: Potest tamen Papa directè irritare Vota, quæ Religiosi post vota sua substantialia emittunt, quia vi Voti Obedientiæ acquiritur Papæ potestas dominativa in voluntatem eorum.

485 Q. 123. *An Superior possit propria Vota irritare.* R. Nec potest irritare, nec alteri committere, ut irritet, ita *Sanch.* num. 60. *Castrop.* n. 5. Ratio est, quia nemo potest votum emittere sub conditione sui consensûs, hæc enim conditio destruit obligationem voti, quæ stricta esse debet, potestas autem irritandi fundatur in eo, quòd votum includat conditionem, si Superior consenserit. *Nec obstat,* quòd quis dispensare possit secum, secundùm dicta

Lib. I.

Lib. 1. num. 799 : *Quia* potestas dispensandi nititur Jurisdictione, quam Deus concessit Superioribus etiam respectu sui, non quidem coactivam vel contentiosam, sed tantùm voluntariam & gratuitam ; neque requiritur distinctio personæ dispensantis & dispensatæ, nam dispensatio non est actus judicialis, sed tantùm Jurisdictionis voluntariæ, in qua aliquis potest sustinere plures personas, uti habet communis cum *Covarr. Suar. Bonac. Sal. Sanch. Fill.* T. 21. n. 441. *Laym.* L. 1. T. 4. c. 22. n. 31. *Tambur.* L. 3. c. 16. §. 4. n. 6. Addit *Illsung* T. 1. D. 2. n. 49. saltem sufficere distinctionem, quæ est inter dispensatum & Principalem dispensantem, qui est alius Superior vel Ecclesia vel DEUS conferens ei Jurisdictionem.

Q. 124. *Quid præterea sit addendum ad melius intelligendam naturam irritationis.* R. Seqq. 486

§. 1. Vota merè interna irritari possunt, quia ad irritationem plùs non requiritur, quàm negatio consensûs illius, cujus dominio subjacet voluntas voventis, *Illsung* T. 5. n. 129.

§. 2. Licèt requiratur, ut commutans vel dispensans Vota, hæc cognoscat speciatim, non tamen est necesse, ut irritans ita cognoscat, sed potest in genere tollere omnia per solum suum dissensum, *Tamb.* §. 3. n. 1. Neque etiam requiritur, ut qui vovit, id resciat aut consentiat, sed votum irritari potest ipso invito, *Castrop. Tambur.* num. 13. *Illsung* num. 140. 487

§. 3. Vota ab impubere emissa tam realia quàm personalia potest Pater semper irritare: Tutor tantùm ad annos pubertatis : Curator tantùm ad annum majoratûs sive 25. completum pupilli necdum emancipati, nam tantùm ad illud tempus substituuntur loco Patris, *Sanch. Less. Laym.* 488

Laym. Castrop. Tambur. Illsung T. 5. n. 123. 134. Ratio est, quia talia vota involvunt consensum Patris & postea eorum, qui à Jure sunt loco Patris, idque non tantùm propter dominium, quod Pater habet in voluntatem filii, sed etiam propter immaturitatem ætatis & judicii in impubere. Mater (secundùm *Sanchez*) potest quantùm Tutor secundùm *Sa, Sayr. Tambur.* L. 5. *c.* 3. §. 1. *num.* 14 quantùm Curator, ipsa enim etiam absente Curatore subintrat in ejus locum : *Tancr.* putat etiam Socerum respectu Generi sui posse irritare Votum, si hic careat Patre, Matre, Tutore, Curatore, sed rectè dissentit *Tambur.* Similiter probabile putat *Sanch.* Maritum succedere loco Patris vel Curatoris, si Uxor his careat, sed etiam rectè contradicit *Illsung* n. 127, quia potestatem talem neque ex Jure naturæ vel positivo, neque ex contractu habent, hinc etiam vota filii puberis tantùm illa potest irritare Pater, quæ gubernationi domesticæ & administrationi præjudicant, *Illsung* num. 124. Ex jam dictis solvuntur hi duo casus :

489 Cajus 13. annos natus petit à Patre licentiam vovendi Jejunium pro singulis Sabbathis ; audiens Titius ejus frater annos 15. natus etiam petit, & præterea, ut vovere possit dare Pauperi portionem suam ; Pater omnia permittit, hinc vovent ; sed Pater non multò pòst jubet utrumque filium die Sabbathi secum cœnare & consumere cibum appositum, dicens se irritare Vota facta. In hoc casu *Less. de Just.* L. 2. *c.* 40. *n.* 75. *Suar. de Voto* L. 6. *c.* 8. *n.* 7. negant Votum Cajî potuisse irritari à Patre, quia fundamentum potestatis in Patre respectu impuberis est levitas in vovendo & imbecille judicium, ergo his cessantibus cessat potestas irritandi Vota, atqui hìc nulla est in vovendo vel levitas vel imbecil-

imbecillitas judicii, quia prudens Parentis approbatio ea vel tollit vel saltem supplet ; è contrà plures cum *Sanch.* c.27.n.18. & 21. *Laym.* L. 4. T. 4. c.7.n.17. *Castrop.* D.2.P.3.§.2.n.5. probabiliùs dicunt Votum Caji esse validè irritatum , adeóque Cajum debuisse cœnare, quia licèt Pater approbet, hæc tamen approbatio non tollit, quin impuberes in vovendo sint leves & imbecillis judicii, ergo ratio, cur talia Vota sint irritabilia, reipsa manet, quod pluribus probant *Sanch.* & *Castrop.* Quod Titium attinet, hic duo vota emisit, unum personale abstinendi à portione sua , alterum reale donandi portionem Pauperi : primum Pater irritare non potuit, quia Titius est pubes, pater autem non potest irritare Vota personalia puberis: secundum irritare potuit, cùm sit reale, præjudicans gubernationi domûs ; itáque Titius non potuit cœnare cum patre, attamen non debuit portionem, à qua abstinebat, dare pauperi.

Sempronius pupillus completo anno 13. vovet 490
se omni Sabbatho mensâ excepturum duos paupe-
res , eísque ministraturum ; Tutorum unus
audiens hoc, postquam Sempronius jam pubes est,
utrumque prohibet : In hoc casu dicendum est
Sempronio jam pubere cessâsse officium Tutoris,
& in officium Curatoris transiisse , cujus est
administrare bona pupilli usque ad annum 25.
completum: itaque cùm votum adhibendi pau-
peres ad mensam sit reale, Curator validè irritat:
quoad votum personale ministrandi mensæ,
si Curator fortè permisisset pauperes mensæ adhi-
beri, major est difficultas, an irritare potuerit,
negat cum aliis *Suar.* c.6.num.24, quia Sempronius
quoad suam personam nunquam fuit subditus
Curatori, non ante pubertatem, quia tunc

non

non datur Curator, sed Tutor ; nec post pubertatem, quia tunc Pupillus quoad suam personam est sui Juris, & Curatori competit tantùm administratio bonorum: è contrà *Sanch.* c. 30. num. 15. *Laym.* num. 11. *Less.* n. 83. *Castrop.* §. 3. n. 6. probabiliùs dicunt Curatorem posse irritare Vota Minoris ante pubertatem emissa, nec confirmata post pubertatem, quia Curator succedit Patri in gubernatione filii, ideóque indirectè & secundariò etiam gaudet potestate gubernandi personam pupilli; Pater autem validè irritâsset tale Votum, ergo & Curator.

491 §. 4. Pater potest respectu filii spurii idem quod respectu legitimi, nam licèt non ex Lege, attamen ex Jure naturæ etiam in *illum* habet patriam potestatem; putátque *Tamb.* contra *Castrop.* id esse verum, licèt spurius habeat Tutorem.

492 §. 5. Hoc ordine venit potestas irritandi vota; Pater, Tutor, Curator, Avus ex parte Patris, (non ex parte Matris) Mater. Avus tamen paternus nîl potest vivente Matre, *Suar. Sanch. Castrop. Tambur.* suprà.

493 §. 6. Quamvìs probabile sit cum *Soto, Sanch. Tamb.* quòd Maritus vota Uxoris directè irritare possit, eò quòd voluntas ejus videatur esse plenè subjecta dominio viri, secundùm *Apost.* ad Ephes. 5. *v. 22. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino, quia vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ* &c: nihilominus videtur probabilius cum S. *Antonin. Navar. Az. Valent. Suar. Less. Bonac. Laym. Castrop. Illsung* num. 126. id tantùm intelligi de illis votis, quæ præjudicant usui Matrimonii, educationi prolis, vel administrationi familiæ; ex qua causa potest etiam uxor irritare vota Mariti. Ratio est, quia subjectio uxoris fundatur tantùm

in

in contractu Matrimonii, ergo tantùm datur in ordine ad finem Matrimonii, ex quo Uxor etiam acquisivit simile Jus ad eosdem fines obligandi Maritum, adeóque etiam irritandi ejus vota, in quantùm huic fini præjudicant.

§.7. Vota emissa ex licentia Superioris subordi- 494
nati possunt irritari à Superiore altiori, non contrà, quia subditus & Superior subordinatus tenetur se semper conformare voluntati Superioris altioris, *Suar. Sanch. Castrop. Illsung* num. 130.

§.8. Vota emissa à Religioso tempore subjectionis 495
non possunt irritari ab eo Superiore, à cujus subjectione Religiosus jam est liber, quia desiit potestas in Superiore, quæ fundabatur in Jure super voluntatem voventis; & idem est de Votis Religiosi facti Episcopi, aut in alio Ordine professi, aut è Monasterio ejecti, quamdiu non redeunt ad priorem subjectionem, *Tamb.* L.3.c.16.§.2.n.34. *Illsung* n. 134. Similiter vota facta in sæculo vel Novitiatu non possunt irritari à Superiore, quia vovens tum non erat subjectus, nec sunt facta sub conditione beneplaciti Superioris, qui tamen posset suspendere, quantùm gubernationi præjudicant: putant tamen *Tamb.*§.3.n.41.& *Illf.* n.136. Vota facta ante Religionem ab impubere vel pupillo posse à Superiore irritari, utì irritari potuissent à Patre, Tutore vel Curatore; & consentit *Sanch. de Matrimonio Lib.* 9. *Disp.* 41. idem asserens de Marito respectu Voti ab Uxore impubere emissi.

§. 9. Votum emissum tempore subjectionis, sed 496
implendum postea tempore libertatis potest irritari ab habente dominium in ipsam voluntatem, hic enim directè potest annullare actum, ex quo oriri deberet obligatio; è contrà irritari non potest

ab

ab habente dominium in rem tantùm promissam, nam non habet dominium in actum, ergo actus manet validus pro tempore libertatis; hinc Curator non potest irritare vota puberis post Minoratum implenda; nec Maritus vota uxoris implenda in viduitate vel divortio; nec Dominus vota servi implenda post servitutem; possunt tamen hæc vota suspendi quoad executionem, in quantùm præjudicant, *Illsung* num 135.

497 §. 10. Vota emissa cum licentia Superioris possunt irritari ab eodem Superiore, nisi forte renunciârit Juri, quod habebat in rem promissam aut promissione ab altero acceptatâ se obligaverit non revocare, tum enim res esset facta Juris alterius, *Sanch.* n. 11. *Castrop.* §. 2. n. 5. & alii mox citandi. Item irritari possunt ab alio habente æqualem potestatem, v. g. si unus Tutor dederit licentiam vovendi, potest alter Tutor irritare Votum; ratio est, quia dans licentiam, per se loquendo, retinuit suum dominium plenum, nisi expressè se abdicare voluerit; & alter Superior per licentiam sibi æqualis etiam non est privatus dominio sui in voventem, ita *Abb. Nav. Cajet. Silv. Sot. Az. Suar. & alii*, quos citant & sequuntur *Laym.* num. 14. *Less.* n. 76. *Castrop.* n. 3. *Illsung* n. 131. 132. 137. & 138.

498 §. 11. Vota realia cum consensu Superioris emissa & ad hæredem translata non possunt irritari ab ullo Superiore, quia post mortem voventis nec persona vovens, nec res promissa manet sub dominio Superioris, *Sanch. Castrop. Illsung* n. 13[illegible]

499 §. 12. Si Superior sinè justa causa irritet votum grave, in quod consensit, communis sententia est cum *Sot. Sanch. Rosel. Castrop.*, quòd peccat graviter, uti graviter peccat, qui sinè causâ non observat; *Illsung* tamen n. 133. probabiliter dicit

peccare

peccare tantùm venialiter , quia licèt abutatur suâ potestate , sinè causa impediendo alterum à majore suo bono , tamen non est grave contra charitatem, cùm non graviter noceatur subdito, utì suppono ; nec videtur grave contra religionem, çùm irritato Voto desinat ejus obligatio ; unde patet disparitas de eo, qui non observat, hujus enim votum manet & frangitur, atque ideo etiam peccat mortaliter, qui sinè causa dispensat in Lege Superioris, tum enim manet obligatio Legis , quia dispensatio illa est invalida , & ipse est causa transgressionis illius Legis adhuc permanentis: unde à contrario sumitur hoc argumentum, nam utì qui sinè causa dispensat cum subdito in sua Lege quantumvis gravi, tantùm venialiter peccat, quia temerè tollit Legem, ita & hìc.

§. 13. In dubio, 1. An Votum sit irritabile: 2. 500
An non sit emissum vel confirmatum extra tempus subjectionis : 3. An executio non sit destinata in tempus libertatis, videtur Superior posse irritare , quia cùm sit in possessione sui dominii & potestatis respectu omnium votorum subditi, nullum debet ab ea potestate extrahi , nisi certò constet sub ea non contineri, *Illsung* num. 141.

Q. 125. *An qui vovit non petere dispensationem* 501
à Voto, possit petere irritationem aut commutationem, vel contrà. R. Posse, quia hæc differunt, & diversam requirunt potestatem , ergo qui sibi intercluſit potestatem ad unum , non ideo intercluſit ad alterum, *Navar. Sanch. Tamb.* L. 3. c. 15. §. 4. n. 9. Si tamen mens ejus fuerit nullam petere deobligationẽ, si petat, peccat ; deobligatio tamen est valida.

Q. 126. *An Votum non utendi irritatione vel* 502
dispensatione sit irritabile aut dispensabile. R. Esse,

ideóque ultimo sublato semper poterunt priori etiam tolli : quòd si absolutè vovisset nullo casu uti tali facultate, votum esset irritum, quia sæpe melius est uti quàm non uti ; est itaque conditionatum non utendi, nisi melius fuerit uti, *Suar. Sanch. Castrop. Less. in Auct.* v. *Votum.* c. 2. Similiter votum sub pœna, ut non possit dispensari à Papa est dispensabile ab Episcopo , quia à Papa nullibi reservatur , nec ideo tolli potest potestate Episcopo ordinaria, *Trull.* aliique cum *Dian.* P. 7. T. 9. R. 59.

ARTICULUS II.

Quis Vota indirectè possit irritare.

503 » R *Esp.* Si alicui, non quidem voluntas voventis, » sed voti materia sit subjecta, ita ut in hanc » Jus habeat, is tale votum potest irritare » irritatione indirectâ, hoc est, ejus obligationem » suspendere, in quantùm suo Juri præjudicatur: » idque ex Lege naturæ docente , quòd nemo » possit alteri promittere aliquid in præjudicium » tertii. S. *Th. in* 4. *D.* 38. *Suar. Less. &c. Unde resolves,*

» I. Sic irritare possunt, præter suprà nominatos, » mater respectu filiorum puberum , quamdiu » manent in domo paterna, nec sunt emancipati: » item Tutor puberis, usque ad annum vigesimum » quintum, in iis, quæ eorum potestati officiunt. » *Laym.* L. 4. T. 4. c. 7.

» II. Idem potest uxor respectu mariti ; v. g. » si is voverit longiorem peregrinationem , » habitare alibi, cubare seorsim , quæ derogant » vitæ sociali , & usui dominii , quod habet » in corpus mariti. *Fill. Less.* L. 2. c. 40. n. 98.

III.

III. Item Dominus & Domina respectu famulorum; ùt si voverint Jejunium, quo fierent inepti ad obsequia Domini: quale votum non est castitatis, vel brevis orationis. *Lessius num.* 86.

IV. Item non tantùm Pontifex respectu omnium Fidelium, sed etiam Episcopi & Principes respectu subditorum, quando materia illis præjudicat. Denique Superiores respectu Novitiorum, in iis, quæ impediunt Novitiatûs exercitia. *Less.* num. 80.

V. Non possunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præjudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs subjecta; v. g. Vota servi implenda, cùm erit liber; & Conjugis, cùm alter erit mortuus.

VI. Potest quis etiam indirectè irritare Vota longè antè facta quàm sibi materia subjiceretur; v. g. facta à Conjuge longè ante Matrimonium.

VII. Potest quis etiam vota à se, vel ab antecessore concessa & confirmata, indirectè irritare, ùt patet ex *Articulo superiore*. Excipe tamen, nisi suo Juri cessisset, & hanc cessionem subditus acceptâsset; ùt v. g. in voto castitatis, mutuo mariti & uxoris consensu facto. Secus tamen esset, si vel sola uxor, vel uterque independenter ab altero vovisset.

VIII. Vota indirectè tantùm irritata reviviscunt & obligant, quando alteri desinunt præjudicare, *vid.* de his *Bonac.* L. 4. Q. 2. P. 7. §. 2. n. 36. *Laym.* c. 8.

ADDENDA.

Q. 127. *Quid præterea hìc notandum sit.* R. 504 Hæc pauca, §. 1. *Illsung* T. 5. num. 127. docet neutrum Conjugem posse irritare alterius votum

de non petendo debito conjugali , cùm neuter habeat Jus obligandi ad petendum , sed tantùm ad reddendum : Fatetur tamen oppositum esse probabile,& in praxi tutum,quia unus potest obligare alterum,ne se reddat inhabilem ad petendum, quia inde nasceretur grave onus & molestia in Matrimonio, cùm sæpe difficile sit, & maxime uxori verecundæ, debitum petere.

505 §. 2. Domini propter solum dominium utile quod habent in servos aut famulos , possunt ea tantùm vota , etiam ante tempus servitutis emissa irritare seu potiùs suspendere,quæ obsequio illorum præjudicant, *Illsung* num.128.

DUBIUM VII.

Quid sit commutatio voti.

506 » *Resp.* Commutatio est substitutio alterius operis honesti loco ejus , quod Voto » promissum erat, sub eadem obligatione. » Circa quam,ut licitè fiat, traduntur hæ regulæ: » *Prima.* Ad commutationem Voti requiritur » authoritas Ecclesiastica, 1. Quando commutatio » fit in paulò minus bonum : quòd si notabiliter » minus sit, miscetur dispensatio. 2. Quando » dubium est de æqualitate boni. 3. Quando » fit in bonum æquale : licèt aliqui tunc putent » sufficere authoritatem propriam. Hæc tamen » sufficit ad commutationem in melius , quia » in meliori minus continetur. Voco autem » melius , quod est tale in ordine ad utilitatem » spiritualem voventis, & Deo gratius. » *Secunda.* Ad commutationem Voti in æquale » requiritur causa, licèt minor, quàm ad dispen- » sationem , quia dispensatio planè liberat ab

ab obligatione voti ; commutatio verò aliud « subrogat. Unde si fiat in melius, nulla causa requi- « ritur ; si in æquale cum authoritate Superioris, « sufficit major in illud propensio : Si verò dubi- « tetur, an sit æquale, sufficit notabilis molestia « in implendo, *vid. Less.* L.2.*c.*40.*D.*16. *Unde resolves*, «

I. Quamvis Oratio absolutè sit melior Jejunio, « non licet tamen propriâ authoritate hoc in illam « commutare, quia hìc & nunc potest Jejunium « esse Deo gratius, utpote utilius ad bonum spiri- « tuale hujus hominis. *Less. num.*101. *Sanch. c.*56. «

II. Omnia Vota personalia, propriâ authoritate « commutari possunt in Votum Religionis : imò « ipso Jure omnia vota realia sic mutantur « in Professione.

III. Qui habet Votum Religionis, non potest « illud propriâ authoritate commutare in suscepti- « onem Episcopatûs , tum quia hic non efficit « hominem perfectiorem quàm Religio, licèt per- « fectiorem esse supponat ; tum quia non constat, « quòd illud hìc & nunc sit Deo gratius, tum quia « sic respondit *Innocentius* III. apud *Bonacin.* « *in* 2. *Præceptum D.*4. *q.*2. *P.*7. Idem docet *Less. n.*103. « *Azor*, *Sanch. Laym.* L.4. T.5.c.6.n.15. *Palaus T.*16. *D.*1. « *P.*6. *num.*2. *Diana P.*6. *T.*6. *R.*62.

IV. Qui habet facultatem dispensandi, habet « etiam commutandi ; non tamen contrà, quia « commutatio est pars dispensationis ; qui autem « potest majus, etiam minus potest. Qui autem « habet facultatem commutandi tantùm, non potest « mutare nisì in æquale : quod moraliter & non « scrupulosè æstimandum est, ùt monet *Laym.* L.4. « T.4.c.8. n.24. In qua æstimatione (ait *Cajetan.*) « non negligenda sunt concomitantia , v. g. «

» in voto peregrinationis habenda est ratio
» non tantùm laboris, sed etiam expensarum,
» quas fecisset. *Suar. Less.* num. 108. *Vid. Bonac.* §.
» V. Si is, cujus votum mutatum est, mali
» deinde implere primum, id potest: tum quia id est
» melius, vel æquale, tum quia in ejus favorem
» factum est, cum tacita conditione, si ei placuerit
» *Less.* num. 111. *Sa, Fill.* num. 289.
» VI. Si voti legitimè à Superiore commutati
» materia, sive opus fiat impossibile, vel indiffe-
» rens, non tenetur redire ad prius, quia obligatio
» extincta est, *vid. Laym. Bonac. ll. cc.*

ADDENDA.

607 Q. 128. *Quid circa hanc Votorum commutationem sit præterea notandum.* R. Seqq. §. 1. Probabile est commutationem fieri posse extra Confessionem, ita *Suar. Sanch. Henriq. Bonac. Laym. Castrop. Dian. Gobat* cum *Belleg.* de Jubilæo P. 3. Sect. 12. q. 5. contra *Rodriq. Bejam, Sayr & alios*; quia nullibi præscribitur, ut in Confessione fiat: Addunt *Dian. & alii* cum *Sanch.* L. 4. c. 54. n. 17. etiam fieri posse ab eo, qui Confessiones meas ordinarias non audit, si tantùm sit aptus audire, licèt enim hoc spectet ad forum conscientiæ, non ideo spectat ad forum Pœnitentiæ: *Nec obstat*, quòd forte in Bulla Concessionis addatur, *Confessionibus auditis valeat absolvere à peccatis & commutare vota*, nam TÒ *auditis confessionibus*, refertur ad absolutionem à peccatis, quæ immediatè sequitur, hinc commutatio voti fieri potest etiam cum absente, *Tamb. Belleg.* suprà.

608 §. 2. Potest commutans dicere, commuto in hoc, quod postea designabo, *Sanch.* n. 31. *Rodriq. Vivald. Sayr. Dian. Gob. Alloz. Belleg. q. 6*: Imò & dicere potest, commuto in illud, in quod vir ille doctus, quamvis

quamvis laicus, censuerit commutandum, *Sanch. Lesſ. Læym. Gob. aliique* cum *Belleg.* suprà; túmque obligatio est translata in illud aliud; nec peccas agendo contra materiam priorem, *Sanch. Lesſ. Trull. Castrop. Gob. Belleg.* suprà cum *Dian.* P. 1. T. 11. R. 52. contra *Rodriq*; debet tamen illa dilatio substitutionis esse rationabilis ac bonâ fide fieri; & ita potest differri commutatio ultra tempus, v.g. Jubilæi, *Suar. Sanch. Castrop. aliique* cum *Belleg.* suprà; quod verum est, etiamsi Pœnitens in genere tantùm petierit commutationẽ votorum, & nullum in specie explicaverit, v.g. quia jam non meminerat aut Confessarius impediebatur, quò minùs jam commutaret, *Suar. Sanch. Castrop. Gob. Belleg.*, qui rectè addunt requiri, ut Pœnitens in hoc casu lucretur Jubilæum, alioquin non acquiret Jus ad commutationem.

§. 3. Si Pœnitens sciat se vovisse, sed nesciat quid, 509
potest Confessarius adhibere prudens arbitrium, & secundùm rem probabiliter præsumptam ac circumstantias commutare in certam materiam, *Suar. Sanch. Trull. Belleg.* suprà.

§. 4. Potest etiam commutari votum pœnale, 510
uti quando vovisti dare eleemosynam, si mentireris, *Suar. Sanch. Lesſ. Mald. Fill. Dian.* & alii cum *Belleg.* q. 7.

§. 5. Votum unum reservatum nequit com- 511
mutari in aliud nè reservatũ quidem, præterquam in ingressum Religionis, uti notant omnes cum *Ills. num.* 149, quia cùm contineant res arduas, Ecclesia negando potestatem relaxationis voluit injicere prudentem horrorem Fidelibus, ne leviter vel temerè emitterent; potest tamen votum reservatum differri ex justa causa, & tantisper aliquid aliud injungi, uti cum communi *Sanchez.* Similiter com-

commutari posſunt circumſtantiæ voti reſervati utì dicetur num. 550.

512 §. 6. Dilatio Jejunii voto promiſsi potest modicâ commutatione ſuppleri, & præſcindendo ab aliqua peculiari circumſtantia, inquit *Tambur.* L. 3. c. 16. §. 6. num. 6, facilè eam concederem fieri in aliam diem ſinè ſupplemento, quia ſic parum aut nihil decedit de cultu divino.

513 §. 7. Vota etiam jurata commutari posſunt ſecundùm dicta num. 355; docéntque Authores ibi citati & alii cum *Belleg. q.* 1, & nemo dubitat quin Epiſcopus poſsit diſpenſare in votis juratis, inquit *Leſs. in Auct.* v. *Votum. Caſ.* 3, ſi nempe non ſint in præjudicium tertii, utì dicetur à n. 532.

514 §. 8. Posſunt etiam commutari promiſsiones factæ Sanctis, quia veniunt nomine voti, licèt reipſa vota non ſint, *Gob. Belleg.* ſuprà.

515 § 9. Omnia vota in ſæculo vel Novitiatu emiſsa posſunt à vovente vel Superiore commutari in Vota Profeſsionis Religioſæ; item in vota ſimplicia Societatis JESU, nam etiam hæc ultima irritant Matrimonium, & abſolutè ſunt de meliori bono: Si quis tamen cum culpa dimittatur à Societate, priora vota reviviſcent, non autem ſi ſinè culpa, nam implet conditionem, & perſeverat, quantùm in ſe eſt, *Tambur.* §. 3. num. 5. Quòd ſi priora vota non ſint à te vel à Superiore commutata, etiamſi ſinè cauſa dimittaris, reviviſcent, quia per ſimplicia vota tantùm ſuſpenduntur, & per ſolam Profeſsionem extinguuntur, *Tambur.* num. 8. Vide *Dianam* P. 3. T. 2. R. 71.

516 §. 10. Factâ per legitimam Jurisdictionem commutatione extinguitur prius votum, hinc ſi materia ſubrogata fiat inutilis vel impoſsibilis, etiam ex culpa voventis, non tenetur redire

ad

ad prius votum : Et probabilius est idem valere etiam in votis sæculi commutatis vi Professionis religiosæ, si quis in sæculum, attamen sinè culpa sua, ex dispensatione Papæ rediret, *Tambur.* §. 7. num. 1 : Licèt autem sic extinguatur prius votum, tamen ex benigno & interpretativo consensu Ecclesiæ poteris, si velis, ad illud redire, loco materiæ subrogatæ, commutatio enim videtur facta in favorem tuî, ut materiam subrogatam expleas , si nolis priorem, *Less. Laym. Sporer* c. 3. n. 135, quamvìs *Suar. Sanch. & alii* cum *Diana* in Comp. v. *Votum.* n. 55. negent te posse ad priorem materiam redire, si materia subrogata fuerit melior , quia putant commutationem esse factam in favorem Dei, qui acceptavit ; sed hanc limitationem non admittunt alii : notat tamen rectè *Tambur.* num. 6, quòd per commutationem propriâ authoritate factam non transferatur vinculum ad rem subrogatam, ideóque tenearis redire ad priorem materiam, si hæc subrogata reddatur inutilis vel impossibilis.

Ex dictis solvuntur hi casus,

Titius voto peregrinationis Romanæ obstrictus 517
ingreditur Statum Religiosum , & in Novitiatu vovet , si in illa Religione non permaneat, se aliam ingressurum : profitetur deinde , sed post aliquot annos ob delicta ex Religione expellitur : In hoc casu, *Vivald.* putat teneri Romam proficisci, quia in commutationibus, quæ à Jure fiunt, videtur subintelligi illa conditio, *si in materia permutata permanseris* : Oppositum tenet *Sanchez*, quia nobilior commutatio plùs extinguit voti prioris obligationem , quàm ignobilior , sed commutatio, quæ à Jure fit per professionem religiosam, est nobilior aliis commutationibus, quæ ab homine fiunt, ergo voti prioris obligationem

plùs extinguit, & consequenter hoc non revivisc
Quoad alteram partem, *Less.* putat Titium ten
ingredi aliam Religionem, quia votum h
ingrediendi aliam Religionem, si in hac non per
veret, non est commutatum per professionem re
giosam, cùm assumptum fuerit sub conditio
cessationis Professionis religiosæ: Oppositum ten
Castrop: quia non est major ratio de voto ingre
endi aliam Religionem, quàm de quovis alio vo
ergo illud similiter extinguetur per prima
professionem: Sententiæ hæ sunt probabil
sententiæ tamen *Sanchez* & *Lessii* videntur consc
miores dictis.

518 Cajus obstrictus voto Religionis obtinet dispe
sationem contrahendi Matrimonium cum Ca
sub onere commutationis in Sabbathinum Jej
nium: Caja moritur secundo anno. In hoc ca
Sanch. putat Cajum teneri ad utramque materia
exequendam, nam primi voti obligatio redi
in qua videtur dispensatum esse tantùm pro tem
pore Matrimonii cum Caja; materiæ auter
secundæ obligationem putat colligi ex mod
scribendi Pontificis, quo denotatur perpetuit
materiæ permutatæ: è contrà *Castrop.* dans redi
prioris voti obligationem, probabiliùs nega
manere obligationē secundi, quia generalis regul
est, voto principali redeunte cessare subrogatum;
quòd si absolutè dispensatum est ad ineundu
Matrimonium sub onere Sabbathini Jejunii, vide
tur liber Voto Religionis, licèt maneat viduus au
iterum ducat aliam, semper tamen observand
Sabbathinum Jejunium. Vide dicenda num. 564.

519 §. 11. Possunt vota semel commutata iterum
commutari in aliquid aliud, *Chap.*

§. 12

§. 12. Rectè notant Authores, communiter, quantùm fieri potest, commutationem esse faciendam in rem, quæ serviat ad finem voti ; sæpe tamen expedit commutare in opera, quæ vovens solet ex devotione facere, si periculum sit transgressionis, quia illa alacriùs peraget, sed non potest fieri in opera, ad quæ aliunde ex gravi obligatione tenetur, *Less. Gob. Allez. Belleg. q.* 6 ; potest autem dari optio Pœnitenti, ut ex pluribus propositis hoc vel illud faciat loco sui voti ; item ut jam hoc jam illud, hoc vel illo die, *Gob. Belleg.* suprà.

§. 13. In commutatione non est spectanda præcisè 521
excellentior virtus, in quam commutetur, sed quod hìc & nunc est melius voventi, sic si ad domandam carnem voverit flagellationem, melius erit commutare in Jejunium quàm Orationem, *Tamb.* §. 6. n. 3. addens *n.* 5. non esse tamen opus, ut votum personale in actionem personalem, aut reale in realem mutetur, quamvìs consultius sit sic fieri: Et est communis cum *Lay. Lohner*, qui etiam cum *Vasq. Con. Dicast.* notant fieri posse in opera à vovente fieri solita, utì antè dictum est.

§. 14. Si commutatio fiat ex causa rationabili, 522
fieri potest in æquè bonum ; si autem fiat sinè causa ex mero beneplacito, fieri debet in melius ; *S. Thom. Cajetan. Beja* P. 1. *Cas.* 28 : Et universaliter loquendo, videtur probabilius cum *Sanch.* c. 49. n. 12. *Ills.* n. 150. aliisque plurimis contra multos apud *Castrop.* D. 2. P. 15. num. 4, quos sequitur *Sporer* T. 3. c. 3. num. 122, neminem posse propriâ authoritate votum suum commutare in aliquid tantùm æquale, hoc ipso enim quòd hæc materia sit Voto promissa, habet honestatem objectivam Religionis, jámque censetur melior, quàm altera libera secundùm se tantùm æqualis : authoritatem tamen dedit DEUS

Supe-

Superioribus Ecclesiæ, quia sic expediebat ad utilitatem Fidelium, & Prælatus in Ecclesia, inq *S. Thomas* 2.2. *q.* 88. *art.* 12. *in O.* gerit vicem Dei, hi *Apostolus* 2. ad Corinth. 2. ℣. 10. ait: *Quod dona si quid donavi, propter vos in nomine Christi.*

523 §. 15. Ut materia voti propriâ authorit commutari possit in aliam tantùm probabil meliorem, requirunt *Suar. Sanch.* & *Castrop.* certi dinem, quòd ad minimum sit æqualis, sed *Illsf.* n. id non requirit, dicens, utì secundùm probabile sententiam alia Præcepta ad plus non oblig quàm ut eis probabiliter satisfaciam, secundu dicta L. 1. n. 600, ita & hìc esse.

524 §. 16. Commutatio absque ulla causa etia à Superiore facta in rem æqualem videtur e invalida, *Suar. Castrop.* P. 17. n. 4. & *alii.* Ratio est, qu procedit à non habente potestatem, DEUS en nemini dedit potestatem remittendi obligati nem aliquam absque causa, quia talis concess esset irrationabilis; si tamen Superior bonâ fi processerit, putans esse causam, commutatio val utì tenent iidem Authores cum *Diana* in Sum V. *Votum.* n. 48, quia ipsa bona fides Superioris pro causa, nec DEUS credi debet in hoc e rigidior exactor: addit *Sanchez* apud *Dianam* P. T. 16. R. 8. peccaturum tantùm venialiter qui sinè causa commutaret in aliquid æquale.

525 §. 17. In Jubilæo sufficit causa, ob quam Pa dat facultatem commutandi, éstque ordinari generalis causa boni communis, quæ suffici ad commutationem æqualem, *Suar.* c. 19. num. *Sanch.* c. 50. num. 19. *Gob.* & *alii* cum *Bellog.* Quæst. Etiam extra Jubilæum pro commutatione in re æqualem sufficit causa levis, utì habet commun cum *Castrop.* P. 15. num. 8, v. g. si commutatio arden

per

petatur, cum spe majoris fervoris & fructûs in executione materiæ subrogandæ: consentit *Dian.* suprà cum aliis, hinc *Suar.* L. 6. c. 20. num. 7. dicit moraliter hìc nunquam deesse causam.

§.18. Si commutatio fiat in minus à non habente potestatem dispensandi, *Sanch. Dian. Tamb.* §.5. n.9. *Belleg.* q. 3. dicunt esse probabile, quòd valeat, sed remanere obligationem supplendi id, quod deest ad æqualitatem; è contrà *Suar. Navar. Az. Castrop.* P.17.n.2. *Illsung* n.155. aliíque multi probabiliùs dicunt, quòd commutatio sinè ulla causa in aliquid minus sit invalida, quia potestas sic commutandi non est data à Deo, nec DEUS acceptat, quod minus est: imò nec quod de se est tantùm æquale, quando nulla est causa sic commutandi, quia nunc reipsa est inæquale & minus, uti n.522. dictum est: hinc concludit *Illsung* n. 153. quando Authores dicunt posse Vota per authoritatem Superioris commutari in paulò minus, intelligi de opere, quod adhuc moralem æqualitatem habeat, hinc etiam *Belleg.* addit valere talem commutationem, dummodo id, quod substituitur, non sit notabiliter minus. 526

§.19. *Med. Less. aliíque* apud *Dian.* in Comp. V. *Votum* num. 51. dicunt Regulares probabiliter posse commutare in quid minus, sed nullibi lego illud privilegium. *Gob.* & *alii* apud *Dianam* P. 2. T.16.R.8. putant tempore Jubilæi fieri posse in rem certò minùs bonam, quia ipsa opera ad Jubilæum lucrandum requisita dici possunt venire in partem operum substituendorum, quod non videtur improbabile: de cetero satìs certum est, & notant omnes, sufficere æqualitatem moralem & bonâ fide existimatam, nimis enim difficile & moraliter impossibile est mathematicè attingere æqualitatẽ. 527

§. 20.

528 §. 20. Commutatio à priori facta in aliqu
quod videtur esse minus, non facilè improb
debet à posteriori Confessario, sed potiùs pr
sumendum habuisse causam: Et sententia alior
apud *Laym.* L. 4. T. 4. c. 8. n. 24. docentium id lic
aut saltem validè fieri, probabilis est, inquit *Lohn*

529 §. 21. Exempla commutationum in aliq
æquale videri debent apud *Tambur.* §. 6. à num.
Gob. de Jubil. à num. 324. *Sporer* à num. 126. *Lohn*
& alios passim: ac inter reliqua advertendu
an prima materia voti sit multùm utilis ad fine
quem habuit vovens, si enim nunc sit minùs utili
faciliùs attingetur æqualitas.

530 §. 22. Quamvis non peccaret, qui votu
commutaret sub aliqua conditione de futuro
tamen melius est absolutè commutare vel differ
commutationem, *Suar.* c. 16. num. 10. *Gob.* num. 3
Belleg. Quæst. 6.

531 §. 23. Potestatem commutandi Vota non rese
vata dedit Confessariis Societatis JESU *Paulus* III
in Bulla, *Dilecti Filii* 5. Junii 1546, & consequente
eandem habent alii Religiosi, qui cum ill
gaudent communicatione privilegiorum.

532 Q. 129. *An Votum factum in favorem terti*
possit commutari. R. §. 1. Nec commutari pote
nec dispensari, si hoc cederet in præjudicium terti
tum autem cederet in præjudicium tertii
si esset contra Jus à tertio acquisitum, utì si ille te
tius promissionem in voto inclusam & non injust
extortam acceptâsset, jámque non consentire
in commutationem voti: Si tamen vovens fuisse
impubes, posset irritari secundùm dicta num. 48
& rectè notat *Less. de Just.* L. 2. c. 17. n. 51.

533 §. 2. Si tertio non sit Jus acquisitum, u
si non acceptaverit promissionem, quamvis votum
factum

factum sit in ejus favorem, commutari potest, *Suar.* T. 1. L. 14. c. 41. n. 9. *Ex his solvuntur seqq. Casus.*

Titius vovit dare eleemosynam Cajo pauperi, 534
qui tamen de hoc Voto nihil rescit: Hoc Votum potest commutari, quia Cajo nullum Jus est acquisitum, *Suar. Sanch. Less. Mald. Fill. Castrop. Dian. P. 1. T. 11. R. 47. Belleg.* q. 2.

Cajus vovit vel etiam juravit latroni, votum & 535
juramentum acceptanti dare pecuniam: hoc votum & Juramentum relaxari potest, quia latro injustè cogens nullum Jus acquisivit, sed Cajo nata est obligatio tantùm ex virtute Religionis, utì dictum est num. 358, quam ex causa possunt Superiores relaxare, *Bartol. Jas. Covar. Sanch.* L. 3. c. 12. *n.* 63. *Lug. de Just.* D. 22. à n. 190. *Less.* suprà: Et admittunt omnes sufficientem causam relaxandi esse, si ille, in cujus gratiam juratum est, injustè vel turpiter exegerit Juramentum, *Sanch.* num. 65. *Lugo* num. 192. Vide dicenda P. 2. n. 736.

Sempronius vovit uni Ecclesiæ calicem, sed quia 536
audit esse divitem, petit votum commutari, & dat alteri Ecclesiæ pauperi: In hoc casu dicendum est, si Ecclesia dives hoc votum acceptârat, illicitè fieri, utì habet communissima cum *Sanch.* L. 4. c. 41, quia commutatio facta est in præjudicium Ecclesiæ divitis, & votum factâ acceptatione jam transiêrat in contractum: His non acquiescit *Burgh.* Centur. 2. Cas. 25., qui pro se citans *Cajet. P. Nav.* & nonnullos alios dicit id licitè factum, quia ejusmodi vota primariò tendunt ad Deum ùt finem, cujus gratiâ fiunt, Ecclesia autem erat tantùm *per accidens* finis, cui fiebat promissio, ergo acquisitio Juris per promissionem acceptatam fiebat dependenter à Dei beneplacito, ergo cùm Deo gratius sit illud, quod est melius, melius autem sit dare Ecclesiæ pauperi quàm

quàm diviti, propter hunc principalem voti fine promissio alicui facta non erit valida, nisi servi ad illum finem principalem. *Confirmatur*: nam qui in Religione professus est, potest, per loquendo, transire ad strictiorem, etiam non obtentâ facultate, uti habetur Cap. *Licet* de Regularibus: Hinc respondet ejusmodi Votum Ecclesiæ diviti factum transire in contractum tantùm conditionatum & dependens à Dei beneplacito jam explicato: nihilominus non est recedendum à sententia communi, quam *Sanch.* & alii dicunt esse manifestam, quia negari non potest quin promissio etiam facta sit Ecclesiæ, quæ per acceptationem Jus acquisiêrit, ergo si revocetur ipsâ invitâ, fiet contra Jus illius. Quòd autem liceat transire ad Religionem strictiorem, quamvis prior Religio Jus acquisiverit in personam, hujus causam reddunt Authores, quia ex ipsa dispositione Juris includitur hæc conditio: *Nisi elegerim strictiorem, volo in hac permanere*, qualis dispositio non est circa alias promissiones.

DUBIUM VIII.

Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in Votis.

537 » *Resp.* 1. Dispensatio est absoluta obligationis
» voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc
» ut valeat, justa causa requiritur; qualis v. g.
» est, 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reipublicæ.
» 2. Notabilis difficultas in observatione voti.
» 3. Imperfectio actûs, vel levitas ac facilitas, ex qua
» processit votum, *Suar. Lib. 6. c. 17. Fill. T. 26. n. 260.*
» *Sanch.* L. 4. c. 45. *Vid. Bonac. D. 4. q. 2. P. 7. §. 4. n.*
» *Laym.* L. 4. T. 4. c. 8. n. 5. *Unde resolves,*

I. Cùm

I. Cùm causa non sufficit ad integram dispen- «
sationem, partim dispensari, partim commutari «
potest. *Bonac. l. c.*

II. Prælatus videns, ac (cùm facilè possit) «
non contradicens, videtur dispensare, inquit *Sa.* «

III. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, «
extendit se etiam ad vota jurata, & Juramenta pia «
soli Deo facta, *vid. Suar. Lib. 6. de Voto. Sanch. L. 8.* «
de Matrimon. D. 3.

IV. Ante voti acceptationem à certa persona «
aut ab Ecclesia, non censetur ei Jus acquisitum, «
ideóque sinè ejus injuria potest dispensari vel «
commutari.

Resp. 2. Potestas dispensandi convenit «
omnibus Prælatis, qui habent Jurisdictionem «
in foro externo, vel privilegium. *Less. L. 2. c. 40.* «
n. 115. & seqq. Sanch. Mor. L. 4. c. 38. & communiter. «
Unde dispensare possunt sequentes: I. Papa, «
respectu omnium Fidelium in omnibus votis. «
II. Episcopus, respectu suorum subditorum, «
non autem Parochus, quia tantùm habet Juris- «
dictionem fori interni. *Suar. l. c. c. 12.* III. «
Prælati Regulares exempti, respectu suorum Reli- «
giosorum & Novitiorum, idque circa vota, quæ «
in sæculo, vel etiam in Novitiatu fecerunt. «
Less. num. 80. & 107. Sanch. L. 9. de Matrim. D. 29, «
non autem Prælati non exempti, neque Abba- «
tissæ. *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex privilegio Papæ «
Confessarii Ordinum Mendicantium, secundùm «
concessionem & moderationem suorum Supe- «
riorum, ùt notat *Less. n. 115.*

Resp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores «
possunt dispensare in omnibus votis, exceptis «
quinque soli Papæ reservatis, scilicet Voto «
Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, «

» peregrinationis ad limina Apostolorum
» ad S. Jacobum Compostellam, & Ultra-marin
» sive in Terram Sanctam, *v. Bonac. Less. Laym. ll.*

ADDENDA.

538 Q. 130. *An Superior, si rogetur & possit, teneat dispensare in Votis.* R. Quæstio procedit de dispensatione circa quascunque materias, unde universaliter loquendo, §. 1. Si rogetur propter necessitatem spiritualem extremam vel gravem dispensandi, tenetur, hinc *Suar.* de Leg. L. 6. c. 18. num. 1. rectè ait posse de Jure naturæ esse debitam dispensationem, inprimis quando est necesaria ad commune bonum, vel ad vitandum publicum scandalum, vel ob similem causam, uti satis colligitur ex Cap. *Ut constitueretur*, 26. *Dist.* 50. Deinde etiam subinde tenetur ex officio, si dispensatio fuerit necesaria ad spirituale bonum postulantis, vel ad vitandum grave periculum animæ, quia Prælatus ex officio tenetur providere periculis subditorum, éstque sæpe obligatio Justitiæ, & sæpius Charitatis, uti colligitur ex dictis L. 2. n. 17. ubi n. 175. explicatum est, quandonam censeatur adesse necessitas extrema vel gravis spiritualis apud Proximum.

539 §. 2. Quamvis non sit necessitas gravis, si tamen adsit sufficiens causa, Superiorem teneri dispensare docent S. *Antonin. Silv. Rebuff. Armil. Rosel.* aliique quos referunt *Suar.* n. 19. *Sanch. de Matr.* L. 3. *D.* 10. n. *Castr.* T. 3. d. 6. p. 8 §. 2. n. 8, quibus consentit *Tamb.* L. c. 16. §. 4. n. 12, quia hæc potestas est ipsis commissa in bonum Reipublicæ & subditorum, valétque hæc communis regula, quòd Superiori conveniat omnium utilitati prospicere: sed meliùs dicunt *Sanch.* num. 3. *Suar.* n. 20. *Sal.* aliique cum *Castrop.* n. Superiorem non teneri semper dispensare, quando

adest

adest causa sufficiens, quia sæpe non est ita urgens, quin ferè æqualiter urgeat causa non dispensandi, sed servandi Legem communem, & uti Superior non semper tenetur ferre Legem, licèt futura esset ad bonum commune, cùm possit aliter prospicere bono communi, ita & hìc : unde hi Authores cum *Busenbaum* relato Lib. 1. num. 796. ponunt istam regulam generalem, tunc Superiorem teneri dispensare, quando bono communi vel speciali graviter conducit, neque alia causa in contrarium præponderat, qualis posset esse bonum universalissimum Communitatis, ne tales dispensationes passim petantur &c: quando autem id ita conducat, relinquendum est prudentiæ & judicio Superioris.

Q. 131. *Quid præterea circa dispensationem Votorum sit notandum.* R. De hac dicta sunt multa L. 1. à n. 797, quæ videri debent: hìc præterea notari possunt seqq. 540

§. 1. Dari in Ecclesia potestatem dispensandi, docent SS. PP. & Theologi communiter ex illo Matth. 16. ℣. 19. *Quodcunque solveris super terram* &c. Item Cap. 18. ℣. 18 *Quæcunque solveritis super terram erunt soluta & in cœlo* : Pertinebat enim hoc ad rectam Ecclesiæ gubernationem & salutem animarum.

§. 2. Dispensans in gravi Voto sinè causa peccat mortaliter, quia in re gravi arrogat sibi potestatem, quam non habet, *Tambur.* L. 3. c. 16. §. 4. n. 12. Ad justam autem causam requirit *Valent.* difficultatem exequendi & grave periculum violandi: Addunt aliqui, ut difficultas notabilis sit causa dispensandi, necesse esse, ut non fuerit prævisa; tamen licèt fuerit prævisa, adhuc putat *Tamb.* n. 18. probabile esse, quòd sufficiat; addítque cum *Laym.* & *aliis* sufficientem causam esse, non tantùm si sit periculum lapsûs, sed etiam si speretur 541

major utilitas spiritualis voventis, attamen in hi similibúsque casibus, ubi causa dispensandi e dubia, potiùs utendum est commutatione; hin *Navar. Sanch.* & *alii* cum *Illsung* T. 5. n. 143. dicun ad dispensandum, saltem si misceatur commutatio sufficere, quòd adfuerit levitas in vovendo, defectu perfectæ libertatis, vehementia affectûs inordinat error vel cessatio causæ impulsivæ &c.

542 §. 3. Si dispensatio facta bonâ fide vel cum caus dubia postea inveniatur facta sinè causa, *Az. Le Sanch. Tamb. aliíque* cum *Illsung* n. 142. dicunt probe biliter valere; alii cum *Castrop.* probabiliùs dicun non valere, secundùm dicta L. 1. n. 802; nec idem e de commutatione, de qua dictum hìc n. 524, nam per dispensationem planè tollitur obligatio; per commutationem autem transfertur in aliam materiam, quæ moraliter est eadem, quando cum causa probabili mutatur.

543 §. 4. Dispensatio Juramenti vel voti non potes fieri in præjudicium tertii, utì dictum est num. 53 & 532. Denique ex consuetudine possunt Parochi dispensare in Jejuniis & operibus servilibus, non tamen in Juramentis vel Votis, *Tamb.* num. 6 An autem Superiores dispensare possint in Voti Novitiorum, videri potest *Dicast. de Cens. d. 3. à n. 60*

544 Q. 132. *Quid circa Vota reservata sit notandum.* R. Sequentia. §. 1. Cùm reservatio sit odiosa, dicendum est non reservari Vota, nisi sint omnino libera, perfecta, plenè obligantia, certò valida, *Suar. Sanch.* aliíque communiter cum *Moya* T. 2. D. 1. Q. 1. n. 23. *Belleg.* P. 3. Sect. 13. q. 2. Hinc non reservatur Votum 1. Emissum ex metu, etiam levi tantùm, injustè incusso, quia non est perfectè liberum, *Sanch. Less. Dian. Ills.* T. 5. N. 146. *Belleg.* suprà. 2. Quo quis se obligat ad emittendum votum reservatum,

v. g.

v.g. ad castitatem vovendã post trigesimũ annum. 545
3. Conditionatum, ùt *voveo Religionem, si convaluero*, quia non est plenè voluntarium, cùm principaliter moverit gravis necessitas corporis, *Sanch. Less. Castrop. Dian. Tamb.* aliíque communiter: Si tamen impleta sit conditio, *Less.* & *Laym.* apud *Illsung* suprà putant tale votum esse reservatum, quia transiit in absolutum, sed contradicunt alii communiter cum *Belleg*: quia ab initio non fuit reservatum, ergo nec tale fit postea, cùm nulla nova voluntas accedat. Addit cum aliis *Diana* P. 6. T. 8. R. 16, etiamsi post impletam conditionem fuisset confirmatum, non ideo fore reservatum, quia confirmatio semper cadit super idem votum à principio conditionale, nisi nunc esset emissum independenter à primo voto. 4. Pœnale, v.g. *Voveo ingredi Religionem, si adhuc semel me inebriavero*, manet enim dispensabile, non tantùm ante inebriationem, 546
utì habet communis contra aliquos apud *Bejam* P. 1. Cas. 28, sed etiam post illam, quia valde deficit à natura perfecti voti, nam propriè non eligit Religionem, sed ejus metu vult se deterrere ab inebriatione, ideóque directè potiùs vovet se non inebriare, & Religionem potiùs refugit velut pœnam. 5. Si directè non tendat in virtutem, 547
ad quam pertinet materia Voti, utì jam insinuatum est; hinc *Sanch. Moya* q. 2. num. 2. aliíque multi cum *Illsung* suprà docent, si quis in aliquo periculo voveat, v.g. Castitatem, votum non esse perfectum, sed reipsa conditionatum, quia intelligit, *si evasero*, nec directè tendit in castitatem, sed in evasionem periculi, utì antè dictum est. 6. Alternativum seu 548
disjunctivum, cujus altera pars reservata non est, utì, voveo peregrinari Romam vel jejunare per mensem, *Val. Az. Suar. Sanch. Bon. Rebel. Castrop.*

& alii cum *Belleg.* suprà, ita enim habet Reg. 70. Juris in 6. *In alternativis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri:* Quod verum est, licèt Jejunium fieret voventi impossibile, & quamvis liberè nollet jejunare, sed statuisset peregrinari, *Mal. Dian. Tambur. Moya* n. 7. *Illsung* suprà; quod restringit limitat *Belleg*, si habuerit tantùm simplex propositum, non tamen si priorem obligationem determinare voluerit, tum enim censeretur peregrinationem determinatè vovisse. Quòd si utraque pars esset reservata, utì, *voveo Religionem vel peregrinationem Romanam*, Votum esset reservatum, ut

549 tenent omnes communiter contra *Pasq.* 7. Emissum cum animo se obligandi tantùm venialiter, *Sua. Sanch. Bonac. Dia. Alloz. Gob. & alii* cum *Belleg.* supra 8. In dubio, an sit reservatum; sive sit dubium facti, sive Juris, utì habet communis. Quòd si bonâ fide sit commutatum, & postea resciatur fuisse reservatum, valere commutationem ex præsumpta benignitate Ecclesiæ dicunt *Sanch. Lug. Tambur. Belleg.* suprà.

550 §. 2. Si addidisti conditiones vel circumstantias in his dispensari potest vel fieri commutatio manente voti reservati substantiâ, utì habet communis, quia tales circumstantiæ non sunt reservatæ; sic si vovisti Religionem ingredi hoc anno, poteris ex causa differre secundùm dicta *num.* 5[illegible]; item si vovisti ingredi Carthusiam, peregrinari Romam pedibus, vel Compostellam mendicando, potest Confessarius ex causa dispensare vel commutare, ut alium Ordinem etiam laxiorem ingrediaris, ut peregrineris eques, vel non mendicando. *Azor, Sanch. Castrop. Less. Illsung* num. 145. & alii cum *Belleg.* suprà,

§. 3.

§. 3. Materia subrogata pro voto reservato 551
non est reservata, sed commutari potest vel dispensari. *Nec obstat*, quòd subrogatum videatur sapere naturam illius, cui subrogatur, *nam* Authores n. 439. relati dicunt hoc valere in solis favorabilibus: debet tamen explicari, quale fuerit primum votum, ne commutans temerè remittat de materia subrogata, utì pluribus explicat *Lugo in Resp. Mor.* L. 4. *Dub.* 41. *à num.* 7.

§. 4. Vota reservata Papæ non possunt dispensari 552
vel commutari ab alio, secundùm dicta n. 511; possunt tamen irritari ab illis, qui habent potestatem dominativam in voluntatem voventis, *Suar. Sanch. Mald. Dian.* P. 1. T. 11. R. 84. Quòd si daretur potestas tantùm in genere dispensandi vel commutandi omnia vota, non ideo intelliguntur reservata, quia quæ speciatim reservantur, requirunt specialem & expressam concessionem, *Laym.* & *Belleg.* q. 1; si tamen concedatur facultas ad omnia vota, & addatur, *exceptis Votis Castitatis & Religionis*, possunt commutari vota trium peregrinationum, quia exceptio firmat regulam in non exceptis, *Sanch. Belleg.* suprà.

§. 5. Vota reservata Papæ dispensare possunt 553
aut saltem commutare Episcopi ob necessitatem urgentem, utì explicabitur n. 563: Item illa dispensare possunt, secundùm dicta, etiam alii, 1. Si fuerint imperfectè voluntaria: 2. In dubio de valore voti vel de reservatione: 3. Si tantùm relaxetur circumstantia: 4. Si materia reservata mutata sit in non reservatam: 5. Ratione consuetudinis: 6. Per privilegium.

§. 6. Quamvìs circa quinque Vota reservata 554
Mendicantes non possint, quod Episcopi, secundùm dicenda num. 563., tamen è contrà

non possunt Episcopi se extendere extra suos Dioecesanos, hoc autem possunt Mendicantes quoad ea, ad quæ potestatem habent, quia hi agunt nomine Papæ, Episcopi potestate quasi ordinariâ, hinc potest Episcopus potestatem suam circa vota delegare alteri, non autem potest Mendicans, nisi in assignanda materia commutationis, secundùm dicta n. 508, quod tamen propriè non est delegare.

555 §. 7. Si quis juret materiam, quæ, si voveatur, est reservata, *Tabien. Led. & alii* apud *Moyam* q. 4. putârunt ejusmodi Juramenta non esse reservata: quam sententiam *Dian.* vocat probabilem, eámque admittunt *Mald. Sanch. Tambur. Gob.* T. 11. n. 657. si juramento nullum sit adjunctum votum, quia in Jure nullum Juramentum invenitur esse reservatum, neque reservationes, utpotè odiosæ, extendendæ sunt ab uno ad aliud, præsertim cùm major sit obligatio voti quàm juramenti, secundùm dicta n. 306. E contrà *Cajet. Sot. Tolet. Val. Suar. Laym. Moya aliique* apud *Belleg.* q. 5. dicunt esse reservata, quia Juramenta pia in Jure æquiparantur votis, & reipsa includunt votum, cujus insuper Deus invocatur ùt testis. Hæ sententiæ videntur componi posse, dicendo, si hæc Juramenta fiant Deo, esse promissiones Deo factas, adeóque in illis includi votum, vi cujus materia sit reservata, secundùm dicta n. 355. Ideóque hæc Juramenta majorem obligationem afferent, quàm præcisè vota, quia per ista Juramenta Deus bis directè respicietur, utì insinuatum est n. 306; semel tanquam ille, cui fit promissio, & iterum tanquam testis voluntatis adimplendi: è contrà si fierent homini, aut saltem non Deo, non esset votum, adeóque Juramentum non esset reservatum, sed Deus tantùm vocaretur in testem promissionis factæ homini, aut cuicunque alteri.

Q. 133. *Quid specialiter notandum sit circa Votum Castitatis.* R. Seqq. §. 1. Ut sit reservatum, debet esse perpetuum, perfectum & absolutum omnimodæ castitatis, sive abstinendi ab omni voluntaria delectatione Venerea tam in- quàm externa, tam in- quàm extra Matrimonium, ita Authores communiter cum *Sanch. Suar. Moya* T. 2. D. 1. q. 2. n. 1. *Belleg.* P. 3. Sect. 13. q. 3, hinc Votum Castitatis non est reservatum, 1. Emissum ad certum tempus, *Navar.* 556 557 *Sot. Sanch. Castrop. Laym.* L. 4. T. 4. c. 8. n. 8. Notant tamen rectè *Sanch. Less. Trull. Gob. Belleg.* suprà, votum castitatis ad 100. annos censeri perpetuum, quia hominis vita præsumitur non fore longior, unde si quis octogenarius voveret castitatem ad 20. annos, votum censeri deberet perpetuum.

2. Si quis diversis votis varia voverit, quæ simul 558 sumpta facerent votum totale castitatis, quia singulatim facta non sunt Votum perfectum Castitatis, & posteriora habent se per accidens ad priora; unde à contrario, si ultimo Voto intendisset ea omnia conjungere, hoc ultimum esset perfectum Votum & reservatum, *Sanch. Dia. Trul. Belleg.* suprà.

3. Votum non fornicandi, *Navar. Less. Sanch. Belleg:* 559 Item non nubendi, *Henriq. Val. Sanch. Tamb. Belleg:* Item non petendi nec reddendi debitum, S. *Anton. Sa, Henriq.* apud *Laym.* suprà; quod verum est, licèt factum esset de mutuo consensu Conjugum, *Less. Belleg.* Ratio horum omnium est, quia non sunt omnimodæ castitatis: Et eadem ratio est de voto castitatis conjugalis, nisi annexum sit Ordini Militari, *Sanch. Illsung* T. 5. n. 145. *Belleg.* suprà.

§. 2. Votum absolutum omnimodæ castitatis 560 emissum à Conjuge post consummatum Matrimonium absque alterius licentia, non est reservatum, quia etiam non est omnimodæ castitatis,

cùm teneatur reddere debitum, *Sanch. Trull. Belleg.* qui putant fore reservatum, si cum licentia alterius Conjugis esset emissum animo ingrediendi Religionem, quia alter jam irrevocabiliter, ut supponimus, cessisset Juri suo. Similiter si factum in Matrimonio necdum consummato ex intentione ingrediendi Religionem, erit reservatum, ut iidem Authores tenent: quòd si Conjux mansurus in sæculo etiam post consummatum Matrimonium ita voverit cum consensu alterius conjugis, *Tam.* apud *Gob.* T. 10. n. 627. dicit non esse reservatum, consentit *Quintanadv.* apud *Gob.* n. 630, licèt uterque vovisset cum licentia mutua, dummodo non fecerint per mutuum contractum & conventionem, quâ cesserint Juri licentiam illam revocandi, in priore enim casu non essent firmè obligati ad perpetuam castitatem, sed si intervenerit talis mutuus contractus & conventio irrevocabilis, dicendum est cum *Navar. Silv. Rodriq. Sa, Dian. Belleg.* aliisque communiter fore reservatum: putant tamen B. *Pontius & Diana* P. 4. T. 4. R. 115. si ad Pontificem non sit facilis recursus, & Conjuges pergant cohabitare, votum fore dispensabile, secundùm dicenda n. 563, propter periculum incontinentiæ, quod (moraliter loquendo) semper aderit; verùm potiùs antecedenter monendi sunt tales Conjuges, ut tale votum non faciant, nisi forte sint senes, vel advertantur habere speciale donum continentiæ, & se lecto separent.

961 §. 3. Circa votum perpetuæ virginitatis, an sit totale castitatis nec ne, recurrendum est ad mentem voventis, nam si tantùm voluit abstinere à primo actu, quo perditur virginitas, erit votum castitatis partiale & non reservatum, utì omnes tenent cum *Moya* n. 4; si autem hanc expressam intentionem non

non habuerit, Authores communiter cum *Az. Sayr. Sanch. Lesſ. Trull. Dian. Belleg. Caſtrop.* D. 1. P. 12. dicunt eſſe totale ac reſervatum: Alii apud *Moyam* n. 6. dicunt non debere cenſeri totale, niſi habuerit expreſſam intentionem vovendi omnimodâ caſtitatem, quod ùt probabile defendit *Burgh.* Centur. 1. Caſu 59, hinc *Illſung* T. 5. *num.* 108. dicit etiam amiſsâ virginitate teneri abſtinere ab omni delectatione læſiva virginitatis, quia hic eſt communis ſenſus ita voventium, ideóque cenſeri debere eſſe votum caſtitatis perpetuæ ſaltem imperfectæ, excludentis omnem voluptatem Veneream corporalem, niſi manifeſtè fuerit alia mens voventis, citátque pro ſua ſententia S. *Thomam, Suar. Sanch. Caſtrop. Tambur*: ſed *Moya* num. 7. probabiliùs ſic diſtinguit, ſi vovens cognovit differentiam inter virginitatem & caſtitatem, ac dixerit, voveo virginitatem, erit partiale; ſi non cognovit, utì communiter non cognoſcunt Juvenes & puellæ, cenſendum eſt totale, quia pro eodem ſumunt. Addit rectè eum, qui dubitat, an emiſerit votum partiale caſtitatis an totale, poſſe reſolvere in favorem ſuæ libertatis, quia tantùm eſt certitudo pro voto hoc vel illo, votum verò ita disjunctivum relinquit libertatem eligendi, quod volet, utì dictum eſt n. 548.

§. 4. *Votum ſacros Ordines ſuſcipiendi non eſt reſervatum, quia eſt tantùm Votum vovendi caſtitatem, & necdum caſtitatis,* Henriq. Sa, Az. Suar. Leſs, Sanch. Caſtrop. Dian. Ills. n. 145. Belleg. q. 3. 562

§. 5. *Sanch.* de Matr. L. 8. D. 10. n. 22. referens alios ait: *Hæc Votorum reſervatio non ità amarè ac ſtrictè accipienda eſt, quin liceat Epiſcopo diſpenſare in his Votis Caſtitatis perpetuæ & Religionis quando magnum incontinentiæ periculum imminet, nec,* 563

nec facilis aditus ad Pontificem patet præ paupertate vel alia causa, quia Jure optimo credi potest non esse mentem Pontificis velle in tali casu reservare sibi hac vota, néque est verosimile velle eum, ut animæ laqueis irretitæ in tanto periculo versentur. Et infra: *Imò ob easdem rationes idem dicendum est, quando non immineat periculum incontinentiæ ex mora, si aliud quodcunque grave periculum immineat, vel gravis scandali vel magni damni tertiæ personæ.* Idem habet *Lessius*, si non sit facilis recursus ad Papam vel ejus Delegatum: item *Garz. Torre. Led. Dian. Pasq*, quos adductis verbis refert *Moya* à n. 10. Idem tenent *Silv. Navar. Henriq. Val. Suar. Laym. Castrop. aliique* cum *Carden.* in 1. Crisi D. 79. num. 17, qui dicunt non esse credendum, quòd Papa velit sibi cum damno salutis animarum reservare illam potestatem à Christo in bonum animarum concessam: consentit etiam *Alvis. de Privil. Regul. Sect. 3. c. 5. §. 3. num. 33.* Imò *Pasq.* apud *Moyam* n. 16. dicit, cùm Confessarii in Jubilæo possint vota non reservata commutare, posse commutare vota, in quibus dispensare posset Episcopus, quod *Bosc* dicit probabile: addunt *Crousers, Leand. Alvis.* & *alii* apud *Moyam* à num. 17. Mendicantes semper posse per sua privilegia dispensare, uti Episcopos, quando est casus talis urgentis necessitatis, sed his sententiis *Pasq.* & *Crous.* i.. eritò contradicit communissima cum *Suar. Sanch. Barbos. Henriq. Laym. Rodriq. Fagund. Mir and. Lezan. Castrop. Tamb.* L. 3. c. 16. §. 4. n. 49. *Burgh.* Cent. 3. Cas. 32. *Moya* n. 22, quia omnes Doctores antiqui concedentes Episcopis ex præsumpta licentia Pontificis hanc potestatem extra-ordinariam, attamen in Jurisdictione ordinaria fundatam, negant reliquis Confessariis & Mendicantibus pro tempore Jubi-

Jubilæi, hinc in Bullis Jubilæi & privilegiis Mendicantium expresse solent excipi vota illa: quoad hæc in omnibus consentit *Illsung* n. 147, attamen rectè addit cum *Silv. Navar. Suar. Sanch. Lug. in Resp. Mor.* L. 6. D. 1. *num.* 4. plus non posse Episcopum, quàm præcisè necessitas præsens exigat, hinc licèt dispensetur ad contrahendum Matrimonium, adhuc obligari vitare peccata contra castitatem: denique addit *Moya* D. 1. q. 1. n. 23. Votum Castitatis vel Religionis emissum à tali in Venerem proclivi, vel cui proclivitas illa supervenit, non esse reservatum Papæ, sed etiam ideo esse dispensabile ab Episcopo, eò quòd certum non sit illud obligare, sed de hoc satis diximus n. 481.

§. 6. Si dispensatio voti castitatis obtenta sit 564
ad effectum ineundi Matrimonii, non ideo votum desinit esse reservatum, néque ideo dispensatur quoad reliqua, néque etiam ad secundum Matrimonium, si hæc uxor moriatur, quia communiter additur, ut hac mortuâ cælebs maneat, utpote eodem voto obligatus, unde reipsa manet reliqua partialis materia prioris voti reservata, & mortuâ uxore est tota obligatio prior, uti si quis obstrictus absoluto voto castitatis ducat uxorem & dispensetur ad petendum debitum, non ideo reliquæ partes voti desinunt obligare aut esse reservatæ, sed si uxor ista moriatur, dispensatus obligatur eodem voto omnimodæ castitatis, uti pluribus deducit *Lugo* supra toto Dubio 1. Laudabile esse emittere votum castitatis in sæculo, probat fusè *Less.* in Auct. v. *Votum.* Casu 1.

Q. 134. *Quid circa Votum Religionis sit notandum.* 565
&. Seqq. §. 1. Ut sit reservatum, debet esse absolutum & perfectum Religionis propriè & simpli-

simpliciter dictæ, unde Votum Religionis ab Ecclesia non approbatæ non est reservatum, ita cum communi *Belleg.* P. 3. Sect. 13. Quæst. 4.

566 §. 2. Reservata sunt omnia vota, per quæ quis fit Religiosus, qualia sunt paupertatis, castitatis, obedientiæ in Religione emissa; item quædam alia vota particularia secundùm specialia Statuta quorundam Ordinum, *Suar. Dian. Belleg.* suprà.

567 §. 3. Si aliquis continentiam servare non posset, nec daretur recursus ad Papam vel Delegatum, essétque periculum in mora, posset Episcopus in Voto Religionis ineundæ dispensare, secundùm dicta n. 563.

568 §. 4. Votum, quo Religiosus vovet eligere Religionem strictiorem, non est reservatum quoad circumstantiam strictioris, utì habet communis cum *Sot. Silv. Navar. Az. Less. Sanch. Dian.* P. 1. T. n. R. 55. *Illsung* n. 145, & dictum est n. 550; nequit tamen irritari à Superiore, utì habet *Busenb.* relatus n. 48; & præter ibi citatos docent *Suar. Laym. Tamb.* L. 3. c. 12. §. 5. n. 5; quia Religiosus quoad hoc subjacet soli Pontifici.

569 §. 5. Probabiliter tenent *Sanch. Fagund. Mald. Dian. Trull. Belleg.* suprà, *Less.* in Auctario v. *Votum* Cas. 3. Votum perseverandi in Religione non esse reservatum, sed commutari posse, si quis in Noviciatu experiatur Statum sibi non convenire, nam non est Religionis in se, sed circumstantiæ, quæ non reservatur, secundùm dicta n. 550.

570 Q. 135. *Quid circa Votum trium peregrinationum sit notandum.* R. Hoc unicum, quòd Vota trium peregrinationum non sint reservata, nisi sint emissa devotionis causâ, *Tamburin. Illsung* T. 5. num. 145.

TRACTA-

TRACTATUS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid Tertium Præceptum:

Memento, ut diem Sabbati sanctifices.

PRæceptum hoc, quatenus vult « 571
tempus aliquod sanctificari, «
sive impendi cultui divino, «
est naturale & adhuc obligat: «
quatenus verò per id tempus «
designatur dies Sabbathinus, «
est cerimoniale, & in Novo «
Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia «
designatus dies Dominicus & festi; præscriptúsque «
modus colendi, ut quædam opera illis diebus «
fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præci- «
piuntur. *Bonac. Laym.* ex *D. Thom.* 2. 2. Q. 122. «

ADDENDA.

Q. 136. *An Præceptum observandi Festa obliget sub mortali.* R. Affirmativè, nam *Innocentius* XI. 572
damnavit hanc 52. Prop. *Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, sepositio scandalo, si absit contemptus.* Et quamvis obligatio gravis observandi Festa non constaret, neque ex sensu communi Fidelium, neque ex universali consuetudine Ecclesiæ determinantis Jus naturale & divinum, quo tenemur aliquando Deum specialiter colere, nihilominus

nihilominus ex hac damnatione obligatio illa fit evidens, quia cùm ista Lex, prout cadit in certo die, sit Ecclesiastica, ad Pontificem, qui primarius author est Legis, spectat declarare, an graviter obliget nec ne, ergo cùm declaret graviter obligare, evidens est ita esse, *Carden.* in 2 Grisi D. 32. n. 11. Atque ex hac damnatione etiam sequitur, improbabilem esse sententiam illorum, qui dicunt nullum Præceptum graviter obligare, nisi sit de aliquo, quod opponatur charitati Dei vel Proximi, nam inprimis violare Legem quamcunque ex contemptu illius Legis seu potestatis Legislativæ, semper est mortale, uti tenent omnes, nec tamen est contra charitatem Dei vel Proximi. deinde certum est, quòd Legislator etiam humanus in materia gravi possit graviter obligare, habet enim potestatem præcipiendi & prohibendi non restrictam ad obligationem tantùm levem, ergo si declaret se velle obligare graviter, erit obligatio sub mortali, neque tamen transgressio erit contra charitatem Dei vel Proximi. *Nec refert*, quòd omne mortale è subjecto, in quo est, expellat charitatem: *Nam* ex hoc tantùm sequitur, quòd omne mortale opponatur charitati subjectivè in quantùm tollendo gratiam facit abesse Charitatem, sed non ideo semper opponitur objectivè, quia verum non est, quòd omne mortale opponatur motivo formali Charitatis, quod est esse contra Charitatem.

DUBIUM I.

Quæ opera tum hoc Præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur.

573 » R. 1. Die festo prohibentur omnia opera servilia, » hoc est, quæ & versantur circa materiam externam &

& vel mechanica & illiberalia sunt, v. g. suere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & servis fieri solent. *Ita Doctores communiter.* Vid. *Laym.* L. 4. *Tract.* 7. *Cap.* 1. *Suar. Fill. & alios* ex *D. Th. l. c. Unde resolves,*

I. Impertinens est ad rationem operis servilis, utrùm fiat ex lucro, an recreatione; ex hac, an ista intentione pia, vana, & turpi. *Cajetan. Suar. Layman l. c. & alii* contra *Sylv. & Canonistas.*

II. Impertinens quóque est, sive fiat cum defatigatione & labore, sive non; sive brevi, sive longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

III. Servile non est, ideóque nec prohibitum, Festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc necesaria sunt licita. *Navar. c.* 13. *Tolet. & Laym. Suar. de Fest. c.* 27.

IV. Nec servile est, ducere jumenta sinè onere; cùm id sit iter facere, ùt ait *Fill. Tract.* 27. *c.* 9. *n.* 170. Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onustum mercibus, est servile. *Suar. Fill. ll. cc.* Quòd si tamen ante Festum talia itinera incepta sint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel propter damnum, quod aliàs sequeretur.

V. Item nec servile est, sive gratis, sive pro pretio docere, studere, scribere, transcribere; & secundùm quosdam, ùt *Medinam*, Lopez & *Armillam*, quorum sententiam probabilem docet *Laym. n.* 3. & 4. contra Sa, *Fill. Azor & alios multos*, pingere etiam coloribus; (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, sed tingere, ùt v. g. colorare asseres, vel pannos, dealbare parietes, illiberale est.

» VI. Videntur etiam excusari posse in typo-
» graphiis literarum collocatores, quando
» post divina collocant neglectum pensum,
» ùt habet *Layman num.* 3. Imprimere tamen
» servile habetur. *Escob. E.5.c.4. Suar. Laym. & alii.*
» VII. Excusat etiam *Fill.n.*169. distillationem,
» quæ sinè corporis fatigatione, potiùs ad expe-
» rientiam & peritiam fit, quàm ex officio & arte.
» VIII. Servile aliqui non putant, (alii contrarium
» tenent, & excusant per consuetudinem, ad otium
» aliáque pejora vitanda) venari. *Gran. 2.2.c.3.T.*
» *D.4.S.7.n.*63. Aucupari, militare, gladiari, piscari,
» (saltem in fluminibus recreationis gratiâ) &
» similia: piscatio tamen moderata esse debet.
» *Vid. Laym. & Fill. q.*12. *Bonac. Tom. 2. D.5. Q.*
» *P.2.n.*25. *Escob.* qui docet, laboriosam, & ex officio,
» non licere. Similiter quidam excusant puellas
» ad otium vitandum acu pingentes. *Armil. Azor,*
» *Palaus, Sa, March. Vid. Dian.* P. 6. T. 6. R.
» & P. 4. *Tract.* 4. R. 62.
» *Resp.* 2. Prohibentur præterea quædam opera
» non servilia, quæ dicuntur *forensia*; ùt sunt
» mercatus, Placitum, Judicium ad mortem vel
» pœnam, & strepitus omnis judicialis, id est, actio-
» nes, quæ ad decisiones causarum, tam civilium,
» quàm criminalium, tam sæcularium quàm
» Ecclesiasticarum spectant. *Ita communiter DD.*
» *ex Cap.* 1. *de Feriis. Unde resolves:*
» I. Festo non licet citare, adducere testes, id est,
» exigere Juramentum judiciale, proferre aut
» exequi sententiam; quæ si feratur, est irrita.
» *Vid. Laym. c.2. n.7.*
» II. Nec licet emere & vendere res non necessa-
» rias, negotiari publicè vel privatim, inire con-
» tractus emptionis, locationis, permutationis, &c.

(nisi

(nisi ex consuetudine, vel aliis justis causis excu- «
sentur) quia intelliguntur nomine mercatûs, «
qui prohibitus est *Cap.* 1. *de Feriis*, ùt docet *Bonac.* «
ex *Suar. c.* 13. & *Fill. num.* 180.

III. Festo licet excommunicare, dispensare, «
Judicem privatim informare, Advocatum «
consulere, consilia conficare, eligere, &c. quia «
non requirunt strepitum judicialem. *v. Bonac. l. c.* «

ADDENDA.

Q. 137. *Quænam præterea opera censeantur servilia.* 574

R. Generatim loquendo, opus servile sic describitur: *Opus, quod commoditati corporis inservit, & à servis regulariter fieri solet*; vel secundùm *Illsung* T. 5. n. 166: *Actio, quæ quia vel immediatè in utilitatem corporis, vel corporis potiùs quàm animi viribus efficitur, vulgaribus communiter hominibus committi solet*: Est tamen maximè habenda ratio usûs & consuetudinis, nam servilitas operis maximè pendet ab æstimatione hominum, utì notant *Tamb.* & *Ills.* Nunc addi possunt sequentia:

§. 1. Lineas notis musicis solitas subjici seriò 575
& per se ducere, videtur servile, non tamen notas scribere aut per accidens tales lineas ducere, si quæ necessariæ sunt ad notas tum scribendas, *Tambur.* L. 4. c. 3. §. 1. *num.* 7. Nec servilia sunt, rationes inire vel computus, nec designare in charta opus alteri fabricandum, *Sanch.* in Cons. L. 5. c. 2. D. 14. *Castrop.* T. 7. D. 2. P. 5. n. 4. *Tamb.* suprà.

§. 2. Servile est ex proposito reficere retia; item 576
retia magno nisu & labore per longum tempus attrahere, hinc ut liceant similia, fieri debent sinè magno apparatu, *Tambur.* num. 9. & §. 2. num. 23. Venatio autem & aucupium, quamvìs fiant lucri causâ & ex officio, si fiant sinè magno apparatu, die festo licent, quia sunt opera secundùm se

communia liberis & servis, *Sanch.* suprà, idem dicens de piscatione, quæ fit arundine, & *Dub.* 6. universaliter dicit, omne opus, quod licitum est die festo vel ex se vel ex necessitate vel ex consuetudine, etiam esse licitum, quamvis fiat ob lucrum, nam non ideo fit servile, nec ideo definit necessitas aut Jus faciendi, quod habetur per usum: sculpere tamen in cera, creta, gypso, est servile, uti habet communis cum *Tamburr.* §. 1. num. 10.

577 §. 3. *Tamb.* n. 11. & *Illsf.* suprà dicunt licitum esse iter facere in lectica ab hominibus portata, sed dicendum videtur id esse illicitum, quia illa portatio lecticæ est opus servile, ergo non licet, nisi excusset necessitas vel alia causa: Et frustra citat *Tamb.* pro sua sententia *Castrop.* P. 5. n. 12. Item *Bonac.* hic D. 5. p. 2. n. 25, nam *Castrop.* loquitur tantùm de lectica ab animalibus portata: *Bonac.* autem tantùm dicit licitum esse parare ea, quæ necessaria sunt ad Dñum deportandum, aut ferre secum necessaria ad usum itineris, uti cibum, vestes &c: hæc enim accessoria sunt itineri de se licito in die festo.

578 §. 4. Simpliciter loquendo licita est occupatio modicissimæ applicationis, hinc si cooperatio cum animalibus, ventis, aqua, igne &c. nullam vel modicam habeat applicationem, est licitum illis cooperari; & ita licitum est voce, strepitu, baculo excitare animal ferens onus, molere, distillare die festo. Quòd si notabilis applicatio vel cooperatio servilis requireretur, ut si onus esset sæpiùs imponendum, deponendũ; animal sæpius exuendũ, induendum; mola sæpe obvertenda; ligna findenda ad alendum ignem &c. foret illicitum, *Tamb.* n. 14.

579 §. 5. Illicitum est die festo imponere laborem hæreticis, hi enim illo Ecclesiæ Præcepto tenentur; probabilius tamen est cum *Laym.* L. 1. T. 4. c. 9. n. 3.

& *Diana* P. 5. T. 14. R. 7. imponi posse perpetuò amentibus, item infidelibus vel Catechumenis, utì docet idem *Diana* cum *Gran*, quia hi, cùm non sint baptizati, non sunt Ecclesiæ subditi, nec illius Præceptis obligantur: attamen etiam probabile videtur cum *Tamb.* n. 16. id non licere, licèt enim hi die festo possint laborare, si suâ sponte velint, ob rationem datam, non ideo licebit alteri, qui Præceptis Ecclesiæ tenetur, imponere laborem, quia huic moraliter imputaretur labor & inhonoratio diei: Hanc sententiam non putat probabilem *Illsung* suprà, 1. Quia qui mandat puero rationis incapaci die Veneris carnes comedere, vel die festo non audire Missam, non peccat, ergo similiter hìc. 2. Qui die festo sinè sua cooperatione facit per equos molam circumagi, non peccat, ergo similiter hìc. 3. Lex sanctificandi diem festum imponit obligationem personalem, ergo utì non satisfacit Legi, qui die festo audit Missam per alium, jubendo illum audire, sic non facit contra Legem, qui in propria persona non laborat. 4. Addo pro *Illsung*, qui jubet dispensatum laborare, non peccat, ergo nec peccat, qui jubet laborare non subjectum Legi. R. Hæc dici probabiliùs, sed non concludunt certò: *Ad* 1. *N. conseq*: Quia mandans ista, non ideo censetur carnes comedere aut negligere Missam: è contrà mandans laborare die festo, censetur per illos laborare tanquam per instrumenta. *Ad* 2. etiam *N. conseq*: quia equi aut alia irrationalia non sunt de se apta sanctificare aut profanare diem, si enim fluvius exundans toto die festo evolvat arenas ad litus, nemo dicet profanari Festum: è contrà homines sunt instrumenta rationalia de se apta sanctificare vel profanare diem festum,

qui enim videret etiam infideles die festo laborantes, diceret, non colunt diem, utì vult Ecclesia; atque in his multùm tribuendum est existimationi hominum, utì fatetur *Illsung*. *Ad* 3. Si argumentum valet, ergo nec facit contra Legem, qui mandat Fideli, ut laboret, quia nec per illum potest audire Missam: itáque *N. conseq*: quia licèt ipse non laboret, tamen ipsi imputatur labor alienus & inhonoratio diei fit moraliter ipsius. *Ad* 4. N. Conseq. quia pro dispensato est positiva concessio Ecclesiæ, quæ facit laborem non censeri inhonorativum diei: è contra vult Ecclesia etiam infideles abstinere, quamvìs eis imperare non possit.

580 Q. 138. *An peccet mortaliter, qui die festo mandat sex famulis, ut singuli unâ horâ laborent.* R.

§. 1. Si mandet, ut laborent simul, secluso scandalo est veniale tantùm, quia non est una gravis inhonoratio Festi, sed sex leves: è contrà si mandet, ut laborent successivè, *Sanch. Bonac. Castrop. Ovied. Trull. Dian. Pasq. Herinx* de pecc. D. 7. n. 50. *Tambur*. §. 2. n. 2. *Illsung* suprà aliique communiùs adhuc excusant mandantem à mortali, 1. Quia singuli laborantes peccant tantùm venialiter, ergo & mandans: 2. Quia labores illi non possunt moraliter coalescere, cùm exerceantur à diversis personis habentibus diversas obligationes personales ab invicem independentes: 3. Quia qui in die Jejunii sex hominibus suadet, ut parum comedant, non peccat graviter, quamvìs parva illa, quæ à singulis sumuntur, essent materia gravis transgressionis, si ab uno sumerentur, ergo idem est hìc.

581 §. 2. Spectatâ ratione videtur probabilius talem mandantem peccare mortaliter, ita *Arsdek*. T. 2. P. 2. T. 5. c. 3. §. 1. q. 4; nam 1. Mandans censetur ipsemet principaliter laborare per notabilem dis-

pat-

partem, adhibitis aliis velut instrumentis, adeóque respectivè ad ipsum coalescunt partes laboris; & cùm mandet successivè fieri, reipsa ponitur gravis inhonoratio Festi, quia ponitur labor per sex horas durans, & quidem moraliter ab ipso eodem, qui causa est hujus totius laboris, ergo mandans est causa gravis inhonorationis Festi. 2. Si Cajus centum famulos habens, singulis mandaret, ut uno quadrante facerent incendium successivè, ille diceretur esse causa diuturni incendii, quamvis singuli facerent breve incendium; & etiamsi apud diversos illa incendia facerent, tamen esset diuturnum incendium, ideóque si ad grave peccatum incendii sufficeret diuturnitas, hic posuisset grave incendium; sed sic se habet res in nostro casu, nam ad gravem inhonorationem Festi sufficit diuturnitas inhonorationis, ergo. 3. Cajus mandans decem famulis, ut singuli à Titio furentur solidum, peccat mortaliter, licèt singuli tantùm venialiter, quia ab eodem Cajo moraliter ponuntur singula furta, & totum damnum, ergo similiter hìc, utì enim illa partialia furta uniuntur ratione unius damni à Cajo causati, ita singuli labores ratione unius diuturnæ inhonorationis à mandante causatæ. 4. Saltem hoc est graviter scandalosum, nam posset quis abuti multitudine hominum, & facere, ut tòto die in sua domo serviliter laboraretur, quod utique esset graviter inhonorativum Festi, ergo.

§. 3. Ad argumenta contraria facilis est responsio, 582
Ad 1. *N. conseq*: nam singuli labores non coalescunt respectu laborantium, quia hi independenter ab invicem laborant: è contrà omnes laborant dependenter ab uno mandante, ergo est ratio, cur respectu hujus coalescant: & sic patet etiam *ad* 2.

Ad 3. N. Conseq: Disparitas est, quòd per omnes illas etiam simul sumptas comestiones nulla fiat gravis transgressio Præcepti, quia non ponitur secunda plena refectio, sed singuli adhuc servant substantiam Jejunii, & macerant corpus, qui est finis Præcepti: è contrà in nostro casu per illos labores ponitur gravis inhonoratio Festi, omnes autem illi labores attribuuntur uni mandanti, ergo meritò illi attribuitur gravis inhonoratio Festi, non minùs, quàm si illos labores ipse physicè poneret.

DUBIUM II.

Quæ causæ excusent ab observatione Festorum, ob quas opera prohibita liceant.

583 » TAles præcipuè sunt septem: *Prima*, Dispen-
» satio Episcopi, vel habentis potestatem quasi
» Episcopalem; utì Superiores Religionum,
» imò & Parochi, quando non datur facilis accessus
» ad Episcopum. *Suar. c. 33. Bonac. P. 3. n. 20.*
» *Secunda*, Consuetudo; nam sic licent
» nundinæ illæ, in Festis passim haberi solitæ: Et
» præparationes deliciarum non necessariarum,
» ùt cupediarum, placentarum, & similium ciborum artificiosorum; item emptiones & vendi-
» tiones recularum parvi momenti. *Bonac. l. c.*
» *Laym.* L. 4. T. 7. c. 2. n. 6.
» *Tertia*, Pietas in Deum: per quam licent opera,
» quæ proximè, (non quæ remotè) spectant
» ad cultum Dei: ùt pulsare campanas, circum-
» ferre imagines, vel cruces in supplicatione.
» Ornare autem, & verrere templa, ac similia, quæ
» ad ipsum officium non spectant, si absque ratione
» in Festum differantur, venialia habentur. *Fil. T. 27.*
» *n. 218. Bonac. l. c.*

Quarta

Quarta, Charitas erga Proximum : per quam licent & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miserabilium personarum, ne expensis graventur. Sic etiam possunt rusticanorum, in parvis oppidis, si aliis diebus adesse nequeant, causæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, subvenire. Item emere & vendere rusticis, qui aliis diebus impediuntur. *Laym. n. 7. Vid. Dian.* P. 2. T. 15. R. 34.

Quinta, Necessitas propria vel aliena, corporis vel animæ, si nimirum sinè gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non possit. Quo modo excusantur, 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt : v. g. si latro sit fugiturus, nisi tunc capiatur. 2. Servi & ancillæ coacti à Dominis laborare, nec audentes recusare : quòd si tamen frequenter contingit, eos deserere debent. *Suar. Laym. c.* 4. *n.* 3. Iidem & similes reficientes suas vestes, cùm id aliis diebus non possint. 4. Pauperes, qui se suósque alere non possunt, operantes privatim, sinè scandalo ; maximè quando multi dies festi concurrunt. *Bonac. n.* 13. 5. Coci & culinarii. 6. Pistores, laniones, & similes in oppidis populosis, & concursu Festorum. 7. Chirurgi, & Pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri & vitri, coctores laterum, calcis, &c. Et quicunque, quorum opus semel cœptum, non potest interrumpi sinè damno. 9. Molitores, & Naucleri pendentes à ventis. 10. Piscatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantùm anni tempore id possunt. 11. Instauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & similium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus necessariis, ùt funeribus,

» nuptiis, &c. si aliter fieri non potest, ut satisfaciant.
» 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri labo-
» rantes; ùt si ob pluviam imminentem segetes vel
» fœnum congregent. *Bonac.* num. 13. *Fill.* num. 211.
» 14. Denique excusantur etiam mercatores, qui
» clausis tabernis quædam vendunt; cùm præ-
» supponere possint, emptoribus ea tunc esse neces-
» saria, nec aliàs commodè emere posse. De supra
» dictis *vid. Suar. Fill. Laym. Bonac. ll. cc.*
» *Sexta.* Utilitas non simpliciter necessaria,
» sed ad communem lætitiam, vel splendorem:
» Sic enim licet in adventu vel ortu Principis
» laborare, ut perficiantur theatra, ignes, vestes, &c.
» quanquam monet rectè *Suar.* præstare in hoc casu
» petere veniam à Pastoribus. *Vid. Bonac.*
» *Septima.* Excusat item, saltem à gravi peccato,
» parvitas operis, seu temporis. Unde grave
» non videtur unâ horâ laborare, ùt habet *Suarez*
» L. 2. *de Festis c.* 32. maximè, ùt notat *Laym. c.* 4. *n.* 1.
» si labor non sit nimis servilis, & fatigans corpus.
» Imò durum videtur mortalis damnare, si quis
» duas aut tres horas impendat. *Vid. Fill.* num. 205.
» In forensibus autem & judicialibus materiæ
» quantitatem non ex quantitate temporis, sed
» ex qualitate operis desumendam, monet *Escob.*
» *E.* 5. *c.* 3. *n.* 14. ex *Palao Tract.* 9. *D.* 2. *P.* 1. *n.* 4. Sic
» grave peccatum esse asserit venditionem rei
» magni momenti, cum magna solennitate,
» licèt brevi tempore fiat. Quod intellige
» (secundùm supradicta) nisi consuetudo, vel
» necessitas excuset.

ADDENDA.

584 Q. 139. *Quid notandum sit circa dispensationem pro labore in die festo.* R. Hæc pauca, in Festis Jure communi inductis, si causa adsit, valid-

validè dispensat Episcopus & ejus Vicarius pro omnibus Diœcesanis, Parochus pro Parochianis, Superior pro subditis, non tamen pro famulis sæcularibus; Papa pro omnibus, etiam sinè causâ, sic tamen dispensans peccare potest : Deinde qui potest dispensare potestate ordinariâ, potest suas vices alteri delegare, dicendo, si ille approbaverit causam, dispenset : Si autem ipsemet habeat potestatem delegatam, non potest subdelegare, attamen dicere potest, dispenso, si ille causam approbaverit : Denique si causa moraliter certa excuset, non est opus dispensatione Superioris, nisi fortè ratione scandali, quod oriretur, si publicè laboraretur, *Tamb.* L. 4. c. 3. §. 2. à n. 31. Vide *Leurenium* P. 1. Quæst. 437. num. 2.

Q. 140. *Quid circa consuetudinem.* R. Hoc unum, quòd per consuetudinem videatur nunc licitum molere, non tamen advehere frumenta vel farinam avehere : non ubique tamen est talis consuetudo. *Escob.* & *Stoz* per consuetudinem excusant etiam eos, qui tempore messis die festo sub vesperum acuunt falcem, vel præparant materiam pro labore sequentis diei necessariam. 585

Q. 141. *Quomodo pietas excuset.* R. Propter hanc licitum est die festo fodere sepulchrum pro mortuo illo die sepeliendo, *Illsung* T. 5. num. 167; item veniale tantùm esset erigere sepulchrum Christi, præsepe vel moles artificiosas ad excipiendam Eucharistiam, licèt die præcedenti fieri potuisset; item collocare scenam in Ecclesiis ad repræsentationem sacram, *Tambur.* num. 3. *Illsung* suprà. Dubitatur autem, an excuset voluntas vitandi otii; negant *Suar. Comit.* & *alii*, quia opus, quod ex se est servile, manet tale, quamvis fiat pio fine: è contrà à mortali excusant *Sa*, *Silv.* aliique 586

cum

cum *Burgh. Cent. 1. Caſ. 77.* quia ſi liceat laborare ad vitandum damnum temporale, magis licebit ad vitandum malum ſpirituale, quale eſt otium ſed dicendum eſt cum *Sanch.* in Conſ. L.5. c.2.D. *Caſtrop. Tamb. Illsung* ſuprà, tum tantùm licitum est laborare vitandi otii causâ, quando aliter vinci non poſſet aliqua tentatio, ſi enim liceret præcise ad vitandum otium, etiam liceret quibuſvis opificibus, ne otioſi eſſent, aut ſaltem ne ad popinas, aut ad alias periculoſas converſationes irent, utì rectè *Steph.* T.1.D.5.n.154. Denique ex Cap. *Conqueſtus de Feriis,* plures apud *Sanch.* D. 21. docent opera ſervilia ob pietatem, vel Eccleſiam vel Monaſterium vel Pauperes alendos abſolutè eſſe licita; limitant *Silv. & alii,* exceptis Dominicis & Feſtis ſolennioribus: Alii excipiunt ſolam Dominicam Paſchæ & Pentecoſtes ; ſed hæc omnia meliùs negantur, nisì prout dicetur Quæſt. ſeq.

587 Q.142. *An Charitas excuſet laborantem pro paupere.*

℟. Excuſat laborantem pro tali paupere, cui ratione gravis neceſsitatis tum liceret laborare: debes autem ſcire, quis determinatè ſit ille pauper, cui laboras, *Sanch.* D.23. & alii, *Ills. Tamb.* §. 3. n.15. qui Domicellis otii vitandi causâ volentibus laborare die feſto, rectè ſuaſit, ut laborarent pro tali paupere, aut etiam pro Eccleſia in gravi neceſsitate conſtituta, tum enim excuſabit Charitas.

588 Q. 143. *Ad quæ præterea ſe extendat excuſatio ob neceſsitatem.* ℟.§.1. Ob hanc licitum eſt laborare in meſe, fœno, vindemia, quando aliàs ratione tempeſtatis & pluviarum probabile damnum timeretur, *Illsung* T. 5. n. 167 ; item ad cavendum grave damnum aliud : non eſſe autem licitum ob extra-ordinarium lucrum, docent *Suarez & Caſtrop.* T.9. P.10. n.3, ſed probabiliter putant licere

Sanch.

Sanch. D.19. *Dian.* P.2.T.15. R.34. *Tamb.* §.2. num.8, quia amittere notabile lucrum extra-ordinarium videtur esse grave damnum, neque putandum est Ecclesiam, utpote piam Matrem, velle Fideles ad hoc obligare : quantum autem debeat esse lucrum, ut pro eo liceat laborare, insinuabitur n.681.

§.2. Licitum est pro victu præparando occidere, 589
excoriare vel deplumare animalia, si pridie fieri non potuerit, *Sanch.* D.18. *Tambur.* n. 22 : plus dicit *Castrop.* suprà his verbis : *Parantes cibum & potum, tametsi superfluè & ad delectationem, excusantur consuetudine, namque sic jam est introductum, idque extensum est ad colligendos fructus eodem die, ut saniores & integriores sint & ad occidenda & excorianda animalia, præcipuè si sit ratio aliqua, qualis est cibaria non esse ita suavia, si alio die disponantur* &c ; & idem de cibis etiam superfluis docet *Fagund.* in 1. Præcept. Eccles. L. I. c. II. n. I.

§. 3. Si recitanda est Comœdia die festo, 590
potest tum fieri apparatus, qui commodè non potuit prævenìri, *Tolet.* & *alii* cum *Sanch.* D.18 : item licitum est fabris ferrariis calceare equos ob necessitatem itinerantium, *Sanch. Tambur.* Item partim per consuetudinem, partim ob necessitatem licitum est secare venam, irrigare olera & alia similia, quæ passim fieri videmus non reclamantibus Prælatis Ecclesiæ, *Sanch.* suprà.

§.4. Barbi-Tonsores communiter excusantur, 591
vel parvitate materiæ, si unum tantùm vel alterum tondeant, vel necessitate, vel consuetudine, vel ob lucrum cessans & oriturum damnum, si petentes non tonderent, *Tamb.* §.2.n.13. *Diana* P.2.T.15.R.34. & *alii*, quod probabile agnoscit *Illsung* num. 166. Et quamvis *Sanch.* D.21. absolutè dicat consuetudinem illam semper fuisse improbatã, excusat tamen,

si

si antè non potuerit fieri, aut si alioquin Barbi-Tonsor esset deserendus, aut si ideo die festo tondeant, quia tum veniunt Rustici aut alii operam aliis diebus impediti, poterunt enim tonderi licèt barbi-tonsio ad longum tempus duraret.

592 §. 5. Sartores, qui bonâ fide appromiserunt vestem, quam reipsa putaverant ante diem festum perficiendam, excusantur, si, ut stent promissis, laborent post mediam noctem usque in Festum, *Laym.* L.4.T.7.c.4.n.2. *Dian.* P.4.T.4.R.62; intelliga si ideo pasturi essent incommodum, nam si excusari possint, tenentur à labore abstinere.

593 §. 6. Famulantes laborare possunt, si recusando Dominos suos ad gravem indignationem commoverent, ex qua prudenter timerent incommoda, *Illsung* num. 177.

594 Q.144. *Quomodo aliquis ratione temporis excusetur à mortali.* R. §. 1. *Azor, Bonac. Regin.* putant esse mortale laborare ad horam; *Fagund* apud *Ills.* num. 168. adjicit medium, vel pro summo integrum quadrantem: *Castrop. & Trull.* ponunt duas horas: è contrà aliqui Canonistæ requirunt tertiam partem diei, sed communiter ab omnibus exploduntur. Non esse mortale per duas horas laborare, est jam recepta nostrâ ætate sententia, inquit *Tamb.* L.4.c.3.§.2.n.1; assentiuntur *Gran.* & *Ills.* suprà; *Dian.* P.5.T.5.R.6. dicit non fore mortale, si duæ horæ non excedantur; *Sanchez* dicit minùs quàm duas horas non sufficere ad mortale, testatúrque juniores Theologos plùs quàm duas requirere; & ratio potest esse, quia duæ horæ videntur pars modica diei, utpote duodecima: *Fill. March.* & *Gobat in Clypeo* num. 283. requirunt tres horas, sed communior nunc & probabilior est sententi-

sententia, si saltem multùm ultra duas horas laboretur, fore mortale.

§. 2. Non est mortale singulis Festis ad duas horas laborare, quamvìs id velis facere & reipsa facias toto anno, quia dies & labores illi non uniuntur in ordine ad constituendam materiam gravem pro inhonoratione alicujus Festi, *Sanch.* in Dec. L. 1. c. 4. 595

Q. 145. *Quid notandum circa forensia.* R. De his habet *Busenbaum* relatus *num* 583: aliqua tamen clariùs explicanda sunt, ut etiam meliùs intelligatur, quandonam adsit excusatio. 596

§. 1. Per forensia intelliguntur actiones, quæ quamvìs non sint serviles, tamen quia nimis distrahunt animum & cultum divinum impediunt, prohibentur, Tit. *de Feriis* Cap. 1. *Omnes dies Dominicos à vespera in vesperam cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere, ut in eis mercatum minimè fiat neque placitum, neque aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur, nec sacramenta,* (*id est,* Juramenta) *nisi pro pace vel alia necessitate, præstentur.* Cap. ult. *Debet judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis.* Et post recensita Festa ordinaria in fine additur: *Nisi necessitas urgeat vel pietas suadeat, usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari: licèt diebus feriatis, qui gratiâ vindemiarum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.* Ex his inferunt communiter omnes, præter mercatum, principaliter prohiberi actiones judiciales, quæ dicuntur *placitum,* & sunt citatio partium; formatio processûs sive cognitio causæ; & sententia;

quæ

quæ quamvis Jure civili L. *Ut in die*, 2. Cod. *de Feriis*, si in die festivo fiant, tantùm dicantur irritari, id est, irritanda, tamen vi citati Juris Canonici, ex quo hìc loquimur, sunt ipso facto irrita.

§. 2. Citatio, ut quis compareat die festo, est irrita,
597 quamvis ibi tantùm esset Festum, ubi est ille, qui citatur, nam citatio respicit locum, in quo est is qui citatur, uti è contrà mandatum & sententia respiciunt locum, ubi est mandans vel sententiam ferens: Si autem citatio fiat, ut quis compareat intra octo dies, etiamsi octavus dies esset Festum, valet, poterisque (secundùm *Suar.* & *Fagund.*) differre, ac priùs comparere sequenti die, sed secundùm *Bonac.* *aliósque* cum *Castrop.* T. 9. P. 7. num. 3. & 4. debebis prævenire.

§. 3. Ad formationem processûs seu cogni-
598 tionem causæ spectat examinatio testium & Jusjurandum, item depositio sola testimonii, uti probabiliùs cum aliis tenent *Suar.* *Bonac.* *Castrop.* num. 6. contra *Azor* & *alios*: imò iidem cum *Regin.* putant etiam examinationem testium vel Juramenta in causa spirituali esse illicita & irrita, sed *Sanch. in Conf.* L. 5. c. 2. D. 30 putat tantùm prohiberi Juramentum judiciale, quod fit pro rebus temporalibus, non quod pro spiritualibus, nec quod fit pro fide, pace, obedientia, fama vel alia necessitate. Communis etiam est sententia cum *Castrop.* P. 8. n. 4: quando judicium vel contractus est licitus die festo, etiam licere juramenta, quia concesso principali conceduntur accessoria. Probabilius autem est cum *Suar.* *Fagund.* *Laym.* *Castrop.* *Illsung* n. 169. contra *Panorm.* non prohiberi alia Juramenta, quæ nec ad Judicium nec ad mercatum ordinantur.

§. 4.

§. 4. Oblatio libelli etiam pro causa temporali 599
fieri potest, dummodo die festo non intimetur parti adversæ, quia non videtur spectare ad formationem processûs, cùm non procedat à Judice vel à potestate Jurisdictionis, sed à litigante, *Fagund.* & *Castrop.* num. 9.

§. 5. Licitum est Advocato in Festis patrocinari, 600
sive verbo sive scripto, & informare Judicem, licèt fiat ob pretium, quia nec est servile, nec prohibitum, *Sanch.* D. 28. Item Judici licitum est concipere vel etiam scribere privatim sententiam postea proferendam, *Pirh.*

§. 6. Secundùm *Sanch.* D. 27. n. 17. *Cajet. Tol. Henriq.* 601
& *alios* peccant mortaliter Notarii in Festo transcribentes acta spectantia ad judiciales strepitus; sed probabiliùs id negant *Suar.* aliique plures cum *Dian.* P. 2. T. 15. R. 35: nam nec est opus servile nec prohibitum, hinc docet quóque *Dia.* in Summa v. *Festum.* Num. 3. non peccare Notarios, si secluso scandalo celebrent contractus die festo, quia non sunt ex forensibus, quæ prohibentur.

§. 7. Licitum est die festo facere præsentationes, 602
institutiones, collationes, provisiones beneficiorum; item exercere actus Jurisdictionis voluntariæ, v. g. adoptare aliquem in filium, condere testamentum, hæc enim non afferunt strepitum judicialem, *Pirh.* & *alii* cum *Castrop.* P. 6. n. 3, ubi n. 5. addit etiam consuetudine excusari conductiones operariorum, venditiones publicas sub hasta, v. g. bonorum alicujus defuncti &c.

§. 8. Licitum est die festo ferre sententiam, 603
si aliàs impediretur Justitia, si ratio temporis, v. g. conditio belli ita exigat, si sit atrocissimum crimen, ita ut ad incutiendum terrorem non sit danda mora, *Sanch.* D. 29. *Castrop.* P. 7. n. 17.

604 §. 9. Judicia, quæ de partium consensu fiunt per Judicem Arbitratorem, sunt licita die festo, est communis cum *Sanch.* D. 27. *Castrop.* num. 16. *Illsung* suprà. Porrò ille dicitur *Judex Arbitrator*, qui eligitur, ut dicat, quod sibi videtur, & sic suo judicio litem pacificè componat sinè ordine judiciali usitato in foro; è contrà *Judex Arbitrer* dicitur, qui procedit servato ordine processûs forensis.

605 §. 10. Probabilius est contra *Panormitan.* etiam prohiberi executionem sententiæ latæ die non festo, quia est complementum sententiæ, *Castrop.* num. 12. *Illsung* suprà & *alii*. Quod autem ad appellationem attinet, communior quidem sententia dicit licere die festo, sed etiam probabile est non licere, utì ostendit *Castrop.* à num. 13. adductis pro utraque parte Authoribus & rationibus.

606 §. 11. Per consuetudinem videtur nunc omnino licitus esse mercatus privatus, sive quidvis vendere vel emere clausâ officinâ, *Castrop.* P. 6. n. 5. *Tambur. Illsung* num. 171. Etiam licere contractus, si fiant sinè instrumentis & Judicis authoritate, docent *Sanch.* & *alii* cum *Illsung* suprà.

DUBIUM III.

Quæ opera festis diebus præcipiantur.

607 „ R*esp.* Præcipitur, 1. Auditio concionis: „ non tamen sub mortali, nisì quatenus „ quisque tenetur discere necessaria ad salutem. „ *Vid. Trid. Sess. 24. c. 4. de Reformat. Fill. T. 27. c. 8. q. 7.* „ *Bonac. T. 2. D. 5. Q. un. P. 2. n. 27. Suar.* &c. Dixi, „ *nisì quatenus. &c.* quia homines rudiores „ ignorantes præcipua mysteria Fidei, ea præsertim

quæ

quæ sub gravi obligatione eos scire teneri dictum est suprà Lib. 2. T. 1. c. 1. tenentur Lege Charitatis, (si aliàs ea commodè addiscere non possint) sub gravi peccato concioni, vel potiùs Catecheſi interesse. *Bon. D. 5. in Præcept. 3. num. 28.* addens, eo casu concionem etiam Missæ præferendã esse. *Trull. L. 3. Cap. 1. D. 4. n. 12. Fagund. P. 1. L. 2. c. 9. n. 12. &c.*

2. Præcipitur speciali Præcepto obligante sub mortali, audire Missam, hoc est, morali & humanâ assistentiâ sive præsentiâ ei interesse. Est communis ex c. *Omnes Fideles*: Et ex c. *Missas, de Consecrat. Dist. 1.* contra *Angelum & Rosellam*, qui semel vel iterum negligere, dicunt esse veniale. Obligat hoc Præceptum omnibus Festis omnes baptizatos usum rationis habentes, non autem infantes, amentes, vel Catechumenos. Ratio primæ partis, quia est universale. Ratio secundæ, quia assistentiam humanam habere non possunt. Ratio tertiæ, quia non sunt Ecclesiæ subjecti. *Lugo D. 22. Sect. 1. & 2.* ex *Navar. Sanch.* & *Koninck. Underesolves*:

I. Non est obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia Doctores multi nullum hac de re Præceptum agnoscunt: cùm *Trid. Sess. 24. Cap. 4. de Reform.* dicat, *teneri, ubi id commodè fieri potest*: tum quia si quæ obligatio fuit, ei derogatum est per privilegia Regularium, & generalem consuetudinem contrariam. *Suar. de Relig. T. 1. L. 2. c. 16. Azor, Navar. Cened. Zerol. P. 1. v. Prædic. Trull. L. 3. c. 1. D. 4. num. 11. Barbos. in Trid. Sess. 24. c. 4.* Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipsis in privilegiis communicant, concionantes in suis Ecclesiis, quovis anni tempore possunt Auditoribus suis concedere 18. annos, & 320. dies Indulgentiarum

» nomine Papæ. *Diana* P. 4. T. 4. R. 22. ex *Rodriq.*
» *& aliis.*

» II. Non est obligatio ad audiendam Missam
» Feriâ quintâ, & sextâ, & Sabbato majoris Hebdo-
» madæ; neque diebus Rogationum. *Azor, Henriq.*
» *Suar. D. 88. Sect. 5.*

» III. In die Nativitatis Christi tantùm teneris
» audire unam Missam. *Navar. Suar. Fill. Tract. 5.*
» *num.* 207.

» IV. Satisfacit, qui recitat sub Missa (ex obliga-
» tione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam
» injunctam in Confessione, ùt contra *Cajetan. Syl.*
» *Ang. Armil.* docent *Suar. Sa, Rodriq. Fill. num.* 216.
» *& alii.* Ratio, quia duobus Præceptis potest simul
» satisfieri, ùt *vid. suprà L.* 1. *T.* 2. *c.* 3. *Dub.* 3.
» Idem de eo, qui confitetur tempore Missæ, affirmat
» *Regin. Lib.* 19. *n.* 14. dummodo intentionem habue-
» rit audiendi Missam: Negat autem *Suar.* Sect. 6.
» *Azor Cap.* 7. *q.* 6. *Gordonus, Lugo loc. cit.* si quidem
» possit differre Confessionem, nec adsit necessitas
» Præcepti Confessionis. Idem dicit *Bonac. Tom.* 1.
» *D.* 4. *Q. ult. P.* 11. ubi contrariam praxim quorundã
» excusat, vel ob necessitatem communicandi; vel
» propter intentionem audiendi Missam aliam;
» vel denique propter bonam fidem.

» V. Satisfaciunt etiam inservientes Missæ,
» si recedant allatum necessaria, v. g. vinum,
» hostiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur
» ad Officium, non censentur abesse: dummodo
» non recedant ab Ecclesia, vel saltem non longè.
» *Vid. Bonac.*

» VI. Peccat, qui non audit integram Missam,
» & quidem venialiter, si omittatur parva pars;
» mortaliter, si notabilis, v. g. media, vel tertia pars.

Layman tamen, & *alii* durum putant, mortalis « damnare eum, qui ab Offertorio usque ad finem « adsit: addítque communiter excusari à mortali, « qui audiunt à principio Epistolæ, vel secundùm « alios, Evangelii usque ad finem: vel ab initio « usque ad Communionem. *Vid. Bonac. T.1. D.4. « Q. ult. Lugo D.22. Sect.1. n.3.*

VII. Non peccat saltem mortaliter, qui « à duobus Sacerdotibus successivè duas dimidias « Missas audit, ùt habet *Navar. c.21. Sa, Sotus, « Henriq. Dian. Tom.1. Tract.3. R.18. Bonac. P.11. « Hurtad.* contra *Suar. Kôn. Fagund.* quia audit « integram Missam. Ob quam causam est probabile, « etsi simul audiat, ùt habet *Bonac. l.c. Hurtad.* & « *Diana* contra *Regin. Kôn. Lugo, & alios,* quorum « sententia videtur probabilior.

VIII. Non satisfacit, qui sub Sacro dormit, « pingit, docet; vel qui est post murum, aut « post aliam rem, tali loco, unde nihil audiri, videri, « vel notari possit, quid fiat; quia non censetur « moraliter præsens. Satisfacit tamen surdus, cæcus, « &quicunque (licèt sit post ostium, aut columnam, « vel in fenestra, vel procul à templo) ita est præsens, « ut ex signis externis colligere possit, quid à Cele- « brante agatur, spectatâ loci naturâ, etiamsi ipse « per accidens nihil audiat, nîl videat, aut intelligat, « sítque pars per moralem conjunctionem ejus « multitudinis, quæ dicitur præsens, & est « in conspectu altaris. *Bonac. l.c.*

IX. Audiens, debet esse attentus, saltem virtua- « liter & *in confuso*, ut aliquo modo advertat, « quid fiat: hinc si quis nunc attendat, nunc fabu- « letur, ut tamen semper advertere possit, quid fiat, « licèt peccet irreverentiâ, non tamen damnandus « est mortalis: imò *Kôn.* cum *Sylv. Rosel. & Med.* docet, «

» eum satisfacere, qui voluntariè toto Sacro est
» distractus, modò sibi sit præsens, & cum reveren-
» tia externa assistat. Quod probabile esse docet
» *Laym.* contra *Suar. Bonac.* & alios. *Vid. Kôn. l. c. &*
» *Lugo n. 26. & 27.* Plura de tota hac materia *v. supra*
» L. 1. *T.* 2. *c.* 3. *Dub.* 2. 3. *&* 4.

» X. Præceptum audiendæ Missæ impletur
» quocunque in loco, sive in Parochiali, aut Cathe-
» drali, sive in Regularium Ecclesia, sive in Orato-
» riis privatis, sive extra Ecclesiam audiatur. Ratio,
» quia Ecclesia tantùm auditionem Missæ præcipit,
» non autem locum, ergo quovis loco impletur.
» *Tol.* L. 9. *c.* 7. *Azor c.* 6. *Rodriq. Navar. Fill. num.* 103.
» *Nung. Suar. Kôn. Bonac. D.* 4. *q. ult. P.* 12. *n.* 4. *& plures.*
» Quæ doctrina, licèt certa satis sit, nihilominus
» quia post omnes suprà citatos Authores
» à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium
» vocatur, peculiari Dubio examinanda est,
» ne cui (quia Liber obvius est) scrupulus, aut
» conscientia nascatur erronea.

ADDENDA.

608 Q. 146. *An satisfaciat Præcepto Missæ, qui partes illius simul audit.* R. §. 1. Certum est non satisfacere, nam *Innocentius* XI. damnavit hanc 53. propositionem: *Satisfacit Præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.* Propositio illa nunc amisit omnem probabilitatem, licèt *Busenb.* relatus n. 607. dixerit esse probabilem.

609 §. 2. Ratio, ob quam propositio illa putabatur probabilis, erat hæc: Unus audiens simul duas Misas potest per hoc satisfacere obligationi audiendi unam ex Præcepto & alteram ex Voto, ergo etiam unus audiens duas simul partes Missæ potest satisfacere Præcepto audiendi unam totam,

quia

quia utì se habet totum ad totum, sic se habet pars ad partem, & utì attentio ad unam Missam non impedit attentionem ad alteram, ita attentio ad unam partem non impedit attentionẽ ad alterã. Hanc rationem rectè retorquet *Carden.* in 2. Crisi diss.32.n.36: Motus Solis, qui fit à duodecima ad primam, coëxistit motui horologii, qui fit ab eadem duodecima ad primam, ergo utì illi duo motus, Solis & horologii coëxistunt, ita possunt coëxistere duæ mediæ horæ unius horologii, quia utì se habet totum ad totum, ita pars ad partem, quod patet manifestè esse falsum. Ratio autem, cur in neutro valeat Consequentia, est, quia una Missa, utì etiam una hora, est unum totum successivum, cùm Missa consistat in motu verborum & actionum sibi succedentium; quamvìs autem unum successivum possit coëxistere alteri successivo, adeóque & audiri una Missa cum altera, non potest tamen pars successivi coëxistere alteri parti ejusdem successivi, & ideo non potest audiri una Missa, cujus una pars coëxistat alteri parti ejusdem Missæ, utì non potest persolvi Officium Horarum, si simul audiantur tres diversæ Lectiones à diversis, sed una debet audiri successivè post alteram.

§.3. Quamvìs daretur ratio intrinseca probabilis, 610
quòd duæ partes Missæ simul auditæ constituere possent unam Missam, tamen nunc certum est per auditionem talium partium non satisfierī Præcepto Missæ, quia hoc Præceptum latum est ab Ecclesia, quæ nunc declaravit præcipi auditionem unam successivam partium, *Carden.* num.41.

Q.147. *An opinio, quæ dicit satisfieri, si successivè* 611
audiantur duæ medietates, sit adhuc probabilis, utì v. g. si quis ad Elevationem unius Missæ veniat in templum, & postea audiat sequentem Missam

usque ad Elevationem tantùm. Rx. §. 1. Aliqui dubitant, quia duæ tales medietates non videntur dici posse una Missa, cùm sint lectæ à diversis, & fortè intercedat spatium temporis inter illas partes; nihilominus dicendum est opinionem illam adhuc manere probabilem, utì ostendit *Carden.* c.7, nam cum illis, quos citat *Busenbaum*, docent illam 32. Ad apud *Pasq.* de Sacrific. q. 1290; accedunt *P. Marc. in Trib. de Missa* T.4.T.2.Q.1.D.2. *Gobat* T.5.n.14 vocans in praxi tutam, & eandem *Suar.* apud *Ill.* T.5. n.161. dicit communiorem, nec posse practice condemnari. Ratio autem est, quia manet unum Officium, licèt priùs orem partem posteriorem & postea priorem, v.g. Tertiam ante Primam, aut unum Psalmum ante alterum; item manet unum Rosarium, licèt incipiam à tertia decade & finiam recurrendo ad illam, ergo etiam erit una Missa, licèt per medias partes sive priores sive posteriores audiatur. *Nec refert*, quòd hæ medietates fiant à diversis Sacerdotibus, aut etiam cum interpositione temporis: *Nam* si duo simul recitent Officium, duæ medietates ponuntur à diversis recitantibus, imò in Choro sæpe novem diversi legunt novem diversas Lectiones, & tamen est unum Officium; interruptio autem non tollit unionem moralem, utì dicetur de Horis. *Confirmatur*: Nam est una Missa, si Sacerdos in media Missa deficeret, & alius Sacerdos post mediam horam succederet illam completurus, ergo etiam potest esse una Missa, licèt sint duo Sacerdotes, & tempus aliquod intercedat; est quidem (quoad illud exemplum) aliqua disparitas, eò quòd posterior Sacerdos agat nomine prioris, & compleat eandem moraliter Missam; hoc tamen non obstante in nostro casu adhuc æqui-

æquivalenter videtur manere una integra Missa, quia nempe est idem Principalis offerens, nempe Christus; etiam est idem, quod offertur, consecratur & sumitur, scilicet idem Christus; sunt etiam eædem Orationes & actiones externæ &c. Licèt autem *Tambur.* L.4.c.2.§.1.n.10. putet manere unitatem, dummodo eodem die tales partes audiantur, tamen hæc ab invicem separatio videtur esse nimia; si autem sit saltem ad horam tantùm, non est nimia, nam sæpe per concionem unius horæ & ampliùs interrumpitur Missa, & tamen manet una.

§. 2. Si quis sinè justa causa audiat duas tales 612
medias Missas, peccat venialiter, uti qui in Horis oraret unam ante alteram, aut interrumperet sinè causa; ratio est, partim quia observatio ordinis & continuationis est decentia requisita, partim etiam quia talis auditio per medietates aut interruptiones non est satis consentanea communi praxi Fidelium, à qua recedere sinè justa causa est saltem veniale, justa autem causa esset defectus temporis, rationabile impedimentum vel quævis incommoditas alicujus momenti.

Q. 148. *Quinam obligentur ad Missam.* R. 613

§.1. Hæretici non obligantur, quia præsumuntur excommunicati, hinc jubentur emanere: in Germania tamen non peccant adeundo, quia non sunt denunciati, nec putant se excommunicatos, imò sic disponi possunt ad conversionem, si videant etiam ritus omnes nîl superstitionis habere, *Gob. in Exp.* T.5.num.396. An autem excommunicatus vi hujus Præcepti teneatur procurare absolutionem, ut Missam audire possit, dictum est Lib. 1. num. 794.

614 §. 2. Omnis Sacerdos, si alius celebraturus desit, tenetur ipsemet celebrare, ut Missam audiat, in cum aliis *Gobat* num. 40. *Steph.* T. 5. D. 4. num. 9. contra *Fagund.* Ratio est, quia tum tenetur, & si potest audire Missam, néque medium illud est extra-ordinarium; qui autem tenetur ad finem, tenetur ad media ordinaria, ergo.

615 §. 3. Circa ætatem, quâ pueri obligentur ad Missam, variant sententiæ; *J. March.* putat tunc priùs obligari, quando incipiant esse idonei ad Communionem: *Sot.* apud *Gob.* T. 4. n. 129. putat neminem ante annum duodecimum teneri legibus Ecclesiæ, sed istæ sententiæ passim rejiciuntur, & sunt contra praxin Fidelium. *Azor, Sanch. Bonacin. Tann. Bass.* & *alii* apud *Gob.* T. 5. n. 310. absolutè obligant pueros omnes & puellas circa finem septennii, quia tunc præsumuntur habere sufficientem usum rationis, quam sententiam admittit *Gobat* de pueris educatis in urbe, quibus utpote meliùs cultis communiter citiùs oritur plenum lumen, de rusticanis autem aliisque similibus non admittit, sed cum *Con.* contendit pueros inter 9. & 10. annum, puellas verò inter 8. & 9. communiter priùs assequi plenam discretionem, quâ habitâ priùs obligentur Præceptis Ecclesiæ: Si autem ante septennium haberent plenam discretionem, quamvis tum ex Lege naturali tenerentur Deum aliquo cultu colere, tamen probabile est, secundùm dicta Lib. I. num. 676. non teneri Legibus Ecclesiæ. Denique *Dicast.* apud *Gob.* T. 4. num. 129. dicit pueros, quando venialiter peccare possunt, sub veniali obligari ad Leges Ecclesiæ, quando autem mortaliter, sub mortali, quæ sententia est multorum, & à *Diana* P. 10. T. 12. R. 37. reputatur probabilior.

§. 4

§. 4. Qui simul est surdus, cæcus & mutus à nati- 616
vitate, non tenetur adesse Missæ, quia non potest habere moralem assistentiam nec attentionem ullam internam; imò scire non potest, quid sit Missa, *Pasq.* de Sacrific. q. 1256; unde quamvis esset talis, non à nativitate, sed per infirmitatem, adhuc putat *Gob.* T. 5. n. 30. contra *Fagund. Pasq. Dian.* P. 5. T. 4. R. 8. non teneri, quia non potest scire, an, ubi & quando incipiat Missa, ergo non potest habere intentionem debitam, néque attentionem ullam, & licèt quis trudendo eum admonere posset jam fieri Missam, ac ipse scripto peteret duci ad templum, adhuc putat *Gob.* n. 28. non obligari, quia Ecclesia censetur tantùm eos obligare, qui humano & ordinario modo interesse possunt, Leges enim non comprehendunt casus extra-ordinarios; hinc *Castrop.* etiam eximit eum ab obligatione Missæ, qui est cæcus & surdus, sed non mutus, quia neque præsumitur Lex obligare in hoc casu exotico: Si tamen quis esset, vel tantùm mutus & surdus, vel tantùm cæcus, vel tantùm cæcus & mutus, teneretur, utì communiter docent Authores cum *Gob.* num. 29.

§. 5. Regulares etiam exempti tenentur ad ser- 617
vanda Festa, quæ Episcopus cum consensu Cleri & populi indicit, utì habetur in *Trid. Sess. 25. de Regul.* c. 12. Et consequenter etiam tenebuntur ad Missam tali die audiendam: an autem teneantur etiam ad Festa, quæ populus vovit approbante Episcopo, non est ita certum, affirmant *Vasq. Nugn. Sanch.* L. 4. c. 15. n. 21, negant alii, & meritò dubitat *Gob.* num. 77, quia exempti non jubentur observare alia Festa, nisì quæ Episcopus imponit, qualia non videntur esse illa, quæ populus vovet approbante tantùm Episcopo; si tamen hæc approbatio censeretur esse per modum Præcepti, tenerentur utì reliqui.

618 Q. 149. *Quibus diebus audienda sit Missa.*

§.1. Si Festum sit à Principe sæculari impositum aut ex consuetudine observetur à popu finè approbatione Episcopi, non est in conscien obligatio audiendi Missam vel abstinendi à serv libus, quia non est Festum sacrum, sed sæculare; *Tamb. Gob.* T.5.n.75.& 87. *Pasq.* q.1251, simul notan posse peccari contra obedientiã Principi debita si hic strictè mandâsset observari.

619 §.2. In Festo, quod solus Episcopus indicit recl mante Clero vel populo, etiam non est obligat audiendi Missam, quia Episcopus nequit ullu Festum instituere finè Cleri & populi consens utì habetur Cap. *Conquestus*. ult. *de Feriis*, & proba pluribus *Barbos. Gav. Jord. Gob.* n.72: potest autem consentiente Episcopo populus vovere Festum ad quod tenebuntur etiam Posteri, non vi voti quod erat personale, sed ex Præcepto Episcopi approbantis & ita implicitè præcipientis tale Festi utì notant *Suar. Laym.* & *Gob.* n. 86; possétque esse Festum mediæ tantùm diei, in qua manè esset obligatio ad Missam & ad abstinendum à servilibus à prandio autem laborari posset, *Gobat* num. Potest autem Episcopus unum tantùm proprium in Diœcesi Festum instituere præter communia, v.g. Festum Patroni vel Tutelaris, deinde potes ex causa, utì ob vindemiam, transferre Festum fori v.g. S. Michaëlis ad aliud tempus, utì habet *Gob.* T. num. 230, licèt alii repugnent, an verò expedia multa esse Festa, disputat *Gob.* in Quin. T.5. c.45. S. ubi videri potest; *in Exp.* T.5.n.72. dicit hac ætate quâ ita invaluit multitudo Festorum cum ingenti molestia Mechanicorum, magìs cogitandum esse de modo abrogandi plura, quàm instituendi nova

§. j

§. 3. Non est obligatio ad Missam die Cinerum, 620
Festo S. Marci, Festo Animarum; neque Coloniæ Festo Theophoriæ. De reliquis ejusmodi diebus habet *Busenbaum*.

§. 4. In dubio, an sit Festum, teneris mediocre 621
studium adhibere, ut intelligas, non teneris tamen per sesqui-horam iter facere, ut id interroges, hoc enim foret immodicum studium, quo fortè frustra, impediri posset labor diurnus per longum tempus; unde si permaneat dubium, non erit obligatio ad Missam, quia in dubio possessio est pro libertate, *Pasq.* quæst. 1325. Quòd si Pater dicat esse Festum Præcepti, Mater verò dicat esse devotionis tantùm, teneberis (per se loquendo) potiùs credere Patri, quia ejus testimonium est majus, & ejus potestate es dirigendus, *Gobat* à num. 460.

Q. 150. *Qualis Missa sit audienda.* R. §. 1. Peccat, 622
qui audit Missam excommunicati non tolerati, aut publici percussoris Clerici, utì cum communi S. *Thomas* 3. P. Q. 82. art. 2. Si tamen quis audîsset, secundùm *Dicast.* & *Gob.* T. 5. num. 522. satisfecisset Præcepto, quia posuisset substantiam rei præceptæ, secundùm *Pasq.* q. 1269. non satisfecisset, quia tum tantùm impletur Præceptum per actum peccaminosum, quando ponitur materia, quæ præcipitur, hìc autem non ponitur materia illa, quæ præcipitur, nam Missa illa prohibetur legi & audiri, Missa autem prohibita non est Missa præcepta, ergo. *Neque dicas* Missam secundùm se præcipi: *Nam* præcipitur cum omnibus circumstantiis necessariis ad hoc, ut hìc & nunc audiatur, inter illas autem circumstantias est persona celebrans, cujus Missa hìc prohibetur. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur verior.

§. 2.

623 §. 2. Satisfacit, qui audit Misſam, quocunque in & idiomate fiat, utì ſi audiat Misſam Sacerdo Græci in his partibus celebrantis, quia quo ſubſtantiam eſt eadem apud omnes Catholi Misſa, *Paſq.* q.1259. *Gob.* num.161. & *alii.*

624 Q. 151. *Quo tempore audiri debeat Misſa.*

§. 1. Probabilius videtur, quòd ſatisfiat Præcep quâcunque horâ audiatur à media nocte ad alb ram mediam noctem, F. *Lug. Leand. Dian.* P.10.T. R.21. *Gob.* T.5.num.56. contra *Paſq.* q.1260, qui pu non ſatisfieri, niſi audiatur intra tempus, q licitum eſt celebrare; ſed ratio noſtra eſt, qu quâcunque horâ audiatur, verum eſt Misſam eo eſſe auditam, ergo ſatisfactum eſt Præcepto, qu tantùm exigit Misſam audiri illo die.

625 §. 2. Qui nocte Nativitatis Chriſti audit Misſa quæ Romæ vel Venetiis ex privilegio dicit ante mediam noctem à Sacerdote jejuno, ſatisfa Præcepto pro die Nativitatis, quia ſic anticipat illa dies, utì in Matutino, quod pridie recitat hinc ſi dies Nativitatis incideret in diem Lun non ſatisfaceret Præcepto pro die Dominica, qu Miſſa illa ſpectat ad ſequentem diem Nativitatis, non ad Dominicam, ita *Lug. Dicaſt. Dian.* P.7.T. R.12.P.10.T.12.R.22. Item T.14.R.35; & abſolu loquendo non poſſe per auditionem unius Miſ ſatisfieri Præcepto audiendi Misſam duobus diebus rectè probat *Creſp. à Borgia* in QQ. Mor. quæſt.10.

626 Q. 152. *Quo loco audiri debeat Misſa.*

Præcipuum Dubium eſt, an ſatisfiat, ſi audiatu loco privato vel profano, pro quo ſit,

§. 1. Privatum Oratorium, eſt locus aliqui in domo vel arce privati hominis ad tempus deputatus cultui Dei, unde Oratorium erectum in palatio Epiſcopi, aut in Conventu Regularium

aut perpetuò destinatum divino cultui habénsque ingressum ex publica via, aut à Missionariis privilegiatis certo loco constitutum, non censentur privata Oratoria, utì cum aliis docent *Quarti* in Rubr. P. 3. T. 10. n. 1. S. 3. Et *Tamb.* de Sacrif. L. 1. c. 4. §. 4, hinc absolutè dicit *Illsung* T. 5. num. 163. non esse quæstionem de Oratoriis privatis Episcoporum vel Regularium, sed tantùm de privatis Oratoriis aliorum Clericorum sæcularium & laicorum, de quibus jam loquemur.

§. 2. Privilegiatus & tota ejus familia, id est, 627
omnes illi, qui habitant in domo Privilegiati cum quadam habitudine ad illum, utì sunt Pater & Mater, Nurus & Gener, Uxor, filii, filiæ, Nepotes, Pro-Nepotes & alii per lineam rectam descendentes & manentes sub regimine Parentum, habitantésque cum illo; item servi & ancillæ, quandoque etiam hospites, si ita addatur in Bulla, & consequenter etiam illi, qui his famulantur, utì docet *Tamb*: hi (inquam) omnes, si audiant Missam in privato Oratorio, satisfaciunt die festivo, quo ibi celebrare licitum est; ita omnes communiter.

§. 3. An præter Privilegiatum ejúsque familiam 628
satisfaciant etiam alii ibi audientes, quando audire possunt alibi, duplex est sententia, 1. *Pasq.* q. 659, ubi alios undecim pro se citat, quibus accedunt *Diana* P. 6. T. 8. R. 40. P. 9. T. 1. R. 3. *Bass.* v. *Missa.* n. 8. *Gobat* T. 5. n. 356. *Quarti* Dub. 13. *Sporer* T. 3. c. 4. n. 24. *Ills.* suprà dicens esse nunc certam; hi omnes absolutè dicunt non satisfacere; ratio est, quia Pontifex in Bullis expressè addit: *Volumus autem, ut alii, qui non sunt de familia, non censeantur liberi ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia,* & hoc à Cardinalibus declaratum esse, dicunt Authores hìc citati. 2. Sententia est *Az. Henriq. Homob. Castrop. Pellizar.* quos

quos citat *Pasq.* suprà, quibus accedunt *Busenbaum*, *Burgh.* Cent. 3. Cas. 60. citans *Barbos.* Item *P. March.* T. 2. T. 4. T. 2. Q. 1. Dub. 1, quorum sententiam *Gob.* T. 3. n. 254. vocat probabilem & usu receptam; hi dicunt satisfieri à quovis ibi audiente: Ratio est, quia de Jure communi plus non præcipitur quàm Missam audire, de loco autem nunc nullum est Præceptum. Ad verba Bullarum dicunt antehac de Jure antiquo fuisse obligationem audiendi Missam in Parochia, utì probat *Pasq.* quæst. 125. cui Juri aut alteri cuicunque obligationi, si quæ adhuc est, Pontifex non vult derogare per tale privilegium privato datum; quòd si non sit talis obligatio, utì nunc Jure novo non est, restrictio illa nîl operatur, apponitur tamen, quia servatur stylus antiquus Curiæ, & dantur privilegia secundùm antiquas formulas rescribendi, hinc testatur *March.* verba illa communiter non recipi alio sensu, etiam inter timoratos. Prior sententia est communior, tutior & probabilior, tum quia pro se habet verba Legis, quorum explicatio pro altera sententia est dubia, tum etiam quia Lex communis erat, ut Missa audiretur in Ecclesia publica, imò & in Parochia, privilegium autem habent Religiosi, ut in suis Ecclesiis satisfiat, quale privilegium non est, neque legitima consuetudo, neque certa interpretatio pro privatis Oratoriis, ergo possessio est pro communi Lege. Nihilominus secunda sententia etiam videtur esse probabilis, hinc *Sporer* sapienter in praxi suadebat, ut illi, qui de familia non erant, alibi audirent Missam, nolentes autem non urgebat.

9 §. 4. Probabile est satisfieri Præcepto, quocunque alio loco etiam profano audiatur Missa, v. g. in castris cum militibus; in litore, quando

quando legitur pro navigantibus, licèt quis non sit miles, nec de comitatu navigantium, ita n. præced. citati pro secunda sententia cum *Bonac.* de Sacram. D.4.Q.ult.P.12.N.4. Ratio est, quia quamvis fortè restrictio sit de privatis Oratoriis, tamen nulla est de aliis locis, ergo rectè stamus Lege communi præcipiente Missam, abstrahendo à loco: gratis autem dicit *Pasq.* q.1257. præcipi, ut Missa ab omnibus audiatur in Ecclesia vel publico Oratorio ab Ecclesia deputato, nam tale Præceptum nunc non extat, sed tantùm Præceptum Missæ, quæ reipsa Missa est, quocunque loco fiat.

An Regulares vi privilegiorum possint absque licentia Episcopi ubique Missam legere; item à quo & quomodo concedi possint privata Oratoria, dicetur Lib.VI.T.3.c.3. ad D.4, ubi etiam pluribus exponetur, quis dicatur esse de familia seu familiaris Privilegiato.

Q.153. *Quænam requirantur, ut quis satisfaciat Præcepto audiendi Missam.* R. Seqq. 1. Intentio. 2. Præsentia corporalis. 3. Assistentia moralis. 4. Attentio aliqua. 5. Ut integra Missa audiatur, de quibus ordine addendum est aliquid. 630

Q.154. *Qualis intentio requiratur.* R. Requiritur intentio seu voluntas audiendi Missam tanquam rem sacram, quâ exhibetur Deo cultus, ita *Suar. Bonac.* aliique communiter cum *Gob.* T.5.num.194. & 196 *Pasq.* quæst.1309. contra *Dicast.* Ratio est, quia Ecclesia per Missam præcipit aliquem Dei cultum, hinc, 631

§.1. Non satisfacit, qui interest, ut irrideat, aut eo tantùm animo, quia exspectat amicum illuc venturum, aut ut occidat Sacerdotem, cùm ab ara venerit, aut solius curiositatis causâ, ita *Gob.* suprà, & n.210, citans *Lug.* & *Tamb*; imò *Pasq.* suprà putat 632

eum, qui accederet Ecclesiam ad meditandas re
divinas aut ad orandum absque voluntate aud
endi Missam, non satisfacturum, licèt interea legs
retur ; consentiunt *Sanch. Bonac.* & *Leand.*
quamvis contradicant *F. Lug. Castrop.* & *Dian.* P
T. 6. R. 77 ; si tamen, quando inchoatur Miss
accedat ad altare, aut aliquem motum corporalem
edat in ordine ad assistendum Missæ , jam habe
intentionem sufficientem, nec requiritur, ut vel
satisfacere, uti dictum est Lib. 1. num. 692, & fus
ostendit *Pasq.* quæst. 1308, citans pro se 23. Author
contrà alios 11, addens q. 1311. cum 28. Auctorib
contra alios 15, etiam satisfecisse illum, qui expres
noluisset per talem Missam, quam audit, Præcep
satisfacere. Addit ibidem cum *Sanch. Laym. Lug*
& *aliis* contra *Suar. Less. Fill. Côn.* & *alios*, nequide
postea requiri mutationem propositi durante tem
pore audiendi, ut scilicet velit satisfecisse illâ audi
tione, nam plùs adhuc probaverat q 1310. reipsa sati
fecisse, licèt audiêrit animo non implendi Præcep
& simul animo non audiendi aliam Missam.

633 §. 2. Satisfacit, qui interest eâ tantùm mente
ut observatis actionibus Sacerdotis discat accura
celebrare , hoc enim est velle audire Missam
ut discat legere.

634 §. 3. Non est necesse, ut interfis per modum
orantis, *Suar. Less. Medin.* & *alii* cum *Gob.* num. 19
contra *Bonac.* & *Bass.* Ratio est, quia Missa audit
& DEUS aliter coli potest, quàm orando.

635 §. 4. Sufficit intentio implicita audiendi Missam
tanquam rem sacram, quam habet ille, 1. Qui
adit templum, volens facere officium Christiani
2. Qui adit, ut præsentiâ suâ honoret Sacrificium
3. Qui solet interesse Missæ tanquam rei sacræ
4. Qui templum accedit ex nulla alia causa
cùm

cùm enim accedat liberè, accedit ex aliqua causa, ergo si non accedat ex alia, accedit ex hac, ut audiat Missam : 5. Quicunque Missam audit, si non constet eum habere intentionem contrariam, præsumitur habere sufficientem, ita cum aliis *Suar. Gob.* n. 198. *Diana* P.3.T.6.R.68.

§. 5. Etiamsi intentioni audiendi Missam 636
adjungatur alia intentio mala , adhuc satisfacis Præcepto, v.g. si vis audire Missam, etiam principaliter ob vanam gloriam , aut simul volens te delectare turpi aspectu puellæ præsentis, satisfacis, ita Auctores 20. omnino graves, quos nominatim recenset *Pasq.* q.1313. *Gob.* n.208. contra paucos alios. Ratio est, quia prava intentio adjuncta non excludit intentionem debitam, quamvis impediat illius fructum, vult enim, & reipsa audit ut rem sacram, hoc ipso quòd exteriùs modestè se gerat, & interiùs attendat ad rem sacram, nam per hoc colitur Deus, cui per Sacrificantem & Assistentes immolatur Sacrificium. *Nec obstat*, quòd Ecclesia præcipiat actus bonos: *Quia* satis est esse bonos quoad se & secundùm substantiam, quamvis ratione operantis aut quoad modum, quo fiunt, non sint boni, utì communiter docent Authores cum S.*Th.* 1.2.q.100. *art.*9.*Sot.*& *aliis*, dicentes modum & finem Præcepti non cadere sub Præceptum. *Si instes*, non satisfit Præcepto per Communionem sacrilegam, ergo nec per auditionem Missæ peccaminosam. R. N. *Conseq :* Ecclesia declaravit se præcipere Communionem fructuosam, ita ut si non respondeat fructus , non satisfiat ejus voluntati ac Præcepto ; id non declaravit de Præcepto vel auditione Missæ , ergo prudenter stamus authoritate & ratione adductâ pro sententia nostra, quamdiu Ecclesia aliud non declarat.

637 §. 6. Si quis templum ingressus ad audiendam Missam putet priùs inchoandam post quadrantem, interim ipso non advertente legatur ad aliquod altare, quod priùs advertit ex signo campanulæ ad *Sanctus*, *Gob.*n.115. dicit,si habuerit hanc intentionem, volo esse unus de numero audientium Missam, quandocunque inchoabitur, tum audivisse etiam primam partem, si autem talem intentionem non habuerit, non audivisse, nam nemo censetur moraliter interesse actioni, quam nescit exerci, & cui non cupit interesse, hoc ipso autem quòd velit interesse, si fiat, quando fit,reipsa intereſt, quia hæc voluntas conditionata transit in absolutam :sed hoc patitur difficultatem, nam reipsa talis assistentia non est moralis, utì colligetur ex dicendis à num.646.

638 §. 7. Si quis pluribus titulis teneatur audire Missam, & non determinet, cui obligationi satisfacere velit,utrique autem per eandem auditionem satisfacere non possit, dicendum est, quòd satisfaciat urgentiori,sive illi,quæ vel ratione temporis vel aliunde exigit præferri, quia tum valet voluntas interpretativa, secundùm quam quisque præsumitur velle priùs satisfacere graviori obligationi.

639 Q. 155. *Qualis præsentia corporalis requiratur.*

R. Talis,per quam quis sit ita præsens physicè vel moraliter loco, in quo fit Missa, ut possit dici esse unus è numero eorum, qui circumstant & cum Sacerdote offerunt Sacrificium,hinc

640 §.1.Non est opus videre vel audire Celebrantem, sed si nec videre nec audire possis immediatè, satis est, si adsis aliis, qui vident vel audiunt, & te conformes illis in surgendo aut flectendo.

§.2.

§. 2. Sufficit, si sis in loco, qui communicat 641
cum templo, v.g. in Choro post Altare, aut in loco per murum separato, ex quo fenestra vel foramen fert in templum, aut in Odæo seu lorica superiori, ubicunque in templo fiat Missa, dummodo id scias & possis percipere saltem aliis mediantibus, quid agatur, atque ita dici pars communitatis infrà flectentis.

§. 3. Etiam sufficit esse extra templum, 642
dummodo scias Missam inchoari seu fieri, & sis aliis junctus, cum quibus facias unam multitudinem in templum vel ad altare usque protensam, uti communiter habent Authores cum *Gob.* à n. 22. & *Pasq.* à quæst. 1300. Quòd si quis non esset junctus multitudini, sed solus staret ad murum extra templum, licèt audiret Sacerdotem, putat *Pasq.* non auditurum Missam, quia non esset corporaliter præsens Ecclesiæ seu illi Congregationi Fidelium; contradicunt tamen alii apud *Dian.* P. 4. T. 4. R. 154. & P. 10. T. 14. R. 47.

§. 4. *Lug. Gord. Dicast. Tamb. Gob.* num. 172. & *alii*, 643
quos refert *Pasq.* q. 1303. dicunt illum adhuc esse sufficienter præsentem & audire Missam, qui etiam per interjectam parvam plateam è domo sua in templum vel ad altare potest respicere, sed occurrit hæc ratio in oppositum, nam si excommunicatus ex altera parte plateæ è fenestra suæ domûs videret & audiret te celebrantem, non ideo peccaret, neque tu ideo tenereris desistere à Missa, ergo signum est, quòd ex communi judicio non censeatur moraliter præsens. Addunt *Lug.* & *Escob.* apud *Gobat* num. 174. non obstare distantiam triginta passuum, quod tamen *Tamb.* non admittit, uti nec *Gobat*, nisi Missa fieret sub dio, tum enim admittit, licèt nullus homo esset interjectus; hinc

hinc si magna sit distantia, rectè dicit *Gobat* num.
aliquem non censeri præsentem, licèt domi
audiret totum cantum aut etiam Missam altâ
pronunciatam.

644 §. 5. Putat *Dicast.* cum *Gob.* n. 173. eos, qui
in navi, si Missa fiat in litore; item Milites in
riis suis, quamvis utrique distent ad 30. pas
adhuc esse moraliter præsentes corpore
Missam audire.

645 §. 6. Si quis etiam ad afferendum aliqu
ad Missam necessarium recederet à temp
ad locum remotum, qui non communic
cum templo, v.g. ad domum Pastoris, & emanen
per notabile tempus, aut negligeret actione
substantialem, v.g. Consecrationem, probabilius
contra *Leand.* & *Dicast.* non audivisse Missam, qui
non mansisset corporaliter præsens, nequid
moraliter, hinc si posset, teneretur audir
aliam Missam, vel supplere, quod neglexerat;
si autem non posset, excusaretur propter neces
tatem rei adferendæ. Si autem iret ad Sacristiam
aliquid allaturus, aut ad campanile tractur
campanas, censeretur manere moraliter præsen
corpore, quia hæc loca communicant cum templo,
cùm sint quasi aliquid templi; & pulsatio campan
quæ quibusdam locis fit ad Evangelium v
sub Elevatione, ordinatur ad illum Dei cultum,
qui per Sacrificium exhibetur, ita AA. communit
cum *Pasq.* Quæst. 1275.

646 Q. 156. *Qualis assistentia requiratur.* R. Moralis,
per quam quis adsit tanquam homo ratione præ
ditus, & non ut brutum vel inanimatum aliquid
debet enim assistere humano modo liberè &
religiosè, hinc,

§. I.

§. 1. Non audit Missam, qui coactus interest, 647
v. g. ligatus & reluctans, utì habet communis cum *Gob.* T. 5. n. 212; si quis tamen violentè detentus, suppositâ detentione liberè applicaret animum ad actionem Sacerdotis, satisfaceret, quia assistentia esset libera sub ratione advertentiæ, *Illf.* T. 5. n. 154; neque etiam obstaret, si quis interesset ex metu, quia metus non tollit libertatem, ergo nec impedit assistentiam moralem, utì habet communior cum *Pasq.* q. 1307. contra sex alios.

§. 2. Ebrius vel dormiens non audit Missam, 648
quia non adest humano modo: quod verum est, si dormiret per vices, ita ut per notabilem partem nequeat attendere, quamvis dormitatio esset involuntaria, ita *Dicast.* & *alii* cum *Gobat* num. 244.

§. 3. Si quis tempore Missæ in altam contempla- 649
tionem sive in ectasin à sensibus abripiatur, putant *Suar. Fill. Ledesm.* & *alii* adhuc audire Missam, quia manet moralis assistentia per præcedentem voluntatem necdum revocatam, sed hoc probabilius negant *Lug. Aver. Leand. Tambur.* hìc c. 2. §. 1. n. 11. *Illsung* n. 154, quia tam parum videtur moraliter assistere, quàm qui dormit: *Pasq.* quæst. 1306. probabiliter distinguit, si in illa ectasi pergat contemplari mysteria, quæ peraguntur in Missa, putat durare moralem assistentiam; si autem rapiatur in aliam contemplationem, putat non durare, adeóque nec audire Missam.

Q. 157. *Qualis attentio requiratur,* R. §. 1. 650
Attentio est duplex, externa & interna; *externa,* est omissio actionum exteriorum incompossibilium cum attentione interna; *interna,* est advertentia seu applicatio animi ad aliquid, v. g. ad illa, quæ in altari geruntur, certum autem est requiri attentionem externam, ut satisfiat Præcepto.

Deinde communis sententia est ex *Soto, Suar. Lug. Graff. Bonac. Laym.* & *aliis* cum *Gobat* T. 5. num. 237. contra *Mendo* in Stat. D. 7. q. 1. n. 6. non requiri tantam attentionem ad Missam, quantam ad Breviarium; quæ autem & quanta ad Breviarium requiratur, dicemus Lib. IV. à n. 1340. Et hic supponimus cum communiori, quòd aliqua attentio interna requiratur, saltem talis, per quam dicar religiosè existere sub specie & cultu externo colentis Deum respectu Sacrificii, uti rectè explicat *Pasq.* q. 1315, ubi etiam multos Authores adducit, qui requirunt majorem aliquam attentionem internam ad Missam vel ad Deum, & è contrà alios etiam multos, qui dicunt sufficere solam attentionem externam; quidquid sit de hoc, de quo dicetur quando de Horis Canonicis, Lib. IV. q. 220. & seqq.

651 §. 2. Ministrantes Missæ sufficienter attendunt exhibendo suum ministerium, nam hoc est actualis cooperatio ad Sacrificium, imò est exhibitio partis ipsius Sacrificii, ita *Gobat* num. 239. Illi tamen, qui diebus solennibus accendunt candelas per totum templum tempore Missæ, si simul non attendant ad Missam, non satisfaciunt, quia hoc non est ministerium Missæ, sed vel prærequisitum vel per accidens concomitans, ita *Pasq.* Quæst. 1287.

652 §. 3. Musici, Chelystæ, Organœdi, Tympanistæ, Tubicines audiunt Missam, dummodo simul attendant ad hoc, quod in ara geritur, nam cantus vel lusus ipsorum refertur ad hunc Dei cultum, nec necessariò tollit requisitam advertentiam ad illa, quæ in ara geruntur. Idem dicit *Less.* in Aust. v. *Missa.* Cas. 3. de collectoribus eleemosynarum, si simul attendant ad Missam; idem contra *Pasq.* Q. 1317. dicunt cum aliis *Dicast.* & *Gob.* à n. 305. de illo, qui

qui deambulando aut se comendo in templo Missam audiret, nam potest quis deambulans aut se vestiens orare, ergo multò magis ad Missam attendere.

§. 4. Non audiunt Missam, qui scribunt vel 653
pingunt sub illa, uti rectè *Navar.* & *alii* communiter cum *Gobat* num. 307, quia hæ actiones ita occupant animum, ut cum illis attentio interna videatur esse incomposibilis: Neque illi audiunt, qui per notabile tempus de re seria confabulantur, vel res alias fixè aspiciunt & considerant, ita ut moraliter loquendo nequeant attendere ad ea, quæ geruntur in ara, quia etiam hi carent attentione externâ, *Gob.* n. 288. *Pasq.* q. 1323. *Illsung* T. 5. n. 158; si tamen ista interruptim tantùm fiant, & relinquant attentionem internam, quamvis illam minuant, erit veniale tantùm, uti iidem docent cum *Sot. Medin. Suar. Dicast. Bass.*

§. 5. Non satisfaciunt, qui per notabilem partem 654
Missæ legunt attentè librum profanum, v. g. Poëtam, Philosophum; item literas, Gasettas &c. ita *Regin. Lug. Tambur.* aliique cum *Gob.* num. 245. Ratio est, quia actio illa profana ex natura sua avertit animum ab attentione ad res sacras. Idem tenet *Suarez* apud *Gob.* à n. 254. de illo, qui historiam sacram legeret animo indifferenti aut volens discere stylum, item qui Lectionem Catecheticam mandaret memoriæ, item qui preces latinas in gallicum mente verteret, ut sic linguam disceret.

§. 6. Qui sub Missa conscientiam examinat, 655
potest audire Missam, quia potest attendere, uti habet communis: multò magis audit, qui sub Missa elicit dolorem vel aliis piis actionibus se præparat ad Confessionem; an autem ille, qui sub Missa per longum tempus confitetur,

Missam audiat, variæ sunt sententiæ, nam 1. *Sua. Azor, Tanner. & alii* dubitant, quia incertum est an habeat attentionem debitam. 2. Alii absolut negant, sed diversas rationes afferunt, nam *Bonac. & Bass.* dicunt ideo non audire, quia non orat, sed hæc ratio non stringit, nam non præcipitur Oratio uti dictum est num. 634; & quamvis præciperetur, habebitur sufficienter per externam compositionē corporis, quâ colatur Deus; hinc *J. March. Tambur. Dicast. Steph. & alii* dicunt ideo non audire, quia enarratio peccatorum ita distrahit, ut cum illa non videatur stare posse attentio ad Missam; *Pasq.* Q. 1318. dicit, quamvis mentaliter attenderet, tamen non audire, quia non habet præsentiam seu assistentiam moralem respectu Sacrificii, nam Confitens non habet se per modum alicujus, qui cum Sacerdote offert Sacrificium, sed per modum Rei, qui se accusat, accusatio autem aut persona Rei non spectat ad Sacrificium. 3. *Regin. Castrop. Less. Rhod. Escob. & alii* cum *Gob.* num. 258. absolutè affirmant, quia habet intentionē audiendi, utì suppono, adest corpore, quia confitetur in templo, assistit moraliter, quia adest humano & religioso modo; denique etiam attendere potest ad Missam; & licèt fortè actu non attendat, tamen occupatur actione piâ, adeóque adhuc censetur cum Sacrificante & circumstantibus Deo cultum exhibere. 4. Alii distinguunt & dicunt, si per experientiam scias te cum enarratione peccatorū adhuc aliquo modo attendere, satisfacies; si autem scias, te non attendere, non satisfacies, quia hæc narratio peccatorum non est res ad Missam spectans, ergo qui per illam ita occupatur, ut ad Missam attendere non possit, non videtur habere attentionem externam. Omnes hæ sententiæ sunt probabiles, in praxi autem

sua-

suadendum, ut si Confessio deberet esse longa, potiùs fiat extra Missam; si autem sit brevis, curandũ ut potiùs fiat sub aliqua parte non ita substantiali, v.g. sub Orationibus, *Gloria*, *Epistola*, *Credo*, non verò sub Offertorio, Consecratione vel Communione: Si tamen etiam sub his partibus fiat, debet confitens ita simul attendere ad Missam, ut dicere possit, quousque Celebrans pervenerit. Quòd si Confessio alioquin esset omittenda, utì sæpe fieret ancillis & famulis, suaderi potest, ut fiat sub Missa, quia voluntas Ecclesiæ præsumitur esse potiùs, ut sic audiatur Missa & Confessio fiat, quàm ut attentiùs audiatur Missa & Confessio non fiat, utì rectè *Less.* in Auct. v. *Missa*. c. 3, si enim damnum temporale possit excusare ab auditione Missæ, magis excusabit damnum spirituale in omissione majoris attentionis: denique si quis sub musico vel cantabili Sacro confiteatur, non est tanta difficultas, nisi Confessio esset valde longa, facilè enim advertet, quousque Celebrans pervenerit, aut confitebitur sub aliqua parte, quæ per cantum longiùs trahitur, vel ubi Celebrans sistit.

§. 7. *Pasq.* suprà absolutè dicit eum, qui Confessiones audit, non posse audire Missam, quia non assistit veluti unus offerentium, sed velut Judex, cujus actio non spectat ad Sacrificium: Oppositum communiùs docent alii cum *Gob.* num. 269, quia quòd simul sit Judex in Confessionali, non impedit, quò minùs etiam sit unus illorum, qui circumstant & cum Sacerdote Sacrificium offerunt; certum quóque videtur, quòd Confessarius possit faciliùs simul attendere ad Missam, quàm Confitens. 656

§. 8. *Sporer* de Pœn. num. 579. putat Celebrantem non posse audire Missam, quæ ab alio legitur eo tempore, quo ipse celebrat, ideóque 657

non

non satisfacturum debito, si promisisset unam Missam audire & unam dicere, vellétque ea facere eodem tempore; sed probabilius est Celebrantem posse sufficienter attendere ad suam & alienam Missam, si autem non satisfaciat isti promisso, ideo erit, quia qui promittit Missam unam audire & alteram dicere, censetur promittere actus successivos, non aliter ac ille, qui promittit duas Missas audire, nisi enim fuerit alia intentio promittentis, censetur promisisse duas diverso tempore.

658 §. 9. Qui voluntariè toto tempore habet distractiones, & simul attendit ad ea, quæ in ara geruntur, audit Missam, quamvis peccet venialiter rationis irreverentiæ, si simul oret, est communis cum *Sua. Castrop. Bass. Pasq.* Quæst. 1321. *Gob.* n. 228. *Illsung* n. 153; nec quenquam movere debet, quòd Author Anonymus contra Archi-Episcopum Mechlinienſem anno 1691. editus dicat opinionem illam non esse admodum conformem genuinis regulis pietatis & Justitiæ Christianæ, nam, utì demonstrat *Oropesa*, evidens est attentionem ad Missam posse stare cum tali distractione, possumus enim ad plura simul attendere, utì experientia docet, quamvis minùs attentè ad singula; esse autem talem distractionem tantùm venialem, communis est sensus omnium, unde liber ille Anonymi propter insolentiam, quâ Archi-Episcopo illi insultat, combustus est Ruræmundæ jussu supremi Senatûs Geldrici.

659 §. 10. Quamvis communis sit sententia, quam supponunt *Con.* & *Lugo* de Euch. D. 22. Sect. 2. n. 36. quòd distractio involuntaria non impediat, quò minùs aliquis satisfaciat Præcepto Missæ, quia communiter non impedit, quin ita attendas, ut possis esse testis Sacrificii peracti, aut reddere rationem de iis, quæ geruntur ad aram;

§

Si tamen evagatio esset talis, ut redderet hominem veluti abreptum & nullo modo attendentem ad Sacrificium, impediret auditionem Missæ, sive esset voluntaria, sive involuntaria, ita *Pasq.* suprà & *Castrop.* T.22.P.16.num.3. Ratio est, nam somnus involuntarius ideo impedit, quia tollit moralem, humanam & religiosam assistentiam, atqui illam æquè tollit talis extra-ordinaria evagatio animi, ergo.

§. 11. Pueri aut alii rudiores *in actu secundo* 660 non tenentur ad tantam attentionem, ad quantam alii, quia talis attentio est illis moraliter impossibilis.

§. 12. Pro habenda attentione & devotione 661 in audienda aut etiam celebranda Missa, juvabit hanc considerare tanquam memoriale Passionis Christi, respiciendo singulas actiones Missæ veluti repræsentativas cujusdam mysterii: & pro imaginatione ad hoc disponenda, potest Sacerdos considerari veluti sustinens personam Christi patientis, nam *velum*, quod imponit capiti vel humeris, significat velum, quo tecta est ejus facies ab illusoribus: *Alba*; vestem ab Herode injectam: *Cingulum, stola, manipulus*; funes, vincula & catenas, quibus ligatus est & raptatus: *Tonsura capitis sacerdotalis*; spineam coronam Christi: *Casula*; crucem &c.

Missa memoriale Passionis Christi.

Sacerdos.	*Christus.*
Ingreditur ad aram.	Ad hortum Gethsemani
Inchoat Missam.	Orat in horto.
Dicit: *Confiteor* &c.	Stratus sudat sanguine.
Ascendens osculatur altare.	Traditur osculo Judæ.
Abit ad locum Epistolæ.	Ligatus trahitur.
Legit introitum.	Tunditur pugnis apud Annam.
Dicit *Kyrie eleison.*	Negatur à Petro apud Caipham.
Dicit, *Dominus vobiscum.*	Respiciens convertit Petrum.
Legit Epistolam.	Ducitur ad Pilatum.
Dicit, *munda cor meum.*	Ducitur ad Herodem.
Legit Evangelium.	Illusus reducitur ad Pilatum.
Denudat calicem.	Vestibus spoliatur.
Offert Deo panẽ & vinũ.	Flagellis cæditur.
Tegit calicem.	Coronatur spinis.
Lavat manus.	A Pilato pronunciatur innocens.
Dicit: *Orate Fratres.*	Pilatus dicit, *ecce homo.*
Dicit secretas orationes.	Conspuitur, facie velatur, luditur.
Dicit Præfationem, usque ad *Sanctus.*	Postponitur Barabbæ; clamatur, *crucifige;* morti adjudicatur.
Facit *memento* pro vivis.	Portat crucem ad Calvariam.
Prosequitur actionem.	Occurrit Veronicæ.

Bene-

Sacerdos.	*Christus.*
Benedicit oblationes.	Clavis affigitur cruci.
Elevat hostiam consecratam.	Elevatur in cruce.
Elevat sacrum calicem.	Profundit è vulneribus sanguinem.
Prosequitur Canonem.	Videt afflictam Matrem.
Dicit : *Nobis quóque peccatoribus.*	Orat pro genere humano.
Dicit : *Pater noster.*	Dicit 7. verba in cruce.
Dividit hostiam.	Emittit spiritũ è corpore.
Immittit particulam in calicem.	Secundùm animam descendit ad limbũ.
Dicit, *Agnus Dei.*	Convertit multos adstantes.
Prosequitur Orationes.	Ex aperto Latere fundit sanguinem & aquam.
Sumit Christum.	Deponitur in sepulchrũ.
Purificat calicem.	Ungitur à piis mulieribus.
Iterum operit calicem.	Resurgit cum corpore.
Dicit, *Dñs vobiscum.*	Apparet Matri & Discipulis.
Dicit ultimas Collectas.	Conversatur 40. diebus cum suis.
Dicit ultimũ *Dñs vobiscũ.*	Ascendit in cælum.
Benedicit populo.	Mittit Spiritum S.
Dicit, *Ite* ; Evangelium S. Joannis.	Facit ab Apostolis circumferri Evangeliũ.

Piè auditur Missa, si hæc nudè considerentur, utilissimum autem erit, si breves affectus admisceantur, prout suggerent mysteria & propria cujusque devotio.

Q. 158. *Quandonam peccetur graviter vel leviter non audiendo integram Missam, sive omittendo partem.* R. Distinguendum est inter partes Missæ, nam

nam *pars essentialis*, in qua consistit Sacrificium, probabiliter est sola Consecratio: *pars substantialis* est oblatio & sumptio: *partes principales* sunt Canon, qui incipit statim post *Sanctus*, usque ad *Pater noster*; item *utraque oblatio*, Evangelium &c. Partes non regulares seu non ordinariæ sunt, *Gloria*, *Credo*, *plures Epistolæ*, *plures Collectæ* &c, hæ enim non sunt in omni Missa, sed tantùm aliquando; *partes regulares* seu *ordinariæ* sunt, quæ communiter sunt in omni Missa. Hoc notato:

663 §. 1. Veniale saltem est quamcunque partem etiam parvam omittere absque rationabili causâ, est communis cum *Gob.* num. 132. *Pasq.* quæst. 1170. *Mendo* in Stat. D. 7. Q. 1. N. 3, quia Ecclesia præcipit Missam, non tantùm prout est Sacrificium, sed etiam prout est cerimonia sacra, sic autem complectitur omnes actiones sacras. Probabile tamen est Evangelium S. Joannis non esse partem Missæ, quia ante illud dicitur, *ite, missa est*, & datâ benedictione licentiatur populus.

664 §. 2. Qui omittit tertiam partem Missæ, peccat mortaliter secundùm omnes: quod aliqui dicunt de omittente quartam partem: partes autem non regulares faciliùs omitti possunt, nec tam citò constituent unam tertiam vel quartam partem Missæ, utì constituerent principales etiam minores, quia partes non debent tantùm considerari secundùm diuturnitatem, sed maximè secundùm dignitatem, utì habet communis.

665 §. 3. Quid vel quantum omitti debeat, ut censeatur esse tertia vel quarta pars Missæ, variant Authores, secundùm *Paxjord.* & *alios* sufficienter omittis ad mortale, si omittas ab initio ad Epistolam exclusivè. Secundùm *Navar. Bonac. Tol. Turr.* & alios tum priùs peccas mortaliter, si omittas ab initio

cum

cum Epistola, quamvis multæ & longæ essent Epistolæ, cùm sint partes non regulares. Secundùm *Sot. Suar. Henriq. Rodriq. Graff. Kôn. Dicast.* & *alios* tum priùs peccas mortaliter, si omittas ab initio cum Evangelio: imò *Az. Suar. Rodriq. Castrop. Dicast. Tambur.* & *alii* apud *Pasq.* Quæst. 1282. excusant te à mortali, si statim post Evangelium veniens maneas usque ad finem ultimi Evangelii S. Joannis: Et licèt simul omittatur *Credo*, adhuc dicunt non fore mortale *Henriq. Lug. Burgh.* Cent. 2. Cas. 86. *aliique* apud *Mendo* n. 1, quia, *Credo*, est pars non regularis, unde iidem cum *Lay.* L. 4. T. 7. c. 4. n. 3. & *Illsung* T. 5. num. 160. non damnant te mortalis, dummodo venias ante Offertorium, quia olim ibi incipiebat Missa teste Isidoro. Probabilius tamen & ad sensum vulgi magis accommodatum videtur esse, si dicamus Missam non audiri, si quis non veniat sub initium Evangelii, & permaneat usque ad finem, quis enim diceret, inquit *Mendo*, eum audivisse Missam in Dominica Palmarum, qui post Passionem pro Evangelio lectam veniret ad templum.

§. 4. Qui omittit sola illa, quæ sunt post Commu- 666
nionem Sacerdotis, non peccat mortaliter, *Suar. Fagund. Illsung* suprà *aliique* communiter: item qui omittit omnia ante Epistolam & omnia post communionem Sacerdotis, etiam non peccat mortaliter secundùm eosdem Authores & alios apud *Mendo* suprà contra *Trull. Leand. Pasq.* q. 1383; qui autem omittit omnia ante Evangelium & omnia post Communionem, peccat mortaliter secundùm *Suar. Côn. Castrop. Tann. Illsung* & *alios* contra *Baun.* & *Llamas* apud *Pasq.* suprà, qui dicunt non peccari mortaliter, quia sunt partes ferè similes,

quæ non tam facilè constituunt tertiam vel quartam partem Missæ.

667 §. 5. Qui solum Offertorium, sive ante Præfationem, sive post Consecrationem omittit secundùm *Pasq.* Q. 1275. tantùm venialiter peccat; qui autem omittit Consecrationem & Sumptionem, mortaliter peccat, quia essentia Sacrificii in alterutra harum actionum consistit, est communis cum *Gob.* num. 132. Communior quóque sententia est cum *Ledesm. Henriq. Regin. Bonac. Cast. March. Lug. Avers. Dicast. Dian.* & *aliis* esse mortale, si omittatur utraque Consecratio, imò *Pasq.* supra putat, si quis non adesset uni tantùm Consecrationi, v.g. solius panis, fore mortale: idem plerique è supradictis cum *Bonac. Castrop.* & *Illsung* num. 160. dicunt de eo, qui solam Communionem omitteret, quia omitteret partem ratione dignitatis notabilem; è contrà *G. Hurtad.* & *alii* cum *Burgh.* supra dicunt non peccari mortaliter, si tantùm omittatur tota Consecratio, & in hanc sententiam inclinant *Suar. Fagund. Garz.* saltem quoad rudes, quam *Lug.* dicit probabilem: quod autem Communionem attinet, *Hurt. Casp. Pelliz. Leand. Laym.* & *Burgh.* supra dicunt non esse mortale illam solam omittere, quia quamvis sint partes valde dignæ, tamen sunt pars non magna: Sed quod ad utramque Consecrationem attinet, prior sententia videtur verior, & eam tenent plurimi cum *Pasq.* Quæst. 1276. & *Herinx* de Pecc. D. 7. num. 48, quia pars illa est dignissima, ergo meritò censetur notabilis: deinde Missa ab Ecclesia præcipitur principaliter, prout est Sacrificium, quo colitur Deus, sed si omittatur utraque Consecratio, longè probabilius est omitti rationem Sacrificii, ergo. Addunt *Hurtad. Leand.* & *Pasq.* Quæst. 1284. peccari mortaliter, si

si omittatur ab elevatione calicis usque ad *Pater noster*, quia est pars principalis, dignitate notabilis.

§. 6. Qui non potest interesse nec Consecrationi 668
nec Sumptioni, eum non teneri ad alias partes, docent *Lug. Tamb. & alii* cum *Gobat* num. 140: sed probabilius videtur oppositum, quia potest audiri major pars Missæ, prout est cerimonia sacra, qualiter etiam præcipitur ab Ecclesia; unde à potiori is, qui venit ad ultimam Missam paulò ante Consecrationem, tenetur ad hanc & reliqua audienda, utì habet communior cum *Gob.* num. 139. & *Pasq.* q. 1292. contra *Molf. & J. Sanch*; si quis autem veniat post Consecrationem, eum non teneri ad reliqua, docet *Tamburin.* c. 2. §. 1. n. 6, quia deficit pars præcipua & essentialis; sed probabilius est oppositum, tum quia multi docent essentiam Sacrificii consistere in Sumptione, tum præcipuè, quia audiri potest pars notabilis cerimoniæ sacræ ab Ecclesia præceptæ; & quamvis pro utraque sententia Authores multos adducat *Pasq.* suprà, nunc tamen videtur tenendum cum illis, qui obligant, utì rectè *Illsung* num. 165, hoc enim videtur ob paritatem Præcepti & rationis colligi ex hac prop. 54. ab *Innocentio* XI. damnata: *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.*

§. 7. Si Sacerdos concionem interponat, vel 669
faciat *memento* unius semi-horæ, illo tempore abesse poteris, *Tambur.* num. 4. *Gobat* n. 149. Item *Gloria, Credo & Kyrie*, quæ canuntur à Musicis; item alia, quæ hi interponunt, non sunt pars Missæ, hinc omitti possunt sinè peccato, dummodo assistatur ad *Kyrie, Gloria & Credo*, quæ recitat Sacerdos, *Pasq.* Quæst. 1287.

670 §. 8. Quando casu vel ex justa causa veniſti ſerò, ſed non notabiliter, ſecundùm *Suar. Fill. Fagund. Dicaſt. Gobat* num. 140. *Paſq.* Quæſt. 1293. non teneris nequidem ſub veniali ſupplere partem illam parvam : in ſententia tamen illorum, qui dicunt ſatisfieri Præcepto per partes Miſarum auditas ſucceſsivè, quam probabilem eſſe diximus n. 611, teneris ſub veniali ſupplere , quia teneris totam Miſam audire , ſed potes totam audire ſupplendo, & non ſupplendo non audis totam, ergo teneris ſupplere. Quòd ſi quis notabilem partem neglexisſet, ſub mortali teneretur aliam Miſam audire, vel ſaltem partem neglectam ſupplere, utì omnes fatentur.

671 §. 9. Multi Miſam audiunt, quia caſu ſatìs maturè veniunt , qui tamen peccârunt mortaliter , quia per negligentiam expoſuerunt ſe periculo multùm ſeroveniendi, unde circa hoc examinandi ſunt illi , qui confitentur ſe ſerovenisſe, inquit *Caſtrop.* T. 22. P. 16. n. 14, idémque notant *Suarez* & *Gobat* n. 156, ſæpe enim ſeroveniunt ſinè, & ſæpe cum culpa gravi , quamvìs non neglexerint notabilem partem Miſæ.

DUBIUM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis & Feſtis majoribus.

672 » R*eſp.* 1. Etſi id quidem decens ſit, non tamen » eſt obligatio. Eſt communis Authorum, » (quos *vide ſuperiore Dub. Caſu ult.*) & ùt ait » *Cardinalis Lugo D. 22. S. 1. n. 2.* certa ; etſi *Marchant.* » *in Candelabro Myſtico T. 4. c. 7.* Et in *Reſolutionibus* » *Paſtoralibus*, in forma Manualis editis *Tr. 4. Cap. 7.* » in dubium vocet, ſcrupulúmque movere conetur.

Ratio

Ratio est. 1. Quia nullum extat de hac re Præceptū. 2. Quia *Cap. Ut Dominicis, de Paræciis* jubetur Parochus ante Missam ejicere eos, qui proprio Parocho contempto, isthic Missam audire vellent: ergo sinè contemptu (formali) licet. 3. Quia Cap. *Si quis, de Consecrat.* jubentur ii, qui habent Oratorium domi, in majoribus festivitatibus audire Sacrum in Parochia, vel in civitatibus. 4. Quia universalis Fidelium, & ipsorummet etiam Parochorum, Doctorum, & Confessariorum (qui Pœnitentes hac de re non interrogant) consuetudo id non tantùm, (ùt loquitur *Marchantius l.c.*) insinuat, sed manifestè docet. 5. Quia *Trid. Sess. 22. Cap.* 8. tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, saltem Dominicis, & Festis majoribus. *Vid. Fagund. P. 1. L. 2. c. 3. n. 8. & seqq. Lugo, Barbosa, Zenedo, Trull.* L. 3. *c.* 1. *D.* 6. *n.* 4.

Néque obstant, quæ *Marchantius* objicit, ùt:

I. Quòd Jura antiqua decernant contrarium; eò quòd *Sixtus IV. de Treuga, & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Missam in Parochia Dominicis & Festis: nam inprimis ex illo Sixti Decreto nihil sequitur, cùm is non dicat teneri, sed tantùm prohibeat, ne publicè prædicetur, non teneri: Cùm enim honestissimum sit, populum audire Missam in Parochia, ídque suadere deceat, minimè deceret, id (publicè præsertim) dissuadere, nam inde scandala, & proprii Parochi contemptus sequi posset. Et hoc est, quod *Sixtus* cavere voluit. Deinde, esto antiqua forsan aliqua Jura id habeant, eis, posterioribus temporibus, per varia privilegia, receptámque consuetudinem universalem, est derogatum. *Lugo & ceteri AA. citati.*

» Nec obstat 2. Quòd multos Canonistas
» eam opinionem secutos asserit : Esto enim
» olim quidam sic senserint, hoc tamen tempore,
» post tot & tam ampla privilegia, post tam claram
» & diuturnam consuetudinem, post Eminentissi-
» morum Cardinalium declarationes, & ipso-
» rum etiam Pontificum nota Decreta contraria,
» (ùt *vide sequenti Resp.*) an aliqui id doceant,
» nescio.

» Nec obstat 3. Locus Tridentini paulò antè
» in Resp. citatus, quem objicit : ùt patet ex ipsis
» verbis & declaratione Eminentissimorum
» Cardinalium Auctorúmque communi explica-
» tione.

» *Resp.* 2. Episcopus non potest censuris, mulctis
» aliisque pœnis cogere ad audiendam Missam
» in Parochia. Est contra *Marchant. l. c.* ubi ait,
» *Regulares ita communiter respondere, ut privile-*
» *giorum suorum fimbrias magnificent, & dilatent*
» *phylacteria* : & contra *Auctorem Parochiani*
» *obedientis.* Ratio autem est : quia (ùt ait *Navar.*)
» Episcopus non potest tollere (nec restringere)
» Jus commune, & generalem totius orbis consue-
» tudinem. Ita docent præter *Auth.* suprà citatos
» *S. Antonin. P. 2. Tit. 9 Cap. 10. §. 1. Dub. 4.*
» *Sylv. V. Missa. Tolet. Laym.* L. 4. T. 7. c. 3. *&c. Et*
» *communiter omnes Theologi & Canonistæ moderni:*
» afferúntque *Azor Tom. 1. L. 7. c. 8. q. 6. & Card. Lugo*
» *D. 22. S. 1.* pro hac sententia, declarationem Cardi-
» nalium in Trid. quæ expressè habet ; *Non posse*
» *Ordinarium mulctis & pœnis cogere ad audiendam*
» *Missam, vel Concionem in propria Parochia, etiam*
» *in casu negligentiæ & contumaciæ.* Et si his duobus
» tanquam Regularibus minùs fidat, legere potest
» eandem declarationem apud *Barbosam in Trid.*

Sess.

Sess. 22. c. 8. de Sacrif. Missæ, & Sess. 24. de Reformat. «
Cap. 4. n. 12. Item Tractatu de officio & potestate «
Parochi, ubi eandem sententiam Barbosa ipse «
sequitur, & pro ea supra viginti Auctores celebres, «
partim Theologos, partim Canonistas, quà Regu- «
lares, quà non Regulares citat. Vide ejusdem «
Remissiones in Tridentinum impressas Coloniæ «
Anno 1700. Et Zerolam in Praxi Episcopali P. 2. «
v. Parochia, & P. 1. v. Missa. §. 6. Idem disertis verbis «
confirmat Clemens VIII. Anno 1592. 22. Decembris «
Decreto suo, circa hanc ipsam controversiam «
Duaci excitatam, quo eam dirimit, his verbis: «
Præsenti nostro Decreto sancimus, licere Secula- «
ribus, Christique Fidelibus universis, Missas «
diebus Dominicis & Festis aliis majoribus audire «
in Ecclesiis tam Fratrum Prædicatorum, quàm alio- «
rum Mendicantium, nec non etiam Collegii «
Societatis JESU, juxta eorum privilegia, & «
antiquas consuetudines, dummodo id in contemptum «
Parochialium Ecclesiarum non faciant: & tam «
dictis Patribus Prædicatoribus, ac Presbyteris «
dictæ Societatis, quàm aliis Privilegiatis, quibus «
id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, «
& ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam «
Quadragesimali, & Paschali, & quovis alio tempore «
confiteri licitè posse, &c. Quòd si verò dicta privi- «
legia, & alia similia clariùs cognoscere lubet, «
inspiciatur, (ut alia taceam) Compendium Privi- «
legiorum Societatis JESU, ubi præter Leonis X. «
clara sunt verba Pauli III. in Extravag. data «
anno 1549. Calendis Novembris, quæ incipit: «
Licèt debitum, quâ omnibus Christi Fidelibus, «
cujuscunque conditionis, qui verbi Dei prædica- «
tionibus, in templis ejusdem Societatis interfuerint, «

» *concedit, ut ibidem Missas audire, & Sacramenta*
» *recipere, liberè & licitè valeant ; neque ad ea*
» *Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Porro
» ne quis miretur tam ampla privilegia Regula-
» ribus concessa à variis Pontificibus , placeat
» inspicere eorum Bullas , in quibus reperiet
» motiva gravissima : aut si nec inspicere libet
» recogitet saltem, DEUM ipsum *Innocentio II.*
» (dum vidit Ecclesiam Lateranensem jamjam
» ruituram) ostendisse eam sustentari à *S. Dominico*
» & à *S. Francisco.* Consideret ; quòd sicut olim
» in varias Orbis plagas, & in ipsam Germaniam
» doctrina Christi translata est operâ Regularium
» ita sinè eorum subsidio conservata diu non fuis-
» set, vel saltem minùs floruisset. Et denique
» ne Regularibus succenseat quisquam, quòd privi-
» legia sua tueantur, sciendũ est, quòd sinè consensu
» Sedis Apostolicæ iis renunciare, aut cedere
» non possint. *Vid.* L. 2. *Decret. Tit.* 43. *de arbitr.*
» Imò etsi facerent, irritum fore, & peccaturos
» quia injuriam inferrent Ordini, & Ecclesiæ to-
» *Nunc ad argumenta Marchantii breviter respondeo.*
» I. Affert authoritatem cujusdam P. Capucini
» qui *Parochianum obedientem* scripsit. E
» huic quidem me paulò antè sat multa
» gravésque authoritates opposuisse existimo.
» II. Ait, quorundam Episcoporum praxin
» esse contrariam, eámque fundari in Jure antiquo
» & novo *Trid. loc. cit. Sess.* 22. & *Sess.* 24. ubi dicit
» *Teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse*
» *ad audiendum verbum Dei & rudimenta Fidei*
» Hæc autem in plerisque locis ruralibus docentur
» in Missa ; ergo etiam ad Missam possunt
» compelli.
» *Resp.* 1. Praxin istam (si ubi est) paucorum

& contrariam praxi communi Episcoporum, cc in omnibus Regnis & provinciis, & insuper cc Præsulis summi.

II. Praxin istam nec fundari in Jure antiquo, cc cùm illi (si quod fuit) per privilegia sit derogatum cc & abrogaverit consuetudo; nec in novo, tum cc quia *Tridentinum l. c.* loquendo de concionibus cc & Catechesi, nullam facit mentionem Missæ: & cc in pœnalibus non valet illatio. Tum quia cc Tridentinum expressè addit, (quod *Marchantius* cc in sua citatione omittit, cùm tamen ad rem cc plurimùm faciat) *si commodè fieri potest.* Tum cc quia nec illam quidem obligationem, quoad cc conciones, esse receptam, ostendit universalis cc Ecclesiæ consuetudo, eò quòd fortè regulariter cc *commodè fieri non poterat*, ùt notat *Card. Lugo l. c.* cc Neque Catechesis communiter docetur in Missa, cc nisi fortè in pagis, ubi rariùs contendunt Regu- cc lares cum Parochis de re præsenti. Denique cc nescio, an non Episcopi, de quibus loquitur, cc ex numero fortè sint eorum, de quibus *Pius V.* cc in Bulla: *Etsi Mendicantium*, queritur, quòd cc etsi Episcopi Ordines Mendicantes meritò colere, cc & adjuvare deberent, non solùm id negligant; cc verùm etiam Concilii Tridentini verbis cc in pravum sensum detortis, eos incommodis cc & perturbationibus afficiant.

III. Citat Decreta Synodi Leodiensis, & cc Namurcensis, subjungítque: *Qui verò audeat* cc *hæc condemnare, & Patres istius Synodi, inter quos* cc *multi Theologi fuerunt?*

Resp. Decreta ista (& si quæ fortè sunt similia) cc intelligenda esse, ne cum contemptu proprii cc Parochi audiant Sacrum extra Parochiam: aut cc si quæ sensum alium habent, non esse recepta, cc

» vel esse usu abrogata. Ita *AA. citati communiter.*
» Videri potest *Card. Lugo l.c. Barbosa* & *Zerola ll.cc.*
» & dignissimus lectu libellus *Francisci Fontani,*
» Concionatoris Regii, cujus titulus: *Responsa*
» *ad quæsita cujusdam Primarii Prælati,* &c.
» excusus primùm gallicè Nancæi, anno 1625.
» postea verò latinitate donatus, & recusus
» Viennæ Austriæ, typis Michaëlis Rictii,
» Anno 1634. Mitto rationes ceteras, quibus
» frequentationem Parochiæ (sinè obligatione
» tamen) persuadere conatur; cùm eam, utpote
» honestam inprimis atque decentem, minimè
» improbare, sed erroneam tantùm conscientiam
» impedire contendam; ne videlicet cum persua-
» sione obligationis Parochialia, vel cum appre-
» hensione peccati, Regularium templa frequen-
» tentur.

673 Eandem quæstionem pluribus tractant *Archdekin* P. 3. T. 1. de Opin. prob. Quæst. 22. & 23. *Nicolaus Du Bois* in Motivo Juris; (libellus verò ille additus est ad Tract. ejusdem Authoris super propositiones 45. ab *Alexandro* VII. damnatas:) *Leurenius* P. 1. Q. 438, qui videri possunt.

DUBIUM V.

Quæ excusent ab auditione Sacri.

674 » R*Esp.* Duæ sunt causæ, quarum altera, si adsit,
» non teneris curare celebrari privatim
» in portatili cum privilegio, neque
» (etsi id consilii sit) preces interim alias loco Missæ
» dicere, ùt habet *Navar. c. 13. Suar. Fill. T. 5. c. 7. q.* 11.
» Prima causa est *impotentia*, vel simpliciter, vel
» moralis, aut difficultas ex notabili incommodo,
» proprio vel Proximi, corporis, vel bonorum,

vel

vel etiam honoris : quia hæc est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ Matris. *Bon. Tom. 1. D. 4. Q. ult. P. ult. Nav. Fill. l. c. Suar. D. 85.*

Secunda causa est *quodcunque motivum rationabile*, quo quis bonâ fide putat se excusari. *Vid. Suar. in 3. p. Sect. 6. c. 5. Laym. & Bonac. l. c.* *Unde resolves*:

I. Excusantur, qui sunt in navigatione vel in carcere. Item in morbo, vel convalescentia, in qua obsit prodire foràs : Item qui sunt in excommunicatione, vel Interdicto ; de quo suo loco.

II. Item, qui custodiunt, castra, urbem, gregem, infantes, (vel puerum, qui in templo quietus & sinè perturbatione aliorum contineri non potest) vel domum, aut ægris solatio sunt, aut coquere debent, & similia curare, quæ omitti non possunt. *Bonac. Kôninck* num. 86. & 314.

III. Item, cui periculum est gravis offensionis Mariti, Parentum, vel Dominorum. *Henriq. Suar. Fill. num. 227.* Si tamen id ferè semper fieret, de alio medio laborandum esset.

IV. Item, si quis alioquin omisurus esset occasionem commodam itineris, v. g. socios, cùm viam ignoret, vel pericula metuat: aliàs verò tenetur ad Missam ante iter, vel in itinere. *Suar. Rodriq. Bonac. l. c.*

V. Si sit gravis difficultas eundi ad Ecclesiam ob distantiam, v. g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris spatii ; maximè si via sit molesta, cælum pluvium: ubi habenda est ratio personarum, loci, temporis, & consuetudinis. *Bonac. Suar. Fill. n. 226. Marchant. Resol. Past. T. 4. c. 6. num. 7.*

VI.

» VI. Si ex consuetudine Patriæ feminæ egre
» non soleant tempore luctûs, vel etiam post parti
» *Sylv. Cajetan. Fill.* num. 229.

» VII. Si quis non habeat vestes statui su
» convenientes. *Navar. Henriq. Sa, Azor, Bonac.* l

» VIII. Si quæ ex occulta fornicatione prægnan
» metuat, ne id advertatur, si prodeat, *Laym.* L
» *c.* 4. *num.* 3.

» IX. Si quæ sciret alteri, à quo perditè ama
» retur, secuturam occasionem peccàti, si prodire
» *Sa, Fill.* num. 227.

ADDENDA.

675 Q. 159. *Quæ sit regula generalis ad dignoscendum*
sítne aliquis ab audienda Missa excusatus nec n
R. Hanc dant *Suar. Azor, Tann. Fill. Castrop. Dica*
Mastrio, Reiffenst. & *alii* cum *Gob.* T. 5. n. 441. & 44
Illa omnis & sola causa excusat, quæ est media
criter gravis, sive quæ involvit notabilem d
saltem mediocrem incommoditatem in bon
animi, corporis, honoris aut fortunarum, propri
vel Proximi, utì pluribus exponitur in *Vind. Gob.*
P. 2. *Prop.* 5.

676 §. 1. Si quis habeat privilegium in Oratorio
domûs suæ Missam audiendi, non tenetur quidem
sibi Missam dato stipendio procurare, utì habet
communis cum *Dian.* P. 9. T. 1. R. 19. *Tamb.* L. 4 c.
§. 2. n. 4. contra aliquos apud *Fagund.* in 1. Præc. Ecc
L. 2. c. 9. n. 9, si tamen Missa nihilominus legatur
aut si gratìs haberi possit, tenetur ibi audire, si alibi
non possit, ita *Lugo* & *alii* communiùs cum *Tamb.*
& *Gobat* n. 352. contra *Suar. Merol. Homob. Escob.*
Pelliz. Delbene de Immunit. Eccl. c. 3. D. 2. Sect. 2. n.
& *Dian.* suprà. Ratio est, quia talis tenetur
audire, & sinè incommoditate mediocriter gra
audire

audire potest, ergo. *Si dicas*: Nemo tenetur uti suo privilegio. R. Non tenetur vi ipsius privilegii, *Transeat*, vi alterius Præcepti postulantis actum, qui poni potest per privilegium, N. Dixi, *Transeat*, quia Clericus per privilegium habet, ut conveniri non possit coram Judice laico, vi cujus privilegii tenetur non comparere, si citetur; similiter si per privilegium sis exemptus à Decimis, & incidas in casum, ut si solveres Decimas, non posses solvere debita Justitiæ, teneris uti privilegio non solvendi Decimas, ut debita Justitiæ solvas. Et quod dictum est de Missa in privato Oratorio, intellige de Missa tempore Interdicti, si quis privilegium habeat tum audiendi, uti fatetur *Dian.* suprà contra *Avil. Con.* & *alios* apud *Pasq.* Quæst. 134.

§. 2. Fœminæ, quæ non solent ad Ecclesias ire nisi famulis comitantibus, tenentur hos modico stipendio conducere, ut Missam adeant, quia quisque tenetur ad impletionem Præcepti adhibere media facilia, etiamsi non sint ita ordinaria, si ex sola ipsius voluntate sint requisita, ita cum aliis *Fagund.* suprà. 677

§. 3. Quando infirmitas impedit egredi domo ad negotia magni momenti, etiam excusat à Missa, *Suar. Castrop*; imò *Sanch. Dicast. Gob.* n. 470. dicunt, etsi ad negotia alia, ad quæ afficeris, exire possis, te non ideo statim teneri adire Missam, si hanc adiens cum repugnantia naturæ alterari possis & pati non leve incommodum. 678

§. 4. An in hoc vel illo casu, v. g. ratione valetudinis, sit mediocriter grave incommodum nec ne, *Suar.* & *Reginald.* dicunt standum esse judicio viri prudentis; *Silv.* & *Tann.* dicunt standum judicio Medici aut boni viri; *Henriq.* judicio Medici aut Superioris aut Parochi; *Sanch. Bonac.* & *Dicast.* judi- 679

judicio vel Medici vel Superioris vel Parochi vel etiam proprio, si æger ipse sit ita prudens ut possit per se ferre judicium, & consentit Gobat num.474, addens stari posse judicio Medici, etiam acatholici, nisi peculiaris sit ratio judicandi eum hìc non respondere fideliter: Si verò omnibus his & tibi ipsi adhuc permaneat dubium, *Suarez* dicit petendam esse dispensationem, *Bonac. Castrop. & Gobat* num. 479. negant id opus esse, quia ea contra praxin universalem. *Nec obstat*, quòd Præceptum videatur esse in possessione contra excusationem dubiam, *nam* dicunt tum tantùm obligare ratione possessionis, quando ex observatione illius non aditur periculum damni notabilis; si enim adeatur tale periculum, non est paritas inter Præceptum & illum, qui Præcepto obligatur. Regula autem Juris tantùm dicit in pari causa vel delicto meliorem esse conditionem possidentis, & ita illam explicat *Lugo in Resp. Mor.* L.1. *Dub.*4.n.5. hinc *Gob.*n.463. universaliter sic dicit, quoties dubitas, an habeas causam sufficienter excusantẽ nec ne, & non habes, quem interroges, si simul dubites, an auditio Missæ non sit tibi allatura grave incommodũ, judica, quòd Ecclesia, benigna Mater, non obliget ad exponendum te periculo gravis incommodi; imò *Dicast.* dicit talem dubitantem non debere egredi domo, quia tenetur sibi prospicere in re gravi: Addunt *Præp. Casp. Pasq.* q.137. eum sufficienter excusari, qui exeundo posset retardare sanitatem, rectè tamen monet *Gob.*n.479. has similésque sententias non esse cuivis proponendas, quia nimiùm proni sumus ad credendum aliquid multùm obfuturum, quod tamen minimè oberit; præsertim quando agitur de re, quam illubenter facimus.

§.5.

§.5. Si Cajus æger nolit à se dimittere Titium, 680
quamvis ipsi ab alio, qui Missam audivisset, æquè bene deservire posset, peccat Cajus, nisi fortè apprehenderet eam Titii assistentiam sibi esse necessariam aut multùm proficuam, Titius tamen poterit ex Missa emanere, si aliàs in Cajo oriretur gravis turbatio, tristitia & indignatio, tum enim excusat grave incommodum Proximi, ita *Pasq.* Quæst. 1328.

§. 6. Multi negant propter lucrum notabile 681
posse omitti Missam, affirmant tamen *Az. Bass. Jord. Tambur.* num. 7. *Gob.* à n. 492, qui etiam putat, si sis tenuis fortunæ, te excusari ob lucrum duorum ducatorum; si sis verè pauper, unius ducati, quia hoc lucrum respectu illorum est notabile, quo non censeatur Ecclesia velle eos privari.

§.7. Si Missam negligas, ut iter agas cum aliquo, 682
qui faciet expensas itineris, aut multùm sublevabit, excusant te *Suar. Dicast. & alii* cum *Gob.* n. 496; imò (secundùm aliquos) sola derelictio sociorum itineris videtur esse causa sufficienter excusans, quod alii cum *Pasq.* q. 1339. limitant ad iter longum & solitarium; consentiunt *Henriq. Tamburin. Gob. Illsung* T. 5. num. 164, si socius levaturus est tædium longæ viæ, nam tale diuturnum tædium ferre, videtur esse grave incommodum, & ferè conjunctum habet timorem vel periculum gravis incommodi, utì fatetur *Pasq.*

§.8. Communior sententia tenet cum *Pasq.* q. 1342, 683
quòd major utilitas spiritualis non excuset, nisi sit conjuncta cum necessitate, quia Præcepta habent vim obligandi, major autem utilitas pendet à libera electione nostra, atque omittere aliquod Præceptum ex libera electione est violare Præceptum. Admittit tamen *Illsung* consti-

constitutum in peccato mortali posse Confessionem præponere Missæ, si hanc vel illam debere omittere, quod intellige, si aliquamdiu in statu peccati mortalis esset alioqui permansurus.

684 §. 9. Aurigæ, qui per consuetudinem habent Jus vehendi aliqua die festo, etiam habent Jus omittendi Missam, si hâc auditâ vehere non possint: quia quando aliquid conceditur, conceduntur omnia necessaria ad illud, *Dicast.* & *Gob.* num. 9; ideóque etiam *Suarez* cum *Gob.* num. 500. dicit molitorem excusari à Missa, qui excusatur in labore servili, si auditâ Missâ non posset exercere laborem sibi licitum, ex quo omisso sequeretur mediocriter gravis jactura: Addunt aliqui, etsi tu posses vecturam omittere sinè notabili damno, tamen plerosque non posse, & ideo te posse cum illis uti privilegio consuetudinis: præterea si alter Jus habet curandi, ut vehantur sua, tu habes potestatem vehendi, quia vehi & vehere sunt correlativa, regula autem correlativorum est regula partium, inquit ex Jure *Gobat* num. 10.

685 §. 10. Famuli, qui ut ministrent Dominis suis, omittunt Missam, tum excusantur, si ministerium illud secundùm communem æstimationem & vivendi modum sit necessarium, & non permittat audiri Missam, utì sunt: educere greges, domum custodire &c, neque tum peccant Domini si sic impediant, quia est moralis necessitas ministerii cum Missa incompossibilis: quòd si talia sint ministeria, quæ præveniri possint, non tenentur famuli extra-ordinariam adhibere diligentiam, v. g. notabiliter decurtare somnum, ut sic Missam audiant, si tamen ministerium non sit necessarium, Domini mandantes omitti Missam peccant, famuli verò excusantur saltem pro aliquot vicibus.

si sinè gravi incommodo detrectare non possint; si autem tale impedimentum non ordinarium néque per se necesarium foret continuum, tenerentur deserere talem Dominum, uti dictum est L.2.à n.103. Denique si famuli cum mediocri vigilia seu molestia prævenire possent tale impedimentũ, tenerentur, *Castrop.*T.22.P.ult.N.6.

§. 11. Si vir vel uxor debeat custodire domum 686
& sic Missam omittere, quamvis vir sit caput mulieris, adeóque possit jubere hanc manere domi, tamen cùm etiam sit socia & consors, non potest jubere manere semper, sed tenetur aliquando permittere accessum ad Missam, ipse manens domi, vel ponens alium domûs custodem: Si autem famulum aut famulam habeant, poterunt jubere hanc semper manere domi, non peccant tamen, si quandoque permittant adire Missam, & illorum unus domi maneat, quia tanta utilitas famuli excusat: quòd si ipsorum unus ex pigritia maneret, foret veniale, *Steph.*cum *Gobat* num. 494.

§. 12. Communiter non excusat distantia 687
mille passuum; nobiles tamen & teneras feminas non obligat *Dicast.* ad mille quingentos passus, ad quos obligat feminas mediæ sortis; rusticas verò similes viris etiam ad longius spatium: Si autem pluat aut ningat, spatium proportionatè minus excusat singulos; & universaliter loquendo de hominibus mediocriter valentibus, abstrahendo à malignitate tempestatis, secundùm *Suar. Fag. Eill. Dian.* P.10.T.15.R.35. *Gobat* n.486. videtur excusare distantia ter mille passuum, id est, unius bonæ horæ apud nos seu ferme quinque quadrantium: Et licèt Superiores in Germania punirent illos, quos scirent ferè semper abesse ob distantiã sesqui-horæ,

néque excusarent emanentes semper ob distantiam duarum horarum, tamen prudens Confessarius, inquit *Gob.*n.487.non movebit scrupulum,etsi tales crebrò maneant domi. Quòd si quis horâ distet & sit pluvia vel auræ intemperies, *Gobat* num.48 eum excusat: imò *Burgh.* Cent. 3. Cas. 1. ait universaliter sufficere unius horæ distantiam, ut Missa subinde omittatur intra annum, sed videtur debere alia causa accedere, v.g. debilitas, pluvia aut similis incommoditas.

688 §. 13. Ex rationabili causa,v.g. in pœnam justam delicti,potest pater filio negare vestes,vel Dominus servo prohibere egressum, detinendo domi vel clausos,licèt per accidens non sint audituri Missam, ita *Fagund. & Tamb.*num.4.

689 §. 14. Timens,ne propter delictum comprehendatur,si foras prodeat,potest manere domi,*Henriq. Dicast.Gob.* num.501.

690 §. 15. Non statim condemnandi sunt moralis adolescentes vel puellæ emanentes è Missa,quando pro eorum Matrimoniis fiunt proclamationes, nisi aliam Missam aut in alio templo audire possint, nam si adsint,aspiciuntur,ridentur,verecundantur, & consuetudo tum emanendi, si alicubi sit, eos excusat, *J. March.*in Candelab.Rel.Cas.c.6.q.1.

691 §.16. Nè Papa quidem potest absolutè & totaliter dispensare cum aliquo super obligatione audiendi Missam,saltem quoad illam partem,in qua consistit essentia Sacrificii,quia colere Deum per Sacrificium spectat ad Jus naturale, & in Lege Nova spectat etiam ad Jus positivum divinum,in neutro autem per se potest dispensare Papa, nec potest esse causa deobligandi absolutè & totaliter eum, qui est & manet potens,*Pasq.*quæst.1324,docéntque *March.*& *Sporer* T.3.c.4.n.36.excusatos à Missa die Dominico

teneri

teneri sub mortali Deum colere aliquo speciali cultu saltem interno, quia Præceptum divinum est, ut in Sabbato, quod apud nos est Dominica, Deus specialiter colatur. Hoc vult *S. Augustinus* Serm. 251. de Temp. *Observemus diem Dominicum & sanctificemus illum ..... Qui verò hoc non potest, saltem in domo sua oret & non negligat Deo solvere votum & reddere pensum servitutis suæ*; satis tamen erit abstinere à servilibus eâ intentione, ut colatur DEUS, qui in Sabbato quievit; nec obligatio illius intentionis est in Festis purè ab Ecclesia institutis.

CAPUT II.

De Quarto Præcepto: *Honora Patrem* &c.

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga Parentes.

RESP. Tenentur vi hujus Præcepti, tum genitoribus, tum Superioribus, in iis rebus, cc 692.
in quibus quisque & quamdiu subjectus iis est, cc
amorem, reverentiam, & obedientiam præstare; cc
ita ut si notabilis horum defectus sit in re gravi, cc
graviter peccetur: quod facilius fiet respectu cc
Parentum, quàm aliorum. *Ita communiter.* cc
V. Fill. T. 28. P. 2. c. 1. *Regin.* L. 2. c. 1. &c. *Unde resolves:* cc

I. *Contra amorem* graviter peccat filius, 1. cc
Si signa odii Parentibus ostendat, & asperè tractet. cc
2. Si torvo oculo ferè semper eos intueatur, cc
ac ita asperè loquatur, ac si odio haberet. cc

» 3. Si non subveniat in gravi necessitate spirituali,
» vel corporali. 4. Si non impleat eorum testamenta
» & legata, modò heres sit. 5. Si grave malum, v.g.
» mortem illis optet. *Navar. Reginald.* L. 20. *num.* 8.
» *Filliuc.* Quæst. 3. & 7.

» II. *Contra reverentiam* graviter peccat filius,
» 1. Si percutiat etiam leviter; & secundùm *Regin.*
» 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat.
» 3. Si graviter contristet. *Regin.* num. 24. *Fill.* num. 17.
» & 18. 4. Si animo deliberato ad gravem iram
» provocet verbis contumeliosis, vel talibus, quibus
» sciat graviter offendendos. 5. Si maledicta,
» convitia, &c. in eos conjiciat. *Navar. Filliuc.* &c.
» 6. Si pauperes despiciat, vel nolit agnoscere.
» Quòd si tamen exteriùs tantùm dissimulet se nôsse,
» & nolit apud se habere, ex justa causa, dummodo
» provideat de necessariis, *Bonac. Tom.* 2. *D.* 6. *P.* 2.
» excusat à peccato gravi, eò quòd rationabiliter
» non sint inviti. 7. Si in foro externo, etiam
» de vero crimine accuset; extra crimen hæresis,
» proditionis, vel conjurationis in Principem,
» cùm non est alius corrigendi modus. *V. Bonac.*

» III. *Contra obedientiam* graviter peccat, 1.
» Si in re gravi sit inobediens circa ea, quæ perti-
» nent ad gubernationem domûs, ad bonos mores,
» vel ad animæ salutem. *Fill. n.* 20. 2. Si contra volun-
» tatem Parentis ducat uxorem se indignam.
» Indigna autem dicitur, cum qua non potest con-
» trahere sinè dedecore, juxta suæ regionis usum;
» non tamen potest exheredari idcirco. 3.
» Si sinè justa causa nolit eam ducere, quam vult
» Parens; maximè si inde sopirentur odia, aut
» Parentum necessitas levaretur. Erit autem
» justa causa, v.g. si sit impar familia, si infirma,
» si deformis, si fatua, vel immorigera.

4. Si

4. Si inconsultis Parentibus nubat, ùt habet *Sanch.* « Potest tamen, ubi consuluit, ipsis invitis prudenter « contrahere cum se digna; cùm circa electionem « statûs sit sui Juris. *Less.* L. 2. *c.* 40. *n.* 63. *Sanch.* L. 4. *c.* 15. « *Fill. n.* 20. An & quomodo peccent liberi furando « Parentibus, *vide infrà* L. 3. *Tract.* 5. *c.* 1. *Dub.* 4. Item « an alienare possint bona, *vide ibidem c.* 3. *D.* 2. « & c. 4. D. 5.

IV. Tenetur proles alere Parentes egentes, adeo « ut si in gravi necessitate aliter juvari non possint, « teneatur manere in sæculo (nisi tamen in hoc illi « certum, vel certè valde probabile periculũ salutis « immineret) & si Religionem sit ingressus, teneatur « egredi, & juvare Parentes: dummodo eorum « necessitas ejus professionem antecesserit. *Fill. n.* 9. « *Bonac.* P. 5.

V. Si verò necessitas post professionem « superveniat, si ea extrema sit, tenetur egredi « petitâ priùs, licèt non obtentâ veniâ. Si autem « sit gravis tantùm, in qua utcunque possint vivere, « non tenetur quidem, potest tamen egredi, « si Prælatus permittat. Quo casu tenetur, « in quantùm non obstat suo intento, deferre « habitum, & observare substantialia Religionis: « at postquam Parentibus subventum est, redire. « *Vid. Less.* L. 2. *c.* 41. *Dub.* 3. *num.* 34. Et vide infrà « *Tract.* 5. *c.* 1. *Dub.* 1. *Resol.* 6.

ADDENDA.

Q. 160. *An liceat filio optare vel gaudere de morte* 693
patris propter commodum sibi inde proveniens.
R. Negativè, hinc ab *Innocentio* XI. damnatæ sunt sequentes propositiones, 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ùt malum patris, sed ùt bonum cupientis, quia nimirum ipsi*

obventura est pinguis hereditas. 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.* Circa has damnationes dicenda sunt omnia illa, quæ habentur Lib. 2. à n. 183. Si enim non sit licitum, nequidem inefficaciter optare damnum Proximo, aut gaudere de ejus malo, quamvis ejus malum sit conjunctum cum nostro emolumento, multò minùs id erit licitum filio respectu patris, cùm id specialiter repugnet etiam pietati, quam patri debet filius, unde præter ibi dicta non est opus hìc quidquam addere. Vide tamen *Vind. Gobat* P. 2. ad Prop. 8. & 9.

694 Q. 161. *Quid addendum sit circa obligationem filii jam in statu religioso professi, si Parentes egeant.* R. Hoc resolvetur Lib. IV. Num. 180.

DUBIUM II.

Ad quid teneantur Parentes erga filios.

695 PARENTES, quo nomine etiam intelliguntur ascendentes, v. g. Avus, Proavus, &c. tenentur gravi obligatione Juris naturalis, conservationem & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bonac. Tom. 2. D. 6. Q. unic. P. 6. Azor P. 2. L. 2. Q. 17. Fill. Tract. 28. P. 2. c. 2. resolvuntur hi Casus:*

I. Graviter peccant Parentes, qui sinè justa causa prolem hospitali, vel locis publicis exponunt. *V. Bonac. hìc & Fill. Q. 1. & infrà Tract. 5. c. 1.*

II. Mater tenetur (sub veniali tamen) lactare proprio lacte, nisi habeat justam excusationem; tunc verò tenetur sub gravi peccato bonam nutricem quærere, *Bonac. & Laym.* Item tene-

tenetur secundùm Jura prolem alere ad finem anni tertii: postea educatio usque ad emancipationem spectat ad patrem. *Excipe*, nisi hic esset pauper, & mater dives, *Fill. Lay.* L.5. *T.*10. *Part.*3. *c.*5. *Regin.* L.20. *num.*32.

III. Pater tenetur proli, non tantùm legitimæ sed etiam (in quo Jus Civile à Canonico correctũ, juxta Cap. *Cùm haberet*, De *eo, qui duxit*) spuriæ curare alimenta, hoc est, cibum, potum, vestitum, & honestas artes, juxta suum statum: nisi tamen aliunde se alere possit, & non indigeat; deinde etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Ecclesiasticis, possunt hæc suis spuriis præstare. *Fill. n.*31. *Laym. l. c.* V. infrà *Tr.*5. *c.*4. D.5. *q.*2. Hinc peccant, 1. Si non adhibeant diligentiam saltem mediocrem, ut acquirant bona, quibus filii alantur, habeántque hereditatem secundùm suum statum. 2. Si bona dilapidando impotentes se reddant ad liberos honestè secundùm statum suum educandos, ac dotandos. *Bonac. l. c. Azor, Fill.* &c. 3. Si sinè legitima causa filiæ dotem negent; (vel filium exheredent) v.g. quia vult ingredi, vel est ingressa Religionem, vel quia ipsis invitis nupsit, licèt se indigno. *Bon.* §.2. ex *Azor, Regin.* &c. vel quia filius Ordinem sacrum suscepit: Sicut enim pater tenetur dotare suas proles pro Matrimonio vel ingressu Religionis, ita etiam ad suscipiendos sacros Ordines. Neque hæc donatio est revocabilis: imò sic donata non posse computari in legitimam, aut divisionẽ cum fratribus, docet *Barbosa c.*17. Contrarium tamen tenet *Molin. & c.* cum *Dia.* P.8. T.6. R.91. & 92.

IV. Parens tenetur proli subvenire relictâ Religione, iisdem casibus, quibus proles Parenti; quos vide *superiore Dubio. Cas.* 4. & 5.

» V. Parentes gravi obligatione tenentur » instruere liberos per se vel per alios, in necessariis » ad salutem. Hinc graviter peccant, 1. Si quantùm » in ipsis est, non curent, ut bonis moribus imbuan- » tur, Doctrinam Christianam seu Fidei rudimenta » addiscant, pravorum consortia vitent, Mandata » Dei & Ecclesiæ observent, Sacramenta frequen- » tent, à peccatis abstineant. *Azor*, *Filliuc*. *Bonac.* » 2. Si occasiones peccandi ab iis non avertant, » vel in locis, aut domibus suspectis habitare per- » mittant, *Trull.* L. 4. c. 1. D. 3. n. 4. 3. Si consilio, vel » exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, » puniántque dissolutos; moderatè tamen: nam » peccant etiam verberando immoderatè, v. g. » ut notabiliter lædantur. *Sot. Sylv. Bonac. l. c.* » & D. 3. *de Contr. Q. ult. P.* 3.

» VI. Tenetur etiam proli relinquere libertatem » circa electionem statûs: Unde peccant, invitos » ad Matrimonium, vel Religionem cogendo, vel » abstrahendo. Et quidem *Trid. Sess.* 25. *de Reg. Cap.* 16. » excommunicat cogentes ad Monasterium filias.

» VII. Etsi frater fratri vel sorori, saltem » in extrema, vel quasi extrema necessitate teneatur » subvenire, Lege tum Charitatis, tum pietatis: » non tamen est ea obligatio, quæ inter Parentes & » liberos; cùm non sit ista dependentia. *V. Less.* L. 2. » *c.* 41. *n.* 34. Unde si professus est in Religione, » non tenetur egredi, ut succurrat. *Trull.* L. 2. *c.* 2. » *Dub.* 24. *n.* 9. ex *Suar.* &c.

» *Quæres*. An filius aliquando possit à patre » privari hereditate.

» *Resp.* Potest ex justa causa, aliàs non; eáque » in testamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie*, » C. *de inoff. testam.* Talis autem censetur:

1. Ingra-

1. Ingratitudo, (nisi in gratiam patris rediêrit, ipsúmque pœnituerit ante testamentum conditum) ùt si affecit patrem gravi injuriâ, vel ejus vitæ insidiatus est, vel manus injecit, vel maleficis se immiscuit. *Bonac.* §. 1. ex *Cón. Sanch. Azor, Molina* &c.

2. Si novercam, seu patris uxorem cognoverit carnaliter: Si parenti furioso, vel carcere detento noluit succurrere fide-jubendo: Si impediêrit patrem testari: Si bona Parentum dilapidaverit, cum gravi ipsorum dispendio.

3. Si filia minor 25. annis luxuriosam vitam elegerit, &c. Circa quas,

Nota. Valere has causas, quando filius aliunde habet, unde vivat: nam alimentis ad vitam necesariis privari non potest, cùm debeantur Jure naturæ, quod à Jure Civili tolli non potest. *Bonac.* §. 3. ex *Sanch. Molin. Azor, Reginald. Fill. Trull.* L. 4. *c.* 1. *Dub.* 3. *n.* 15. Et *Tom.* 2. L. 7. *c.* 18. *T.* 10.

ADDENDA.

Q. 162. *Quid notandum sit circa obligationem alendi vel aliter juvandi proles, aut proximè agnatos.* 696

R. §. 1. Apud aliquos Authores legitur patrem teneri curare, ut filii literis operam dent, quod *Gobat in Quin.* T. 5. *c.* 28. *n.* 15. sic intelligit, Parentes teneri dare operam, ut filii imbuantur iis artibus, quibus secundùm statum suum postmodum honestè se possint alere, hinc infert n. 17. Parentes Nobiles aut Doctores, qui tenuioris sunt fortunæ, obligari ad curandum, ut filii instruantur literis, ut sic postmodum conformiter suo statui vivere possint.

§. 2. Mater primo triennio nihil tenetur dare præter lac, unde si proli alia necesaria subministraverit sinè animo donandi, potest repetere à patre, 697

non tantùm si proles sit legitima, utì vult *Layman*, sed etiam si sit illegitima, Jura enim non distinguunt, ergo nec nos debemus distinguere. Quòd si mater ipsamet nequeat lac præbere proli, pater tenebitur suis impensis nutricem conducere: Si autem possit ipsamet, tenetur præbere vel suis impensis nutricem conducere, *Azor*, *Bonac.* *Gob.* num. 19.

698 §. 3. Filii etiam spurii alendi sunt ab heredibus Parentum, utì habetur in Jure apud *Gobat* num. 31; aut à Fisco, si bona patris ei sint addicta ob crimen distinctum ab hæresi vel à læsa Majestate.

699 §. 4. Uxor filii est alenda à patre mariti, si filius eam alere non possit, nec alius velit, quia filiis, si uxores habent, incumbit alere uxores, pater autem in defectu supplere debet vices filii, *Sanchez & Gobat* num. 32.

700 §. 5. Frater, si dives est, secundùm *Gob.* num. 35 tenetur fratrem etiam illegitimum alere, secundùm Jus, L. *Mariti* ff *de Jure dotium*, testatúrque *Bonac.* de Leg. D. 6. P. 6. §. 1. n. 2. sæpius ita decisum in Rota Romana.

701 §. 6. Si pater in filium Studiosum majores fecit impensas sinè animo donandi, potest eas detrahere de parte ejus legitima, quia ad eas non tenebatur: Si tamen ante mortem non statuerit, ut illi filio subtrahantur, censetur condonâsse, utì reipsa condonare potuit, neque possunt fratres illi fratri ideo aliquid detrahere, ita cum aliis communiter *Azor & Gobat* num. 36.

702 §. 7. Si pater nequeat alere proles, tenetur mater, priùs tamen tenetur Avus paternus, utì habent *Layman & alii* apud *Gob.* in Exp. T. 10. num. 782, quamvìs addat usum præsentium temporum esse contrarium.

§. 8.

§. 8. Parum probabilis videtur esse opinio 703
quorundam Juristarum apud *Gob.* suprà *in Quin. num.* 39, qui dicunt filios spirituales esse alendos à patribus spiritualibus, v.g. à patrinis suis, si Parentes naturales desint, nulla enim Lex vel consuetudo hoc habet.

Q. 163. *Si dubitetur, quis è duobus sit pater,* 704
à quo proles sit alenda. R. Casus tum habet locum, si duo eandem mulierem cognoverint, ita ut ipsamet nesciat aut probare non possit, an ex hoc an ex illo conceperit; in hoc casu AA. communiter apud *Lugo de Just.* D. 13. n. 19. & cum *Bardi* de Consc. D. 6. c. 9. §. 21. n. 2. dicunt partialiter teneri alere, quia saltem unus tenetur, & æquale est de utroque dubium, ergo debent æqualiter sustinere onus, non aliter ac si duo sagittam conjecerint in bovem alterius, & nesciatur, utrâ sagittâ sit confixus, uterque tenetur contribuere, utì argumentatur *Molina*; aut utì si quis dederit consilium furti, inquit *Bardi*, & secutum sit furtum, tenetur ad damnum, quamvìs dubitet, an furtum ex suo consilio sit secutum, quia ob furtum secutum, cujus dedit causam, præsumi debet ex illa causa esse secutum, nisi probetur contrariũ, uterque enim posuit causam generationis. Addunt *Salas, Castrop. Oviedo & Diana*, si unus eorum sit ditior vel nobilior, debere plus contribuere, quia obligatus fuisset proli suæ dare meliora alimenta: quòd si unus illorum non possit vel nolit, *Az. Villalob. & Bonac. de usu Matrim.* Q. 4. P. 15. dicunt alterum teneri ex integro, quia probari potest alterutrum esse patrem, quòd autem determinatè dici non possit, an sit hic vel ille, oritur ex malitia & peccato ipsorum, ex quo non debent referre lucrum: Contradicunt plurimi alii apud *Gob.* in Quin. T. 5. c. 28. n. 41, quia

quia videtur esse iniquum, ut ex dubio fundamento oriatur certa obligatio, fundamentum autem istius obligationis est paternitas, quæ respectu utriusque est dubia: *Salas & Vasq.* dicunt, si filius respectu unius esset spurius, id est, natus à tali patre cum quo mater tum non potuisset inire Matrimonium, & respectu alterius naturalis tantùm, præsumi debere esse tantùm naturalem, adeóque ab eo solo patre debere ali, cum quo mater tum potuisset inire Matrimonium, quia in dubio debet præsumi in favorem prolis, sed contradicit *Lug.* n. 42. nam si ideo deberet judicari esse naturalis tantùm quia sic postulat favor prolis, ergo semper debebit judicari, quòd natus sit è ditiore vel nobiliore: hoc enim etiam est favorabilius proli; itaque neutrum determinatè debet judicari, ideóque etiam talis proles nec excludi debet ab iis favoribus, à quibus excluditur spurius, neque tamen etiam admitti potest ad illos, ad quos admittuntur illi, qui probare debent se non esse spurios: hinc contendit *Lugo*, quem cum aliis sequitur *Gobat* à n. 44. neutrum teneri aliquid dare ad alendam talem prolem, utì talis proles à neutro posset aliquid occultè rapere, ideóque debere illi provideri à matre, non aliter ac si planè nesciret, quis eam cognovisset. Rationem dant, quia singuli sunt in possessione contra prolem exigentem alimenta, & cùm ipsi sint Rei, proles autem sit Actor, huic incumbit probatio, quòd ille sit pater, à quo aliquid ideo exigit, quia dicitur esse pater: quod post *Less.* & *Fill.* admittit ipsemet *Bonacina*, si proles ex matre adultera sit genita, in hoc enim casu dicit adulterum ad nihil teneri, quia pro ipso est possessio libertatis & pecuniæ suæ; quod *confirm.* Nam sola malitia matris videtur esse causa illius dubii,

viri

viri enim, qui cum ea copulam habuerunt, non sciverunt esse cognoscendam à pluribus, & ipsa per suam malitiam admisit coïtum plurium, ergo ipsa potiùs est obliganda ad alendam prolem. Hæc sententia est probabilis, quamvis contradicat iterum *Rebel.* obligans etiam adulterũ ad expensas pro alimentis faciendas secundùm quantitatem dubii, de quo plura videri possunt apud *Gob.* à n. 47. Sententia *Bonac.* etiam videtur probabilis, ideóque argumenta *Lugonis* solvit *Bardi* à num. 45; admittit tamen *Bon.* apud *Gob.* num. 49, si unus aut uterque haberet rationem positivam & probabilem de eo, quòd non esset pater, etiam non teneri alere, quia posset se suæ opinioni probabili accommodare: quænam autem possint esse rationes probabiles, exponit *Gobat* S. 4, & de his omnibus iterum agit in Exp. T. 10. à num. 19.

Quomodo peccent Parentes, qui cogunt proles suas ad Monasteria, vel impediunt, ne ingrediantur, dicetur Lib. IV. à num. 43.

DUBIUM III.

Ad quid teneantur Tutores & Curatores, qui Parentum sunt loco.

TUTOR (idem est de Curatore) tenetur cc 705
curam gerere Pupilli, ejúsque bona rite & cc
fideliter administrare. Ratio, quia in hunc finẽ cc
constituitur & assignatur pupillo patris loco. cc
Quare si delinquat, vel notabiliter sit negligens cc
hac in re, peccat graviter, & ad compensationem cc
damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, cc
(& saltem de dolo & culpa lata) imò etiam, cc

si

» si Tutoris officium exercet pretio, (quod tame
» si ab initio non est constitutum, censetur susceptu
» gratis) tenetur etiam de levi culpa. *Bonac. Tom.*
» *de Contr. d. 3. q. 19. p. 4. Unde resolves:*

» I. Tutor tenetur tueri personam pupilli
» dum opus est, eúmque bonis moribus imbuere
» & bene educare per se vel per alios. *Bonac. l.c.*

» II. Tenetur bona pupilli fideliter administrare,
» ideóque (officium tutoris suscipiens) inventarium
» conficere; alioqui damna ex ejus defectu secuta
» resarcire: nec licet illi pupillo pecuniæ nimium
» ad usus inutiles concedere.

» III. Tutor (uti & Curator) tenetur conservare
» omnia Jura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris
» & bona aliàs peritura vendere, pecuniámque
» convertere in emptionem bonorum stabilium
» vel in censum, &c. prout fuerit utilius. *Ibidem*
» ex *Rebel. P. 2. L. 17. Q. 1.*

» IV. Si Tutor vel Curator pecuniam pupilli
» convertit in suos usus, tenetur ad restitutionem
» totius lucri cessantis, vel damni emergentis, quod
» inde accepit Pupillus vel Minor. *l.c. Rebel. Q. 1.*

» V. Tenetur item ad restituendos fructus
» (deductis expensis) quos ex bonis pupilli percipere
» poterat, & suâ culpâ non percepit. *Sylv. v. Tutor. §. 4.*
» *Rebel. l.c.*

» VI. Tenetur nomina debitorum exigere, &
» debita pupilli persolvere, ita tamen, ut quantùm
» fieri potest, bono pupilli consulat, *Sylv. Rebel. ll.cc.*
» *Tabiena ibidem.*

» VII. Tutor vel Curator non potest donationes,
» vel remissiones gratiosas facere de bonis pupilli:
» quia non ad destruendum, sed tuendum est con-
» stitutus. *Ibidem.* Excipe donationem remune-
» ratoriam; sic enim potest v.g. stipendio debito

pro

pro liberali servitio aliquid addere, ex liberali cc
donatione. *Molin. Lugo* D. 23. *Sect.* 10. *Sanch.* cc
Trull. L. 7. *c.* 28. D. 3. *num.* 6. *V. Dian.* P. 8. T. 6. R. 17. cc

VIII. Denique tenetur (officio finito) reddere cc
rationes: quia hoc onus est commune eorum, qui cc
bona aliena administrant. *V. Bonac. l. c.* Et infrà cc
hoc libro *Tract.* 4. *Cap.* 4. *Dub.* 1. *Resol.* 9. cc

DUBIUM IV.

Quæ obligatio Dominorum & famulorum, aliorúmque Superiorum & inferiorum erga se invicem.

RESP. 1. Domini & Superiores tenentur habere cc 706
curam famulorum, aliorúmque suorum cc
subditorum. Patet ex 1. ad Timoth. 5. ℣. 8. cc
Si quis suorum, & maximè domesticorum curam cc
non habet, Fidem negavit, & est infideli deterior. cc
Et ratio est, quia sunt ipsorum caput, & vices cc
Parentũ gerunt: ideóque tenentur quodammodo cc
ad eadem, ad quæ Parentes. Inprimis verò curare cc
tenentur, quantùm in ipsis est, ut servent Præcepta cc
Dei, & Ecclesiæ. *Bonac. Tom.* 2. D. 6. *Q. un. P.* 8. cc
Unde resolves:

I. Peccant Domini graviter, 1. Si sinè justa causa cc
impediant famulos, ne Festis Missam audiant: cc
vel si Festis opera servilia imponant; vel si jubeant cc
ea, quæ sinè peccato fieri non possunt. *Nav. cap.* 14. cc
&c. 2. Si peccandi occasionem permittant, cc
cùm possint impedire; aut si graviter delinquentes cc
non corrigant, vel negligentes necessaria cc
ad salutem non moneant, non corripiant. *Bon. l. c.* cc

II.

» II. Peccant item graviter, 1. Si gravibus injuriis
» afficiant; diabolos, canes, &c. appellent. *Bonac. l.c.*
» & *Trull.* L.4.c.1.D.6.n.2. licèt *Diana* P.7.T.7.R.47
» excuset à peccato talem contumeliam, quòd ex ira
» & indeliberatione soleat proferri. 2. Si alimenta
» convenientia non præbeant; mercedem justam
» (dummodo fideliter serviverint) non solvant, vel
» differant absque rationabili causa. *Ibidem.*
» Si ante elapsum terminum temerè domo expel-
» lant: in quo casu (nisi gravissima ex causa id fece-
» rint) tenentur ad solutionem integræ mercedis.
» *Less. Azor*, c.14.q.1. *Fill.* T.28.P.2.n.79. *Regin. Mol.* &c.
» *Escob.* T.3.E.3.n.39. 4. Si eum, qui liberos
» aliósve domesticos, verbis, exemplo, vel moribus
» pravis corrumpit, & reprehensione non emen-
» datur, è domo non dimittant. *Navar.* c.14. *Azor.*
» *Trull. l.c.* D.6. *num.* 2.

» III. Herus non tenetur famulo infirmo
» (quamdiu ægrotat) dare salarium, (nisi in extre-
» ma vel gravi necessitate; tunc enim debet ex cha-
» ritate) imò sumptus in ejus curationem impensos
» potest repetere. *Mol.* L.1.T.28.c.4.n.8. *Escob.* T.3.c.9.
» *Resp.* 2. Famuli, ceteríque subditi tenentur
» suis Dominis & Superioribus aliquo modo eadem,
» quæ filii Parentibus, nimirum amorem, reveren-
» tiam & obedientiam præstare. Ratio patet
» ex dictis, quia sunt illis quasi loco Parentum.
» *S. Th.* 2.2.q.303. *Regin.* L.20 n.62. *Unde resolves:*
» I. Peccant famuli graviter, 1. Si non laborent,
» vel serviant fideliter, tenentúrque ad compensa-
» tionem damni. *Mol. Less.* L.2.c.24.2. Si grave damnum
» inferant, vel inferri permittant; cùm possint
» impedire. *Navar. Cap.*4.*n.*22. *Regin. l.c.* Et quidem
» si damnum inferatur, (sive à consamulis, sive ab
» extraneis) in rebus, quarum cura eis commissa est,
à restitu-

à restitutione non possunt excusari. *Molin. Less. c.* 13. « *num.* 75. *Fill.* T. 36. *n.* 114. 3. Si absque gravissima causa « discedant à Domino ante terminum elapsum, « ultra hunc verò manere non tenentur, etiamsi « morbo impediti servire aliquamdiu non potue- « rint. *Molin. l. c. Reginald. n.* 517. *Escob. E.* 7. *num.* 57. « 4. Si Domino in rebus magni momenti non obe- « diant. *Bonac. l. c.*

II. Famuli non peccant, si sustentationem, « vel mercedem justam Domino negante, utantur « compensatione occultâ. *Molin. loc. cit. Fill.* n. 105, « dummodo tamen alius modus non sit impe- « trandi ; nec plùs accipiatur , quàm debetur ; « neque scandalum, aut aliud incommodum grave « timeatur. *V. Bonac.* T. 2. *de Restit. D.* 1. *Q. ult. P.* 2. *n.* 16. «

III. Similiter pro obsequiis, ad quæ non tene- « bantur, præstitis (si quidem illa non gratis & libe- « raliter , sed animo mercedis exhibuerint) licere « ex rebus Domini accipere compensationem, quæ « aliter obtineri non possit, docet *Nav. Cap.* 17. *n.* 108. « *Less. l. c.* Plura de his *vide infrà Tract.* 5. *c.* 1. *D.* 4. Et « *c.* 3. D. 10. & *Bon. Tom.* 2. *circa* 4. *Præc.* D. 6. *Q. un. P.* 8. «

ADDENDA.

Q. 164. *An Superiores religiosi graviter peccare* 707
possint dissimulando leves defectus subditorum.
R. Possunt, utì rectè *Lugo* de Just. D. 9. à n. 21, nam si Superior dissimulando sit causa , quòd subditi passim peccent venialiter, peccat ipse mortaliter, quia notabile malum est, si in communitate religiosa , cujus perfectioni graviter tenetur studere Superior, invalescat consuetudo peccandi venialiter. Similiter peccat mortaliter Superior , si per ejus dissimulationem passim negligatur observantia alicujus Regulæ , v. g. Regulæ prohibentis ingressum in aliena cubicula, Regulæ silentii, &c,

licèt transgressio talis Regulæ nè veniale quidem esset. Ratio est, quia observatio talis Regulæ multùm confert ad decorem, ædificationem & utilitatem talis Communitatis, sæpe etiam præcavet gravia mala in subditis, ergo si Superior negligat, infideliter fungitur munere suo, nocétque graviter Communitati, ac graviùs peccat, quàm si in administrandis temporalibus gravem committeret negligentiam; mortale tamen non erit, si tantùm aliquando & non frequenter violetur Regula propter dissimulationem Superioris, aut si talis Regula negligatur, quæ non multùm conferat ad disciplinam vel ornamentum Monasterii, vel ad spiritualem profectum subditorum, sic v. g. si apud aliquos sit Regula, ut latinè loquantur, non videtur fore mortale, si per dissimulationem Superioris causetur negligentia istius Regulæ.

DUBIUM V.

Quid teneantur Conjuges erga se mutuò vi hujus Præcepti.

708 » *Resp.* Uxor in iis, quæ spectant ad domûs
» gubernationem & bonos mores, tenetur obe-
» dire marito; hic verò uxorem, non ut servam,
» sed ùt sociam tractare. Ratio est, quia maritus est
» caput, & uxor commembrum. *Navar. c. 14. n. 10.*
» *Tolet. Fill. T. 28. P. 2. n. 144. & comm. Unde resolvit*
» I. Conjuges peccant. 1. Si debitâ intentione
» non contrahant Matrimonium. 2. Si sinè dispensa-
» tione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacra-
» mentum Matrimonii in statu peccati mortalis
» recipiant. 4. Si utantur Matrimonio contra natu-
» ram, vel modo indebito, vel cum periculo abortûs.

5. Si

5. Si debitum sinè justa causa negent. 6. Si cum periculo pollutionis, tactus habeant impudicos.

II. Peccat graviter uxor, 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram vel blasphemiam provocet. *Fill. num.* 145. & *Bonac.* 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & consuetudinem fœminarum similis statûs; nisi tamen ex paraphernalibus, si habet. 3. Si spreto viro sibi imperium vendicet. 4. Si nolit sequi virum domicilium mutantem, dummodo possit sinè periculo vitæ, & salutis; & contrarium non sint pacti; & maritus post nuptias non sit factus vagus. *Navar. Tol. Bonac. ad Decal.* D. 6. *P.* 7. v. infrà *T.* 5. *c.* 1. *Dub* 4. 5. Si sinè sufficienti indicio malè judicet de mariti incontinentia. 6. Si sinè justa causa debitum neget. V. *infrà Lib.* 6. 7. Si se ingerat in administrationem domûs sinè justa causa, qualis est, si v. g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylv. Trull.* L. 4. *c.* 1. D. 4 *n.* 16. 17. 18.

III. Peccat graviter maritus, 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatoriis afficiat uxorem. 2. Si impediat illam circa Præcepta Dei vel Ecclesiæ sinè justa causa. *Sayr. l.* 7. *c.* 7. *Nav. c.* 14. Si verò impediat, etiam sinè causa, circa ea bona, quæ consilii tantùm sunt, ùt est *Confessio*, *Communio*, &c. communiter tantùm peccat venialiter, nisi constet, quòd magnam ex iis utilitatem percipiat. *Sayr. Fil. Bon. l. c. Trull. n.* 2. 3. Si cædat graviter; moderatè tamen castigare verbis, vel etiam ex gravi causa moderatis verberibus, habitâ ratione conditionis & statûs, quandoque potest. 4. Si alimenta neget; nisi tamen uxor à consortio mariti propriâ culpâ discesserit. 5. Si negligat gubernationem domûs, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohabitet, vel

» finè justa causa diu absit. 7. Si cùm possit, alimenta
» non procuret. *Fill. n.* 140. *&* 141. *Navar. c.* 14. *num.* 19.
» *Tol.* L. 5. *c.* 2. *Sanch.* L. 10. *de Matr. Disp.* 18. *n.* 16. *Bon. l.*

ADDENDA.

709 Q. 165. *Quid sit circa alimentationem Conjugi notandum.* R. Seqq. §. 1. Vir tenetur alimenta præstare uxori, utì habetur L. *Si cùm dotem.* §. *Sin autem* ff. *Soluto Matrimonio.* Per alimenta autem intelliguntur victus, vestitus, habitatio, lectus, medicina, aliáque ad vitam, item ad ludos & recreationes honestas necessaria, juxta personæ conditionem & qualitatem, ita *Gob.* in Quin. T. 5. c. 24. n. 42. & c. 28. n. 1. addens id intelligendum esse etiam de uxore, quæ dotem non attulit, si maritus scivit non habere dotem; imò c. 24. n. 12. docet cum *Covar.* & *Rodrig.* contra *Sanch.* & *Bonac.* teneri alere etiam indotatam, quamvis ipsa sit dives, quia ducendo tacitè se ad hoc obligabat, cùm hic sit mos apud omnes: ex quo infert *Dicast.* hominem implicitum debitis, quibus solvendis est impar, peccare, si ducat uxorem indotatam, quia assumit in se novam obligationem contra Jus priorum creditorum, sed merito contradicit *Gob.* n. 13, alioqui etiam peccaret Parens, qui cùm impar sit debitis solvendis, habet actum conjugalem, nam & hic novam assumit obligationem alendi prolem generandam. Quòd si dos à marito promissa & non solvatur, non tenetur alere uxorem, quia non obligabat se ad alendum, nisi sub pacto dotis; si autem dos marito soluta casu pereat, adhuc tenebitur vir alere uxorem, quia ipsa ex parte sua præstitit hoc, ad quod tenebatur, *Sanch. Bonac. Gobat* c. 28. num. 5.

710 §. 2. Si ob culpam mariti fiat divortium, adhuc tenetur uxorem alere, quia ab illa obligatione non liberatur per separationem ipsius culpæ debitæ.

si tamen causa divortii cesset, & uxor renuat redire, maritus non tenebitur ulterius , quia ipsa tum est in culpa, *Gob.* c.39. Statuit quóque Jus apud *Gob.* c.40. num.5, si divortium fiat propter adulterium mariti, ut uxor acquirat proprietatem dotis & omnium donatorum propter nuptias, saltem post sententiam Judicis.

§. 3. Si divortium fiat ob culpam solius uxoris, 711
maritus non tenetur eam alere, quia ipsa non fecit, quod debuit. *Nec refert*, quòd dotem attulerit: *quia* non obligavit se ad alimenta, nisi ipsa satisfaceret suo officio.

§. 4. Si divortium sit factum ob utriusque culpam; 712
Sanch. & *Gob.* c.28. num.13. dicunt videndum esse, utrius culpa sit posterior , & putant virum si non peccaverit ultimus, habere Jus negandi alimenta; sed probabilius videtur maritum manere obligatum alere , quia culpa unius compensatur per culpam alterius , ergo Jura & obligationes manent æquales, utì antè: denique si divortium fiat sinè culpa alterutrius, v. g. quia maritus cœpit esse leprosus, maritus, utì antè, tenetur uxorem alere.

§. 5. Si vir otio, lusu aut potu reddat se impotentē 713
ad alendam uxorem, peccat graviter: è contrà si vir se alere nequeat, tenetur eum alere uxor: *Quid enim tam humanum est , quàm fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem viri participem fieri*, inquit Lex *Si cùm dotem. 22. §. 7. ff. Soluto Matrimonio.* Videri potest *Gobat* in Exp.T.10.n.781.

Q. 166. *An uxori adulteræ debeantur alimenta,* 714
pars acquisitorum, restitutio dotis saltem per hæredes, si maritus obiêrit. R. §. 1. Vir certus de adulterio uxoris, in foro conscientiæ non tenetur ad alimenta, *Castrop.* de Sponsi.D.3.P.6.§.5. *Sanch.* de Matr.L.10. D.8.n.25, utì enim negare potest convictum, ita &

alimenta, maximè si adulterium sit notorium, & quamvis ipsa dotem attulerit.

715 §. 2. *Gob.* in Quin. T. 5. c. 24. n. 13. dicit spectato Jure naturali, Canonico & Cæsareo, ea, quæ maritus tempore Matrimonii lucratur suâ arte, labore, bonis, per mutuum, elocationem, venditionem &c. esse ipsius, ac posse de iis liberè disponere, ideóque non esse communia, quia spectatis iis Juribus non magis competit Jus uxori in ea bona, quàm marito in parapherna, id est, in ea, quæ uxor acquirit propriâ industriâ, donatione &c, hæc autem sunt uxoris, ergo: ita *Bonac.* de Restit. D. 2. Q. 10. P. 2. n. 1. *Dicast.* de Just. L. 2. D. 9. n. 195. & *alii* contra plerósque Juris-Consultos, qui volunt esse communionem bonorum quasi ex contractu societatis inter Conjuges: Si tamen in quibusdam provinciis hæc communitas speciali Lege sit statuta, est observanda; néque bona communia per adulterium perduntur, quia Jus circa illa nihil statuit; illa autem bona hic dicuntur communia, quæ communi labore acquiruntur, vel durante Matrimonio è bonis communibus accedunt, vel quæ ex pacto aut statuto sunt utriusque Conjugis.

716 §. 3. Dos adulteræ non pertinet ad maritum ante sententiam Judicis, quia spoliatio dotis est pœna; hinc tenebitur maritus dotem uxori restituere, à qua propriâ authoritate separavit se propter adulterium, ita *Castrop.* suprà. Oppositum tenet *Sanch.* num. 13, quia marito competit exceptio contra uxorem ratione adulterii, & in Cap. *Plerúmque*, de *donatione inter virum & uxorem*, dicitur, si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ aut propriâ voluntate à viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem vel dotalitium, id est, quod donatur propter nuptias, repetere non

non valebit : verùm hæ rationes non convincunt, quia potest retineri id, pro quo per Jura habetur exceptio, ne solvat, at adulterium non excipit ipso Jure à solutione dotis , néque ipso Jure dotem marito concedit, sed mediâ sententiâ, unde quamdiu hæc non habetur, non habet maritus Jus retinendi dotem : quòd autem adulteræ negetur judicialis repetitio dotis , non probat maritum ante sententiam posse retinere, utì ex eo non infertur acquiri, sed tantùm infertur in foro externo uxoré nullũ Jus habere, ut sibi dos concedatur, cùm potiùs posito adulterio veniat dote privanda : unde verius videtur non posse maritũ ante sententiã Judicis retinere dotem, si propriâ authoritate recedat ab adultera, licèt uxori repetenti possit opponere exceptionem adulterii, & facere, ut sibi applicetur, utì rectè *Abbas* dicto Cap. *Plerumque & alii* cum *Castrop.*

§. 4. Cùm hæc sententia *Castrop.* sit tantùm 717
probabilis , si dos uxoris non ampliùs extet, quamvis bona mariti defuncti, cujus possessionem habent hæredes, fuerint tacitè hypothecata pro dote, tamen nunc videtur esse melior conditio hæredum, utpote possidentium, unde sequi poterunt sententiam *Sanchez* , & retinere dotem ac dotalitium, cùm successerint in Jus defuncti, cui licitum fuisset retinere; item poterunt curare per Judicem declarari dotem esse amissam ob adulterium , & sic dotem irrevocabiliter acquirent. Ante sententiam autem retinere poterunt propter exceptionem adulterii, quæ marito competebat, licèt propriâ authoritate fecisset divortium, utì docent *Abb. Ang. Silv. Tabien.* apud *Sanch.* suprà : Differentia autem inter retentionem irrevocabilem post sententiam, & retentionem ratione exceptionis ante sententiam, est, inprimis quia si uxor possideat bona,

non tenetur dare ante sententiam; deinde si ante sententiam vir fornicetur, non habet Jus excipiendi nec retinendi dotem, quia mutua delicta compensantur ; posse autem etiam hæredes retinere ratione exceptionis, docent *Tancr.* & *Sanch.*

718 §. 5. Opponi potest, quòd sit certum debitum, quia dos certò fuit reddenda ; incerta autem est excusatio. R. Excusationem fieri certam, si per Judicem feratur sententia in favorem hæredum, qui certò habent Jus opponendi adulterium uxori repetenti dotem.

719 Q. 167. *Cui Conjux teneatur primò subvenire.* V.G. Potest esse hic casus : Titius prævidet orituram sibi totique familiæ, imò & Patriæ extremam inopiam, hinc petit, cui primò teneatur subvenire, si ipse, Pater, Mater, Uxor, Filii, Fratres, Cognati improbi, extranei probi, Benefactores, Creditores, Confessarius egeant.

R. §. 1. Titius potest sibi primò providere neglectâ aliorum quorumcunque vitâ, si sibi simul & alteri providere nequeat, quia ordinata Charitas incipit à se ipso, cùm sibi ipsi sit conjunctior: potest tamen, si velit, neglectâ suâ vitâ subvenire vitæ alterius, ùtì probabiliter dictum est Lib. 2. num. 177.

720 §. 2. Conjunctio naturalis præferenda est spirituali, adeóque Titius tenetur priùs subvenire sanguine junctis, quàm Confessario aut alteri ob spiritualem titulum conjuncto, ita *Suar. Con. Castrop.* T. 6. D. 1. P. 10. contra *Valenc. Bonac.* & alios. Ratio est, quia conjunctio naturalis est magis intrinseca, antiquior, immutabilior, & fundata in natura ipsa ac majore beneficio : consentit *Burgh. Cent.* 1. *Cas.* 41, putat tamen cum *Con.* Prælatum teneri priùs subvenire suis Religiosis subditis, quàm quibusvis Consanguineis, exceptis Parentibus,

sunt

sunt enim Filii in Religione, éstque Religio etiam ideo obligata, quia Religiosos, cùm Patrem carnalẽ & Matrem desererent, susceptit in Filios, utì rectè *Ovied.* de Charit. Contr. 8. n. 119, quod certum videtur, si subveniat ex bonis Religionis, hæc enim magis obligata sunt Religioso, quàm cuicunque Consanguineo Prælati.

§. 3. In extrema vel gravi necessitate debet Titius potiùs subvenire Patri & Matri, quàm Uxori, Filiis vel cuicunque alteri, *Tambur.* L. 5. c. 3. §. 5. Ratio est, quia Titius plus habet à Patre aut à Matre, quàm ab ullo alio, nempe *primum esse*, quod est fundamentum ad recipienda ab alio beneficia. 721

§. 4. Titius in pari necessitate potiùs subvenire debet Patri quàm Matri, quia quamvis Mater plus passa sit, tamen absolutè loquendo Pater est principalior & nobilior origo totius *esse*, quod est in Titio, *Tamb. Castrop.* & *alii* communiter. 722

§. 5. In communi necessitate tenetur Titius potiùs prolibus subvenire, quàm Parentibus, quia proles sunt sub cura Parentum, & ab illis etiam extra gravem necessitatem jure postulant alimenta, non item Parentes, *Tamb.* & *alii* cum *Dian.* in Comp. v. *Debitum.* num. 12. 723

§. 6. Titius in communi necessitate debet uxorem præferre Parentibus & prolibus, ita *Tamb.* contra *Castrop*, qui dicit uxorem esse quidem præferendam prolibus, sed non Parentibus; ratio nostra est, quia vir & uxor civiliter sunt quid unum, ergo extra necessitatem extremam vel gravem, ubi Lex Naturæ non dictat aliud, uxor censeri debet conjunctior, ergo præferri debet; & ad hoc alluditur Genes. 2. ℣. 24. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ.* 724

725 §. 7. In quacunque necessitate priùs subvenire debet Parentibus, filiis & uxori, quàm fratribus vel sororibus, quia illis est conjunctior, ergo ad illos est major obligatio.

726 §. 8. Tenetur priùs succurrere sanguine junctis, licèt improbis, quàm non junctis sanguine & probis, quia conjunctio sanguinis inducit naturalem obligationem, non autem probitas vitæ, *S. Th. Suar. Con. Castrop.* Nec obstat, quòd probi sint conjunctiores Deo : *Nam* ex eo tantùm sequitur oriri in nobis obligationem eos præ improbis amandi amore complacentiæ, non autem priùs subveniendi in necessitate.

727 §. 9. Sanguine junctus per se loquendo præferendus est benefactori extraneo, quia ad illum est major conjunctio, ergo & obligatio : potest tamen esse casus, in quo magnus Benefactor possit præferri etiam fratri, quamvis non sit obligatio præferendi, v. g. si frater violâsset Jura fraternitatis, tum magnus benefactor posset illi præferri, & gratitudo in illis circumstantiis esset virtus honestior, quàm pietas, *Suar. Con. Valent. Castrop.* suprà.

728 §. 10. Debet Patrem, Matrem, Uxorem, filios, fratres in extrema necessitate præferre creditoribus, *Bonac. Less. Con. & alii* cum *Dian.* suprà. Ratio est, quia in extrema necessitate cessat obligatio solvendi, & urget sola obligatio alterius virtutis, v. g. Charitatis, Charitas autem magis urget ad magis conjunctos : idem putat *Castrop.* fieri debere in necessitate tantùm gravi.

729 §. 11. Si Titius ordinem inter proximè & ferme æqualiter junctos invertat, subveniendo uni præ altero, cui priùs subvenire deberet, v. g. Matri priùs quàm Patri, non peccaret graviter, quia inter tales obligationes non est tantum discrimen,

ut

ut una alteram notabiliter antecellat, *Suar. Bonac. Castrop. Tamb. & alii.*

§. 12. Hactenus dicta intelligenda sunt, ceteris paribus utì rectè notant *S. Th. Bonac. Castrop. & aliì*, cujus exemplum dedimus n. 727. Similiter si pater esset homo crudelis, & mater benigna, mater absolutè posset præferri patri, & ita de aliis. 730

Q. 168. *Quis viro teneatur priùs subvenire, an Uxor, an Pater, an Filius.* R. §. 1. Aliqui apud *Dian.* P. 10. T. 13. R. 3. dicunt patrem priùs teneri, quia qui genuit filium, etiam jure tenetur eum alere; sed communior est sententia cum *S. Thoma* in extrema necessitate priùs teneri filium succurrere patri suo, ratio est, quia æquè vicina est connexio naturalis filii ad patrem suum, quàm patris ad suum filium, filius autem plus habet à patre suo, quàm pater à filio, ergo est major obligatio naturalis filii erga patrem, quàm patris erga filium: quòd si uterque vellet persistere in sua opinione probabili sibi favente & se deobligante à succurrendo priùs, onus in utrumque esset dividendum, utì docet *Tamb.* L. 5. c. 3. §. 2. n. 11, aut per Judicem alteruter cogendus esset, prout ex circumstantiis videretur æquius. *Nec obstant* dicta n. 704. *Nam* non videtur hìc esse par ratio, cùm incertitudo non causetur per delictum, sed ex natura rei. 731

§. 2. In extrema necessitate, si desit filius, pater tenetur priùs subvenire, quàm uxor, quia conjunctio naturalis, quæ est inter patrem & filium, magìs est intrinseca, ideóque etiam post se trahit majorem obligationem ad conservandum *esse* filii, quod pater genuit, quàm civilis tantùm & extrinseca conjunctio uxoris, quæ illud *esse* mariti non genuit, ergo nec ita arctè obligatur vindicare ab interitu. 732

§. 3.

733 §. 3. In communi necessitate tenetur uxor prius subvenire marito, quàm pater vel filius, quia in communi vita vir & uxor sunt unum, & tanta est inter eos conjunctio, ut debeant se semper comitari & adesse, ergo etiam ad ipsos primò spectat ad invicem levare difficultates communes in quotidianis casibus occurrentes.

734 Q. 169. *Quomodo liceat marito uxorem percutere.* R. *Gobat* in Exp. T. 10. n. 773. habet sequentia: *Observo non videri objurgatione dignos maritos, qui plebejas (etenim inter has & nobiles facio discrimen cum Castrop.) uxores, ebriosas aut sectantes consortia suspecta, post gravem increpationem bis terve frustra factam ita castigant fuste vel pugnis, ut sensus doloris duret ad 4. aut 5. dies:* è contrà *Steph.* T. 4. D. 6. n. 7. dicit maritum rarò uti debere verberibus, & in casu necessitatis magis moderatè; quod etiam habet *Busenb.* relatus n. 708, & ipsemet *Gob.* in Quin. T. 5. c. 29. Sect. 1. etiam molliùs loquitur, nam docet in hunc sensum, verba, quibus uxorem corripit maritus, possunt quandoque continere convitium & contumeliam materialem, utì habet *S. Th.* 2. 2. q. 72. *art.* 2. *ad* 2, sic enim *Christus* vocavit Discipulos stultos, *Apostolus* Galatas *insensatos*; non debent tamen continere formalem, id est, non debent proferri ex intentione inhonorandi, quamvis in se contineant inhonorationem, utì rectè *S. Chrysost. S. Th. Tol. Regin.* & *alii*: item non debent continere infamiam, quia uxor non cessit Juri ad famam, *S. Thom. Navar. Covarr. Less. Molin. Fill.* Unde communiter peccant mortaliter mariti, qui uxores valde honestæ familiæ temerè vocant sagas, meretrices, adulteras; aliud est, si plebejas, hæ enim communiter talia non curant, nisi reipsa putarent

seriò

seriò dici, tum enim meritò graviter apprehenderent: Marito etiam competit Jus uxorem verberandi, utì docent passim Canonistæ, quos refert ac sequitur *Sanch.de Matrim.*L.10.d.18.n.16,itémque Theologi,quia vir est Superior mulieris & familiæ, ad illum autem spectat etiam pœnis exigere debitum ; non est tamen licita percussio sæva sive gravis, & verberatio illa moderata debet esse etiam rara, hinc tum censetur maritus graviter, adeóque illicitè uxorem verberare , quando eam cædit graviùs , quàm consuetudo loci permittat : nec referret, si biduo triduóque duraret verberum aliquis sensus.

Quid possit maritus circa bona uxoris, vel uxor circa bona sua,dicetur postea à num.1017.

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga suos.

Resp. CURATUS,sive Parochus Jure divino tenetur.

1. Residere in sua Parochia. *Trid.Sess.*23.*c.*1. *de Reformat. Barbos.de Off.Paroch.c.*8.*n.*1. alioqui in conscientia fructus non facit suos, tenetúrque pro rata absentiæ restituere fabricæ Ecclesiæ, vel causæ piæ. Potest tamen ex justa causa & licentia Episcopi ad breve tempus abesse,*v.Navar.Cap.*25. *Azor* T.2.L.2.*c.*4.*Posse v.Barb.Trul.*L.4.*c.*1.D.8.*n.*9. 735

2. Tenetur administrare Sacramenta. Quoties & quanto cum periculo,*v.infrà.*Et *Bonac.ad Decal.* D.6.P.8.*Posse v.Barbos.ll.cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, ut populus audiat Missam : quam etiam teneri eum eidem applicare diebus saltem festis,& aliquot aliis,docet *Tol.*L.3.*Cap.*5.Sed negat *Suar.Kôn.in* 3.*P.q.*83.*a.*1.*d.*11. cùm nullo Jure id cautum sit,*v.Bonac.n.*4.*Barb.l.c.*

4.Docere

» 4. Docere populum, concionando, arguendo
» &c. per se vel per alios. *Tolet.* L. 5. *c.* 5. *Possev. Barbos.*
» *Trull. ll cc.* Vide suprà.
» 5. Tenetur singulis diebus Dominicis, & Festis
» solennibus populo Doctrinam Christianam
» explicare, per se vel per alium, ùt constat ex *Trid.*
» *Sess.* 24. *c.* 4. *de Reform.* idque sub gravi obligatione
» etiam Juris divini, ob summam necessitatem,
» propter quam eos ab Episcopis, aliisque Prælatis
» ad id cogi posse sub pœna excommunicationis
» (omnésque alios, ut eam audiant, discant & sciant)
» docet *Trull.* L. 1. *c.* 1. *D.* 4. *n.* 7. *&* 8. *Baldel. Tom.* 2. L. 1.
» D. 48. ex *Sanch. Palao, Barbos.* &c.
» 6. Tenetur infirmos visitare, Pauperum curam
» habere, peccata corrigere, &c. de quibus *Possev.*
» *Regin.* T. 2. L. 20. *c.* 5. *Sect.* 3. *Barbos. c.* 7. Vide infrà.

ADDENDA.

736 Q. 170. *Quomodo Parochus teneatur residere, & quanto tempore possit abesse à Parochia.*

R. §. 1. Trid. Sess. 23. c. 1. de Reformat. statuit non licere illi ultra bimestre intra annum abesse sinè causa & licentia Episcopi, alioquin teneri restituere fructus; & quidem ante sententiam Judicis, utì putant *Bonac.* de oblig. Benef. D. 5. P. 3. n. 5. Et P. 4. n. 7. aliíque communiter cum *Castrop.* T. 3. D. 5. P. 3. N. 3. standoin Jure Tridentini, putat tamen *Lay.* L. 4. T. 2. c. 6. n. 6. verba Tridentini, licèt expresse sic habeant, non esse in eo rigore recepta, ut obligent ante sententiam saltem declaratoriam, dummodo per absentiam damnum non sit illatum Ecclesiæ, in quam sententiam etiam inclinat *Nav.* teste *Bonac.* Alias pœnas non residentiũ vide apud *Castrop.* suprà & apud *De Luca* de Benef. Disc. 77, quomodo autem debeat Episcopus procedere cum Parocho negligente Residentiam, habet *Castrop.* à num. 10.

§. 2

§. 2. Quamvis communior sit sententia, quòd 737
Parochus, qui absque causa & licentia ultra bimestre abest, teneatur restituere totos fructus, tamen etiam probabile est non teneri restituere nisi illos, qui respondent Residentiæ neglectæ, quia non tantùm percipit fructus pro Residentia & oneribus illi annexis, sed etiam pro recitatione Horarum, aliisque Officiis, ergo si Horas oret, & Officia illa per alios expleat, poterit fructus his correspondentes percipere, ita *Bonac.* & *alii*. De pœnis Parochi non residentis, vide *Leurenium* P. 1. Q. 388. & seqq. Item dicenda Lib. IV. à num. 864.

§. 3. Causa absentiæ debet esse justa & vera, 738
alioquin Parochus non facit fructus suos: néque satis est, si juret Episcopo se habere causam justam, quam nolit ob rationes graves revelare, quia causa debet esse Episcopo cognita & approbata, *Barbos.* de Off. Paroch. c. 8. n. 59.

§. 4. Licentiam emanendi ultra bimestre 739
debere esse expressam & scripto datam ab Episcopo tenent communiùs Authores cum *Castrop.* n. 8, quia scriptum à Trid. requiritur veluti forma Concessionis; probabile tamen est secundùm *Navar.* *Bonac.* P. 4. n. 12. *Less.* de Just. L. 2. c. 34. n. 68. in foro conscientiæ sufficere esse datam ore: imò *Cón. Sanch. Regin.* & *alii* putant sufficere tacitam, saltem si talia concurrant signa, ut constet Superiorem actu consentire; nemo autem dicit sufficere præsumptam vel interpretativam licentiam: quòd si causa esset evidenter justa, & tamen Episcopus negaret licentiam, *Abb. Lott.* L. 3. q. 27. n. 213. *Garz.* & *Castrop.* n. 6. dicunt ex decisione Sacræ Congregationis adhuc non esse Parocho licitum abesse, quia à gravamine illo conceditur appellatio ad Superiorem, ergo signum est non ideo haberi licentiam,

&

& consequenter Parochus, si absit, tenebitur fructus restituere, non aliter ac si causa non fuisset justa. Ad quantum autem tempus possit Episcopus cum Curato dispensare quoad Residentiam, relinquendum est arbitrio boni viri juxta exigentiam necessitatis vel rationabilis causæ, *Lay.* ad Cap. *Licet de elect.* restringit ad annum. Vide *Leuren.* Q. 374. n.

740 §. 5. Si occurrente subitâ & evidente necessitate Parochus nequeat Episcopum adire, potest absque licentia abire, sic enim per Epiikiam explicandum esse *Trid.* censent *Bonac. Fill.* & *alii*; sed ex quacunque causa absit, semper substitui debet idoneus, qui vices absentis agat, potéstque esse vicinus Parochus, *Barbos.* n. 53; putat etiam *Castrop.* P. 5. n. 2. pro absentia unius vel alterius diei ferialis, si nullus sit in Parochia infirmus, non esse opus substituere aliquem, quia non adest morale periculum necessitatis ejus præsentiæ. Alias causas excusantes à petenda licentia, vide apud *Leur.* Q. 375.

741 §. 6. Si Parochus cum causa, sed sinè licentia, & absque damno gravi Ovium absit per bimestre tantùm in anno à Parochia, non peccat graviter, quia hoc per se non est malum, alioquin *Trid.* nunquam permitteret etiam cum licentia fieri: ex eo autem, quòd non petatur licentia, non est materia peccati gravis: imò *Navar. Garz. Bonac. Barbos* & *alii* excusant à mortali, si abesset sinè causa, quia talis absentia ad duos tantùm menses censetur modica, sive sit continua sive interrupta.

742 §. 7. Probabile est, quòd ad emanendum tantùm per bimestre extra Parochiam, nunc non sit opus licentiâ Episcopi, dummodo causa subsistat, ita *Nav. Bonac.* & alii multi apud *Barbos.* n. 54, quorum sententiam *Less.* num. 159. & *Castrop.* n. 3. dicunt esse probabilem, licèt oppositam teneant cum *Vasq.*

Sanch.

Sanch. Regin. Garz. Fill. Barbos. & aliis. Probatur, quia usu est receptum, ut ad brevem absentiam non petatur licentia Episcopi, néque Episcopi rescientes contradicunt. Vide *Leuren.* Quæst. 372. Rectè autem notat *Laym.* num. 7. securissimum esse cujusvis Diœcesis, in qua quis est, in hoc consuetudinem sequi: universaliter autem putat *Castrop.* licentiam Episcopi petendam, ubi est dubium de justitia causæ, & n. 5. addit cum *Garzia*, ad absentiam bimestrem sufficere quamlibet honestam causam, etiam recreationem in invisendis amicis, quod tamen non admittit *Gobat* in Exp. T. 5. n. 602. Lit. L, si ad hoc, bimestre impendatur, *Trid.* enim videtur requirere aliam causam æquam.

§. 8. Si Parochus per bimestre tantùm vel 743
per brevius tempus absit, non tenetur ad restitutionem ullorum fructuum, ita *Bonac.* & *alii* contra *Garz.* Ratio est, quia non peccat graviter, *Trid.* autem videtur tantùm illos obligare ad restitutionem fructuum, qui graviter peccant & emanent ultra bimestre: unde consequenter inferunt *Navar. Azor, Bonac.* & *alii* cum *Castrop.* suprà, eum, qui justa de causa, sed absque licentia Episcopi abest ultra bimestre, teneri quidem restituere, sed tantùm illos fructus, qui respondent tempori, quod excedit bimestre, quia *Trid.* absentiam duorum mensium impunè permittere videtur, si fiat ex justa causa, si autem absit ultra duos menses, requirit & justam causam & licentiam Episcopi.

§. 9. Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, 744
tenetur residere in digniori; si non constet, quæ sit dignior, in frequentiori: & si una fuerit extra, altera intra urbem, residere debet in ea, quæ est intra urbem, licèt sit minùs frequens, providendo externis pro nocte de Ministro Sacramentorum

in necessitate secundùm consuetudinem antiquam loci, *Barbos.* num. 9. & 28. *Castrop.* P. 2.

745 §. 10. Parochus censetur residere in Parochia in quocunque loco illius commoretur, v. g. apud Parentes vel fratrem extra parochialem domum : item quamvis consideret extra fines Parochiæ, sed parum distans, utì docet *Riccius* apud *Dian.* P. 3. T. 4. R. 156. *in fine*, nam quod parum distat, nihil distare videtur, inquit *Bonacina*; si autem extra Parochiam distet ad bis mille passus, non censetur residere, licèt singulis Festis & Dominicis ad eam accederet & præterea relinqueret Vicarium loco suo, ita *Barbos.* num. 38; potéstque videri *Gobat* Lit. I. Quòd si esset intra fines Parochiæ, sed in tali loco, ad quem Parochiani non semper accedere possint, v. g. in arce noctu clausâ, resideret quidem, non tamen sufficienter ad usus, ad quos residere debet, nempe ad promptè inserviendum populo in necessitate, adeóque non satisfaceret, *Luca* ad Trid. Disc. 4. n. 11. *Lott.* L. 3. Quæst. 27. n. 39. *Paxjord.* L. 10. T. 4. num. 56. *Leuren.* Quæst. 371.

746 §. 11. Continuæ Residentiæ non obstat, si quis aliquibus diei horis extra Parochiæ fines exeat, v. g. recreationis causâ, quia manet moraliter præsens, ita *Bonac.* & *alii* cum *Barbos.* n. 44; item manet residens, qui eâdem die reversurus excurrit ad vicinum oppidum, nullus enim sibi in hoc peccati conscientiam facit ; & ratio suggeritur à *Trid.* suprà : *Quia qui aliquantisper tantùm absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt* : Aliud tamen est, si nocte sæpe emaneret, utì rectè *Gobat* Lit. D. & seqq.

747 §. 12. Justa causa obtinendæ licentiæ ad non residendum pro aliquo tempore etiam

ultra

ultra duos menses est quadruplex ex *Trid.* suprà, 1. *Christiana Charitas*, utì si alibi sublevanda sit gravis necessitas Proximi, odia & lites componendæ. 2. *Urgens necessitas*, v.g. ob gravem corporis infirmitatem, ob causam prosequendi litem de Juribus beneficii, ob piam peregrinationem. 3. *Debita obedientia*, utì si absit ex mandato Papæ, vel occupetur in servitio Sedis Apostolicæ. 4. *Evidens Ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas*, utì si negotium commune ab alio geri non possit. Notat autem *Gob.* Lit. K. non licere ob alias causas; possúntque plura videri apud *Barbos.* suprà & *Leur.* q. 376, item quæst. 382. & seqq, ubi Quæst. 386. agit de occupato in servitio Episcopi.

§. 13. Nunc Jure novo *Trid.* non est licitum 748
Parocho abesse, nec Episcopus dare potest licentiam, ut absit à Parochia, per septennium vel quinquennium studiorum causâ, quia antequã adeant Parochiam, debent examine prævio esse judicati habere sufficientem scientiam ad curam animarũ, ergo causa studii non potest illos excusare, ita *Bonac. Fill. Garz. Gonzal. Paxjord. Leuren.* Quæst. 380. *Engel* de Cler. non resid. n. 11. aliíque nunc communissimè cum *Barbos.* n. 47. & *Castrop.* T. 7. D. 3. P. 9. §. 9. n. 8, qui tamen à n. 9. oppositam sententiam censet probabilem, pro qua citat multos, & quam absolutè tenent *Less.* num. 104. *Laym.* suprà num. 5. *Lotter.* num. 152. *Zerola* P. 1. v. *Studium*, qui docent ex Cap. *Cùm ex eo*, de *Electione in* 6, Episcopum posse dispensare cum promotis ad Ecclesias parochiales, ut usque ad septennium, quo in studiis morari possunt, non teneantur promoverì ad Sacerdotium, dummodo intra annum post adeptam Parochiam fiant Sub-Diaconi, sed sententia illa videtur per *Tridentinum* elisa,

nec ipse *Laym.* textui illi multùm fidit, nam requirit, ut adsit necessitas vel major Ecclesiæ utilitas, quod nunc difficulter in praxi habebit locum: adhuc tamen sunt aliqui Episcopi, qui ad biennium quandoque dispensant, quo Parochus se ad curam meliùs disponat ac perficiat, sed etiam quoad hoc servanda est consuetudo cujusque Diœcesis: requiritur tamen etiam pro hoc casu dispensatio Episcopi in scripto, *Leuren.* Quæst. 376. Vide dicenda Lib. IV. à num. 864.

749 Q. 171. *An Parochus teneatur ad curam per seipsum.*

R. §. 1. Putant *J. Sanch.* in Select. D. 47. & alii apud *Dian.* P. 3. T. 4. R. 156. Parochum, si per seipsum non exerceat curam, non tantùm peccare mortaliter, sed etiam teneri fructus restituere, quia qui non facit, quod debet, non percipit, quod oportet; deinde, quia fructus beneficii sunt propter officium, denique quia stipendium, quod datur propter causam, causâ non subsecutâ retineri non potest, uti habent Regulæ communes Juris. Sed quoad fructus, contradicunt *Garz. Ugol. Bonac.* & *alii*, quia *Trid.* secundùm dicta Quæst. præced. eos tantùm privat fructibus, qui non residet: quod autem attinet ad obligationem, videtur aliquâ distinctione opus, hinc

750 §. 2. Supponendum cum communi, beneficium illud dici principaliter curatum, cui à principio cura animarum est annexa tanquam principale onus: potest autem annexa esse cura, vel actualis, si Beneficiatus eam actu per se teneatur exercere, vel habitualis tantùm, si non teneatur actu per se habere exercitium illius curæ, quia per fundationem, privilegium vel consuetudinem onere illo ipse levatus est, & à Sacellanis vel à Vicario præstari debet.

§.

§. 3. Qui suscipit beneficium principaliter 751
curatum, quamvis habitu tantùm sit tale, debet habere omnia requisita ad hoc, ut per se, saltem in necessitate, possit curam exercere, sic enim habet *Trid.* Sess.7. Cap.3. de Reformat. *Inferiora beneficia Ecclesiastica, praesertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus, & quae in loco residere ac per seipsos curam ipsam exercere valeant, conferantur, aliter autem facta collatio sive provisio omnino irritetur*: Itaque *Trid.* hìc ad omne beneficium curatum, quod est inferius Ecclesiâ Metropolitanâ seu Cathedrali, postulat industriam personæ, ideóque etiam *Sess. 24. c.18. de Reformat.* mandat collationi ejusmodi beneficiorũ præmitti examen pro approbatione &c, ita ut debeat posse exercere curam.

§. 4. Si beneficium sit tantùm habitu curatum, 752
potest tota cura committi Sacellanis ; è contrà si sit actu curatum, communior sententia est, quòd sit obligatio aliquando per se exercendi curam, v.g. excipiendo Confessiones, cùm hæc sit prima & præcipua pars curæ, hinc *Bonac.* in Dec.D.5.P.2. *Barbos.* de Off.Paroch.c.8.n.41. aliique plures dicunt eum peccare mortaliter, si ipsemet commodè possit exercere curam, & semper faciat per alium, quia cùm Ecclesia ad officium Parochi prærequirat capacitatem & industriam personæ, hujus quóque obligatio est personalis, utì etiam argumentatur *Pirh.* L.3.T.4.n.3: addunt tamen posse etiam frequenter & ad difficiliora adhibere Sacellanum, & quandoque etiam alios, præsertim si Parochiani sint contenti, & per alium æquè bene fiat. An autem Parochus per se ipsum teneatur concionari, dicetur num.765. Vide etiam *Leuren.* P.1.Q.371.N.3.

753 §. 5. Si ille, qui bonâ fide susceptit beneficium curatum, sit illiteratus & imperitus, id est, inhabilis ad ea, quæ incumbunt officio curæ, utì explicat *Barbos.* in Collect. ad Trid. Sess. 21. c. 6. de Reform. ita ut non possit se qualificare ad curam per se gerendam, *Trid.* ibidem permittit illi, si quidem aliàs honestæ vitæ sit, substitui Vicarium, assignata huic parte fructuum secundùm proportionem onerum, quæ supplet: Si autem ejusmodi illiteratus & imperitus turpiter ac scandalosè viveret, vult moneri, & si non emendet, permittit privari beneficio.

754 Q. 172. *Quæ sit obligatio Parochi tempore morborum & belli.* R. Hanc rem bene tractat *Chapeaville* in Lib. de ministrandis tempore pestis Sacramentis, ex quo *Gobat* in Exp. T. 1. à num. 121. pleraque desumpsit. Excerpo aliqua:

§. 1. Potest Parochus grassante peste cum licentia Episcopi se subducere, dummodo substituat æquè profuturum, & subsistat in loco, ex quo possit gerere providentiam pro grege suo: Si autem substituere non possit idoneum, non potest uti privilegio *Tridentini* emanendo ad bimestre, néque potest resignare beneficium, est enim conductus pro tali necessitate, sicut miles pro futuro prælio: quid autem agere possit & debeat Episcopus, si Parochus fugiat, & desint, qui se offerant, habet *Gob.* suprà. Vid. *Leur.* p. 1. q. 384.

755 §. 2. Certum videtur Parochum teneri etiam vitam exponere, non solùm in extrema, sed etiam in gravi necessitate spirituali alicujus sibi subjectæ Oviculæ, utì dictum est Lib. 2. num. 174; si tamen unicus esset Sacerdos vel Parochus, quo sublato deesset Communitati Minister Sacramentorum, hic non debet singulis ministrare Sacramenta, si

si sit probabile periculum infectionis, sinè quo aliis ministrare posset, quia salus omnium præferri debet saluti unius particularis, & Parochus obligatus Communitati tenetur se illi conservare, *Barbos.* de Off. Parochi. c. 17. n. 15. *P. March.* in Trib. T. 3. P. 1. T. 9. T. 2. Q. 6. §. 2. R. 1. vocans communem.

§. 3. Parochus tenetur ingredi domum peste infectorum, si nequeat aliter administrare Sacramenta necessaria: Si autem possit aliter, v. g. si æger possit exire foras, non tenetur: quòd si bis tèrve accessit ædes peste infecti, & tamen reperit imparatum, obligatur ad redeundum, quando erit paratus: Si verò æger malitiosè Parochum repulit, aut debito tempore noluit Sacramenta suscipere, debet nihilominus ad eum redire, si intelligat resipuisse, vel adsit magna spes illum ad frugem reducendi, quia certum periculum damnationis præferri debet illi molestiæ & periculo Parochi obligati ad procurandam salutem Ovium. 756

§. 4. Si Parochus moraliter certus sit peste infectum non esse in peccato mortali, *Caram. Chapeaville* aliique apud *Gobat* num. 138. dicunt non teneri accedere pro Sacramento Pœnitentiæ, *Verjuys* in Past. Mission. T. 14. art. 4. dicit teneri, si petat infectus, habet enim Jus confitendi, ergo alter obligationem ministrandi, præsertim cùm sciri non possit, an quis sit in gratia: utrùm autem, quando & quomodo teneatur pestiferis ministrare Eucharistiam & extremam Unctionem, dicemus, quando de illis Sacramentis, potéstque videri *Verjuys* art. 8. & seqq. 757

§. 5. Si peste infectus nolit ullum peccatum altè & à longè confiteri, tenetur Parochus propè accedere; non tenetur autem totam Confessionem excipere, sed potest uno vel altero peccato audito 758

absolvere, utì communiter docent AA. apud *Verj.* Art. 5, qui art. 9. inter cautelas etiam hanc numerat, ut Confessarius nunquam se constituat inter infectum & ignem vel fenestram, quia aër ab infecto trahitur ad ignem vel ad fenestram, adeóque inficiet Confessarium, hinc optimum erit, si interponat ignem aut saltem candelam inter se & ægrum: deinde nunquam debet se directè ponere contra infirmum, sed ad latus aversâ facie.

759 §. 6. *Suar.* putat in contagione Parochum ipsum teneri sibi providere de præservativis & remediis, sed *Chape. Gob & March.* R. 3. dicunt ipsi providendū esse à Magistratu, quia hic est casus extra-ordinarius & pro necessitate communi.

760 §. 7. Non plenè officio suo satisfacit Parochus, qui postquam moribundum munivit extremis, eum deserit, nec ulteriùs vilitat, ita *Gobat & Steph.* T. 5. D. 6. n. 9. Ratio est, quia quò vicinior est mors, eò majus salutis periculū ingruit à dæmone infestante, & tantò major est corporis ac animi infirmitas, ergo tunc maximè tenetur ex officio Parochus saluti suorum providere. Quòd si semel confessus & munitus, peteret iterum confiteri, putans se indigere, quamvis esset peste infectus, Parochus tenetur audire toties quoties, utì rectè *Verjuys* art. 6.

761 §. 8. Tempore belli, ubi speciale periculum non magis imminet Parocho quàm Parochianis, tenetur Parochus adesse Ovibus, ne destituantur Sacramentis, Officiis Divinis & solatio necessario, est communis & patet.

Plura addit *Gobat* in Exp. T. 2. à num. 23. qui videri potest, utì & *Verjuys* toto T. 14. Generatim autem, quomodo teneatur Parochus admi-

administrare Parochianis Sacramenta, videri potest *Leurenius* Quæst. 425.

Q. 173. *An Parochus teneatur aliquando Missam offerre pro Parochianis.* R. Affirmant cum aliis *Sot. Gavant. Bonac. Barbos.* ex *Trid.* Sess. 23. c. 1. de Ref. *Cùm Præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, Oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre:* deinde S. Congregatio apud *Barbos.* de Off. Paroch. c. 11. & de Off. Episc. Allegat. 24. n. 23. declaravit Parochum non posse accipere eleemosynam manualem pro Missa, quando tenetur celebrare: denique Parochus à Parochianis habet sustentationem, & ideo alitur, ut pro eis Missas offerat. E contrà negant *Navar. Suar. Vasq. Côn. Regin. Castrop. Lugo & alii* apud *Barb.* suprà & cum *Burgh.* Cent. 1. c. 27, quorum sententiam *Steph.* T. 5. D. 4. n. 66. defendit velut probabilẽ, *Gobat* de Sacrific. num. 492. velut probabiliorem, hi dicunt Parochum non teneri applicare Parochianis illas Missas, quas certis diebus, aut in Festis & Dominicis tenetur legere, sed posse pro eis accipere stipendium, quia sufficit, quòd populum pascat verbo Dei, Sacramentis, lectione Sacrificii, licèt fructum eis specialiter non applicet, obligatio enim applicandi eis fructum est distincta ab obligatione legendi: unde ad *Trid.* dicunt tantùm velle, ut Parochus in Sacrificio generaliter oret pro suis; Sacra autem Congregatio loquitur de Sacerdote, qui aliàs tenetur celebrare pro aliquo, utì pluribus ostendit *Lugo* de Euchar. D. 21. n. 21. Utraque sententia est probabilis, prima tamen videtur esse conformior *Tridentino*, & utì agnoscit *Gob.* declarationi Sacræ Congregationis, ac nititur quâdam æquitate, præsertim secundùm limitationem, quam apponit *Barbosa*, 762

quòd Parochus teneatur aliquando pro Parochianis Misſam legere, *ſecundùm arbitrium boni viri*; notat tamen rectè idem *Barb.* de Off. Paroch. c. 11. n. 8. cum multis aliis, quòd Feſto Nativitatis Chriſti non teneatur legere tres Misſas, ſed ſatisfaciat legendo unicam, & conſequenter reliquas poteſt applicare, cui volet. Vide *Leuren.* P. I. Q. 427.

763 Q. 174. *Quæ ſit obligatio Parochi circa conciones.* R. §. 1. *Trid.* ſic præſcribit Seſs. 5. de Reformat. c. 2. *Paſcant ſalutaribus verbis, docendo, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annunciandóque eis cum brevitate & facilitate ſermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, ut pœnam æternam evadere & cœleſtem gloriam conſequi valeant.* Ex quibus verbis patet non requiri conciones oratorias, utì etiam rectè notat *March*, quia communiter parum proſunt Parochianis.

764 §. 2. Peccat graviter Parochus diu omittens conciones diebus feſtis & Dominicis, hinc *Bonac.* in Dec. D. 5. p. 2. n. 31. dicit, ſi omittat per integrum menſem continuum, vel per decurſum totius anni duobus tribúsve menſibus, fore mortale, & ſi pergat ſequente Dominicâ vel Feſto omittere, toties de novo peccaturum mortaliter, utì & illum, qui per culpam ſuam, utì per intemperantiam, ſe reddit ineptum, quò minùs concionari poſſit ad tam diuturnum tempus.

765 §. 3. *Barboſ.* de Off. Par. c. 14. n. 9. *Bon.* & *alii* docent Parochũ non ſatisfacere officio coram Deo, ſi toto anno ipſemet nunquam concionetur; nam *Trid. Seſs.* 5. *c.* 2. *de Ref.* dicit *Omnes Eccleſiarum Prælatos teneri per ſe ipſos, ſi legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum S.* JESU Chriſti *Evangelium*: *Tol.* tamen de Inſtruct. Sacerd. L. 5. c. 5. n. 9. dicit

ſatis

satìs esse , si per alium semper concionetur, in quam sententiam etiam inclinat *Possev. c.* 3. n. 3.

§. 4. Major est obligatio catechizandi quàm 766
concionandi, utì omnes docent, & non tantùm pro pueris, qui nunquam sciverunt, sed sæpe etiam pro adultioribus, qui vel non sciverunt satìs, vel obliti sunt : unde pro concione valde utiliter proponet Parochus res spectantes ad Præcepta Fidei, Spei, Charitatis, Sacramentorum, Justitiæ Christianæ. Vide *Leur.* p. 1. q. 429. 430. 440. Item quæst. 436, ubi notat, quos admittere possit ad concionandum in sua Parochia. Item Q. 439, ubi examinat, an suos cogere possit ad conciones in parochia.

Q. 175. *Quandonam potissimùm ratione officii sui* 767
graviter peccet Parochus. R. Ex communi sententia peccat graviter, 1. Si deserat gregem, utì à n. 754. dictum est. 2. Si ignoret ea, quæ necessaria sunt ad officium & directionem spiritualem ovium, cùm enim sit ex officio Pastor, Doctor, Judex, Medicus & Consiliarius in iis, quæ animam ac salutem concernunt, graviter peccat admittendo Pastoratum, si ad ista desit ipsi scientia, & quando insufficientiam advertit, nec potest sufficientiam acquirere , tenetur dimittere , nisi bonâ fide processerit, utì n. 753. dictum est. 3. Si sit negligens, ùt si per negligentiam ipsius aliquis moriatur sinè Sacramentis ; si rudes non instruantur, maximè in necessariis *necessitate medii* : Si peccata non impediat, ubi potest ; *Synodus Aquisgranensis* c. 36. ait : *Sacerdotes pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant, testante Dño ad Prophetam, speculatorem domui Israël dedi te , si non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua, morietur,*

sanguis

sanguinem verò ejus de manu tua requiram. Hinc falluntur magnopere, si putent satis esse Missam populo legere, concionari, catechizare, ministrare Sacramenta, nam tenentur etiam alia adhibere media, quibus Parochianorum saluti prospiciatur; Parocho dicitur, quod Jerem. 1. ℣. 10. *Ecce constitui te. . . . . ut evellas & destruas & disperdas & dissipes & ædifices & plantes:* Servire debent ac privatim convenire etiam illos, qui ad templum accedere non possunt, eò quòd domum vel pecora custodire debeant, hi enim, cùm plerumque instructi non sint circa media salutis, sunt in gravi necessitate spirituali, quam levare tenetur Parochus secundùm dicta Lib. 2. Q. 174. Exemplo præivit Apostolus: *Vos scitis,* inquit Act. 20. *quomodo nihil utilium subtraxerim, quòminùs annunciarem vobis, & docerem vos publicè & per domos.* 4. Si sit malo exemplo, partim quia vita ejus longè majus præbet scandalum, eò quòd simpliciores putent se rectè omnia agere, si non agant pejus quàm Pastor suus; partim etiam quia authoritatem, quam tenentur sibi facere & conservare, ut in concionibus & admonitionibus efficaciam habeant, prorsus amittunt, quod potissimùm fit per immoderatas compotationes cum Parochianis.

Meritò legendus esset ab omnibus Parochis *Barbosa* de *Offic. Parochi. c.* 3, cujus titulus est: *De gravitate formidandi oneris, quod Parochorum humeris imponitur, dum illis animarum cura committitur:* Item c. 6. *De vita & honestate Parochorum,* ubi explicat, quo habitu uti, quibus conviviis & ludis interesse, quibus negotiationibus licitè vacare possit Parochus. Quæ autem sit obligatio Parochi, ut certos libros habeat &

& quædam annotet, videri potest *Leurenius* p.1.q.432.

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum & Discipulorum.

R. *Esp.* Inter Præceptores (idem est de Pædagogis) & Discipulos est quodammodo eadem obligatio, quæ inter Parentes & liberos. *Unde resolves:* 768

I. Discipuli peccant, 1. Si Præceptoribus & Pædagogis non exhibeant honorem & reverentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad studia & bonos mores. 3. Si eos convitiis, vel contumeliosis verbis traducant. 4. Si negligenter studeant, scholarum aut studiorum tempore lusui vacent, vel otio. 5. Si pecunias Parentum dilapident vel inutiliter expendant. 6. Si malo fine studeant. 7. Si Gymnasii sui Leges, vel Academiæ Statuta (si quidem ea ad peccatum obligent) non servent. 8. Si scientias superstitiosas aut vetitas addiscant, vel libros prohibitos legant. 9. Si stipendium debitum Doctori suo non solvant, cùm possint, *v. Navar. c. 23. & 25. Fill. Tract. 28. P. 2. c. 10. Q. 1.*

II. Magistri & Pædagogi peccant, 1. Si peccata Discipulorum dissimulent, & non corrigant, quando possunt. 2. Si profectum eorum in literis non sedulò promoveant. 3. Si non doceant bonos mores. 4. Si ex proposito falsa doceant ut vera, vel superstitiosa & saluti noxia. 5. Si non studeant ipsi, ut officio satisfaciant.

6. Si

» 6. Si stipendium exigant majus justo, vel quàm » Gymnasii Leges, aut consuetudo permittat. » 7. Si Doctoratûs insignia negent dignis, vel » indignis conferant; quod *Nav.* dicit esse mortale; » præsertim in Theologia, Jure Canonico, Civili, » & Medicina: nam in Philosophia fortè veniale » tantùm esse censet *Cajet. v. Doctoratus.* 8. Si Disci- » pulis malo sint exemplo. 9. Si malis moribus » imbutos, & qui aliis pernicioси sunt, ad scholas » admittant, vel ex iis non dimittant, *v. Trull.* L. 4. » *c.* 1. D. 11. *num.* 2.

TRACTATUS IV.

De quinto & sexto Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur, *Non occides.*

769 » PRohibetur hominis occisio, mutilatio, verbe- » ratio, aliáque similis afflictio injusta; de qua » quæritur, quæ & quando sit injusta.

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere vel mutilare seipsum.

» RESP. Absque divina authoritate non licet » se ipsum directè & ex intentione occidere. » Ratio, quia est contra charitatem suî; & » fit injuria Reipublicæ & Deo, qui est solus » directus & absolutus Dominus humanæ vitæ.

Dixi

Dixi 1. *Absque auctoritate divina*, propter Samsonem & quosdam Martyres, qui seipsos occiderunt, vel ex divina inspiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet se occidere, hoc est, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò sequatur, quia Præceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem. *S.Th.2.2. q.64. Vid.Fill.T.29.c.4.q.5. Et Becan.2.2.T.3.c.7.q.8. Unde resolves:*

I. Miles potest, imò tenetur persistere in statione, etsi moraliter certus sit se occidendum. *Card.Lugo* D.10.*Sect.*1. Item posse ad evertendam turrim hostilem, aut ad perdendos hostes, pulverem incendere, etsi sciat se obruendum; uti & navem mergere vel incendere, ne hostis eâ potiatur cum gravi Reipublicæ damno, docet *Less.*L.2. c.9.n.32. *Fagund.Tom.*1.L.5.c.11. Similiter licet se objicere telo vel ictui, ad servandam vitam Principis, amici ad mortem injustè damnati vices subire. *Less.n.*30, vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Less. loc. cit. Lopez* 1.*P.c.*65. Item servire peste infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto se præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Less.n.*31.*&* 35. *Fill.l.c. Laym.*L.3.T.3.*P.*3.*c.*1. *n.*3. *Lugo l.c.* Ubi tamen eversionem illam turris, & combustionem navis, (si quidem nulla sit spes evadendi) timidè, & non nisi ex gravissima, v.g. boni publici causa, videtur concedere, *v. num.*51. 52.*&c. Malderus Tract.*3.*c.*1. *Dub.*19. *Dian.P.*5. *Tract.*4. *Resol.*26. *Fagund.P.*5.*c.*11. *num.* 6. *& seqq.*

II. Etsi virgini non liceat ad castitatem servandam directè se occidere, licet tamen ei

certo

certo periculo mortis se exponere, etiam pro sola integritate corporali, licèt rationabiliter præsumeret se non consensuram: quia integritas ista magni æstimatur, *v. Laym. l. c.*

III. Reo licet non fugere, imò etiam sponte se sistere Judici plectendum; licèt positivè seipsum perimere non possit, etiamsi à Judice id ei committatur, *vid. Less. n. 25. 26. & 28. Lugo* num. 8; contra *Vasq.* T. 2. D. 173. c. 3.

IV. Etsi Carthusianus in extrema ægritudine possit servare vitam vescendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atque adeo non peccet, qui inscio præberet cibos ex carnibus, *Sanch. Dian.* P. 8. T. 7. R. 70.) licitè tamen & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, ùt contra *Vasq.* & *Gran.* docet *Dian.* P. 5. T. 4. R. 3. ex *Vict. Lorc. &c.* quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis, *Lugo n. 33.* contra *Azor* & *Escob.* T. 6. c. 7. ubi docet, teneri carnibus vesci, si exigit necessitas, ita ut aliter vitam conservare non possit: quod *Sanch. Cons.* L. 5. c. 1. D. 35. cum *aliis sex* ita distinguit: Si necessitas vescendi sit ab intrinseco v. g. morbo, ex quo judicio Medicorum convalescere non possit, nisi esu carnium, ait probabilius esse, non teneri vesci, (tametsi licitè possit) quia morietur naturaliter ex morbo, cujus ipse non est causa: Si verò sit ab extrinseco (v. g. si ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum esset) teneri vesci, quia mors illa, cùm sit violenta, ipsi imputaretur.

V. Licet carnem vigiliis & inediâ moderate affligere: qui autem advertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ùt notat *Laym. n. 5.* ex *Cajetan.* Etsi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi exce-

excusentur, *v. Bonac. Tom. 2. de Restitut. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. 5. n. 9. Fill. l. c. Lugo num. 32. 33. 36. &c.* Ubi rectè notat, aliud esse procurare abbreviationem vitæ, seu mortem positivè sibi afferre ; aliud permittere, vel periculum ejus subire, vel non adhibere media ad avertendam : prius ait esse illicitum, v. g. pœnitentiis indiscretis, carnisque macerationibus vitam notabiliter abbreviare ; posterius verò sæpe licere, ideóque non teneri Carthusianum carnibus vesci, nec aliquem alium uti pretiosâ & exquisitâ medicinâ, ad mortem vitandam ; nec Secularem relicto domicilio quærere salubriorem aërem extra Patriam.

VI. Excusantur ægri, qui paulò ante mortem, causâ humilitatis vel boni exempli, petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreviare. *v. Vasq. l. c.* Addit *Laym. n. 5.* non teneri quenquam mediis extra-ordinariis, & nimis duris, v. g. abscisione cruris, &c. vitam conservare ; nisi tamen ea communi bono sit necessaria, *vid. Less. l. c. Sanch.* d. 34. ubi dicit, infirmum in periculo mortis, si sit spes salutis, non posse medicamenta respuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per se loquendo) teneri subire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei gravissimum est, & magis quàm mortem ipsam horret. *Escob. E. 7. Cap. 8.* ex *Turrian. Sum. P. 1. c. 263. Dub. 5.*

Resp. 2. Non licet se mutilare, nisi sit necessarium ad conservationem corporis totius ; quia nemo est suorum membrorum absolutè dominus. *Less. D. 14. Unde resolves :*

I. Non licet se castrare ad conservandam castitatem, vel ad sedandas tentationes ; quia

» hoc ad eum finem non est necessarium. *S.Th.a.*
» *q.65.art.1.Less.l.c.Molin.Fill.q.3.* &c.

» II. Peccant Parentes, qui filios etiam consen-
» tientes castrant, ut sint utiles cantui. *v. Laym. n.2.*

» *Quæres.* An sepeliendus sit in loco sacro,
» qui seipsum occidit.

» *Resp.* Id vetant Ecclesiæ Canones: qui tamen
» non sunt intelligendi de iis, qui ex furore, amen-
» tia, vel passione gravissimæ tristitiæ, turbati
» phantasiâ id fecerunt; vel qui ante mortem vere
» de hoc doluerunt. Quòd si constet quempiam
» seipsum occidisse, & dubitetur, utrùm deliberatè,
» an ex animo turbato factum sit, in praxi privatur
» sacrâ sepulturâ, cùm præsumatur secundùm opus
» externum voluntariè esse factum: nisi tamen
» ex circumstantiis contrarium colligatur: Si verò
» dubitetur, à se ipso, an ab alio v.g. si præcipitatus
» in aquam, delictum tam atrox & contra naturam
» non præsumitur sinè evidentibus indiciis.
» *Molin.T.3.D.20.v.Laym.n.8.v.etiam Escob.E.7.c.8.*
» ubi dicit, eum, qui moritur ex vulnere in duello
» accepto, si vivus ex loco discesit, non esse
» privandum Sepulturâ Ecclesiasticâ.

ADDENDA.

770 Q.176. *Quanta sit obligatio servandi vel prolongandi vitam.* R. §. 1. Circumcelliones hæretici tempore Constantini Imperatoris asserebant quemcunque hominem se interimentem esse Martyrem, sed damnati sunt in Conc. Bracharensi, uti refert *Lugo* de Just. D.10.n.1. & *Mendo* in Stat.d.4. n.43, unde relicto illo insano errore dicendum est, quandoque esse gravem, quandoque nullam obligationem servandi vitam vel prolongandi, uti explicat *Busenbaum*, quibus adde seqq.

§.1

§. 2. Quamvis posit aliquis mortem sibi directè 771
ex bono fine optare, v. g. ut liberetur ærumnis morti ipsi æqualibus, aut ut peccatis sit liber, utì cum aliis docet *Tambur.* Lib. 5. c. 1. §. 3. n. 34, tamen nemini licitum est directè sibi mortem inferre. Ratio disparitatis est, quia actus optantis est inefficax, id est, sistit in desiderio, quod suam moralitatem desumit à motivo, quod potest esse bonum, neque tendit in læsionem alicujus Juris alieni, nam pro talibus circumstantiis præsumitur Deus consentire seu non reprobare tale inefficax desiderium: è contrà occisio suî esset actus efficax tendens ad ipsum effectum externum mortis, quo læderetur Jus, quod habet solus Deus in vitam nostram. Neminem autem ad peccatum vitandum posse se occidere, latè probat *Bonæspei* in Noctua Dub. 21. n. 660; idem tenent *Diana* P. II. T. 1. R. 23. & *Lugo* num. 23.

§. 3. Non est eadem obligatio vitam prolon- 772
gandi, quæ est non abbreviandi seu conservandi, ita *Pasq.* in Praxi Jejun. Decis. 27. *Sanch.* in Cons. L. 5. c. 1. D. 33. *Gobat* in Quin. T. 5. c. 1. n. 30. Ratio est, quia *vitam prolongare* importat singulare studium, ad quod non tenemur, è contrà *non abbreviare & conservare* importat commune tantùm studium, ad quod tenemur: unde non est idem non prolongare & abrumpere vitam, utì rectè *Victoria* Rel. de Temper. n. 9, qui cum *Fagund.* docet, quamvis Medicus diceret aliquem, v. g. utendo vino, posse ad decem annos vitam prolongare, tamen posse ex mortificatione abstinere.

§. 4. Omnes docent non licere abstinere, v. g. 773
à vino, directè eâ intentione, ut etiam horâ citiùs moriatur, *Lugo* num. 32. *Gobat* num. 32, quia nemo etiam ad horam est dominus vitæ suæ:

Idem tamen *Lugo* num. 31. docet strangulandum posse priùs abstinere à cibo, ut sic debilior factus citiùs suffocetur, quod *Gobat* n. 75. dicit esse probabile, se tamen non suasurum, nisi esset periculum desperationis aut blasphemiæ.

774 §. 5. Licitum est abstinere à parte etiam communis cibi & potûs, quamvis mors inde sequatur citiùs, dummodo sumatur, quod necessarium est ad conservationem individui, *Sanch.* n. 11. *Pasq.* num. 8. *Lugo* n. 34. *Gobat* n. 40. Ratio est, quia sic non tollo, sed tantùm non prolongo vitam, ad quod non teneor, habens finem bonum, qui est utilitas spiritualis prævalens corporali, & ita fecerunt sancti viri: quòd si hoc licitum non esset, peccarent plurimi per studia & artes laboriosas nativum calorem consumendo, nam sic etiam minuitur vita; unde universaliter docet *Granad.* apud *Dian.* P. 5. T. 4. R. 33. movendum non esse scrupulum, etiamsi quis pœnitentiis, vigiliis, mortificationibus ad obsequium Dei vitam suam abbreviet, hoc enim spectat ad gubernationem vitæ, quæ nobis à Deo commissa est, ut ita possimus illâ uti ad exercitium virtutum, & ad majorem in cælo obtinendam gloriam: hinc potest quis Religionem ingredi, nec tenetur ex illa aut è Novitiatu egredi, etiamsi advertat abstinentiam aliáque similia nocere valetudini, & sic abbreviandam vitam, *Lugo* n. 34. *Gob.* n. 54. Consequenter non tenetur Religiosus petere victum à communi diversum, licèt communis noceat valetudini, *Gob.* n. 60; nec salubriorem locum, quamvis in eo, in quo est, minùs diu sit victurus, *Vict. Sayr. Gob.* num. 59. Quod idem rectè asserunt etiam de homine sæculari *Vict.* & *Lug.* num. 36, quia applicatio rerum valetudini noxiarum aut omissio

omissio valetudini utilium à sapientibus non censetur occisio suî, quando fit ex causa proportionata statui suo, vel Sanctorum exemplo conformi: Si tamen victus ordinarius inferret Religioso grave incommodum, teneretur Superiori indicare, ut præveniretur majoribus incommodis, non autem teneretur indicare, si tantùm causet leviora incommoda, utì catharros, somnum inquietiorem &c. *Gob.* n. 65. & 66. Quòd si indicârit, & non provideatur, debet acquiescere & permittere, quidquid secuturum est.

§. 6. Nemo, nisi postulet necessitas Reipublicæ 775
vel Ecclesiæ, tenetur vitam conservare mediis extra-ordinariis aut pretiosis, *Sanch. Vict. Sayr. Lug.* n. 36. *Gob.* n 34. Ratio est, quia non tenemur conservare nisì mediis ordinariis, secundùm dicta L 2. n. 201; imò *Vict.* n. 1, & *Sayr.* L. 7. c. 9. n. 28. dicunt hominem non teneri conservare vitam medicinis, quia incertum est, an eam non plùs minuant quàm prolongent: Similiter docet *Sanch.* n. 4. neminem teneri quotannis sumere medicinam, v. g. ad præcavendas febres, quamvis esset probabile periculum febris & mortis, hæc enim non sunt ordinaria media vitam conservandi: addit tamen n. 5. omnes teneri, dum ægrotant, si commodè possint, consulere Medicos, & uti cibis salutaribus, quia hæc sunt media ordinaria & facilè parabilia, ideóque etiam *Boudewins* P. 2. Q. 8. dicit ægrum periculosè laborantem, cui copia est Medicorum & mediorum, teneri illis uti, si aliter sanari non possit: addit q. 9. quoties notabile periculum imminet ex omissione consilii, teneri ægrum in licitis & honestis obedire Medico.

§. 7. Docet idem *Boudewv.* quæst. 12, si notabile 776
corpori damnum vel vitæ periculum immineat,

teneri Patientem admittere etiam inspectionem corporis ; rationem dat, quia erubescentia, quæ deterret, habet ortum à peccato, & vincenda est per mortificationem, nam ratione illius, quod culpâ nostrâ contraximus, non est nobis licitum aliquid contra Jus, quo Deus nos obligat ad conservandam vitam : *Nav.* tamen, *Less. Baldel. Bonac. J. Sanch. Tambur.* §. 4. n. 25. cum *Busenbaum* docent puellæ licitum esse negligere curationē sui morbi, ne tangatur in partibus inhonestis , quia nemo tenetur admittere curationem, à qua non minùs abhorret quàm ab ipso morbo: notant tamen rectè *Turrian.* & *Dian.* P. 5. T. 3. R. 158. teneri admittere sibi applicari medicinas ab alia honesta femina.

777 §. 8. Licitum est respuere medicinas, ut sic tolerentur graves doloris citra periculum mortis, *Sanch.* n. 8, & sic *Ludovic. de Ponte* teste *Lamparin* in ejus vita L. 3. c. 4 §. 8. fecit, ut medicina non applicaretur oculo, quem salsus humor planè eripuit.

778 §. 9. Si tanta sit dejectio animi & appetitûs, ut æger non nisi per summum laborem & cruciatum possit cibum aut potum sumere, *Vict.* suprà excusat eum à mortali, si respuat, licèt mors inde sequatur, quia tum est quædam impossibilitas moralis, quod maximè valet, si sit spes exigua vitæ.

779 §. 10. Damnatus à Judice, ut fame vel siti pereat, potest rejicere victum aut potum oblatum , ut docent *Less.* de Just. L. 2. c. 9. n. 24. *Laym.* L. 1. T. 4. c. 18. n. 9. *Gob.* num. 68. Si autem per vices repetitas sic possit tandem evadere mortem, *Lugo* num. 30. & *Gob.* dicunt teneri admittere, sed si sententia sit justa, videtur non teneri, potest enim permittere illius in se executionem , utì potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum, utì

utì docent *Sot. Azor, Mald. Less.* & *alii* apud *Dian.* P. 5. T. 4. R. 41. contra alios : imò *Less.* aliíque cum *Lug.* n. 38. docent licere se Reum offerre Judici, ut secundùm Justitiam de eo disponat: an autem liceat se, v.g è turri præcipitare, ne acerbiore morte afficiatur, videri potest *Lugo* num. 50.

§. 11. Si Titius injustè ad mortem damnetur, 780
potest alius ex motivo alicujus virtutis loco illius se offerre, utì colligitur ex dictis Lib. 2. num. 177. Si autem Titius justè damnetur , non potest se offerre alius, quia sic Judicem volentem justè occidere nocentem, induceret ad injustè occidendum se innocentem, *Lugo* num. 49. *Tamb.* L. 6. c. 2. §. 2. n. 5.

§. 12. Si damnato ad mortem præcipiatur, 781
ut exequatur in se sententiam, v.g. venenum bibat, venam sibi aperiat, se in ignem conjiciat, potest, si velit, illa facere, utì potest in se exequi pœnam exilii, quia tum constituitur Minister publicus suæ necis, utì docent cum aliis multis *Haunold.* de Just. T. 1. T. 2. n. 613. & *Illsung* T. 4. D. 3. num. 66. contra *Salas, Less. Lug. n.* 25. *Busenb.* & *alios* apud *Dia.* suprà R. 39 ; item potest facere omnia, quæ ipsi implicitè præcipiuntur, v.g. scalas ascendere ; si tamen non jubeatur, non potest seipsum dejicere è scalis, quia sic se occideret authoritate propriâ, & hoc tantùm vult *S. Th. 2. 2. q. 64. art.* 5. *ad* 2. utì rectè *Illsung* ; posse tamen , etiamsi non jubeatur, collo circumligare funem, docet *Tamb.* §. 1. n. 5, quia hoc habet se indifferenter & remotè ad mortem. Quòd si tamen nollet talia in se exequi, non obligaretur, quamvis juberetur, quia nimis durum videtur aliquem sui ipsius carnificem agere, ita omnes communiter cum *Diana* Resol. 40.

§. 13. Catholico optanti Martyrium licitum est 782
non fugere è carcere, quamvis posset commodè,

quia vix aberit scandalum; & quamvis abesset, tamen professio Fidei & testificatio fidelitatis in Deum est sufficiens causa in eis circumstantiis permittendi occisionem suî : quando autem Christus Matth. 5. dicit : *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*, vel non mandat, sed dicit, quid facere possint ; vel si mandet, mandat illis, qui ad propagationem Fidei erant necessarii : item non mandat hoc carcere clausis, sed adhuc à carcere liberis, quando nondum est occasio proxima profitendæ Fidei & testificandæ suæ in Deum fidelitatis. Vide *Lugo* num. 47. Non esse autem licitum ex sola cupiditate Martyrii se ingerere in Martyrium, rectè docent *S. Th. Cajet. Sanch.* aliique cum *Gob.* in Quin. T. 5. c. 18. n. 51, unde nec absque necessitate licitum est infidelibus dare occasionem suî occidendi ; ex justa tamen causa id liceret, utì rectè *Lugo* n. 39, apud quem circa id posſunt plura videri.

783 §. 14. Circumforanei sumentes venenum, ut ostendant efficaciam sui remedii, non peccant graviter, si valetudinem non vitient notabiliter, quia periculum vitæ excusatur per remedium moraliter certum, *Dicast. Tamb.* §. 2. n. 12. *Dian.* &c. & alii.

784 §. 15. Posset mulier non potens parere admittere excisionem, ut infans baptizaretur, saltem si aliqualis spes evadendi affulgeret, ad hoc tamen non obligatur, *Boudevv.* Quæst. 20, quem casum doctè tractat *Rayn.* de ortu infantium per sectionem Cæsaream, ubi dicit spem semper affulgere, & nunquam sectionem esse per se lethalem, cujus ipse tradit praxin. Quòd si infans in utero mortuus sit, docet *Boudevv.* suprà, matrem non teneri, ut vitam conservet, ejus excisionem pati.

§. 16.

§. 16. Dubium est, an tenearis admittere, v g 785
sectionem rupturæ, vel tibiæ abscisionem, si præ-
videas te alioquin ideo moriturum; aliqui affir-
mant, quia non es dominus vitæ tuæ: alii negant,
quia nemo tenetur media extra-ordinaria &
valde difficilia adhibere ad conservandam vitam:
quòd si tibi à Superiore graviter mandaretur,
secundùm *Navar. Less. & alios* tenereris, quia
obedientia etiam ad res arduas obligare potest:
secundùm *Salon. Sot. Dicast. Lug. Dia. Burgh.* Cent. 2.
Cas. 39. non tenereris, quia res tam arduæ, quæ
communiter humanam fragilitatem superant,
sùntque ferme æquè acerbæ ac mors ipsa,
non cadunt sub obedientiam: excipiunt tamen,
nisi talis homo esset necessarius Reipublicæ vel
Communitati, remedium verò foret certum &
securum, tum enim putant teneri admittere:
omnes illæ sententiæ sunt probabiles.

§. 17. Potest quis sibi amputare manum, ut liber 786
catenâ evadat mortem, pars enim meritò postpo-
nitur toti, *Lugo* num. 21. & 22. *Steph.* T. 4. D. 5. N. 6.
Potest etiam quivis alius tibi hoc facere cum tuo
consensu, *Hurtad. & Dian.* in Comp. v. *Homicidium.*
Num. 10.

§. 18. An & quomodo liceat militi navem, 787
in qua est, ne in manus hostium veniat, accendere,
aut turrim evibrare, prævidens se certò occidendũ,
videri potest *Mendo* D. 4. Q. 6, ubi tanquam proba-
bilius defendit esse illicitum: *Lugo* à num. 51. putat
in causa boni publici esse licitum, si ab hostibus
eras occidendus.

DUBIUM II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem,

783 » *Resp.* Extra causam necessariæ defensionis, de quo infrà, nulli id licet, nisi auctoritate
» publicâ, & Juris ordine servato, ùt patet
» *Exod.*22. Et *Rom.*13. *Unde resolves*:
» I. Non licet marito uxorem, aut patri filiam
» occidere in adulterio deprehensas, quia ad id
» non habent auctoritatem publicam, &
» Leges Civiles id permittentes, à Jure Canonico
» sunt correctæ, tanquam iniquæ. Secus est
» de proscriptis, quos occidendi cuivis auctoritas
» publica datur: ídque non injustè, cùm ad Reip.
» defensionem sit necessarium. Peccant tamen,
» qui non ex zelo Justitiæ, sed odio, aut privatæ
» vindictæ causâ faciunt. *v. Laym.* L.3.T.3.P.3.c.1.
» II. Peccat Princeps, vel Magistratus,
» (regulariter loquendo) *v. infrà* L. 4. *c.*3. *Dub.*1.
» qui occidi jubet Reos non citatos vel non audi-
» tos, vel non damnatos, etsi privatâ scientiâ
» constet esse nocentes: quia ex Jure naturæ,
» actus publicus fieri debet ex scientia & auctori-
» tate publicâ, *v. Cajet.* v. *Homicidium. Fil. Tr.*29.*n.*27.
» *Bonac.* T.2. *de Restit.* D.2. *Q. ult.* S.1. *P.*2. *n.*7. Et infrà
» L.4.*c.*3.*D.*1.

ADDENDA.

789 Q.177. *An liceat marito occidere uxorem in adulterio deprehensam.* R. Non licet, hinc ab *Alex. VII.* damnata est hæc propositio 19. *Non peccat maritus occidens propriâ authoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Circa quam damnationem notanda sunt aliqua,

§.1.

§. 1. L. *Patri.* 20. *ff. ad Leg. Jul. de adult.* datur Jus occidendi adulterum cum filia peccantem: ibidem L. *Si adulter*, & L. *Marito*, etiam conceditur potestas occidendi adulterum cum sua uxore deprehensum : item in quibusdam Regnis permittunt Leges maritis occidere uxorem non gravidam in adulterio deprehensam , utì referunt *Lugo* de Just. d. 10. n. 84. & *Mendo* in Stat. d. 3. q. 2. n. 17. Putántque multi Juristæ apud illos, item *T. Hurt.* & *Caram.* apud *Nicol. Du Bois* ad hanc propositionem damnatam , quòd quibusdam etiam aliis apud *Lugo* videtur probabile, illos non peccare, quia videntur facere authoritate publicâ , quam à Legibus accipiunt , per quas videntur statui Ministri Justitiæ , Papa autem tantùm damnat, si fiat authoritate propriâ. Opposita sententia est omnino tenenda , quam plurimi sequuntur cum *Lugo* n. 91. *Mond.* n. 21. *Barbosa*, qui refert pro ea Authores 48: probatur autem ex Jure Canonico, nam *Nicolaus I.* Cap. *Inter hæc*, 33. Quæst. 2. expresè declarat ejusmodi occisionem non licere secundùm Leges Ecclesiasticas , esto liceat secundùm Civiles , quæ non tollunt rationem culpæ, nec reipsa dant in conscientia Jus sic occidendi , sed tantùm volunt , ut talis occidens non possit in foro externo puniri, permittunt enim impunè fieri , ut indulgeant vehementi & justo dolori, unde etiam rectè notat *Lugo* n. 96. eum, qui occidit ejusmodi adulterum Clericum, licèt peccet, tamen non incurrere excommunicationem, à qua excuset vehementia justi doloris, qui impellit.

§. 2. Leges Civiles, quæ darent facultatem 790
authoritate publicâ occidendi adulterum aut adulteram, essent iniquæ, adeóque nullæ, *Molin. Lugo* num. 91. Ratio est, 1. Quia permittunt occidi

occidi Clericum utì Laicum, est autem contra Jus Ecclesiæ, si potestas laica se constituat Judicem Clerici. 2. Quia quando delinquens capi potest, audiri, & servato ordine Juris condemnari, Jus Naturæ dictat ita esse faciendum, nisi fortè esset grave periculum in mora, aut aliæ circumstantiæ honestarent: hinc docent *S. Antonin. Sanch.* & alii cum *Lugo* num. 99. nè Judici quidem licere aliter procedere, si inveniret adulterum cum sua uxore; atqui ita est in nostro casu, oppositum autem est de Bannitis, utì dicetur num. 794. ergo. 3. Est contra Charitatem, aliquem extra gravissimam necessitatem occidere, qui scitur esse in mortali, nec per tempus posse ad gratiam se disponere, hoc autem hìc fieret, ergo. *Si dicas*, Deum *Num. 5.* concessisse potestatem Propinquis & Cognatis occisi, ut interficerent homicidam. R. Id potuisse Deum, qui est Dominus absolutus vitæ & necis; deinde illa potestas à Deo data præsupponebat aliquam sententiam Judicis, utì ostendunt *Lyra.* & *Lugo* num. 98.

791 §. 3. Ex his patet propositionem relatam rectè esse damnatam, dicit enim licere privatâ authoritate, quod est omnino improbabile.

792 Q. 178 *An banniti. publici grassatores vel criminosi possint ubique & promiscuè ab unoquoque occidi.* R. Banniti dicuntur, qui publicâ authoritate declarati sunt rei mortis, & de his aliisque criminosis resolvuntur seqq.

§. 1. Peccaret mortaliter filius, qui patrem suum bannitum occideret, quia id graviter repugnat charitati ex Lege naturali debitæ Parentibus, *Tambur.* L. 6. c. 1. § 4. & *alii.* Idem dicit *Laym.* L. 3. T. 3. P. 3. c. 2. n. 2. de Parentibus respectu filiorum, de

de uxore respectu mariti ; si tamen pater nullo modo aliter ab armis contra Patriam averti posset, putant *Jul. Clarus*, *Dicast.* & *Lay.* posse occidi à filio, quia prævalet bonum universale Patriæ, quæ est communis omnium mater.

§. 2. Clericus in majori Ordine constitutus graviter peccat, si occidat bannitum, est communis contra *Riccium*. Ratio est, quia Ecclesia Cap. *Sententiam*, *ne Clerici vel Monachi*, graviter prohibet Clerico, ne se in causas sanguinis etiam justas immiscat, ideóque *Sot.* & *Tol.* putant etiam Clericum in minoribus Ordinibus constitutum peccare leviter, si talem bannitum occidat. 793

§. 3. Reliquis hominibus privatis licitum est occidere bannitum, quia quivis publicâ authoritate est constitutus Minister publicus Justitiæ in illo exequendæ : cur autem à Republica fiat potestas hos occidendi sinè peccato, è contrà peccet maritus occidens adulterum vel uxorem, disparitas est, quia banniti sunt Reipublicæ hostes, qui nec capi nec accusari possunt, ideóque ob bonum commune conceditur ea facultas ; adulteri autem non sunt Reipublicæ hostes, & possunt capi atque accusari. 794

§. 4. Bannitus potest occidi solùm in territorio Principis, qui illum proscripsit, non autem in alieno, nisi ex tacito vel rationabiliter præsumpto consensu alterius Principis, in cujus territorio est, ita communior cum *Moya* T. 6. D. 3. Q. 3. Ratio est, quia existens in territorio alieno est sub alterius potestate, ergo si occidis hoc altero invito, facis huic injuriam, imò & bannito, quia illum occidis sinè legitima authoritate Magistratûs, cui nunc subest : quia tamen AA. contrariæ sententiæ, quos referunt *Lay.* suprà, *Dia.* P. 5. T. 4. R. 24. 795

Moya

Moya num. 2. & 3. putant communiter adesse consensum tacitum alterius Principis, ideo absolutè docent licitum esse occidere in alieno etiam territorio: Bannitus autem à Papa potest occidi ubique, utì docent *Fill. Escob. Dian.* suprà, *Moya* n.6, quia Papa habet Jurisdictionem per totum mundum, saltem indirectam etiam in temporalia, quantùm necesse est ad administrationem spiritualium, utì tenent Catholici omnes, & demonstrat *Suarez* contra Regem Angliæ Lib.3.c.23.

796 §. 5. Si quis necdum sit bannitus, quamvis sit publicus Grassator & raptor, per se loquendo, non potest à quovis occidi, est contra *Dian.* suprà. Ratio est, quia necdum publicâ authoritate est condemnatus, ergo qui occidit, privatâ authoritate occidit, ergo graviter peccat.

797 §.6. Lictoribus vel satellitibus non est licitum occidere malefactorem, quem jussi sunt comprehendere, & qui se opponit, ne comprehendatur, nisi concurrant hæ sex circumstantiæ, 1. Debent lictores habere certum & speciale mandatum à Magistratu de capiendo illo: 2. Capiendus debet armatâ manu resistere: 3. Crimen debet esse atrox & capitale: 4. Capiendus non debet possè ullo alio modo capi: 5. Debent ab ipso, si evadat, graviora mala timeri: 6. Capiendus debet de crimine sufficienter esse diffamatus. Si horum unum desit, non est licitum occidere volentem se ex eorum manibus eripere, ita *Jul. Clarus*, *Fachin.* *Farinac.* apud *Dian.* P.8.T.7.R.44.

* * * *
* * *
* * *

DUBIUM

DUBIUM III.

An & quomodo liceat occidere privatâ auctoritate iniquum aggressorem.

R*Esp.* Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggressorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honestè agendam tibi sunt necessaria, ùt bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias & occidas: ita tamen, ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ; hoc est, non inferendo majus damnum, nec utendo majore vi, quàm necessarium est ad arcendam injuriam. *Ita communiter. S. Thom. 2.2. q.64. art.7. Molin.* &c. *Less.* L.2.c.9.n.44. *Unde resolves*: 798

I. Non licet Reo occidere Ministros Justitiæ, à quibus ad carcerem, vel ad supplicium trahitur, ùti nec licet id proscripto, ùt notat ex communi *Laym.* L.3. T.3. P.3. c.2. quia non sunt iniqui aggressores.

II. Etsi ob contumeliam aliquam, v. g. si viro honorato dicatur, *mentiris*, non liceat alterum occidere, eò quòd aliter repelli possit, ac soleat. *Less. n.78. Azor. Hurt. &c. Dian.* P.5. T.4. R.12. & 13. licere tamen, si aggressor fustem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quam aliter avertere non posset, docent cum *Dian.* R. 4. *Less. num. 77. Hurtad. & alii* 12. Verùm & hoc videtur in praxi periculosum.

III. Si fuste, vel solo vulnere, vel amputatione brachii vel aliter arcere injustam vim potes, non

non licet occidere. Unde si quis sit persona talis, cui non sit dedecus fugere, debet fugere potiùs, si potest, & salvare se: secus autem, si turpe sit fugere, v.g. Viro nobili, vel Officiali bellico, nisi rursus hìc & nunc id tali turpe non esset, ob præstantiam invasoris, vel alias ejus qualitates, v.g. quia ebrius est, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potest fugere. *Mald. Dian.* R. 9. *v. Laym. c.* 3.

IV. Non licet occidere furem ob res exiguas; licet autem, si quis auferat honorem valde notabilem aut bona magni momenti: nisi tamen aliâ viâ, v.g. Juris, vel aliter arceri aut recuperari possint. Quare quando Jura significant, furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum, præsupponunt, quòd plerumque nocturni non possint aliter arceri, diurni autem possint: alioqui enim, si nocturnus potest capi, non debet occidi; & si diurnus non potest capi, nec reperi ab eo, quod aufert, nisì occidendo, id licet: ea tamen non debent esse parvi momenti, & minimùm unius aurei, secundùm *Molin. Tom.* 4. T. 3. D. 16. *n.* 7. *v. Laym. c.* 3 vel potiùs secundùm alios apud *Dian.* P. 5. T. 4. R. 18. duorum: quanquam & hoc *Dianæ l. c.* nimis laxum videatur: imò *Bonac. de Restit.* D. 2. *Q. ult. Sect.* 1, *P.* 10. rem non magni valoris hìc censet, etsi sit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) usurpet vidente ac resistente Domino, aut custode, aut huic vim faciat. V. G. Repetentem incipiat ferro invadere, permittunt cædem *Bonac. Dian. &c. l. c.* utì etiam si dubium sit, an res possit aliter servari, aut recuperari, *Bonac. l. c.* quia nemo (inquit) tenetur se exponere periculo amittendi res suas. *Vid. Laym. c.* 3. *Navar. Less.* D. 11. *Dian. l. c.*

V. Proba-

V. Probabilius est, hæc etiam licere Clericis « & Religiosis, ob bona temporalia : Jura verò « in contrarium afferri solita, intellige, quando « non servatur moderamen inculpatæ defensionis. « *Laym. l. c. Tann. Tom.* 3. D. 4. *Q.* 8. D. 4. *Escob. E.* 7. *c.* 8. « Ubi etiam docet ex *Tanner. n.* 68. licere virgini « occidere invasorem pudicitiæ, si violationem « nequeat aliter evadere.

VI. Cùm tamen iniquus aggressor sit in peri- « culo salutis, potest quis ex charitate ei parcere, « & injuriam potiùs pati, sed non tenetur, « eò quòd alter, suâ malitiâ, sit in isto periculo. « *Layman ibidem.*

VII. Non licet occidere, si injuria jam « est contracta, vel aggressor jam fûgit : quia id « non esset se defendere, sed vindicare, ùt docet *Tol.* « *Rodriq.* Sed *Henriq.* & *Navar. Cap.* 15. *num.* 5. « *Fernandez P.* 1. *c.* 9. §. 1. dicunt, si læsus « magnam faceret jacturam honoris, nisi fugien- « tem mox persequeretur, posse eum persequi, & « percutere, quantùm esset satis ad defensionem « honoris: quod *Laym. Bonac. Less. n.* 79. & 80. « *Fill. Lugo &c.* putant practicè vix posse fieri « sinè vindicta ; etsi speculativè videatur esse « probabile, *v. Dian.* P. 2. T. 1. R. 15. Concedit tamen « *Lugo, Mol. Less. n.* 74. *&c.* cum *Dian.* P. 8. T. 7. R. 47. « licere furem fugientem v. g. cum equo tuo, confi- « cere telo vel sagittâ ; quia invasio adhuc durat. « Etsi verò id non liceat, postquam in tutum « se recepit, si tamen per Judicem non possis recu- « perare rem tuam, potes ingredi locum, ubi illa « detinetur, eámque tibi vendicare, & si alter vi « impediat, vim vi repellere. *Tanner. Less. num.* 45. « *Mald. Hurtad. Dian.* P. 5. T. 4. R. 37. Et P. 8. « T. 7. R. 47.

» VIII. Ad defensionem vitæ, & integritatis
» membrorum, licet etiam filio, Religioso &
» subdito, se tueri, si opus sit, cum occisione
» contra ipsum Parentem, Abbatem, Principem:
» nisi fortè propter mortem hujus secutura essent
» nimis magna incommoda, ùt bella, &c. *Syl.*
» *Bonac. P.* 8.

» IX. Licet quóque occidere eum, de quo certò
» constat, quòd de facto paret insidias ad mortem:
» ùt si uxor v.g. sciat se noctu occidendã à marito;
» si non potest effugere, licet ei prævenire. *Navar.*
» *Less. n.* 45. *Fill.* T. 29. n. 39.

» X. Hinc etiam dicunt alii, ùt *Sanch.* 2. *Mor.*
» *Cap.* 39. & *alii*, licere occidere eum, qui apud Judi-
» cem falsâ accusatione, aut testimonio, &c. id agit;
» unde certò tibi constat, quòd sis occidendus, vel
» mutilandus, vel etiam (quod alii difficilius
» concedunt) amissurus bona temporalia,
» honorem, &c. quia hæc non est invasio, sed
» justa defensio, posito quòd de alterius injuria
» tibi constet, nec sit alius evadendi modus.
» *Less. num.* 47. Tamen *Fill.* & *Laym.* non audent
» id defendere, propter periculum magnorum
» abusuum. *Vid. Escob. Ex.* 7. *c.* 8. *Hurt. Lugo* D. 10. *S.* 7.
» *Dian.* P. 8. T. 7. R. 52.

» XI. Quandocunque quis juxta supradicta
» habet Jus alium occidendi, id potest etiam alius
» pro eo præstare, cùm id suadeat charitas. *Fill.*
» *Tanner.* D. 4. *Q.* 8. *Molin.* D. 18. An autem, &
» quando ad hoc teneatur, *vid. Less.* L. 2. *c.* 9. D. 19.
» *Dian.* P. 5. T. 4. R. 9. 14. & 20.

ADDENDA.

799 Q. 179. *Quid notandum sit circa aliquas propositiones hìc damnatas.* R. Inter damnatas ab Alex. VII. sunt

sunt, 17. *Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si Calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.* 18. *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.* Præterea inter damnatas ab *Innocentio XI.* hæc est 30. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: Idem quóque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel fustis ictum fugiat.* Secundùm has damnationes, inprimis intelligenda sunt vel limitanda aliqua, quæ hìc affert *Busenbaum*, deinde pro meliori intelligentia adde sequentia.

§. 1. Quamvis secundùm prop. 17. ab *Alex. VII.* 800 damnatam certum sit, illicitum esse Religioso vel Clerico eum occidere, qui alioquin certò & proximè illaturus est calumniam, tamen *Haunold.* de Justit. T. 1. T. 2. à n. 655. *Mendo* in Stat. D. 4. Q. 2. aliique docent id licere Laicis sæcularibus, quod *Molin. Less. Bonac.* aliique cum *Lugo* de Just. D. 10. n. 165. dicunt esse probabile; rationem dant, quia in homine sæculari potior est fama & honor, quàm bona externa, imò quàm vita ipsa, atqui propter hæc licitum est occidere eum, qui certò & proximè aggressurus est, nisi occidatur, ergo etiam licitum est occidere propter famam vel honorem: disparitatem verò de Clericis & Religiosis assignant, quia hi ratione perfectioris status, quem profitentur, & ex virtute Religionis tenentur etiam

talis honoris jacturam subire pro salute Proximi, si id necesse sit, honor enim talis mundanus debet videri levis illi, qui vitam & humilitatem Christi propiùs sequitur & profitetur, ideóque censetur renunciâsse tali honori. Hæc sententia videtur amisisse probabilitatem, propter propos. 30. ab *Innocentio XI.* damnatam, quæ indefinitè loquitur de viro honorato, abstrahendo an sit Clericus, an Religiosus, an Laicus, hinc absolutè tenendū est cum *Bonæspei* in Noct. D. 20. Et de Just. D. 19. n. 48. *Carden.* in 2. Crisi D. 21. c. 2. nunquam, etiam Laico, licitum esse occidere aliquem, eò quòd invadat præcisè famam vel honorem, hinc etiam *Lugo* in fine addit: *In praxi vix potest occurrere casus, in quo id necessarium & licitum sit.* Ratio est 1. Quia occisio infamatoris non est certum medium conservandi famam, imò sæpe eam plùs inficit. 2. Quia talis defensio famæ esset in certam & maximam perniciem Reipublicæ, utì demonstrat *Carden.* suprà, præsertim cùm quisque ex invidia, alio malo affectu, vel præoccupatione judicii sibi facilè fingeret ab hoc vel illo imminere proximum periculum infamiæ. Ad argumentum oppositum disparitas est, tum quia licèt fama & honor sit bonum nobilius, tamen non est ita necessarium ad communem vitam, neque ita censetur à nobis possideri, cùm sit res, non tam honorati quàm honorantis; tum etiam quia bona corporis vel fortunarum, si semel sint amissa, recuperari non possunt, (si enim probabiliter recuperari possent per auctoritatem Judicis, non esset licitum occidere raptorem) è contrà bona famæ vel honoris recuperari facilè possunt, saltem auctoritate Judicis. Videri potest *Ulsung* T. 4. D. 9. num. 69.

6. 2.

§.2. Quamvis sæculari Laico licitum esset occi- 801
dere eum, qui certò & proximè parat calumniam, si aliter impediri non posset, tamen hoc tantùm liceret, quando parat extrajudicialiter, non autem si judicialiter vellet calumniam impingere; rationem dat *Du Bois* super prop. ab *Alexandro* VII. damnatas post c. 11. n. 86, quia publica securitas aliud exigit, nam in Jure habetur, & ex ratione constat spectare ad bonum commune, ut non impediatur accusatio, testificatio, Judicium & Jurisdictionis executio, si autem aliquando liceret occidere accusatorem, testes vel Judicem, meritò deterreri possent homines ab accusatione, à testimonio dando & à sententia ferenda, ne fortè sub prætextu falsitatis vel iniquitatis à Reo prætensæ occidi possent, hoc autem inconveniens non esset, quamvis Laico liceret occidere alium quàm accusatorem, testem vel Judicem: Quinam autem docuerint licere occidere falsum accusatorem, testem, Judicem, videri potest apud *Moyam* T.6.D.3.Q.1.§.1.

§.3. Quando honor impetitur, non tantùm verbo, 802
uti fit per calumniam, sed etiam facto, *Carden. c.2. art.4.* dicit, quòd liceat eum tueri armis, quamvis postea sequatur occisio, non ad defendendum solum honorem, sed etiam vitam vel aliud bonum æquiparabile, ponítque hæc exempla: Titius maritus scit adulterum certâ horâ velle ingredi ad uxorem suam, Titius potest ei gladium opponere, ut emaneat, si autem adulter vicissim stringat gladium viam vi facturus, si Titius aliter nequeat arcere, potest occidere, & in hoc tuetur, non solum honorem suum, sed Jus tori & honestatem uxoris suæ, imò etiam vitam suam, quam adulter eriperet, si Titius se non defenderet. Item,

si Titius fuste intentet ignominiosam percussionem Cajo, qui sinè gravi nota aliter declinare non potest, potest Cajus opponere gladium, quòd si Titius vicissim gladium opponat, jam non tantùm aggreditur honorem, sed etiam vitam Caji, unde Cajus, si aliter non possit, potest defensione etiam occisivâ vim arcere. Item, si defloretor virgini vim intentet, potest virgo, si aliter nequit, arcere vim defensione etiam occisivâ, utì supponunt omnes communiter cum *Lug.* de Just. D. 10. S. 10, quia in eo non defendit solum honorem, sed etiam integritatem corporis sui. Idem est in similibus casibus, ubi non solus honor defenditur, sed etiam aliud bonum magni momenti, neque tantùm defenditur à contumelia, sed etiam ab alia violentia, ad quam arcendam quisque Jus habet, cùm vim vi repellere Jure naturali, divino & humano sit licitum, saltem tum, quando est proportio inter vim, quæ infertur, & vim, quâ repellitur, utì observat idem *Carden.* num. 93.

803 §. 4. Non teneris fugere invasorem, si per hoc incurras gravem ignominiam, utì communissimè docent Auctores, quorum 96. recenset *Vindex Gobati* P. 2. Prop. 11, adductis plerorumque locis: item alios plures recenset *Vindex Taberna* in Collect. ad Prop. 7. & 8, adductis Auctorum locis & verbis: inter illos autem Auctores sunt *Bartol. Bald. Jason, Felin. Tiraq. Gomez, Sot. Navar. Cajet. Tol. Salon. Henriq. Azor, Suar. Vasq. Molin. Sanch. Valent. Less. Lugo, Laym. Bonac. Tann. Mastr. Sayr. Dicast. Barbos. Fill. Castrop. Carden. Herincx, Sporer, Haunold. Illsung, Pirh. Cassens. Wigg. Bass. & alii.* Ratio autem est, quia Jus habes resistendi stando, ne incurras tale grave incommodum. Clerici tamen & Religiosi ordinariè debent potiùs fugere, quia

quia illis non ita est indecorum, nec debent tanti facere humanum judicium, qui Christi mansuetudinem sectantur & humilitatem profitentur, utì notant *Haunold.* n. 639. & *Tabern.* P.2, T.2.c.25.Q.6. Dixi *ordinariè*, quia *Felin.Fill.* & *Lugo* n.167.tenent, si spectatis circumstantiis etiam in illos redundaret gravis infamia, non teneri fugere, tum enim esset justa causa se ibi defendendi : unde à contrario docent, homines viles & alios laicos, quibus non est usus armorum, ideóque inde non sunt infamandi, teneri fugere, utì & ille fugere tenetur, etiamsi ideo gravem infamiam subiret, qui injustè lacessivit invasorem, quia ratione suæ injuriæ tenetur procurare, ne invasori inde oriatur damnum, *Lugo* num. 168. cum communiore contra *Less.*Lib. 2. c. 9. à num. 107. *Petsch.*P.268. Quòd si quis occidat, quando sinè gravi incommodo fugere posset, peccat non tantùm contra Charitatem, sed probabiliter etiam contra Justitiam, utì dicetur P.2.N.305.

§.5.Communior sententia est apud *Haun.*n.657. 894 & *Steph.* T. 4. D. 5. Num.17, quòd nemini liceat repercutere neque insequi fugientem, qui percussit, ut repercutiat, quam sententiam multis argumentis firmant *Carden.* à n.66.*Petsch.*P.297. *Mendo* Q.3. 1. Quia fugiens, hoc ipso quòd fugiat, satìs seipsum arguit & subjicit, honorémque restituit, quantùm restitui potest. 2. Quia, utì rectè *Lugo* num.190. talis repercussio vel insecutio aliter non juvat ad recuperandum honorem, nisì prout continet rationem formalis vindictæ, quæ nunquam licita est privatâ authoritate, nam in æstimatione hominum mundanorum in tantùm recuperatur honor per repercussionem vel insecutionem, in

in quantùm alii homines hinc æstimant animositatem percusi in vindicanda injuria, ergo semper supponitur fieri vindicta, itaque per hoc non redditur honor, sed tantùm substituitur æstimatio animi vindicativi, quæ apud mundanos quandoque tanti fit, quanti honor amissus, hæc tamen æstimatio est intrinsecè inappetibilis. Oppositam sententiam tenent *Henriq.* & *alii*, quos refert *Carden.* num. 64, qui dicunt licitum esse repercutere aut insequi ad repercutiendum, quantùm necesse est ad tuendum honorem, quæ sententia etiam videtur probabilis saltem speculativè, quia non est opus id fieri ex vindicta, sed potest esse intentio defendendi honorem alioquin adhuc magis perdendum in æstimatione hominis, vel etiam reparandi æquivalenter; quia tamen in praxi vix aberit spiritus vindictæ, sententia illa meritò censetur non tuta in praxi, uti etiam notavit *Busenbaum.*

805 §. 6. Puella, quæ per vim ab aliquo tacta est vel osculum furtivum accepit, potest fugienti alapam infligere, non in vindictam, sed in defensionem pudicitiæ pro futuro, si enim non ostendat indignationem, credet amasius gratum ei hoc esse & faciet iterum, *Tamburin.* Lib. 6. c. 1. §. 3. n. 7; imò *Lugo* num. 196. dicit hanc alapam fore actum fraternæ correptionis.

806 Q. 180. *Quid addendum sit circa alias propositiones hìc damnatas.* R. Inter damnatas ab *Innocentio XI.* etiam sunt hæ, 31. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.* 32. *Non solum licitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ Jus inchoatum habemus & quæ nos possessuros speramus.* 33. *Licitum est ... di quàm legatario contra injustè impedientes,*

ne vel hæreditas adeatur vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & Jus habenti in Cathedram vel Præbendam contra eorum possessionem injustè impedientem. Circa has damnationes notanda sunt sequentia.

§.1. Incertum manet, quanta debeat esse summa, 807
pro cujus conservatione liceat occidere furem, tantùm enim damnatur, quòd liceat eum occidere pro conservatione unius aurei, idque regulariter, ita ut hæc sit regula & ordinariè sufficiens materia respectu omnium, quod manifestè falsum est, cùm aureus respectu multorum sit res levis; unde *Haunold.* de Just. T.1.T.2.n.653. ponit hanc regulam, si furtum sit tanti valoris, ut illius damnum non tenerer ex charitate subire pro salvanda alterius vita, tunc liceret occidere pro defensione illius rei meæ; sed iterum manet dubium, quantum damnum tenerer ex Charitate subire pro salvanda alterius vita, de quo tamen aliquid dictum est Lib.2.n.201.

§. 2. *Carden.* in 2. Crisi D. 21. n. 76. rectè dicit 808
virtualiter damnari, quòd licitum sit occidere pro defensione rei parvi momenti, unde ut liceat, debet esse res magni momenti, licere autem, si res sit magni momenti, nec possit aliter servari vel recuperari, eámque actu invadat fur vel raptor, docent Auctores communissimè, quorum plures quàm centum adductis locis & verbis enumerat *Vindex Tabernæ* in Collect. ad Propos.it.8, súntque inter eos *Marta, Clarus, Gomez, Covarr. Navar. Cajet. Bann. Sot. S. Antonin. Tol. Salon. Arrag. Azor, Wigg. Mald. Vasq. Molin. Valent. Laym. Lugo, Bonac. Barbos. Mastril. Bass. Sayr. Bosco, Herinck, Sporer* & alii. Rem autem magni momenti absolutè & respectu omnium putat *Cardenas* esse valorē 40. Imperialiū,

& quod minus est, putat esse absolutè parvi momenti: posset tamen res minoris valoris esse magni momenti respectivè, v.g. ad Pauperem, cui sublatâ minore quantitate tollerentur necessaria ad vitam, hinc putant *Tambur.* *Petsch.* Pag. 291. *Sporer* T.5.c.2.n.153. unum vel alterum aureum esse magni momenti respectu Pauperis, cujus substantia in eo resideret; è contrà etiam 20. aureos esse exigui momenti respectu divitis.

809 §. 3. Multi docent non esse licitum Clericis nec Religiosis occidere furem ad tuenda bona sua fortunæ, utì ipsis licitum non est occidere aliquem pro defensione sui honoris, secundùm dicta n.801. sed *Lugo* de Just. D.10.num.175. *Dian.* P.1.T.4.R.17. *Mendo.* D. 3. Q. 2. n.16. & alii valde multi ex citatis n. 808. tenent oppositum, quod suadetur ex Cap. *Dilecto*, de sent. Excommun. in 6: *Cùm omnes Leges, omnia Jura vim vi repellere, cunctis sese defendere permittant, licuit ipsi Decano (si prædictus Ballivus eum bonis suis mundanis injuriosè spoliare vel ea violenter occupare præsumpserit) contra illius violentiam injuriámque se tueri.* Et quamvis Textus expresè tantùm dicat de defensione per arma spiritualia, eadem tamen est ratio etiam de corporalibus, tum quia hæc facultas de Jure Naturæ competit, néque Jure Ecclesiastico est sublata, tum etiam, quia Clericus vel Religiosus Ordo non renunciat Juri, quod habet ad bona sua, quibus etiam ad vitam indiget, ergo possunt illa defendere utì Laici: è contrà vel renunciârunt simili defensioni honoris sui, vel saltem ille tanti non est faciendus apud illos, secundùm dicta num.800, & denique de honore mentem suam satìs declaravit Ecclesia, secundùm dicta à n.799. non item de bonis aliis.

§.4.

§. 4. Licere occidere furem fugientem cum re mea magni momenti, si aliter recuperari non possit, docent plurimi & gravissimi Auctores ex relatis num. 808. Et apud *Moyam* T. 6. D. 3. Q. 2. *Dian.* P. 5. T. 4. R. 17. Et P. 8. T. 7. R. 47, qui cum *Lugo* n. 179. testantur esse communem: Et idem licere Clericis, docent *Moya* n. 17. *Dian.* suprà, citans *Tann. Sylv. Mald. Less. Becanum*, & ratio communis pro omnibus est, quia si liceret absque vitæ periculo sic rapere aliena, multùm augeretur audacia & malitia hominum: deinde talis fugiens reipsa censetur adhuc actu aggredi bonum, quod rapit, *Illsung* T. 3. n. 94. 810

§. 5. Si ageretur de raptore strictè dicto, qui per violentiam etiam corpori adhibitam vellet unicum aureum eripere, *Molin. Less. Tamb.* dicunt licitum esse se tueri, etiamsi necesse esset occidere, si vis aliter averti non posset, quia ibi non tantùm defenditur aureus à rapina, sed etiam corpus à violentia, de quo casu non loquitur prop. damnata, quod sic explicant *Lugo* num. 178. & *Carden.* n. 86: Si fur vi intentet rapere aureum, posse opponi gladium ad vim arcendam, & si fur desistat, non licebit plùs ei facere, si autem urgeat & vicissim educat gladium, alter, si aliter nequeat eum à se amoliri, poterit (secundùm illos) se defendere defensione occisivâ cum moderamine inculpatæ tutelæ, quia fur, secundùm dicta num. 802, in hoc casu non tantùm invadit aureum, sed etiam vitam propter aureum, quem injustè petenti non tenetur dare. Hæc sententia patitur difficultatem, nam invadens non vult vitam, sed aureum, ergo si invasus ex illa occasione occidat, videtur occidere pro conservatione unius aurei, quem si daret, desineret vis & non fieret occisio. 811

§. 6.

812 §. 6. Duæ reliquæ propoſiiones etiam idem rectè damnantur, quia in Repub. ſunt alia media obtinendi hoc, ad quod aliquis habet Jus, poſſe autem ſtatim occidere illum, qui impedit, involveret Remp. infinitis turbationibus, utì patet.

Objicies 1. Vita Proximi eſt ſuperioris ordinis & longè æſtimabilior quàm bona fortunæ, ergo non licet tollere vitam Proximi pro quibuſcunque bonis ſuis conſervandis vel recuperandis. R. N. Conſeq: *Nam quæ inter rem & vitam eſt inæqualitas, eâ favore innocentis & raptoris odio compenſatur*, inquit *Grotius* Lib. 2. c. 1. n. 11.

Objicies 2. S. Auguſtinus de lib. arbitr. Lib. 1. c. 5. negat *à peccato liberos eſſe, qui pro his rebus, quæ contemni oportet*, id eſt, *quas homines inviti amittere poſſunt, humanâ cæde polluuntur*. R. Ergo nequidem licebit occidere pro vita ſua defendenda, cùm etiam hanc inviti amittere poſſimus. Itaque loquitur de caſu, quo invaſor occideretur ex odio, vel quo excederetur moderamen, quia nempe res propria aliter defendi poſſet.

Inſtabis: Ordo Charitatis poſtulat, ut vitam Proximi præferam meo bono fortunæ. R. Ordo Charitatis tantùm obligat in extrema aut ſaltem in gravi neceſsitate Proximi, in qua non eſt fur vel raptor, ſed eſt in gravi ſua malitia.

813 Q. 181. *Quid præterea ſit addendum circa occiſionem aggreſſoris*. R. Seqq. §. 1. *Abulenſis* putavit injuſtè invaſum ſemper teneri occidere invaſorem, quando id neceſſe eſt ad tuendam vitam ſuam, tum quia videtur poſtulare ordo charitatis, ut ſe præferat alteri, tum etiam, quia quiſque tenetur vitam conſervare per media licita, quale hîc eſt occiſio alterius: ſed alii communiſsimè contradicunt cum *Molina* & *Lugo* de Juſtit. D. 10. à n. 15[illegible] &

& satis diximus Lib.2.num.177, quia nec Charitas nec Justitia obligat, per se loquendo, ut utar mediis ita difficilibus & extra-ordinariis.

§. 2. Quamvis injustus aggressor esset rationis 814
compos adeóque in mortali, tamen Charitas non obligat, ut vitam meam corporalem dem pro ipso, nam nec ego scio, an sim in gratia, & ipse suâ malitiâ est malus, *Lugo* num. 142, & dictum est Lib.2.n.178. Si autem sit rationis impos, v.g. ebrius, & simul in mortali, *Pont.* apud *Dian.*. P.8.T.6.R.52. dicit me ex Charitate teneri admittere mortem, si credam me in gratia Dei esse, *Lugo* num. 143. & *Gob.* in Quin.T.5.c.19.S.1.Q.3. dicunt me tum teneri, si moraliter certus sim me esse in gratia, & ipsum esse in mortali; negant autem teneri, si de alterutro non sit certitudo: Et de hoc etiam dictum est L.2. n.178. Addit *Gobat* cum *Less.* & *Tanner.* posse occidi talem aggressorem, quamvis ab eo non timeretur mors, sed sola enormis mutilatio, quia hæc inter gravissima mala numeratur: de hoc tamen vide *Vind.Gob.*P.2.Prop.10. à n.8. *Si dicas* impotem rationis non esse *injustum aggressorem*, cùm non peccet. R. Per injustum aggressorem hìc intelligi eum, qui ex parte causæ est injustus, quia scilicet me sinè justa causa vult occidere, quamvis non sit injustus ex parte sua, utì rectè notat *Arrag.* in *Vind. Gob.*n.4, quas vide.

§. 3. Innocens, qui ad mortem capiendus est 815
à satellitibus scientibus ipsius innocentiam, potest se defendere, etiam, si opus sit, occidendo satellites: Si tamen hi nescirent eum esse innocentem, utì communiter scire non possunt, non posset eos occidere, quia bonum commune postulat, ut non inferatur damnum Ministris bonâ fide publicum officium exercentibus, *Molin. Dicast.*

&

& *alii* cum *Steph.* T.4.D.5.n.10. Nonnemo apud Do
suprà dicit etiam incarceratum, si sciat se innocen
tem, posse occidere custodes carceris, ut evadat
si alioqui erat injustè plectendus, sed rectè contra
dicunt alii communiter cum *Lugo* D.40.Sect.4.

816 §. 4. An bannitus possit se defendere & aggre
sorem occidere, disputant Auctores, *Clarus* & ali
affirmant, quia utitur Jure naturali defensionis;
reliqui communissimè & meritò negant cum Lo,
Lib.3.T.3.P.3.c.2.n.3, tum quia per authoritatem
publicam privatur Jure defensionis, tum etiam
quia alioquin illi, qui ad supplicium educuntur,
etiam possent se defendere & carnificem occidere
ut evaderent, tum denique, quia sic dari posset bella
ex utraque parte formaliter justum seclusâ igno
rantiâ, quod omnes negant. Vide dicenda n.8[illegible]

817 §. 5. Sagæ possunt verberibus & tormentis coge
ad omittendum vel ad tollendum maleficium,
Lugo d.10.n.162; imò *Bon.* & *alii* volunt occidi posse
quia injustè aggrediuntur: *Bonæsp.* de Just.d.19.n.3,
limitat, si moraliter certum sit esse sagam, & constet
si supervivat, esse continuaturam damna, sed
cùm hæc constare non possint, & damna aliter
per authoritatem publicam possint impediri,
dicendum est nunquam licere occidere, sed
rem deferendam ad Superiores.

818 §.6. Si quis mihi struat insidias, ita ut manus ejus
tandem non sim evasurus, nisi è Patria profugiam,
non videtur licitum jam occidere, quia necdum est
actu aggressor, poteritque mutari voluntas malè
tiosa. Videri tamen potest *Lugo* à num.155.

819 §. 7. Si dubites de mala intentione alterius, qui
videtur velle aggredi, quamvis essent vehementia
indicia, non est licitum eum occidere, *Molin.*
Lugo num. 152; & ratio patet, quia alter est
in

in certâ posſeſsione ſuæ vitæ, à qua non debet dejici per tuum dubium; imò nec per probabilitatem de mala intentione: posſes tamen admonere, ne quid moliretur, & facere præcautionem, quanta necesſaria esſet ad excludendum malum, ſi ingrueret.

§. 8. Circa defenſionem etiam occiſivam bonorum tertii contra injuſtum invaſorem, *Lugo* S. 11. cum aliis tenet ſeqq. 1. Etiamſi ipſe tertius abſit, licitè defendo ipſius res, ſicuti ipſemet posſet, ſi adesſet. 2. Idem posſum, licèt ipſe permittat injuriam, quia adhuc eſt damnum injuſtum alicujus mihi per Charitatem connexi; ſi tamen positivè conſentiret, jam aggreſſor non esſet injuſtus, adeóque deberem & ego permittere. 3. Idem posſum, licèt iſte tertius priùs fuerit nocens, dummodo jam innocenter patiatur injuſtam invaſionem. 4. Si abſque gravi incommodo posſim, teneor ita defendere tertium innocentem, nam Cap. *Dilecto*, de ſentent. excommunic. dicitur: *Cùm liceat cuilibet, ſuo vicino vel Proximo pro repellenda ipſius injuria ſuum impertiri auxilium, imò ſi poteſt, & negligit, videatur injuriantem fovere ac eſſe particeps ejus culpæ*, &c. Pro qua ſententia plurimos citat *Barboſ.* in Collect. ad Can. *Non in inferenda*, 23. Q. 3. n. 2. Quòd ſi ille tertius per injuriantem conjiciatur in extremam neceſsitatem, obſervanda ſunt illa, quæ Lib. 2. num. 201. diximus: Si autem non aliter tertium defendere posſem, quàm occidendo invaſorem, ſi hic invadat ſola bona externa, dicunt *Molin.* & *Bonac.* me, quamvis posſim, non teneri occidere; ſi autem invadat vitam, dicunt me teneri occidere pro defendenda vita tertii, ſed contradicunt alii, nam 820

nam ipsemet tertius non teneretur occidere invasorem, utì dictum est n. 813; & ratio hìc præterea est, quia uterque est mihi æqualiter proximus, & invasor adhuc est in majore periculo salutis, ergo Charitas suadet, ut illi potiùs parcam, intellige tamen hæc (per se loquendo) nam si invasor sit invasus esset Reip. necessarius, aut mihi proximè conjunctus, posset esse ratio præferendi unum alteri; quisnam autem ex officio teneatur defendere innocentem, & an teneatur etiam cum periculo suæ vitæ, videri potest *Lugo* à n. 216.

821 §. 9. Probabile est nunquam licere privatæ directè intendere mortem alterius, ita *S. Th.* 2. q. 64. a. 7. ad 1. *Cajet.* & *alii* cum *Steph.* suprà n. Ratio est, quia talis agit ultra moderamen incu patæ tutelæ, nam finè illa directa intentione pos se sufficienter tueri intendendo tantùm defensionem suî. *Nec refert*, quòd in eo casu licitum inferre mortem, *nam* licitum est inferre, non intendendo directè mortem, quia occisio per se & directè intenta ab homine privato est illicita, sed intendendo defensionem suî, ad quam sequitur occisio & mors alterius. *Si instes*: Cui finis est licitus illi est licitum intendere medium, quod ad finem est necessarium, defensio autem est finis, & medium necessarium est occisio aggressoris, ergo R. Occisio non est propriè medium, nam defensio est priùs, quia enim me defendo, ideo occido licèt autem duo sint connexa, non ideo sequitur intendens unum intendo alterum, sic est pater intendit generationem filii, non tamen peccatum originale illi connexum. Oppositam tamen sententia plurimorum, quos referunt & sequuntur *Less.* Lib. 2. c. 9. n. 53. *Dian.* P. 5. T. 4. R. *Lugo* num. 149. est communior & satìs probabi

ob rationes jam insinuatas, aliásque apud *Navar.* in Man. c. 15. n. 2. Et *Molin.* Tract. 3. Disp. 1.

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem.

Resp. Directâ intentione, & scienter, nunquam licet; nisi DEUS omnis vitæ Dominus concedat: indirectè autem, & per accidens, aliquando licet, utendo nimirum suo Jure & dando operam rei licitæ, & necessariæ, ac tanti momenti, ut vitæ æquivaleat. *S. Thomas & Doctores communiter. Unde resolves:*

I. Si Tyrannus minetur urbi excidium, nisi innocens occidatur, id non licet directè: Néque valet, sicut membrum licet abscindere pro salute corporis, ita & civem pro Republica, quia homo est tantùm pars moralis Reipublicæ, à qua non accipit *esse & vivere*, sicut membrum corporis à corpore. *Molin. Tom. 4. Tract. 3. Disp. 10. Less. L. 2. c. 9. D. 7. Fill. &c.*

II. Potest tamen Respublica eo casu talem cogere, ut Tyrannum adeat, & si nolit, tradere; cùm ex charitate & Justitia legali teneatur vitam exponere pro Republica; unde si id renuat, fit nocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, sed tantùm permittere, cùm traditio de se sit indifferens, & mors tantùm sequatur indirectè & præter intentionem Reip. *Molin. Less. ll. cc. Fill. Tr. 29. n. 11. Laym. &c.* Limitat *Lugo* d. 10. S. 4. si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur mori pro Republica aliena.

III. Si fugere non possis mortem, persequente hoste, nisi per viam angustam, quâ quispiam istic sedens esset obterendus, licet nihilominus

» (dummodo tamen, si infans est, sit baptizatus
» ut monet *Lugo* & *Escob. Ex.* 7. c. 8.) fugere cum ejus
» periculo, & interitu, præter tuam intentionem
» *Less.* num. 59. *Fill.* num. 36.

» IV. Similiter ad expugnandam urbem, &
» ad victoriam reportandam, si necessarium sit
» licet tormenta in eum locum dirigere, ubi
» multi sunt innocentes : quia horum mors
» præter intentionem sequetur. *Less. l. c.*

» V. Non licet occidere obsides, etsi, qui eos misit
» runt, non servent fidem : quia sunt innocentes
» *Bonac. T.* 2. D. 2. *Q. ult. Sect.* 1. *P.* 7. *Dian.* P. 5. T. 4. R.
» contra *Azor* &c.

» *Quæres* : An aliquando liceat procurare
» abortum.

» *Resp.* Quicunque malitiosè in se vel in alter
» curat abortum, peccat graviter, sive fœtus
» animatus, quia est verum homicidium; sive non
» quia tendit ad occisionem hominis, & d
» contra naturam generationis, *Less. n.* 61. Si tamen
» ad vitam matri conservandam omnino
» necessarium, sequentes Regulæ tenentur.
» Si fœtus mortem matri allaturus, probabiliter
» necdum sit animatus animâ rationali, (an
» mari autem communiter ajunt, marem
» quadragesimo, fœmellas verò octogesimo
» quæ res valde incerta est) quidam permittunt
» etiam directâ intentione expelli, ut *Sanch. Lib.*
» *de Matrim.* D. 20. *n.* 9. & 10. *Henriq.* &c. contra
» D. 16. & *alios*, quorum sententia in
» suadenda est : quorsum enim directè expelli
» cùm indirectè liceat & sufficiat. 2. Si verò fœtus
» sit animatus, matérque judicetur moritura
» cum prole, nisi medicinam sumat, licet eam
» sumere, & (secundùm quosdam) tenetur

intendendo directè suam tantùm sanitatem, « etsi indirectè, ac consequenter destruatur fœtus : « quia in pari necessitate mater potest magis « prospicere sibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte « matris, spes vitæ & Baptismi prolis affulgeat, « tenetur mater (secundùm pleroſque) sub mortali « abstinere ob omni remedio destructivo prolis : « quia tenetur vitam corporalem exponere « pro extrema necessitate spirituali infantis. Contra- « rium tamen docet *Lud. Lopez*, quod *Sa* v. *Charitas* « dicit esse probabile. v. *Less. l. c Sa, Fil. T. 29. c. 6. q. 1. Bonac. T. 3. n. 3.*

ADDENDA.

Q. 182. *Quid circa abortum sit dicendum.* R. 823 Innocentius XI. damnavit sequentes prop. 34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur.* 35. *Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primùm incipere eam habere, cùm paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.* Circa has damnationes notanda sunt seqq.

§. 1. Certum est, quòd non liceat procurare abortum fœtûs inanimati, ne puella occidatur aut infametur ; probat hoc, etiam præscindendo à damnatione propositionis jam relatæ, *Carden. in 1. Crisi* D. 14. c. 3, quia semper est periculum homicidii, nam incertissimum est, quandonam fœtus animetur ; quidam enim gravissimi Auctores cum *Fieno* dicunt quandoque primâ, quandoque secundâ vel tertiâ die animari : postea tamen idem *Carden. in 2. Crisi* D. 22. n. 6. dicit certum videri, quòd anima rationalis priùs infundatur, postquam corpus per præcipua organa est dispositum,

quod etiam putat *Schild.* T. 6. c. 2, quidquid sit de hoc, de quo videri possunt variæ sententiæ apud *Delbene* de Immunit. Eccl. c. 2. D. 4. S. 20. à n. 6. Et dato, quòd fœtus priùs animetur circa trigesimum diem, certum tamen manet nullo casu licitum esse procurare directè talem abortum, licèt sciretur, quòd fœtus necdum sit animatus: Ratio est, quia nullo casu licita est pollutio directè quæsita, ergo multò minùs abortus: Consequentiam demonstrant *Less.* de Justit. Lib. 2. c. 9. n. 61. & *Moya* T. 6. d. 3. Q. 4, tum quia abortus longè magis est contra finem naturæ, cùm destruat duplex semen & inchoatam generationem, tum etiam quia semen, ejúsque operatio non tam ordinatur ad bonum individui, quàm ad conservationem totius speciei, cujus bono cedere debet bonum privati, est autem ad destructionem speciei, si extra vas fundatur semen, ergo.

824 §. 2. Etiamsi tota aliqua Communitas deberet pati infamiam vel extremam eversionem, adhuc illicitum est directè procurare abortum fœtûs etiam inanimati, ob rationem jam datam, *Carden.* n. 33, hinc quamvis puella vim ab aliquo patiens possit repellere semen, ne immittatur, eò quòd hoc semen tum sit injustus aggressor suæ virginitatis, utì docent *Sanch.* & *alii* cum *Carden.* num. 44. si tamen immissum sit, jam desiit esse aggressor, & reipsa violata est virginitas, ideóque illicitum est expellere, *Carden.* n. 39. & 60; similiter notat *Less.* de Justit. D. 10. num. 126. peccâsse uxoratam, quæ ut impediret graves dolores à semine virili causatos, componebat se tali situ, quo semen efflueret, nam sic directè intendebat effusionem seminis tanquam medium levandi dolorem. Vide dicenda num. 928.

§. 3.

§. 3. *Sanch.* de Matrim. L. 9. D. 20. c. 9. citans alios, docet licitam esse etiam directam expulsionem fœtûs inanimati, propter quem alioquin moritura esset mater ; rationem dat, quia talis fœtus est aggressor vitæ, qualis non est, si mater aliunde deberet occidi vel infamari, quia esset gravida, hæc enim occisio esset fœtui per accidens ; deinde hic fœtus est talis aggressor , qui deservire non potest fini naturæ , nempe propagationi generis humani, mortuâ enim matre non nascetur homo ; aliud iterum est, si fœtus esset animatus, tum enim mortuâ matre adhuc posset vivere, baptizari & salvari. Hæc sententia à multis judicatur probabilis , opposita tamen est absolutè tenenda cum *Lugo* à num. 130. & *Delbene* à n. 27, ob rationem jam datam, quia aliàs pro salvanda vita etiam licitum esset directè procurare pollutionem, quod omnes negant. Vide *Delbene*. 825

§. 4. Licitum est matri de vita periclitanti assumere medicamenta pro sanitate, v. g. balneum, emissionem sanguinis , quamvis hæc indirectè cedant in occisionem fœtûs etiam animati , uti cum aliis multis docent *Sanch.* num. 34. *Lugo* n. 55. *Delbene* n. 67 ; si tamen medicina non aliter conduceret ad sanitatem matris, nisi quatenus expelleret fœtum , illicitum esset sumere, quia directè intenderetur expulsio fœtûs tanquam medium sanitatis , quod intrinsecè malum est, hinc debet medicina habere alium effectum in ordine ad sanitatem, *Lugo* n. 132. Addit *Delb.* n. 71. cum *S. Antonin. Nav.* & *aliis* contra *Cordub.* & *Lopez*, si fœtus credatur vivus, posse exscindi ex matre mortua, & baptizandus, fore illicitum uti tali medicamento pro salvanda vita matris, quia 826

ordo Charitatis postulat, ut spiritualis vita fœtûs præferatur vitæ corporali matris : aliud esse dicit, si valde probabile esset utrumque nihilominus moriturum. Vide illum à n.72.

817 §. 5. Extra casum, quo ex morbo periclitatur vita matris, non est licitum sumere medicamenta indirectè tendentia ad expulsionem fœtûs etiam inanimati, quamvis matri immineret infamia vel mors ab extrinseco inferenda, *Card.* n.64. Ratio disparitatis est, quia in hoc postremo casu directè intenditur & procuratur abortus ad vitandam infamiam vel mortem, tale enim medicamentum per se directè nihil facit ad impediendam infamiam vel mortem ab extrinseco inferendam, nisi per expulsionem fœtûs velut medium, ergo directè intenditur expulsio fœtûs, ut vitetur infamia vel mors, quod damnatum est : è contra in priore casu per medicamentum directè procuratur sanitas & conservatio vitæ alioqui ab intrinseco vitio perituræ, ad quam conservandam mater Jus habet, occisio autem prolis accidit indirecta & præter intentionem.

818 §. 6. Prorsus improbabile est, quòd fœtus prius animetur, quando nascitur, nam *Luca* 1. Joannes Baptista dicitur exultâsse in utero & fuisse repletus Spiritu Sancto; item *Genesis* 25. dicitur, quòd Esau & Jacob in utero collisi sint & pugnaverint, & pro eodem tempore vocantur parvuli, ergo erant individua humana.

819 §. 7. Quamvis probabile esset, quòd fœtus tum priùs accipiat animam rationalem, quando nascitur, tamen adhuc certum est committi homicidium in aliquo abortu, quia certum est esse saltem probabile, quòd fœtus aliquis in utero animetur, ergo si quis eum occidat, exponit se periculo mor-

morali & proximo occidendi fœtum animatum, ergo committit homicidium, non aliter ac ille, qui explodit in hominem à longè visum, dubitans an sit homo vel fera, *Carden.* n. 74.

§. 8. Procurans abortum fœtûs animati incurrit excommunicationem & irregularitatem, utì L. 7. dicetur: potéstque videri *Lugo* in Resp. Mor. L. 2. q. 4. Quinam autem docuerint saltem probabile esse, quòd liceat propter vitam vel famam procurare abortum, videri potest apud *Dian.* P. 6. T. 8. R. 37. Et apud *Moyam* suprà. 830

Q. 183. *Si quis cum bestia se miscuerit, an licitum sit bestiam mactare.* R. Licitum esse, ita *Gobat* in Exp. T. 2. n. 278. Ratio est, quia Judices solent mandare, ut bestiæ cum malefactoribus comburantur, nec timent mortem fœtûs, quia rarissimè fit, ut pecudes ex tali semine concipiant. 831

Q. 184. *Si iniquus aggressor objiciat infantem quasi pro scuto, ut post illum tutus sit & me occidat, an possim infantem illum occidere, si aliter nequeam vim aggressoris retundere.* R. Possum, ita *Bonac.* *Lugo* de Justit. D. 10. n. 124. *Tamb.* Lib. 6. c. 1. §. 1. n. 12. *Less.* de Justit. L. 2. c. 9. n. 57. & *alii.* Ratio est, quia Jus habeo vitam meam defendendi contra injustũ aggressorem, quod Jus non amitto ex illa infantis interpositione, ergo per illum infantem possum aggressorem injustum petere: notat tamen rectè *Lugo num.* 125. mortem infantis non posse directè intendi, nequidẽ ùt medium occidendi transgressoris, utì non licet velle occisionem infantûm, ut Parentes cogantur urbem obsessam dedere, nec intendere pollutionem aut sumere medicinam de se causativam illius, ut sic consulas sanitati tuæ, talis enim directa intentio est de objecto intrinsecè malo, adeóque semper illicita. 832

833 Q. 185. *An fœmina & pueri innocentes emissi ex urbe obsessa, possint ab obsidentibus repelli in urbē, in qua vitæ periculum subibunt.* R. Lugo n.116, non probat hoc universim, quamvis eo fine fiat, ut consumptis frugibus urbs cogatur citiùs se dedere, quia egressi urbe jam acquisiverant statum meliorem, à quo injustè dejiciuntur, & reipsa directè vexantur in eum finem, ut alii simul vexentur, nunquam autem licitum est id assumere ad nocendū hosti, quod ad eum finem non est utile, nisi quatenus innocentem lædit: non licere autem tales egressos fame enecare, dicetur n.885. An Judex possit innocentem condemnare, si probetur esse nocens; aut debeat nocentem dimittere, si probetur esse innocens, dicetur Lib. IV. n.1469.

DUBIUM V.

De Duello & Bello.

ARTICULUS I.

Quid sit & an liceat Duellum.

834 „ *Resp.* Duellum est duorum (vel subinde etiam
„ plurium) certamen, quod ex condicto,
„ uno indicente, & altero acceptante, suscipi-
„ tur; ita ut id non sit vitam defendere, sed expo-
„ nere periculo. Quod etsi communiter sit mortale
„ peccatum, licitum tamen est ex justa causa, quæ
„ semper est attendenda, *vid. Trident. Sess. 25. cap.*
„ *de Reformat. Sanch. 2. Moral. c. 39.* Item de pœnis
„ duellantium, *v. infrà de Excommun.* & *Sanch. l. c.*
„ *Unde resolves:*
„ I. Duellum non est licitum ad indagandam ver-

veritatem, vel justitiam, vel purgationem objecti criminis, aut litem terminandam, quia est fallax, imò superstitiosum medium ad eum finem, cùm etiam innocens, homicidium & facere, & pati possit. *Trull.* L. 5. *Cap.* 2. D. 13. *num.* 2.

II. Nec ob inimicitias, aut ad injuriam vindicandam, neque ob solam ostentationem virium aut propter delectationem.

III. Nec item ad evitandam ignominiam, quia apud bonos & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, si provocanti dicat, se eum non æstimare dignum, cum quo congrediatur contra Leges divinas & humanas. Interim iturum se indies liberè suas vias, paratúmque semper fore, & nunc esse, contra quemvis invasorem se tueri. *Trull. num.* 4.

IV. Duellum licet acceptare vel offerre ad conservandam æstimationé exercitûs apud hostem, eósque debilitandos: vel ad terminandum bellum cum minore damno, *v. Sanch l. c.*

V. Acceptare item licet, si quis aliàs te occisurus, concedat tamen arma, ut sic fortunam experiaris; quia est tantùm defensio, positóque, quòd aliter non possis evadere. Similiter, si Judex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi, quia alter alterius esset constitutus Minister Justitiæ. *Trull. loc. cit.*

VI. Denique si vir nobilis in Aula Regia vel militaris in castris, provocatus sisteret se meræ defensionis gratiâ, cum spe prævalendi, privandus alioqui, ob suspicionem ignaviæ, dignitate, officio, vel favore Principis, non audet eum damnare *Laym.* L. 3. T. 3. P. 3. c. 5. eundem excusat *Hurtad.* 2. 2. D. 170. *S.* 8. §. 76. *Nav. c.* 15. Vide *Less.* L. 2. c. 9. D. 8. *Fill.* T. 29. *à num.* 145.

ADDENDA.

835 Q.186. *An sit licitum acceptare duellum.* R. Non esse, nam *Alexander VII.* damnavit hanc secundam prop. *Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* De qua damnatione videri potest *Du Bois* super propositiones illas, ubi doctè ejus falsitatem ostendit: Nobis satis est scire, quòd non liceat acceptare duellum, quamvis provocatus esset extremam infamiam passurus, quia tale duellum directè acceptare est intrinsecè malum, & sola est apprehensio mundanorum hominum, quòd tanta ex illo oriatur ignominia, nam quivis prudens approbare debet, si non accepter, præsertim post tot prohibitiones, uti pluribus deducit *Mendo* D.1.Q.21.§.2; sed dato verè periclitari honorem, non ideo licitum est vitam alienam aggredi aut suam exponere periculo, quia utriusque vita est bonum, cujus solus DEUS est Dominus, sumus autem domini honoris nostri, cui tenemur cedere, ne violemus Jus Dei.

865 Q.187. *An duellum liceat ultra casus à Busenbaum notatos.* R. Aliqui affirmant, nam,

§. 1. Si raptor vel latro dicat, auferam à te hæc pretiosa bona, nisi duelles mecum, *Sanch.* L.2. c.39.n.7. *Tamb.* Lib.6.c.1.§.3.n.17. *Steph.* T.3.D.3.n.60. citans plures, item alii cum *Dian.* P.5. T.13. R.37. dicunt te posse acceptare duellum, si aliter res tuas servare non possis, quia hæc tantùm est defensio bonorum suorum contra injustum aggressorem; sed hoc tantùm videtur verum esse pro eo casu, in quo statim pugnandum esset, quando raptor aggreditur, ex condicto enim alio tempore & loco velle comparere non videtur necesarium ad res suas tuendas, sed satis est resistere, quando invadet, &

& occidere, si aliter servare non possis. Similiter si quis diceret, te statim occidam, nisi cras mecum illo loco duelles, non videtur licitum tale duellum acceptare, sed licitum esset dicere se defensurum cras & semper vitam, si quis aggrediatur : quo responso si non acquiescat alter, sed occidere velit, licebit se, etiam alterum occidendo, defendere.

§. 2. Si aliter non possis salvare vitam, quàm provocando ad duellum, putant *Sanch.* suprà, *Dicast.* de Justit. Lib. 2. T. 1. D. 10. D. 15. N. 217. aliique apud *Tamb.* & cum *Dian.* suprà, te posse provocare, quia etiam hoc videtur esse tantùm justa defensio vitæ tuæ ; sed *contrà est*, quia vitam tueri potes defendendo, si impetaris, neque ad hoc opus est provocare in aliud tempus & locum, in quo non impeteris : quòd si jam arma tibi deessent, posses provocare aggressorem pro alio tempore, non velut ad duellum, sed ad æqualitatem armorum habendam, quâ habitâ tantùm poteris te defendere. 837

§. 3. Si duellum inter duos milites hostilium exercituum non ordinetur ad robur hostium imminuendum, sed ad delectationem vel vanam ostentationem, duellum est illicitum, quia nefas est rem tam atrocem suscipere ob tam vanum finem : Si tamen ab uno eo fine oblatum, ab altero ideo acceptaretur, ne hi milites dimitterent animos, ex hac parte non esset illicitum, *Sanch.* n. 14, qui n. 19. notat, si duo ex pacto ita in arenam descenderent, neminem debere succurrere huic vel illi, quamvis enim unus injustè duellet, tamen bonum commune, quod præferendum est, postulat fidem servari hostibus: Si tamen quis in alio duello videret innocentem se vel sua bona justè defendentem succumbere, circumstantes tenerentur huic 838

huic ſuccurrere, utì tenent *Sanch.* & *alii*, & patet ex dictis n. 820.

839 §. 4. Si Judex mandet, ut duo Rei mortis duellent ad dandum ſpectaculum vel recreationem ſpectatoribus, peccat quidem Judex ſecundùm dicenda L. 4. n. 1497. Et in eis circumſtantiis putat aliqui cum *Burgh.* Cent. 2. Caſ. 13. Reos non poſſe acceptare tale duellum, quia non imperatur auctoritate legitimâ, ſed *Nav.* *Azor*, *Leſſ.* *Laym.* L. 4. T. 3. P. 3. c. 5. n. 1. *Caſtrop.* T. 6. D. 5. P. 7. N. 12. melius contrarium affirmant, licèt enim Judex peccet, per hoc non tollitur ipſi Jurisdictio ſeu poteſtas hunc & illum ſtatuendi Miniſtrum Juſtitiæ, ideóque licèt modus utendi auctoritate ſuâ non ſit legitimus, auctoritas tamen eſt quoad ſubſtantiam legitima & Præceptum validum, ſinguli autem pugnant ob ſpem vitæ conſervandæ, ſi vincant.

840 §. 5. *Dian.* P. 2. T. 6. R. 53. Et P. 3. T. 6. R. 1. *Eſcob.* T. 1 Exam. 7. c. 3. n. 66. *Baſs.* v. *Duellum.* n. 9. *Fill.* T. 15. n. 113. *Bonac.* T. 3. D. 2. Q. 3. P. 8. N. 14. & *alii* etiam excuſant eos, qui provocant vel acceptant duellum, quando certi ſunt non ſecuturam pugnam, aut peragendam ſinè gravi utrimque incommodo, quia nempe non intendunt occiſionem alterius, & ſibi cavere poſſunt, ne occidantur: Idem dicunt, ſi ſciant impediendam eſſe pugnam, aut ipſi inter ſe convenerint, quòd permittent ſe impediri, poſtquam ſtrinxerint gladios & leves ictus ſinè periculo contorſerint, ut ſic ſalvent honorem ſuum; ſed res illa in praxi non habet locum, quia ſemper aderit ſcandalum apud eos, qui putant ſerium eſſe: item ſemper aderit quidam contemptus Legis Eccleſiaſticæ, quæ etiam talia ficta duella prohibet tanquam ſcandaloſa & occaſiones aliorum duellorum, hinc illicitum eſt ſic ſimulare

inire duellum, præsertim cùm aliter salvari possit honor, ita *Mendo* D.1.Q.21.N.270.

§. 6. Si opponendo prohibitionem ex Jure naturali, divino & humano, adhuc non satìs sit consultum honori, putant *Vidal.* & *Caramuel* apud *Steph.*n.61.licitum esse duellum in illa actuali aggressione honoris, ut sic defendatur, sed oppositũ est tenendum, quia honor non censetur æquiparandus vitæ alienæ ob rationes num. 800. datas; licitum tamen erit sic dicere, etiam gladium manu apprehendendo, ego hoc ense contra te me defendam, ubicunque me petiveris, quod hìc, si me aggressus fueris, præstabo, exire autem ad locum condictum non est hominis Christiani, sed contra Legem Naturæ, Dei & Ecclesiæ, ità *Hurtad. Mendo* aliique. 841

§.7. Non est licitum provocato exire ad locum à provocante designatum, licèt in animo haberet non pugnare, nisi invaderetur, adeóque tantùm intenderet se defendere, quia quamvìs exire ad talem locum de se sit actio indifferens, tamen in his circumstantiis esset directè se exponere periculo morali duellandi, adeóque tollendi vitam alienam aut amittendi propriam, *Mendo* num. 267. 842

Q.188. *Quale sit illud duellum, quod ab Ecclesia sub pœnis prohibetur.* R. Duellum dicitur quasi *duorũ bellum*, & alio nomine vocatur *Monomachia*, quia est *solius cum solo pugna*, éstque tum sub pœnis Ecclesiasticis prohibitum, si sit ejusmod singulare certamen, & quidem grave, ex privatis causis inter duos vel plures institutum ex condicto, designato tempore & loco, *Sanch. Bonac. Regin.* L.21.n.73. *Bass.* v. *Duellum*: hinc inferuntur seqq. cum *Tamb.* Lib.6.c.1.§.3. à n.8. 843

§.1.

§. 1. Pugna, quæ fit sinè armis aptis ad graviter vulnerandum, ùt si fiat levi baculo, pugnis, evulsione capillorum, non est tale duellum, quia non est certamen grave.

844 §. 2. Si duo subitò in iram & rixam veniant gladios extrahant, & in loco pugnent, etiam non est tale duellum, quia est ipsamet rixa, non autem certamen ex condicto, neque designato loco & tempore, ita omnes communiter cum *Sanch.* L. 2. c. 39. n. 18. Idem est, si vel locus vel tempus non designetur, requiritur enim designatio & loci & temporis copulativè, *Bonac.* aliique cum *Diana* P. 5. T. 13. R. 59.

845 §. 3. Si in hoc loco pugnantes, ex eodem calore & impetu exeant ad alium locum, ibique gladiis pugnam prosequantur; item si sint in templo vel in domo aliquâ, ubi ob reverentiam vel periculum loci non audeant pugnare, & alter dicat, exeamus, sicque eant & pugnent, docent *Tambur.* aliique apud *Dianam* P. 3. T. 6. R. 1. & P. 6. T. 6. R. 21. non esse duellum sub pœnis prohibitum, tum quia non fit designato tempore & loco, tum etiam quia est adhuc prima rixa, uti rectè *Bonæspei* cum aliis apud *Steph.* T. 3. D. 3. n. 58; si tamen dum simul in Ecclesia vel loco alio recusant pugnare, non ob reverentiam vel periculum, sed exeant, vel alter ad alterum dicat, exeamus, ut possint liberiùs & meliùs pugnare, *Sanch.* aliique apud *Dian.* supra docent fore duellum, quia condicitur locus & tempus saltem sub aliqua indeterminatione; alii tamen negant, quod & probabile dicit *Lexic.* v. *Duellum.* n. 3, tum quia non condicitur locus & tempus determinatè, quod hìc requiri videtur, uti docet *Castrop.* T. 6. D. 5. P. 7. n. 18, cùm odiosa sint strictè interpretanda, tum etiam quia in hoc casu non

non est conventio ad pugnam, sed est una moraliter actio, quæ est rixa præsens & pugna ; unde *Dian.* suprà & *Bonæspei* de Charit. D. 8. n. 145. dicunt, si conventio ad pugnam fiat in rixa, ex eodem calore, etiamsi eant ad alium locum, si non intercedat spatium temporis, quo pugnantes se ad actus extraneos ab ipsa pugna diversos convertant, non esse duellum sub pœnis prohibitum, quia non est pugna ex condicto, sed ipsa condictio est moraliter pugna, quæ oritur ex rixa adhuc durante. Addit cum aliis *Dian.* P. 6. suprà, si pugna sequatur eodem die, quo facta fuit rixa & conventio, credi posse, quòd commissa sit ex eodem calore iracundiæ ; sed id universaliter non est verum, nam potuit ira prior deferbuisse, & pugna jam ex condicto esse resumpta.

§. 4. Si duo priùs verbis vel pugnis certent, & uterque domum currens arma arripiat redeátque ad eundem locum & pugnet, non est duellum sub pœnis prohibitum, uti tenent plures apud *Dia.* suprà, quia pugna non est ex condicto, sed ex rixa : item si quis dicat, tecum pugnabo primâ vice, quâ per urbem tibi obvius fuero, licèt id acceptet alter, *Tambur.* n. 11. aliique cum *Diana* P. 5. T. 13. R. 59. contra *Bonac.* dicunt adhuc non fore duellum, quia neque tota urbs est locus determinatus, neque ex eo, quòd dicatur, primâ vice, designatur aliquod certum tempus : Si autem alter dicat, hìc exspecta, donec veniam, sumensque domi arma redeat ; vel si dicat, hìc exspecto, donec tu cum armis huc redeas ; vel, exi domo tuâ, hìc in via exspecto ; vel, provoco ad pugnam, quocunque loco mihi occurres, dubium est, an futura sint duella sub pœnis prohibita, aliqui cum *Sanch.* suprà affirmant, alii apud *Dian.* & *Tamburin.* negant 846

ob

ob rationes pro hac & illa parte antea insinuatas. *Dixi* semper, non esse duellum tale, aut sub pœnis sic prohibitū, nam omne duellum privatâ authoritate factum illicitum est, cùm enim duellantes vitam suam exponant periculo, tribuántque jus vitæ suæ alteri, & vicissim velint tribui sibi jus in vitam alterius, agunt inprimis contra jus, quod solus Deus habet in vitam omnium, deinde agunt etiam contra Charitatem sibi & Proximo debitam, ideóque semper peccant mortaliter.

847 Q. 189. *Quæ sint pœnæ statutæ ratione duellorum & quinam eas incurrant.* R. Eas accuratè enumerant *Sanch.* L. 2. c. 39. à n. 18. & *Regin.* in Praxi L. 21. c. Atque inprimis *Trid.* Sess. 25. c. 19. de Ref. sic habet: *Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut cruentâ corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur, Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati ac Jurisdictione & dominio civitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinuerint, privati intelligantur; & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac omnium suorum proscriptionis ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta sacros Canones puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiasticâ Sepulturâ: Illi etiam qui consilium in causâ duelli tam in Jure quàm facto dederint, aut aliâ quâcunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.*

non obstante quocunque privilegio seu pravâ consuetudine, etiam immemorabili. Hæc postea renovavit *Pius* IV: præterea *Gregorius* XIII. & *Clemens* VIII. eandem pœnam extenderunt ad quælibet duella privata, & absolutionem à censura Sedi Apostolicæ reservavit idem *Clemens*: denique ex c. *De Clericis pugnantibus in duello*, docet *Regin.* n. 77. omnes, qui præcipiunt, consulunt, defendunt pugnantes in eo, si homicidium vel mutilatio sequatur, esse irregulares. Circa hæc tamen nonnulla sunt annotanda.

§. I. Excommunicatio, quæ incurritur, est 848
latæ sententiæ, uti cum communi *Suar.* & *Sanch.* n. 26, incurrunt autem eam omnes, qui duellant, provocant vel acceptant duellum, instigant, dant consilium, arma ministrant, favent, sunt patrini seu secundantes: item Principes vel Domini territorii, qui duellum inter Christianos permittunt, qui non puniunt duellum, qui aspiciunt: Clerici autem duellantes vel acceptantes duellum Jure communi antiquo etiam suspenduntur ab officio, Jure autem novo *Pii* IV. si etiam tantùm instigent, faveant, promoveant &c, præter excommunicationem etiam incurrunt privationem omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, fiúntque inhabiles ad illa & alia inposterum obtinenda, uti refert *Sanch.* num. 19; *Sannig* tamen in Jus Can. L. 5. T. 14. n. 4. citans *Suar.* & *Pirh.* dicit pœnas illas speciales concernentes Statum Clericalem non incurri à Clericis provocantibus & actu non duellantibus: denique *Clemens* VIII. civitates, oppida vel terras, in quibus Principes vel Domini expressè aut tacitè duella permittent, ipso facto subjicit Interdicto,

quod relaxare posit solus Papa : sed circa hæc iterum aliqua magis sunt explicanda.

849 §. II. Si quis tantùm provocet vel acceptet, & postea non sequatur pugna, *Hurtad.* apud *Dian.* P. 9. T. 14. R. 102. dicit etiam post Bullam *Clementis* VIII. non incurrere pœnas, sed omnino dicendum est cum *Bonac. Fill. Esc. Tamb.* & *aliis* communissimè, quòd incurrat, sic enim habent expressa verba *Clementis* apud *Dianam* : imò inde etiam ostenditur, quòd sola provocatio, quamvis non sequatur acceptatio, sit prohibita sub excommunicatione reservata, si enim incurrit instigans, multò magis provocans, & de utroque similiter habent verba.

850 §. III. Si quis provocet ad duellum, non explicitè sed confusè tantùm, v.g. si Cajus sic scribat Titio desidero à te audire explicationem & sensum verborum, quæ herì contra meum honorem dixisti, ad hoc autem audiendum cras te horâ decimâ exspectabo in prato suburbano, & spero te factorum juxta debitum tuum : Si veniat uterque & pugnent, aliqui putârunt illos non incurrisse excommunicationem, quia Cajus directè tantùm voluit sibi explicari verba offensiva, & quamvis intendisset duellare, tamen ad incurrendas pœnas requiritur delictum externum, nec sufficit intentio : sed *Lugo* in Resp. Mor. L. 2. D. 1. rectè docet utrumque incurrisse, quia inprimis adfuit intentio duellandi, alioqui non erat opus tendere ad talem locum aut arma sumere secum : deinde illa intentio sufficienter manifestata est per literas vel nuncium, adeóque etiam sufficienter facta est acceptatio à Titio, hoc ipso, quòd comparuerit, nam ex praxi duellantium sciunt omnes, & sciebat Titius verba illa spectare ad duellum, ergo uterque pœnam incurrit.

§. I

§.IV. Fieri potest etiam hoc modo tacita pro- 851
vocatio ad duellum, v.g. Cajus iratus dicit Titio: exi in plateam mecum, volo tecum parum loqui: nam si Titius moraliter certus sit se evocari ad pugnam, & exeat, secundùm *Sanch.* num. 11. uterque incurrit pœnas, quia est invitatio & acceptatio duelli, nisi fortè quis excuset ex eo, quòd sit quasi prima rixa, & non fiat ex condicto, utì n.845. dictum est: non tenetur tamen Titius, etiam in sententia *Sanchez*, ideo manere domi, si negotia postulent eum exire; imò etiam statim exire potest, si credat fore, ut Cajus blandis verbis placetur, *Bann.* & *Sanch.*

§.V. Consulens non incurrit, si revocavit consi- 852
lium, quantùm potuit, licèt secutum sit duellum, *Bonac.* & *alii* cum *Dian.* P.6.T.6.R.21; idem probabiliter dicit *Diana* P.3.T.6.R.1. de illo, qui inefficaciter consuluit, id est, consuluit, sed non secuto duello; contrarium tamen docent alii communiùs & probabiliùs, quia consilium ipsum secundùm se prohibetur, & non tantùm ratione effectûs secuti.

§. VI. Qui narrat aliquid, ex quo prævidet 853
aliquos se provocaturos ad duellum, non excommunicatur, nisi per hoc vellet incitare, *Bonac.* & *alii* cum *Diana* R. 21; multò minùs illi excommunicantur, qui audiunt vel legunt scripta, quibus aliqui se provocant, utì post *Comit.* docet *Diana*; qui autem literas provocatorias scribit vel eas defert, incurrit, quia cooperando favet & promovet, *Regin.* num. 83.

§. VII. Commodans arma sua amico volenti 854
duellare, excommunicatur, si per hoc promoveat, quia nempe acceptis his armis magis excitatur ad pugnandū: si verò per arma meliora solùm id fiat,

ut ipse nihilominus æquè citò & audacter pugnaturus, sit tantùm securior in pugnando, & fiat victor, non est peccatum, nec incurritur ulla pœna, quia tum non facio, ut duellent, sed tantùm ut amicus meus cum minore periculo duelle, in quo nihil est mali, *Hurt.* apud *Dia.* P.5. T.14. R.101; non est tamen licitum dare arma contra pactum duellantium inæqualia, quia voluerunt paribus armis certare.

855 §. VIII. Principes & Magistratus illi incurrunt excommunicationem, qui post duellum condonant seu non puniunt Duellantes, *Steph.* T.3. D. n.64: Imò incapax est absolutionis, qui provocantem ad duellum non punit valde graviter, etsi non sit secuta pugna, *Gobat* in Exp. T.7. n.573. App. Lit. F. Ratio est, quia Superior tenetur adhibere media necessaria pro extirpandis criminibus Reipublicæ nocentissimis, quale crimen est ejusmodi provocatio, neque enim sinè pœnis gravissimis extirpabitur.

856 §. IX. Si Princeps solis infidelibus concederet in sua terra locum ad duellum, non incideret in pœnas *Tridentini*, quod addit, *inter Christianos*: utì nec tunc incurreret, si inter Christianos permitteret ad vitanda majora damna vel scandala. Decretum enim intelligi debet de permittentibus illicitè, *Sanch.* n.29. & 30. *Regin.* n.75. *Castrop.* T.6. D. P.7. n.20. Incurreret tamen Princeps, qui illicitè permitteret Christiano cum infideli, ob verba *Clementis* apud *Sanch.* suprà, qui etiam ex verbis *Gregorii* videtur innuere incursurum, si permitteret infidelibus, nam *Gregorius* videtur absolutè loqui de permittentibus, abstrahendo *inter quos*, nisi fortè dicatur tantùm voluisse explicare *Tridentinum*.

§.

§. X. Qui approbant duellum vel provocationem nomine suo factam, non ideo sunt excommunicati, *Bonac. Bass.* v. *Duellum*, n. 9. *Dian.* P. 3. T. 6. R. 1. *Tambur.* Lib. 6. c. 1. §. 3. 857

§. XI. Excommunicationem incurrunt spectatores ex composito, seu socii de industria spectantes, unde illi non incurrunt, qui casu & per transitū sistunt, ut obiter videant, *Sanch. Bonac. Dian.* suprà, & P. 5. T. 14. R. 100: imò nec illi, utì probabiliter docent *Dian.* & *Tambur*, quorum præsentia scitur non movere duellantes, & solùm curiositatis causâ eunt visuri: certò autem non incurrunt, qui eunt, ut Confessionem audiant, ut impediant, ut medeantur vulneratis; hinc putat *Tamb.* eos solos aspicientes incurrere, qui adsunt animum vel authoritatem dantes duellantibus, vel *ex condicto* tanquam testes aut Judices seu arbitri; idémque docet *Fill.* T. 15. n. 114. & *Hurtad.* apud *Dian.* suprà, rationem dant, quia hoc videntur significare illa verba, *ex composito & socii spectatores*; *Regin.* num. 77. dicit eos solos vocari spectatores, qui se in publico exhibent, & præsentiâ suâ concurrunt ad solennitatem spectaculi. 858

§. XII. Qui accessit animo aspiciendi, non est excommunicatus, si duellum vel actus ad pugnam proximus non sit secutus, *Bon. Bass.* v. *Duellum*. n. 9. *Dian.* P. 3. T. 6. R. 1, quia reipsâ non fuit spectator. Excipit *Sanch.* n. 20. & 31, nisi conatus esset efficere, ut pugnaretur, vel saltem si non impedivisset, cùm poterat, sed maluisset pugnari, nam talem expressè excommunicat GREGORIUS XIII, etiamsi ad pugnam ventum non sit, quando per ipsum non stetit, quò minùs veniretur. 859

§. XIII. Qui ex occulto duellum aspicit, non incurrit censurā, quia nemo propriè est spectator, 860

nisì qui se in publico exhibet & actum suâ præsentiâ cohoneſtat, *Regin.* suprà, *Leſ.* de Juſtit. L.4.c.4. n.83. aliíque cum *Dia.* suprà. Quòd si occultè videns id faciat duellantibus omnino non conſciis, adhuc certius est non incurrere pœnas, quia tum nullo modo potest movere ad pugnam: non tamen *Regin.* etiam mortaliter peccare, 1. Si aſpiceret ita comparatus, ut tamen adhuc vellet aſpicere, licèt graviter prohiberetur. 2. Si sit causa, cur alii duellent, ſcientes eum aſpicere. 3. Si inde oriretur grave ſcandalum aliis, quod faciliùs fieret, ſi Religioſus ita aſpiceret, & hoc ſciretur.

361 §. XIV. Excommunicatio hæc est reſervata Papæ, unde *Sanch.* n. 27. & *alii* dicunt Religioſos, licèt poſsint abſolvere ab omnibus aliis caſibus Papæ reſervatis, tamen non poſse ab illa abſolvere, poſsunt tamen Epiſcopi virtute *Tridentini*, ſi delictum sit occultum nec adhuc deductum ad forum contentioſum. Addit *Laym.* L.3.T.3.P.1. c.5. num.4. Bullas illas quoad pœnam Cenſuræ non obligare in Germania & partibus Septentrionalibus, tum quia ignorantur, tum quia in tanto rigore non sunt receptæ, hinc *Gob.* in Exp. T.7.n.577. dicit Mendicantes in ſuperiore Germania, & alios, qui cum eis participant in privilegiis, ſinè ſcrupulo abſolvere, loquitur tamen de duello privato, quod fit condicto tempore & loco, ſed non obſervatis omnibus ſolennitatibus, inter quas sunt Chartellæ miſsæ, teſtes, fide-juſsores &c: ſed *Dicaſt.* de Juſtit. L.2.T.1.D.10.Num.238. *Bona-Gratia* v. *Abſolutio*, *Loth.* T.6.art.7. *Tambur.* de Confeſs. L.3.c.7.n.15. *Buſenbaum* L.7.c.1.D.5. abſolutè docent Mendicantes poſse abſolvere duellantes, ſocios & fautores, perinde atque ab aliis caſibus & cenſuris Sedi Apoſtolicæ reſervatis, ídque ex declaratione

Cle-

Clementis VIII, de qua testatur *Comit.* Lib. 6. Mor. Q. 17. Excipiuntur autem soli Itali extra Urbem, quibus ea potestas jussu Clementis negata est, utì videri potest apud *Bonagratiam*, qui etiam affert aliam declarationem *Urb.* VIII. anno 1628. datam.

§. XV. Non omnes pœnæ ratione duellorum 862
statutæ incurruntur ipso facto, nam infamia, proscriptio, bonorum amissio & loci, in quo fit duellum, inhabilitas ad beneficia obtenta, prærequirunt sententiam saltem declaratoriam criminis, cùm privent Jure acquisito: putántque probabile *Navar. Molin. & Sanch.* etiam inhabilitatem ad beneficia obtinenda indigere sententiâ Judicis: dubium autem est, an idem dicendum sit de privatione Sepulturæ, si quis in duello moriatur, *Baun.* & *Dian.* P. 7. T. 11. R. 44. putant indigere, censéntque idem doceri à *Sanch.* & *Castrop.* n. 21, eò quòd dicant solam excommunicationem, suspensionem & Interdictum ipso facto incurri: sed contraria sententia, nempe quòd privatio sepulturæ ipso facto incurratur, est communior.

§. XVI. Quando duellum non fuit evidenter 863
notum, Parochus non potest in illo defunctum privare sepulturâ, *Diana* suprà. Ratio est, quia publicæ pœnæ solùm vitiis publicis sunt infligendæ, inquit *S. Thomas* Opusc. 73. c. 21, hinc docent *Bonac.* & *Barbos.* de Parochis c. 26. n. 45, si non sit notorium delictum, Parochum nec debere sepelire mortuum in duello, nec denegare sepulturam, sed rem ad Episcopum vel ad ejus Vicarium esse deferendam: quod etiam tum fieri debet, si Parocho esset notum, quòd duellum, in quo quis defunctus est, posset probari per sufficientes testes, *Bass.* v. *Duellum.* n. 9. *Dian.* P. 8. T. 11. R. 34, quia quando duellum non est notorium, non incurritur

privatio sepulturæ, nisi post declarationẽ criminis à Judice factam, utì tenent *Lezan.* & *alii* apud Gob. in Quin. T.5.c.50.n.29, tum autem spectat ad Judicẽ causa, quando fiet publica : Si tamen longè abesset Ordinarius, defunctus deberet à Parocho sepeliri, attamen posset Ordinarius postea publicato crimine in pœnam curare exhumari corpus.

864 §. XVII. Si duellans non moriatur in loco conflictûs, non privatur sepulturâ, licèt moriatur eodem die ex vulnere in conflictu accepto, quia verba dicunt, *si in conflictu moriatur*, Dian. P.2. T.16.R.52. & alii : imò si post conflictum in eodem loco confiteatur ibíque moriatur, non videtur privandus sepulturâ, quia cùm intercedat tempus à vulnere ad Confessionem, non dicetur mori in conflictu, sed post illum, *Tambur.* Nec obstat Rituale *Pauli V.* dicens illis esse denegandam sepulturam, etiamsi signa Pœnitentiæ dederint: *Nam* signa moraliter adhuc in conflictu fieri possunt, non ita Sacramentalis Confessio, quæ plus temporis requirit ; unde si aliquod tempus intercedat, & duellans signa Contritionis dederit, sed ex defectu Sacerdotis non fecerit Confessionẽ, putat *Portell* in Resp. Mor. T.1.P.3.c.10. posse sepeliri loco sacro, quia moritur post conflictum, nam moritur, postquam elicuit contritionem, hanc autem elicuit etiam moraliter post conflictũ, suppono enim aliquod tempus intercessisse : An autem sic defunctus, qui Pœnitentiæ signa dedit, absolvi possit aut debeat ab illa excommunicatione, dicetur Lib.7, & videri potest *Dicastillo* de Cens. D.3.D.30.

865 §. XVIII. Qui mortuum in duello sepeliunt in loco sacro, non excommunicantur, quia nullibi invenitur statuta hæc pœna, *Baun.* & *Dian.* suprà.

§. XIX.

§. XIX. *Mendo* §. 5. n. 274. rectè notat hanc pœnam 866
fore efficaciſsimam pro impediendis duellis, ſi inter conditiones promovendorum ad aliquod qualecunque, etiam ſæculare officium, ponatur velut indiſpenſabile impedimentum, duellâsſe, provocâsſe vel acceptâsſe duellum. *Nec obſtat*, quòd inter informationes pro admittendis ad Ordinem Equeſtrem S. Jacobi quæratur, an Provocatus recuſaverit duellum: *Nam* non approbatur, ſi acceptaverit, ſed tantùm volunt ſcire, an recuſaverit ex ignavia, ſi enim recuſavit dicens ſe nolle Deum offendere, nec poſſe per Legem naturalem, divinam & humanam, alioquin ſe compariturum, tum nihil obeſt admiſsioni ad illum Ordinem, utì rectè cum aliis *Mendo* §. 2. num. 248.

ARTICULUS II.

An & quouſque liceat bellum.

REſp. *Bellum defenſivum*, quo ſcilicet « 867
vis injuſta repellitur, licet etiam privatâ «
auctoritate; *offenſivum* verò, quo vis infer- «
tur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. Ut gera- «
tur auctoritate Principis, vel Magiſtratûs, «
nullum agnoſcentis Superiorem, qualis eſt Papa, «
Imperator, Reges & quædam Reſpublicæ, v. g. «
Venetorum, Genuenſium, &c. 2. Ut adſit «
juſta cauſa, eáque gravis, v.g. neceſsitas boni «
communis & quietis conſervandæ, recuperatio «
injuſtè ablatorum, coërcitio rebellium, defenſio «
innocentum, &c. *Vid. Laym.* L. 2. T. 3. c. 12. Et «
Molin. T. 1. D. 104. *Dian.* P. 6. T. 4. R. 3. «

» 3. Ut fiat ex recta intentione, hoc est, non ex odio,
» sed ex amore boni communis, quanquam
» si hæc ultima sola desit, non sit obligatio restitu-
» tionis. *Ita communiter* cum D. *Th. q.* 41. *Leyn.*
» *Unde resolves*:
» I. Si quis justum bellum gerat, non potest alter
» licitè se defendere: quia circa eandem rem
» non possunt duo habere contraria Jura. Fieri
» tamen potest, ut neutra pars peccet, ob ignoran-
» tiam invincibilem. *Fill.* T. 29. num. 185.
» II. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat,
» omni diligentiâ curare, ut certus sit de ejus justi-
» tia, & gravi causa: ad quod sequentia conducent.
» 1. Ut curet habere non tantùm peritos, sed etiam
» bonos Consiliarios. 2. Ut attendat, an etiam
» à suis impediantur vel intervertantur literæ ac
» instructiones ad ipsum. 3. Si non tantùm
» à suis Consiliariis, sed etiam à diversis Theologis
» curet justitiam belli secundùm Leges Evangelicas
» examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus,
» ipse quóque coram DEO illam examinet,
» statuátque id, quod in puncto mortis se facisse
» vellet. Denique licèt sufficiat opinio probabilis
» de justitia belli, si tamen justitia maneat æqua-
» liter dubia, & alter sit in possessione, non licet ei
» bellum indicere, cùm melior sit conditio possi-
» dentis. *Fill.* c. 9. q. 4. *Trull.* Lib. 5. c. 2. D. 3.
» cum *Dian.* P. 4. T. 4. R. 72. docet licere etiam
» Principi concedere represalia, servatis tamen
» conditionibus certis, quas art. seq. V. apud *Palaus*
» T. 6. D. 5. P. 4, & hìc infrà.
» III. Perspectâ justitiâ belli, debet ea propo-
» parti adversæ, quæ si offerat competentem satis-
» factionem, non debet bellum inchoari. Im-
» (ùt probabilius est) etsi cœptum sit, debe-

si non ex rigore Justitiæ, saltem plerumque ex Charitate mox finiri, *v. Molin.* D. 103. *num.* 1.

IV. Potest Princeps pro satisfactione petere restitutionem ablatorum, & expensarum; item aliquid in pœnam illatæ injuriæ. *Dunal.* Hinc potest victos privare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ ad securitatem sunt necessaria. *Kôn.* Dian. P. 6. T. 4. R. 22.

V. Principes tenentur stipendia solvere militibus; alioquin tenentur compensare damna, tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt. *Kôn. Palaus*, Dian. R. 29.

VI. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per se justo, abstinere, si inde oriturum sit scandalum, & spiritualis ruina multorum, ac detrimentum Ecclesiæ. *V. Palaum*, Dian. Resolut. 7.

VII. Etsi (per se loquendo) in bello justo liceat advocare infideles in auxilium, per accidens tamen subinde, imò plerumque non licet, ratione scandali, vel periculi in Fide, v. g. ne subditi pervertantur, Sacra profanentur &c. *Regin.* T. 2. L. 21. n. 100. *Fill.* num. 181.

VIII. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius Fidei, in bello justo auxilium ferre, nisi tamen sit periculum scandali, incrementi hæreseos, & damni veræ Fidei. *Vid. Kôn. Tract. de Charitate*, D. *de Bello.*

IX. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, tenenturque ad restitutionem, 1. Si pauciores habeant milites, quàm in solutione stipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur.

» 3. Si in transitu per regiones accipiant pecuniam
» à variis pagis, ne istic pernoctent, aut morentur
» 4. Si uni militi dent plura syngrapha ad domos
» diversas. *Molin. Becan. Dian.* Resolut. 27. & 28.
» 5. Si stipendium militibus subtrahentes, permit-
» tant extorquere ab innocentibus necessaria.

» X. Miles, qui in bello, & justo & injusto,
» paratus est mereri stipendia, est in malo statu, &
» incapax absolutionis, nisi mentem corrigat: Et
» quidem similiter in bello injusto tenetur ad resti-
» tutionem damnorum, nisi inculpabilis ignoran-
» tia excuset, tum enim sufficit restitutio eorum,
» quæ in specie habet ; vel eorum , in quibus
» factus est ditior. *Vid. infrà.*

» XI. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis
» qui bellum gerit , aut ab eo antè conductus,
» non tenetur inquirere de justitia belli, quamdiu
» nulla vehemens suspicio occurrit in contrarium,
» quæ positivè reddat dubium : quia potest præsu-
» mere pro suo Principe, cui in dubio debet obe-
» dire, ejúsque auctoritas plerumque illi sufficit
» ad formandum etiam positivè judicium proba-
» bile de justitia causæ, ne cum dubia fide operetur.
» *V. Lugo* D. 18. *Sect.* 1. *n.* 21. Si verò non sit subditus,
» tenetur priùs inquirere, & postea saltem proba-
» bile formare judicium , bellum esse justum.
» *Molin.* D. 113. *Fill.* num. 181. *Laym.* L. 2. T. 3. c. 12. n. 1.
» *Azor, Mald. Regin.* contra quosdam apud *Dian.*
» *Tom.* 2. T. 5. *misc.* R. 96. Et *Tom.* 3. T. 3. R. 7. *Lugo*
» *Escob. E.* 7. *c.* 8.

» XII. Miles intelligens bellum esse injustum,
» in quo est , non potest absolvi , nisi velit
» quamprimum potest , curare dimissionem &
» interea abstinere ab actibus hostilitatis, v.

cæde, præda, &c. *vid. Laym. Cap.* 12. An autem talis « possit occidere militem hostilem se invadentem. « *vid. Escob. l. c.*

ADDENDA.

Q. 190. *Quid circa Jus bellandi, Officiales & milites, sit præterea notandum.* R. Seqq. §. 1. Nunquam licere bellum, docuerunt Manichæi, & postmodum *Oecolampadius* ac *Lutherus*, sed damnantur in Concilio IV. Calcedon. anno 452, in Bracarensi I. Anno 563, in Claro-Montano anno 1084, in Lateranensi anno 1120: éstque apertè contra Scripturam, utì ostendit *Dicast.* de Justit. L. 2. T. 1. D. 10. à n. 247. & copiosè *Grotius* L. 1. c. 2. Quamvìs autem *Alexander* III. c. 1. de *Treuga & pace*, graviter prohibuerit bellum & pugnas tempore Adventûs & Quadragesimæ, tamen prohibitio illa non est usu recepta, vel jam consuetudine est abolita, utì habet communis cum *Dicast. num.* 495, hinc etiam die festo licitum est pugnare, si postulet necessitas vel notabilis utilitas, maximè cùm videatur esse opus non servile, ita cum aliis *Dicast.* num. 496. 868

§. 2. Bellum non potest esse utrimque *materialiter & reipsa* justum, quia uni tantùm potest *à parte rei* Jus competere; potest tamen esse utrimque *formaliter* justum, quia potest adesse ignorantia invincibilis & opinio pro Justitia utriusque partis: Nulli tamen est licitum indicere bellum, priusquam Jus suum & adversæ partis fecerit à viris doctis sufficienter examinari, quia bellum, quod affert tanta mala, debet esse postremum medium, ita *Mendo* D. 13. Q. 15. §. 3. Si autem post examen major probabilitas staret pro illo, qui non habet possessionem rei, de qua disceptatur, probabile est cum *Mendo* num. 229. 869

hunc,

hunc, qui non posidet, posse rem illam quærere bello, quia major probabilitas facit excessum Juris, & sicut per sententiam Judicis res illi adjudicaretur, sic quæri poterit armis: oppositum tamen etiam probabiliter tenent *Salas*, *Molin*, *Bress. Dicast.* n. 344, quia possessio est talis tituli retinendi rem, ut ex ea nemo justè expellatur, nisi contra ipsum sit moralis saltem certitudo Juris, hinc tenent omnes communiter habenti Jus minùs probabile & non posidenti esse illicitum rem bello quærere. *Nec obstat*, quòd Advocatus possit tueri probabilem partem contra probabiliorem: *Nam* disparitas est, quòd actio Advocati sit tantùm investigatio, ex qua parte stet tale Jus; bellum autem non tantùm est velut sententia, sed etiam est illius executio, quæ non est licita, quando pro parte altera est major probabilitas. Quænam autem sint justæ causæ belli, exponit *Dicast.* à n. 288. Et speciatim an licitum sit bellum ad imminuendam vim crescentem, quæ aucta nocere posset, videri potest *Grotius* L. 2. c. 1. n. 17. qui rectè negat. Vide etiam dicenda Lib. 4. n. 149.

870 §. 3. *Sot. Azor & alii* cum *Burgh.* Cent. 2. Cas. 88. putant aliquem justè posse defendere suam vitam contra alium justè aggredientem, quia defensio vitæ videtur esse de Jure Naturæ vel saltem Gentium omni homini licita: unde ex parte defendentis non est propriè bellum, vel dici debet, quòd quando dicitur non posse esse bellum utrimque justum, intelligatur de bello utrimque offensivo, & non de eo, quod ex una tantùm parte est offensivum & ex altera defensivum: sed *Molina* meritò dubitat de veritate hujus sententiæ, quia sic se defendens resistit alterius Juri, ergo agit injustè; deinde aggrediens Jus habet ipsum occidendi,

nam

nam est justus aggressor, ergo alter vicissim aggrediendo agit injustè; denique aliàs etiam poterit quis defendere suam vitam contra carnificem, utì dictum est num. 816. quod tamen omnes negant. Videri potest etiam *Lugo* de Justit. D. 10. à n. 144.

§. 4. Si rationes pro justitia belli utrimque sint probabiles, putat *Dian.* P. 4. T. 4 R. 32. militem posse pro parte, quâ volet, militare: imò *Caram.* in Th. Fund. n. 1408. negat militem posse unquam dubitare de justitia belli, quia non incipitur temerè, sed cum consilio, ac pro utraque parte est authoritas Reip. & supremi consilii, sed *Carden.* in 1. Crisi D. 6. n. 143. rectè ostendit militem dubitare posse de justitia belli. 871

§. 5. An liceant fœdera cum Turcis & Hæreticis, fusè examinat *Diana* T. 2. post P. 10; & suppositâ justitiâ belli, posse Principes Christianos cum illis inire fœdus, absolutè affirmant Auctores 12, & consentiunt alii cum *Dicast.* n. 280, si absit scandalũ ac periculum Fidei: è contrà alii 14. absolutè negant: alii 6. dicunt licere in summa necessitate: *Diana* cum 17. Theologis dicit per se licere, in praxi autem ratione circumstantiarum vix unquam, ac refert exemplum cujusdam Regis, qui moriens dicebat: *Perii, quia volui esse fœderatus ei, qui hostis est Christiani nominis.* Rem hanc etiam bene tractat *March.* in Trib. T. 2. T. 6. T. 3. Q. 1. D. 4. Et T. 2. T. 2. S. 6. Q. 3. D. 1, clarè ostendens in praxi ordinariè esse illicitum tale fœdus. 872

§. 6. Christianis illicitum est (per se loquendo) bello aggredi Infideles, v. g. Indos, quia Christiani nullum habent Jus in ipsos, & ipsi sinè cujusquam injuria possident sua: *per accidens* tamen licitum est, 1. Si impediant prædicationem Evangelii, 873

sic

sic enim faciunt contra Jus, quod à Christo habet Ecclesia, evangelizandi ubique. 2. Quando damnificant Proximum, nam sicut qui damnum injustè patitur, potest se defendere, ità & alius potest ei ferre auxilium.

874 §. 7. Papa habet potestatem prohibendi bella Principibus Christianis, quando ita exigit bonum commune Fidei vel Religionis, quia in his est Christi Vicarius cum potestate constitutus, tenenturque ipsi Principes, etiam primariò, hoc bonum attendere.

875 §. 8. Peccant Belli-Duces & tenentur restituere, si dissimulent, quâ viâ velint exercitum ducere, ut sic à diversis oppidis transitum redimentibus pecunias accipiant, quia uno tantùm loco debetur eis transitus, nec possunt ipsi illum venalem facere, aut pro libitu hos præ illis gravare; neque Princeps ipse hoc concedere potest cum tanto Reip. detrimento, *Molin. Côn. Bonac. Arsd.* T. 2. P. 2. Tr. in Resol. Castr. q. 3. *Dicast.* num. 459.

896 §. 9. Commissarius, qui Capitaneo petenti annotavit plures milites, quàm habeat, tenebitur restituere, si Capitaneus deficiat; excusari autem poterit à restitutione Capitaneus, 1. Si stipendia ordinaria judicio bonorum & intelligentium non sint sufficientia, quod tamen non facilè credendum. 2. Si illa utiliter pro Principe suo impendat. 3. Si Principi suo tantundem possit remittat ex debitis vel dandis nomine justi stipendii, *Less.* in Auct. v. *Bellum*, cas. 1.

877 §. 10. Si Princeps assignet cuique militi 10. aureos, & Capitaneus paciscatur de 9. unúmque sibi reservet, peccat, quia si Princeps tanti taxavit stipendium, aureus ille est militis, & Capitaneus est tantùm velut Oeconomus: è contrà si

si non assignavit ùt pretium stipendii, sed tantùm id, quod dari posset, si minùs non sufficeret, aureus ille manet Principis; & credibile est hoc ultimo modo fieri, si solvantur ordinaria stipendia mensium, *Less.* cas. 2. quia tamen Principes nôrunt varias hìc fraudes solere intervenire, videntur tacitè permittere aliquid: unde *Alexander Parmensis* aliquando respondit Castrensibus Societatis JESU, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob quinque vel sex pagas muertas, ùt vocant, ita *Less.* Cas. 3. De cetero, etiamsi Officiales sciant Commissarios sibi injustè retenturos id, quod post persoluta stipendia supererit, non ideo licitum est ipsis, quod superest, retinere, quia Princeps potest (quoad utrosque) esse invitus, *Arsdek.* Quæst. 3.

§. 11. Non licet ratione stipendii dimidiati aut malè antehac persoluti, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium debitum, 1. Quia non licet compensatio, si fieri debeat cum fallacia & falsitate. 2. Quia hoc fit cum periculo gravis damni Reipublicæ, quæ putabit se tot habere milites. 3. Quia qui talia officia admittunt, satis sciunt non persolvenda tam accuratè stipendia, ergo censentur suo Juri renunciâsse: Usu tamen in militia recepto Capitaneis conceditur locus mortuus pro duobus aut tribus famulis, & unus pro Signifero, etiamsi illos actu non habeant, ita quoad omnia *Arsdek.* suprà. 878

§. 12. Si milites moriantur, Jus ad stipendium, quod lucrati sunt, devolvitur ad hæredes, sicuti aliæ actiones & credita Defunctorum; nec apparet, unde Jus Officialibus possit competere, *Arsd.* q. 2; *Layman* tamen & *Dicastillo* num. 464. fatentur 879

consuetudine receptum esse, ut trium vel quatuor mensium stipendia retineantur quasi in deposito, ad milites in officio continendos; quòd si moriantur, dicunt nihil reddi hæredibus, sed nil certi afferunt, per quod excusent, nisi fortè quòd prævaleat bonum commune, aut quòd dantes nomen militiæ videantur in hoc consentisse; quod tamen non præsumitur.

ARTICULUS III.

Quid in bello justo liceat.

880 » *Resp.* Etsi circa hostes in bello justo liceat
» ea omnia facere, quæ ad finem belli sunt
» necessaria, v. g. occidere, spoliare &c.
» innocentes tamen (quo nomine intelliguntur
» pueri, qui arma gestare non possunt, mulieres
» senes, Religiosi, Clerici, peregrini, mercatores, &
» rustici) directè vitâ spoliari non possunt;
» bonis tamen externis possunt, si sint pars Reip.
» hostilis, alitérque finis belli obtineri non possit.
» *Mol. Bec. P. 2. c. 10. 11. & 12. Laym. Fill.* T. 29. n. 191. &c.
» Ratio est, quia cùm sint pars Reipublicæ, possunt
» propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ
» Reipublicæ dominio subsunt. *Unde resolves:*
» I. *Per accidens* licet aliquando comburere
» etiam Ecclesias, & hostes ex iis extrahere, in iis
» spoliare & occidere, si v. g. Ecclesiâ velut castro
» ad repugnandum utantur. *Sylv.* v. *Bellum, num.*
» *Sa, Bonac. de Contract.* D. 2. *Q. ult. Sect.* 1. *P. ult.* §. 3.
» II. Contra hostem licet uti insidiis & stratagematis, dummodo absint mendacia, etsi etiam
» hæc, v. g. quando exploratores se fingunt amicos,
» non sint mortalia: ea verò, ad quæ cavenda
» nulla Prudentia datur, v. g. veneno inficere
puteos

puteos, aquas, glandes, sunt contra Jura belli, nec licent. *Mol.* D. 1. T. 1.

III. Fides hosti data servanda est, nisi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut si hostes eam non servent; aut denique conditiones ac circumstantiæ planè sint mutatæ. *Duval. Palaus, Dian. l. c. R.* 10. Vid. etiam *Laym. Lib.* 2. *T.* 3. *Cap.* 12.

IV. Capti in bello, etiam ex parte capientium justo, nisi obstet scandalũ, aut specialis promissio, possunt fugere: Capti verò in bello ex parte capientium injusto, & fugere, & bona hostium secum auferre possunt. *Laym. num.* 16. An obsides liceat occidere, *vid. Suprà Dub.* 4. *Resolut.* 5.

V. Potest quidem aliquando, (rarò tamen, & non nisi ob causas gravissimas) dari urbs in prædam; milites tamen privatâ auctoritate prædas agere aut hostibus damna inferre non possunt, quia sunt executores tantùm & ministri. Vid. *Sa*, v. *Bellum. Laym. l. c. Fill. num.* 198. *Dian.* P. 6. T. 4. *toto.* Dum autem urbs spoliatur injustè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipsi intulerunt, probabile esse, docet *Diana* R. 31. ex *Sylv. Navar. &c.* Item P. 3. T. 5. R. 86. *Vide infrà* T. 5. c. 2. D. 3.

VI. Milites peccant cum onere restituendi, si à Rusticis aliisve, apud quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (nisi constet omnino liberè fieri, siquidem donationes istæ plerumque non spontaneæ, sed coactæ sunt) præter ea, quæ ex constitutione Principis iis debent subministrare: nisi tamen sint in extrema, vel saltem in gravi necessitate, *Mol. Kôn. Palaus, Becan. &c. Dian.* P. 6. T. 4. R. 26.

» VII. Represalia licita sunt his conditionibus:
» 1. Ut manifestè constet cives alterius Reipublicæ
» fecisse injuriam. 2. Ut Superiorum illorum
» rogati recusent administrare Justitiam. 3.
» Ut constet eos culpabiliter id recusare. 4.
» Ut Princeps supremus causâ cognitâ id con-
» cedat. 5. Ut non inferatur plus damni, quàm
» justa satisfactio requirit. 6. Ut non concedantur
» in personas Ecclesiasticas, *Mol. Dian.* P.4.T.4.
» R. 72. ex 18. aliis.

» *Quæres*: Ad quem pertineant bona hostibus
» erepta.

» *Resp.* 1. Immobilia cedunt Principi, aut
» Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, nisi consue-
» tudo habeat, ut pars cedat Principi & Communi-
» tati. 11. Jure Cæsareo, nisi consuetudo sit
» contraria, bona ablata justo bello, qui a
» injustè possidebant, fiunt capientium, postquam
» ea in sua præsidia deportârunt. *Valent. Tom.* 3.
» D.4.Q.18.P.3. *Molin.* D.18. & *Hurtad. Tom.* 2. D.169.
» *Sect.* 12. §. 110. ubi requirit, ut unâ saltem nocte
» possederint. *Vid. etiam Sylv. Bonac. l. c.* de peccatis
» in bello committi solitis. *Trul.* L.5. c.2. D.10. & seq.
» *Dian.* P.6. T.4. R.23. ubi contra *Durand.* docet
» hanc sententiam esse in praxi tutam.

ADDENDA.

881 Q. 191. *Quid circa ista præterea sit notandum.* R. Seqq. §. 1. Hosti etiam injustum bellum inferenti servanda est fides publicè data, utì habet communissima cum *S. Th. Covarr. Molan. Dicast.* de Just. L. 2. T. 1. D. 10. à num. 435, quia fœdera publica spectant ad Jus Gentium: Quod tenet, etiamsi una pars injustè coacta esset paciscì, cùm enim paciscentes non habeant Judicem superiorem, cujus auctoritate rescindatur contractus, facilè quisque sibi finge-

fingeret injuriam vel vim esse factam, quod redundaret in commune damnum societatis humanæ: unde nec potest in eo dispensare Papa, licèt paciscentes essent Catholici, nisi vergeret in notabile damnum Fidei vel Religionis. Quòd si pactum sit initum cum hæreticis, etiam non potest per Papam rescindi, quia hoc vergeret in majus damnum totius Reipublicæ Christianæ, nam nunquam possent iniri pacta cum hæreticis, qui se obligare nolunt cum dependentia ab auctoritate Papæ.

§. 2. Princeps ad muniendam urbem ædificans 882
in fundo Caji, tenetur huic compensare pro rata, ita ut omnes æqualiter ferant damnum, quia licèt privati teneantur subvenire necessitati communi, tamen tantùm tenentur secundùm Justitiam distributivam & æqualiter ad alios, *Molin.* de Just. T.6.D.47.circa medium, *Lugo* de Justit.D.6.N.61.Et *in Resp. Moral.* Lib. 6. D. 17. Vide tamen *Delbene* de Immunit.Eccl.c.5.D.25.

§. 3. Militibus ceterísque stipendiariis licita est 883
pabulatio in terra hostili, non autem in amica, si pretio comparare possint, quia nec Jus Naturæ nec Principis auctoritas hìc suffragatur, *Less.* in Auct.v.*Bellum*,cas.4.Quòd si pabulum sufficiens non advehatur, vel per inopiam emi non possit, pabula fiunt communia,ita *Arsdek*;putátque *Less.* etiam in gravi necessitate licitam esse pabulationem, dummodo uni non auferantur omnia, sed servetur proportio, ut omnes æqualiter damnum patiantur: sunt tamen (inquit *Arsdek.* suprà q.7.) qui existimant ex communi consuetudine licitam esse pabulationem tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur;

geritur; neque condemnanda est, inquit *Lessius*, sententia asserens divites meritò posse ferre graviora onera, quia à prædiis suis post bellum majora quóque commoda habent.

884 §.4. Religiosi aut alii Clerici, qui quoad spiritualia serviunt militibus, possunt sicut hi accipere ac retinere spolia hostium, quia sunt pars exercitus, ac patiuntur pericula & incommoda cum aliis, ergo æquum est, ut etiam participent commoda, *Molin. Laym. Dicast.* num. 490.

885 §.5. Si urbs ex justa causa detur direptioni & ferro (per se loquendo & directè) occidi non possunt innocentes, quia nîl commiserunt, ob quod sint vitâ privandi, neque sunt actu vel proximè aggressores, *Fill.* T. 29. N. 191. *Bonac.* de Restitut. D. 2. Q. ult. P. ult. num. 17. aliíque communiter. Et quamvìs timeri possit, ne pueri, si adolescant, hostes fiant, non ideo possunt jam occidi, quia nemo punitur ob delictum futurum, maximèin incertum, *Molin.* D. 119. Consequenter fœminæ & Peregrini per transitum commorantes, si ab actione hostili abstinuerint, occidi non possunt, *Cajetan. Vict. Molin.* & alii communiter. Idem est de Clericis & Religiosis, quia non reputantur esse pars Reipublicæ hostiliter agentis, cùm ipsi arma non gerant: pueri tamen & fœminæ, quamvìs sint innocentes, possunt in captivitatem abduci, & si sint infideles, servituti subjici, quia sunt pars Reipublicæ vel urbis subactæ, tota autem Respublica hostilis censetur esse punibilis in bonis fortunæ, quorum dominium habet; inter quæ etiam numeratur libertas; & ita etiam possunt Parentes puniri in prolibus & uxoribus suis, facítque etiam talis captivitas ad securitatem capientium, ut tollatur facultas injustè nocendi, ita

ita *Vict. Molin.* D. 120. *Fill.* num. 201. Quòd si fœminæ aliíque gerendis armis inepti, sint expulsi ex urbe obsessa ob defectum annonæ, nec spes sit, ut ab obsessis recipiantur; si ab his expulsis nullum obsidentibus immineat periculum, non possunt attineri, ut fame pereant, sed permittendi sunt transire castra, 1. Quia non sunt hostes, cùm se submiserint, neque aliter promeriti sunt mortem, utì suppono, est autem illicitum innocentes positivè & directè occidere, quod hìc fieret positivè negando alimenta necesaria & directè impediendo, ne accipiant, ergo. 2. Est illicitum fame enecare amicos obsesorum, si hi illos in urbem recipere non velint, ad quod non tenentur, si laborent inopiâ annonæ, ergo similiter in nostro casu, sive enim priùs fuerint in urbe, sive aliunde cogantur ad ingrediendum, est par ratio. 3. Si obsidentes innocentem filium illius, qui propugnat urbem, vellent suspendere, nisi Pater Gubernator statim urbem traderet, agerent injustè, ergo similiter si fame occidant hos expulsos. An autem liceat ejusmodi egresos iterum compellere in urbem, *vide dicta n.* 833. De justis causis belli vide *Grotium* L. 2. c. 1.

CAPUT II.

De Sexto & Nono Præcepto:

Non mœchaberis.
Non concupiſces &c.

886 Conjungo hæc duo Præcepta, quia utroque idem explicitè vel implicitè prohibetur; ſcilicet peccata impudicitiæ & luxuriæ. Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel uſus delectationis, ſeu ſenſus venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſervientium, circa partes corporis venereas; ita ut appetitus vel delectationes aliæ, etiam ſenſitivæ aut ſenſitivorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectent ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in *imperfectos*, in quibus non intervenit ultimus terminus venereorum, quæ eſt deciſio ſeminis; ùt ſunt actus interni deſideriorum & oblectationum moroſarum, qui ſpeciem ſumunt ab objectis: & in *perfectos* ac *conſummatos*, qui terminum jam dictum habent adjunctum. Qui rurſus ſunt duplices: alii enim ſunt *naturales*, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ, (etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant) v.g. adulterium, inceſtus, &c. Alii *innaturales* ſunt, ſeu *contra naturam*, in quibus conditiones

à natura institutæ, v. g. identitas speciei, vas debitum &c. non servantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt specie, quæ in illis variatur secundùm modos, quibus committuntur, naturæ repugnantes.

DUBIUM I.

An & quanta peccata sint oscula, amplexus, tactus, verba obscœna & similia extra Matrimonium.

R*Esp.* Ad id dignoscendum, distinguenda est inprimis intentio & delectatio venerea & venereorum, ab intentione & delectatione sensitiva & sensitivorum aliorum, quæ consistit in quadam proportione & conformitate rei tactæ cum organo tactûs. Deinde sciendum est, intentionem & sensum venereorum esse mortalem, & excludere à Regno cælorum, secundùm Apostolum ad Galat. 5. *Unde resolves:* 887

I. Oscula, amplexus, aspectus, tactus & similia, si extra Matrimonium fiant, ex intentione actûs luxurioši, vel ob delectationem veneream, etiamsi non illam perfectam, quæ est in seminatione; sunt tamen semper peccata mortalia: quia eo animo, extra Matrimonium, sunt impudica, & naturâ suâ talis delectatio tendit ad perfectam. *Fill.* T. 30. n. 174. *Less.* L. 4. *c.* 3. D. 8. *Sanch. de Matrim.* L. 9. D. 46.

II. Tales actus sunt ejusdem naturæ cum perfectis sive consummatis, ideóque in Confessione explicandum, utrùm sint habiti cum simili sexu, an cum diverso; cum libera, an cum conjugata, cum cognata, an cum persona sacra, &c. *Less.* D. 15. *Sanch. Moral.* L. 1. c. 2.

» III. Oscula, amplexus, compressiones manuum,
» & similia non obscœna, si fiant tantùm officii,
» aut moris patrii, aut amoris honesti, vel benevo-
» lentiæ augendæ causâ, etiamsi delectatio venerea
» suboriatur, (modò in eam non consentiatur)
» non sunt peccata. *Less. num.* 56. *Fill. num.* 171.

» IV. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate,
» joco, curiositate, levitate, petulantia, imò etiam
» sensualitate, sive affectu sensuali ac naturali,
» (dummodo non cum delectatione venerea,
» nec ejus causâ, & si præter intentionem suboria-
» tur, eâ repulsâ, ac tunc abstinendo) venialem
» culpam non excedunt, ùt *vid. Fill. hìc. Less. n.* 6.
» *Sanch. l.c. Dia.* P. 4. T. 4. R. 136. Contrarium tamen
» est tutius, ùt *vid. Trull.* L. 6. *c. uniç.* D. 12. *n.* 9.

» V. Idem dicendum est de tactu & aspectu
» inhonestarum partium corporis proprii, aut
» commixtionis animalium, non cum animo
» venereo, sed ex curiositate tantùm, aut levitate,
» secluso tamen scandalo, & periculo consensûs
» venerei. Imò si tactus talis, aut conspectus
» proprii corporis naturali aliquo, ac non malo fine
» fiat, nè veniale quidem erit, ùt v. g. si fricatione
» extinguere velis pruritum non venereum:
» dummodo tamen absit periculum pollutionis,
» aut consensûs in eam, si improvisò præter inten-
» tionem fortè obveniret. *Fil. n.* 200. *Sanch. de Matr.*
» L. 9. D. 45.

» VI. Tactus nudi, & aspectus partium inhonesta-
» rum alterius corporis, maximè diversi sexûs,
» aut concubitûs humani ex curiositate, (nam
» de necessitate aliud est) etiam secluso affectu
» venereo, videntur non posse excusari à mortali
» propter gravem indecentiam, & periculum
» proximum actûs venerei: nisi tamen aspectus fiat
ex

ex loco tam remoto, & ita obiter, ut hæc absint. cc
Sanch. num. 22. & 29. *Fill. num.* 218. *Laym.* &c. cc

VII. Aspectus verò, & subinde etiam cc
(rariùs tamen propter periculum adjunctum) cc
tactus, ex petulantia vel curiositate, partium cc
inhonestarum alterius corporis, ejusdem tamen cc
sexûs, citra affectum & periculum consensûs cc
venerei, excusari posse à mortali, ùt v.g. quando cc
simul aliqui natant, vel lavant, docet *Lay.* L. 3. S. 4. cc
ex *Sanch.* L. 5. *Moral.* c. 6. *n.* 12. 13. 27. & 28. *Trull. n.* 15. cc

VIII. Verba turpia, lectio obscœnorum, spectatio cc
comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, cc
gestus, literæ, & dona amatoria, si tantùm fiant cc
ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia: secus tamen, si fiant vel animo inhonesto sive cc
venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis suî cc
vel aliorum, *Sanch. de Matrim.* L. 9. D. 46. *à num.* 31. cc
Fill. T. 30. c. 10 Q. 3.

IX. Choreæ, nisi malo fine fiant, aut cum periculo aliquos, aut seipsum incitandi ad libidinem, cc
vel cum alia circumstantia mala, secundùm se cc
non sunt malæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. cc
Quando verò Sancti Patres eas interdum valde cc
reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum cc
abusu. *Vid. Cajetan.* v. *Chorea. Fill. num.* 223. cc

X. Exhibentes comœdias turpes, item facientes cc
libros, aut picturas incitantes ad libidinem, cc
peccant mortaliter, quia sunt ruina Proximi, cc
cùm moraliter certum sit, multos inde ad peccc
catum incitandos. *Fil. n.* 211. Similiter Magistratus, cc
qui permittunt exhiberi turpes comœdias, cc
peccare mortaliter, docet *Hurt.* & concedit *Baldel.* si auctoritatem illis præstent, approbent, vel cc
foveant; addit tamen posse aliquando excusari, cc

si

» si ad majus malum impediendum non puniant,
» & tantùm tolerent. *V. Dian.* P. 1. T. 13. R. 82.

» XI. Persona soluta permittens se tangi ab alio
» tactu, qui vulgo censetur pudicus, ùt prehensio,
» contrectatio manûs, amplexus, & oscula,
» juxta morem Patriæ, non peccat, nisi ei constet
» fieri pravo affectu: huic enim cooperari
» non licet. Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti
» posse, ne tangens infametur. Admittens autem
» tactus impudicos, (ùt mamillarum & obscenarum partium) vel oscula furtiva, & morosa,
» vel indecentia, peccat, quia præsumitur affectus
» malus. *V. Fil. n.* 197. *& infrà* L. 5. c. 1. *Dub.* 2.

» *Quæres.* An, & quatenus liceant tactus,
» aspectus, &c. inter Conjuges, & Sponsos.

» *Resp.* 1. Conjugibus licent, si referantur
» ad copulam; ad hanc enim licitè se excitent.
» Alio autem fine, v. g. voluptatis causâ si fiant,
» sunt peccata venialia, quia Matrimonium eas
» cohonestat, ac defectus debiti finis non est
» mortalis; nisi tamen habeantur cum periculo
» pollutionis; quæ cùm iis sit illicita, eo casu
» erunt mortalia, regulariter saltem. *Sanch.* L.
» D. 46. *n.* 7. *Fill. n.* 165. *& alii.*

» *Resp.* 2. Sponsis tactus impudici non licent,
» pudici verò in partibus honestis licent, si ex iis
» tantùm intendant delectationem sensitivam,
» secùs si veneream. *Sanch. n.* 50. &c. *Bonac. Tom.*
» *de usu Matrimon. Q.* 4. *P.* 9. *n.* 6. &c.

ADDENDA.

888 Q. 192. *An osculum carnale & sensibile sit peccatum mortale.* R. Alexander VII. damnavit hanc propositionem 40. *Est probabilis opinio, quæ dicit tantùm esse veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur.*

secluso periculo consensûs ulterioris & pollutionis. Pro qua damnatione intelligenda, & ut ad quæstionem respondeatur, sit

§. 1. Delectatio (in genere) est simplex complacentia in aliquo objecto sinè desiderio rem illam asequendi vel exequendi, potéstque esse de re turpi vel non turpi: res autem turpis hìc dicitur, quæ ad Venerem seu luxuriam spectat, utì dicetur Lib. 5. N. 92. 889

§. 2. Delectatio de re turpi potest esse vel merè spiritualis, quæ nempe in sola voluntate est, utì si quis delectetur turpi objecto sinè ulla turpi commotione in corpore: vel non merè spiritualis, sed simul carnalis, utì si simul adsit turpis motus in corpore. Et utraque dicitur *delectatio morosa*, non ob moram temporis, nam potest in unico instanti haberi, sed vel ideo, quia voluntas eam advertens, deliberatè admittit, & sic moratur seu se detinet in ea; vel quia, cùm in illa se detineat, non vult pergere ad opus, ideóque dicitur illi immorari seu in illa sola quiescere & permanere. 890

§. 3. *Delectatio carnalis* alia est *venerea*, quæ oritur ex commotione seminis vel spirituum genitalium, alia *purè sensibilis*, quæ habetur ex applicatione sensûs ad suum objectum, & exurgit in appetitu sensitivo cùm aliqua alteratione corporis per motum spirituum vitalium, v. g. circa pectus, ob solam proportionem seu connaturalitatem, quam talis res habet cum organo talis sensûs. *Vide dicenda Lib. 5. à num. 93.* 891

§. 4. Etiam præscindendo à commotione spirituum genitalium, dicendum est, quòd *delectatio merè spiritualis* circa materiam veneream, semper sit peccatum mortale, utì habet communis cum *S. Thoma* 1. 2. Quæst. 74. Art. 8. Ratio est 892

1. Quia

1. Quia talis delectatio est de objecto graviter malo nam in materia venerea non datur levitas materiæ, utì dicetur à num. 910, ergo est actus mortaliter malus, quia actus suam malitiam habet per ordinem ad objectum, in quod tendit. 2. Si conjugatus delectetur sodomiâ, peccat mortaliter, non ratione commotionis spirituum, quia hæc in conjugato non est mortalis, ergo ratione objecti gravitèr mali, ergo delectatio ipsâ ratione objecti venerei secundùm se est graviter mala. 3. Si *delectatio interna* esset mala ratione commotionis spirituum, ergo ubi æqualiter excitarentur spiritus, esset æqualis malitia, quod patet esse falsum, nam fieri potest, ut in cogitatione de fornicatione magis quàm de sodomia excitentur spiritus, & tamen *delectatio de sodomia* habet majorem malitiam, ergo illam habet ratione objecti, præscindendo à commotione spirituum. 4. *Delectatio fornicationis* ùt præsentis magìs opponitur castitati quàm delectatio fornicationis ùt futuræ, sed delectatio fornicationis ùt futuræ est peccatum mortale, quare à Christo prohibetur desiderium etiam inefficax fornicationis tanquam mœchatio interna, ut exponunt SS. Patres, ergo. 5. Qui tali objecto delectatur, consentit in id, quòd affectus suus inclinetur in fornicationem, & ut conformetur objecto mortaliter malo, utì ait *S. Thomas*, hoc autem est mortaliter malum, ergo. 6. Quando voluntas deliberatè sibi complacet in objecto turpi, ponit causam per se commotionis turpis, utì latè ostendit *Arr.* T. 3. D. 45. S. 3. Subs. 2. n. 11. & T. 5. Tract. de Pœn. D. 58. S. 5. à num. 42, nam moraliter necesse est ut excitentur spiritus genitales, ergo est causa per se talis commotionis turpis, ergo peccat mortaliter.

Si dicas, licere gaudere de pollutione in somno facta. R. Licet gaudere de ea ùt venereè delectabili, N, ùt aliunde utili & bona, v.g. quia levat tentationem, prodest valetudini, *transeat*, non est autem hìc paritas, tùm quia non ponitur causa per se illius, tum etiam quia gaudium non fertur in pollutionem, sed in aliquid illi aliunde & per accidens causatæ conjunctum. *Vide dicenda num.* 933.

§. 5. Motus venere, qui oriuntur ex osculo 893
similique causa, sunt peccata mortalia, si intendantur, uti omnes tenent: Si autem non intendantur, sed tantùm prævideantur secuturi, *Vasquez*, uterque *Marchantius*, *Less.* de Justit. L. 4. c. 3. n. 102. *Gobat* in Exp. T. 7. n 330. *Sporer* in Th. Mor. T. 1. c. 5. à n. 19. dicunt non semper esse mortalia, quia sunt tantùm indirectè voliti in causa non mortaliter mala, & abest periculum consensûs in ipsam delectationem, pollutionem, aliúdve opus turpe, uti supponitur, ergo non sunt mortale. *Probant Conseq:* quia cùm motus tales facillimè oriantur, irrationabile & nimis durum foret sub mortali obligare ad vitandas tales causas venialiter tantùm malas, è quibus oriuntur, v.g. curiosum aspectum vel colloquium cum fœmina, quæ nemo dicet esse ex se peccata mortalia. Neque huic sententiæ (inquit *Sporer*) contrariatur Decretum *Alexandri* VII, nam prop. 40. damnata manifestè loquitur de delectatione carnali sensibili, utique venerea, ex illis osculis orta & directè volita cum consensu in illam, uti constat ex illis verbis, *absque periculo consensûs ulterioris* (nempe in fornicationem aliúdve opus turpe) ergo supponitur jam consensus in ipsam delectationem veneream ex illis osculis ortam, qui utique mortalis est:

Et

Et ita quidem (inquit ille) *non meo solius judicio, sed plurium virorum doctorum requisito consilio sentio, salvâ semper auctoritate S. Sedis.* Videtur contentire *Busenbaum* n.887. relatus, & iterum L.5.n.76. Et sententia illa est probabilis, attamen periculosa pro praxi, utì dicetur num.894. & 897.

894 §. 6. Auctores plures quàm 20. partim cum *Fill. Tract.30. à num.176*, partim alii plures apud *Mend.* D. 5. num. 89. & 90. dicunt non esse mortale velle delectationem tantùm sensibilem, quæ oritur in osculis vel tactibus, 1. Quia per se non est mala, alioqui nunquam liceret, nequidem ex urbanitate, more Patriæ vel necessitate; imò, utì latè probat *Arr.* 1.2. D.46.n.18. & *Henao* in Empyreol.P.1.L.1. Exercit.32. Sect. 1. in cælo erunt illæ delectationes sensuum, ergo sistendo in eis non peccatur saltem graviter. 2. Quia si sistatur in illa delectatione sensibili, non additur ullus finis mortaliter malus. 3. Quia hìc nulla est propriè libido vel luxuria, nam ad hanc requiritur excitatio obscœnarum partium corporis, aut saltem spirituum genitalium circa illas, utì docent multi apud *Mend.* num.93. ergo etiam non apparet, cur peccetur graviter. Hæc sententia est saltem speculativè probabilis, & etiam practicè respectu illius, cui post quæsitam & admissam talem delectationem sensibilem, per se loquendo, non est periculum proximum delectationis venereæ, etiamsi per accidens quandoque oriatur, dummodo non detur consensus: quia autem quamdiu sumus in hoc mortali corpore, non videtur moraliter possibile, ut cum tali delectatione sensibili deliberatè quæsita & admissa non adsit periculum proximum delectationis venereæ, hinc *Mendo* n.93. & *Sporer* in Tyroc. Sacram. P.4. n.351. rectè dicunt hanc

hanc sententiam regulariter non esse practicè probabilem, probátque hoc variis argumentis *Sanch. de Matrim.* Lib.9.D.46.N.7, quamvis postea *num.*17. videatur in alteram sententiam deflectere: certum enim est vix posse ita sisti in illa delectatione sensibili, quin accedant delectationes venereæ, in quas consentire vel se exponere consentiendi periculo secundùm omnes est mortale: præterea si delectatio sensibilis sit circa objectum per se turpe, omnes dicunt esse mortale, quia experientia probat (inquit *Sporer*) quòd delectationi sensibili quæsitæ vel admisæ circa objectum de se turpe inseparabiliter semper conjuncta sit delectatio venerea, in quam pariter ordinariè consentiet voluntas ita malè disposita. Atque ex his patet propositionem 40. rectè ab *Alexandro* VII. esse damnatam. *Vide dicenda Lib.*5.*num.*106.

Q. 193. *Quid sit delectatio speculativa,* 895
quid practica; & an semper sint peccatum mortale.

R. §. 1. *Sporer* in Theol.Mor.P.1.T.1.c.6.N.29. vocat illam *speculativam*, quæ est de ipsa cognitione actûs mali, vel de modo miro illius, v. g. vides amicum prono vultu cadentem in lutum & efferentem nasum sordidum, ac rides, non casum, de casu enim doles, sed modum lepidum cadendi; hanc delectationem vocat ipse speculativam: *practicam* autem dicit esse tum, si fit de ipsa re vel actione cogitata, ita ut ratio delectans sit ipsa res: hinc *infert* cogitationem practicam de re turpi semper esse peccatum mortale; delectationem autem speculativam in imaginatione de rebus turpibus, si sit voluntaria & non adsit bonus finis, qui mentem aliò divertat (practicè loquendo) etiam semper esse peccatum mortale, quia

(moraliter loquendo) nunquam sistitur in sola imaginatione, sed ob sympathiam ac connexionem potentiarum, naturaliter concitantur motus inordinati appetitûs sensitivi: Et ita quòque docet *Tambur.* Lib. 10. c. 1. n. 8.

296 §. 2. *Cardenas* meliùs explicat, dicens delectationem speculativam esse actum, quo percipitur quidem delectabilitas objecti, tamen non ita, ut voluntas moveatur ad eam desiderandam vel exequendam, & sic studens Casibus, quando cogitat, legit vel loquitur de copula carnali, intelligit ejus delectabilitatem, attamen non movetur ad eam desiderandam: è contrà *delectatio practica* est actus, quo ita percipitur delectabilitas objecti ut voluntas etiam moveatur ad eam desiderandam vel procurandam, ùt si cogitanti de copula oriatur carnis commotio & appetitus ad illam, tum ejus cogitatio speculativa mutatur in practicam: itaque inde dicitur *practica* vel *speculativa*, quòd provocet vel non provocet ad amorem vel desiderium suî. Hoc suppositio,

297 §. 3. Tenenda sunt sequentia, 1. Cogitatio purè speculativa objecti venerei non est de se peccatum, si absit periculum consensûs in delectationem vel cogitationem practicam. 2. Cogitatio practica objecti venerei est illicita, unde qui illam quærit vel in illam consentit, peccat mortaliter, quia talis cogitatio est causa per se commotionis spirituum & delectationis externæ determinans ad illam, peccat autem mortaliter, qui efficacius & directè vult ponere causam per se illius commotionis vel delectationis. 3. Qui, v. g. studet, & conatur habere cogitationem tantùm speculativam, si loco illius, invito occurrat cogitatio practica, non peccat, quia hæc non est illi voluntaria.

4. Si
de obj
practic
sentiat
tionem
tas sol
quòd i
Qui va
cum pr
practic
finè pe
gravite
causa p
nem p
licèt v
ita qu
cum u
tivæ o
in cog
riam
tum ta
si loco
à specu
tivam
practic
nescire
ut loco
putavi
nem, q
pericu
videtu
prop. 6
Lib. 5.
Q. 19
speula,
4.

4. Si quis, v.g. ſtudendo intendat cogitationes de objecto venereo, & neſciat diſtinguere, ſintne practicæ an ſpeculativæ, non peccat, ſi eis non conſentiat, nec ſit periculum conſentiendi in commotionem vel delectationem: quando autem voluntas ſolet reſiſtere his conſenſibus, ſignum eſt, quòd invita patiatur cogitationem practicam. 5. Qui vacat cogitationi ſpeculativæ objecti venerei cum præviſo periculo incidendi in cogitationem practicam graviter provocativam, attamen ſinè periculo conſentiendi in illam, non peccat graviter, quia cogitatio purè ſpeculativa non eſt cauſa per ſe, nec notabiliter influens in cogitationem practicam graviter provocativam, ideo licèt velit illam, non cenſetur hanc in cauſa velle, ita quoad omnia *Carden.* addens eum, qui cum urgenti cauſa incumbit cogitationi ſpeculativæ objecti venerei cum periculo conſentiendi in cogitationem practicam graviter provocatoriam, non tamen in delectationem veneream, tum tantùm dicendum eſſe peccare mortaliter, ſi loco cogitationis practicæ, quam ſcit diſtinguere à ſpeculativa, poſſet & non curaret habere ſpeculativam tantùm, quia tum nulla eſſet cauſa habendi practicam & ſe exponendi illi periculo: Si tamen neſciret diſtinguere practicam à ſpeculativa, ita ut loco practicæ poſſet aſſumere ſpeculativam, putavit ipſe adhuc non peccaturum, dans rationem, quia ex urgenti cauſa licitum eſt ſe exponere periculo proximo peccandi; ſed hæc ratio ultima videtur amiſiſſe probabilitatem per damnationem prop. 62. & 63. ab *Innocentio XI.* factam, utì dicetur Lib. 5. à num. 256.

Q. 194. *Quid præterea ſit notandum circa aſpectus,* 898
oſcula, tactus, turpiloquia, quoad ſolutos. R. Seqq.

§. 1. Si aspectus & oscula per se tendant ad delectationem veneream, id est, si non habeant alium effectum vel finem præter delectationem veneream, quæ cum illis percipitur, licèt hæc non intendatur directè, sunt peccata mortalia, in *Rhod. Mendo* D.5.N.18. aliique: probat multis Sanch. in Decal. L.5. c.6, quia qui sic illa intendit, virtualiter & exercitè simul intendit delectationem veneream: è contrà si fiant ex necessitate, vel alio fine honesto cum causa rationabili, v. g. ad ostensionem amicitiæ secundùm morem Patriæ, ad fovendum amorem in ordine ad contrahendum Matrimonium, quamvis *per accidens* simul orirentur motus venerei, nullum essent peccatum, utì tenent AA. communiter cum *Mendo* n. Denique si fiant ex levitate, joco, curiositate, petulantia, secluso scandalo & periculo, erunt venialia tantùm, ita cum communi *Tan.* hìc D.4.Q.8.à n.

899 §.2. Aspectus possunt in hac materia esse mortales vel ex objecto, si hoc in se sit valde turpe & noxiosum, utì si quis personam planè nudam aspiciat; vel ex sola intentione, quamvis objectum de se non sit ita turpe, utì si quis cum actuali affectu ad libidinem aspiciat faciem puellæ; vel ex solo periculo prævisо, ùt si quis objecta minùs honesta aspiciat advertens periculum consensûs in aliquam delectationem veneream, *Sporer* in Tyroc. Sacram. P.4.N.345.

900 §. 3. Oscula facta cum ardore vel morâ ordinariè sunt mortalia propter morale periculum consensûs in delectationem veneream; idem est de osculis in ore diu replicatis, linguâ unius ore alterius exceptâ; semper enim simul excitari debet delectatio venerea, *Sporer* num.346.

§. 4. Oſculari pueros affectuosè & magna cum 901
ſuavitate ex amore teneræ ætatis ; item captare delectationem ſenſibilem ex mollitie teneræ carnis, per ſe loquendo, eſt tantùm veniale, *March. Sporer, Sanch.* de Matrim. L. 9. D. 46 N. 13.

§. 5. Ancillæ, quæ lavant aut veſtiunt pueros 902
ac aſpiciunt vel tangunt partes inhoneſtas eorum, etſi motus ſenſualis exurgat, ſecluſo conſenſu vel complacentiâ turpi, aut non peccant, ſi ita officium exigat, aut ſolùm venialiter, ſi leviter & ex curioſitate faciant: Si autem id cum mora faciant, ordinariè peccabunt mortaliter ob morale periculum conſenſûs libidinoſi.

§. 6. Animalia minora, v. g. catellos molliter 903
tractare, demulcere etiam ad genitalia, ordinariè eſt tantùm veniale ; eſt tamen periculoſum ſe tangere genitalia, aut facere, ut effundant ſemen, quia ordinariè ſe ingeret motus aut delectatio venerea ; & hoc eſt, quod volunt *Salas & Bonac.* apud *Dian.* P. 2. T. 17. R. 37. Potéſtque etiam videri *Lambur.* Lib. 7. c. 9. §. 2. n. 5.

§. 7. Tactus ſupra veſtes ad partes verendas 904
tum eſt mortalis, ſi quæratur delectatio conſurgens ex tactu mediato cogitato : Si autem fiat ex petulantia tantùm aut ex levi delectatione tactûs veſtium, erit veniale tantùm, *Sanch.* num. 11.

§. 8. Oſcula in partibus inhoneſtis facta à ſolutis ; 905
ut immiſsio membri virilis in os alienum, ſemper ſunt mortalia, quia de ſe ſunt valde indecentia, & præterea ſunt ſaltem venerei tactus, *M.* aliíque communiter cum *Diana* P. 3. T. 4. R. 225.

§. 9. Tactus impudicus verendorum eſt mortalis, 906
etiam in illis, qui propter defectum ætatis aut alia de cauſa ſeminare non poſſunt, quia de ſe

rendit ad pollutionem & spiritus venereos notabi-
liter excitat, *Tamb.* c.7.§.2. *Sporer* num.332.

907 §.10. *Moya* T.6.D.2.Q.4.N.11. dicit esse morta-
loqui verba turpia de se inductiva ad luxuriam,
licèt abesset periculum scandali vel delectationis
& consensûs tam in loquente quàm in audiente,
quia continent illam malitiam, ad quam
ex natura sua inducunt: *Excipe*, nisi ex circum-
stantiis aliud significarent, aut non censerentur
esse inductiva: quòd si præsentes sint ita pro-
aut ita improbi, ut verbis turpibus non move-
tur ad peccatum, *Salon. Sanch. Castrop.* &
cum *Diana* P.5.T.7.R.3. dicunt rationem scand.
non continere. Denique si proferantur tan-
ad ostentationem ingenii, ob amorem lu-
propter acumen, aut ob alium finem non mor-
liter malum, secluso scandalo & periculo
tantùm venialia, *S. Antonin. Cajet. Navar.*
aliique apud *Moyam* num.3.

908 §. 11. Eunuchi per hactenus dicta ex
peccare possunt mortaliter, quia etiam in
datur commotio spirituum & motus humoris
non est quidem aptus generationi, attamen
sentiri delectationem diversam à purè sensi
& æquivalenter veneream.

909 Q. 195. *Quid circa illos sit addendum, qui*
aut fuerunt in Matrimonio; item *circa ha*
sponsalia. R. De primis dicetur L.6.c.2.D.2. ad
De postremis dicetur ibidem c.1. ad D.2.

910 Q. 196. *An detur parvitas in materia ven*
sive, an possit deliberatè quæri delectatio ve
ita levis, ut non ideo peccetur mortaliter.

R. §. 1. Omnis delectatio venerea est mor-
in illo, cui copula est illicita, unde non potest q
delectatio venerea ita parva, quin prop-

peccetur mortaliter. *Probatur* 1. Quia sententia negans est approbata à *Clemente* VIII. & *Paulo* V. qui præceperunt eos denunciari Inquisitoribus, qui docerent amplexus & oscula libidinosa non esse mortalia, licèt sola delectatio venerea in eis placeret sinè ordine ad copulam : Et ideo aliqui apud *Mendo* D.5 Num.4. putant sententiam oppositam esse damnatam, alii vocant improbabilem, falsam, temerariam, scandalosam. 2. Omnis delectatio venerea ex se ordinatur ad effusionem seminis, cùm sit commotio illius vel spirituum illud commoventium, ergo in illis, quibus copula non est licita, est mortalis. 3. In omni delectatione venerea quantumvìs modica, in quam quis consentit, datur periculum proximum majoris, quæ in homine soluto erit mortalis, ergo etiam illa modica est mortalis. *Probatur antecedens*, quamvìs enim fieri posset in aliis materiis, tamen in hac nemo potest dicere, eousque me oblectabo, talem præcisè motum volo & non majorem, non enim possumus pro libertate terminum præscribere ; cujus ratio hæc est, quia applicatâ causâ ad excitandam commotionem, statim adest alia causa necessaria augens illam, nempe vehemens inclinatio, quam habet appetitus carnalis ad eas delectationes, præsertim quando sentit aliquam jam præsentem, sicuti si scintilla de se parva incidat in pulverem pyrium, incendit quidem granum unicum, sed hoc accenso adest proximum periculum, ne accendatur aliud & sic totus cumulus. Quod alio simili confirmat *Cardenas*, nam homo cæcus sciens in mensa jacere nummos æreos & aureos, quos discernere nequit, quamvìs velit æreum tantùm furari & in mare projicere, tamen peccat mortaliter furando aliquē

& projiciendo in mare, licèt fortè sit æreus tantùm, quia exponit se proximo periculo projiciendi aureum, nec cum voluntate sic projiciendi potest habere voluntatem efficacem non projiciendi aureum. Similiter homo quærens delectationem levem, nam dubitare debet, an non sit futura fortè gravis, unde cum voluntate habendi levem non potest habere voluntatem efficacem non habendi gravem. Quæ hìc opponi possent, solventur Lib. 5. à num. 101.

911 §. 2. Quod ad Societatem JESU attinet, CLAUDIUS AQUAVIVA, V. *Generalis* tale dedit Decretum ad totam Societatem, 24. April. 1611. *In virtute S. Obedientiæ & sub pœna excommunicationis &c. præcipitur, ne quis in Societate publicè vel privatim, non modò ut veram & probabilem, sed nè ut tolerabilem quidem ullâ ratione doceat opinionem eorum, qui tradunt in re veneréa exiguam aliquam delectationem deliberatè quæsitam propter levitatem materiæ excusari à mortali; aut placere sibi significet, aut secundùm illam consilium cuiquam det.* Id extendit VINCENTIUS CARAFFA VII. *Generalis*, 19. Jan. 1647. etiam ad delectationem non quæsitam, sed naturaliter obortam; unde sustineri non potest sententia *Arr.* de Pecc. D. 46. Num. 17, qui putat non esse mortale, si quis consentiat in tales motus leves sponte obvenientes; ideo etiam ipse postmodum T. 5. D. 58. N. 48 sententiam suam retractavit: Et quia contingere poterat casus, quo vir doctus judicans dari paritatem in ea materia & nobis confitens nollet recedere ab illa opinione sua, dubitatum est, an talem possemus absolvere; Revisores Romani nomine GOSWINI NICKEL X. *Generalis* responderunt Gallo-Belgis, teste *Platel.* de Peccat. N. 251. poste

posse & debere absolvi, nam hoc non est ullo modo approbare sententiam affirmantem, aut secundùm illam consilium dare, sed suppositâ qualicunque existimatâ probabilitate, quam Ecclesiæ authoritas juxta quosdam DD. necdum eliserit, Jus suum tribuere Pœnitenti aliàs dispositio ad absolutionem, secundùm dicta Lib. 1. num. 445.

§. 3. Si luxuria sumatur genericè, prout est quid commune delectationi sensibili & venereæ, communis sententia est dari posse parvitatem in materia carnis & luxuriæ, utì dicetur L. 5. n. 105. 912

Q. 197. *An sit peccatum, si voluntas in motibus venereis habeat se negativè, id est, neque consentiat, neque positivè resistat, sed quasi permissivè se habeat.* R. Hoc decidendum esse Lib. 5. à num. 109. 913

Q. 198. *Quæ generaliter sint remedia contra luxuriam.* R. Sequentia, 1. Oratio humilis, ut agnoscens fragilitatem suam recurrat ad Dei auxilium, sinè quo nemo continens esse potest, *Sap. 8. ℣. 21*; solétque DEUS quandoque superbos punire, permittendo labi in has fœditates. 2. Sobrietas, nam Bacchus & Venus amici sunt. 3. Opera pœnosa, utì jejunia, flagella, cilicia; *Copia vel mordacitas feminis, ex quibus sæpissime oritur commotio venerea, optimè sanatur per Jejunia, disciplinas & carnis macerationes,* Bonæ-Spei hìc D. 10. num. 15. 4. Mortificatio & custodia sensuum. 5. Evitatio occasionum & præcipuè familiaritatis cum mulieribus, in hoc vitio vincitur fugiendo. *Contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam*, S. Aug. in Psalm. 23. v. 4. 6. Fuga otii. 7. Piorum librorum lectio. 8. Meditatio mortis & æternorum. 9. Frequens Confessio & Communio. 10. Occurrente tentatione cogitare Deum, severum peccati Vindicem, esse præsentem. 914

11. Frequenter animo revolvere hanc sententiam: *Momentaneum est, quod delectat, æternum, quod cruciat.* 12. Statim avertere cogitationem ad quidvis aliud primò occurrens. 13. Pro illis, qui sunt bonæ conscientiæ & qui deliberatè consentire non solent, servit contemptus, nam timor nimius tentationem multùm auget. 14. Optimum est habere prudentem ac stabilem Confessarium, ejúsque consilium sequi, nam remedia illa suggeret, quæ subjecto erunt utiliora ac huic tentationi vincendæ hìc & nunc magìs accommodata.

DUBIUM II.

Quæ sint species luxuriæ consummatæ naturalis.

915 » *Resp.* Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio
» eo modo, quo natura instituit, v.g. quando
» servatur sexus diversus, species eadem, vas,
» & modus naturalis, &c. ùt *vide in principio*
» *hujus Cap.* Unde resolvitur tales esse has sequen-
» tes, quæ ideo in Confessione sunt exprimendæ.
» I. Est *fornicatio*, quæ est concubitus soluti
» cum soluta, (hoc est, quæ sit libera à voto, Matri-
» monio, Religione) ex mutuo consensu. Ad hanc
» reducitur, 1. *Concubinatus*, qui est fornicatio
» continuata: unde concubinarius (utì & meretrix)
» ordinariè non debet absolvi, nisì dimissâ concu-
» binâ, aut muliere suspectâ, cujus retentio scan-
» dalum daret, licèt cum ea non peccaret. *Sanch.*
» *Lib.* 1. *Moral. Cap.* 8. *Navar. Fill. Tract.* 30. *num.* 56.
» 2. *Congressus cum alterius sponsa*, quæ est forni-
» catio intra eandem speciem gravior, & in Con-
» fessione aperienda, saltem respectu sponsæ,

ùt

ùt docet *Rodriq.Tom.*1.*Cap.*109. *Sanch.de Matrim.* cc
L.1.D.2.N.6. *Fagund.* T.2.L.4.c.3. *Fill.num.*53. cc
contra *Covarr. Vivaldum, Ledesm. Azor*, quorum cc
sententiam, (etiam respectu sponsæ) probabilem, cc
& in praxi tutam, censet *Diana* P.1. *Tract.*7. R.5. cc

II. *Stuprum*, hoc est, defloratio virginis, cc
ipsâ invitâ, (quia si consentiat, erit tantùm forni- cc
catio simplex) circumstantia in Confessione cc
aperienda, ùt probat *Less.*L.2.c.10.n.1. Et *Sanch.* cc
*de Matrim.*L.7.D.14.contra *Navar. Azor & alios.* cc

III. *Raptus*, cùm scilicet persona aliqua, cc
(sive masculus ; sive fœmina; sive nupta, sive cc
innupta) libidinis causâ abducitur, illatâ vi, cc
sive abductæ, sive iis, quorum potestati subest. cc
Si quæ tamen sponte discedat cum Amasio, cc
insciis Parentibus, non erit propriè raptus, sed cc
fuga, non addens malitiam specie distinctam cc
fornicationi. *Lugo de Pœnit.*D.16.*n.*237. *Fill.n.*110. cc
*V.Bon.*Idem dicit *Dia.*P.1.T.7.R.37.ex *Less.Dub.*1. cc
*Sanch.num.*5. &c.

IV. *Adulterium*, cùm scilicet uterque, cc
vel alteruter coëuntium, est conjunctus Matri- cc
monio, etiamsi adulterantis conjux sit contentus: cc
esto enim tunc illi non fiat injuria, sit tamen cc
ipsi statui, Sacramento, & huic Præcepto. cc
Quòd si fœmina adulterans sit conjugata, gravius cc
habetur, quàm si vir, propter incommoda gra- cc
viora, v.g. damnum veri hæredis, prolis incerti- cc
tudinem, &c. Si verò uterque sit conjugatus, cc
adhuc gravius est, quia sunt duæ injuriæ cc
in utriusque conjugem, in Confessione expri- cc
mendæ. *Fill.*num.85.& 89.

V. *Incestus*, hoc est, congressus cum consangui- cc
nea, vel cum affine, usque ad quartũ gradum, eò cc
gravius peccatum, quò gradus est propinquior : cc

quem

» quem proinde in Confessione exprimere, saltem
» securius est, ùt habet *Navar. c.* 6. *Lugo* num. 312.
» Sicut etiam multò gravior est incestus cum con-
» sanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v. g.
» cum matre, quàm cum noverca ; cum sorore
» propria, quàm cum sorore uxoris. Et rursus
» gravior est cum affine, quàm cum cognato spiri-
» tuali vel legali. Addi verò debet, si in primo gradu
» fuerit, utrùm cum matre, an cum filia, an
» cum sorore. *Lugo l. c.* & *Escob.* de actib. human.
» E. 2. c. 6. ubi ex *Hurtad.* D. 9. *de Pœn. Dis.* 4. proba-
» bile dicit, incestum in eodem gradu & linea
» ejusdem esse speciei, (eò tamen graviorem
» quò gradus est vicinior stipiti) & satis esse dicere,
» habui rem cum consanguinea in linea recta.
» Ad hanc speciem revocatur tanquam analoga,
» fornicatio cum filia Confessionis, cùm propriè
» non sit cognatio spiritualis, quam tamen circum-
» stantiam in Confessione exprimendam esse
» probat *Sanch.* D. 55. *Kon.* D. 15. *Fagund. & ceteri,*
» *probabiliter*, contra *Sa* v. *Confessio* & *Dianam.*
» *Vid. Lugo* num. 355.

» VI. *Sacrilegium*, hoc est, violatio rei sacræ
» per actum venereum. Res autem sacræ, quæ sic
» violantur, sunt locus, & persona : unde sacri-
» legium est, 1. Omnis actus luxuriosus exterior,
» (qualis etiam est, v. g. pollutio, & probabiliter
» etiam tactus impudici, ùt *vide Lugo* num. 404.)
» in loco sacro, hoc est, in templo, vel cœmeterio :
» nisi tamen fiat à conjugibus, ex necessitate, v. g.
» ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus
» luxuriosus tam interior, quàm exterior,
» in persona, vel cum persona voto castitatis
» consecrata : circa quem tamen probabile est,
» non opus esse exprimere, utrùm fuerit

votum

votum solenne, an simplex. Sicut neque, « si duplici titulo sit sacrata, v.g. quia est Sacerdos « & Religiosus, quia moraliter est una numero « malitia. *Sanch.* D. 27. *num.* 27. *Henriq. & ceteri,* « quos citat & sequitur *Diana* P. 1. T. 7. R. 3. « *Vid. Lugo Sect.* 4. *Bonac. Q.* 4. *P.* 17. *Escob. E.* 8. «

ADDENDA.

Q. 199. *Quid hìc sit addendum.* R. Hæc pauca, 916
1. Certum est coïtum inter solutos esse peccatum mortale ; & errorem oppositum damnavit *Concilium Viennense*, Clementin. *Ad nostrum*, de hæreticis, & *Concilium Florentinum* inter errores Græcorum. Docuit quóque *Simon Magus* cum aliis, quos refert *Arcdek* P. 2. de dogmat. damnat. v. *Copula*, quòd usus fœminarum sit communis, sed hic error reprobatus est in *Concilio Hierosolymitano* sub *S. Petro Apostolo.* Docuerunt etiam Begardi coitum non esse peccatum, osculum tamen esse, utì idem *Arcd.* refert, sed hoc delirium etiam damnatum est in *Concilio Viennensi*, anno 1311. Quòd autem fornicatio sit intrinsecè mala, declaravit *Innocentius* XI. per damnationem hujus 48. prop. *Tam clarum videtur fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.* Esse autem intrinsecè malam propter periculum malè educandæ prolis, probat *Ovied.* de Peccat. Controv. 3. num. 150. 2. Etiam est certum, quòd coïtus cum non sua sit adulterium, nam *Innocentius* XI. damnavit hanc 50. Propositionem : *Copula cum conjugata consentiente marito non est adulterium, adeóque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum :* Et rationem dat *Busenbaum* num. 915. relatus. 3. *Taberna* P. 1. T. 1. c. 3. §. 1. dicit

puellam

puellam non peccare, si ob evidens periculum mortis vel ingentis infamiæ non adhibeat omnia omnino media ad depellendum stupratorem, v.g. si hunc, cùm posset, non occidat, si non inclamet viciniam, sed merè patiatur coïtum, tamen secluso omni periculo consensûs. Et licèt hanc propositionem editis libris teneant Authores plures quàm 50, quos adductis locis refert *Vindex Taberna* ad Prop.1, inter quos sunt *S. Anton.* P.2.T.7.c.8.§.2. *Silvest.* v. *Homicidium* 1.N.9. *Sot.* Lib.5. Quæst.1.Art.5. *Navar.* Man.c.16.N.1. *Tolet.* L.5.c.6. *Lesf.* 1.2.q.6.art.5. *Lugo* de Justit. D.10.n.198. *Regin.* L.22. c.1.Sect.1. *Gonet* de act. human. D.1. N.93. *Steph.* T.1.D.5.N.43. *Philip.* T.2.D.9.D.1. *Bosco* P.3.D.7.S.10.N.127, tamen non expedit eam publicè proponere aut defendere, quia apta est causare abusus, præsertim apud rudes.

917 Q. 200. *In quo consistat virginitas, & quando amittatur.* R. §. 1. Circa primum variæ sunt Medicorum sententiæ: Multi dicunt in mulieribus incorruptis inveniri ad orificium vasis membranulam dictam hymen vel eugion, quæ si frangatur, per hoc amitti virginitatem: contradicunt alii cum *Boudevv.* p.2.q.19. cum *Fil.* T.30.*n.*65. cum *Lesio* de Just. L.2.c.10.*n.*3. cum *Sanch.* de Matr. Lib.7.D.14.Num.1, & dicunt claustrum virginale in mulieribus consistere in membranis carnosis illud constringentibus ita arctè, ut appareat esse quasi ligamentum cutaneum: hinc ibidem docet *Boudevv.* posse semen circa muliebria effusum ita attrahi à matrice, ut hoc sufficiat ad consummationem Matrimonii, licèt corpus virginis non penetretur nec fiat defloratio, & *hoc fieri posse, nullus, quòd sciam*, inquit Boudevvins, *Medicorum dubitat.* Quod autem mares attinet, virgi-

virginitas eorum consistit in inviolatione vasis genitalis, è quo nullum semen sit adhuc effusum.

§. 2. Virginitas in puella physicè amittitur per apertionem sive distensionem partium, quæ claudunt vas genitale; in maribus, per effusionem seminis: ut tamen in utrisque moraliter amittatur, debet apertio vasis & effusio seminis esse voluntaria, hinc si sit involuntaria, manet homo coram Deo virgo & capax laureolæ virginitatis, secundùm illud S. Luciæ: *Si invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam*: è contrà laureola virginitatis amittitur tam à fœmina quàm à masculo per pollutionem voluntariam, licèt (quoad statum) coram facie Ecclesiæ maneat virginitas, quamdiu claustrum virginitatis non est violatum, in puella, *ab extrinseco*; in masculo autem per copulam carnalem, *Sporer* post T. 5. in App. ad 6. & 9. Præceptum. num. 5.

DUBIUM III.

Quæ sint species luxuriæ consummatæ contra naturam.

Resp. Cùm contra naturam esse dicantur eæ, « 918
in quibus fit seminatio modis repugnan- «
tibus institutioni naturæ, ita ut juxta tales «
modos species varientur; hinc resolvitur «
tales species esse sequentes:

I. *Congressus inordinatus*, hoc est, innaturalis, «
sive indebitus concumbendi modus, cùm scilicet «
servatur quidem identitas speciei, diversitas sexûs «
& debita naturæ organa, sed inordinato tantùm «
modo acceditur; v. g. cùm vir succumbit, «

vel

» vel aversè accedit more pecorum, vel à latere,
» vel stando, aut sedendo, aliâve ratione insolitâ,
» quod est contra naturam, mortale, quando inde
» periculum est impediendæ generationis, ùt
» effundendi seminis; aliàs si hoc periculum
» caveatur aut non sit, eò quòd matrix fœminæ
» satìs attrahat semen & retineat, ùt fit plerumque,
» non contra, sed præter naturam erit, & venialè
» grave, imò nullum, si gravis causa adsit, v.g. quia
» mulier est prægnans, vel quia corporis dispositio,
» sive utriusque, sive alterutrius conjugis
» aliter fieri non patitur. *Fil.* T. 30. *n.* 157.

» II. *Mollities* sive *pollutio*, & est, cùm absque con-
» gressu seu copula, voluntariè procuratur fluxus
» seminis, sive id foras effundatur, utì in maribus,
» sive intus diffluat in matricem, ùt in fœminis. Et
» hoc peccatum, præter propriam malitiam, sæpe
» aliam habet adjunctam, ùt v.g. fornicationis,
» adulterii, incestûs, &c. cùm quis nimirum
» simul imaginatur ac desiderat congressum
» alicujus personæ liberæ, conjugatæ, &c. quod
» proinde, si fiat, in Confessione aperiendum est.
» Plura de mollitie *vid. sequenti Dubio.*

» III. *Sodomia imperfecta*, & est congressus
» cum debito quidem sexu, maris nempe
» cum fœmina, sed extra vas naturale. Potest etiam
» simul habere alias malitias, v.g. adulterii, si fiat
» cum conjugata, incestûs, si fiat cum consanguinea
» *Bonac. Q.* 4. *de Matrim. P.* II. *n.* 1. *Fill. num.* 158.

» IV. *Sodomia perfecta*, & est congressus
» duorum ejusdem sexûs, ùt maris cum mare, vel
» fœminæ cum fœmina. Et potest etiam habere
» alias malitias adjunctas, v.g. incestûs; quo casu
» cognationis gradum non necesariò explicare
» docet *Esc. de act. hum. E.* 2. *c.* 6. sed satìs esse dicere
con-

coïvi cum consanguineo, vel cum affine; quia « nec miscetur caro, nec contrahitur affinitas, « nec linea variat speciem. *Ita ille.* Explicandum « tamen esse, fuerisne *agens*, an *patiens*, dicit *Lugo* « *de Pœnit.* D.16.*n.*423. contra *Dian. Tom.*2. T.4. R.159. « Et P.6. T.6. R.36.

V. *Bestialitas*, quod est gravissimum « inter omnes: & est congressus, in quo non servatur identitas speciei: v. g. si homo coëat « cum bestia, sive ejusdem sexûs sit, sive non. « Neque opus est explicare, qualis, sive cujus speciei fuerit, quia est differentia tantùm materialis, « & in genere Entis; non autem formalis « & in genere moris. *Escob.E.*2.*c.*6. ex *Fill.num.*161. « Huc revocatur peccatum cum dæmone succubo, « vel incubo; cui peccato superadditur malitia « contra religionem, & præterea etiam sodomiæ, « adulterii, vel incestûs, si affectu viri, vel mulieris, « sodomitico, adulterino, vel incestuoso, « cum dæmone coëat. *Vid. Bonac. de Matr. Q.*4. *P.*12. « *Fill.num.*162.

ADDENDA.

Q.201. *Quodnam peccatum sit gravius, sodomia an furtum.* R. Sodomia videtur esse gravius, uti pluribus evincunt *Mendo* in Stat. D.5. Q.23. & *Moya* T.1. Tract.6. D.4. Q.5. Quò autem reducatur abortus, videri potest *Steph.* T.1. D.5. N.62. 919

DUBIUM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem.

R*Esp.* Auctoritate Scripturæ, quæ molles « à Regno cælorum excludit, 1. *Corinth.* 6. « docent omnes, nullo casu licitum esse intendere, vel procurare directè mollitiem, nequidem « causâ sanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. « 920

» Causam dat *Sanch. de Matrim. Lib.* 9. D. 17. quòd
» natura administrationem seminis, extra Matri-
» monium, in omni eventu homini denegaverit,
» eò quòd adeo vehemens sit in ea re sensus
» voluptatis, ut homines passione excæcati, passim
» sibi facilè persuaderent, habere se justam causam
» irritandi seminis, unde plurima gravissima
» vitia contra bonum commune, & in impetu
» tione generationis emergerent. *Navar. Cap.* 16.
» *Less.* L. 4. *c.* 3. D. 4. *& communiter. Unde resolvo:*
» I. Destillatio, quæ est fluxus humoris, quasi
» medii inter urinam & semen, (cum quo coloris
» & viscositatis similitudinem gerit) sinè ingenti
» illa delectatione, non est vera pollutio, & si præ-
» veniat sinè omni commotione sensûs veneris
» ùt quandoque fit, de ea non magìs laborandum
» quàm de sudore, dicit *Cajetan.* Si verò sit
» cum sensu carnis, & commotione spirituum
» generationi servientium, tum ei cooperari, vel
» causam præbere, non est, vel est peccatum; idque
» veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo
» de pollutione dicetur. *Sanch.* D. 45. *num.* 3.
» *Laym.* L. 3. S. 4. N. 18.
» II. Si semen judicio Medicorum transiret
» in materiam venenosam, licet eam medicamento
» expellere, etsi præter intentionem sequatur
» aliqua veri seminis emissio. *Sanch.* D. 17. *num.* 8.
» *Fill.* T. 30. *n.* 150. *Trull.* L. 6. *c.* 1. D. 8. §. 1. *n.* 14.
» III. Non tenetur (modò tantùm absit pec-
» culum consensûs in voluptatem; nec voluntas
» promoveat) impedire pollutionem sponte sibi
» evenientem, aut jam cœptam, v. g. in somno
» reprimere, sed potest sanitatis causâ sinere,
» ut natura se exoneret: quia id non est procurare,
» sed pati, ut effluat, quod aliàs corruptum
sani-

sanitatem læderet. Unde idem admittit *Sanch.* « etiamsi orta esset prius ex culpa, modò de ea « doleat, & consensum ulteriorem abstrahat; « addítque, plerumque expedire, munire se cruce, « & sinè alio attactu, quietis manibus, rogare « Deum, ne permittat lapsum in delectationem. « *Sanch. n.* 17. *Trull. n.* 8.

IV. Licitum est ob finem honestum, v. g. « minuendæ tentationis, sanitatis, tranquillitatis « animi, optare simplici affectu spontaneam, & « naturalem exonerationem naturæ, modò desi- « derium illud non sit causa efficax pollutionis. « Similiter licet etiam de ea gaudere, viâ naturali « & sinè peccato facta, quia objectum istius desi- « derii & gaudii non est malum, licèt ejusmodi « desideria simplicia inutilia esse, nec periculo « carere, quidam bene observent. *Less. n.* 105. *Lay. n.* 17 «

V. Si quis facturus rem aliquam necessariam, « vel licitam & honestam, prævidet inde natura- « liter secuturam pollutionem, (idque multò magis « valet de destillatione) quam tamen ille « nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò absit « periculum consensûs in delectationem, non tene- « tur abstinere à tali actione; quia prosequenti « suum Jus, non imputatur effectus per accidens, « & præter intentionem secutus. Hinc non obstante « periculo pollutionis, licet audire Confessiones « mulierum, studere casibus conscientiæ, tangere se « ex necessitate, fœminas cautè, & cum necessitate « alloqui, osculari, amplecti juxta morem « Patriæ, si alioqui incivilis habendus esset. « Quòd si tamen periculum esset consentiendi « in delectationem (quod colligitur inde, si sæpius « ex simili occasione mortaliter sit lapsus) « à causa illa quantumvis licita abstinendum esset. «

» proindéque Confessarius tali casu teneretur
» relinquere officium. *Fill. Sanch.* D. 45. *Navar.* c. 16.
» *Laym. n.* 16. Monet autem *Laym.* eum, qui in actio-
» nibus honestis & utilibus talem miseriam expe-
» ritur, facilius liberari contemnendo, quàm affi-
» mando; quia imaginatione, & timore augetur.
» VI. Si pollutio secutura prævideatur ex re
» illicita, otiosa, vel minùs necessaria, & hæc in
» causa propinqua; ac naturâ suâ ad Venerem
» ordinata, ùt sunt actus luxuriosi, tactus, aspectus,
» lectio, auditio, locutio turpis, mortale est ab illa
» non abstinere: quia in eam consentiens, morta-
» liter in effectum consentire censetur. Quòd si verò
» res illa sit causa tantùm remota, per accidens
» tantùm ad pollutionem concurrens, qualis est
» v. g. esus aut potus calidorum, equitatio, con-
» bulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis
» (modò pollutionem non intendas, & absit peri-
» culum venerei consensûs) secuta pollutio non est
» mortale, quia in talem rem consentiens, non idem
» velle censetur effectum. *Fill. num.* 152. *Sanch. Le-*
» *ss. n.* 90. & 100. *Vid. Dian.* P. 5. T. 13. R. 4. Addun-
» quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cau-
» volitam tantum esse peccatum, quantum est ipsa
» ùt si causa sit peccatum mortale, etiam ipsam
» fore mortalem; si sit veniale, venialem: Si vero
» causa nullum sit peccatum, nec ipsam fore
» (secluso semper periculo consensûs) hinc venialis
» v. g. esse illam, quæ provenit ex lectione curiosa
» vel aspectu per se non mortali. *Trull. n.* 5. ex *Lopez*
» *Henriq. Vasq. Bonac. Tom.* 1. *de Matrim. Q.* 4. P. 10.
» *Vid. Dia.* P. 1. T. 2. *Misc.* R. 56.
» VII. Pollutio in somno facta est mortalis
» 1. Si antè directè vel formaliter est procurata, &
» causa non est retractata. 2. Quando post somnium

placui

placuit, & approbata est propter delectationem « veneream; aliàs non. *Fill.* num. 148. *Trull.* num. 9. «

Quæres. An mutua pollutio inter mares « vel fœminas procurata, sit mollities tantùm, « an Sodomia.

Resp. Si fiat ex solo affectu ad veneream libidi- « nem, absque concubitu, esse tantùm mollitiem: « Si verò fiat ex affectu ad personam illam inde- « biti sexûs (præsertim si adsit aliqua conjunctio, « & commixtio corporum) est quoad malitiam « sodomia. *Fil.* T. 30. *Cap.* 8. Plura de tota hac materia « *vid. infrà Lib.* 5. *num.* 76. *& Auctores citatos.* «

ADDENDA.

Q. 202. *In quo consistat malitia pollutionis.* R. 921
In hoc præcipuè, quòd sit contra finem naturæ, quæ in ordine ad solam generationem format semen, pollutio autem illud prodigit voluptatis causâ. Deinde si licita esset pollutio, impediretur propagatio generis humani, quia nemo vellet inire Matrimonium ob gravissima illius onera & difficultates, sed satiarent se homines voluptate, quæ est in effusione seminis, habetúrque per pollutionem. Atque ex his constat pollutionem esse intrinsecè malam, quod etiam declaravit *Innocentius* XI. damnans hanc 49. propositionem: *Mollities Jure Naturæ prohibita non est, unde si DEUS eam non interdixisset, sæpe esset bona & aliquando obligatoria sub mortali.*

Q. 203. *Quid circa causas pollutionis sit addendum.* 922
R. Seqq. §. 1. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, sit mortale in materia luxuriæ, simúlque causa per se & efficax pollutionis, pollutio secuta est mortale, tum quia Lex obligans ad peccatum vitandũ, obligat ad vitandas causas per se efficaces illius; tum quia talis pollutio censebitur intenta in causa

& in natura operis, ad quod sequitur; tum etiam quia qui consentit in mortale circa materiam luxuriæ, exponit se periculo proximo consentiendi in delectationem majorem pollutionis prævisæ, ergo saltem ratione periculi peccat mortaliter, *Arriag.* D 46. Num. 23. *Rhod.* D. 1. Q. 3. Sect. 2. §. 5. *Sporer* in Tyrocin. Sacrament. P. 4. Num. 55. & alii communiter.

923 §. 2. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, sit tantùm veniale in materia luxuriæ, adhuc dicit *Mendo* in Stat. D. 5. Q. 2. pollutionem secutam esse mortale, tum quia causa est in materia luxuriæ & directè ac per se tendit ad pollutionem, ergo qui vult illam, censetur hanc in causa velle non aliter ac si illa esset gravis in materia luxuriæ: tum etiam quia cum istis semper est homini jam actualiter affecto ad rem turpem periculum proximum consensûs in delectationē conjunctam pollutioni, ergo saltem ratione periculi semper est mortale. E contrà *Vasq. Henriq. Bonac. Fill. Sala*, uterque *March. Less.* L. 4. c. 3. n. 102. *Dia.* P. 1. T. 7. R. 45. Et P. 2. T. 15. R. 31. *Gobat* in Exp. T. 7. num. 350. aliíque plurimi cum *Sporer* suprà in Th. Mor. T. c. 5. n. 19. dicunt posse tum abesse omnem intentionem pollutionis & periculum consensûs in eam & consequenter pollutionem tum secutam esse tantùm veniale, quia cùm sit tantùm voluntaria in causa, in tantùm est mala, in quantùm causa est mala, quæ sola est voluntaria, causa autem est tantùm venialiter mala, ergo etiam pollutio secuta.

924 §. 3. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, non sit peccatum in genere luxuriæ, quamvis sit mortale in alio genere, utì est ebrietas vel esus carnium die Veneris, *Sporer* suprà, *Sanch.* & alii apud

apud *Dianam* P. 1. T. 7. R. 65. dicunt esse veniale contra castitatem, quia quamvis causæ illæ non influant per se nec multùm in pollutionem, tamen videtur esse levis deordinatio contra castitatem, quòd sinè causa ponatur aliquid etiam remotè causativum pollutionis. *Nec obstat*, quòd in re venerea non detur parvitas materiæ, secundùm dicta n. 910, adeóque si peccetur, videatur peccari mortaliter; *nam* tum tantùm peccatur mortaliter, quando res venerea est directè in se volita aut saltem in causa mortaliter mala & per se inductiva illius: de cetero potest peccari venialiter, vel per causam per se & directè volitam, si hæc tantùm leviter sit inductiva, vel per causam per accidens & indirectam, quæ non est in materia luxuriæ; utì (secundùm omnes) peccari potest venialiter per negligentiam levem in cavenda pollutione, *ita illi*: è contrà *Arr.* n. 19. *Rhod.* suprà & *alii* probabiliùs dicunt, per se loquendo, nihil peccari contra castitatem, quia quòd peccetur contra temperantiam, comedendo die Veneris carnes, nihil spectat ad castitatem, tam parum, quàm si die Jovis comedantur carnes per actionem omnino indifferentem: idem est, si actio *per accidens* tantùm esset in materia luxuriæ, v.g. ratione finis, utì si quis carnes comederet die Veneris ad complacendum puellæ, animo inducendi eam ad fornicationem, pollutio enim sequeretur ab illa comestione tantùm per accidens & velut à causa remota.

§. 4. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, sit de se honesta & licita, licèt videatur spectare ad materiã luxuriæ, utì lectio casuum turpium, si tamen sit necessitas, utilitas, aut alia quævis causa rationabilis eam ponendi vel continuandi, nullum erit peccatum, quamvis sequatur pollutio, utì latè 925

ex *S. Aug. S. Th.* & communi omnium sensu probant *Sanch.* de Matrim. L.9.D.45.n.4. *Rhod.* suprà, *Tann.* D.4.q.8.n.81. Ratio est, quia qui utitur Jure, quod habet ad ponendam actionem de se honestâ & licitam, illi non imputatur ad peccatum, quod per accidens sequitur, cùm hoc potiùs patiatur quàm agat; & tales actiones sunt, secundùm *Spor.* choreas honestas ducere; secundùm J. *Sanch.* in Sd. D.21.n.12.& 32. equitare, etiam rationabilis recreationis causâ; certo & commodo situ cubare in lecto, ambulare citò, crus vel femur unum superponere alteri &c, dummodo semper bonâ fide procedatur, idest, dummodo nullo modo intendatur oblectatio pollutionis, nec sit periculum consensûs in illam. *Ratio* omnium à priori est, quia talis causa, v.g. esus calidorum, per se tantùm tendit ad roborandum corpus per augmentum sanguinis & spirituum animalium, ex quorum vigore vel abundantia quandoque oritur pollutio, quod per accidens est tali comestioni, quæ habet alium honestum finem, meritò præponderante illi periculo remoto pollutionis, quæ timetur: imò *Mer.* de Pecc.D.7. S.8, ait eum non peccare graviter, qui exercet aliquem corporis motum nec necessarium nec utilem, certò prævidens ex eo oriturâ delectationem sensitivam: *Ills.* T.4.D.1.N.72. citans *Sanch. Castrop. Laym. Fill.* absolutè dicit hominè non teneri abstinere à commoditate sitûs, lecti, equitationis, potûs, etiamsi ex his natura per accidens concitari soleat; sed qui studiosi sunt puritatis, talia cavent.

916 §.5. Si quis fricet verenda volens abigere pruritum vel qualitatem morbidam fortè adhærentè genitalibus vel in eorum meatu, & ex frictione prævideatur secutura pollutio, docet cum aliis multis *Mendo* q.4. esse mortale; consentit *Sporer* in Tyroc.

P.4.

P.4. N. 333, si fiat præcisè ad semen corruptum vel ad morbidam qualitatem expellendam, tum quia semper adest periculum consensûs in delectationē, tum maximè quia illa frictio per se tendit ad verū semen provocandū, & est causa proxima ac per se efficaciter concitans spiritus venereos, adeóque per se proximè influens in pollutionem : unde *Sanch.* qui priùs de Matrim. L.9.D.17.N.19. docuerat licere talem frictionem ad expellendum semen corruptum, postea *in Dec.* L.5.c.6.n.12. se corrigens dicit non licere, maximè cùm suppetant alia media minùs periculosa per medicinas, quas licitum esse sumere ad depellendam morbidam qualitatem vel corruptum semen valetudini noxium, docent cum communi *Sanch. Fil. Trull. Platel.* de Pec. n.241, licèt prævideatur simul per accidens expellendum verum semen: Et ratio disparitatis est, quia medicina illa per se non tendit ad expellendum verum semen, sed ad expellendam illam morbidam qualitatem, è contrà frictio plùs facit ad excitandos spiritus & ad eliciendum verum semen , quàm corruptum ; possúntque de hoc videri dicta n.826. Item *Lugo* de Just. D.10.n.126. Docent tamen etiam *Sanch. Laym. March. Sporer* num.349, si frictio fiat ad abigendum molestissimum pruritum, non fore peccatum, quia est actio de se licita & necessaria, uti etiam applicatio medicamenti ad illas partes malè habentes, & per accidens est sequi pollutionem ; & hanc sententiam fusè defendit *J. Sanch.* à num.29. citans alios plures : sed iterum hìc addo, quòd studiosi puritatis meritò talia caveant, aut saltem talem modum adhibeant, cum quo non sit conjunctum pollutionis periculum.

§.6. Si nulla sit justa causa ejusmodi actionem 927
exercendi , docent *Laym.* & *Platel.* num. 238.

adhuc fore veniale tantùm talem actionem de se licitam & honestam ponere, quæ est causa *per accidens & remota* pollutionis; *Arr.* suprà dicit, per se loquendo, nullum esse peccatum, *per accidens* verò posse esse otiositatẽ vel aliquid simile: cùm tamen pollutio & similes motus vehementes, dum contingunt in vigilia, magnam secum adferant voluptatem, pronum est, ut in hanc consentiatur saltem imperfectè, unde castitatis amans etiam tales causas remotas omittit, attamen sinè anxietate, & non agnoscendo obligationem saltem gravem, ne aliàs, quando poneret, per conscientiam erroneam peccet graviter. Circa omnia hactenus dicta videri potest *Tann.* à num. 113, ubi accuratè refert sententias & rationes.

928 §. 7. Quamvis aliqui doceant puellam, quæ semel consensit in copulam, non posse postea pœnitentiâ ductam viro seminante non recipere ejus semen, quia pejus videtur semen prodigere, quàm copulâ inchoatam complere; quam sententiam *Sanch. de Matr.* L. 9. d. 19. n. 7. vocat probabilẽ, censet tamen idem *Sanch.* pœnitentiâ ductam teneri semen non admittere, sícque permittere pollutionem maris, quia tenetur non continuare peccatum, quod incepit, nec potest habere veram pœnitentiam de illo, nisi abrumpat: quod valet secundùm omnes cum *Lugo* n. 197, si vi opprimatur; ac tenetur etiam omni modo conari, ne opprimere volens possit semen injicere, ibi enim, si se passivè habeat, hoc ipso censetur positivè consentire, quia *copulam pati* est *eam admittere*: hinc *Cajet.* dicit etiam teneri clamare, ut invasorem abigat; *Sot.* tamen *Navar. Regin. Bonac.* dicunt non teneri clamare, si inde timeat sibi mortem, gravem infamiam vel nimiam verecundiam: certum autem est nunquam

nunquam licere illi semen admissum ejicere, uti dictum est num.824.

Q.204. *Quid circa pollutionem in somno sit addendũ.* 929

R. Seqq.§.1. Si quis per cogitationes, tactus, aspectus, vel quascunque alias delectationes venereas habitas ante somnum intendat pollutionem in somno, certum est, quòd illæ delectationes præter malitiam, quam in se habent, etiam contrahant malitiam pollutionis, sive illa postea sequatur sive non: Dubium autem est, si tales delectationes sint habitæ ante somnum, & non intendatur, sed tantùm prævideatur pollutio ex illis secutura in somno, an hæ antecedentes delectationes etiam habeant malitiam pollutionis; negant *Caj. J.Sanch.* & *alii*, quia cùm neque adsit intentio neque desiderium illius, non est, cur ille effectus contingens & non liberè secutus possit imputari: è contrà *Suar. Less. Sanch.* aliique communiter & longè probabiliùs affirmant cum *Mendo* D.5.Q.3, quia delectationes illæ per diem habitæ spectant ad materiam luxuriæ, & per se proximè influunt in pollutionem velut in effectum proprium, ergo qui vult illas, censetur etiam hanc velle in causa, maximè cùm talis causa ante somnum posita de se plùs & potentiùs operetur in somno, quando phantasia per species relictas agit vivaciùs, & libertas impediendi deest, unde talis tenetur in Confessione dicere se de die habuisse has vel illas delectationes, in quibus satìs præviderit secuturam in somno pollutionem. *Nec refert*, quòd fortè non sequatur, *nam* per accidens est, quòd aliunde impediatur, & causa per se sufficiens posita erat, quod sufficit ad contrahendam ejus malitiam, uti si quis admoverit ignem horreo alieno prævidens illud accendendum, posuit causam damni, & pecca-

peccavit contra Justitiam, quamvis *per accidens* ab aliquo extinguatur ignis & damnū non sequatur,

930 §. 2. *Sporer* in Tyroc. à n. 338. conformiter ad principia Q. præced. relata sic discurrit, 1. Prævisio pollutionis in somno est tale peccatū, quale est causa, in qua prævidetur, unde si causa sit mortalis in genere luxuriæ & notabiliter influens in libidinē, pollutio prævisa erit mortalis, licèt autem causa sit mortalis in genere luxuriæ, si tamen non est notabiliter influens, utì notabiliter non videtur influere brevissima cogitatio voluntaria de objecto turpi, pollutio ex tali causa prævisa non videtur fore mortalis: Si autem causa sit venialis, aut mortalis quidem, sed in alio genere, utì est ebrietas, pollutio hinc prævisa videtur esse venialis tantùm. Denique si causa sit de se honesta & licita, ac adfuerit rationabilis causa eam ponendi, pollutio prævisa nullum erit peccatum. 2. Si quis evigilans non reprimat, sed permittat absolvi pollutionem in somno ex causis naturalibus inceptam, ne aliàs noceat valetudini, docent *Sa*, *Tamb.* *Platel.* de Pecc. N. 224. *Spor.* aliique cum *Busenb.* suprà non esse peccatum, quia in tali casu non est in se mala nequidem materialiter; sed rectè monent omnes cum *Sanch.* esse periculum consensūs saltem in delectationem, nisi eliciatur aliqua positiva displicentia. 3. Si quis expergefactus promoveat pollutionem in somno inceptam, addendo conatum, aut protrudendo ultimas ejus reliquias, peccat mortaliter, quia non permittit, sed positivè continuat illam.

931 §. 3. *Arr.* D. 46. N. 24. rectè notat esse discrimen inter pollutionem secuturā in vigilia & in somno, nam cùm in somno non sit periculum consensūs, causa, quæ pollutionem infert in somno, facilius ex hac parte excusatur à peccato; hinc pro vigilia magis

magis tenetur quis vitare causas, non ratione pollutionis, sed ratione periculi consensûs, & ideò etiam docet *Suar.* de Peccat. D. 5. Sect. 7. N. 21. magis vitanda esse illa, ad quæ statim timetur concupiscentia, quàm alia, ex quibus timetur secutura in futuro, quia hæc sunt minùs certa, faciliùs impedibilia, & habent minus periculi.

Q. 205. *An liceat inefficaciter appetere pollutionem naturaliter orituram, vel gaudere de ea involuntariè secuta.* R. §. 1. Communior est sententia, quòd licitum sit affectu simplici & inefficaci desiderare, ut pollutio merè naturalis & involuntaria eveniat ob aliquem finem bonum, & ita docent *Navar. Less. Vasq. Sanch.* in Decal. Lib. 1. c. 2. à n. 18. *Tann.* de Pecc. D. 4. Q. 8. N. 145. *Platel.* de Pec. N. 244. *Sporer* in Mor. P. 1. T. 1. c. 6. N. 34, quia secundùm hos AA. pollutio involuntaria tum tantùm retinet malitiam objectivam & materialẽ, quando sequitur ex causa, non naturali, sed ex alia, v. g. ex tactu, turpiloquio &c; & si naturaliter eveniat, putant esse naturalem evacuationem corporis, qualis est emissio sudoris vel aliorum superfluorum excrementorum. Difficultas tamen est, cur liceat affectu inefficace desiderare talem pollutionem, & non mortem alterius, nam *Inn. XI.* damnat hanc 13. prop. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alterius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Disparitatem dat *Sporer*, quòd appetere mortem alterius non sit actus merè naturalis, sed ex natura sua petat esse moralis ac liber, qualis si sit, intrinsecè est malus: è contrà dicit pollutionem vi naturæ provenientẽ non esse actum humanum nec voluntati subjectũ, hinc 932

hinc in eum inefficaciter tendere non videri esse malum. *Contrà est*, nam mors naturaliter causata ex morbo etiam non est actus moralis, sed effectus naturalis, & tamen non est licitum eam appetere alteri, sed actus talis desiderii esset moralis & intrinsecè malus, ergo necdum apparet disparitas. Alii dicunt mortem esse gravissimum malum physicum subjecti, quod desiderare alteri non permittat Charitas, nisi propter causam proportionatam, qualis esset spiritualis utilitas subjecti vel temporalis utilitas Communitatis, secundùm dicta Lib. 2. à n. 184, non autem privata hæreditas obventura, secundùm dicta hìc n. 693. E contrà pollutio orta ex causis naturalibus, secundùm *Sanch.* de Matrimon. Lib. 9. D. 45. N. 14. non est malum nè physicum quidem subjecti vel prolis vel Communitatis humanæ, cùm tale semen sit quid superfluum, quo se exonerat natura; aut saltem est malum tam leve, ut propter utilitatem etiam privatam permitti possit.

933 §. 2. Consentiunt quóque DD. inquit *Sporer* n. 31. licitum esse gaudere de ejusmodi pollutione, quatenus causa fuit alicujus boni, utì quia hìc cessavit tentatio, ægritudo; & ita docent *Vasq. Sanch. Less. Lugo & alii*: sed iterum difficultas est ratione relatæ propositionis 13. damnatæ, item 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.* Sed dicendum est, utì licitum est gaudere tantùm de hæreditate obtenta post mortem, non autem de ipsa morte, sic tantùm esse licitum gaudere de effectu post pollutionem secuto, & ideo dixi, *quatenus causa fuit*, non autem de pollutione *secundùm se*, hinc

§. 3.

§. 3. Non est licitum delectari de pollutione 934
secundùm se, est communis & certa apud *Sanch. in Decal.* L. 1. c. 2. N. 16. Ratio est, quia causa excusans factum à peccato, qualis est ignorantia vel defectus advertentiæ aut libertatis, non excusat talem delectationem, quæ fit cum scientia, advertentia & libertate : licitè tamen delector, v. g. de homicidio facto ob defensionem inculpatam, de damno alteri in extrema necessitate causato, quia causa liberans factum à culpa, nempe licentia faciendi, etiam excusat delectationem, *Sporer* n. 31.

TRACTATUS V.

De Septimo Præcepto:

Non furtum facies.

CUM hoc prohibeatur omnis injusta damnificatio in bonis Proximi, quæ fit 1. « 935
Per furtum, & rapinam. 2. Per omissionem « reparationis damni illati. 3. Per iniquitatem « contractuum. De his tribus hìc agendum erit. «

CAPUT I.

De Furto.

DUBIUM I.

Quid sit furtum & quale peccatum.

RESP. Est occulta & injusta rei alienæ « ablatio, invito rationabiliter Domino. «

Quòd

» Quòd si res sit sacra, dicitur *Sacrilegium*, de quò
» suprà. Si apertè cum vi fiat, est *Rapina*, à furto
» specie distincta. Licèt autem furtum cæteris
» paribus, quàm rapina levius sit, & ex genere suo
» minimum inter ea, quæ circa Proximum
» committuntur; est tamen mortale, si quantitas
» sit notabilis. *Ita communiter omnes.* Vid. *Bonac.*
» *Tom. 2. de Restitut. D. 2. Q. 8. Unde resolves:*

» I. Qui alienum accipit per jocum, vel
» propter bonum aut commodum illius, à quo
» accipit, non furatur: v. g. si uxor auferat marito
» pecunias, ne ludis aut comessationibus prodigat;
» aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum,
» ne legat; aut si famulus det eleemosynam
» non nimis magnam valde indigenti, in qua
» Dominus rationabiliter non sit invitus, à quo
» tamen propter verecundiam vel aliam causam
» non ausit petere. *Lessius Lib. 2. Cap. 11.*
» *num. 4.*

» II. Qui pro se, vel pro alio in extrema necessi-
» tate constituto alienum accipit, quantùm neces-
» sarium est, nec furatur, nec tenetur restituere
» postea sic absumptum; si quidem *re & spe*
» indigens fuit. Idem docent *Lessius* D. 12.
» *Malderus*, *Diana* &c. de necessitate gravi;
» verùm id probabiliùs alii negant cum *Laym.*
» L. 3. T. 3. P. 1. c. 1. n. 7. ex *S. Thoma* 2. 2. Quæst. 66. Art. 7.
» *Sylv. Ang. Vid. Lugo* D. 16. Sect. 7.

» III. Nec item furatur, qui accipit in compen-
» sationem justam, si aliter sibi debitum accipere
» nequeat, v. g. si famulus justum stipendium
» non possit aliter obtinere, vel iniquè
» inductus sit ad serviendum iniquo pretio.
» *Vid. Laym. l. c. & Tolet.* L. 5. c. 35.

ADDENDA.

ADDENDA.

Q. 206. *Quid notandum sit circa naturam furti & rapinæ.* R. Seqq. §. 1. Furtum dicitur esse *ablatio*, per quod distinguitur à pura damnificatione, secundùm dicenda p. 2. n. 17., nam si injustè comburas domum alienam, non est propriè furtum, *Lugo* de Just. d. 16. n. 1. Hinc etiam furari acum sartori inde habituro grave damnum, non censetur grave peccatum furti, sed damnificationis, *Fagund. Moya* in sel. T. 1. t. 3. d. 3. q. 3. n. 1. Per ablationem autem intelligitur etiam retentio, nam L. 40. 54. 76. ff. *de furtis* dicitur creditorem pignore utentem; item usuarium, si rem alteri commodet; item commodatarium, si rem diutius usurpet, furti teneri, quamvìs de creditore videatur oppositum dici L. 55. sequente, sed non potest esse quæstio nisi de nomine, potestque videri *Haun.* de Just. t. 2. n. 250. 936

§. 2. Dicitur ablatio *rei*, intellige, externæ, mobilis aut immobilis, utì si partem agri alieni in tuum trahas, *Mol.* de Just. d. 681. n. 14. Per Tò *rei*, intelligitur etiam persona non libera, utì mancipium; idem dicunt aliqui apud *Lugo* etiam de persona libera, v. g. filio, & ita videtur asseri §. 9. Instit. *de obligationibus, quæ ex delicto:* sed non potest esse quæstio, nisi iterum de nomine, de qua *Haun.* n. 254. 937

§. 3. Dicitur *alienæ*, intellige, saltem quoad legitimam detentionem, furtum enim committitur non tantùm contra dominum rei, sed etiam contra solum possessorem aut legitimum tantùm ejus detentorem, v. g. circa depositarium, 938

rium, commodatarium, conductorem &c. L. 10. & 11. ff. *de furtis*: unde dominus rei depositæ potest furari subducendo rem suam insçio & invito depositario; & hoc est, quod innuit *S. Th.* 2. 2. q. 66. a. 3. ad 3. dicens rem depositam esse simpliciter deponentis, sed secundùm quid esse depositarii. Videri potest *Lugo* s. 8.

939 §. 4. Dicitur ablatio *occulta*, & sensus est, quòd sit talis ablatio, quæ fit sine vi domino illata, quamvìs fortè eo præsente & vidente fiat, utiñ eo præsente & vidente pecuniam in mensa jacentem auferas & fugias, non est rapina, sed furtum.

940 §. 5. Secundùm jam dicta explicari debent definitiones aliæ furti, utì *S. Th.* in O *Occultatio septio rei alienæ*: L. 4. Instit. tit. 6. *Alienæ rei invito domino contrectatio lucri faciendi vel intercipiendi causâ*: L. 1. ff. de furtis, *Contrectatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratiâ vel ipsius rei vel etiam usûs ejus possessionisve*: *Molin.* n. 16. *Acceptio injusta bonæ externi absque vi & absque ullo consensu ejus, cujus est, saltem quoad legitimam detentionem*: *Tambur.* in Decal. l. 8. t. 2. c. 1. n. 1. *Acceptio vel contrectatio rei alienæ externæ sine vi, invito rationabiliter domino*: *Sporer* in Dec. t. 5. c. 5. n. 4. *Contrectatio occultaria alienæ externæ domino rationabiliter invito*: *Hann.* n. 252. *Acceptio occultatrei ab alio justè detentæ invito detentore.*

941 §. 6. Observandum est, quid veniat nomine furti apud Theologos seu Canonistas & Jurisci vilis peritos, quod colligitur ex jam dictis, nam si in furtum feratur pœna Ecclesiastica, v. g. excommunicatio, reservatio, illa cadet super furtum tantùm Theologicè consideratum, utì recte

Lugo,

Lugo, Sporer, Tamb. n. 7. ; è contrà si à iure civili feratur pœna in furtum, non cadet super omne furtum Theologicè consideratum secundùm jam dicta, nam apud Juristas nomine furti non venit acceptio rei immobilis, nec si coniuges sibi mutuò aliquid auferant, utì notat *Lugo* contra *Haun.* n. 257., nec quod aufertur ex hæreditate nondum adita, neque si tutor res pupilli iniustè usurpet, ideoque Juristæ furta illa honestioribus titulis appellant, *delicta rerum amotarum, expilatæ hæreditatis, rationum distractarum &c.*, utì videri potest in legibus apud *Lugo* n. 3. Quales autem actiones, & cui, & contra quem competant ratione furti ; Item quales statutæ sint pœnæ contra furtum, videri potest apud *Haun:* à n. 265.

§. 7. Rapina est iniusta contrectatio rei alie- 942
næ externæ cum vi facta domino vel legitimo detentori : ideo autem distinguitur specie à furto , quia superaddit modum tendendi in rem alienam notabiliter diversum, nempe cum vilipendio & injuria contra personam ipsam præsentem & renitentem , quæ tamen ob præeminentiam, quam habet ratione iuris in re sua, violari non deberet. Porrò per vim intelligunt *Mol.* & *Lugo* n. 12. non tantùm violentiam seu impetum, qui corpori infertur, sed etiam aliam vim, quæ fit per metum gravem iniustè incussum, utì si latro minetur mortem , nisi extradas pecuniam; si Princeps minetur exilium ; nisi solvas iniqua tributa ; si quivis alius potentior minetur grave malum, si rem tuam repetas &c. Et debet talis vis fieri personæ domini vel alterius, qui rem legitimè detinet, utì rectè *Vict: Mol. Lugo* n. 13. contra *Sot.*; hinc si fur unus alterum vi im-

pediat, ut ipse primus rem auferat, item si quis noctu violentè effringat ostia & nemine præsente aut renitente rem subducat, non erit rapina sed simplex furtum; putat tamen *Haun.* n. 164. fore rapinam, si habuisset animum vim inferendi, & ita videtur innui L. 52. §. 10. ff *de furtis*: similiter quamvis per metum sit vis illata, sinon inferatur violentia, non erit rapina apud Juristas, nec in foro civili dabitur actio, quæ aliàs datur contra rapinam, & dicitur *De vi bonorum raptorum*, Instit. & ff hoc titulo, sed tantùm dabitur actio, *Quòd metûs causâ*, utì cum aliis notat *Haun.* n. 263.

943 §. 8. *Objici potest.* Homo tenetur bona sua temporalia postponere saluti æternæ proximi, ergo nunquam est rationabiliter invitus, ut proximus hæc accipiat, sed tenetur potiùs velle, ut habeat, quàm ut peccet mortaliter, ergo nunquam peccabitur saltem mortaliter per furtum vel rapinam. R. Si argumentum valet, ergo nulla proximo fieri poterit injuria gravis: itaque dist: antec:, homo tenetur bona sua temporalia postponere saluti æternæ proximi, si proximus per suam malitiam velit suam salutem perdere, n, si proximus non possit aliter suam salutem consequi, c: anteced. & n. conseq.

944 *Q.* 207. *Quæ sint species furti.* R. Species furti genericè sumpti apud Theologos sunt, furtum strictè sumptum & rapina, de quibus à n. 95. dictum est, ad quæ accedit species Sacrilegii, si res sit sacra vel tollatur è loco sacro secundùm dicenda l. 5. n. 127. Et speciatim de furto Reliquiarum dictum est hìc n. 53. Species furti apud Juristas sunt, 1. *Manifestum*, in quo fur præsen-

te

te adhuc insecutione vel inclamatione deprehenditur cum re furtiva, eo die, quo furatus est, antequam detulerit eò, quò deferre & ubi cum furto manere constituerat: *Non manifestum*, in quo fur non ita deprehenditur. 2. *Diurnum*, quod fit in ea luce, quâ fur agnosci possit: *Nocturnum*, quod fit in eis tenebris, ut fur agnosci non possit; Statuitur autem L. 4. ff *ad legem Aquiliam*, ut solus nocturnus fur impunè occidi possit, ut tamen idipsum cum clamore testificetur; limitatur L. 9. ff. *ad legem Corneliam de sicariis*, si parcere ei sine periculo suo non possit. 3. *Qualificatum*, quod in iure habet speciale nomen & punitur specialibus pœnis: *Non qualificatum*, quod speciale nomen non habet in iure, ideoque nec illi speciales pœnæ decretæ sunt. Qualificata sunt, *Peculatus*, quod est furtum circa res vel bona publica ad fiscum aut principem pertinentia, quo spectat etiam crimen legis Juliæ, si quis bona communitati distribuenda in proprium commodum vertat, aut debens distribuere pecunias obtrudat aliquid aliud; item adulteratio monetæ facta à monetario, item cusio monetæ sine licentia, etiam in usus proprios, & quamvis ex materia propria. *Abigeatus*, si ex grege abigantur plura pecora etiam successivè, vel etiam unum, si sit magnum, utì bos, equus, etiamsi è stabulo abstrahatur, utì notat *Ilsung* t. 4. d. 3. n. 131. *Plagium*, si homines liberi & inviti dolosè intercipiantur, supprimantur, vendantur, emantur. De his omnibus videri possunt plura apud *Haun.* à n. 259.

Q. 208. *An furetur, qui rem aufert domino vidente & non contradicente, aut si putetur esse con-* 945

tentus. R. §. 1. Si dominus videat, & ex metu vel verecundia non contradicat, auferens furatur, quia dominus est invitus: si videat & non contradicat, idque sine metu & verecundia, censetur consentire, quia nil opponit, cùm posset & deberet, nisì consentiret, ita plures cum *Bonac.* de Restit. d. 2. q. 8. p. 1. n. 1.

946 §. 2. Si quis prudenter præsumat dominum esse omnino contentum, vel certò sciat fuisse daturum, si rogaretur, non peccat saltem graviter auferendo, ita cum communi *Lugo* d. 11. n. 54. *Less.* l. 2. c. 12. n. 4. Ratio est, quia dominus tum non censetur invitus, saltem quoad substantiam, quamvìs fortè invitus sit quoad modum illum auferendi, ad excusandum autem furto non requiritur positiva voluntas domini, sed satìs est eum non esse nec fore positivè invitum quoad substantiam, ad quam tum est contentus: si tamen postea adverteretur non fuisse contentus nequidem quoad substantiam, esset obligatio restituendi, quia prior præsumptio non fecit eum esse reipsa contentum quoad substantiam. *Dixi* non peccare saltem graviter, quia communiter est saltem veniale, vel ob vanum respectum humanum, quo quis vincitur, vel quia fit contra voluntatem domini quoad modum saltem, qui aliter non vult carere suâre, nisì se illâ abdicet sciens volens.

947 *Q.* 209. *An ille furetur, qui pro statu suo servando facit in vestitu, victu, famulitio &c. expensas, quibus solvendis scit se esse imparem.* R. De hoc dicendum esse p. 2. n. 17. & 280.

Q. 210. *An ille præsumi possit esse fur, qui res alienam accipit, vel in cujus domo res alienas invenit.*

R. Hoc

R. Hoc resolvendum esse p. 2. n. 1186.

Q. 211. *An licitum sit furari in gravi vel extrema necessitate.* R. Non licere in gravi tantùm, hinc *Inn.* XI. damnavit hanc 36. prop: *Permissum est furari, non tantum in extrema necessitate sed etiam in gravi*: quænam autem necessitas dicatur extrema, gravis, communis, dictum est l. 2. à n. 195. Porrò circa propositionem relatam adhuc notanda sunt seqq. 948

§. 1. Certum est nunquam licitum esse furari, nequidem in extrema necessitate, utì cum *S. Th.* 2. 2. q. 65. a. 5. notant omnes, quia furari est occultè surripere vel detinere rem alienam domino rationabiliter invito, quod semper est intrinsecè malum, si enim dominus sit rationabiliter invitus, non potest esse licitum contra illius jus agere: unde quamvìs probabile esset licere in necessitate gravi aliquid surripere, tamen improbabile esset licere furari: & quidem *Carden.* in 2. crisi d. 23. c. 1. a. 1. putat mentem Pontificis hìc fuisse præcipuè, ut reprobaret hoc, quòd unquam licitum sit furari, sed probabilius est, quòd per Tò furari intelligat etiam surripere, nam nunquam licere furari, erat per se satìs evidens, & AA, quorum opinionem reprobare videtur, per Tò furari intelligebant surripere. 949

§. 2. Extremè pauper potest surripere sibi necessaria, quia habet jus naturale, imò & obligationem conservandi vitam, ergo etiam sibi applicandi media necessaria; neque per hoc furatur, quia ille, cui surripit, non est rationabiliter invitus. *Nec obstat* Jus Gentium, quo facta est divisio bonorum, *nam* cùm primarius finis bo- 950

norum externorum sit conservatio vitæ humanæ, divisio non potuit fieri in præiudicium vitæ, sed debuerunt in extrema necessitate omnia bona, saltem non valde pretiosa, manere communia, & ita omnes unanimiter tenent, inquit *Carden.* n. 2. Quod autem quis potest pro se, potest etiam pro alio extremè indigente, uti habet *S. Th.* q. 66. a. 7. ad 3. & post eum AA communiter cum *Dicast.* l. 2. t. 2. d. 9. n. 254., tum enim surripiens est veluti instrumentum indigentis. Addunt *Con. Less:* l. 2. c. 12. n. 69. *Dicast.* n. 252. *Tamb.* l. 8. t. 2. c. 6. §. 1. n. 1. *Sporer* t. 5. c. 5. n. 90. à tali paupere posse etiam occidi eum, qui impediret, quominus ipse acciperet rem sibi ita necessariam, sicuti raptor, qui bona magni momenti saltem necessaria tollit vel violentè retinet, potest occidi secundùm dicta n. 811.

951 §. 3. Si dominus bonorum sit in pari tecum necessitate extrema, non poteris surripere ipsi, quia in pari causa melior est conditio possidentis, *Less.* n. 70. *Tamb.* n. 3. & alii communiter: An autem tum excuseris à restitutione, dicetur p. 2. n. 329.

952 §. 4. Si extremè egens posset habere necessaria petendo, non esset licitum surripere, uti ex *Less.* & aliis docet *Dicast.* n. 248., quia revera tum non est in extrema necessitate surripiendi: si tamen tum surriperet, *Less.* n. 72. putat tantùm venialiter peccaturum, quia dominus debet esse contentus quoad substantiam, ex hoc autem, quòd invitus sit quoad illum modum, putat non refundi malitiam gravem: & ita teneri petere etiam virum nobilis familiæ docet *Con:*, licèt eum valde puderet mendicare, quia pudor

ille

ille est irrationabilis & à superbia ; in hoc tamen contradicunt *Less.* n. 66. *Castrop. Dicast.* n. 249. putantes viro honestæ conditionis nimis durum esse ostiatim mendicare, saltem eo loco, in quo notus est ; sed facilè opponet *Con.* id non esse opus, potest enim divitem convenire privatim, aut per litteras, quæ non erubescunt : an autem sic indigens teneatur media vitæ conservandæ necessaria admittere tanquam tantùm mutuò data, dictum est l. 2. n. 207.

§. 5. Probabilius est, quòd privatus non pos- 953
sit in extrema necessitate surripere rem valde pretiosam, v. g. ter mille aureos, maximè si summa illa esset necessaria ad sustinendum statum alterius, utì notat *Lugo* d. 16. à n. 147., aut si alter ideo esset in gravia mala lapsurus, utì habet *Tamb.* §. 2. n. 1., charitas enim in proximum non obligat cum tanto dispendio proprio, nec videtur ulla virtus obligare ad tam extraordinaria media pro conservanda vita tam sua quàm alterius privati, secundùm dicta l. 2. n. 201. & hìc n. 775., docentque AA ibi citati : & quamvìs in extrema necessitate omnia dicantur fieri communia, intelligi debent omnia, non absolutè, sed quæ ad vitam sunt ordinariè necessaria, non quæ sunt tanti momenti & extraordinaria : cùm tamen contraria sententia etiam sit probabilis, posset pauper hanc tenens veluti sibi hìc & nunc satìs certam, surripere etiam pretiosa, & vicissim dives secundùm alteram licitè negaret, neque ideo dabitur bellum utrimque justum materialiter & absolutè, sed tantùm formaliter & ex suppositione diversarum opinionum probabilium, in quo non est inconvenientia ulla.

954 §. 6. Si quis iustè sit condemnatus, ut fame pereat, probabile est non posse, etiamsi extremè indigeret, surripere necessaria ad vitam conservandam, quia dives in eo casu non tenetur ei subvenire, uti dictum est l. 2. n. 201. Imò nec ipse tenetur vitam suam tum conservare, secundùm dicta hìc n. 779.; ergo amisit ius ad vitam sic surripiendo conservandam.

955 §. 7. Non esse ulli privato licitum in necessitate tantùm gravi surripere, habet nunc sententia communissima, quam meritò vocat verissimam *Sporer* n. 105., & videtur habere Cap: *Si quis* de furtis, ubi dicitur, *Si quis propter necessitatem famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem vel pecus, pœniteat hebdomadas tres*, ergo ius canonicum supponit esse peccatum: & *Ratio* est 1. quia dominus est rationabiliter invitus, cùm enim nullum hìc sit vitæ periculum, nec malum æquivalens amissioni vitæ æquivalens, bona non fiunt communia, ergo tali indigenti non competit ius occupandi. 2. Cùm hæc necessitas sit omnino frequens, nimiùm multiplicarentur eiusmodi rapinæ cum perturbatione communis pacis. 3. Homines non satìs abstinerent à dilapidatione bonorum suorum, ab otio & inertia, cogitarent enim sibi in gravem necessitatem lapsis facilè succurrendum, rapiendo quod vellent, quod cederet in grave damnum communitatis humanæ. 4. Huic necessitati satìs occurritur per præceptum charitatis obligans ad eleemosynam graviter indigenti dandam, secundùm dicta l. 2. à n. 199., cùm autem ea obligatio sit ad eleemosynam dandam, patet in altero non esse ius accipiendi, nam ad illud, quod donatur, accipiens non

non habet ius, utì pluribus deducit *Carden.* n. 14. 24. 25. *Nec juvat*, quòd aliqui apud *Mendo* d. 3. n. 8. & cum *Dicast.* n. 256. probabile esse censeant, quòd pauper in gravi necessitate possit diviti surripere, *nam* hoc dato, adhuc manet possessio pro divite, qui non debet exui certo iure propter probabilitatem illam pauperis: notant tamen *Laym.* t. 3. l. 3. c. 1. n. 8. & *Sporer* n. 106. eiusmodi pauperes non esse facilè damnandos peccati mortalis, si à divite, præsertim antè rogato & negante, surripuerit necessaria pro sublevanda necessitate sua gravi, circumstantia enim necessitatis multùm excusat, cùm reddat divitem minùs rationabiliter invitum.

§. 8. Si tota Resp. sit in necessitate gravi, licitum est auferre à divitibus superflua, quæ necessaria sunt ad Remp. sublevandam, quia necessitas gravis Reip. æquivalet, imò superat necesitatem, quam haberet unus privatus, utì cum *S. Th.* & aliis *Carden.* n. 16. 956

§. 9. Si necesitas gravis sit urgens, rectè docent *Lugo* n. 154. *Less.* n. 71. *Haun.* de Just. T. 1. t. 2. à n. 347. *Sporer* n. 103. *Carden.* n. 17., & fusiùs in 1. crisi d. 80. privato esse licitum surripere necessaria ad illam sublevandam, nam secundùm dicta l. 2. n. 195. tum censetur extrema esse moraliter præsens, cùm sit proxima, aut hæc sit illi æquivalens; & ideo hanc sententiam dicit esse certam *Tamb.* §. 1. 957

§. 10. Licèt gravis necessitas non excusat, ut surripias, tamen excusare potest, ut differas restitutionem vel sòlutionem debiti, utì dicetur p. 2. n. 335. 958

Q. 212. *An occulta compensatio sit furtum.* R. 959

§. 1.

§. 1. Si adsint conditiones aliquæ, non est furtum sed licita, per se loquendo, utì contra *Henricum & Eliz.* l. 8. q. 7. §. 4. docent reliqui omnes, teste *Lugo* d. 16. n. 86. *Ratio* est 1. Nam non potest esse contra justitiam, tum quia est procuratio æqualitatis, quam intendit justitia, tum etiam quia creditor accipit rem æquivalenter suam, ergo debitor non potest saltem quoad substantiam esse rationabiliter invitus; sed nec quoad modum, quia hunc excusat necessitas & impotentia aliter accipiendi. 2. Per hoc cavetur major injuria, magis enim læderetur jus creditoris, si pergeret carere rebus suis, aut etiam injustè cogeretur novos sumptus pro ea recuperanda impendere, ergo debitor non potest esse rationabiliter invitus. 3. Debet supersesse medium moraliter possibile ad bona sua recuperanda, sed nullum aliud supersest præter occultam compensationem, utì supponitur, ergo. *Dixi*, per se, quia per accidens potest esse illicita, quamvis adsint conditiones alioqui requisitæ, si enim acceperis rem mutuam à tuo debitore & juraris te redditurum, non poteris ob reverentiam juramenti retinere in compensationem tui debiti, secundùm dicta n. 333.

960 §. 2. Objici possunt sequentia, 1. Lumen naturale insitum omnibus Gentibus dictat esse injustum, si quis inauditus condemnetur, fortè enim habet exceptiones, hinc ratio dicit omnem etiam reum esse audiendum, etiamsi ejus delictum videatur evidens: item est contra lumen naturæ, ut quis in propria causa & pro commodo proprio sit Iudex, ideoque hoc prohibetur L. un. Cod. *Ne quis in propria causa*, & ideo etiam

apud

apud omnes Gentes sunt instituta judicia pro dicendo cuique jure suo; ideo etiam justè recusantur Iudices uni parti amici vel infensi, ergo compensatio altero inscio, & propriâ auctoritate facta non potest esse licita. 2. Est contra omnem politiam, ad quam spectat attendere ad circumstantias, si occultè compensans tantùm consideret quid, sive æqualitatem, non autem consideret, quis, sive à quo hæc æqualitas procurari debeat, quod maximè est considerandum, nam si quis extraneus veniret velletque esse Iudex talis æqualitatis, diceremus, quis te constituit Iudicem? quâ auctoritate id facis? ergo id magis valet, si illud attentet facere pars adversa maximè interessata. 3. Si id licet in justitia commutativa, ergo etiam licebit in vindicativa, adeoque potero propriâ auctoritate ulcisci injurias, punire eum, qui mihi malè fecit, injuriæ parem injuriam referre, sicuti enim, v. g. dato mutuo habetur inæqualitas, quam occultè compensans redintegrat, ita per unam injuriam est posita inæqualitas, & relatâ pari injuriâ redit sua quóque æqualitas. 4. In foro externo nunquam approbaretur occulta compensatio, & censeretur fur, qui ita occultè furriperet, nam potestas publica debebat priùs dijudicare, num fortè non esset aliquis prior creditor, num debitor non afferret aliam exceptionem &c., ergo nec approbandum est in foro interno, quia internum debet conformari externo, nisi constet de præsumptione falsi vel ignorantia, ex qua procedat externum, quod hìc non est, ita *Eliz:*; Et similia sibi objicit *Onnate* de contract. d. 8. n. 167. R. 1. Si hæ rationes valent, ergo rem meam, quam apud furem invenio,

venio, non potero privatâ auctoritate clam recipere, cujus oppositum dicetur n. 965. R. 2. Si attendantur conditiones, quas §. seq. proponemus, cadit ratio 1. & 2., nam dicemus debitum debere esse certum, moraliter non recuperabile per Judicem vel alium modum, ergo frustra provocaretur ad Judicem aut ad potestatem publicam. *Ad* 3. N. seq., quia justitia vindicativa spectat ad solum Superiorem: quòd si per Superiorem amoliri non possim injuriam, & cæteræ conditiones adsint, licitum erit mihi damnum meum occultè compensare, & servato moderamine inculpatæ tutelæ, me contra injuriantem munire, ne magìs noceat. *Ad* 4. Forum externum præsumeret fieri sine justo titulo, quem si sciret adesse, utì & conditiones reliquas mox referendas, improbare non posset. Videri possunt *Carden.* in 1. crisi suprà, item *Haun.* t. 2. à n. 336.

961 §. 3. Conditiones requisitæ ad hoc, ut liceat compensatio occulta, sunt sequentes, 1. Ut debitum sit strictum, & non solius convenientiæ vel gratitudinis, estque oppositum improbabile, & *Diana* p. 7. t. 10. R. 19. referens *Petrum Nav.* pro opposita sententia, est deceptus, utì ostendit *Moya* t. 6. d. 4. q. 1. n. 12.

962 2. Ut hoc debitum sit certum; nec sufficit, ut probabiliter tantùm putes tibi deberi, utì docent communissimè omnes cum *Carden.* in 2. crisi d. 23. c. 2. a. 1., & fusiùs in 1. crisi d. 16. c. 8. a. 6. contra *J. Sanch.* d. 43. n. 54. & d. 44. n. 57., cui favet *Lugo* n. 99., quamvìs n. 106. suspendat judicium: *Ratio* nostra est, quia in dubio melior est conditio possidentis, & iniquum est, ut pro debito incerto certam tibi solutionem tuâ auctoritate

ritate attribuas, possessio enim, quam habet alter, est ius certum retinendi, contra quod nulla valet probabilitas, quia contra certitudinem pro iure retinendi non potest dari probabilitas pro jure auferendi, cùm certitudo elidat omnem oppositam probabilitatem. *Conf.* nam alioqui famulus probabiliter judicans sibi deberi salarium majus, posset occultè illud surripere, quod tamen damnatum est, utì dicetur n. 971.; Imò quivis facilè sibi persuaderet se hìc & nunc habere ius probabile, ac consequenter posse clam surripere, ex quo sequerentur gravissima incommoda in societatem humanam, *Haun.* n. 341. Hinc *Ills.* t. 4. d. 3. n. 173. meritò rejicit *Mol.* *Less.* & alios, qui docent legatarium, cui certò constat de voluntate testatoris, posse legatum occultè surripere hæredi necessario, si renuat dare propter testamentum legali solennitate destitutum, nam tantùm probabile est tali legatario ius competere: Idem est de illo, qui per Judicem compulsus est resarcire damnum alteri causatum ab animali suo sine sua culpa Theologica, nam etiam tantùm probabile est, quòd per sententiam Judicis non sit translatum ius pretii persoluti: Item si quis detraxerit de fama tua, & non possit aut nolit famam restituere, non poteris damnum famæ compensare clam surripiendo illi pecuniam, utì habet communis contra *Dianam* p. 3. t. 5. R. 30. & paucos alios, quia sententia, quòd sit obligatio restituendi in bono diversi generis, non est certa sed tantùm probabilis, utì dicetur p. 2. q. 62. *Nec obstat*, quòd in foro externo res adiudicaretur habenti ius probabilius, licèt non certum, *nam* hoc fit ex communi

muni consensu omnium, ut tollantur discordiæ & dominia rerum reddantur certa, in quo si intercurrat materialis iniuria, per potestatem dominii alti transfertur dominium, quia sic postulat bonum commune, sicuti si Principi probabilius sit, quòd adsit causa sufficiens imponendi tributum, licitè imponit, quia tributa non imponuntur in bonum privatum Principum sed Communitatum, & postea adhuc cedent in bonum commune, unde Princeps in imponendis tributis agit veluti Judex, qui ex consensu omnium potest, imò debet ferre sententiam secundùm probabiliorem. Similiter si mihi abstulisti rem, quam possidebam, de qua dubii eramus, ad quem è nobis pertineret, possum eam occultè recipere, quia licèt meum petitorium esset tantùm probabile, tamen possessorium erat certum, ergo certum est, quòd feceris mihi injuriam, & consequenter tenearis reparare seu omnia restituere in integrum; & idem est de aliis similibus casibus, in quibus ius hoc vel illud est certum vel tantùm probabile. Quòd si AA nostræ sententiæ quandoque dicant, in hoc vel illo casu licere occultam compensationem, cùm tamen id videatur esse tantùm probabile, eò quòd alii oppositum teneant, dicendum est AA. illos putasse pro tali circumstantia esse moraliter certum, rectè enim notant *Rebel. & Dicast.* l. 2. tit. d. 9. n. 93. non requiri infallibilem certitudinem, sed humano modo, ita ut viri prudentes non dubitent, nec putent hìc & nunc posse prudenter dubitari de opposito: & sic intelligi debent omnia dicenda.

Unum adhuc controvertitur hìc, nempe an tum,

tum, quando contractus est tantùm irritabilis per sententiam Judicis, ante hanc licita sit occulta compensatio & vendicatio rei; affirmant *Sanch.* de Matr. l. 4. d. 8. n. 11. & *Less.* apud *Lugo* d. 22. n. 116., si aliter non possit rem recuperare, & eam alter teneatur ante sententiam restituere, quia cùm per sententiam certò possit rescindi contractus, videtur esse jam ius satis certum: è contrà negant *B. Pontius* & *Diana* p. 3. t. 5. R. 118., quia quamdiu non rescinditur contractus, manet ius in re acquisitum alteri: sed prior sententia videtur vera, quia ut licita sit occulta compensatio, satis est esse ius certum ad rem alienam, alioquin nunquam esset licitum sibi compensare ius certum per retentionem vel occupationem rei alienæ.

3. Ut debitum sit præsens: aliqui tamen cum *Tann. Dian.* & *Sporer* t. 5. c. 5. n. 71. concedunt etiam licere prævenire & compensare nunc pro eo, quod alter certò debebit post mensem, si post mensem non eras accepturus, quod probabile esse agnoscit *Lugo*, docetque absolutè *Hlls.* n. 172., dummodo ex anticipata solutione non nascatur damnum debitori, alioquin debebis hoc resarcire, *Tamb.* l. 8. t. 2. c. 5. §. 1. n. 2. Ratio prioris est, quia licitum est removere periculum, quod certò imminet rei meæ, meque indemnem reddere. 963

4. Ut res, quam accipis, sit tui debitoris, unde non licebit accipere rem alienam existentem apud debitorem, nec illi commodatam aut apud eum depositam, quia ipse non est harum rerum dominus: si autem ipse rem suam tibi commodarit aut apud te deposuerit, Cap. *Bona fides* de 964

depositis, & L. ult. Cod: *de Depositis*, dicitur non posse retineri pro compensatione, quod multi intelligunt tantùm pro foro externo, unde retineri posse pro foro conscientiæ docent *Nav. Sa, Tann. Less.* l. 2. c. 27. n. 16. *Onn.* n. 174. *Dicast.* n. 91. & 96. *Spor.* n. 76., quamvis *Haun. de* Contr. in particulari n. 738. dicat tum tantùm fieri posse, quando res commodata non ampliùs existit in se sed tantùm est æstimanda, sed intelligere videtur, quòd tum etiam valeat pro foro externo, res enim tum non est, quæ habebat privilegium. Vide tamen dicenda p. 2. n. 455. Saltem poteris accipere rem, quam debitor tuus mittebat alteri pro dono aut pro solutione debiti, dummodo ab altero necdum sit acceptata, sed adhuc sub tui debitoris dominio, utì notat *Pal.* n. 170., si enim illam tu prior occupes, statim per apprehensionem possessionis in te transfertur dominium, cùm dominus non possit esse rationabiliter invitus. E contrà tamen si alius mittat aliquid ad tuum debitorem, qui necdum acceptarit, aut si ipsi debeat aliquid, sed necdum solverit, non poteris præripere, quia necdum est res tui debitoris, *Vasq. Lugo* n. 120. *Tamb.* § 4. *Spor.* n. 80. 81.

965 5. Ut rem tibi debitam non facilè possis aliter obtinere, utì habetur L. 13. ff. *Quod metûs causâ*: tum autem non potes facilè obtinere, si deberes per litem vel publicam potestatem cogere cum magnis expensis vel jactura amicitiæ & gratiæ tibi multùm utilis, utì cum aliis notat *Tamb.* § 1. n. 3., ubi cum *Diana* dicit non fore mortale, quamvìs desit hæc conditio, è contrà *Mol.* dicit fore mortale: quòd si fur habeat rem tuam, consuetu-

suetudo probat posse sine ullo peccato propriâ auctoritate recipi, *Dicast.* n. 97., & habetur L. 48. ff *de furtis.*

6. Ut fiat cum minimo damno debitoris, unde etiam abesse debet periculum, ne tibi vel tuo hæredi idem debitum iterum solvatur; item providendum, ne ille putans necdum esse solutum, maneat in conscientia peccati, nolendo solvere: si tamen non posses sine gravi incommodo hæc cavere, posses accipere, sed si iterum solveret, postea tenereris secundam solutionem restituere. 966

7. Ut fiat in eadem specie, alioquin debitor injustè cogetur ad permutandam rem suam: si tamen accipi non potest in eadem specie, est communis sententia cum *Less.* Lugo, *Vasq. Laym. Haun.* n. 332. *Sporer* n. 75. *Ills.* n. 171. licere etiam in diversa specie; & in re consentit *Dicast.* n. 117. 967

8. Ut fiat sine damno tertii, quale esset, si ideo alius putaretur furatus & cogeretur restituere: quia tamen hoc tantùm per accidens sequitur, si quis absque notabili damno suo non posset omittere compensationem suam, non peccaret compensando, licèt hoc sequeretur; si autem posset sine notabili damno omittere vel differre, peccaret compensando, sed tantùm contra Charitatem, utì habet communis cum *Sporer* n. 78. 968

9. Ut fiat sine præjudicio tertii, quale esset, si res esset alteri, v. g. locata, commodata, huic enim facis injuriam, si ante tempus expletum eripias; item si essent alii creditores, quibus de jure deberetur anterior vel partialis solutio, secun- 969

dùm dicenda p. 2. q. 72 & seqq:, quod optimè deducit *Mendo* d. 6. q. 4. Unde si Titius creditor sciat Cajum debitorem suum non posse solvere omnibus etiam aliis creditoribus habentibus æqualiter jus, non potest Titius integrum debitum suum clam subducere Cajo, sed tantùm pro rata, utì p. 2. n. 307. dicetur: imò *Lugo* n. 127 & alii docent, quamvìs ego rem debitoris apud me haberem, me tamen non posse eam retinere integram excluso anteriore creditore, quia cùm illam habeam nomine debitoris, mihi non favet possessio nec ullus alius titulus præferentiæ; in hoc tamen contradicunt alii cum *Tamb.* §. 7. à n. 3. & *Sporer* n. 82., qui putant rem illam, quam apud me haberem, esse veluti pignus pro debito meo, adeoque posse retineri, donec solvatur debitum, quod sustineri potest, si res illa sit apud me deposita tanquam pignus hujus mei præcisè debiti, alioquin præferenda videtur sententia *Lugonis*.

970 Circa hanc conditionem, occurrit hoc dubium: Si Cajus non possit debitum à Principe obtinere, an possit illud sibi compensare, v. g. defraudando gabellas, licèt has conduxerit vel emerit Titius: posse affirmant *Silv. Sanch. Bon.* aliique cum *Onn.* n. 182 & *Lugo* d. 36. s. 5., quia Titius tantùm emit jus, quod habebat Princeps, sed Princeps non habuit jus ad gabellas nisi tales, quæ essent justæ, hæ autem respectu Caji non sunt justæ, cùm gravent Cajum supra debitum, supposito enim quòd hoc contribuerit, quod ei debet Princeps, iniquè ab eo exigitur ulterior gabella. *Conf.* ex *Vasq.* & *Dicast.* l. 2. t. 20. d. 3. n. 74., quia jus Titii fundatur in jure Principis, hinc

si

si v. g. cessante necessitate desineret obligatio solvendi Principi gabellas, etiam non esset obligatio solvendi Titio, ergo cùm Cajus hìc non obligetur solvere Principi sed retinere possit compensando sibi debitum, nec obligabitur solvere Titio. *Nec obstat*, quòd Cajus non posset ex fructibus horti compensare debitum, si Princeps hortum locasset Titio, *nam* disparitas est, quòd fructus horti non sint Caji, imò nec Principis sed Titii, è contrà quod solvitur pro gabella est Caji, nam solvitur Principi, cui Cajus non tenetur solvere, ergo multò minùs Titio: addit Lugo n. 80. compensationem hanc fieri non posse, si debitum à Principe sit contractum, postquam gabella jam Titio est debita, quia Princeps poterat hanc justè postulare, quando transferebat jus illius in Titium, ergo Titius, qui ius illud acquisivit, etiam justè postulat. Infert Lugo n. 85., si plures conduxerint diversas gabellas ab eodem Principe, ex cujus commissione unus iniustè exegerit nimiùm, te posse compensare hoc subtrahendo alteri conductori, quia hic alter petit nomine Principis, sed Princeps non habet jus à te petendi, suppositò quòd alius ejus conductor à te exegerit nimiùm, ergo nec potest exigere hic alter. *Vasq. Turr. Mol. Dicast.* n. 83. admittunt primam illam sententiam, si Titius tantùm conduxerit illas gabellas, non autem si emerit aut ei donatæ sint, nam si conduxerit, videtur exigere adhuc nomine Principis; si autem emerit vel donatæ sint, exigit nomine suo, ipse autem non debet Cajo, ergo Cajus iniustè ex illis compensat, quod debet Princeps, nisi fortè debitum Principis esset antiquum, utì limitant *Mald. Less.*

Diana apud *Lugo* n. 82., qui dicit se non videre in hoc differentiam. Opposita sententia, quam tenent *Corduba*, *Regin. Graff.* apud *Lugo* n. 72. item *Sporer* n. 81. videtur probabilior, nempe absolutè non licere talem compensationem, sive Titius emerit aut dono habeat, sive conduxerit ius exigendi gabellas, tum quia fieret in præiudicium Titii, tum quia Cajus compensaret sibi, non ex bonis Principis, sed quæ fuissent Principis & nunc essent Titii, qui etiam solus damnum illud sentiret. *Conf.* quia licèt Titius conducat vel emat ius gabellæ, non ideo obligatio Principis transfertur in Titium, sicuti ex eo, quòd conducam vel emam agrum tuum & jus percipiendi fructus ex illo, non ideo tuæ obligationes transferuntur in me, ergo non ideo habebis ius compensandi ex gabellis, nisi quamdiu hæ manebunt Principis; suppono autem ius gabellæ non fuisse specialiter hypothecatum pro illo debito, nulla enim est ratio, cur ius gabellæ determinatè potiùs debeat ferre illud onus, quàm reliqua bona, quæ Princeps retinet, ergo licèt Titius conduxerit vel emerit ius gabellæ à Principe, non ideo potest Caius has fraudare ad compensandum hoc, quod ei debet Princeps. Ad rationem *Lugonis* R. Principem, quamdiu retinebat ius gabellæ, non potuisse exigere gabellam à Caio, non quòd gabella esset de se iniusta vel indebita, sed quia Princeps aliunde Caio debebat, si autem Princeps ius gabellæ locarit vel vendiderit Titio, Princeps manet debitor ex reliquis suis bonis, & debitum Principis nullo modo manet connexum cum iure ad gabellas, quod nunc est Titii, qui Caio nihil debet.

Q. 213. An famulantes possint dominis suis occultè surripere aliquid ad compensandum laborem, cui putant non respondere æqualem mercedem. R. Non posse, nam *Inn. XI* damnavit hanc 37. prop., *Famuli & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere, ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt*: quæ damnatio ut explicetur, notanda sunt seqq: 971

§. 1. Possunt omnes, etiam famulantes, uti occultâ compensatione, si adsint conditiones à n. 961. requisitæ, unde per hanc damnationem non restringitur ullus usus licitæ compensationis, nam compensatio hìc damnata semper fuit illicita, quia defuerunt ei conditiones ad licitum usum necessariæ, quia propositio damnata dicebat sufficere, quòd famulus iudicet salarium esse minus quàm operam, hoc autem falsum est, tum quia secundùm dicta n. 962. requiritur, ut hoc sit certum, tum etiam quia licèt labor sit fortè maior, tamen famulus non est ad eum conductus, & ex propria voluntate facit, vel saltem ex spe alterius commodi aut gratiæ.

§. 2. Si famulus iudicans suum salarium esse nimis parvum debeat pecuniam suo domino, v. g. quia acceperat ab eo mutuam, quamvis iste famulus habeat possessionem huius suæ pecuniæ, non ideo potest retinere, quantùm putat sibi ultrà deberi, utì cum aliis *Carden.* in 2. crisi d. 23. à n. 66., quia possessio pecuniæ hìc non facit ad rem, utì in simili notat *Lugo* d. 18. n. 10., sed pro domino antecedenter ad omne dubium est certa possessio iuris de recipiendo mutuo, quæ debet prævalere, cùm famulus è contrà non habeat possessionem ullius iuris, quo elidatur illa 972

certa possessio domini, ius enim, quod prætendit ad maius stipendium, est ad summùm tantùm probabile & incertum, quod non elidit certitudinem iuris ad recipiendum mutuum, hinc praxis oppositæ sententiæ secundùm *Carden.* est subiecta damnationi.

973 §. 3. Damnatio huius propositionis extenditur etiam ad omnes illos, qui vel alteri laborant, utì varii opifices; vel præstant obsequia, utì amici, interessores, internuncii; vel obeunt officia, utì Consiliarii, Secretarii, Quæstores, Bellidúces &c., his enim etiam illicita est occulta compensatio, nisi adsint omnes conditiones à n. 961. allatæ, *Carden.* a. 3. Et speciatim quoad famulos sartorum, hi faciunt iniuriam, si retineant fragmenta panni, fila serica &c., ut sic compensent sibi mercedem, quam dicunt satìs magnam non solvi, ita cum communi *Lugo* d. 16. n. 83. Ratio est, quia merces, quæ communiter datur illis, & quâ maior non potest ordinariè obtineri, debet censeri iusta, quantitas enim iustæ mercedis taxatur communi usu & consuetudine, ergo malè dicunt talem mercedem non esse iustam. Idem videtur dicendum de sartoribus ipsis seu magistris, utì rectè *Villal. Dian.* & *Lugo* n. 85 contra *Sanch.* & alios, si invitis illis, qui vestes constituunt, retineant eiusmodi reliquias: an autem hic vel ille censeatur invitus, iudicari debet ex circumstantiis, quamvìs enim plerique reposcant fragmenta, tamen illi, quibus vestes fractæ non reficiuntur, sæpe censeri poterunt ea non repetere. Et quod dictum est de sartoribus, valet de aliis, qui in aliena materia laborant.

974 §. 4. Ut eiusmodi hominibus sit licita occulta compen-

compensatio, non sufficit, quòd putent sibi irrogari evidentem injuriam, amor enim proprius facit credi evidens, quod sæpe vix est probabile: imò nec sufficit judicium Confessarii mediocriter docti, sed requiritur, ut vir valde doctus, multùm prudens ac versatus in re morali judicet certum esse, quòd tali homini fiat injuria: Ratio est, quia difficillimum est judicare in hac materia ob plurimas circumstantias, quæ possent compensationem illam reddere illicitam, posset enim labor per aliquid aliud esse compensatus, v. g. per favores, spem promotionis, instructionem &c.; posset talis conductus ab initio cessisse juri ad majus stipendium; posset rogasse admitti ad tale servitium, quo casu conventio pro minori pretio esset justa; posset esse talis labor, quem alius libenter subiret pro illo stipendio, & tum etiam censeri debet justum, quamvis esset solito minus. Notat tamen rectè *Carden.* n. 65., si herus solvat famulo stipendium in rebus, de quibus non contraxerat famulus neque indiget, sed cogitur divendere minori pretio, certum esse, quòd fiat injuria, hinc si adsint reliquæ conditiones, posse uti occultâ compensatione.

§. 5. Si famulus vel alius operarius propter 975
paupertatem coactus sit pacisci pro inæquali stipendio, putat *Pourrè* apud *Steph.* t. 4. d. 7. n. 19. posse occultè compensare sibi, sed oppositum est omnino tenendum, quia hìc nulla domini culpa intervenit, & ipse per contractum cessit juri suo: si tamen aliunde cogatur invitus servire pro inæquali stipendio, rectè docet *Carden.* n. 65. deberi compensationem ab eo, qui coëgit, quia tum non consensit in minus stipendium.

976 §. 6. Si certum sit, quòd famulus occupetur in aliis, ad quæ non est conductus, pro his potest stipendium petere, & si aliter obtinere non possit, occultè compensare, utì docent *Nav. Menoch. Castrop. Burgh.* cent. 2. cas. 76. Si tamen volens facit obsequia gratuita, non potest sibi taxare stipendium, sed remuneratio est libera domino, unde non poterit ideo sibi quicquam occultè accipere.

977 §. 7. Si famulus vel alius deserviens etiam ex errore invincibili & bonâ fide, v. g. sequendo consilium Cónfessarii non satìs docti, subduxit domino aliquid, quod judicabat sibi competere supra salarium, *Carden.* n. 79. dicit teneri hoc restituere, vel ex re accepta, si illam adhuc habeat aut ex illa sit factus ditior, vel saltem ex contractu, nam obligatio, quam inducit contractus, tamdiu durat, donec impleatur, sed contractus inter ipsos fuit de ponendo famulatu, v. g. pro decem aureis tantùm & non pro duodecim, quos ille famulus sumpsit, ergo semper remanet obligatio famuli ex parte sua complendi contractum, id-est, non sumendi duodecim, sed ponendi laborem suum pro illis decem, sicuti dominus maneret semper obligatus ad solvendos decem, quamvìs per oblivionem inculpabilem antehac eos aut eorum partem non solvisset. Hæc sententia est vera, si famulus intendit se obligare ad non sumendum ampliùs, è contrà si contraxit de decem, tacitè reservando vel non excludendo ius ad ampliùs, si prudenter censeretur sibi competere, videtur excusandus per bonam fidem, si illud ampliùs non existat nec inde sit factus ditior.

Plura circa stipendia famulorum, eorumq; erga dominos, ac viciſſim dominorum erga ipsos obligationem, videri possunt apud *Dicast.* l. 2. t. 2. d. 9. d. 7.

DU-

DVBIVM II.

Quid sit quantitas notabilis ad mortale peccatum.

Variæ ea de re sunt sententiæ; *Navar.* nimis» 978
scrupulosè statuit medium regalem; alii nimis»
laxè 100. aureos; moderatiùs *Tol. Med. Less. l. 2.*»
c. 12. n. 29. 30. 31. &c. duos regales; etsi minùs»
sufficiat, si notabiliter noceat. »

Resp. Ea non mathematicè, sed moraliter»
metienda est, non tantùm ex valore rei ablatæ,»
sed etiam ex circumstantiis personæ, cui auferatur,»
si nimirum ei grave damnum inferatur, aut»
saltem charitas Christiana graviter lædatur:»
quomodo respectu valde divitis, imò etiam Regis,»
unus vel alter aureus notabile quid videtur;»
respectu verò mediocriter divitum, quatuor»
circiter regales, sive medius imperialis; respectu»
mechanicorum duo; respectu pauperis, unus.»
Ita nunc *plerique* cum *Bon. Vnde resolves:* »

I. Grave peccatum est auferre rem parvam»
domino valde proficuam, v. g. sartori acum,»
quam unicam habet, nec habere aliam potest,»
quâ se alat. *Less. n. 33.* »

II. Grave item est (etsi non in specie furti) si»
fur sciat ex jactura rei parvæ domino secuturam»
valde magnam molestiam, v. g. quia»
valde ad eam afficiebatur, nec similis recuperari»
potest: nisi tamen sit nullius prorsus momenti.»
V. Bon. to. 2. de restit. in partic. d. 2. q. 8.»
p. 1. n. 8. »

III. Plus

» III. Plus requiritur ad notabilem quantita-
»tem in rebus, quæ ultro proveniunt, & sunt
»valde expositæ, v. g. fructus ad viam publicam.
»*V. Bonac. n.* 10.

» IV. Plus item, si quis à diversis, vel ab uno in-
»terpolatim, parva & plura furetur. *V. Less. n.* 46.

ADDENDA.

979 *Q.* 214. *Quidnam probabilius statuatur pro materia furti gravis.* R. §. 1. Aliqui putarunt non posse assignari regulam universalem, unde desumatur gravitas materiæ in furto, sed hos rectè confutat *Esp.* de Just. q. 27., nam potest determinari, quandonam fiat injuria gravis, ergo debet posse dari regula, ex qua colligatur gravitas injuriæ: injuria autem mensuratur in ordine ad aliquid tertium, quod sit quid notius, & fundet rationem regulæ universalis, dicemusque p. 2. n. 2. pacem communem, tranquillitatem publicam, mutuam coniunctionem & amicitiam hominum inter se, esse regulam illam objectivam, quâ mensuratur gravitas vel levitas iniuriæ, & cum ista etiam sint finis Justitiæ, quod his graviter opponitur, est iniuria gravis, adeoque etiam datur mensura gravis furti.

980 §. 2. Materia furti potest dici gravis, vel absolutè vel respectivè; illa dicitur gravis absolutè, quam quicumque furatur, peccat mortaliter, à quocumque etiam furetur, non quòd semper tanta requiratur, sed quòd tanta sufficiat respectu omnium, & tanta requiratur respectu aliquorum. Materia gravis respectivè dicitur, si censeri debeat gravis respectu aliquorum, non tamen respectu omnium, quia nempe si auferam

ram alicui, peccabo mortaliter, possem tamen auferre alicui alteri, & non peccare mortaliter, uti paulò pòst declarabitur.

§. 3. In statuenda hìc regula communi est dif- 981
ficultas, suntque diversissimæ sententiæ; *Diana* p. 2. t. 3. R. 57. recenset novem; plures referunt *Lugo* d. 16. s. 2. *Dicast.* l. 2. t. 2. d. 9. d. 2. *Haun.* t. 2. c. 3. controv. 2. *Gormaz* à n. 689. Celebriores sunt hæ, inprimis *Mol.* & aliorum cum *Esp.* q. 28., qui dicunt respectu hominum non habentium pingues facultates sufficere hoc, quod ordinariè datur in mercedem operario pro labore unius diei, *sed* cùm mutetur illa merces pro varietate opificum, laborum, dierum, regionum, regula illa est obscurior & non satìs determinata; deinde non est universalis, cùm non conveniat v. g. Regibus. Altera est *Giatt. Haun.* n. 329 *Ills.* t. 4. d. 3. n. 151., qui pro regula statuunt quantitatem necessariam congruæ sustentationi hominis plebei uno die, *sed* hæc quantitas etiam videtur nimis parva respectu ditissimi Regis, qui irrationabiliter faceret, si propter solidum (per hunc intelligo octavam partem Imperialis, apud Italos Julium, apud Hispanos Regalem, apud alios blamuserum) graviter contristaretur aut indignaretur, cùm tamen respectu hominis pauperrimi communiter censeatur materia gravis.

§. 4. Etiam in statuenda quantitate pecuniæ 982
pro materia gravi furti sunt æquè diversæ opiniones; *Nav.* pro materia gravi posuit medium solidum; *Covarr. Salon:* Llamas, *Cord:*, solidum; *Med. Reb. Tol.* Less. duos solidos; *Valent. Sayr:* tres; *Haun.* posuit tertiam partem Imperialis,

dicit-

dicitque n. 329. in illam quantitatem conspirare maiorem & saniorem Theologorum partem ; *J. March.* & alii posuerunt quatuor solidos , quam sententiam *Sanch.* dicit esse in Hispania communem ; *Vega* posuit quatuor vel quinque solidos ; *Sot. Silv. Ang.* posuerunt duos circiter ducatos , (per ducatum hìc intelligo duos Imperiales) Hæ aliæque similes sententiæ , si loquantur respectivè ad aliquos homines , sustineri possunt, utì constabit ex dicendis , si autem singulas illas quantitates ponant pro materia absolutè gravi respectu omnium , sustineri non possunt, saltem prima , secunda & ultima , quis enim dicat esse mortale , si ditissimo Regi furer unicum solidum ? è contrà quis dicat ad mortale respectu hominis pauperrimi requiri , ut ei furer duos ducatos ? hinc ,

983 §. 5. Probabilius est non posse pro regula universali statui unam certam quantitatem pecuniæ , quæ sit materia absolutè gravis , sive, quæ ad mortale requiratur & sufficiat respectu omnium ; est nunc satis communis cum *Moya* t. 3. d. 3. q. 3. c. 1. §. 2. *Gorm.* à n. 693. contra Auctores §. præced. relatos ; ad quos accedunt *Tann. Arr. Esp.* q. 31. *Dicast.* à n. 26. *Illsf.* n. 148. *Ratio* est, quia quamcumque quantitatem posueris, erit talis , ut vel minor sufficiat vel major requiratur respectu alicuius , utì jam dictum , & patebit considerantì singulas quantitates ab AA. illis allatas. *Neque* hoc habet se merè per accidens, utì putant Adversarii , quasi ditior aut alius ob certas circumstantias remittat , *nam* quòd ditior censeatur remittere & esse minùs invitus , videtur fundari in ipsa rei natura , suppositâ dispari conditione ,

recta

recta enim ratio dictat, etiam præscindendo à dissimili voluntate, gravius peccatum esse mendico auferre solidum, quàm eundem auferre Regi; & Rex meritò judicaretur ab omnibus irrationabilis, si vellet propter furtum solidi contristari vel indignari, sicuti mendicus, ergo. *Confirmantur* hæc à pari ex dicendis n. 991. de iniuria contra famam, quæ enim est gravis respectu unius, potest esse levis respectu alterius.

§. 6. Probabilius est, quòd gravitas furti non 984
sit mensuranda præcisè ex quantitate rei ablatæ, sed simul ex circumstantiis personæ, cui auferetur. Ratio est, quia furtum in ratione gravis vel levis, constituitur per rationem damni illati domino rationabiliter invito, ergo ejus gravitas desumi debet per ordinem, partim ad damnum, quod infertur, partim ad voluntatem ejus, qui damnificatur, atqui pauper accipit maius damnum & est magis invitus, quàm dives, uti patet, docetque *S. Th.* opusc. de erudiendis Principibus l. 7. c. 8. *In amissione unius gallinæ plus pauper gravatur, quàm unus multùm dives gravaretur in mille marcis:* in quem sensum *Christus* Marc. 12. v. 43. dicit viduam, quæ quadrantem miserat in gazophylacium, misisse *plus omnibus* divitibus, quia nempe respectu pauperis viduæ erat unicus quadrans æstimabilior; ideoque etiam pauper, si ipsi eripiatur sua res parva, censetur habere maiorem causam iustæ contristationis & indignationis, ergo gravitas furti non est mensuranda præcisè ex quantitate rei ablatæ, sed etiam ex circumstantiis personæ, cui auferetur.

§. 7. Materia gravis furti probabiliter statui- 985
tur valor requisitus ad sustentationem pro una

die,

die, congruam respectu illius; cui aufertur, ita cum aliis *Sporer* t. 5. c. 5. n. 29. *Gorm.* n. 699. & in re consentiunt alii, speciatim *Hlf.* n. 147. *Ratio* est, quia meritò ab omnibus multùm æstimatur posse pro una die honestè subsistere, & cui hoc tollitur, verè redditur miserabilis pro illa die, ergo censetur illi dari causa gravis contristationis & dissolvendæ amicitiæ, ergo est iniuria gravis, secundùm dicenda p. 2 n. 2. deinde cui tantus valor tollitur, censetur pati grave damnum & esse graviter invitus, ergo & debet censeri pati gravem iniuriam: Per sustentationem autem hìc intelligo necessaria ad honestè vivendum unâ die quoad victum, vestitum & habitationem, secundùm communem & mediocrem modum, quem servant homines similis conditionis. Nunc regula hæc magìs determinanda est ad quantitatem pecuniæ;

986 §. 8. Materia absolutè gravis in furto personæ extraneæ, probabiliter statuitur esse quantitas duorum ducatorum. Ratio est, quia quisquis tam multùm furatur à quocumque, peccat mortaliter, & tam multùm videtur requiri, ut quis peccet mortaliter furando ditissimo Regi: est autem etiam respectu huius gravis, quia videtur sufficere illi, ac etiam requiri pro sustentatione unâ die, utì magìs declarabitur n. 997. & 998. *Dixi*, personæ extraneæ, nam de furtis domesticorum & filiorum dicetur specialiter à n. 1014.

987 §. 9. Quantitas respectivè gravis videtur sic posse probabiliter statui, ut respectu cuiuscumque etiam ditissimi Regis sint duo ducati; respectu inferioris Principis, unus ducatus; respectu viri per-illustris aut mercatoris valde divitis,

unus

unus Imperialis; respectu mercatoris mediocriter divitis, medius Imperialis; respectu civis mechanici, tertia pars Imperialis; respectu tenuioris civis vel rustici, duo solidi; respectu hominis utcunque pauperis, sesqui-solidus; respectu planè pauperis, etiam unicus solidus; & de omnibus inter-mediis loquendum est cum proportione. Ratio est, quia tam multùm videtur requiri & sufficere ad singulorum sustentationem pro integra die, ergo censebuntur pati grave damnum & esse graviter inviti, si tam multùm auferatur, non autem, si auferatur minùs: intelligo autem dictas pecunias secundùm monetam & æstimationem, quæ nunc est in his partibus, nam rectè notat *Dicast.* à n. 32. pretia & valorem pecuniarum notabiliter variari pro varietate temporum & locorum, in quibus oporteret dicta sic accommodare, ut tantundem tum & ibi assignaretur, quantùm postularet honesta sustentatio ejus, cui res aufertur.

§. 10. *Objiciuntur* multa contra hactenus dicta, 988
ex quorum solutione melius intelligetur sententia nostra: 1. Æstimabilitas rei temporalis, v.g. pecuniæ, nullo modo dependet à privata indigentia Domini, sed à conducentia, quam habet, ad usum humanum tanquam ad finem suum, qui præcipuè est sustentatio hominis, atqui hæc conducentia est eadem, sive pecunia sit pauperis, sive divitis, ergo æstimabilitas etiam est eadem, ergo quod respectu pauperis est materia gravis, etiam est respectu divitis, per se loquendo, ita *Ills.* n. 148. & *N. maj.* Nam partialiter dependet à circumstantiis personæ, cui servit, uti constat ex dictis n. 984.

Instabis 1. Jus divitis ad suum solidum est æquè 989
magnum, quàm Jus pauperis ad suum, ergo sive diviti sive pauperi furer solidum, lædo æquè

magnum Jus, ergo æqualiter pecco contra Justitiâ, quamvis magis peccem contra charitatem, si furer pauperi, ita *Dicast.* à num. 29. R. Jus divitis est æquè magnum, *materialiter*, conced. *formaliter*, *n. anteced. & conseq.* Quantitas materialis Juris habetur per respectum ad res secundùm se; è contrà quantitas formalis æstimatur secundùm necessitatem vel utilitatem, ad quam ordinatur, sic enim si habeam maldrum siliginis nunc valens tribus Imperialibus, & illud servem in sequentè annum, túmque valeat sex Imperialibus, habeo in mea siligine hoc anno Jus æquè magnum materialiter, ac habiturus sum post annum, attamen post annum habebo Jus majus formaliter, quia erit mihi utilius, hinc qui eam siliginem mihi eriperet hoc anno, non faceret mihi tantam injuriam, quantam si post annum, supposito quòd hoc anno fuissem venditurus vel eâ usurus: Simile autem est in pecunia respectu pauperis & divitis, hinc si donem solidum unum tam pauperi quàm diviti, meritò censebor plus donare pauperi, qui magis æstimabit ac majores referet gratias quàm dives.

990 *Instabis* 2. Ergo si pauper unum solidum permutet cum divite, permutatio erit injusta, quia solidus pauperis erit formaliter pretiosior quàm solidus divitis, ita *Esp.* Quæst. 31. R. *N. Sequelam*: Nam solidus pauperis est soli pauperi pretiosior, non autem diviti, è contrà solidus divitis est soli diviti minùs pretiosus & non pauperi, hoc ipso autem, quòd pauper accipiat solidum divitis, & dives solidum pauperis, uterque solidus permutatus accipit suum pretium formaliter majus vel minus ab illis permutantibus, adeóque solidus divitis fit pauperi pretiosior, quàm fuerit diviti, & solidus pauperis fit diviti minùs

minùs pretiosùs, quàm fuerit pauperi, ergo hæc permutatio habebit æqualitatem, non tantùm materialem, sed etiam formalem, ergo est justa.

Instabis 3. Ex hoc, quòd aliquis sit in fama dives, 991
v.g. habeat famam in omni virtute, si illi detraham famam castitatis, non ideo minùs pecco, quàm si fuisset pauper in fama & habuisset solam famam castitatis, ergo ex eo, quòd furer solidum diviti habenti plures solidos, non ideo minùs pecco, quàm si furer pauperi habenti unum tantùm. R. 1. Isto argumento confirmatur nostra sententia, nam uti in detractione non debet tantùm attendi *quid*, sed maximè *de quo & cui* dicatur, ita in furto. R. 2. N. *conseq.* Ideo diximus sufficere minorem quantitatem in bonis fortunæ respectu pauperis, quia pauper in his patitur majus damnum & rationabiliter est magis invitus: oppositum est in fama, nam qui habet majorem famam, illi faciliùs nocetur & infertur majus damnum, ideóque est rationabiliter magis invitus, sic enim si de homine valde sancto dicas esse mendacem, peccas graviter, si autem dicas de alio, non ita facilè peccas graviter, & ratio utriusque dabitur P. 2. Num. 1194.

Instabis 4. Si omnes essent pares conditione, 992
esset respectu omnium una quantitas gravis furti, ergo & jam est, quia natura in taxanda læsione gravi considerat hominem secundùm ea, quæ ipsi à natura insunt & debentur. *Confirmatur*: nam natura est eadem in omnibus, quæ nec divitias nec paupertatem curat, ergo quod ex natura est grave respectu unius, etiam est respectu alterius. R. N. *Conseq. & ejus probationem*, oppositum enim fatentur omnes in læsione famæ, ubi maximè attenditur, cui detrahatur. *Ad confirmat.* N. conseq.

Nam per naturam hìc non intelliguntur causæ necesſariæ vel naturales ; ſed intelligitur Jus ſive Lex Naturæ vel recta ratio, ſuppoſitis autem divitiis in uno & in altero paupertate, recta ratio dictat per ablationem ſolidi plùs noceri pauperi quàm diviti, quia pauper fit miſerabilior, adeóque rationabiliter eſt magis invitus, ergo ſecundùm Jus Naturæ non eſt æqualis quantitas ſtatuenda pro utroque.

993 *Inſtabis* 5. Ex hoc, quòd dives damnum ſuum faciliùs reparet quàm pauper, non ſequitur diviti fieri minorem injuriam, uti ex hoc, quòd Chriſtus ſtatim potuiſſet reparare omnia damna ſibi facta per contumelias, vulnera, mortem, non ſequitur ideo minorem ipſi factam eſſe injuriam. *Reſp.* Neque nos hoc diximus: poteſt tamen probabiliter dici, ſi fiat injuria alicui, qui ſcitur facilè poſſe reparare illam, alioqui non facienda, niſi ſciretur facilè poſſe reparari, non fore moraliter tam gravem injuriam : hoc tamen non habet locum in Chriſto, cui ita fiebant injuriæ, ut vel non ſciretur poſſe reparare, vel æquè factæ fuiſſent, licèt inferentes hoc ſcivisſent.

994 *Inſtabis* 6. Saltem (ſecundùm dicta) divites erunt pejoris conditionis quàm pauperes, quia poterit citra mortale plus illis auferri ; cùm tamen Jus deberet potiùs illis favere, quia plùs afferunt ad bonum commune. R. *N. Seq.* Nam etiam plus habent. *Nec obſtat*, quòd quò plus habent, eò plus periculi habeant, ne auferatur : *Nam* hoc compenſatur per alia commoda, habéntque etiam divites plura media, quibus pericula propulſent & ſe tueantur.

995 *Objicies* 2. Non eſt ratio, cur gravitas furti potiùs deſumatur per ordinem ad ſuſtentationē diurnam quàm

quàm ad aliquid aliud. R. N. *assumptum*, nam inprimis *indigere sustentatione diurnâ* est commune omni homini, ergo inde peti potest regula universalis: deinde finis præcipuus bonorum externorũ est sustentatio vitæ humanæ, ergo rectè dicimus id censeri grave in bonis externis, quod censetur grave contra istum finem, grave autem censetur, si homo privetur sustentatione per integrũ diem, utì dictum est num. 985, ergo.

Objicies 3. Si gravitas furti metienda sit ex circumstantiis personæ, cui aufertur, nunquam determinari poterit ea gravitas, quia pendebit ab infinitis circumstantiis etiam ignotis, scire enim non possumus, an Dominus sit liberalis vel avarus, an nunc sit bene dispositus vel malè, adeóque magìs invitus: item nescimus, an reipsa sit pauper an dives, nam aliqui videntur divites, qui sunt pauperes, & contrà, ergo nunquam sciri poterit, quænam hìc & nunc sit quantitas requisita & sufficiens. 996

R. N. *Seq.* Nam inprimis, si aliud non constet, præsumere debemus Dominum esse talem, quales ordinariè sunt homines, spectatâ complexione & educatione communi secundùm rationem ætatis, conditionis, sexûs & regionis: quòd si prudens sit suspicio esse v. g. avarum, tantò majorem causam habeo nîl furandi: deinde quoad statum pauperis vel divitis, quisque prudenter reputatur talis, qualem se externè præfert, & simul qualis in communi à plerisque habetur, quòd si aliter est, per accidens erit, si fur occasione hujus erroris invincibilis diversimodè peccet, & lædat Jus majus, quod putavit esse minus, vel contrà.

Objicies 4. Ad sustentationem diurnam potentissimi Regis non potest sufficere duplex ducatus, 997

ergo hæc quantitas malè ponitur pro regula respectu illius, ita *Lugo* n. 26. R. *N. antecedens*, nam si semel in statu suo sit constitutus, ut hunc sustineat consideratâ solâ ejus personâ secundùm necessitatem victûs, vestitûs & habitationis, sufficeret ea quantitas ; quod inde patet à posteriori, nam sæpe maximi Principes Regibus pares non dant in dies in victum Oeconomo alicui sustinenti familiam, nisi circiter ducatum pro singulis accumbentibus, & tamen talis Oeconomus habet insuper inde lucrum ; quòd si alterum ducatum in dies adjicias, habebis etiam, quæ vestitus & habitatio requiret, neque enim ad sustentationem personæ spectare censentur pompæ aliæ aularum aut apparatus armorum.

998 *Instabis.* Quantitas, quæ pro Rege statuitur, debet se ita habere ad quantitatem, quæ pro cive statuitur, uti se habet opulentia Regis ad opulentiam civis, sed opulentia Regis superat opulentiam civis longè magis, quàm duo ducati superent medium Imperialem, ergo respectu Regis non sufficient duo ducati. R. Debet se ita habere, cum æqualitate arithmetica, seu cum proportione perfectè correspondente, N. Cum æqualitate geometrica & proportione quadam deficiente, *C. maj. & n. conseq.* Sic enim se habet, si considerentur majora onera, frequentiora damna, plura pericula Regum : imò sæpe Reges sunt respectivè pauperiores quàm aliqui cives, cùm sint in magnis debitis : atque etiam ideo AA. communiter posuerunt unum ducatum etiam respectu Regum, quia loquuntur de Regibus non ditissimis, prout nunc communiter non sunt, quod etiam valet de aliis, licèt multa possideant.

Obji-

Objicies 5. Videtur nimis laxum dicere, quòd 999
possit quis absque mortali furari ditissimo Regi ultra tres Imperiales. R. N. *ass.* cum *Sporer* suprà, *Laym.* Lib. 3. T. 3. P. 1. c. 1. n. 3. aliisque gravissimis Auctoribus, qui ponunt duos vel tres ducatos respectu ditissimi Regis; sed jam notavimus paucos esse ditissimos Reges, unde etiam pro illis variat regula secundùm varietatem opulentiæ. *Instat Lugo*: quamvis furtum trium Imperialium, si semel fiat, non sit actuale damnum grave respectu ditissimi Regis, tamen erit grave, si sæpius repetatur aut à diversis fiat, jam verò si homines semel sciant se posse citra mortale Regi ditissimo furari tres Imperiales, cùm Summa ita magna multùm alliciat, omnino præsens periculum est, ne Summam illam sæpius, aut saltem plurimi eam furentur, ergo dicendum est esse graviter prohibitum tam multum furari. *Prob. Conseq.* Ideo enim dicimus unicam pollutionem aut fractionẽ sigilli esse mortalem, quia quamvis, si semel tantùm fierent, non ita graviter nocerent, tamen quia est periculum, ne, si scirentur aliquando licere, sæpius repeterentur, eò quòd homines putarent hìc & nunc esse illam circumstantiam, in qua liceret, ideo debuerunt illa pro omni casu esse graviter illicita. *Resp.* Si argumentum valet, probat contra suos AA. etiam medium Imperialem esse materiam gravem respectu ditissimi Regis, eadem enim ratio applicari potest, ergo nè unus quidem ducatus requiretur, quem tamen requirunt cum *Dicast.* num. 36; itaque N. ideo fore periculum proximum aut per se repetendi ea furta, nam si repetantur, non manebit furtum trium, sed fiet sex, novem vel plurium Imperialium, qui erunt materia gravis. De pollutione

vel fractione ſigilli non eſt eademratio, nam quòd hæc, licèt unicâ vice facta, ſint gravia, ſcimus etiam aliunde, ſaltem ex declaratione Eccleſiæ & communi conſenſu Doctorum, de tali autem furto non perſuadet, neque tanta authoritas, neque certa ratio.

1000 *Objicies 6.* Quamvis diviti eripiatur, quantùm requiritur ad ſuſtentationem pro una die, ipſe aliunde habet, quo iſtâ die ſubſiſtat, ergo non cenſetur ei per hoc dari juſta cauſa gravis contriſtationis vel diſſolvendæ amicitiæ. R. *N. conſeq.* nam quæ aliunde habet, jam conſiderata ſunt tanquam conſtituentia perſonam divitem, à qua ideo poſsit citra mortale plùs eripi, adeóque jam antecedenter poſitum eſt, atque ſi præter illud non haberet aliquid, ergo facultas illa aliunde habendi ſuſtentationem non debet iterum adduci in conſiderationem pro extenuanda gravitate illius injuriæ.

1001 *Objicies 7* Si materia gravis, v.g. reſpectu Nobilis, ſit Imperialis, ergo qui tali furaretur Imperialem, minùs obolo, non peccaret graviter. R. *Haun.* n. 330. *Gorm.* n. 723. *Carden.* in 1. Criſi D. 27. c. 3, iterúmque in 2. Criſi D. 23. num. 110. *concedunt ſequelam*, putant enim has quantitates debere ſtatui in tanto determinatè & quaſi in indiviſibili, ita ut ſi quid minimum deſit, non ſit materia gravis: è contrà alii communiter & fortè probabiliùs conſtituunt in tanto moraliter, v.g. quando ſecundùm prudentem æſtimationem diceris Nobili eripuiſſe Imperialem, peccâſti mortaliter, utì ſi deficiant tantùm ſex nummi, quorum triginta v.g. faciant ſolidum; ſi autem eriperes minùs viginti-quatuor nummis, non cenſereris eripuiſſe Imperialem nec peccâſſes mortaliter. *Neque obſtat*, quòd Juſtitia dicatur intendere æqualitatem arithmeticam: *Nam*

hanc

hanc intendit, non physicè, sed moraliter sumptam. Quòd si quis oppositam sententiam tenere velit, dicere debet consequenter, quòd Nobili furans Imperialem minùs nummo non peccet mortaliter, quia aliàs etiam mortaliter peccaret furans minùs duobus nummis, ergo etiam furans minùs tribus, & ita ulteriùs descendendo ad materiam certò levem : ex quo tamen non sequitur, quòd unicus nummus sit materia gravis, sed tantùm, quòd conjunctus cum aliis faciat materiam gravem, adeóque per additionem vel ademptionem unius nummi ab aliis censeatur induci vel demi distincta differentia specifica constituens rationem peccati gravis vel levis, quamvis enim materiæ illæ (physicè loquendo & quoad entitates) non differant notabiliter, tamen differunt moraliter & quoad effectum, quia una est de se dissolutiva amicitiæ, altera non : Et similia habentur in rebus physicis, nam ad mergendam navem requiritur & sufficit tantum præcisè pondus aquæ, ita ut si gutta deficeret, non mergeretur ; item ad hominem plenè inebriandum requiruntur præcisè tot guttæ vini bibiti, ita ut si una deficeret, non essent spiritus sufficientes ad plenam ebrietatem ; ubi vides unam guttam aquæ vel vini cum reliquis conjunctam inducere moralem diversitatem & effectum notabiliter distinctum ; & ita etiam est argumentandum in illa sententia, sed, utì dixi, altera est fortè probabilior.

§. 11. Ex dictis, *colligitur* 1. Non esse grave peccatum (per se loquendo) furari ultimam partem complentẽ materiam gravem aut quantumcunque magnam Summam cum animo statim restituendi, v. g. intra quadrantem horæ, quia per illam ablationem non infertur grave damnum, 1008

neque est periculum diuturnæ retentionis, ideóque Proximus non debet esse graviter invitus, ita *Vasq. Salas, Hurtad. Less. Lugo* D. 8.N.21. *Moy.* T.6.D.4. q.4.§.2. *Gorm.* n.703. Idem est, si velit intra ejusmodi breve tempus restituere etiam solam ultimam partem, quæ constituit materiam gravem, utì dicetur P.2.N.249, aut si ad breve tempus restitutionem differat, *Vasq. Sanch. Sayr. Rebel. Dian. Regin. Bass.* aliique plurimi cum *Oviedo* de Pec. Contr.3. n.103. & *Moya* §.3; sed de dilatione *vide dicenda* P.2.n.252.

1003 *Colligitur* 2. Si materia furti sacrilegi sit res, quæ pretio temporali æstimari solet, utì sunt calix aliáque spectantia ad Ecclesiam, gravitas determinanda est, utì diximus de re profana, attento valore secundùm æstimationem communem: Si autem sit res adæquatè sacra, v.g. Reliquiæ, putant aliqui non dari parvitatem materiæ, sed semper peccari mortaliter, quantumcunque parum quis furetur, quia *Clemens* VIII, *Paulus* V. & *Urbanus* VIII. excommunicant ipso facto eos, qui sinè consensu eorum, qui præsunt Ecclesiis in Districtu Romano, extrahunt minimas, & quidquid potest habere umbram aut prætextũ Reliquiarum, utì cum aliis testatur *Baldel.* in Theol. Mor. T.2.L.3.D.15.à n.29; rectè tamen notant *Sanch. Bonac. Castrop.* & alii cum *Dian.* P.5.T.5.R.35. pro locis extra Districtum Romanum (pro quo fuerit specialis ratio sic prohibendi) dari parvitatem materiæ, & considerandam esse dignitatem aut raritatem Reliquiarũ, ideóque fore mortale, si quis vel minimam partem Sanctæ Crucis furaretur: è contrà fore veniale, si quis à corpore alicujus Sancti auferret aliquid pulveris, capillum, aut simile quid, quod neque deformat ipsam Reliquiam, neque illius æstimationem minuit, ita *Baldel.* num.25.

DUBIUM

DUBIUM III.

Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit.

Resp. Hìc quóque quantitas læsionis, vel damnificationis, quæ fit Proximo, & quam fur intendit, est mensura quantitatis peccati. Vid. *Less.* L. 2. c. 12. D. 8. *Sanch. Moral.* L. 7. *c.* 21. *Unde resolves:* 1004

I. Si quis ex occasione tantùm furatur, sive uni, sive pluribus modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec Proximo graviter nocere, singulis furtis non peccat graviter, neque ea simul sumpta unum mortale constituunt: postquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo, mortaliter peccare potest. *Less.* D. 7. *Bonac.* D. 2. *Q.* 8. *P.* 2. Verùm & hoc mortale evitabit, si vel tunc restituere non possit, vel animum habeat paulò pòst restituendi, ea saltem, quæ tunc accipit. *Gran. Diana* P. 3. T. 6 R. 25.

II. Si autem per plura parva furta uni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter eâ intentione; ac licèt executio singulorum sit tantùm venialis ex se, ùt tamen subsit tali intentioni, est continuata executio peccati mortalis. *Less. Sanch. l. c.* quia nocent graviter Reipublicæ, & praxis illa valde pernicioſa est societati humanæ: v. g. si sartor particulas panni à diversis surripiat; si mercatores utantur brevioribus ulnis, &c. Interim hi excusantur subinde à gravi peccato, 1. Ex eo quod dictũ est *casu primo.*

2. Si

» 2. Si id faciant, ut se servent indemnes; vel quia » aliàs non lucrarentur; vel pretium augere debe- » rent, & tunc non invenirent emptores. *Rosella* » v. *Emptio.* 3. Si aliàs non habeant, unde se » vel suos alant.

» III. Si plures simul vel successivè plura furta » parva alicui faciant, quæ simul sumpta graviter » illi noceant, tunc, si alter de altero non sciat, » nullus peccat graviter, v.g. si viatores ex vinea » unam alterámve uvam rapiant & comedant; » etsi hoc licere dicat *Covarruv. Valerius & Ripa* » contra *Dianam* R. 20. Si autem singuli conspirent, » singuli graviter peccant. Si denique de se mutuò » sciant, nullus tamen alteri sit causa furti, probabi- » lius est non esse mortale, ùt docet *Less. Tann.* &c. » contra *Suar.* Vid. *Bonac. loc. cit.*

ADDENDA.

1005 Q. 215. *Quid hìc notandum sit ad clariorem intelligentiam.* R. Seqq. §. 1. *Navar. Vasq. Sayr. Less.* L. 2. c. 12. D. 8. *Dicast.* L. 2. T. 2. D. 9. N. 50. aliique fatentur, quòd retinere ultimam materiam levem cum aliis præcedentibus, si per illam compleatur materia gravis, sit mortale, attamen negant mortale esse eam surripere; quam sententiam *Amicus* de Pecc. D. 23. N. 227. & *Oviedo* de Pec. Controv. 3. Num. 103. vocant probabilem & tutam, sed oppositum est tenendum cum communi, *Mol.* d. 688. *Lug.* d. 16. n. 38. *Sporer* T. 5. c. 5. N. 37. *Moya* T. 6. D. 4. Q. 4. N. 8. 1. Quia voluntas intendens retinere priores materias, & adjiciens hanc, habet pro objecto totam illam materiam, quæ gravis est & graviter damnificativa Proximi. 2. Alioquin qui continuò erepta consumeret, nunquam peccaret mortaliter, quamvis

quamvis successivè centies mille solidos eidem eriperet ; imò si non esset inde factus ditior, non teneretur sub mortali quicquam restituere, non ex re acceptâ , quia nullo modo extaret, neque ex injusta acceptione, quia nunquam peccâsset mortaliter, hoc autem videtur absurdum, & oppositum dicetur P.2. N.244. 3. Explicari non poterit, cur peccetur mortaliter die festo omittendo multas parvas partes Missæ vel Horarum, aut ponendo multa parva opera servilia, item die Jejunii comedendo sæpius pauca, in his enim vel non est retentio , vel non facit ad rem ; & quamvis homo vellet præcedentia non esse posita, si tamen ultimum addat ; per quod completur materia gravis, hoc ipso peccat mortaliter, ergo & hic. *Si dicas*: ultima acceptio tantùm leviter concurrit ad materiam gravem addendo aliquid tantùm leve, ergo non magis est mortale, quàm priores acceptiones, quæ etiam sic concurrebant ad totam materiam gravem constituendam. R. N. *conseq.* Priores acceptiones non habebant pro objecto secuturas materias, ultima autem acceptio habet pro objecto omnes etiam priores materias, utì dictum est, hinc secunda acceptio est pejor quàm prima, & tertia quàm secunda, ac ita deinceps, quia volitio, v.g. secundi solidi habet pro objecto duos solidos, est enim volitio retinendi primum & habendi secundum, & ita de reliquis, *Ovied.* num.108. *Merat.* de Pec. D.20. N.4.

§. 2. Adhuc peccat graviter, qui post levia furta, 1006
quæ non potest restituere, addit aliud leve, quo compleatur quantitas gravis, *Lugo* num. 39. *Sporer* n.39. *Illsung* T.4. D.3. N.157. *& alii* contra *Gran.* & *Less.* Ratio est, quia liberè complet & consentit in totum grave damnum Proximi ; & aliàs,

inquit

inquit rectè *Dicast.* num.55. Pauper vel Religiosus, qui successivè damna inferret, nunquam peccaret mortaliter, quia post singula quantumcunque multiplicata manet impotens ad restituendum: Si tamen haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem usque ad materiam levem, excusaretur à mortali, uti notant *Mol. Rebel. Sanch.* aliique cum *Lugo* à num.40.

1007 §. 3. Si quis post semel completam materiam gravem advertenter adhuc eidem furetur aliquid leve, *Salas & Mol.* D.688.N.2. putant hoc ultimum furtum esse tantùm veniale aut tantùm aggravari prius mortale, quia non additur notabile damnũ, sed illud jam causatum est, & tantùm leviter augetur; quam sententiam *Bonac.* de Restitut. D.2.Q.8. P.2.N.5. dicit esse valde probabilem: è contrà probabiliùs docent *Lugo* à num.43. *Dicast.* num.59. *Amicus* n.233. *Sporer* n.39. *Ovied.* n.114. toties esse mortale, quoties ulteriùs aliquid etiam leve tollitur, 1. Quia habet voluntatem saltem implicitam augendi prius damnum grave; neque posteriora habent se quasi seorsim ad priora, sed cum illis conflant unum damnum majus. 2. Quia toties complet voluntatem habendi materiam gravem, partim retinendo priorem, partim addendo novam. 3. Alioquin etiam dicam nunquam compleri primum mortale, sed semper inchoari materiam novi venialis aut saltem tantùm aggravari primum mortale, quantumcunque multum postea per repetitas vices addatur, quod videtur absurdũ. Hinc *Dicast.* n.60. à pari docet eum, qui in Horis per omissiones parvas pervenit ad materiam gravem, toties postea peccare mortaliter, quoties aliquid leve iterum omittit, si pergat habere volun-

voluntatem iterum hoc parvum omittendi simul cum prioribus.

§. 4. Furta parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis, uti si defraudes Titium, semel venditione, semel cambio, semel furando &c. Ita *Sanch.* in Dec. L. 7. c. 21. N. 16. contra *Rebel. Tan. Dian.* P. 1. T. 6. R. 34. Ratio est, quia ad rem non facit, quòd sit hoc vel illud negotium, cùm in omnibus causetur damnum ejusdem rationis. 1008

§. 5. Si plures eidem furentur multa parva, non quidem communi consilio, attamen ita, ut unus moveatur exemplo alterius, *Less. Salas, Tamb. Lugo* à n. 159. dicunt non peccari contra Justitiam, sed tantùm contra Charitatem per scandalũ, alioquin homo movens alium suo exemplo ad ludos noxios faceret huic injuriam ac teneretur restituere, quod nemo dicet: *Ovied.* Contr. 2. à n. 96. quamvis agnoscat hanc sententiam esse valde probabilem, tamen cum *Laym. Bonæ-Spei, Steph.* & *aliis* tenet oppositam, quia videtur esse contra Justitiam, quòd sinè justa causa ponam hoc, ex quo prævideo læsionem Juris alieni, implicitè enim censeor velle illam læsionem, implicitum autem & explicitum spectant ad eandem speciem malitiæ, uti habet communis regula ex *Cajet. Suar.* & *Sanch.* Deinde talis tacitè movet ad eam injuriam, qui autem movet ad damnificandum, facit injuriam & tenetur restituere, uti dicetur P. 2. N. 21, ergo. Potest videri *Dicast.* de Pœn. D. 9. à num. 337, ubi etiam hanc sententiam tuetur, estque conformior damnationi propositionis loco citato referendæ. 1009

§. 6. Si plures furta levia committant, non moventes se mutuò, sed tamen advertentes per omnia simul sumpta causari grave damnum alteri, 10

Suar.

Suar. Vasq. Rebel. Fil. T. 31. N. 249. aliíque multi apud *Lugo* n.54. dicunt singulos peccare graviter, quia scienter concurrunt ad grave damnum & consentiunt in illud ; è contrà *Sanch. Salas, Less. Tann. Ovied.* de Peccat. Controv. 3. N. 112. *Lugo* n.55. *Sporer* num. 47. *Illsung* n.158. probabiliùs dicunt peccare tantùm venialiter, quia singuli non sunt causa neque physica neque moralis damni ab aliis causati, sed tantùm illius, quod inferunt, hoc autem est leve, ergo. Deinde si opposita sententia esset vera, quisquis alicui diviti furaretur minimum, credere deberet se peccare mortaliter, quia moraliter certus est alios eidem fecisse multas similes injurias ; item qui post direptam vineam, unicam uvam furaretur, peccaret graviter, uti rectè argumentatur *Lugo* num. 56. Imò peccaret longè graviùs, quàm omnes ceteri, qui totam vineam diripuerunt, inquit *Dicast.* de Just. L. 2. T. 2. D. 9. N. 79, jam enim in totum prius damnum censeretur influere ac reddere majus. *Nec obstat*, quòd sciam grave damnum causari, in quod partialiter influo, *nam* influo in illud ex se divisibile respectu singulorum, respectu quorum per accidens est, quòd sit grave ; uti si milleni donent medium solidum Pauperi ; singuli physicè & moraliter donant quid leve, nec merentur apud Deum, nisi quantùm respondet dationi medii solidi, licèt *per accidens* ex omnibus simul sumptis fiat illi egeno magna eleemosyna. *Nec obstat iterum*, quòd ille peccet mortaliter, qui homini vulneribus aliorum læso addit vulnus, ex quo & aliis emoritur ; item qui homini ferè ebrio dat haustum, quo plenè inebriatur : *Nam* disparitas est, quòd hoc ultimum vulnus vel hic ultimus haustus non tantùm augeat malum illatum, sed sit causa novi effectûs gravis,

nempe

nempe mortis vel ebrietatis, qui effectus indivisibilis est, nec causatus erat à prioribus, sed nunc causatur ab ultimo; tribuitur quidem etiam prioribus tanquam causis inadæquatis; attamen ultimo tribuitur totus secundùm prudens judicium; è contrà furtum meum leve tantùm auget malum illatum, nec est causa novi effectûs gravis, & damnum, quod causat, est divisibile, neque ulli prudentes mihi totum illud damnum attribuunt.

§. 7. Si inter ablationes leves parum temporis 1011
intercedat, v.g. tantùm unus vel alter dies, quantitas, quæ simul ablata sufficit ad mortale, etiam sufficit, si ita successivè auferatur, quia quando parum temporis intercedit, censetur fieri eodem moraliter tempore: è contrà si ablationes per mensem vel per dimidium separentur, *Dian.* P.1.T.6.R.34. putat non uniri, quod *Fil.* n.244. dicit esse valde probabile, si priora expenderit, præsertim si à diversis & bonâ fide acceperit: *Sanch.* num.10. & *Dicast. num.* 58. dicunt non uniri, si per annum separentur, addítque *Sanchez*, idem sensisse viros doctos à se consultos, sed alii cum *Rebell.* adhuc dicunt continuari, etiamsi quatuor annis separentur, quod videtur probabilius, manet enim damnum datum & obligatio restituendi, & quidquid accedit per vices, auget antiquum damnum & priorem obligationem: admittunt tamen omnes cum *Carden.* in 2. Crisi D. 23. N. 114. ad materiam gravem tum requiri ampliùs, v.g. duplo plùs quàm sufficeret, si simul auferretur: *Ellsung num.* 155. dicit, si interpolatio temporis sit valde magna, dimidio plùs requiri: quòd si mediocre tempus intercedat, v. g. unius mensis, aliquid plùs requiretur, hinc

si materia gravis esſent quatuor ſolidi ſimul ablati, si ita ſucceſsivè auferantur, deberent minimùm esſe quatuor & medius.

1012 §. 8. Quò plures ſunt damnificati, eò plus requiritur, quia damnum diviſum in plures cenſetur minus, utì rectè *Sanch. Leſs. Rebel.* & *alii*; hinc *Mol.* D. 689. & *Diana* requirunt ſaltem duplum, & fatentur *Lugo* num. 51. *Dicaſt.* n. 71. *Rebel.* & *alii* aliquem faciliùs excuſari à culpa gravi, ſi à pluribus per intervalla temporis ac in diverſis negotiis abſtulerit: putant tamen *Sanch.* & *Carden.* ſi eripiatur ab illis, qui unam Communitatem conſtituunt, ad materiam gravem ſemper ſufficere unum aureum, ſed probabile eſt, ſi Communitas ſit magna & dives, quandoque poſſe extendi ulteriùs, dummodo non ultra duos ducatos, quamvis *Moya* in Sel. T. 3. D. 3. Q. 3. c. 1. §. 2. dicat furtum circa publica non eſſe mortale, niſi attingat quadraginta ſolidos, eò quòd quantitas minor non videatur graviter opponi bono communi & rectæ gubernationi Reipublicæ. Poſſe autem peccari mortaliter ita eripiendo parva, patet, quia aliàs Mercator in vendendo utens pondere, menſurâ vel ulnâ parum minore non peccaret graviter, cùm tamen hoc *Deuteron.* 25. & *Proverb.* 11. dicatur eſſe *abominatio apud Deum.* Ratio autem eſt, quia ſic infertur grave damnum Communitati rationabiliter invitæ, læditur enim per aliquid grave, quod ipſa in ſuis membris patitur, utì ſi ſingula membra corporis leviter vulnerarentur, fieret toti corpori gravis injuria; imò ſinguli homines de iſta Communitate ſunt & debent eſſe graviter inviti, ne hoc fiat, quia vergeret in graviſſimum præjudicium Reipublicæ, in qua deſineret omnis honeſta induſtria, & fures otio dediti

ſe

se quotidie parvis alerent. *Accedit*, quòd homo, qui talia minuta congesisset, nullo titulo ea haberet, ergo esset injustus possessor materiæ gravis, ergo eam accipiendo etiam peccat graviter, secundùm dicta n. 1005. Porrò illi hìc dicuntur constituere unam Communitatem, qui debent ferre simul aliqua onera, ita ut si unus eorum non ferret, reliqui deberent plus ferre, tum enim si unus eorum depauperaretur, onus recideret in alios, quibus ideo pejus esset.

§. 9. Si singuli, à quibus quis furatur parva, 1013
non constituerent unam Communitatem, & furans non intendisset unam Summam magnam, probabile quidem est cum *Esp.* vix peccari graviter, licèt simul sumpta essent multum, quia nullum grave damnum sentitur, neque singuli aut illi omnes, qui ad invicem nullam communionem habent, videntur posse esse graviter inviti; probabilius tamen est oppositum cum *Less. Illsung* num. 155. *Busenbaum* suprà, ob Scripturas & rationes antè insinuatas. *Nec obstat*, quòd non videatur peccari graviter contra Justitiam commutativam, cùm ad injuriam contra illam debeat uni determinatè fieri damnum grave, quod hìc non est: *Nam* gratis dicitur ad læsionem Justitiæ commutativæ requiri, ut uni determinatè fiat damnum, cùm possit etiam Communitas habere Jus strictum, aptum lædi: dici quidem posset peccari saltem graviter contra Justitiam legalem (utì cum aliis docet *Moya* à num. 3.) quæ obliget partem ad procurandum bonum totius, contra quod graviter agitur; ac etiam contra bonum universale societatis humanæ, si passim fierent ejusmodi furta parva: sed

difficultas est in hac responsione, quòd ex læsione solius Justitiæ legalis non sequatur obligatio restituendi, utì cum communi tenet *Lugo* D. 1. N. 52. & *Platel.* P. 3. N. 718. Dicendum autem est deberi restitutionem, si à pluribus pauca auferantur, utì constabit ex dicendis P. 2. N. 244.

DUBIUM IV.

Quid in genere notandum sit de furtis domesticorum vel amicorum.

1014 » *Resp.* Licèt verè furtum sit, si uxor, liberi, » amici, servi, patri-familias invito quid » auferant, plerumque tamen major quan- » titas requiritur, ut sit mortale, cùm plerumque » hic Dominus, aut non rationabiliter invitus, aut » saltem minùs invitus sit, ut ab his, quàm ab aliis » auferatur. Vel etsi valde invitus sit, sæpe tamen » id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quàm modi » accipiendi clam, aut ratione finis, propter quem » accipitur, v. g. ad ludendum, ad potandum, &c. » Vide *Cajetan.* v. *Furtum. Less. Lib. 2. Cap. 12. num. 76.* » *Unde resolves*:

» I. Uxor graviter peccat, si notabilem Summam » accipiat invito marito, etiam ex dote, vel bonis » communibus; quia licèt media pars ad eam » spectet, maritus tamen habet usum-fructum » illius partis, ideóque tenetur ad restitutionem. » *Trul.* L. 7. c. 5. D. 8. N. 7. &c.

» II. Similiter peccat graviter maritus con- » tra Justitiam, cum obligatione restituendi, » si aliquid notabile uxori surripiat absque ejus » consensu, ex bonis ipsis paraphernalibus, vel » ex aliis propriis, si quidem libera eorum » administratio ipsimet uxori competat, quia

par

par est ratio mariti & uxoris, quoad bona propria. *Vid. Villalob.* T. 2. T. 13. *Trull.* num. 21.

III. Uxor potest dare eleemosynam & munera, secundùm consuetudinem aliarum mulierum istius loci & conditionis, etiamsi maritus eleemosynas omnes illi prohibeat; quia consuetudo hoc Jus ei tribuit, quo maritus eam privare non potest. *Ibid. num.* 3. *Dian.* P. 1. T. 3. R. 23. Et P. 5. T. 8. R. 34. ubi cum *Mol.* & 10. *aliis* docet posse eam inscio marito dare vigesimam partem annui censûs, vel lucri; eò quòd hoc pertineat ad decentiam statûs, & maritus irrationabiliter sit invitus: hinc etiam potest cum Abigail moderatas eleemosynas dare, ut mariti conversionem impetret, vel ne Deus illum puniat. *Vasq. Bonac. Regin.* & *alii* 10. contra *Kön. &c.* Vid. *Dian.* P. 2. T. 26. R. 23. Et P. 5. T. 8. R. 34.

IV. Uxor potest bona expendere, marito absente vel fatuo: quia tunc ad illam spectat administratio domûs. Item quæ acquirit suâ industriâ; item paraphernalia, hoc est, bona, quæ præter dotem marito allatam, sibi reservavit. *Trull. num.* 16. & *ceteri communiter.*

V. Non peccat uxor, subducendo aliqua, vel compensationis causâ, si vir sit prodigus, quia is tunc facit uxori injuriam, partem ipsius profundendo; vel pro victu, vestibus, ceterisque sibi vel familiæ necessariis, quæ mariti sæpe non intelligunt, & frustra ab illis peterentur. *Bonac. Trul.* num. 17.

VI. Uxor, si ejus pater, mater, vel proles ex alio Matrimonio sit pauper, ita ut miserè secundùm statum suum vivat, & maritus iis nolit succurrere, potest ex bonis suis propriis, vel etiam ex communibus, (dummodo post mortem viri omnia computet in sua parte) eis subvenire, quia

» Jure Naturæ tenetur eos alere, & maritus in id
» consentire. *Navar. Palaus, Less.* D. 14. *Dian.* P. 5. T. 8.
» R. 34. ubi illam potestatem extendit ad fratres
» & sorores; quod etiam *Less.* loc. cit. & *Trull.* n. 18.
» judicant probabile.

» VII. Filius peccat graviter, invitis Parentibus
» notabilē Summam accipiens, qualis non semper
» est, secundùm *Less.* D. 13. si filius patri prædiviti
» duos vel tres, imò secundùm *Sanch.* quinque vel
» sex aureos furetur; eò quòd Parens sit minùs
» invitus, & filius sit aliquid patris: unde non tene-
» bitur ad restitutionem, nisi fortè cohæredibus
» graviter noceat.

» VIII. Si filius notabilem Summam expendat
» in res turpes, aut vanas, contra voluntatem
» Parentum, ex pecunia sibi suppeditata ad usus
» honestos, putat *Less. num.* 77. eum peccare morta-
» liter; etsi excuset à restitutione, si pater rogatus
» facilè condonaturus putetur.

» IX. Si filius, v.g. mercatoris, vel cauponis
» administret bona Parentis, potest à patre exigere
» salarium, quantum dare deberet extraneo, &
» si id impetrare non possit, vel exigere non ausit,
» potest clam accipere. Ita probabiliter. *Laym.* L. 3.
» Sect. 5. T. 4. c. 8. *Dian.* P. 4. T. 4. R. 66.

» X. Etsi famuli in esculentis, & poculentis,
» quæ domo exportant, aut divendunt, graviter
» peccent; quæ tamen ipsi domi consumunt, in iis
» facilius (uti & Religiosi) excusantur; cùm in his
» Dominus, aut Prælatus sæpe tantùm sit invitus
» quoad modum accipiendi clam, non quoad rem:
» Quod tamen timeri posset, si magis extra-ordi-
» naria acciperentur. *Laym. Escob.* & *Less.* num. 48.
» ubi docet, quòd furta minima famulorum
» ex comestibilibus, quæ claudi non solent

non

non coalescant, si non ad vendendum, sed « ad comedendum tantùm accipiantur.

XI. Cùm à gravi peccato furtum domesticum « non potest excusari, tunc uxor tenetur restituere « ex paraphernis, filius ex castrensibus, vel quasi; « vel si ea non habet, post mortem patris afferre « in divisionem hæreditatis, (si quantitas rei ablatæ « sit valde magna, nec pater restitutionem tacitè « vel expressè dimiserit) Famuli verò, si sinè magna « difficultate restituere non possint, jubeantur « compensare officiis, & obsequiis extraordinariis, « quantùm possunt. *Laym.* Lib. 3. Tract. 3. P. 1. C. 1. N. 5. «

ADDENDA.

Q. 216. *Quid præterea notandũ sit circa furta domesti-* 1015
corum. R. Seqq. §. 1. Dominus est minùs invitus, si uxor, quàm si filii aliquid ipso inscio accipiant; si filii, quàm si Propinqui; si Propinqui in familia sua habitantes, quàm si famuli; si famuli, quàm si extranei: ubi autem est minùs invitus, major quantitas requiritur, ut sit mortale, pro qua quantitate non potest una certa regula poni, rectè enim notat *Lugo* D. 16. Num. 64. considerari debere, an sit pecunia, an esculenta; an multùm simul eripiatur, an parum & successivè; an ad proprios usus, an ad vendendum vel ad dandum aliis; an herus habeat multas, an paucas proles; an sit pauper vel dives, an liberalis sit vel parcus; an bene an malè affectus erga furantem; an furans sit ei valde utilis vel de cetero piger &c. Et ex his judicari debet, quantùm herus censeatur graviter invitus quoad substantiam.

§. 2. Exigua furta esculentorum, quæ successivè 1016
committuntur à domesticis, non continuari in ordine ad constituendam materiam gravem,

docent *Cajet. Navar. Bann. Sayr. Less. Regin. Sanch. Moya* T. 6. D. 4. Q. 4. N. 14. *Dian.* P. 1. T. 6. R. 34. Limitat cum aliis *Amicus* de Peccat. D. 23. N. 236, nisi accipiant, ut vendant aut donent aliis, tum enim Domini censentur esse magis rationabiliter inviti: sed neque sic admittit *Sporer* T. 5. c. 5. N. 58. dicens præsumendum esse, quòd Dominus etiam quoad substantiam sit invitus, quis enim dicat, si famulus per annum è cella vinaria accepisset mediam amam, aut servus pistoris similagines pro sex Imperialibus, Dominum tantùm quoad modum fore invitum?

1017 Q. 217. *Quænam dicantur bona conjugum dotalia, paraphernalia, anti-phernalia, propria, communia; & quid circa ea possint maritus & uxor.* R.

§. 1. *Bona dotalia* dicuntur, quæ uxor affert marito ad sustinenda onera Matrimonii; & horum quidem dominium habet uxor, tenetúrque maritus ea ipsi servare, ac poterit post mortem mariti uxor de eis disponere; sed usum-fructum & administrationem totam habet maritus. Putant quidem aliqui probabiliter uxorem posse de eis disponere pro tempore solvendi Matrimonii, quia hoc non videtur præjudicare marito, sed etiam probabiliter contradicit *Castrop.* de Justit. D. 9. P. 19. §. 3. N. 1, quia ipsamet illa obligatio perseverandi in contractu præjudicat marito, in cujus favorem adhuc potuisset disponere uxor, hinc D. 2. P. 18. docet, ubi uxores prohibentur contrahere, etiam prohiberi donare, non tantùm inter vivos, sed nequidem mortis causâ.

1018 §. 2. *Bona paraphernalia* seu præter-dotalia sunt, quæ uxor præterea affert; item quæ ipsa acquirit per industriam aut per laborem, ultra eum, quem familiæ debet; vel quæ ipsi donantur vel legantur, aut

aut alio modo adveniunt citra mariti cooperationem ; item quæ à marito illi dantur tam quoad Jus, quàm quoad usum ; & horum habet uxor de Jure communi plenum dominium & administrationem ; quibusdam tamen locis aliter statuitur, maximè si non attulit dotem, utì notant *Gob.* in Quin. T. 5. c. 24. n. 26. & *Stephan.* T. 3. D. 3. N. 20.

1019 §. 3. *Bona anti-phernalia* seu *contra-dotalia* sunt, quæ maritus assignat uxori in compensationem reciprocam dotis , & horum dominium etiam quoad usum fructum est penes maritum.

1020 §. 4. *Bona propria mariti* sunt omnia, quæ is possidet, exceptâ dote, & quibusdam in locis paraphernalibus uxoris : *propria uxoris quoad Jus* est dos ; *quoad Jus & usum* sunt, plerisque in locis, paraphernalia. *Communia* sunt, quæ durante Matrimonio accedunt ex communibus bonis, dicuntúrque *superlucrata* , quorum medietas , quoad Jus, ad maritum , & medietas ad uxorem spectat, quoad usum autem & administrationem omnia spectant ad maritum tantùm. Putant autem multi Juristæ illa omnia esse communia , quæ conjuges in Matrimonio lucrantur , etiam proprio labore ordinario, emptione, venditione, mutuo, censu seu ex reditibus, quia conjuges habent communionem inter se & quasi contractũ societatis, ideóque multi dicunt mortaliter peccare maritum & teneri ad restitutionem, si potu aut aliter talia dilapidet : è contrà *Gobat* & *alii* dicunt illa esse propria mariti, utì illa sunt propria uxoris, quæ ipsa per propriam industriam, aut ex censu paraphernalium lucratur : sed in hoc spectanda sunt Jura specialia locorum, & interrogandi sunt viri prudentes : saltem consuetudo non habet,

ut maritus restituat, si aliquid dilapidet vel lusu immodico perdat.

1021 §. 5. Si maritus nolit impendere sumptus necessarios ad medicinas pro se vel pro familia, potest uxor eos è bonis communibus accipere, quia quando maritus ostendit se irrationabiliter invitum, ipsa licitè administrationem suscipit, *Con. Gobat* n. 35. & 37; hinc universaliter potest uxor etiam renuente marito ex bonis communibus expendere ea, quæ necessaria sunt ad impediendum damnum familiæ, prout fecit *Abigail* 1. *Regum* 25. Similiter si pater filio ad bellum vel ad studia misso non suppeditet necessaria secundùm statum, posse matrem mittere, docet *Lug.* de Just. D. 16. N. 68. cum aliis: dicunt etiam aliqui licitum esse uxori facere extra-ordinarias eleemosynas pro mariti conversione vel salute, uti potest procurare medicinas, utiliter gerendo negotium illius, negat tamen hoc cum aliis *Gobat*, quia uxoris non est gerere negotium mariti in re, cujus eventus est ita incertus & impediri potest vel obtineri solâ voluntate ipsusmet mariti; quidquid sit de hoc, videtur esse licitum uxori curare legi quandoque Missam, constituere peregrinationem & similia pro bono spirituali mariti vel familiæ, hæc enim non videntur extra-ordinaria, si non sæpe nimis fiant: hinc universaliter dicit *Lugo num.* 69. esse satis probabile, quòd possit ad eum finem facere eleemosynas moderatas juxta conditionem & statum, secundùm Christianam prudentiam: quod autem *Busenbaum* adducit ex aliis apud *Lugo num.* 64. posse uxorem inscio marito in eleemosynas vel in munera dare vigesimam partem redituum annuorum, meritò sic universaliter dictum improbant *Lugo*,

Sporer

Sporer num.52. *Tambur*. Lib.8. T.2.c.3.N.2. Similiter non est licitum uxori facere extra-ordinarias eleemosynas, si maritus discessurus domo ei præscripserit certam quantitatem, uti enim potuisset totam administrationẽ domûs committere alteri, ita debet uxor administrare omnia, prout maritus sciens prudens jusserit, *Gobat* n.39. Quòd si maritus positivè prohibeat uxori, ne quidquam accipiat vel expendat, etiam in eleemosynas, *Turrian.* putat uxorem nil posse, quia maritus utitur Jure suo, & favent *S. Antonin.* & *Navar.* apud *Lugo* num.65, quia *S. Aug.* relatus Cap. *Quod Deo*, 33. Quæst.5. ait: *Nihil de tua veste, nihil de tuo auro vel argento vel quacunque pecunia aut rebus ullis terrenis tuis sinè arbitrio viri facere debuisti.* E contrà *Mol. Less. Regin. Bonac. Côn.* aliique cum *Diana* P.2. T.1. R.33. dicunt nihilominus posse pro more aliarum mulierum similium, quia ista pertinent ad competentem & decentem sustentationem, ad quam Jus habet; *S. Augustinus* autem loquitur de profusa eleemosyna, uti constat ex contextu.

§.6. Si uxor marito absente vel fatuo administret 1022
bona, putat *Navar.* non posse plus impendere, nisi quantum maritus præsens vel sui compos expenderet; è contrà *Molin. Less.* aliique cum *Lugo* n.70. dicunt non teneri se ad hoc alligare, sed posse agere, prout judicabit juxta regulas prudentis administrationis, quæ ad ipsam nunc spectat: Si tamen maritus non sit ita fatuus, ut indigeat curatore, quamvis imprudenter res suas gerat, non ideo est licitum uxori in administrationem involare, potest tamen coadministrare, quantùm necesse erit, *Gobat* n.40. Quòd si maritus bona communia ita dilapidet,

ut

ut periculum sit, ne familia egeat, potest uxor clam ea tenere, quæ judicat fore inposterum necessaria sibi & familiæ, *Navar. Mol.* aliique cum *Lugo* n.67. & *Gobat* num.41.

1023 §. 7. Uxor non peccat, quando accipit ea, quæ maritus certò & facilè concederet, si rogaretur, communiter enim est justa causa non petendi, ne se velut ancillam ostendat, ita cum aliis *Gobat num.* 33. & 46. Non est tamen licitum uxori, si maritus repugnet, expendere aliquid cum animo illud computandi in partem sibi obventuram post Matrimonium dissolutum, quia non habet administrationem bonorum, & injustè privaret maritum saltem usu illorum, *Mol. Lugo* n.66.

1024 §. 8. Si maritus aliqua assignaverit uxori pro vestitu vel sustentatione familiæ ad certum tempus, & ipsa honestè vestiverit ac sustentaverit familiam, potest liberè disponere de superfluo, quia est veluti fructus industriæ, *Palud. Navar. Less. Bonac. Molin.* D.234. in fine, *Dicast.* de Justit. L.2. T.2. D.9. N.205. *Gobat* num.47.

1025 §. 9. Potest ista facere uxor, non tantùm quando non attulit dotem, sed etiam quando necdum sunt bona communia, quia cùm maritus teneatur alere uxorem & familiam, peti possunt ista ex propriis ejus bonis. *Nec refert*, quòd fortè habeat uxor bona propria, *quia* hæc non tenetur expendere, nisi fortè alendi essent uxoris ipsius Parentes vel proles ex alio patre, vel fratres aut sorores, tum enim, si haberet, teneretur priùs ex propriis, *Bonac.* aliique cum *Gobat.* n.51. Advertit tamen *Lugo* n.72. posse uxorem congregare eleemosynas, quas dare posset externis, & eas tradere illis suis. Denique rectè monet *Gobat* non semper expedire hæc dici uxoribus, ne abutantur, sed potiùs consu-

consulendum, ut pro meliore concordia faciant omnia marito conscio & consentiente.

Circa relata hactenus bona conjugum eorúmque dominium & administrationem, videri possunt allegatæ Leges aliáque plura apud *Illsung* T. 4. D.2.Q.3.Art.4.

Q. 218. *Quænam dicantur bona filiorum-familiâs,* 1026
castrensia, quasi castrensia, adventitia, profectitia; & quid circa ea possint tales filii. R. Præmittenda sunt aliqua cum *Illsung* Artic.2, ubi fusè proponit, quæ dicemus, ac firmat adductis Legibus.

§.1. Filius-familias (idem est de filia-familias) est filius naturalis vel adoptivus sub patria potestate constitutus, quacunque in ætate versetur: septem verò ætates distinguunt Juristæ, & sunt, *infantia* usque ad annum septimum inclusivè; *pupillaris ætas* seu *impubertas*, usque ad decimum quartum in masculis, & usque ad duodecimum in femellis; *pubertas*, usque ad decimum octavum; *plena pubertas* seu adolescentia, usque ad vigesimum quintum; *Juventus* seu virilis ætas, sic denominata à robore seu à viribus, extenditur usque ad sexagesimum; *senectus* usque ad octogesimum; *decrepita ætas* seu *senium* usque ad centesimum. Vide P.2.N.667.

§. 2. Aliquis constituitur in patria potestate, 1027
vel per procreationem ex Matrimonio legitimo saltem existimato ab alterutro conjugum, vel per legitimationem prolis, quæ fit, aut subsequente Matrimonio aut Rescripto Principis, vel per adoptionẽ hominis liberi, de quibus omnibus *Illsung* referens etiam effectus patriæ potestatis ac modos, quibus finitur.

§. 3. *Bona castrensia* dicuntur, quæ filius 1028
acquirit tanquam miles, vel occasione belli;

milites

milites autem etiam hìc dicuntur nautæ & Remiges in destinatis ad pugnam navibus ; item castrense bonum censetur , quod filius lucratur ex peculio castrensi vel in famulatu Regis : & horum plenum dominium administrationémque habet filius, si sit Pubes.

1029 §. 4. *Bona quasi castrensia* sunt, quæ ex dispositione Juris habentur quasi essent castrensia, & sunt, quæ filius acquirit ex Artium Liberalium professione, publico munere, beneficio Ecclesiastico, ex officio Magistri, Doctoris, Judicis, Prætoris, Advocati, Medici &c, hi enim publicæ utilitati serviunt : item ex functione Sacerdotii vel Clericatûs : denique quod ex propria parcimonia vel à liberalitate Regis consequitur, & horum etiam dominium ac administrationem habet, si sit pubes.

1030 §. 5. *Bona adventitia* sunt, quæ neque sunt castrensia, nec quasi castrensia, & filio adhuc sub patria potestate constituto obveniunt aliunde, quàm à patre, vel aliter, quàm ejus intuitu, utì sunt bona, quæ privatim acquirit per artes mechanicas, per hæreditatem ex linea materna, per donationem vel fortunam; & horum dominium directum habet filius, adeóque mortuo patre illi soli competunt ; dominium autem utile sive usus-fructus de Jure competit patri ; quandoque tamen habet filius patre permittente & saltem tacitè consentiente, aut si eximatur à patria potestate, aut uxorem ducat , aut etiam in quibusdam aliis casibus à Jure expressis apud *Lugo* D. 5. Num. 23. Quòd si res sit usu consumptibilis , utì pecunia, frumentum, & pater eis utatur, tenebitur filio in æquivalenti restituere, quia hic filius erat eorum dominus proprietarius; non poterat tamen

invito

invito patre de his testari, nequidem ad cáusas pias, *Mol.* T. 2. D. 138. N. 9.

§. 6. *Bona profectitia* sunt, quæ nec sunt castrensia, 1031
nec quasi castrensia, & proveniunt à patre vel ejus intuitu donantur filio adhuc sub patria potestate constituto, & horum dominium tam directum quàm utile manet apud patrem, quo mortuo dividuntur inter fratres. Quòd si donentur occasione quidem aliquâ patris, attamen principaliter ex affectu erga filium ipsum, sunt adventitia, utì rectè *Lugo* num. 37. Præterea si à patre donentur filio in patrimonium, item ut Ordines suscipiat &c. dominium & fructus spectant ad filium; denique si dubitetur, an filius acquirat ex se an ex gratia patris, adeóque an sit bonum adventitium an profectitium, si filius de se sit industrius, judicari debet adventitium; si tamen omnibus expensis adhuc maneat dubium, deferendum est possessioni, & si filius possideat, judicari debet adventitium; si pater possideat, profectitium; si neuter possideat, dividendum erit, quia res tradenda est juxta Jus, quod quivis habet, ergo cùm pater & filius sub dubio Jus habeant, debent rem participare pro qualitate dubii, ita *Tamb.* L. 1. c. 3. v. *Peculium.*

Q. 219. *Quid addendum sit circa furta filiorum.* 1032
R. Hæc pauca: §. 1. *Bann.* dixit ad furtum grave filii Parentis prædivitis requiri saltem quinquaginta aureos, quod *Lugo* D. 16. Num. 76. meritò rejicit, nisi fortè esset filius Principis. *Salas* dixit, si filius sit unicus, & Parens habeat annuè mille quingentos aureos, requiri viginti vel triginta in anno ad furtum grave filii, quod *Lugo* non improbat, si Parens non sit tenax, & filius jam adoleverit,

simúlque furetur ad usus honestos. *Lessius* dicit duos vel tres aureos non sufficere respectu Parentis prædivitis, sufficere autem respectu mechanici, quod etiam non improbat *Lugo. Cenedo* apud *Tamb.* L.8.T.2.c.3.N.3. dicit non fore mortale, si filius intra annum non furetur ultra sedecim solidos Hollandicos. *Fagund.* si non ultra quatuor vel quinque, sed (uti etiam ex his sententiis patet) non potest generalis regula statui, verùm judicandum est consideratis circumstantiis *num.* 1015. relatis. Notant etiam *Navar. Sot. Laym.* & *alii*, si Parens filio in studiis versanti mittat, v. g. annuè centum aureos, contentum esse, ut quinque insumat in honestas recreationes aut eleemosynas, secundùm consuetudinem aliorum, qui sunt similis status & conditionis.

1033 §.2. Si filius clam accipiat à patre, quem rationabiliter præsumit non negaturum, dicunt *Villalob.* & *Alloz.* v. *Furtum.* Num.8. non peccare mortaliter, quando nempe satis est certus fore contentum, si peteret; tamen peccat venialiter, saltem, quia pater non est contentus quoad illum modum, nec ipse habebit facilè causam à petendo excusantem. Addit rectè *Lessius* L. 2. c. 12. n. 50, si eripiat ad ludos vetitos, compotationes vel luxus, ad quos nullo modo concessisset pater, esse verum furtum: an autem talis filius ad restitutionẽ obligandus sit, debet conjici ex facultatibus & voluntate præsumpta patris, quæ colligetur ex liberalitate ejus affectúque erga filium, aut è contrà ex tenacitate & severitate; nam si credatur non condonaturus, si sciret, erit obligatio restituendi, vel si jam fieri non possit, suo tempore compensandi fratribus; si verò pater & fratres resciant, nec petant satisfactionem, censentur condonare, *Burgh.* Cent. 2. Cas. 36.

Q. 220.

possit, suo tempore compensandi fratribus, si autem pater & fratres resciant, nec petant satisfactionem, censentur condonare, *Burgh.* Cent. 2. cas. 36.

Q. 220. *An filio in domo paterna laboranti,* 1034
debeatur salarium; & possit sibi illud occultè compensare, si negetur, vel si pudeat petere. R.

§. I. Salarium deberi putant *Nav. Lop. Ang. Gomez, Less.* n. 81. *Dicast.* lib. 2. t. 2. d. 9. n. 187. *Burgh.* cas. 80. *Petsch.* q. 6. art. 2. aliique apud *Lugo* d. 5. n. 42., idem dicunt *Escob. & Corr.* apud *Moyam.* t. 6. d. 4. q. 1., qui n. 6. vocat sententiam probabilissimam: *Dian.* p. 4. t. 4. R. 66. vocat tutam: Rationem dant, quia talis filius est veluti socius negotiationis, neque debet esse deterioris conditionis, quàm famulus vel extraneus, qui cum hero lucraretur junctâ industriâ; quod magis valet, si filius sit emancipatus, aut illegitimus, uti notat *Sanch.* in Cons. lib. 1. c. 2. d. 8., qui non subsunt potestati patriæ; item si filius serviat matri, quia filius non est in matris potestate. Oppositam sententiam tenent *Silv. Molin. Laym.* aliique plurimi, quos citat & sequitur *Moya*, suntque rationes graves, nam 1. Non est consuetudo, ut talis filius salarium exigat, inquit rectè *Laym.* 2. Quid magis rationi congruum est, inquit *Lugo*, quàm ut filius agricolæ juvet patrem in agricultura, filius mercatoris in mercatura? præsertim cùm sic addiscant illas artes, inquit rectè *Mol.*, addens non facilè fore tam audacem filium, qui ideo petat salarium. 3. Si salarium petat, pater justè subtrahit victum & vestitum, non enim tenetur hoc dare filio potenti ea lucrari, uti ex communi *Laym.* lib. 3. t. 4. c. 8. n. 5., ergo salarium compensatur per sustentationem. 4. Si filius petivisset salarium, pater potuisset eum repellere, vel accipere ejus loco

alium, qui gratis, aut viliori pretio, aut melius serviviſſet, ergo cùm non contraxerit cùm filio, non tenebitur ei dare ſalarium. Quod *Conf.*, quia quando præſens eſt ille, cujus negotium geritur, geſtor negotii non poteſt petere ſalarium, de quo mentionem non fecit, inquit rectè *Molina* t. 2. d. 234., quia non petens cenſetur remittere. 5. Jura apud *Sanch.* dicunt filium debere patri operas induſtriales: ſimilia Jura apud *Sanch.* dub. 9. & apud *Laym.* n. 12. abſolutè ſtatuunt hoc acquiri patri, quod filius lucratur ex bonis Paternis, eſtque hoc in communi utile filiis, maximè ut vitentur lites, quiſque enim poſſet dicere ſe hoc, alter ſe illud præſtitiſſe etiam pretio æſtimabile, ergo jura rectè ſtatuerunt, ut omnia lucra eſſent Patris, poſtea inter filios æqualiter dividenda. Hæc ſecunda ſententia eſt longè probabilior.

1035 §. II. Quamvis daremus primam ſententiam probabiliorem eſſe, attamen adhuc abſolutè tenendum eſſet, ſi à patre negaretur ſalarium, vel filium puderet petere, non fore licitum filio occultè ſibi illud compenſare: Ratio eſt, quia occulta compenſatio non eſt licita, niſi ubi jus eſt certum, uti dictum eſt n. 962., Jus autem filii non eſt hìc certum, uti patet ex dictis, quia ſecunda ſententia eſt ſaltem probabilis, ergo.

1036 §. III. Notat *Laym.* n. 6. ad id ſaltem Confeſſario ſervire ſententiam oppoſitam, ut ſi ejuſmodi filius bonâ fide talem compenſationem fecerit, mitiùs cùm illo agat, & non ſtatim obliget ad reſtitutionem exactam ejus, quod reſpondet tali induſtriæ: ſed contrà eſt, quia quamvis poſſit talis filius per bonam fidem à peccato fuiſſe excuſatus, tamen non ideo excuſatur à reſtitutione ex re accepta, ob rationem antè datam.

Q. 221. *Quid circa famulos sit addendum.* R. 1037
Hæc pauca:

§. I. Si famulus peractis operis à domino præceptis extraordinario labore lucretur aliquid, potest sibi retinere, ita *Mol. Fag. Nav. Burghab.* cent. 2. cas. 50.: Ratio est, quia est capax dominii, & vi contractûs tenetur tantùm ad operam à domino præscriptam: Quod etiam aliquo modo dici potest de mancipiis, quia possunt etiam habere aliqua jura contra dominum, utì cum aliis *Molin.*, potestque videri *Illsf.* t. 4. d. 2. q. 3. a. 3.

§. II. Famuli, secundùm *S. Thom. Az. Fill. Côn.* 1038
Turr. Burgh. cent. 3. cas. 92. & alios, licitè è rebus domini aliquid erogant, 1. In extrema necessitate proximi. 2. De rebus sibi designatis ad victum, si paucioribus contenti sufficiant ad labores. 3. Si detur modicum, non admodum frequenter. 4. Si adsit consensus saltem interpretativus aut prudenter præsumatur ratihabitio; quod tum est, si ipsis commissa sit administratio. 5. Quando dominus non potest esse rationabiliter invitus, de quo sint satìs certi, utì si res alioquin malè periret. Quoad hæc tamen potiùs restringenda est quàm laxanda famulorum libertas, cùm alioqui sæpe excedant.

Q. 222. *Quid liceat illi, cui committitur, ut emat, vendat, solvat, negotietur pro altero.* R. In his procedi debet secundùm voluntatem committentis, de qua præsumi debet secundùm consuetudinem, & consideratis circumstantiis rerum ac personarum: in dubio autem de intentione committentis, videtur præsumi posse secundùm sequentia. 1039

§. I. Si tibi committatur, ut alteri emas triticum, 1040
vel indeterminatè justo pretio, vel determinatè maldrum tribus aureis, tu verò industrius, emas duobus & medio, non poteris hunc medium aureum

retinere, quia emptionem fecisti nomine alterius, qui ex justitia nihil debet illi tuæ industriæ, quam non conduxit, sed tu liberè posuisti, *Haun.* de just. t. 10. n. 683. *Sporer* t. 6. c. 5. n. 39. Si tamen fecisti expensas, ut minoris emeres vel pluris venderes, v. g. si ideo iveris ad remotam urbem, poteris tibi hoc compensare ex lucro, certò enim præsumitur esse talis consensus domini, quando sic procuratur lucrum, utì notat *Tamb.* l. 8. t. 3. c. 7. §. 9. n. 10. Imò *Lugo* de just. d. 26. n. 153. putat id semper præsumi posse, si vendideris cum lucro supra pretium assignatum, nec tibi pretium laboris decernatur, tu autem adhibueris extraordinariam diligentiam: sed inprimis rectè excipiunt *Tamb.* n. 6. & *Sporer* n. 37., nisi committens putarit te gratis facturum, aut ab alio sine pretio faciendum fuisset: deinde diligentiam illam liberè posuisti, ergo non potes tibi pro libitu mercedem attribuere, sed vel pete mercedem illam, vel expecta gratitudinem.

1041 §. II. Si tibi committatur venditio equi pro 50. aureis, & vendas pro 52., non poteris hos duos retinere, quia pretium est tibi determinatum, ne venderes infrà, non autem ut non venderes suprà, nisi aliud colligeretur ex verbis vel circumstantiis, *Haun.* suprà, *Ills.* t. 4. d. 2. n. 404. E contrà si dominus voluerit equum jam vendi pro 50., jam autem non possis vendere cariùs, sed speres te postea posse, licitè emes illum tibi pro 50., ut postea vendas quanti poteris, & hoc, quod erit supra 50., erit tuum, *Lugo* n. 150. *Spor.* n. 39.; Signum autem, quòd tibi emas, est, si in te suscipias periculum aliaque onera, quæ sequuntur dominium equi, ita ut si pereat, velis illum perire tibi, &c. *Lug.* n. 152.

1042 §. III. Si Titius à te petiit, ut emas ipsi equum ad summum pro 50., & tu casu invenias equum pro

45.,

45., eumque bonâ fide tibi priùs emas, quærasque etiam venalem pro Titio, & postea non inveniens alium, hunc illi revendas pro 50., excusant te *Lugo* n. 151., & *Spor.* suprà, saltem si non eras famulus nec conductus, sed gratuitò acceptâras commissionem, quia non tenebaris propter alterum negligere illam occasionem emendi tam parvo pretio equum casu oblatum: si autem eras famulus vel mercede ad hoc conductus, meritò non excusant te *Sporer*, *Less.* in auct. v. *Restitutio* cas. 8. & 9. *Tamb.* n. 8., quia tum obligabaris primam emptionem facere pro Titio.

§. IV. Si missus ad emendum, merceris rigidè, & quod de pretio communi detrahis, tibi retineas, facis injuriam, quia cùm nomine committentis merceris & emas, quod detrahis, manet ipsi: excusatur tamen ancilla, si hoc, quod semel de pretio detrahit, conservet, ut aliâ vice, quando cariùs cogetur emere, per hoc suppleat, si soleat ab hera reprehendi, eò quòd justo cariùs emat, hanc enim reprehensionem injustam subire non tenetur, neque hera potest esse rationabiliter invita circa eam retentionem, cùm totum illud residuum postea in ejus commodum impendatur. 104

§. V. Quamvis vendentes sartoribus remittant aliquid de pretio, possintque sartores aliquando aliquid inde retinere, uti habet *Busenb.* p. 2. n. 927. referendus, tamen si sartores illi poterant minori pretio alibi emere, injuriam faciunt, uti rectè *Molin. Lugo* n. 153. *Spor.* suprà, & *Less.* 104

§. VI. Si dominus commiserit famulo 100. aureos, ut his debitum solvat creditori, & hos aureos commutet famulus cum lucro, sicque per aliam monetam satisfaciat creditori, communiter nulla fit injuria, sed hoc lucrum est famuli, quia est fructus industriæ, qui non acquiritur alteri, *Molin Regin. Rebel.* 104

Rebel. Lugo d. 28. à n. 24. *Leſſ.* l. 2. c. 23. n. 18. *Laym.* l. 3. t. 4. c. 19. n. 5. *Sporer* t. 6. c. 6. n. 46. Dabuntur tamen aliquæ limitationes p. 2. n. 1036. Ex eadem ratione docent *Beja* p. 1. caſ. 42. *Diana* aliique cum *Lugo* ſuprà, theſaurarium vel quæſtorem, ſi domino inſcio negotietur cùm ejus pecunia, poſſe ſibi retinere lucrum, ſi id faciat ſine præjudicio & periculo domini, quia cùm pecunia de ſe non ſit fructifera, fructus ex ea cenſetur eſſe induſtriæ.

946 §. VII. Si Titius numeravit Cajo 100. aureos dandos Officiali bellico pro redimendo incendio ſuæ domûs, Titius autem Officiali gratus id ſine pecunia exoret, non poteſt hos 100. aureos ſibi retinere niſi aliunde conſtaret Titium hos obtuliſſe ad avertendum quocunque tandem modo incendium: ratio eſt, quia Titius præſumitur numeraſſe illos aureos, quòd putaret non eſſe alium modum placandi Officialem, quem ſi credidiſſet ſolis verbis poſſe molliri, petiviſſet interpellationem Caji, tumque contraxiſſet de pretio pro opera illa, aut poſtea, ſi voluiſſet, ex gratitudine donaſſet.

947 §. VIII. Si Factor Mercatoris Amſtelodamenſis exiſtens Coloniæ tranſigat cum Gabellariis, ut omnes merces ſui Principalis ſint liberæ pro integro anno, v. g. pretio 30. dalerorum, cùm tamen gabellæ, ſi ſingulatim ſolvi debuiſſent, excurriſſent ad 50., ſi hic Factor habuit commiſſionem, ut ſic contraheret, patet facere injuriam retinendo ſibi hoc lucrum, quia contraxit nomine Principalis; ſi autem commiſſionem non habuit, *Leſſ.* l. 2. c. 33. d. 11. *Dicaſt.* l. 2. t. 10. d. 3. dub. 11. dicunt lucrum eſſe ipſius, quia nomine ſuo emit jus gabellarii ad exigendas pro ſingulis vicibus gabellas: limitat rectè *Lugo* d. 36. n. 50., niſi mercatores alii ſoleant communiter ita tranſigere cum gabellariis, tum enim etiam

ad

ad hoc tenebitur Factor nomine sui Principalis, quia censetur se obligasse ad industriam ab aliis communiter adhiberi solitam.

Ex dictis solvitur hic Casus. Cajus Titii Quæstor, prævidens certò futurum, ut Titius redimat censum millenorum, quem debet Sempronio, ex se obnunciat Sempronio, uno anno antequam id mandet aut resciat Titius, qui postmodum per Cajum reddit Sempronio millenos, & adjicit hujus ultimi anni pensionem; hanc autem sibi retinet Cajus. *Quæritur* an justè. Videtur, quòd justè, quia est fructus industriæ Caji: sicuti si pecuniam Titii exposuisset ad ludum, lucrum fuisset ipsius. *Respondi*, non justè, quia fructus ille provenit ex obnunciatione temporì facta, sed hæc facta est nomine Titii, si enim non processisset ex præsumpta voluntate Titii, fuisset invalida, cùm Cajus non haberet disponere de re sua, adeoque Sempronio adhuc deberetur illa pensio, ergo fructus ille provenit ex actione, moraliter Titii, ergo fructus est Titii, qui solas gratias debet Cajo, quia rem ejus bene gessit. Simile est, si quis mandaret Procuratori suo millenos poni ad censum A pro 40. annuis, & Procurator posuisset ad censum B. pro 50. annuis, utíque Procurator non posset hos decem annuos sibi retinere, quia censum B. celebrasset nomine & pecuniâ mandantis, ergo fructus totus esset Mandantis. Aliud simile est in ancilla, utì n. 1043. dictum est. De ludo, disparitas est manifesta, nam hunc contractum Cajus suo, non Titii nomine, celebrat.